

Secció I - Comunitat Autònoma Illes Balears

1.- Disposicions generals

CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I CULTURA

Num. 2056

Decret 11/2005, de 28 de gener, pel qual s'estableix el currículum de l'Educació Secundària Obligatòria a les Illes Balears.

La Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació (BOE núm. 307, de 24 de desembre) en el títol I, capítol V, secció primera, fixa quins són els objectius, l'organització, el procés d'avaluació, la promoció i la titulació de l'educació secundària obligatòria. Segons estableix la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació, en el seu article 8.2, correspon al Govern de l'Estat fixar els ensenyaments comuns, que són els elements bàsics del currículum, pel que fa als objectius, continguts i criteris d'avaluació. La fixació d'aquests ensenyaments és, en tot cas i per la seva pròpia naturalesa, competència exclusiva de l'Estat d'acord amb el que preveu la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació en la seva disposició addicional primera.2.c (BOE núm. 159, de 4 de juliol).

El Reial decret 827/2003, de 27 de juny (BOE núm. 154, de 28 de juny), pel qual s'estableix el calendari d'aplicació de la nova ordenació del sistema educatiu, en el capítol III, article 5.c, disposa la implantació, per al curs 2004-05, de la nova ordenació dels ensenyaments en els cursos de primer i tercer d'educació secundària obligatòria i en el primer curs dels programes d'iniciació professional regulats per la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació; no obstant això, el Reial decret 1318/2004 (BOE núm. 130, de 29 de maig), en el seu article únic modifica el calendari d'aplicació de la nova ordenació dels sistema educatiu i el posposa per al curs 2006-07. Des del moment d'aquesta implantació deixaran d'impartir-se els ensenyaments en els cursos de primer i tercer d'educació secundària obligatòria i els programes de garantia social regulats per la Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu (BOE núm. 238, de 4 d'octubre).

En el curs 2007-08, segons s'estableix el Reial decret 1318/2004 que modifica el Reial decret 827/2003, s'implantarà, amb caràcter general, la nova ordenació dels ensenyaments als cursos segon i quart de l'educació secundària obligatòria i al segon curs dels programes d'iniciació professional regulats per la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació i deixaran d'impartir-se els ensenyaments corresponents als cursos segon i quart d'educació secundària obligatòria.

La Llei Orgànica 2/1983, de 25 de febrer, per la qual s'aprova l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears (BOE núm. 51, d'1 de març), en l'article 15.1, determina que correspon a la comunitat autònoma la competència de desenvolupament legislatiu i d'execució en matèria d'ensenyament en tota la seva extensió, nivells i graus, modalitats i especialitats, d'acord amb el que disposa l'article 27 de la Constitució i les lleis orgàniques que, de conformitat amb l'apartat 1 de l'article 81 d'aquesta, el desenvolupen, i sense perjudici de les facultats que l'article 149.1.30.a atribueix a l'Estat i a l'Alta Inspecció pel que fa al seu compliment i garantia.

Mitjançant el Reial decret 1876/1997, de 12 de desembre (BOE núm. 14, de 16 de gener de 1998), sobre el traspàs de funcions i serveis de l'Administració de l'Estat a les Illes Balears en matèria d'ensenyament no universitari; d'acord amb la disposició final novena de la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació i la disposició final segona del Reial decret 831/2003, de 27 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació general i els ensenyaments comuns de l'educació secundària obligatòria (BOE núm. 158, de 3 de juliol; correcció d'errades en el BOE núm. 187, de 6 d'agost), correspon al Govern de les Illes Balears dictar, en l'àmbit de les seves competències, les disposicions que siguin necessàries per establir el currículum de l'educació secundària obligatòria.

La normativa estatal la integren el Reial decret 831/2003, de 27 de juny, pel qual s'estableixen l'ordenació general i els ensenyaments comuns de l'educació secundària obligatòria; l'Ordre ECD/1923/2003, de 8 de juliol, per la qual s'estableixen els elements bàsics dels documents d'avaluació dels ensenyaments escolars de règim general regulats per la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació, així com els requisits formals derivats del procés d'avaluació que són necessaris per garantir la mobilitat de l'alumnat (BOE núm. 165, d'11 de juliol; correccions d'errades en el BOE núm. 189, de 8 d'agost); el Reial decret 943/2003, de 18 de juliol, pel qual es regulen les condicions per flexibilitzar la durada dels diversos nivells i etapes del sistema educatiu per als alumnes superdotats intel·lectualment (BOE núm. 182, de 31 de juliol).

La normativa autonòmica vigent per aquesta etapa educativa la integren: el Decret 125/2000, de 8 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària, i l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears (BOIB núm. 114, de 16 de setembre); el Decret 56/2004, de 18 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears (BOIB núm. 91, de 29 de juny de 2004); el Decret 86/2002, de 14 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria (BOIB núm. 78, de 29 de juny); l'Ordre de 20 d'octubre de 2004, sobre l'avaluació de l'educació de secundària obligatòria (BOIB núm. 154, de 2 de novembre).

dària obligatòria (BOIB núm. 78, de 29 de juny); l'Ordre de 20 d'octubre de 2004, sobre l'avaluació de l'educació de secundària obligatòria (BOIB núm. 154, de 2 de novembre).

La Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística, reconeix la llengua catalana com a pròpia de les Illes Balears i com a llengua vehicular en l'àmbit de l'ensenyament i oficial en tots els nivells educatius (BOCAIB núm. 15, de 20 de maig). El Decret 92/1997, de 4 de juliol (BOCAIB núm. 89, de 17 de juliol) regula l'ensenyament de i en llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, en tots els nivells educatius i en tots els centres de l'ensenyament no universitari, i en regula el seu ús com a llengua vehicular. L'Ordre del 12 de maig de 1998 regula l'ús de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, com a llengua de l'ensenyament en els centres docents no universitaris (BOCAIB núm. 69, de 26 de maig).

El currículum que estableix aquest Decret comprèn els principis essencials de la proposta educativa i estableix els objectius generals, els continguts, els criteris d'avaluació i les orientacions metodològiques; és a dir, configura els components curriculars que s'han de concretar posteriorment per part del professorat mitjançant les programacions didàctiques i la pròpia pràctica educativa.

Els criteris d'avaluació es fixen per assignatures, àmbits i mòduls, i per cursos, amb caràcter flexible. Han de ser aplicats en el marc global del currículum, d'acord amb els objectius i continguts de l'assignatura, àmbit i mòdul corresponent. Aquests criteris estableixen els tipus i graus d'aprenentatge, mitjançant un sistema d'avaluació contínua i diferenciada.

Es pretén, també, establir mesures orientades a atendre les diverses aptituds, expectatives i interessos de l'alumnat, amb la finalitat de promoure, conforme amb el principi de qualitat, el màxim desenvolupament de les capacitats de cadascun d'ells mitjançant l'esforç personal. Així, s'estableixen distintes opcions que, a través d'itineraris, puguin oferir les fórmules educatives que millor s'adeqüin a les expectatives i interessos de l'alumnat, sense que en cap cas l'opció exercida tenguí caràcter irreversible.

Amb aquesta mateixa finalitat, els programes d'iniciació professional, establerts en aquest Decret, es conceben com una alternativa per dotar de l'adequada flexibilitat el sistema educatiu i orientar, primordialment, l'alumnat amb dificultats en el procés de formació escolar, de manera que, aquell que el cursi amb aprofitament, pugui conciliar qualificació professional i competències bàsiques de caràcter general, mitjançant una adaptació dels continguts, dels ritmes i de l'organització escolar. Aquest nou tractament educatiu, ja que condueix al títol de graduat en educació secundària obligatòria, ha de permetre reduir les actuals xifres d'abandonament del sistema i ha d'oferir a un major nombre d'alumnes totes les oportunitats de formació i qualificació que ofereix el sistema reglat postobligatori, així com l'accés amb majors garanties a la vida laboral.

La possibilitat de triar diferents itineraris, tant a tercer com a quart curs de l'etapa, que recullin les diverses aptituds i desitjos de l'alumnat, fa que el professorat que exerceix l'acció tutorial sigui fonamental per tal d'orientar i assessorar l'alumnat i les seves famílies en el moment de prendre decisions importants per al seu futur.

L'educació secundària obligatòria ha de possibilitar que tot l'alumnat accedeixi als elements bàsics de la cultura, mitjançant un procés de desenvolupament personal. Un cop definits els nous ensenyaments comuns corresponents a l'educació secundària obligatòria desenvolupats a l'esmentat Reial decret 831/2003, el present Decret i els currículums que s'hi inclouen han d'implicar una garantia d'ensenyaments comuns i coherents amb la nostra realitat cultural i lingüística per a tot l'alumnat de les Illes Balears i, a la vegada, un projecte de futur per als ciutadans d'aquesta comunitat amb voluntat d'inserció en la comunitat europea.

L'etapa de l'educació secundària obligatòria té un valor propi, i no sols la funció de preparació de l'alumnat per accedir a etapes posteriors. Això sí, requereix un lligam fort amb el nivell anterior de l'educació primària, ja que completa el període de l'obligatorietat de l'ensenyament i té un caràcter terminal pel que fa a la formació general i comuna dels ciutadans que no optin a una formació posterior. Per aquest motiu no podem oblidar, en cap moment, el caràcter propèdèutic que també té aquesta etapa, com a base imprescindible de formació per continuar els estudis, ja sigui la formació professional o el batxillerat.

El centre educatiu com a àmbit privilegiat d'aprenentatge ha d'estimular l'educació com a servei a la societat, la formació integral, la lectura crítica de l'entorn, els fonaments d'una identitat col·lectiva, la diversitat entesa com a font d'enriquitment individual i col·lectiu i el foment de la convivència, de la solidaritat, de l'esperit democràtic i de la llibertat respectuosa amb tots els éssers humans, ja que són aspectes fonamentals de l'educació integral. Per això en els currículums s'hi inclouen les actituds, valors i normes com a principis per desenvolupar i reforçar el respecte als altres i a l'entorn. Aquests, juntament amb la cultura de l'esforç personal, són garantia de progrés individual i social, necessaris per a la construcció d'un espai europeu comú i intercultural.

Amb aquest Decret, també, es pretén fomentar l'autonomia pedagògica i organitzativa dels centres, afavorir el treball en equip del professorat i estimular la seva activitat investigadora a partir de la pràctica docent. Els centres docents han d'elaborar el projecte educatiu on es fixaran els objectius i les prioritats educatives, així com els procediments d'actuació. Per a l'elaboració de l'esmentat projecte hauran de tenir-se en consideració les característiques del centre i del seu entorn escolar, així com les necessitats educatives de l'alumnat.

El projecte educatiu de centre ha d'incloure, almenys, els següents elements: l'organització i la distribució temporal de les diverses assignatures,

àmbits i mòduls; les programacions didàctiques de les diverses assignatures, àmbits i mòduls amb els criteris d'avaluació i qualificació de l'alumnat; els criteris d'avaluació del desenvolupament del currículum de l'educació secundària obligatòria; els plans d'acció tutorial i d'orientació acadèmica i professional, i el projecte lingüístic de centre. L'autonomia organitzativa es concretarà en: la programació general anual, les normes i procediments de funcionament i organització interna reflectides en el reglament de règim interior, i la memòria anual de la tasca realitzada.

D'acord amb el capítol setè de la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació i per tal d'assegurar el dret individual a una educació de qualitat, el Govern de les Illes Balears desenvoluparà les accions necessàries i aportarà els recursos i suports adients que permetin compensar els efectes de situacions de desavantatge socioeconòmic, de la incorporació al sistema educatiu de l'alumnat estranger, de l'alumnat superdotat intel·lectualment i de l'alumnat amb necessitats educatives especials.

Per acabar, cal esmentar que el centre educatiu no constitueix l'únic àmbit d'educació; la família, amb especial rellevància, i els agents socials tenen funcions educatives pròpies i indelegables, fonamentals per al desenvolupament integral de l'alumnat.

La família, els centres escolars i la resta d'agents educatius han de plantejar la seva actuació de manera coordinada i complementària; només així s'aconseguirà una societat que permeti i estimuli la integració de tots els ciutadans.

Per tot això, d'acord amb el Consell Consultiu i a proposta del conseller d'Educació i Cultura, després de la consulta prèvia al Consell Escolar de les Illes Balears i de la deliberació del Consell de Govern en la reunió de dia 28 de gener de 2005

DECRET

Article 1. Normativa i àmbit d'aplicació

1. Aquest Decret, d'acord amb el que estableix la disposició final novena de la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació, constitueix el desplegament normatiu per a l'educació secundària obligatòria del que disposa l'article vuitè de l'esmentada Llei i integra el que estableix el Reial decret 831/2003, de 27 de juny, regulador de l'ordenació general i els ensenyaments comuns de l'educació secundària obligatòria.

2. En atribució de les competències plenes en matèria d'educació, assumides d'acord amb l'Estatut d'autonomia, aquest Decret és d'aplicació en els centres educatius de les Illes Balears.

Article 2. Principis generals

1. L'educació secundària obligatòria, constitueix la primera etapa de l'educació secundària i comprendrà quatre anys acadèmics, que es cursaran ordinàriament entre els dotze i els setze anys d'edat. L'alumnat accedirà a aquesta etapa l'any natural en el que compleixi dotze anys.

2. Queda eximit del requisit de l'edat, establert a l'apartat anterior, l'alumnat que hagués continuat un any més escolaritzat a l'educació primària en virtut del que disposa l'article 8.4 del Reial decret 830/2003, de 27 de juny, en què s'estableixen els ensenyaments comuns de l'esmentat nivell educatiu. També queda exclòs dels requisits de l'edat l'alumnat identificat com a superdotat intel·lectualment que, d'acord amb el que disposa l'article 7 del Reial decret 943/2003, de 18 de juliol, se li hagués flexibilitzat la durada de l'educació primària. Així mateix, podrà incorporar-se a l'educació secundària obligatòria l'alumnat amb necessitats educatives especials que, excepcionalment i d'acord amb el que es preveu a l'article 46.1 de la Llei orgànica 10/2002 de 23 de desembre, de la qualitat de l'educació, hagi estat autoritzat a cursar l'educació primària fins a una edat superior a l'establerta.

3. L'alumnat tindrà dret a romandre escolaritzat en règim ordinari fins el curs acadèmic complet en què compleixi els 18 anys d'edat, sempre que l'equip docent consideri que, d'acord amb les seves actituds i interessos, pugui obtenir el títol de graduat en educació secundària obligatòria.

4. L'alumnat de setze anys que, sense finalitzar l'etapa, a judici de l'equip docent, no pogués continuar escolaritzat en un centre educatiu en règim ordinari podrà finalitzar els seus estudis a través dels ensenyaments per a adults.

5. Els centres d'educació secundària obligatòria han d'adoptar mesures d'acolliment i adaptació per a l'alumnat que s'incorpori en qualsevol moment de l'etapa. La Conselleria d'Educació i Cultura adoptarà les mesures necessàries per fer una distribució equilibrada d'aquest alumnat entre els centres sostinguts amb fons públics.

6. L'educació secundària obligatòria serà impartida pel professorat que estableix l'article 32 de la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació.

Article 3. Finalitats

Les finalitats de l'educació secundària obligatòria són:

- Transmetre a l'alumnat els elements bàsics de la cultura, especialment en el seu aspecte científic, tecnològic i humanístic.
- Afiançar hàbits d'estudi i de treball que afavoreixin l'aprenentatge autònom i el desenvolupament de les seves capacitats.
- Desenvolupar, en totes les assignatures, àmbits i mòduls de l'etapa, la

comprensió lectora i la capacitat d'expressar-se correctament en públic.

- Estimular l'hàbit i l'interès per la lectura.
- Preparar l'alumnat per a la seva incorporació a estudis posteriors i per a la seva inserció laboral amb les garanties pertinents.
- Formar-lo per a què assumeixi els seus deures i exerceixi els seus drets com a ciutadà responsable.
- Fomentar i defensar la consciència de pertànyer a la comunitat de les Illes Balears.
- Conèixer, respectar i estimar el nostre patrimoni amb l'assumpció dels valors derivats de la realitat d'una llengua i d'una cultura pròpies.

Article 4. Objectius

L'alumnat haurà d'assolir, al llarg de l'educació secundària obligatòria, les següents capacitats:

- Assumir responsablement els seus deures i exercir els seus drets en el respecte als altres, practicar la solidaritat entre les persones i exercitar-se en el diàleg per tal d'afermar els valors comuns d'una societat participativa i democràtica.
- Desenvolupar i consolidar hàbits d'estudi i disciplina com una condició necessària per a la realització eficaç de les tasques de l'aprenentatge i com a mitjà per al desenvolupament personal que permeti participar en activitats solidàries i de respecte, valorant les diferències i rebutjant qualsevol discriminació d'ètnia, sexe, classe social o creences.
- Desenvolupar destreses bàsiques en la utilització de les fonts d'informació per adquirir, amb sentit crític, nous coneixements i transmetre'ls als altres de manera organitzada i intel·ligible.
- Afermar el sentit del treball en equip i valorar les perspectives, experiències i formes de pensar dels altres.
- Comprendre i expressar amb correcció textos i missatges complexos, oralment i per escrit, en llengua catalana i castellana, i iniciar-se en la lectura, el coneixement i l'estudi de les seves literatures.
- Concebre el coneixement científic com un saber integrat, que s'estructura en distintes disciplines matemàtiques, científiques i tecnològiques, i conèixer i aplicar els mètodes per identificar els problemes en els diversos camps del coneixement i de l'experiència, per a la seva resolució i per a la presa de decisions.
- Desenvolupar la competència comunicativa per comprendre i expressar-se en una o més llengües estrangeres de manera apropiada, a fi de facilitar l'accés a altres cultures.
- Interpretar i produir amb propietat, autonomia i creativitat missatges que utilitzin codis artístics, científics i tècnics amb la finalitat d'enriquir les possibilitats de comunicació i d'expressió.
- Adquirir una preparació bàsica en el camp de les tecnologies, fonamentalment mitjançant l'adquisició de les destreses relacionades amb les tecnologies de la informació i de les comunicacions, a fi d'usar-les en el procés d'aprenentatge, per trobar, analitzar, intercanviar i presentar la informació i els coneixements adquirits.
- Consolidar l'esperit emprenedor i, a la vegada, desenvolupar actituds de confiança en un mateix, el sentit crític, la iniciativa personal i la capacitat per a planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats.
- Valorar la diversitat de cultures i societats i desenvolupar actituds de respecte envers la seva llengua, tradicions i costums.
- Conèixer els aspectes bàsics de la cultura i la història, respectar el patrimoni artístic i cultural, especialment els corresponents a les Illes Balears i entendre la diversitat lingüística i cultural com un dret dels pobles i dels individus.
- Valorar, gaudir i respectar la creació artística; identificar i analitzar críticament els missatges explícits i implícits que inclou el llenguatge de les distintes manifestacions artístiques.
- Conèixer el funcionament del propi cos, per tal d'afermar els hàbits de cura i salut corporals i incorporar la pràctica de l'esport, per afavorir el desenvolupament personal i social.
- Conèixer l'entorn social i cultural des d'una perspectiva àmplia; valorar i gaudir del mitjà natural i contribuir a la seva conservació i millora.

Article 5. Llengua i cultura pròpia de la comunitat

1. És d'especial interès, per mantenir la identitat pròpia de les Illes Balears, el coneixement específic de la seva història, llengua, cultura i tradició. Des de les diferents assignatures, àmbits i mòduls s'ha de preveure aquest context i, per això, dins el currículum se'n determinen els trets fonamentals que cal assegurar.

2. Al final del període d'escolarització obligatòria, l'alumnat, independentment de quina sigui la seva llengua habitual en iniciar l'ensenyament, ha de poder utilitzar normalment i correctament la llengua catalana pròpia de les Illes Balears i la llengua castellana.

Article 6. Currículum

1. Als efectes del que disposa aquest Decret, s'entén per currículum de l'educació secundària obligatòria el conjunt d'objectius, continguts, criteris d'ava-

luació i orientacions metodològiques, que han de guiar la pràctica educativa en aquesta etapa. El present Decret fixa el primer nivell de concreció prescriptiu a les Illes configurat pel currículum que figura en l'Annex I.

2. Per poder desenvolupar al màxim les capacitats, formació i oportunitats de tot l'alumnat, els centres docents podran ampliar el currículum respectant l'establert per la Conselleria d'Educació i Cultura.

3. La Conselleria d'Educació i Cultura podrà autoritzar als centres d'especialització curricular per oferir projectes educatius que reforcin i amplin determinats aspectes del currículum referits als àmbits lingüístic, humanístic, científic, tecnològic, artístic, esportiu i de les tecnologies de la informació, sempre respectant el principi de la no discriminació.

Article 7. Assignatures i ordenació

1. El currículum dels quatre cursos de l'educació secundària obligatòria s'organitza en assignatures comunes, específiques i optatives.

2. En l'educació secundària obligatòria s'impartiran les següents assignatures:

Biologia i geologia
Ciències de la naturalesa
Cultura clàssica
Educació física
Educació plàstica
Ètica
Física i química
Geografia i història
Llatí
Llengua catalana i literatura
Llengua castellana i literatura
Llengües estrangeres
Matemàtiques
Música
Tecnologia
Societat, cultura i religió

A més de les assignatures esmentades, el currículum inclourà assignatures optatives, una a cada curs, que tenen com a finalitat ampliar-ne la formació amb nous coneixements, facilitar la incorporació de l'alumnat al món laboral mitjançant una millor orientació i informació, i desenvolupar les capacitats generals a les quals fan referència els objectius de l'etapa.

3. Una segona llengua estrangera serà d'oferta obligada com a assignatura optativa al llarg dels quatre cursos d'aquesta etapa. Els departaments corresponents elaboraran una prova per aquell alumnat que vulgui matricular-se en aquesta optativa sense haver-la cursada anteriorment.

4. El primer i segon curs s'organitzen en assignatures comunes i optatives.

5. En el primer curs s'impartiran les següents assignatures comunes: ciències de la naturalesa, educació física, educació plàstica, geografia i història, llengua catalana i literatura, llengua castellana i literatura, llengua estrangera, matemàtiques, tecnologia, i societat, cultura i religió.

6. En el segon curs s'impartiran les següents assignatures comunes: ciències de la naturalesa, educació física, geografia i història, llengua catalana i literatura, llengua castellana i literatura, llengua estrangera, matemàtiques, música, tecnologia, i societat, cultura i religió.

7. La Conselleria d'Educació i Cultura regularà les assignatures optatives que s'han d'ofertar a primer i a segon curs.

8. Els cursos tercer i quart, s'estructuren en itineraris formatius diferenciats d'igual valor acadèmic i s'organitzen en assignatures comunes, assignatures específiques de cada itinerari i assignatures optatives. L'elecció d'itinerari realitzada a tercer no condicionarà l'elecció de quart.

9. Tots els centres sostinguts amb fons públics hauran d'oferir tots els itineraris establerts en el present decret.

10. En el tercer curs hi haurà dos itineraris: itinerari tecnològic i itinerari científicohumanístic. Les assignatures comunes seran les següents: biologia i geologia, cultura clàssica, educació física, geografia i història, llengua catalana i literatura, llengua castellana i literatura, llengua estrangera, i societat, cultura i religió.

Seràn assignatures específiques de cada itinerari les següents:

Itinerari tecnològic	Itinerari científicohumanístic
Matemàtiques A	Matemàtiques B
Tecnologia	Física i química
Educació plàstica	Música

11. El quart curs, anomenat Curs per a l'orientació acadèmica i professional postobligatòria, tindrà caràcter preparatori dels estudis postobligatoris i de la incorporació al món laboral. En aquest curs les assignatures comunes seran les següents: educació física, ètica, geografia i història, llengua catalana i literatura, llengua castellana i literatura, llengua estrangera, i societat, cultura i religió.

12. Els itineraris seran tres: itinerari tecnològic, itinerari científic i itinerari humanístic.

Seràn assignatures específiques de cada itinerari les següents:

Itinerari tecnològic	Itinerari científic	Itinerari humanístic
Matemàtiques A	Matemàtiques B	Matemàtiques B/A
Tecnologia	Física i química B	Llatí
Educació plàstica o Física i Química A	Biologia i geologia o Tecnologia	Música

13. Les assignatures de matemàtiques a tercer i quart i la física i química a quart s'organitzen en dues opcions de contingut diferent (A/B).

14. En els cursos de tercer i quart els centres podran ofertar com a assignatures optatives, qualsevol de les assignatures específiques dels itineraris establerts en aquest Decret. No obstant això, l'alumnat no podrà cursar en un itinerari dues versions diferents d'una mateixa assignatura.

15. Els centres podran ofertar també les assignatures optatives que, a partir de la publicació d'aquest Decret, hagin estat autoritzades prèviament per la Conselleria d'Educació i Cultura.

Article 8. Programes d'iniciació professional

1. Els programes d'iniciació professional van destinats a:

a) L'alumnat de setze anys que, a judici de l'equip docent, pugui obtenir per aquesta via el títol de graduat en educació secundària obligatòria.

b) L'alumnat de quinze anys que ha repetit segon o tercer i no té els requisits per accedir al curs següent, prèvia consulta als pares, i amb l'orientació educativa i professional realitzada per l'equip docent.

c) L'alumnat de quinze anys que reunint els requisits per promocionar a tercer curs i amb l'adient orientació educativa i professional opti voluntàriament per no cursar cap dels itineraris establerts.

d) L'alumnat estranger de quinze anys que presenti greus problemes d'adaptació.

2. Els programes d'iniciació professional tenen com a finalitat fomentar en l'alumnat les capacitats necessàries que els permetin continuar els estudis o, si escau, la inserció laboral.

3. Els programes d'iniciació professional tendran els següents objectius:

a) Adquirir les capacitats bàsiques de l'etapa.

b) Desenvolupar les habilitats i destreses necessàries per ocupar un lloc de treball en el que es necessiti una qualificació bàsica en un camp professional determinat.

4. Els programes d'iniciació professional tendran una durada de dos cursos acadèmics amb la següent estructura: a) formació bàsica, integrada pels àmbits de coneixement: social i lingüístic, científic i matemàtic, llengua estrangera, educació física, i societat, cultura i religió; b) formació professional específica, integrada per mòduls professionals associats a una qualificació del catàleg nacional de qualificacions professionals i que inclou un període de formació en centres de treball en el segon curs.

5. L'horari de l'àmbit social i lingüístic es distribuirà equitativament entre els continguts de llengua catalana i literatura, llengua castellana i literatura i geografia i història. L'horari de l'àmbit científic i matemàtic es distribuirà equitativament entre biologia i geologia, i matemàtiques al primer curs; entre física i química, i matemàtiques al segon curs.

6. La superació total o parcial dels mòduls de caràcter professional integrats en els programes d'iniciació professional serà acreditada conforme al que estableix l'article 8 de la Llei orgànica 5/2002, de 19 de juny, de les qualificacions i de la formació professional. En el cas de la superació de la totalitat dels mòduls, la certificació atorgada tindrà, a més, els efectes acadèmics previstos, en relació amb la proves d'accés als cicles formatius de grau mitjà, en l'article 38.3.a de la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació.

7. Correspon a la Conselleria d'Educació i Cultura aprovar els programes d'iniciació professional, així com establir els centres en els quals s'imparteixin, d'acord amb les característiques, necessitats i interessos dels seus destinataris i les condicions de l'entorn cultural, social i laboral i de factors de tipus organitzatiu. Així mateix promourà la participació d'altres institucions i entitats per al desenvolupament d'aquests programes.

Article 9. La llengua catalana pròpia de les Illes Balears en l'ensenyament

1. La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, és la llengua de l'ensenyament. El Govern ha de potenciar l'ús normal de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears.

2. En aquest sentit, les assignatures de l'educació secundària obligatòria que són més propers a l'alumnat i que conformen el seu entorn immediat: geografia i història, ciències de la naturalesa, biologia i geologia, física i química i llengua catalana i literatura, s'han d'impartir necessàriament en català. Així mateix, cada centre, en el seu projecte lingüístic, ha de concretar la llengua en què s'ha d'impartir cadascuna de les altres assignatures i àmbits, assegurant-se

que almenys la meitat del còmput horari de cada curs i grup s'impartirà en català.

3. Per aconseguir els objectius assenyalats, els centres han de concretar i adaptar a les seves característiques i necessitats els plantejaments curriculars establerts en l'Annex I d'aquest Decret a partir del projecte lingüístic inclòs en el projecte educatiu de centre.

Article 10. Horari

1. La Conselleria d'Educació i Cultura determinarà l'horari de l'educació secundària obligatòria, d'acord amb l'Annex II del Reial decret 831/2003, de 3 de juliol, que desenvolupa l'ordenació general i els ensenyaments comuns de l'educació secundària obligatòria segons la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació.

2. Per poder desenvolupar al màxim les capacitats, formació i oportunitats de tot l'alumnat, els centres docents podran ampliar l'horari escolar i els dies lectius, respectant, en tot cas, el calendari escolar establert per la Conselleria d'Educació i Cultura.

Article 11. Programacions didàctiques

1. Els centres docents han de desenvolupar, adequar i concretar els currículums mitjançant les programacions didàctiques.

2. El professorat, en l'àmbit dels departaments didàctics, ha d'elaborar les programacions didàctiques de la seva especialitat d'acord amb el currículum de l'educació secundària obligatòria i ha de tenir en compte les característiques específiques del seu alumnat i de l'entorn del centre.

3. Les programacions han de contenir l'adequació i la seqüenciació dels objectius generals de les assignatures, àmbits i mòduls; la seqüència dels continguts al llarg de cada curs; les estratègies metodològiques; els criteris d'avaluació i qualificació, els procediments de recuperació, les estratègies i els procediments d'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge.

4. Les programacions han de permetre les adequacions necessàries per atendre l'alumnat amb necessitats educatives específiques. Han d'incloure els plans d'actuació amb les mesures de suport dirigides a l'atenció de situacions de necessitat educativa específica i qualsevol altra mesura, amb la finalitat de facilitar a l'alumnat l'assoliment dels objectius d'aquesta etapa.

5. Els departaments didàctics de llengües modernes han de coordinar les seves programacions didàctiques.

6. Amb la finalitat d'estimular l'interès i l'hàbit de lectura i millorar l'expressió oral els departaments didàctics inclouran en les seves programacions didàctiques activitats que contribueixin a millorar la comprensió lectora i la capacitat d'expressar-se en públic.

7. Igualment, els departaments didàctics hauran d'incloure la utilització de les tecnologies de la informació i de les comunicacions entre els procediments per a l'aprenentatge de les respectives assignatures, àmbits i mòduls.

8. Les programacions didàctiques dels departaments són públiques i han d'estar a l'abast de la comunitat educativa. Els centres han de donar publicitat especial als criteris d'avaluació i qualificació, i als objectius educatius.

Article 12. Materials curriculars

1. La Conselleria d'Educació i Cultura ha de fomentar l'elaboració de materials curriculars per afavorir el desenvolupament del currículum, dictar les disposicions que orientin el treball del professorat en aquest sentit i regular-ne els procediments de supervisió.

2. Els centres educatius, basant-se en la seva autonomia pedagògica, podran elegir, si escau, els llibres de text i la resta de materials curriculars que s'hagin d'usar en cada curs i assignatura, àmbit i mòdul, sempre que s'adaptin al currículum normatiu establert. Els llibres de text i altres materials hauran de reflectir i fomentar el respecte als principis, valors, llibertats, drets i deures constitucionals als quals ha d'ajustar-se tota l'activitat educativa.

3. La supervisió dels llibres de text i la resta de material curricular formarà part del procés ordinari d'inspecció que exerceix l'administració educativa.

4. Els llibres de text i materials curriculars adoptats no podran ser substituïts per uns altres durant un període mínim de quatre anys. Excepcionalment, quan la programació docent ho requereixi, la Conselleria d'Educació i Cultura podrà autoritzar la modificació del termini anteriorment establert.

Article 13. Tutoria i orientació

1. La tutoria i l'orientació educativa, acadèmica i professional, que formen part de la funció docent, tendran especial consideració en aquesta etapa educativa. Totes les activitats de tutoria i orientació quedaran reflectides en el pla d'acció tutorial i d'orientació.

2. Cada grup d'alumnes ha de tenir un docent com a tutor. La funció tutorial implica la coordinació de les activitats de tutoria i dur a terme el conjunt d'accions educatives que contribueixen a desenvolupar i potenciar les capacitats bàsiques de l'alumnat i a orientar-lo per aconseguir la seva maduresa i autonomia. Aquesta acció tutorial ha de permetre que l'alumnat trobi respostes a aquells aspectes que també són part de la seva formació, però que generalment resten fora de les programacions específiques. D'aquesta manera, contribueix a la formació de la personalitat i afavoreix la reflexió sobre els factors personals

i les exigències socials que condicionen els seus desitjos i decisions pel que fa al seu futur.

3. En finalitzar el segon curs, el tutor, amb la informació recaptada de l'equip docent i amb l'assessorament del departament d'orientació, emetrà un informe, que tindrà caràcter confidencial, d'orientació escolar per a cada alumne, amb la finalitat d'orientar les famílies i els alumnes en el moment d'eleger els itineraris, els programes d'iniciació professional o el seu futur professional. Aquest informe anirà signat pel tutor amb el vistiplau del director.

4. En finalitzar tercer, si l'alumne ha de cursar un programa d'iniciació professional, el tutor, amb la informació recaptada de l'equip docent i amb l'assessorament del departament d'orientació, emetrà un informe, que tindrà caràcter confidencial, d'orientació escolar concretant els motius pels quals es recomana que l'alumne iniciï aquest tipus d'estudi. Aquest informe anirà signat pel tutor amb el vistiplau del director.

5. Així mateix, en finalitzar el quart curs o un programa d'iniciació professional, el tutor, amb la informació recaptada de l'equip docent i amb l'assessorament del departament d'orientació, emetrà un informe, que tindrà caràcter confidencial, per orientar a cada alumne sobre el seu futur acadèmic i professional. Aquest informe anirà signat pel tutor amb el vistiplau del director.

6. Tot el conjunt del professorat que intervé en un grup d'alumnes, amb la coordinació del tutor o tutora responsable del grup, n'ha d'exercir l'acció tutorial.

Article 14. Avaluació i promoció

1. L'avaluació del procés d'aprenentatge de l'alumnat de l'educació secundària obligatòria és contínua i diferenciada segons les distintes assignatures, àmbits i mòduls del currículum.

2. El professorat avaluarà tant els aprenentatges de l'alumnat com els processos d'ensenyament i la pròpia pràctica docent en relació amb l'assoliment dels objectius educatius del currículum per a cada curs i concretats en les programacions didàctiques.

3. L'avaluació del procés d'aprenentatge de l'alumnat ha de tenir com a referent permanent els objectius específics i els coneixements adquirits en cada una de les assignatures, àmbits i mòduls, segons els criteris d'avaluació establerts en el currículum i concretats en les programacions didàctiques.

4. Les decisions en l'avaluació s'han de prendre de forma col·legiada per l'equip docent que intervé en l'aprenentatge de l'alumnat, coordinat pel professor tutor i amb l'assessorament del departament d'orientació. El tutor és l'encarregat de coordinar i registrar informacions, actuacions i decisions relatives al procés d'avaluació de l'alumnat.

5. Al final de cada sessió d'avaluació l'equip docent ha de recollir els resultats globals de l'avaluació i ha de proposar-ne les modificacions o mesures oportunes per reconduir-ne els processos.

6. A cada curs, després de la convocatòria ordinària o, en el seu cas, de l'extraordinària, l'equip docent valorarà el grau de consecució dels objectius establerts per l'alumnat amb necessitats educatives especials amb la finalitat de poder introduir les modificacions necessàries en el pla d'actuació.

7. Qualsevol alumne, els primers dies de setembre, podrà realitzar una prova extraordinària de les assignatures, àmbits i mòduls avaluats negativament, del mateix curs o de cursos anteriors. Una vegada realitzada aquesta prova, quan el nombre d'assignatures, àmbits i mòduls, en el seu cas, avaluats negativament d'un o més cursos sigui superior a dos, l'alumne romandrà un altre any en el mateix curs i el repetirà en la seva totalitat. A efectes del còmput es consideraran assignatures i àmbits diferents les corresponents a cadascun dels cursos malgrat que tenguin la mateixa denominació.

8. Cada curs podrà repetir-se una única vegada. Si, després de la repetició, l'alumne no compleix els requisits per a passar al curs següent, l'equip docent, assessorat pel departament d'orientació i prèvia consulta als pares, decidirà segons procedeixi i en funció de les necessitats de cada alumne la promoció a:

a) Segon curs amb mesures de reforç, si l'alumne està cursant primer.

b) Un itinerari de tercer o un programa d'iniciació professional, sempre que, en aquest darrer cas, l'alumne hagi complert els 15 anys, si l'alumne està cursant segon.

c) Un itinerari de quart o a un programa d'iniciació professional, si l'alumne està cursant tercer.

9. L'alumnat de primer i segon que presenti dificultats generalitzades en els aspectes bàsics i instrumentals del currículum, o que hagi promocionat a segon amb assignatures pendents, se li aplicaran mesures de reforç educatiu.

10. L'alumnat de tercer i quart d'ESO i de primer i segon dels programes d'iniciació professional amb assignatures, àmbits i mòduls pendents ha de rebre ensenyaments de recuperació.

11. El procés i els documents d'avaluació es regiran per la normativa vigent establerta per la Conselleria d'Educació i Cultura.

Article 15. Titulació

1. Tots els itineraris formatius, així com els programes d'iniciació professional, conduiran al títol de graduat en educació secundària obligatòria. Aquest títol serà únic i s'hi farà constar la nota mitjana de l'etapa.

2. Per a l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria serà necessari haver superat totes les assignatures, àmbits i mòduls cursats en l'etapa.

3. Excepcionalment, l'equip docent, tenint en compte la maduresa acadèmica de cada alumne en relació amb els objectius de l'etapa i les seves possibilitats de progrés, després de la realització de les proves extraordinàries, podrà proposar per a l'obtenció del títol a aquells alumnes que en finalitzar el quart curs tinguin una o dues assignatures avaluades negativament, sempre que les dues assignatures no siguin simultàniament les instrumentals bàsiques de llengua castellana i literatura, llengua catalana i literatura, i matemàtiques.

4. Excepcionalment en el cas de programes d'iniciació professional, es podrà proposar per a obtenir el títol a aquell alumnat que en finalitzar el segon curs, després de la realització de les proves extraordinàries, tenguí, com a màxim, un àmbit i un mòdul avaluats negativament.

5. El títol de graduat en educació secundària obligatòria permetrà accedir al batxillerat, a la formació professional de grau mitjà i al món laboral.

6. L'alumnat que no obtengui el títol de graduat en educació secundària obligatòria rebrà un certificat d'escolaritat on constaran els anys cursats.

Article 16. Cooperació amb les famílies

1. Els centres d'educació secundària han de cooperar amb les famílies com a primeres responsables fonamentals de l'educació de l'alumnat, a fi d'assegurar-ne el desenvolupament integral i harmònic.

2. Els centres escolars han d'adoptar mesures de comunicació periòdiques amb les famílies o amb els tutors legals, per informar-los i orientar-los sobre els processos d'ensenyament-aprenentatge, especialització curricular i avaluació de l'alumnat, i així aconseguir una millora en el procés educatiu.

3. Els documents que recullen els projectes institucionals dels centres han d'estar a l'abast de totes les famílies.

Article 17. Alumnat amb necessitats educatives específiques

S'entén com a alumnat amb necessitats educatives específiques aquell alumnat amb desavantatges socials, econòmiques i culturals, alumnat estranger, alumnat superdotat intel·lectualment i alumnat amb necessitats educatives específiques.

Article 18. Alumnat en situació de desavantatges socials

Amb la finalitat d'assegurar el dret individual a una educació de qualitat, els poders públics desenvoluparan les accions necessàries i aportaran els recursos i els suports precisos que permetin compensar els efectes de situacions de desavantatge social per a l'assoliment dels objectius d'educació i de formació prevists per a l'educació secundària obligatòria. Es desenvoluparan actuacions preferents orientades a l'assoliment efectiu de les seves metes i objectius en matèria d'igualtat d'oportunitats i de compensació en educació, evolucionant cap a un model d'educació inclusiva.

Article 19. Alumnat estranger

1. La incorporació a qualsevol dels cursos que integren l'educació secundària obligatòria de l'alumnat procedent de sistemes educatius estrangers que estiguin en edat d'escolarització obligatòria es realitzarà tenint com a referent la seva edat i la seva competència curricular, mitjançant el procediment que determini la Conselleria d'Educació i Cultura.

2. La Conselleria d'Educació i Cultura afavorirà la incorporació d'aquells alumnes que desconeguin la llengua i cultura catalana pròpia de les Illes Balears i/o castellana, o que presentin greus mancances de coneixements bàsics, mitjançant el desenvolupament de programes específics d'aprenentatge, establerts en l'article 42 de la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació.

3. L'alumnat de quinze anys que presenti greus problemes d'adaptació a l'educació secundària obligatòria es podrà incorporar als programes d'iniciació professional.

4. Així mateix, l'alumnat estranger de setze anys que s'incorpori al sistema educatiu realitzarà els seus estudis en la modalitat dels ensenyaments per a la població adulta.

Article 20. Alumnat superdotat intel·lectualment

1. L'alumnat superdotat serà objecte d'una atenció específica per part de la Conselleria d'Educació i Cultura. Amb la finalitat de donar una resposta educativa més adequada a aquest alumnat, s'adoptaran les mesures necessàries per identificar i avaluar de forma primerenca les seves necessitats. Es facilitarà l'escolarització d'aquest alumnat en centres que, per les seves condicions, puguin prestar una atenció adequada a les seves característiques. Igualment s'adoptaran les mesures oportunes perquè els pares d'aquests alumnes rebin l'assessorament individualitzat, així com la informació necessària que els ajudi en l'educació dels seus fills.

2. Es podrà flexibilitzar la durada de l'educació secundària obligatòria per aquell alumnat que hagi estat identificat com a superdotat intel·lectualment, d'acord amb la normativa bàsica vigent.

Article 21. Alumnat amb necessitats educatives especials

1. L'alumnat amb necessitats educatives especials que requereixi, en un període de la seva escolarització o al llarg de tota aquesta, i en particular pel que fa a l'avaluació, determinats suports i atencions educatives per patir discapacitats físiques, psíquiques, sensorials, o per manifestar greus trastorns de la personalitat o de conducta, tindrà una atenció especialitzada, d'acord amb els principis de no-discriminació i normalització educativa, i amb la finalitat d'aconseguir la seva integració.

2. La Conselleria d'Educació i Cultura realitzarà la identificació i valoració de les necessitats educatives especials mitjançant equips integrats per professionals de distintes qualificacions. Aquests professionals establiran, en cada cas, els plans d'actuació en relació amb les necessitats educatives de cada alumne, contant amb el parer dels pares, amb el de l'equip directiu i amb el del professorat del centre corresponent.

3. La Conselleria d'Educació i Cultura ha d'aportar els recursos humans i materials necessaris, i ha d'establir els criteris i mecanismes per garantir l'atenció integrada i normalitzada, en els centres educatius ordinaris, de l'alumnat amb necessitats educatives especials temporals o permanents, a fi que puguin assolir els objectius generals que s'estableixen per a tot l'alumnat.

4. La Conselleria d'Educació i Cultura ha d'escolaritzar els alumnes amb necessitats educatives especials fent una distribució equilibrada entre els centres de cada zona sostinguts amb fons públics.

5. Excepcionalment, es podrà autoritzar la permanència en l'educació secundària obligatòria fins als 19 anys a l'alumnat escolaritzat en aules d'educació especial en centres ordinaris, sempre que segons el parer de l'equip d'avaluació pugui aconseguir el títol de graduat en educació secundària obligatòria.

6. L'escolarització en unitats o centres específics d'educació especial només s'ha de fer quan les necessitats de l'alumnat no puguin ser ateses en les aules ordinàries i/o quan el corresponent pla d'actuació s'allunyi significativament dels currículums ordinaris. En qualsevol cas l'escolarització, en aquests centres específics d'educació especial, només es podrà dur a terme fins als 21 anys.

Article 22. Coordinació amb l'educació primària

Per facilitar la continuïtat del procés educatiu els centres d'educació secundària hauran d'establir mecanismes de coordinació amb els centres d'educació primària

Disposició addicional primera. Societat, cultura i religió

1. L'assignatura o àmbit de societat, cultura i religió comprendrà dues opcions de desenvolupament, una, de caràcter confessional, d'acord amb la confessió per la qual optin els pares o tutors legals o, si escau, l'alumnat, entre aquelles respecte a l'ensenyament de les quals l'Estat tenguí subscriptos acords; una altra, de caràcter no confessional. Ambdues opcions seran d'oferta obligatòria pels centres, i els alumnes hauran d'eleger-ne una. Aquesta assignatura o àmbit serà avaluable i computable per la promoció de curs i titulació.

2. L'ensenyament confessional de la religió s'ajustarà a allò que s'estableix en l'acord sobre ensenyament i assumptes culturals subscrit entre la Santa Seu i l'Estat espanyol i, si escau, a allò que es disposa en els altres subscriptos o que poguessin subscriure's amb altres confessions religioses.

3. Els ensenyaments comuns de l'opció no confessional són fixats pel Govern de l'Estat. La determinació del currículum de l'opció confessional serà competència de les corresponents autoritats religioses. Les decisions sobre utilització de llibres de text i materials didàctics i, si escau, la seva supervisió i aprovació corresponen a les autoritats religioses respectives, de conformitat amb el que s'estableix en els acords subscrits amb l'Estat espanyol.

4. En el moment de la inscripció, els pares o tutors legals han de comunicar a la direcció del centre l'opció per la qual es decanten, sense perjudici que la puguin modificar a l'inici de cada curs. L'alumnat que no cursi l'opció confessional ha de cursar obligatòriament l'opció no confessional

Disposició addicional segona. Atribució d'assignatures a les especialitats del professorat

1. El professorat titular de l'assignatura d'ètica ha de ser, preferentment, de l'especialitat de filosofia. En aquells centres on no es disposi d'aquest professorat, aquesta assignatura pot ser impartida pel professorat que tenguí una preparació acadèmica que es consideri idònia per a la seva impartició.

2. L'assignatura de societat, cultura i religió de l'opció no confessional podrà ser atribuïda per la Conselleria d'Educació i Cultura al professorat amb l'acreditació acadèmica idònia; en tot cas tindrà aquesta consideració el professorat de l'especialitat de geografia i història i el de filosofia.

Disposició addicional tercera. Integració social i laboral

Amb la finalitat de facilitar la integració social i laboral de l'alumnat que no pugui aconseguir els objectius prevists a l'ensenyament bàsic, la Conselleria d'Educació i Cultura promourà ofertes formatives adaptades a les necessitats d'aquest alumnat.

Disposició addicional quarta. Adaptació del currículum

La Conselleria d'Educació i Cultura ha d'adaptar el currículum a què fa referència aquest Decret a les exigències i necessitats dels centres específics d'educació especial i d'educació per adults.

Disposició addicional cinquena. Aplicació

L'aplicació del que es disposa en aquest Decret resta condicionada al Reial decret 1318/2004, de 28 de maig, que modifica el Reial decret 827/2003, de 27 de juny, pel qual s'estableix el calendari d'aplicació de la nova ordenació dels sistemes educatius, establerta per la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació.

Disposició derogatòria única. Derogació de normativa

Queda derogat segons el calendari d'implantació de la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació, el Decret 86/2002, de 14 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, així com les normes d'igual o inferior rang que contravenen aquest Decret.

Disposició final primera. Desenvolupament

S'autoritza la Conselleria d'Educació i Cultura a dictar totes les disposicions que siguin necessàries per aplicar i desenvolupar el que disposa aquest Decret.

Disposició final segona. Entrada en vigor

Aquest Decret entra en vigor l'endemà d'haver-se publicat en el Butlletí Oficial de les Illes Balears. D'acord amb el que s'estableix en la disposició addicional cinquena, aquest Decret s'ha d'aplicar l'any acadèmic 2006-07 en els cursos de primer i de tercer de l'educació secundària obligatòria i en el primer curs del programa d'iniciació professional, i l'any acadèmic 2007-08, en els cursos de segon i de quart de l'educació secundària obligatòria i en el segon curs del programa d'iniciació professional.

Palma, 28 de gener de 2005

EL PRESIDENT
Jaume Matas Palou

El conseller d'Educació i Cultura
Francesc J. Fiol Amengual

CIÈNCIES DE LA NATURALSA, FÍSICA I QUÍMICA I BIOLOGIA I GEOLOGIA

1. INTRODUCCIÓ

El disseny curricular per a l'educació secundària obligatòria contempla diferents assignatures de ciències com ara ciències de la naturalesa, física i química, biologia i geologia i l'àmbit científic i matemàtic dels programes d'iniciació professional. Els sabers d'aquestes assignatures sorgeixen de l'activitat científica duta a terme pels científics des de fa anys, i caracteritzada per una metodologia diversificada, però comuna en moltes bases de procediments, actituds, valors i normes, a través de les moltes branques i àrees d'especialització que avui en dia componen les ciències. Fent palesa la diferenciació curricular per assignatures, però al mateix temps atenent també a la comunitat de tronc i als continguts entre les ciències, el desenvolupament curricular que es presenta aquí ofereix unes especificacions curriculars pròpies de cada assignatura (objectius, continguts i criteris d'avaluació) i un marc comú per a totes les assignatures científiques, que conté una introducció general a la filosofia del tipus de ciència que s'ha d'ensenyar - per què i per a què ensenyar - i les orientacions generals de tipus didàctic - com ensenyar -. Aquest marc comú és suficientment ampli i flexible per tal d'adaptar-se a les diferents assignatures i, d'altra banda, la seva explicitació global i comuna evita repeticions innecessàries dels mateixos principis a cada una d'aquestes.

La ciència és una activitat humana col·lectiva que utilitza diversos camins racionals per explicar i entendre els fenòmens naturals físics, biològics i tecnològics i per actuar-hi. Algunes característiques més específiques de la ciència són:

- La ciència és una empresa humana, perquè es fonamenta en les motivacions i aspiracions de l'ésser humà, com la curiositat o la capacitat de fer-se i de respondre preguntes i resoldre problemes amb imaginació i creativitat, però també, i sobretot, amb racionalitat i atenent les evidències.

- La ciència dóna respostes als problemes i produeix models explicatius dels fenòmens naturals i no tan sols descripcions, que constitueixen un cos de coneixement organitzat concretat en conceptes, lleis, models o teories, i estructurat en diferents disciplines (física, química, biologia, geologia, etc.), com també en moltes àrees d'investigació amb personalitat pròpia.

- Per resoldre problemes, els científics usen diverses estratègies d'investigació, que se solen anomenar mètode i treball científic, basades en alguna forma d'evidència empírica per justificar racionalment les seves conclusions. Aquestes estratègies inclouen processos com la formulació d'hipòtesis, disseny i realització d'experiències, interpretació, confirmació o rebuig d'hipòtesis, comunicació, etc.

- La ciència és una activitat col·lectiva, socialment i històricament condicionada, relacionada amb la societat i amb el temps en què es desenvolupa, i realitzada actualment per equips d'investigació sovint interdisciplinaris, formats per diversos especialistes i tècnics.

- La ciència és un procés públic, obert i sotmès a revisió contínua: les afirmacions científiques, teories i lleis s'han de considerar un coneixement en canvi, revisió i reconstrucció contínua, encara que la gent pot usar, de manera fiable, el coneixement científic en la seva vida diària.

- La recerca de coneixement coherent, públic, comprovat i útil és una activitat que requereix la pràctica de valors com la creativitat, l'honradesa intel·lectual, l'escepticisme, l'obertura de mentalitat, les conductes ètiques, la responsabilitat, etc.

En la societat actual, la ciència és un instrument indispensable per comprendre el món que ens envolta i les seves transformacions, així com per desenvolupar actituds responsables sobre aspectes relacionats amb la vida i la salut i els referents als recursos i al medi ambient. És per això que els coneixements científics s'integren en el saber humanístic que ha de formar part de la cultura bàsica de tots els ciutadans. Les ciències experimentals en la societat actual constitueixen una àrea de coneixement imprescindible per comprendre els avanços tecnològics que continuament es produeixen i que, a poc a poc, van transformant la nostra manera de viure. Així, ciència, tecnologia i societat constitueixen actualment sistemes interrelacionats que no es poden entendre completament si prescindim d'algun d'ells. Ha estat en el camp de la ciència on els èxits aconseguits pels investigadors han estat més espectaculars, sobretot en aspectes directament relacionats amb les telecomunicacions, la salut, el medi ambient, la genètica, la bioquímica, la física, la química i els recursos tecnològics; és a dir, amb el benestar social i el benefici humà, encara que també hi ha aspectes discutibles. Per aquest motiu, els coneixements científics han d'integrar-se en el currículum bàsic, perquè la formació integral, tant científica com humanística, estigui degudament compensada. Coneixent els aspectes bàsics d'aquests dos camps, l'alumnat tindrà la possibilitat d'eleger el seu futur amb expectatives d'èxit.

La ciència forma part de l'experiència i la cultura humana i per això és un coneixement rellevant per a tothom. A través de la ciència tothom pot entendre el món on viu, apreciar els sistemes i processos que sustenten la vida en el planeta i adquirir un sentit de responsabilitat sobre l'ús personal i social de la ciència i la tecnologia. Un dels primers objectius de l'ensenyament de les ciències a l'educació secundària ha de ser presentar una ciència que arribi a tothom, una ciència per a tots. Això implica la selecció i el tractament de continguts que facin especial referència als aspectes de la ciència relacionats amb la pròpia vida i la realitat més propera dels joves d'aquesta etapa i que permetin a aquests alumnes descobrir l'atractiu i el valor del coneixement científic. Per això, caldrà eleger una metodologia adient i d'acord amb les línies d'investigació més acceptades en la didàctica de les ciències (el reconeixement de l'existència d'unes idees prèvies en l'alumnat i la seva consideració per a l'adquisició de nous coneixements, la importància de la construcció mental dels nous continguts, l'aplicació a situacions noves dels coneixements científics apresos, una visió adequada de la ciència i tecnologia en el si de la societat, etc.)

Per a l'ensenyament de les ciències és necessari tenir presents les característiques que defineixen l'activitat científica, és a dir, la ciència com a cos organitzat de coneixements, la ciència com a procés i la ciència com a activitat socialment i històricament condicionada. Les ciències a l'escola han de mostrar d'una forma integral i integrada aquesta imatge.

Considerar la ciència com a cos organitzat de coneixements permet elaborar un marc conceptual per explicar els fenòmens naturals.

Les ciències a l'escola han d'incloure, també, les estratègies, les tècniques i els procediments que utilitzen els científics a l'hora d'investigar (la ciència com a procés).

Finalment, i alhora, les activitats d'ensenyament-aprenentatge han de reflectir una visió de la ciència com una activitat socialment útil i relacionada amb el temps històric en què es desenvolupa, com a procés socialment i històricament condicionat. Per tant, l'alumnat necessita veure una utilitat personal i social en els continguts científics; si no es fa així, difícilment podrà apropar-se al món de la ciència.

Per altra banda, aquesta forma d'ensenyament-aprenentatge ha de permetre l'adequació de la resposta educativa a les característiques particulars de cada persona per tal de garantir una formació bàsica comuna i a la qual han de tenir accés tots els ciutadans, i ha de proporcionar respostes diferenciades per atendre les característiques de l'alumnat (atenció a la diversitat).

El coneixement de les característiques del medi insular en general i de les Balears en particular és necessari per a la contextualització de l'ensenyament de les ciències dins l'entorn en el qual vivim. Les principals característiques del medi de les Illes Balears són:

- La insularitat. Això fa que presenti un clima amb característiques pròpies a causa de la influència de la mar. El relleu i el règim dels vents dominants accentuen aquestes diferències, i els ecosistemes reflecteixen aquests fets.

- La natura illenca es caracteritza per la seva originalitat (espècies endèmiques),

per la seva diversitat, però també per la seva fragilitat. Totes aquestes característiques fan que la natura de les Illes Balears constitueixi un patrimoni únic i irreplaceble.

- La pressió exercida pels humans a les illes ha causat impactes profunds pel que fa als recursos naturals i als éssers vius. Lliures de depredadors naturals, les espècies insulars no temen els humans ni saben respondre a les seves agressions, de manera que poden ser caçades amb facilitat fins a l'extermini.

- Les illes són, tant des del punt de vista natural com cultural, móns en miniatura. Això presenta el seu caire negatiu, ja que aquesta escala afecta igualment els problemes i les alteracions ambientals. Unes perturbacions tolerables al continent poden tenir efectes catastròfics sobre els ecosistemes insulars.

Només el coneixement i la comprensió dels problemes ambientals ens pot permetre trobar solucions o alternatives per tal de reduir-los. És per això que resulta molt important que el professorat de ciències de la naturalesa tinguí un bon coneixement de tota la problemàtica ambiental de les Illes Balears (problemes relacionats amb la utilització de recursos com l'aigua, l'energia, els sòls, l'ocupació de l'espai, etc.), i que la sàpiga fer arribar a l'alumnat amb la metodologia més adequada, perquè aquest també contribueixi, segons les seves possibilitats, a la recerca i l'aplicació d'alternatives més respectuoses amb l'entorn.

La llengua ens permet conèixer i comprendre la nostra realitat. És per això que la llengua catalana, amb la riquesa de les seves variants insulars, ha de vehicular l'ensenyament i l'aprenentatge de les ciències de la naturalesa dins el context de les nostres illes i de l'entorn geogràfic i cultural més pròxim. És imprescindible el coneixement de la terminologia científica, com també el de la toponímia i els noms populars de la biota il·lenca en la nostra llengua. Els topònims i els noms dels endemismes no existeixen en cap altre idioma.

L'educació científica que rep l'alumnat durant l'etapa secundària obligatòria ha de contribuir, juntament amb les altres assignatures, al desenvolupament de les capacitats bàsiques i a la formació dels ciutadans segons els objectius generals de l'educació secundària obligatòria, perquè puguin participar amb drets i deures en els diversos àmbits en què hauran de viure: àmbit polític, econòmic, social, natural, cultural, etc.

L'ensenyament de les ciències pot contribuir de forma molt important a l'adquisició de valors racionalment fonamentats, i de forma molt especial en aquells aspectes que fan referència a l'educació ambiental i a l'educació per a la salut.

Els coneixements sobre ciències de la naturalesa adquirits per l'alumnat a l'educació primària han de ser refermats i ampliat durant l'etapa de secundària obligatòria, i s'hi han d'incorporar també activitats pràctiques, pròpies del treball dels científics, enfocades sempre a la recerca d'explicacions. Aquesta etapa ha de servir d'enllaç, sense perdre continuïtat i consolidant aquells objectius assolits, al mateix temps que ha d'aprofundir i eixamplar els objectius més graduals, com ara aconseguir un avanç qualitatiu en la visió de la naturalesa, en el pas d'una visió globalitzadora a una visió també més analítica, en el canvi d'un punt de vista que es fixa en allò més proper a un altre que pretén copsar també el que és més llunyà, en el desenvolupament d'una visió fixada en aspectes molt concrets per assolir-ne gradualment una de més abstracta. Els continguts que es treballen en aquesta assignatura han d'estar orientats a l'adquisició, per part de l'alumnat, de les bases pròpies de la cultura científica, i s'ha de fer especial èmfasi en la unitat dels fenòmens que estructurin el món natural, en les lleis que els regeixen i en l'expressió matemàtica d'aquestes lleis. Així s'obté una visió racional i global del nostre entorn amb la qual podran abordar els problemes actuals relacionats amb la vida, la salut, el medi i les aplicacions tecnològiques i les relacions socials.

La distribució de continguts al llarg de l'etapa s'ha fet seguint el Reial decret 831/2003, de 27 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació general i els ensenyaments comuns de l'educació secundària obligatòria del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports (BOE de 3 de juliol de 2003) amb les ampliacions corresponents al currículum específic de la nostra comunitat autònoma. El disseny general recull continguts i criteris d'avaluació distribuïts per assignatures, encara que es manté un nucli comú d'objectius per a les assignatures dels dos primers cursos, d'una banda, i per a les dels dos darrers, per altra.

La distribució de continguts per cursos segueix un ordre creixent de complexitat en consonància amb el grau de maduresa de l'alumnat. Els procediments que s'introdueixen són aspectes de l'aprenentatge estretament relacionats amb els conceptes; entre aquests cal incloure la tecnologia de la informació i la comunicació i els mitjans audiovisuals com a eines de treball. També es considera necessari desenvolupar al llarg del currículum els mètodes científics d'estudi de la naturalesa, així com de les seves implicacions en la tecnologia i la societat, que hauran d'amarar tota la metodologia didàctica.

En el currículum dels cursos de primer i segon, l'assignatura de ciències de la naturalesa integra continguts de biologia, geologia, física i química, i crea així una unitat curricular, manté un enfocament global i una aproximació de conjunt al coneixement dels fenòmens naturals i integra conceptes, subratllant, però, les relacions i connexions entre aquests. Es pretén que l'alumnat descobreixi l'existència de marcs conceptuals i procediments de recerca comuns en els diferents àmbits del saber científic.

Als cursos tercer i quart, atès el nivell de maduresa de l'alumnat i la seva diversitat d'interessos, s'estableixen dues assignatures diferenciades: física i química i biologia i geologia. Aquesta divisió permet aprofundir de manera més específica en els continguts. Al curs quart hi ha dues modalitats de física i química: una orientada cap als alumnes que desitgen estudiar formació professional o

incorporar-se al món laboral i l'altra per als qui es decanten pels estudis científics.

Els procediments en l'ensenyament de les ciències

Els continguts procedimentals d'aprenentatge impliquen l'habilitat de saber fer coses concretes. Tenen, per tant, una finalitat funcional, és a dir, arribar a obtenir un resultat o producte -per exemple, produir un informe, dissenyar una estratègia, seguir una pauta, complir uns requeriments, construir o fabricar un objecte, usar una eina o instrument, etc.

La ciència és una disciplina de coneixement especialment rica en procediments propis, que es poden traslladar a l'àmbit de l'aprenentatge escolar amb les adequacions didàctiques segons l'edat i el nivell. Abans s'ha definit la ciència com un procés i s'han descrit nombrosos procediments característics de la ciència; en particular, tots aquells que constitueixen allò que genèricament anomenem mètode i treball científic. No cal insistir més en la importància de l'ensenyament i l'aprenentatge dels procediments en les assignatures científiques.

Els continguts procedimentals figuren en cada bloc de cada curs, juntament amb els continguts conceptuals i actitudinals. No obstant això, existeixen determinats procediments generals de tipus científic que són comuns a tots els blocs i que, per evitar-ne la repetició, s'exposen aquí de manera general.

Procediments generals

1. Observació i descripció acurada de la natura.
2. Plantejament de problemes.
3. Formulació d'hipòtesis sobre els fenòmens naturals.
4. Reconeixement de teories alternatives.
5. Generació de prediccions lògiques.
6. Planificació i desenvolupament d'experiments controlats per verificar hipòtesis.
7. Maneig d'instruments, selecció i aplicació de tècniques (de laboratori i de camp).
8. Recol·lecció, organització, anàlisi i interpretació d'experiments rellevants i dades.
9. Formulació i aplicació de conclusions raonables.
10. Realització d'informes escrits, en suport de vídeo o informàtic, que reflecteixin, amb una estructura i presentació adients, els resultats de la investigació.
11. Maneig de diverses fonts d'informació.
12. Utilització de models.

Actituds, valors i normes en l'ensenyament de les ciències

L'educació en general i l'ensenyament de les ciències en particular han de contribuir a l'educació dels alumnes perquè sàpiguen ser persones i ciutadans. L'aprenentatge d'actituds, valors i normes ha d'assolir aquest objectiu de la formació integral que va més enllà de la mera instrucció. Això suposa construir disposicions i hàbits positius per actuar i complir els deures (actituds), acceptar els sistemes de valors morals i ètics reconeguts a les lleis i costums socials i complir les normes i codis de conducta vigents en la convivència social.

L'ensenyament de les ciències ha d'incloure necessàriament el treball, que ha de formar els alumnes perquè compleixin els deures cívics personals necessaris per viure en una societat democràtica i respectuosa amb els drets de tothom. La relació d'actituds, valors i normes planificats en aquest currículum han estat dissenyats amb aquesta finalitat.

La ciència és un àrea especialment rica en valors i actituds propis i específics que cal ensenyar als estudiants. D'una banda, les activitats d'aula haurien de practicar activament els valors de la ciència, com ara el sentit compartit del coneixement, la pretensió d'universalisme de les seves propostes, el desinterès respecte al lucre personal, l'honradesa, l'escèpticisme organitzat per sotmetre a crítica raonable totes les idees sense privilegis de cap tipus, la curiositat per conèixer i explicar-ho tot, encara que no tinguí un benefici material, la creativitat, l'organització i sistematització del treball, la responsabilitat social, etc.; tot i que també caldria discutir i criticar els contravalors corresponents (egoisme, plagis, frau, protagonisme, patents, etc.).

El contingut de l'educació ambiental és una font de valors universals i entra de ple en l'educació i la formació d'actituds i normes des dels àmbits i qüestions propis de les ciències. El coneixement i la comprensió dels problemes ambientals permet la possibilitat de trobar-hi solucions o alternatives per tal de reduir-los, fer-los sostenibles o millorar la situació i, en conseqüència, construir col·lectivament un món més just i solidari. Quelcom semblant es pot afirmar de la contribució de l'educació científica a l'educació per la salut i l'educació sexual. El coneixement científic sobre aquests temes no ha de ser un simple coneixement enciclopèdic, sinó que ha de dur lligada, necessàriament, la creació d'actituds i hàbits de conducta individuals, saludables i fermes que suposin un benestar personal i social al llarg de la vida.

El treball científic no pot deslligar-se de la seva responsabilitat moral i cívica. La ciència i els seus avanços han de servir per millorar el benestar social i el benefici humà en les seves dimensions materials, tot i que aquesta responsabilitat ha de ser igualment crítica davant de les conseqüències i efectes negatius, directes o indirectes, prevists o no prevists, de la implantació de tecnologies. Els

avanços en les fronteres de la ciència (p.e. la investigació biogenètica), plantejant també grans i nous dilemes morals i ètics alhora que contribueixen decisivament a resoldre'n d'altres amb l'aportació de nous coneixements. La responsabilitat de la ciència no pot defugir d'aconseguir un món amb menys diferències i amb més igualtat d'oportunitats per a tothom, sigui quin sigui el seu lloc o la condició de naixement.

És evident que l'ensenyament-aprenentatge de les ciències possibilita també poder treballar amb temes com l'educació per a la pau, per a la construcció europea i per a la democràcia, així com tractar qüestions vivencials que, de forma puntual, es poden estudiar des d'una perspectiva científica.

D'altra banda, l'aprenentatge i ensenyament de la ciència hauria de desenvolupar actituds positives envers la ciència escolar, evitant desenvolupar sentiments negatius de rebuig, desinterès i dificultat. El professorat hauria de considerar que el fet que els seus estudiants puguin arribar a desenvolupar actituds positives envers la ciència a l'escola és tan important i valuós com els aprenentatges de coneixements i procediments, ja que permet mantenir la disposició d'aprendre ciència al llarg de la vida. Això és una qüestió crucial per a objectius tan importants com la cura de la pròpia salut personal, la participació ciutadana en els assumptes i decisions tecnocientífiques i tot el que està relacionat amb la sostenibilitat i conservació del medi ambient, l'ús adequat de les tecnologies, etc.

En cada bloc de cada curs hi figuren, a més dels continguts conceptuals, una relació de procediments i actituds, valors i normes. No obstant això, existeixen determinades actituds generals de tipus científic que es poden relacionar amb tots els blocs i que, per evitar-ne la repetició, s'exposen aquí de manera comuna i general.

Actituds, valors i normes generals

1. Confiança en la pròpia capacitat per adquirir coneixements i desenvolupar procediments científics.
2. Desig d'ampliar el coneixement sobre la natura i perseverança en el procés d'aprenentatge.
3. Disposició a respectar, valorar i criticar els punts de vista aliens i a acceptar les crítiques envers els punts de vista propis.
4. Desig de cooperar amb els altres en la realització de tasques.
5. Apreciació de la diversitat de perspectives amb què es poden enfocar i resoldre els problemes científics i tècnics.
6. Apreciació de la importància dels valors ètics i propis de la ciència en el treball científic.
7. Disposició per criticar les afirmacions mancades de fonaments i la utilització indeguda de la ciència.
8. Acceptació de les limitacions de la ciència i la tècnica per resoldre els problemes i els conflictes.
9. Reconeixement de les aportacions de la ciència i la tecnologia en la millora de la qualitat de vida.
10. Disposició a aplicar el coneixement i la metodologia científics a les situacions de la vida quotidiana (salut personal i col·lectiva, conservació del medi ambient, resolució de problemes, conductes socials sostenibles, ús de les tecnologies, etc.).
11. Adquisició d'hàbits que condueixin a un correcte maneig i cura dels instruments.
12. Disposició per tenir un comportament conforme a les normes de seguretat al laboratori i al camp.

2. OBJECTIUS

CIÈNCIES DE LA NATURALESA

L'ensenyament de les ciències de la naturalesa a l'etapa de l'educació secundària obligatòria tindrà com a objectiu desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Iniciar-se en l'observació dels fenòmens naturals.
2. Comprendre i expressar missatges orals i escrits utilitzant la terminologia científica bàsica, en català i en castellà, com també altres sistemes de notació i representació propis de la comunicació científica (diagrames, gràfiques, taules...).
3. Utilitzar els coneixements sobre les característiques bàsiques de la constitució general de l'univers en els seus distints nivells d'organització per elaborar una interpretació científica dels principals fenòmens que hi tenen lloc.
4. Utilitzar els conceptes, principis, lleis i teories fonamentals de les ciències de la naturalesa per interpretar els principals fenòmens naturals, i per analitzar i valorar algunes aplicacions tecnològiques d'especial rellevància.
5. Aplicar les habilitats intel·lectuals i pràctiques pròpies de la metodologia científica per desenvolupar estratègies personals en la resolució de problemes.
6. Participar en la planificació i realització en equip d'activitats científiques, valorant les aportacions pròpies i alienes segons els objectius establerts, mostrant una actitud flexible i de col·laboració i assumint responsabilitats en el desenvolupament de les tasques.
7. Elaborar criteris personals i raonats sobre qüestions científiques i tecnològiques bàsiques de la nostra època, i en especial les que afecten de forma

més directa les Illes Balears, mitjançant la contrastació i l'avaluació d'informacions obtingudes en distintes fonts.

8. Utilitzar els coneixements sobre els elements naturals i socioculturals del medi a les Balears i en altres àmbits geogràfics de major abast, per fonamentar valors, actituds i comportaments favorables a la conservació dels recursos materials i genètics i de la biodiversitat i a la millora de la qualitat ambiental.
9. Conèixer i valorar les aportacions de la ciència i la tecnologia a la millora de les condicions de vida dels éssers humans, la seva presència en la vida quotidiana, la seva utilitat i les seves limitacions en la resolució dels problemes i d'alguns conflictes socials, ambientals i ètics originats pel progrés científic i tecnològic.
10. Valorar el coneixement científic com un procés obert de construcció, lligat a les característiques i necessitats de la societat en cada moment històric i sotmès a evolució i revisió contínues.

FÍSICA I QUÍMICA

L'ensenyament de la física i química a l'etapa de l'educació secundària obligatòria tindrà com a objectiu desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Iniciar-se en el coneixement i en l'aplicació del mètode i treball científic.
2. Comprendre i expressar missatges orals i escrits utilitzant la terminologia científica bàsica, en català i en castellà, com també altres sistemes de notació i representació propis de la comunicació científica, com diagrames, gràfiques, taules, expressions matemàtiques senzilles i altres models de representació.
3. Interpretar científicament els principals fenòmens naturals, així com les seves possibles aplicacions tecnològiques, utilitzant els conceptes, principis, lleis i teories fonamentals de la física i la química.
4. Aplicar les habilitats intel·lectuals i pràctiques pròpies de la metodologia científica per desenvolupar estratègies personals en la resolució de problemes.
5. Utilitzar de forma autònoma diferents fonts d'informació, com les noves tecnologies de la informació i la comunicació, amb la finalitat d'avaluar-ne el contingut i adoptar actituds personals crítiques sobre qüestions científiques i tecnològiques.
6. Conèixer la interpretació que la física i la química atorguen a molts dels successos del nostre entorn habitual i la base científica que tenen els aparells d'ús quotidià.
7. Participar en la planificació i realització d'activitats científiques en equip, valorant les aportacions pròpies i alienes segons els objectius establerts, mostrant una actitud flexible i de col·laboració i assumint responsabilitats en el desenvolupament de les tasques.
8. Elaborar criteris personals i raonats sobre qüestions científiques i tecnològiques bàsiques actuals, i en especial les que afecten de forma més directa les Balears, mitjançant la contrastació i l'avaluació d'informacions obtingudes en distintes fonts.
9. Aplicar els coneixements físics, químics i socioculturals de les Balears i d'altres àmbits geogràfics de major abast per gaudir del medi natural, fonamentant valors, actituds i comportaments favorables a la conservació dels recursos materials, energètics i de la biodiversitat i a la millora de la qualitat ambiental.
10. Conèixer i valorar les aportacions de la ciència i la tecnologia a la millora de les condicions de vida dels éssers humans i apreciar la importància, utilitat i limitacions de la formació científica en la resolució dels problemes i d'alguns conflictes socials, ambientals i ètics originats pel progrés científic i tecnològic.
11. Valorar el coneixement científic com un procés de construcció obert, lligat a les característiques i necessitats de la societat en cada moment històric i sotmès a evolució i revisió contínues.
12. Entendre el coneixement científic de manera integrada i alhora compartimentada en distintes disciplines i àrees d'investigació que permeten aprofundir en els diferents aspectes de la realitat.

BIOLOGIA I GEOLOGIA

L'ensenyament de la biologia i la geologia a l'etapa de l'educació secundària obligatòria tindrà com a objectiu desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Iniciar-se en el coneixement i aplicació del mètode i treball científic.
2. Comprendre i expressar missatges orals i escrits utilitzant la terminologia científica bàsica, en català i en castellà, com també altres sistemes de notació i representació propis de la comunicació científica, com diagrames, gràfiques, taules, expressions matemàtiques senzilles i altres models de representació.
3. Interpretar científicament els principals fenòmens naturals, així com les seves possibles aplicacions tecnològiques, utilitzant els conceptes, principis, lleis i teories fonamentals de les ciències de la naturalesa.
4. Aplicar les habilitats intel·lectuals i pràctiques pròpies de la metodologia científica per desenvolupar estratègies personals en la resolució de problemes.
5. Utilitzar de forma autònoma diferents fonts d'informació, fins i tot les noves tecnologies de la informació i la comunicació, amb la finalitat d'avaluar-ne el contingut i adoptar actituds personals crítiques sobre qüestions científiques i tecnològiques.
6. Utilitzar els coneixements bàsics sobre el funcionament del cos humà i sobre la salut en les seves dimensions individuals, socials i ambientals, per desen-

volupar hàbits d'higiene i salut correctes que contribueixin a millorar-los.

7. Participar en la planificació i realització en equip d'activitats científiques, valorant les aportacions pròpies i alienes segons els objectius establerts, mostrant una actitud flexible i de col·laboració i assumint responsabilitats en el desenvolupament de les tasques.

8. Elaborar criteris personals i raonats sobre qüestions científiques i tecnològiques bàsiques de la nostra època, i en especial les que afecten de forma més directa les Illes Balears, mitjançant la contrastació i l'avaluació d'informacions obtingudes en distintes fonts.

9. Utilitzar els coneixements sobre els elements naturals i socioculturals del medi a les Balears i en altres àmbits geogràfics de major abast, per fonamentar valors, actituds i comportaments favorables a la conservació dels recursos materials, energètics i de la biodiversitat i a la millora de la qualitat ambiental.

10. Conèixer i valorar les aportacions de la ciència i la tecnologia a la millora de les condicions de vida dels éssers humans, la seva presència en la vida quotidiana, la seva utilitat i les seves limitacions en la resolució dels problemes i d'alguns conflictes socials, ambientals i ètics originats pel progrés científic i tecnològic.

11. Valorar el coneixement científic com un procés de construcció obert, lligat a les característiques i necessitats de la societat en cada moment històric i sotmès a evolució i revisió contínues.

12. Entendre el coneixement científic de manera integrada i alhora compartimentada en distintes disciplines per poder aprofundir en els diferents aspectes de la realitat.

3. CONTINGUTS

CIÈNCIES DE LA NATURALESA

Els blocs de continguts que es refereixen als cursos de primer i segon s'han seqüenciat seguint un criteri de ciència integrada. Per això, s'ha elegit com a fil conductor del primer curs la Terra i les peculiaritats que la fan diferent de la resta dels planetes del seu entorn, ja que el nucli principal d'estructuració de continguts és la matèria. En el segon curs l'energia és el nucli principal entorn del qual s'estructuren els continguts, s'ha elegit com a fil conductor el nostre planeta, com a sistema material on flueix l'energia, i se n'han ressaltat les distintes maneres de fer-ho i els diferents subsistemes (escorça, atmosfera, ecosfera, etc.)

El tractament que es dona a aquestes assignatures en els dos primers cursos és bàsicament qualitatiu; per això es posa més èmfasi en els aspectes visuals i generalistes, d'acord amb les capacitats de l'alumnat.

Primer curs

LA TERRA A L'UNIVERS

Els continguts d'aquest bloc estan relacionats amb l'estudi de l'Univers i especialment del sistema solar. La Terra s'ha de veure com un planeta amb unes determinades característiques (forma, dimensions, moviments, capes, etc.), integrat en el sistema solar. La relació entre el Sol, la Terra i la Lluna ens ha de permetre comprendre alguns fenòmens cíclics com la successió del dia i la nit, les estacions i les fases lunars.

Així mateix s'estudia el concepte de matèria. L'Univers està format de matèria i energia. La matèria es presenta en forma de substàncies de composició molt diversa (elements i compostos), però totes elles tenen una estructura comuna (àtoms i molècules), que permet explicar-ne el comportament.

Conceptes

L'Univers, la Via Làctia i el sistema solar

1. Introducció al mètode i treball científic. Aplicació a l'observació i l'exploració de l'Univers: tècniques i instruments.

2. Planetes, estrelles i galàxies.

3. Evolució històrica dels models científics sobre l'Univers.

4. La Via Làctia i el sistema solar.

5. Característiques físiques de la Terra i dels altres components del sistema solar.

6. El sistema Sol-Terra-Lluna: estacions, dia/nit, fases lunars, eclipsis. El calendari i la mesura del temps.

7. L'astronomia a les Balears: entitats balears dedicades a l'estudi de l'astronomia. Aspectes del firmament diürn i nocturn a les Balears. L'astronomia i la cultura popular balear.

8. Les capes de la Terra: nucli, mantell, escorça, hidrosfera, atmosfera i biosfera.

La matèria a l'Univers

9. Matèria. Propietats generals i característiques. Dimensions (superfície i volum), massa i densitat (SI).

10. Estats d'agregació de la matèria.

11. Classificació dels sistemes materials. Sistemes homogenis i heterogenis. Dissolucions i substàncies pures. Substàncies simples i compostes. Elements.

12. Naturalesa discontinua de la matèria: àtoms i molècules.

13. L'hidrogen i l'heli: abundància i propietats.

14. Importància industrial de les tècniques de separació de mesclades i compostos.

Procediments

1. Resum de les principals visions històriques sobre l'Univers.

2. Utilització del planisferi celeste.

3. Identificació d'algunes estrelles i constel·lacions.

4. Observació del firmament diürn i nocturn, des de les Illes Balears, a simple vista i amb instruments senzills.

5. Resolució de problemes relacionats amb els moviments al sistema Sol-Terra-Lluna.

6. Utilització de models o representacions per descriure moviments al sistema solar.

7. Construcció d'aparells senzills relacionats amb els moviments astronòmics (rellotges, calendaris, etc.).

8. Utilització de tècniques d'orientació.

9. Utilització de models o representacions per explicar les capes de la Terra.

10. Maneig d'unitats del sistema internacional i d'instruments de mesura senzills (balança, proveta), estimant l'error comès.

11. Resolució d'exercicis i problemes sobre les magnituds físiques: longitud, superfície, volum, massa i densitat.

12. Classificació de diferents sistemes en homogenis i heterogenis.

13. Classificació de sistemes homogenis en substàncies pures i dissolucions.

14. Classificació de substàncies pures en elements i compostos.

15. Reconeixement de substàncies pures i mesclades importants per la seva utilització al laboratori, la indústria i la vida diària.

16. Classificació de dissolucions segons l'estat del solut i del dissolvent.

17. Preparació d'una dissolució a distintes concentracions.

18. Utilització al laboratori de tècniques senzilles de separació dels components d'un sistema (cristal·lització, destil·lació, filtració, decantació, cromatografia i extracció).

19. Construcció de models de molècules senzilles.

20. Representació mitjançant símbols i fórmules d'algunes substàncies químiques de la vida quotidiana.

21. Localització de símbols a la taula periòdica.

Actituds, valors i normes

1. Estimació de les dificultats en l'avenç en el coneixement de l'Univers.

2. Valoració de la feina dels astrònoms i, en particular, de les institucions balears dedicades a l'astronomia.

3. Valoració de la transcendència per a la vida dels fenòmens astronòmics.

4. Interès pels instruments de mesura del temps: rellotge i calendari.

5. Respecte per les visions històriques sobre l'Univers.

6. Interès per conèixer algunes de les unitats de mesura tradicionals de les Illes Balears i reconeixement de la importància de l'ús universal d'un sistema d'unitats coherent.

7. Reconeixement de la importància dels models en el desenvolupament de la ciència i de la seva utilitat per explicar fets empírics.

8. Valoració de la provisionalitat d'alguns models com a element diferenciador del coneixement científic i com a base del caràcter no dogmàtic i canviant de la ciència.

9. Valoració de la utilitat i de l'aplicació pràctica de les tècniques de separació de mesclades i compostos en aplicacions industrials.

10. Interès per les tècniques d'estudi de l'interior de la Terra.

11. Valoració positiva de la ciència com a mitjà de coneixement del nostre entorn.

MATERIALS TERRESTRES

En aquest bloc s'estudia la Terra com a sistema format per una sèrie de materials que es troben en contínua interacció. Tracta de les interaccions entre l'aire (atmosfera), l'aigua (hidrosfera) i les roques i minerals (litosfera). De cadascun se n'estudia l'origen, la composició, l'estructura, les característiques, les propietats i la importància per a la vida, com també la problemàtica referent als usos i explotació que se'n fa i a la contaminació.

Conceptes

L'atmosfera terrestre

1. Característiques, origen i composició de l'aire.

2. Nitrogen i oxigen: abundància i propietats.

3. Diòxid de carboni i ozó: implicacions mediambientals.

4. Variacions en la composició de l'aire.

5. Fenòmens atmosfèrics.

6. El control meteorològic a les Illes Balears.

7. Contaminants. L'aire i la salut.

8. Principals agents de contaminació atmosfèrica a les Balears. El control de la contaminació a les Balears.

La hidrosfera terrestre

9. L'origen de l'aigua a la Terra. L'aigua als altres planetes.
10. L'aigua: estructura, propietats i importància per als éssers vius.
11. L'aigua de la mar com a dissolució. Sodí, potassi i clor: abundància i propietats.
12. L'aigua als continents.
13. El vapor d'aigua a l'atmosfera.
14. El cicle de l'aigua.
15. La contaminació de l'aigua i la seva depuració. L'aigua i la salut.
16. Problemes que afecten l'aigua a les Balears: esgotament, salinització i contaminació.

L'escorça terrestre

17. Superfície, composició química i elements geoquímics de l'escorça terrestre.
18. Silici i alumini: abundància i propietats.
19. Magnesi, ferro i calci: abundància i propietats.
20. Concepte de mineral i de roca.
21. Tipus de roques.
22. Les roques i els minerals com a recursos: explotació, utilització i esgotament.
23. Les roques i els minerals fonamentals de les Balears i d'Espanya.
24. Les pedreres a les Balears. Explotació, usos i impacte.
25. Ciència, tecnologia i societat: materials artificials fabricats a les Balears.
26. Els materials com a residu i el seu tractament. El tractament de residus a les Balears.

Procediments

1. Planificació i realització d'experiències senzilles dirigides a estudiar algunes propietats bàsiques de l'aire i de l'aigua.
2. Recollida i representació de dades meteorològiques, tot utilitzant aparells de mesura. Interpretació de taules, gràfics i mapes relacionats amb els fenòmens atmosfèrics i amb els pronòstics del temps.
3. Recerca bibliogràfica sobre problemes que afecten la contaminació atmosfèrica a les Illes Balears.
4. Recerca d'informació sobre els aqüífers de les Illes Balears.
5. Realització de petites investigacions sobre la problemàtica que afecta l'aigua de les Illes Balears (quantitat, qualitat, distribució, tractament i consum).
6. Recerca d'informació sobre la depuració de les aigües a les Balears.
7. Exemplificació del cicle de l'aigua a les Balears.
8. Determinació de les característiques de diferents tipus d'aigua mineral.
9. Identificació de roques i minerals a partir de les seves propietats, tot establint relacions entre aquestes i la seva aplicació pràctica.
10. Utilització de claus molt senzilles per a la classificació d'algunes roques.
11. Recerca bibliogràfica i elaboració d'un informe sobre extracció i transformació de roques a les Balears.
12. Recerca sobre el procés de fabricació d'alguns materials manufacturats de les Balears (p.ex.: ciment, rajoles, fibres, plàstics...).

Actituds, valors i normes

1. Descobriments i apreciació de la singularitat del planeta Terra.
2. Valoració de la importància de l'aire i l'aigua per als éssers vius i rebuig de les activitats humanes que incideixen negativament en la seva conservació.
3. Reconeixement de l'aigua com a bé escàs i valoració de les mesures adreçades a estalviar-la.
4. Reconeixement i valoració de la importància de les roques, els minerals i el sòl per a les activitats humanes.
5. Valoració de la necessitat d'explotar racionalment les matèries primeres d'origen geològic.
6. Valoració de la recerca científicotècnica envers una millor gestió dels recursos naturals.
7. Reconeixement de la necessitat d'una legislació coherent amb el desenvolupament sostenible.
8. Valoració de la predicció meteorològica a les Balears com a eina per a la prevenció de catàstrofes.
9. Valoració de la tasca investigadora sobre la contaminació atmosfèrica i acústica a les Balears.
10. Interès per l'estudi de l'estat del medi ambient a les Illes Balears i determinació de la problemàtica actual.
11. Col·laboració en el reciclatge de materials al centre i a casa.

LA TERRA I ELS ÉSSERS VIUS

La Terra és un planeta habitat per una gran diversitat d'éssers vius, però tots presenten característiques comunes quant a l'estructura (cèl·lules) i al funcionament (funcions vitals). Ha estat i és preocupació de la comunitat científica estudiar i classificar els organismes vius presents al nostre planeta, com també prendre mesures per al manteniment de la biodiversitat.

Conceptes

La Terra, un planeta habitat

1. Factors que fan possible la vida en un planeta.
2. Els elements bioquímics. El carboni: propietats.
3. Característiques i funcions comunes dels éssers vius.
4. La teoria cel·lular. La cèl·lula com a unitat d'estructura i funció.
5. Els diversos models d'organització d'animals i plantes. Relació entre morfologia, funció i forma de vida (ambients, mida, formes i maneres d'alimentar-se).

Classificació dels éssers vius

6. Els cinc regnes. Introducció a la taxonomia. Criteris de classificació.
7. Els noms dels éssers vius. Concepte d'espècie.
8. Els virus.
9. Els bacteris i organismes unicel·lulars eucariotes.
10. Els fongs. Els líquens. Exemples de les Balears.
11. Els vegetals. Principals embrancaments. Exemples de les Balears.
12. Els animals. Principals embrancaments. Exemples de les Balears.
13. L'espècie humana.
14. La biodiversitat a les Illes Balears. Exemples dels endemismes més significatius de la fauna i flora balear.
15. Els naturalistes i el coneixement de la fauna i flora balear.
16. Ciència, tecnologia i societat: l'explotació alimentària dels éssers vius.

Procediments

1. Anàlisi de textos i realització d'experiències relacionades amb la problemàtica de la generació espontània dels éssers vius.
2. Elaboració d'una maqueta d'una cèl·lula.
3. Utilització d'imatges per explicar les relacions entre morfologia, funció i forma de vida d'alguns animals i plantes.
4. Utilització de claus dicotòmiques senzilles.
5. Observació i descripció d'éssers unicel·lulars i cèl·lules vegetals i animals, mitjançant el microscopi òptic.
6. Observació i descripció d'animals i plantes mitjançant la lupa.
7. Estudi de la diversitat d'éssers vius que trobam en diferents ecosistemes propers.
8. Realització de pòsters o investigacions de camp sobre algunes espècies endèmiques de la flora i fauna de les Balears.
9. Identificació dels animals i vegetals que podem trobar al mercat, a la peixateria, etc.
10. Realització d'una llista de mesures individuals i col·lectives per a la conservació de la biodiversitat.
11. Aproximació a la tasca investigadora d'algun naturalista o institució balear dedicada a l'estudi de la naturalesa.

Actituds, valors i normes

1. Interès per recollir informació històrica sobre la investigació de l'origen de la vida.
2. Valoració del treball dels taxònoms i naturalistes en el coneixement dels éssers vius i en particular dels naturalistes de les Balears.
3. Respecte per totes les formes de vida, especialment les que estan amenaçades d'extinció.
4. Valoració de la biodiversitat com una de les característiques pròpies de la vida sobre la Terra.
5. Rebuig de les activitats humanes que atempten contra la biodiversitat.
6. Valoració de l'explotació racional de la vegetació i dels animals.
7. Responsabilitat davant la necessitat de conservar la flora i la fauna de les Balears com a part del patrimoni natural.
8. Seguiment de les normes prèviament establertes per a la recol·lecció de mostres d'éssers vius.
9. Actitud crítica davant l'explotació irracional, el maltractament i la mort innecessària d'éssers vius.

Segon curs

MATÈRIA I ENERGIA

Aquest bloc està dedicat a l'estudi de la matèria i l'energia. En primer lloc, s'estudien els sistemes materials i l'energia i es fa especial esment als tipus i fonts d'energia. La segona part es dedica a l'estudi de les forces i els moviments. A continuació es tracten els aspectes relacionats amb la llum, el so, la calor i la percepció que en tenim a través dels sentits. A la darrera part s'estudien les transformacions físiques i les reaccions químiques. La majoria dels conceptes d'aquest bloc s'amplien cíclicament en cursos posteriors, per la qual cosa es suggereix donar-los un tractament introductor, qualitatiu i centrat en els continguts d'aquest curs.

Conceptes

Els sistemes materials i l'energia

1. El mètode i treball científic. Escales d'observació macroscòpica i microscòpica: l'aplicació als sistemes materials.

2. L'energia com a propietat dels sistemes materials.
3. Variacions de l'energia en els sistemes materials: canvi de posició, forma i estat.
4. Tipus d'energia. Fonts d'energia.
5. Fonts d'energia i consum energètic a les Balears.
6. La Terra: un sistema en continu canvi.

Els canvis de posició en els sistemes materials

7. Característiques bàsiques d'un moviment: posició, trajectòria, espai recorregut, desplaçament i velocitat.
8. Representació gràfica de moviments senzills.
9. Les forces com a causa del moviment i la deformació.
10. Massa i pes.
11. L'energia mecànica.

L'energia que percebem

12. Propagació de la llum i el so. Diferències entre aquests.
13. Altres tipus d'ones.
14. Percepció de la llum i del so: lull i l'orella.
15. La calor: energia en circulació. Efectes.
16. Calor i temperatura. Els termòmetres.
17. Propagació de la calor. Aïllants i conductors.
18. Percepció de la calor: la pell.
19. Ciència, tecnologia i societat: energia i desenvolupament econòmic.

L'energia en els processos químics

20. Transformacions físiques i reaccions químiques: característiques.
21. Significat de les equacions químiques.
22. Balanç de massa i energia en els processos químics.

Procediments

1. Correcta utilització del material de laboratori d'ús més corrent i maneig d'instruments de mesura senzills (balança, proveta, termòmetre, dinamòmetre...).
2. Identificació i anàlisi de fets en els quals tinguin lloc transformacions o intercanvis d'energia.
3. Recerca d'informació sobre el consum energètic a les Balears
4. Recerca d'informació sobre les energies alternatives a les Balears.
5. Identificació de fenòmens relacionats amb la propagació de la llum i el so.
6. Utilització correcta de les unitats de les magnituds, usant sobretot les del sistema internacional.
7. Observació de dibuixos, esquemes i fotografies com a suport d'informació científica.
8. Resolució d'exercicis i problemes senzills sobre els temes estudiats. Expressió dels resultats amb les corresponents unitats.
9. Realització d'experiències senzilles de laboratori, enregistrant de forma ordenada les dades obtingudes.
10. Lectura i comentari d'articles de revistes, diaris, etc., relacionats amb els fets o conceptes que s'estudien.

Actituds, valors i normes

1. Sensibilitat per l'ordre i la neteja del lloc de treball i respecte al material que s'utilitza.
2. Actitud de cercar l'explicació científica als fenòmens i experiències observades.
3. Valoració de la importància de l'energia en les activitats quotidianes i la seva repercussió sobre la qualitat de vida i el desenvolupament econòmic.
4. Sensibilització sobre la necessitat de fer un ús moderat de l'energia i de controlar els recursos energètics a l'abast a les Illes Balears.
5. Reconeixement i valoració de la importància dels fenòmens ondulatoris per a les comunicacions en la societat actual.
6. Sensibilització sobre la importància per a la salut de fer-se periòdicament revisions òptiques i auditives.

CIRCULACIÓ D'ENERGIA A LA TERRA

Aquest bloc està dedicat a la circulació d'energia al nostre planeta. Es comença per estudiar l'energia externa, analitzant-ne la procedència, el filtratge a través de l'atmosfera i la circulació pels diferents compartiments terrestres. Es relaciona aquesta energia amb els agents geològics externs i l'acció de cadascun sobre el modelat del paisatge, com també en la formació de roques sedimentàries. Tracta també de l'aprofitament de cadascuna d'aquestes formes d'energia (solar, eòlica, hidràulica, mareomotriu) com a energies no contaminants i alternatives. La darrera part del bloc tracta de l'energia interna del planeta, el seu origen, les seves manifestacions i els seus efectes, com també de la seva implicació en la formació de roques magmàtiques i metamòrfiques.

Conceptes

L'energia externa del planeta

1. El Sol com a font d'energia. L'energia solar i seu aprofitament.

2. L'atmosfera com a filtre de l'energia solar: la seva estructura.
3. La circulació atmosfèrica.
4. L'energia reflectida: efecte hivernacle. Directrius internacionals.
5. La hidrosfera com a regulador tèrmic. Corrents, mareas, ones.
6. La circulació marina a la Mediterrània i la mar balear.
7. Distribució de l'energia solar que arriba a la superfície del planeta: origen dels agents geològics externs.

Agents geològics externs

1. Agents atmosfèrics. La meteorització. Formació de sòls. Els sòls de les Illes Balears.
2. El vent i la seva acció geològica. L'energia eòlica. Aprofitament de l'energia eòlica a les Illes Balears.
3. Les aigües salvatges i els torrents, la seva acció geològica. Les aigües superficials a les Illes Balears. Aprofitament tradicional d'energia hidràulica a les Illes Balears.
4. Els rius i la seva acció geològica. L'energia hidràulica.
5. Les glaceres i la seva acció geològica.
6. Les aigües subterrànies i la seva acció geològica. Les aigües subterrànies a les Balears. L'acció càrstica.
7. El mar i la seva acció geològica. El modelat de la costa balear. Energia mareomotriu.
8. La formació de roques sedimentàries. El carbó i el petroli. El marès.

L'energia interna del planeta

9. Origen de la calor interna terrestre.
10. Moviments dels continents.
11. Vulcanisme i terratrèmols. Les seves manifestacions a les Balears.
12. El relleu terrestre. Continents i fons marins.
13. La formació de roques magmàtiques i metamòrfiques.
14. Ciència, tecnologia i societat: la prevenció de volcans i terratrèmols.

Procediments

1. Elaboració d'un informe sobre l'energia solar i les seves possibilitats a les Illes Balears.
2. Realització de representacions de l'estructura de l'atmosfera.
3. Simulació de l'efecte hivernacle.
4. Utilització de simulacions per a l'explicació de la formació de corrents, mareas i ones.
5. Interpretació dels estats de la mar, segons l'escala de Douglas, i dels vents, segons l'escala de Beaufort.
6. Realització de maquetes senzilles sobre l'efecte erosiu de determinats agents sobre el paisatge.
7. Interpretació d'imatges (fotografies, diapositives...), de paisatges, tot reconeixent l'efecte dels agents geològics que hi han intervingut.
8. Recerca d'informació sobre els usos tradicionals de l'energia eòlica i hidràulica a les Balears.
9. Realització de models per explicar la dinàmica litoral i els seus possibles efectes sobre platges artificials.
10. Observació a la lupa binocular d'arena de platja i de roques sedimentàries (marès, etc.).
11. Observació de corrents de convecció en un fluid.
12. Representació de mapes de riscos de sismes i volcans.
13. Utilització de models per a l'explicació de fenòmens relacionats amb el moviment dels continents, el vulcanisme i els terratrèmols.

Actituds, valors i normes

1. Rebuig de les activitats que afavoreixen l'efecte hivernacle.
2. Valoració de les iniciatives internacionals per minvar l'efecte hivernacle.
3. Valoració de l'explotació racional de les fonts d'energia tradicionals no renovables.
4. Valoració de l'ús de formes d'energia no contaminants i actitud crítica davant la no-promoció d'aquestes.
5. Actitud crítica davant les accions humanes que interfereixen en l'efecte natural dels agents geològics.
6. Valoració de la feina dels geòlegs en la prevenció de riscos geològics i en especial en la previsió d'erupcions volcàniques i terratrèmols.
7. Actitud solidària davant els efectes destructors de volcans i terratrèmols.

L'ENERGIA I ELS ÉSSERS VIUS

Vista la circulació d'energia pels compartiments terrestres al bloc anterior, s'estudia ara el paper de l'energia en el manteniment de la vida. S'analitza primer la circulació de l'energia dins l'ésser viu, és a dir, els mecanismes de nutrició i l'aprofitament de l'energia per al desenvolupament de les funcions vitals de cada ésser viu. La segona part del bloc es dedica a estudiar la circulació de l'energia dins l'ecosistema.

Conceptes

Les funcions dels éssers vius i el consum d'energia

1. Característiques de les biomolècules. Glúcids, lípids i proteïnes.
2. El manteniment de la vida. Nutrició autòtrofa i heteròtrofa. Fotosíntesi, respiració i nutrició cel·lular.
3. L'energia consumida pels éssers vius: creixement, calor i moviment.
4. El manteniment de l'espècie. La reproducció animal i vegetal: analogies i diferències.
5. Coordinació, relació i adaptació.

La circulació d'energia en els ecosistemes

6. Conceptes de biosfera, ecosfera i ecosistema.
7. Productors, consumidors i descomponedors.
8. Cadenes i xarxes tròfiques. La biomassa com a font d'energia.
9. Els principals ecosistemes de les Illes Balears. Exemplificació de la circulació d'energia en un ecosistema balear (p.ex. l'alzinar).

Procediments

1. Realització d'experiments sobre fotosíntesi i respiració.
2. Realització d'esquemes senzills sobre els processos de nutrició cel·lular.
3. Observació de cicles vitals d'animals a partir de terraris, aquaris, etc.
4. Realització de cultius d'un llegum i observació del seu desenvolupament.
5. Representació de cicles biològics de diferents vegetals i animals.
6. Estudi de distints tipus de flors, fruits i llavors.
7. Interpretació d'imatges per tal d'explicar la funció de relació en animals i plantes.
8. Descripció de les adaptacions d'animals i plantes a partir d'imatges. Exemplificacions en animals i plantes balears.
9. Realització d'investigacions i utilització de models per contrastar hipòtesis formulades sobre problemes relacionats amb processos de nutrició, reproducció o relació.
10. Representació de cadenes i xarxes tròfiques aplicades a ecosistemes balears.
11. Elaboració d'un informe (en suport gràfic, audiovisual o informàtic) sobre un ecosistema de les Illes Balears.

Actituds, valors i normes

1. Interès pels estudis ecològics.
2. Valoració de la tasca reivindicativa dels grups ecologistes en la defensa de la natura. El cas de les Balears.
3. Reconeixement i valoració de la funció que compleix una espècie determinada dins l'ecosistema i la contribució que fa al seu equilibri.
4. Valoració de la feina dels ecòlegs i els gestors ambientals.
5. Rebuig de les actituds humanes que provoquen alteracions greus o irreversibles en els ecosistemes.
6. Rebuig a la introducció d'espècies noves dins un ecosistema i valoració de les seves repercussions. Exemples a les Balears (*Caulerpa taxifolia*, *Carpobrotus edulis*...).

FÍSICA I QUÍMICA

Els blocs de continguts de l'assignatura de física i química s'han distribuït de manera asimètrica entre els dos cursos en els quals s'imparteixen. Així, tenint en consideració els coneixements matemàtics que posseeix l'alumnat, al tercer curs predominaran els continguts de química sobre els de física i a quart els de física sobre els de química, per aconseguir al final de l'etapa un coneixement compensat i homogeni d'ambdues matèries.

En particular, a tercer s'introdueixen de manera més explícita i concreta el mètode i els processos de treball científic. S'estudia l'estructura de la matèria macroscòpicament i microscòpicament, com també els principals elements de la reactivitat química. A més, es fa especial insistència en la considerable repercussió que aquesta ciència té en la societat actual. La física que s'estudia en aquest curs desenvolupa conceptes energètics, relacionats especialment amb l'electricitat, perquè són senzills i tenen múltiples aplicacions a l'entorn de l'estudiant.

A quart s'ofereixen dues opcions: una opció A, orientada a l'alumnat que desitja cursar cicles formatius o, fins i tot, incorporar-se al món laboral, i una opció B, destinada a aquell alumnat que vol estudiar enginyeria o llicenciatures de ciències, perquè ho pugui fer en condicions òptimes de rendiment acadèmic. L'objectiu del currículum de l'opció A és oferir a l'alumnat una preparació científica més general i cultural, suficient per desenvolupar-se de manera alfabetitzada i adequada en el món del segle XXI. En l'elaboració d'aquest currículum, s'han tengut en compte els conceptes fonamentals que conformen l'estructura d'ambdues disciplines. Aquest currículum exigirà un desenvolupament fonamentalment experimental, de manera que l'alumnat aprengui conceptes bàsics de física i química a partir d'aplicacions habituals en la vida real. Per aquest motiu, és fonamental que el desenvolupament dels continguts es faci des de la perspectiva d'una metodologia pràctica.

En el currículum de l'opció B s'inclouen, en la part de física, els conceptes i aplicacions de forces i moviments i s'estudien, a més, les energies mecànica, calorífica i ondulatòria. La física i química aborda, sobretot, els canvis químics, així com una introducció dels compostos del carboni.

En les programacions didàctiques es concretarà el tractament específic i la fixació dels continguts que tenen un caràcter cíclic en diferents cursos i assignatures.

Pel que fa a la metodologia, l'alumnat ha de conèixer i utilitzar alguns mètodes habituals en l'activitat científica desenvolupada en el procés d'investigació, i el professorat, tant en els plantejaments teòrics com en les activitats pràctiques, ha de reforçar els aspectes del mètode i treball científic corresponents a cada contingut. La realització d'activitats pràctiques, adaptades a cada nivell d'ensenyament de l'etapa, posarà l'alumnat enfront del desenvolupament real del mètode i treball científic, li proporcionarà mètodes de treball en equip, l'ajudarà a enfrontar-se amb la problemàtica del quefer científic i el motivarà per a l'estudi. Les activitats pràctiques han de permetre a qualsevol estudiant aprofundir en la seva formació metodològica, desenvolupant el domini d'habilitats experimentals i de l'observació. Aquesta formació és indispensable per a tots els joves, sigui quina sigui la seva orientació futura, perquè haurà de ser aplicada en tots els camps del coneixement, fins i tot en els que no són considerats habitualment com a científics.

Finalment, cal no oblidar la inclusió, en la mesura que sigui possible, de tots aquells aspectes que es relacionen amb els grans temes actuals que la ciència està abordant, així com la utilització de les metodologies específiques que les tecnologies de la informació i la comunicació posen al servei de l'alumnat i del professorat, ampliant així els horitzons del coneixement i facilitant la seva concreció a l'aula o al laboratori.

Tercer curs

Conceptes

Introducció al mètode i treball científic

1. Mètode i treball científic: les seves característiques, processos i etapes. Teories i models científics i la seva utilització. L'informe científic.
2. Mesura de magnituds. Sistema internacional d'unitats.
3. Caràcter aproximat de la mesura. Sensibilitat i precisió. Xifres significatives.
4. Notació científica.
5. Anàlisi de les dades en taules i gràfics.
6. El treball al laboratori.

Procediments

1. Maneig d'instruments de mesura (metre, balança, proveta, cronòmetre...), estimant l'error comès.
2. Emissió i verificació d'hipòtesis sobre fets naturals.
3. Comparació de les explicacions i prediccions d'algun model científic ja conegut (p.e. el geocèntric vs. l'heliocèntric).
4. Aplicació de les TIC a l'anàlisi de dades en taules i gràfics.
5. Planificació del treball de laboratori.

Actituds, valors i normes

1. Sentir interès pel mètode i treball científic i la seva capacitat per explicar els fets naturals.
2. Apreciar els valors diferencials positius de la ciència com a mitjà de coneixement del nostre entorn.
3. Valorar el procés d'avenç científic a través de la formulació d'hipòtesis i teories.
4. Estar compromesos amb l'honradesa en la comunicació de resultats.
5. Mostrar hàbits de precisió i exactitud en el treball.

ESTRUCTURA I DIVERSITAT DE LA MATÈRIA

Aquí s'amplia l'estudi dels sistemes materials i de la naturalesa discontinua de la matèria, que ja s'havia iniciat en el primer curs. Una característica important del mètode i treball científic és la construcció de teories, i en aquest bloc la teoria cineticocorpuscular ens permetrà explicar els estats d'agregació i els canvis d'estat, i la teoria atòmicomolecular ens explicarà l'estructura i la diversitat de les substàncies.

A la primera part del bloc s'estudien les substàncies pures i les mescles, i es fa especial esment a les dissolucions. Després s'estudia l'estructura atòmica, utilitzant models intuïtius, i la unió entre els àtoms.

Conceptes

La matèria, elements i compostos

1. Estats d'agregació: sòlid, líquid i gasós.
2. Teoria cinètica i canvis d'estat.
3. Substàncies pures i mescles.
4. Mètodes de separació de mescles.
5. Dissolucions.

Àtoms, molècules i cristalls

6. Estructura atòmica: partícules constituents. Models d'àtom.
7. Nombre atòmic i elements químics.

8. Unions entre àtoms: molècules i cristalls.
9. Fórmules i nomenclatura de les substàncies més corrents segons les normes de la IUPAC.
10. Masses atòmiques i molècules. Isòtops.
11. Ciència, tecnologia i societat: impacte de l'energia nuclear.

Procediments

1. Maneig d'instruments de mesura (balança, proveta, pipeta, bureta...), estimant l'error comès.
2. Expressió de la concentració d'una dissolució (percentatge en massa, percentatge en volum, grams per litre, mols per litre).
3. Utilització de procediments físics basats en les propietats característiques de les substàncies pures per separar-les d'una mescla.
4. Resolució de problemes relacionats amb la composició i l'estructura de la matèria.
5. Realització d'esquemes de l'estructura de l'àtom i de la configuració electrònica d'àtoms d'elements senzills.
6. Utilització de la taula periòdica dels elements.
7. Representació, mitjançant fórmules, de substàncies químiques presents a l'entorn o d'especial interès pels seus usos i aplicacions.
8. Utilització del llenguatge químic per anomenar i formular els compostos químics més senzills.
9. Interpretació i representació d'equacions químiques.
10. Reconeixement d'àcids i bases.
11. Treball al laboratori tenint en compte les normes de seguretat en la utilització de productes i en la realització d'experiències.
12. Resolució d'exercicis sobre el nombre i la massa atòmica.

Actituds, valors i normes

1. Tenir interès per conèixer l'estructura i la composició dels materials.
2. Tenir interès per conèixer la simbologia que regula la utilització dels productes químics.

CANVIS QUÍMICS I LES SEVES APLICACIONS

En aquest bloc s'estudien les transformacions químiques en les quals desapareixen unes substàncies i n'apareixen d'altres com a conseqüència d'una redistribució dels àtoms. El concepte de mol és de gran utilitat per a la comprensió de les reaccions químiques i dels càlculs numèrics que hi estan relacionats. La segona part tracta de la importància i de la influència de la química en la vida de la humanitat, i s'hi posen de manifest els aspectes positius (substàncies químiques de la vida, aliments, medicaments...) i els efectes negatius (problemes mediambientals...).

Conceptes

Reactivitat química

1. Conservació de la massa.
2. Concepte de mol.
3. Equacions químiques i el seu ajustament.
4. Càlculs de massa en reaccions químiques senzilles.

La física i la química en la societat

5. Elements químics bàsics en els éssers vius.
6. La química i el medi ambient: efecte hivernacle, pluja àcida, destrucció de la capa d'ozó.
7. Contaminació d'aigües i terres.
8. Petrol i derivats.
9. Energia nuclear.
10. Medicaments.
11. Ciència, científics i tecnologia a les Balears.

Procediments

1. Identificació dels canvis físics i químics.
2. Realització d'exercicis de la llei de conservació de la massa.
3. Representació de reaccions químiques senzilles.
4. Resolució de problemes i realització de càlculs amb equacions químiques senzilles.
5. Resolució d'exercicis de càlcul de masses moleculars i mols.
6. Consideració de la importància de determinades reaccions químiques en la vida diària i en la indústria.
7. Elaboració d'esquemes d'alguns processos de la indústria química.
8. Realització d'una ampliació sobre algun procés químic concret (p. ex.: fotografia, pirotècnia...).

Actituds, valors i normes

1. Valoració crítica de l'efecte dels productes químics presents a l'entorn sobre la salut, la qualitat de vida, el patrimoni artístic i el futur de la nostra civilització,

analitzant les mesures internacionals establertes.

2. Valoració de la capacitat de la ciència per donar resposta a necessitats de la humanitat mitjançant la producció de materials amb noves propietats i l'increment qualitatiu i quantitatiu de la producció d'aliments i medicines.
3. Reconeixement de les aportacions de la indústria química en el desenvolupament i fabricació de nous materials (fibres, plàstics, silicones i acers) per a l'increment en la producció d'aliments i en les investigacions en medicina.
4. Crítica dels efectes positius i negatius que produeixen els productes químics presents a l'entorn sobre la salut, la qualitat de vida i el medi ambient.
5. Valoració de la possible perillositat dels productes químics utilitzats a la llar, al lloc de feina i al laboratori i coneixement de l'ús adequat de cadascun, respectant-ne les normes de seguretat.
6. Interès per conèixer el tractament i l'eliminació dels residus generats a les reaccions químiques.

ENERGIA I ELECTRICITAT

La primera part del bloc tracta de la producció d'energia i dels diferents aspectes implicats en la seva explotació, de la conservació i degradació de l'energia per interpretar el resultat dels processos de la seva transferència i, també, dels problemes que es deriven de l'ús i el consum d'energia en la societat. La segona part tracta dels fenòmens elèctrics, el seu fonament teòric, abordant els aspectes energètics del corrent elèctric, i l'estudi del seu consum domèstic.

Conceptes

Energia

1. Energies tradicionals. Les energies tradicionals a les Balears.
2. Fonts d'energia.
3. Energies alternatives.
4. Conservació i degradació de l'energia.

Electricitat

5. Càrregues elèctriques i la seva interacció.
6. Camps elèctrics.
7. Conductors i aïllants.
8. Flux de càrregues, generadors i corrents elèctrics.
9. Circuits elèctrics senzills.
10. L'electricitat a casa.
11. La producció d'energia elèctrica a les Balears.

Procediments

1. Elaboració d'un informe sobre les energies tradicionals a les Balears.
2. Realització d'una ampliació sobre alguna de les energies alternatives.
3. Resolució d'exercicis sobre la llei de Coulomb.
4. Identificació i explicació de fenòmens elèctrics de la vida quotidiana.
5. Disseny, construcció, representació gràfica i interpretació de circuits elèctrics de corrent continu que responguin a un problema senzill.
6. Resolució d'exercicis sobre circuits elèctrics senzills.
7. Utilització correcta d'instruments de mesura en circuits elèctrics elementals i expressió dels resultats amb l'ordre de precisió adequat.
8. Manipulació de materials i aparells elèctrics.
9. Realització d'experiències senzilles relacionades amb fenòmens elèctrics.
10. Utilització de distintes fonts d'informació (premsa diària, revistes, publicitat, vídeos, etc.) sobre els problemes de consum d'electricitat en la societat actual.
11. Interpretació del rebut d'electricitat.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de l'energia en les activitats quotidianes i la seva repercussió sobre la qualitat de vida i el desenvolupament econòmic.
2. Presa de consciència de la limitació dels recursos energètics.
3. Respecte a les instruccions d'ús i a les normes de seguretat en la utilització dels aparells elèctrics a casa i al laboratori.
4. Reconeixement i valoració de la importància de l'electricitat per a la qualitat de vida i el desenvolupament industrial i tecnològic.
5. Anàlisi comparativa de les formes de producció d'energia elèctrica tenint en compte diversos factors: econòmics i d'impacte ambiental.
6. Identificació de situacions perilloses relacionades amb l'electricitat.
7. Anàlisi crítica de situacions reals relatives a l'ús de determinades formes d'energia, segons els seus costos mediambientals, fent especial esment a les Balears.

Quart curs. Opció A

LES MAGNITUDS I LA SEVA MESURA

Un objectiu declarat important per a l'ESO és iniciar l'alumnat en el coneixement i l'aplicació dels mètodes científics. Aquest primer tema és una introducció explícita, encara que elemental, per aconseguir l'objectiu sobre com es fa i com funciona la ciència en el món actual, i se centra en la seva aplicació en la

presa de mesures senzilles de magnituds fonamentals.

Conceptes

1. El treball en el laboratori: mètode científic.
2. Investigar: fer hipòtesis, aplicar, observar, interpretar i comunicar.
3. Magnituds. Sistema internacional d'unitats. Caràcter aproximat de la mesura.
4. Notació científica. Arrodoniment.
5. Aparells de mesura. Mesura de massa, volum, longitud i temps.
6. La ciència en el món actual: tecnociència, investigació i desenvolupament.

Procediments

1. Maneig d'instruments de mesura (metre, balança, proveta, cronòmetre...), estimant l'error comès.
2. Emissió i verificació d'hipòtesis sobre fets naturals.
3. Comparació de les explicacions i prediccions d'algun model científic ja conegut (p.e. el geocèntric vs. l'heliocèntric).
4. Aplicació de les TIC a l'anàlisi de dades en taules i gràfics.
5. Planificació del treball de laboratori.

Actituds, valors i normes

1. Interès pel mètode i treball científic i la seva capacitat per explicar els fets naturals.
2. Apreciació dels valors diferencials positius de la ciència com a mitjà de coneixement del nostre entorn.
3. Valoració del procés d'avenç científic a través de la formulació d'hipòtesis i teories.
4. Compromís amb l'honradesa en la comunicació de resultats.
5. Interès per mostrar hàbits de precisió i exactitud en el treball.

FORCES I ENERGIA

Aquest bloc comença amb un estudi general del moviment basat en els conceptes clau de velocitat i acceleració i el suggeriment d'aplicar-los als moviments quotidians, al rectilini uniforme i a la caiguda lliure dels cossos. A la segona part s'estudia la naturalesa de les forces, el seu efecte sobre el moviment dels cossos, la força gravitatòria i el concepte de pressió en els fluids, on s'avança el concepte de densitat. Després hi ha un bloc dedicat a l'energia, al treball, a la potència dels aparells i al principi de conservació de l'energia. Continua amb les fonts d'energia, un tema de tanta transcendència per al medi ambient, i el concepte de calor com una forma de transferència d'energia i el seu efecte sobre els cossos.

Conceptes

Moviments i forces

1. Trajectòria i posició. Desplaçament i espai recorregut.
2. Velocitat i acceleració.
3. Interaccions entre els cossos. Tipus de forces.
4. Lleis de la dinàmica. Tractament qualitatiu de la força de fregament.
5. Gravitació. Pes dels cossos.
6. Història de la ciència: les contribucions de Galileu i Newton a la cultura humana.

Forces en fluids

7. Concepte de densitat de sòlids, líquids i gasos.
8. Concepte de pressió. Pressió hidrostàtica i atmosfèrica. Aplicacions.
9. Pascal i la multiplicació de la força.
10. Arquímedes i la flotació de vaixells i globus.
11. Tensió superficial.
12. Ciència i societat: vaixells i avions.

Treball i energia

13. Treball mecànic. Aplicació a màquines i eines.
14. Potència.
15. Energia mecànica. Principi de conservació.
16. Energies tradicionals. Fonts d'energia. Energies alternatives. Degradació de l'energia.
17. Ciència i societat: l'ús de l'energia en el nostre entorn.

Intercanvis d'energia

18. Calor i transferència d'energia. Efectes de la calor sobre els cossos.
19. La temperatura. Escales i termòmetres.
20. Ciència i societat: intercanvi de calor en la calefacció i l'aire condicionat.

Procediments

1. Disseny i realització d'experiències per a l'anàlisi cinemàtica de diferents moviments, amb les quals s'obtinguin dades, es tabulin i se'n treguin conclusions.

2. Observació i anàlisi de moviments en la vida quotidiana i explicació de la relació existent entre forces i moviments.
3. Resolució d'exercicis i problemes senzills relacionats amb espai, velocitat i acceleració.
4. Identificació i representació de les forces que actuen sobre un cos i les seves interaccions.
5. Resolució de problemes i interpretació de gràfiques relacionades amb el moviment i les forces.
6. Disseny i realització d'experiències qualitatives per determinar els factors dels quals depèn la força de fregament.
7. Resolució de problemes relacionats amb forces gravitatòries (pes dels cossos, atracció de qualsevol objecte a la superfície dels astres, etc.).
8. Disseny i realització d'experiències, amb emissió d'hipòtesis i control de variables, per determinar els factors de què depenen determinades magnituds; per exemple, la pressió, l'empenta dels fluids, etc.
9. Resolució de problemes relacionats amb la pressió exercida per sòlids i líquids.
10. Identificació de les formes de transferència d'energia, treball i calor.
11. Anàlisi d'algunes màquines simples.
12. Resolució de problemes relacionats amb treball, potència i energia mecànica.
13. Utilització del principi de conservació de l'energia aplicant-lo a aparells i màquines d'ús quotidià, identificant les energies transformades i comparant consums i rendiments.
14. Resolució de problemes relacionats amb la conservació de l'energia.
15. Identificació i anàlisi de situacions quotidianes relacionades amb calor i temperatura.
16. Interpretació de gràfics relacionats amb els canvis d'estat.
17. Resolució de problemes relacionats amb l'intercanvi de calor i els canvis d'estat.
18. Anàlisi del rendiment energètic d'aparells d'intercanvi de calor d'ús quotidià.
19. Avaluació de la sostenibilitat de diferents fonts energètiques alternatives.
20. Elaboració d'un informe sobre les energies tradicionals a les Balears.
21. Utilització de diferents fonts d'informació (premsa diària, revistes, publicitat, vídeos, etc.) sobre els problemes de consum d'electricitat en la societat actual.

Actituds, valors i normes

1. Disposició a la crítica davant les interpretacions físiques de sentit comú: principi d'inèrcia, caiguda dels cossos.
2. Interès per la precisió i exactitud en la presa de mesures.
3. Consideració de la provisionalitat de models i teories en el camp del coneixement científic: pas de la física aristotèlica a la newtoniana.
4. Valoració de la contribució científica de Newton i reconeixement de la seva influència en la física actual.
5. Actitud crítica en l'estudi dels moviments; particularment, en les implicacions per a la seguretat vial (per exemple, els efectes de la velocitat excessiva).
6. Valoració del canvi cultural i intel·lectual que constituï l'establiment de la llei de la gravitació universal.
7. Reconeixement i valoració de la importància dels hàbits de claredat i ordre en l'elaboració d'informes.
8. Apreciació de la incidència dels coneixements sobre fluids en el transport humà al llarg de la història.
9. Valoració de la importància que el treball i la potència tenen en la indústria i en la tecnologia.
10. Reconeixement i valoració de la importància del treball en equip en la planificació i realització d'experiències, assumint la responsabilitat que correspongui.
11. Conscienciació i reflexió sobre els problemes del mal ús de l'energia i de la limitació dels recursos naturals.
12. Interès per explicar des d'una perspectiva científica els fenòmens relacionats amb la calor i la temperatura observables a l'entorn.
13. Disposició a col·laborar en la disminució de la contaminació i a no tудар energia.
14. Valoració de la importància de l'energia en les activitats quotidianes i la seva repercussió sobre la qualitat de vida i el desenvolupament econòmic.
15. Valoració crítica de situacions reals relatives a l'ús de determinades formes d'energia, segons els seus costos mediambientals, fent especial esment a les Balears.

ESTRUCTURA I DIVERSITAT DE LA MATÈRIA

Aquest bloc amplia l'estudi dels sistemes materials, que ja s'havia iniciat en cursos anteriors, des d'una perspectiva macroscòpica (mescles i dissolucions) i de la naturalesa discontinua de la matèria. La teoria atòmica i molecular ens explicarà l'estructura i la diversitat de les substàncies. Es concreten aquestes qüestions estudiant alguns temes de ciència i societat, com l'aigua, la radioactivitat i els materials de construcció.

Conceptes

La matèria

1. Substàncies pures i mescles. Mètodes de separació de mescles. Dissolucions i sistemes col·loïdals.
2. Estructura atòmica. Número atòmic i masses atòmiques. Isòtops.
3. Fórmules i nomenclatura de les substàncies més corrents segons les normes de la IUPAC.
4. Ciència i societat: l'aigua, característiques físiques i químiques, tipus d'aigua, contaminació, purificació i potabilització; processos radioactius, contaminació, aplicacions i materials de construcció.

Procediments

1. Maneig d'instruments de mesura de la quantitat de matèria (balança, proveta, pipeta, bureta...), estimant l'error comès.
2. Representació de la concentració d'una dissolució en percentatge en massa, percentatge en volum i grams per litre.
3. Utilització de procediments físics basats en les propietats característiques de les substàncies pures per separar-les d'una mescla.
4. Resolució de problemes relacionats amb la composició i l'estructura de la matèria.
5. Realització d'esquemes de l'estructura de l'àtom i de la configuració electrònica d'àtoms d'elements senzills.
6. Resolució d'exercicis sobre el nombre i la massa atòmics.
7. Utilització simple de la taula periòdica dels elements.
8. Utilització del llenguatge químic per anomenar i formular els compostos químics més senzills i les substàncies químiques presents a l'entorn o d'especial interès pels seus usos i aplicacions.
9. Observació i respecte al laboratori de les normes de seguretat en la utilització de productes i en la realització d'experiències.
10. Ús de mescla de materials disponibles en el comerç per fabricar compostos usats en la construcció.
11. Aplicació de tècniques elementals de purificació i potabilització d'aigües.

Actituds, valors i normes

1. Disposició per conèixer l'estructura i la composició dels materials.
2. Reconeixement de la importància de la simbologia que regula la utilització dels productes químics.
3. Valoració de la contaminació radioactiva que prové d'aparells d'ús domèstic.
4. Interès pel consum racional i sostenible de l'aigua com un bé escàs a les Balears.
5. Reconeixement de la importància de les dissolucions en la vida quotidiana i en la preparació de plats de cuina.
6. Apreciació de la precisió del llenguatge químic per descriure els materials i els compostos.
7. Valoració de la importància dels materials de construcció per al benestar social.
8. Acceptació i responsabilització de prendre les mesures preventives adients en cas de contaminacions radioactives o d'aigua.

LA SINGULARITAT QUÍMICA

En aquest bloc s'estudien les transformacions químiques des d'una perspectiva general i s'introdueixen els conceptes de mol i de calor. Després, es plantegen tipus especials de reaccions: oxidació i reducció, electroquímica i àcid-base. Finalment, es fa una introducció general a la química del carboni i dels compostos orgànics més senzills i importants. La influència de la química a la vida es planteja a través de l'estudi d'algunes substàncies químiques molt importants extretes del tema «Ciència i societat», com ara aliments, medicaments, sabons i fertilitzants, i la seva incidència en el medi ambient.

Conceptes**Característiques dels processos químics**

1. Reacció química: aspectes bàsics.
2. Concepte de mol.
3. Calor de reacció. Concepte d'exotèrmia i endotèrmia.
4. Reaccions d'oxidació i de combustió.
5. Electròlits i ions. Conductivitat de les seves dissolucions. Electròlisi. Piles i bateries.
6. Ciència i societat: la química en la llar i en la vida diària; conservants i additius alimentaris; la química, el medi ambient i el desenvolupament sostenible.

Reaccions àcid-base

7. Característiques d'àcids i bases.
8. Neutralització. Indicadors i pH.
9. Antiàcids, sabons i detergents.
10. Ciència i societat: fertilitzants, insecticides i herbicides; cel·lulosa, la indústria del paper.

La química dels compostos del carboni

11. El carboni com a component essencial dels éssers vius.
12. El carboni i els compostos orgànics. Característiques.
13. Descripció dels compostos orgànics més senzills: hidrocarburs, petroli i derivats, alcohols i àcids orgànics.
14. Ciència i societat: la química present en la vida, elements químics bàsics en els éssers vius; la química i la salut, medicaments i antibiòtics.

Procediments

1. Identificació dels canvis físics i químics.
 2. Interpretació i representació d'equacions químiques.
 3. Resolució d'exercicis de la llei de conservació de la massa.
 4. Resolució d'exercicis de càlcul de masses moleculars i mols.
 5. Relació dels aspectes energètics dels processos químics amb situacions quotidianes o de gran importància industrial o biològica.
 6. Aplicació dels processos d'oxidació i combustió a la vida quotidiana i la seva incidència en el medi ambient.
 7. Reconeixement d'àcids i bases.
 8. Realització del procés de neutralització d'un àcid i d'una base.
 9. Resolució de problemes i realització de càlculs amb equacions químiques senzilles.
 10. Selecció de les característiques del carboni que permeten l'existència d'una gran quantitat de compostos orgànics.
 11. Identificació de compostos orgànics senzills en la vida ordinària i en el laboratori.
 12. Formulació dels compostos orgànics més senzills seguint les normes de la IUPAC.
 13. Actuació al laboratori segons les normes de seguretat en la utilització dels productes i en la realització d'experiències.
 14. Elaboració d'esquemes d'alguns processos de la indústria química a les Balears.
 15. Realització d'una ampliació sobre algun procés químic concret (p.e. fotografia, pirotècnia...).
- Identificació de conservants i additius d'aliments habituals a la llar.
17. Identificació de l'acció de fertilitzants, insecticides, herbicides, sabons i detergents sobre el medi ambient a les Balears.
 18. Identificació de compostos químics en els medicaments i antibiòtics més habituals.
 19. Relació de compostos orgànics senzills amb productes comercials i d'ús en la vida quotidiana.

Actituds, valors i normes

1. Valoració crítica de l'efecte dels productes químics presents a l'entorn en la salut, la qualitat de vida, el patrimoni artístic i el futur de la nostra civilització, analitzant les mesures internacionals que s'estableixen.
2. Valoració de la capacitat de la ciència per donar resposta a necessitats de la humanitat mitjançant la producció de materials amb noves propietats i l'increment qualitatiu i quantitatiu de la producció d'aliments i medicines.
3. Reconeixement de les aportacions de la indústria química en el desenvolupament i fabricació de nous materials (fibres, plàstics, silicones i acers) per a l'increment de la producció d'aliments i de les investigacions en medicina.
4. Crítica dels efectes positius i negatius que produeixen els productes químics presents a l'entorn sobre la salut, la qualitat de vida i el medi ambient (fertilitzants, insecticides, herbicides, sabons i detergents).
5. Valoració de la possible perillositat dels productes químics utilitzats a la llar, al lloc de feina i al laboratori i coneixement de l'ús adequat de cadascun, respectant-ne les normes de seguretat.
6. Interès per conèixer el tractament i l'eliminació dels residus generats a les reaccions químiques.
7. Consideració de la importància de determinades reaccions químiques en el laboratori i en la indústria.
8. Interès per la utilització racional i responsable de medicaments i antibiòtics.

Quart curs. Opció B**FORCES I MOVIMENT**

Aquest bloc comença amb un estudi general del moviment i s'analitzen dos casos particulars de moviment rectilini (MRU i MRUA) i els moviments quotidians, entre els quals s'haurien de tenir en compte la caiguda dels cossos i el moviment circular uniforme. A la segona part s'estudia la naturalesa de les forces, el seu efecte sobre el moviment dels cossos, les forces en situacions d'equilibri, la força gravitatòria i el concepte de pressió, que es fa extensiu als fluids.

Conceptes**Iniciació a l'estudi del moviment**

1. Moviment i sistema de referència.
2. Trajectòria i posició. Desplaçament i espai recorregut.
3. Velocitat i acceleració.

4. Estudi del moviment rectilini i uniforme.
5. Estudi del moviment rectilini uniformement accelerat
6. Anàlisi dels moviments quotidians.
7. Provisionalitat i realitat de models i teories científiques: el pas de la física aristotèlica a la newtoniana.

Les forces i el seu equilibri

8. Interaccions entre els cossos: forces. Tipus.
9. Composició i descomposició de forces de la mateixa direcció i angulars.
10. Equilibri de forces.
11. Lleis de la dinàmica.
12. Tractament qualitatiu de la força de fregament.
13. Força gravitacional. Pes dels cossos.
14. Concepte de pressió.
15. Forces a l'interior dels fluids.
16. Pressió hidrostàtica i atmosfèrica.
17. Newton i la seva contribució a la física.

Procediments

1. Observació i anàlisi dels moviments que es produeixen en situacions de la vida quotidiana i explicació de la relació existent entre forces i moviments.
2. Disseny i realització d'experiències per a l'anàlisi dels diferents moviments, en les quals s'obtinguin dades, es tabulin i se'n treguin conclusions.
3. Realització d'exercicis i problemes relacionats amb el moviment rectilini uniforme, el moviment rectilini uniformement accelerat i el moviment circular uniforme.
4. Identificació i representació de les forces que actuen sobre un cos i les seves interaccions.
5. Disseny i realització d'experiències, amb emissió d'hipòtesis i control de variables, per determinar els factors de què depenen determinades magnituds, per exemple la pressió, l'empenta dels fluids, etc.
6. Resolució de problemes i interpretació de gràfiques relacionades amb el moviment i les forces.
7. Disseny i realització d'experiències per determinar els factors dels quals depèn la força de fregament.
8. Comparació de les lleis de Newton i de Coulomb. Similituds i diferències.
9. Resolució de problemes relacionats amb forces gravitatòries (pes dels cossos, atracció de qualsevol objecte a la superfície dels astres, etc.).
10. Resolució de problemes relacionats amb la pressió exercida per sòlids i fluids.

Actituds, valors i normes

1. Disposició a la crítica davant les interpretacions de la física del sentit comú: principi d'inèrcia, caiguda dels cossos...
2. Interès per la precisió i exactitud en la presa i lectura de mesures.
3. Consideració de la provisionalitat de models i teories en el camp del coneixement científic: pas de la física aristotèlica a la newtoniana.
4. Valoració de la contribució científica de Newton i reconeixement de la seva influència en la física.
5. Actitud crítica en l'estudi dels moviments, particularment per les seves implicacions en la seguretat vial (per exemple, els efectes de la velocitat excessiva).
6. Valoració de l'avenç intel·lectual que constituï l'establiment de la llei de la gravitació universal.
7. Reconeixement i valoració de la importància dels hàbits de claredat i ordre en l'elaboració d'informes.

ENERGIA, TREBALL I CALOR

Aquest bloc comença amb el concepte de treball realitzat per una força, el de potència dels aparells que poden desenvolupar un treball i el principi de conservació de l'energia mecànica aplicable a les forces conservatives. Continua amb el concepte de calor com una forma de transferència d'energia, el seu efecte sobre els cossos i el principi de conservació de l'energia. Després, continua amb l'estudi d'una altra forma de transferència d'energia, les ones en general i els casos particulars de la llum i el so.

Conceptes

Treball, potència i energia mecànica

1. Concepte de treball. Unitats.
2. Treball mecànic. Aplicacions a màquines i eines.
3. Concepte de potència.
4. Energia mecànica. Principi de conservació.

Intercanvis d'energia

5. Calor i transferència d'energia.
6. Principi de conservació de l'energia.
7. Efectes de la calor sobre els cossos.
8. Ciència, tecnologia i societat: impacte de la màquina de vapor al món i a les

Balears.

L'energia de les ones: llum i so

9. Concepte d'ona. Tipus i característiques de les ones.
10. Transferència d'energia sense transport de massa.
11. La llum i el so. Propietats de la seva propagació.
12. Espectre lumínic.
13. Ciència, tecnologia i societat: ones electromagnètiques a la societat actual.

Procediments

1. Resolució de problemes relacionats amb treball, potència i energia mecànica.
2. Identificació de distintes formes de transferència d'energia: treball, calor, so, llum...
3. Utilització del principi de conservació de l'energia aplicant-lo a aparells i màquines d'ús quotidià, identificant les energies transformades i comparant consums i rendiments.
4. Anàlisi d'algunes màquines simples.
5. Resolució de problemes relacionats amb la conservació de l'energia.
6. Identificació i anàlisi de situacions relacionades amb calor i temperatura.
7. Interpretació de gràfics relacionats amb els canvis d'estat.
8. Resolució de problemes relacionats amb els canvis d'estat.
9. Identificació de fenòmens de l'entorn relacionats amb la propagació de la llum i del so.
10. Resolució d'exercicis relacionats amb el període i/o la longitud d'ona.
11. Realització d'experiències senzilles relacionades amb la descomposició de la llum, la mescla de colors i els fenòmens de reflexió i refracció de la llum.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància que les magnituds treball i potència tenen en la indústria i la tecnologia.
2. Valoració de la necessitat d'explorar racionalment les fonts d'energia no renovables.
3. Reconeixement i valoració de la importància del treball en equip en la planificació i realització d'experiències, assumint la responsabilitat que correspongui.
4. Demostració d'interès i reflexió sobre els problemes del mal ús de l'energia i de la limitació dels recursos naturals.
5. Interès per explicar des d'una perspectiva científica els fenòmens relacionats amb la calor i la temperatura observables a l'entorn.
6. Interès per explicar els fenòmens naturals referits a la transmissió de la llum i del so, com les imatges que es formen als vidres i a l'aigua, l'eco, etc.
7. Valoració de la importància dels fenòmens ondulatoris en la societat actual i la importància de les seves aplicacions en diferents àmbits de l'activitat humana.
8. Disposició a col·laborar en la disminució de la contaminació acústica.

L'ÀTOM I ELS CANVIS QUÍMICS

El coneixement de l'estructura de l'àtom permet una ordenació racional dels elements químics. El bloc comença amb l'ordenació dels elements en el sistema periòdic i amb l'estudi de l'enllaç entre els elements segons la seva posició a la taula. Continua amb una ampliació de l'estudi de les reaccions químiques i incorpora els conceptes de calor i de velocitat d'una reacció química. Després ve una iniciació a l'estudi de la química dels compostos del carboni, amb la descripció dels compostos orgànics més senzills i dels polímers sintètics.

Conceptes

Les unions entre àtoms

1. Ordenació dels elements químics.
2. L'enllaç químic sobre la base de la posició dels elements en el sistema periòdic.
3. Compostos amb enllaç iònic.
4. Compostos amb enllaç covalent.
5. Compostos amb enllaç metàl·lic.
6. Formulació química inorgànica segons les normes de la IUPAC.
7. L'aigua i la seva importància social i química.

Les reaccions químiques

8. Tipus de reaccions químiques.
9. Relacions estequiòmriques i volumètriques en les reaccions químiques.
10. Calor de reacció, concepte d'exotèrmia i endotèrmia.
11. Velocitat d'una reacció química. Factors que hi influeixen.
12. Indústria química a les Balears.

La química dels compostos del carboni

13. El carboni com a component essencial dels éssers vius.
14. El carboni i la gran quantitat de compostos orgànics. Característiques dels compostos de carboni.
15. Descripció dels compostos orgànics més senzills: hidrocarburs, alcohols, àcids orgànics.
16. Polímers sintètics. Fabricació i reciclatge de materials plàstics.

17. Els plàstics a la nostra societat.

Procediments

1. Conèixer els grups més importants de la taula periòdica i relacionar-los amb l'estructura electrònica i el tipus d'enllaç que poden formar.
2. Conèixer la relació entre el tipus d'enllaç i algunes de les propietats microscòpiques de les substàncies.
3. Formular els compostos inorgànics més corrents seguint les normes de la IUPAC.
4. Escriure i ajustar reaccions químiques corresponents a processos químics senzills.
5. Resoldre problemes i realitzar càlculs de massa i de volum amb equacions químiques.
6. Conèixer els aspectes energètics dels processos químics i relacionar-los amb situacions quotidianes o de gran importància industrial o biològica.
7. Conèixer com es pot modificar el desenvolupament d'una reacció química: factors que influeixen en la velocitat de la reacció.
8. Dissenyar i realitzar experiències per comprovar la influència de la temperatura, la concentració i la presència de catalitzadors.
9. Conèixer les característiques del carboni que permeten l'existència d'una gran quantitat de compostos orgànics.
10. Identificar compostos orgànics senzills en la vida ordinària i en el laboratori.
11. Formular els compostos orgànics més senzills seguint les normes de la IUPAC.
12. Actuar al laboratori segons les normes de seguretat en la utilització dels productes i en la realització d'experiències.

Actituds, valors i normes

1. Sensibilitat per la realització d'experiències amb molta cura, amb l'elecció adequada del material que s'ha d'utilitzar i dels instruments de mesura.
2. Interès per l'ordre i la neteja del lloc de treball i respecte al material que s'utilitza.
3. Interès per conèixer el tipus d'enllaç dels compostos inorgànics i orgànics del nostre entorn.
4. Valoració de la importància del carboni com a component essencial dels éssers vius.
5. Valoració de la importància de les reaccions químiques en relació amb aspectes energètics, biològics i de fabricació de materials.
6. Valoració crítica de l'efecte dels productes químics presents a l'entorn en la salut, la qualitat de vida, el patrimoni artístic i el futur de la nostra civilització, i anàlisi de les mesures internacionals establertes.

BIOLOGIA I GEOLOGIA

Els coneixements sobre biologia i geologia adquirits per l'alumnat en els cursos primer i segon d'aquesta etapa han de ser refermats i ampliat durant els cursos tercer i quart de l'educació secundària obligatòria, i s'hi han d'incorporar també activitats pràctiques, pròpies de la biologia i la geologia, enfocades sempre a la recerca d'explicacions científiques dels fenòmens observats. El currículum de l'assignatura de biologia i geologia, en els dos últims cursos d'aquesta etapa, s'ha elaborat des d'un criteri d'unitat curricular, per mantenir així una aproximació de conjunt al coneixement dels fenòmens naturals, integrar conceptes i subratllar les relacions i connexions entre aquests. Es pretén que l'alumnat descobreixi l'existència de marcs conceptuals i procediments d'indagació comuns als diferents àmbits del saber científic, amb un ordre creixent de complexitat i, per tant, associats a la maduresa de l'alumnat a qui van destinats. Els procediments són aspectes de l'aprenentatge estretament relacionats amb els conceptes; entre aquests s'han d'incloure la tecnologia de la informació i la comunicació i els mitjans audiovisuals com a eines de treball. També es considera necessari desenvolupar el mètode i treball científic en l'estudi de la biologia i la geologia, així com de les implicacions d'aquest amb la tecnologia i la societat.

La biologia i la geologia del tercer curs introdueix un bloc referent al coneixement teòric i pràctic de la matèria mineral i insisteix en els aspectes propis de les Balears. L'altre bloc, més ampli pel que fa a l'extensió de continguts, tracta de l'anatomia i fisiologia humanes, i les relaciona amb hàbits de vida saludable. A quart curs es treballen tres blocs: el primer es dedica a la dinàmica de la Terra, amb especial insistència en la tectònica global, el segon tracta de la genètica i l'evolució i el tercer es dedica a ecologia i medi ambient. A cada bloc es presenten les exemplificacions pròpies de la nostra comunitat autònoma.

Pel que fa a la metodologia, l'alumnat ha de conèixer i utilitzar alguns mètodes habituals en l'activitat científica desenvolupada en el procés d'investigació, i el professorat, tant en els plantejaments teòrics com en les activitats pràctiques, haurà de reforçar els aspectes del mètode i treball científic corresponents a cada contingut. La realització d'activitats pràctiques, adaptades a cada nivell d'ensenyament de l'etapa, posarà l'alumnat enfront del desenvolupament real del mètode i treball científic, li proporcionarà mètodes de treball en equip, l'ajudarà a enfrontar-se amb la problemàtica del quefer científic i el motivarà per a l'estudi. Les activitats pràctiques han de permetre a qualsevol estudiant aprofundir en la seva formació metodològica, desenvolupant el domini d'habilitats experimentals i de l'observació. Aquesta formació és indispensable a tots els joves,

sigui quina sigui la seva orientació futura, perquè haurà de ser aplicada en tots els camps del coneixement, fins i tot en els que no són considerats habitualment com a científics.

Finalment, cal no oblidar la inclusió, sempre que sigui possible, de tots aquells aspectes que es relacionen amb els grans temes actuals que la ciència està abondant, així com la utilització de les metodologies específiques que les tecnologies de la informació i la comunicació posen al servei dels alumnes i professors, ampliant els horitzons del coneixement i facilitant-ne la concreció dins l'aula o el laboratori.

Tercer curs

ROQUES I MINERALS

En aquest bloc es pretén destacar la gran diversitat de materials que es troben a la natura. Es treballen aspectes relacionats amb l'origen d'aquests materials, la composició, l'estructura, les característiques, les propietats, els diferents tipus i l'ús que se'n fa, i se'n posen alguns exemples.

Conceptes

La matèria mineral

1. Característiques de la matèria mineral. Matèria cristal·lina i matèria amorfa.
2. Concepte de cristall. Cristal·lització.
3. Els minerals. Propietats fisicoquímiques i classificació. Les seves aplicacions i el seu interès econòmic.
4. Minerals fonamentals de les Balears i d'Espanya.

Les roques

5. Classificació genètica de les roques.
6. El cicle litològic.
7. Les roques sedimentàries i la seva classificació.
8. Les roques metamòrfiques i la seva classificació.
9. Les roques magmàtiques i la seva classificació.
10. Aplicacions d'interès industrial i econòmic dels diferents tipus de roques.
11. Les roques de les Balears i d'Espanya.
12. L'extracció, la transformació i els usos de les roques a les Balears. Les pedreres: necessitat i problemàtica.

Procediments

1. Fabricació de cristalls i observació amb la lupa dels cristalls formats.
2. Estudi de les propietats (dureza, densitat...) d'alguns minerals.
3. Utilització de claus senzilles per a la classificació de minerals i roques.
4. Descripció i identificació dels minerals i roques més significatius.
5. Representació gràfica del cicle litològic.
6. Estudi dels principals materials que s'exploten a les pedreres de les Balears i la seva localització.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la diversitat de materials que es poden trobar a la natura.
2. Identificació de roques i minerals a partir de les seves propietats, tot establint relacions entre aquestes i la seva aplicació pràctica.
3. Utilització de claus molt senzilles per a la classificació d'algunes roques.
4. Recerca bibliogràfica i elaboració d'un informe sobre extracció i transformació de roques a les Balears.
5. Reconeixement i valoració de la importància de les roques, els minerals i el sòl per a les activitats humanes.
6. Valoració de la necessitat d'explotar racionalment les primeres matèries d'origen geològic.
7. Valoració de la recerca científicotècnica orientada cap a una millor gestió dels recursos naturals.

ANATOMIA I FISIOLOGIA HUMANES

Aquest bloc estudia els éssers humans com uns éssers vius de gran complexitat que presenten les característiques típiques de tots els éssers vius (nutrició, reproducció i relació), però que a la vegada en presenten algunes de diferents, com per exemple la capacitat de processar informació i el grau d'independència del medi. Aquestes característiques han de permetre entendre la salut des de tres punts de vista: individual, social i ambiental.

Conceptes

L'home com a animal pluricel·lular

1. La cèl·lula, els teixits, els òrgans i els aparells.
2. El concepte d'organisme pluricel·lular.
3. La salut i la malaltia.
4. Les malalties infeccioses: característiques i principals agents causants. La lluita contra aquestes malalties, prevenció i tractament.
5. Les malalties no infeccioses. Causes, remeis i prevenció.

6. Consum de medicaments, la seva eficàcia i els seus riscos.
7. Els hàbits i la salut: els problemes del tabac, l'alcohol i les altres drogues. Prevenció d'accidents.
8. El trasplantament d'òrgans. Implicacions ètiques i socials.
9. El sistema sanitari a les Balears.

Nutrició i salut

10. Concepte de nutrició. Composició dels aliments.
11. Diètes saludables i equilibrades. Prevenció de les malalties provocades per la malnutrició. Obesitat, anorèxia i bulímia.
12. La dieta mediterrània.
13. La conservació, manipulació i comercialització dels aliments.
14. Les persones i el consum d'aliments.
15. Els aliments transgènics.

Aparells que intervenen en la nutrició

16. L'aparell digestiu. Hàbits saludables. Malalties més freqüents.
17. L'aparell respiratori. Hàbits saludables. Malalties més freqüents.
18. L'aparell circulatori. Hàbits saludables. Malalties més freqüents.
19. L'aparell excretor. Hàbits saludables. Malalties més freqüents.

Relació i coordinació

20. El sistema nerviós. Conceptes bàsics. Processos degeneratius del cervell. Malaltia d'Alzheimer.
21. Els receptors sensitius.
22. Els diferents nivells d'integració nerviosa.
23. Els efectors motors. L'aparell locomotor.
24. Els actes involuntaris. Els actes voluntaris.
25. Factors que repercuteixen en la salut mental en la societat actual.
26. El sistema endocrí. El control intern de l'organisme. Glàndules i principals hormones. L'equilibri hormonal. Malalties més freqüents.

La reproducció humana

27. La funció reproductora. Funcionament de l'aparell masculí i de l'aparell femení.
28. El cicle menstrual. Relació amb la fecunditat.
29. Fecundació, embaràs i part.
30. La sexualitat humana com a comunicació afectiva i opció personal. Mètodes anticonceptius. Diferents pautes de conducta sexual.
31. Noves tècniques de reproducció i la seva valoració ètica i social.
32. Hàbits saludables d'higiene sexual. Les malalties de transmissió sexual.

Procediments

1. Observació al microscopi òptic de preparacions de cèl·lules, teixits i òrgans.
2. Realització d'investigacions i utilització de models per contrastar hipòtesis formulades sobre problemes relacionats amb processos de nutrició, reproducció o relació.
3. Plantejament i resolució de problemes relacionats amb la salut individual, escolar o de la comunitat.
4. Elaboració de calendaris de vacunacions.
5. Elaboració de monografies sobre determinades malalties infeccioses.
6. Construcció i interpretació d'atles d'anatomia humana.
7. Estudi de la composició nutricional de determinats elements, relacionant-los amb la seva conveniència per a determinades malalties (diabètics...).
8. Elaboració de quadres sobre processos de malalties (etiologia, prevenció...).
9. Utilització de tècniques amb l'objectiu d'elaborar diètes equilibrades, conservar aliments i detectar adulteracions.
10. Utilització de procediments per mesurar les constants vitals en diferents situacions d'activitat corporal i interpretació elemental d'anàlisis de sang i orina.
11. Observació de reproduccions d'òrgans i aparells humans.
12. Anàlisi i comparació de diferents mètodes anticonceptius i de prevenció de malalties de transmissió sexual.
13. Interpretació de prospectes de medicaments.
14. Pràctica de normes elementals d'higiene i socorrisme.
15. Pràctica de les actuacions que s'han de seguir davant una emergència (accident, etc.), aplicades al cas de les Balears.

Actituds, valors i normes

1. Respecte per les diferències individuals físiques i psíquiques.
2. Valoració dels efectes que tenen sobre la salut els hàbits d'alimentació, d'higiene, de cura personal i les consultes preventives.
3. Interès per informar-se sobre qüestions de sexualitat i disposició favorable per rebre informació i consell de professionals i centres especialitzats.
4. Acceptació i respecte de diferents pautes de conducta sexual.
5. Actitud responsable i crítica davant els suggeriments de consum de tabac, alcohol i altres drogues, i d'activitats que suposen un atemptat contra la salut personal o col·lectiva.
6. Reconeixement i acceptació de l'existència de conflictes interpersonals i de grup, i valoració del diàleg com a mesura de salut mental per fer-los front.
7. Valoració de les noves tècniques de diagnòstic.

8. Interès pel funcionament i utilitat de determinats aparells mèdics.
9. Actitud solidària cap a la donació de sang i d'òrgans.
10. Actitud solidària davant les mancances sanitàries en determinats països del món.
11. Actitud responsable davant l'ús dels recursos i instal·lacions sanitàries públiques de les nostres Illes.

Quart curs

LA DINÀMICA DE LA TERRA

La Terra és un planeta en continu canvi, i el dinamisme terrestre és l'eix conductor d'aquest bloc. Es comença per la geodinàmica externa i el modelat del relleu, amb l'estudi dels agents, processos i factors que hi intervenen. S'estudien després els mecanismes de la geodinàmica interna, des de la tectònica de plaques i els fenòmens geològics a què donen lloc (volcans, terratrèmols, formació de serralades...), per acabar amb una visió històrica dels canvis esdevinguts a la Terra des del seu origen.

Conceptes

El modelat del relleu terrestre

1. Concepte de relleu.
2. Agents i processos externs: meteorització, erosió, transport i sedimentació.
3. Factors externs del modelat del relleu: litològics, estructurals, dinàmics, climàtics i antròpics.
4. Les formes del relleu. Geomorfologia
5. El modelat litoral. La costa balear. Platges artificials i regeneració de platges.
6. El modelat càrstic. Aspectes més significatius del carst a les Balears.
7. Els sistemes morfoclimàtics. Classificació.
8. Els sistemes morfoclimàtics de zones temperades i de zones desèrtiques.

Tectònica de plaques

9. Distribució geogràfica de terratrèmols i volcans.
10. Wegener i la deriva continental.
11. L'expansió del fons oceànic.
12. Les plaques litosfèriques. Vores de placa.
13. Proves de la tectònica de plaques.
14. Les Balears en el context tectònic de la Mediterrània.

Fenòmens geològics associats al moviment de les plaques

15. Els terratrèmols. El pla de Benioff.
16. Vulcanisme terrestre. Les dorsals oceàniques.
17. Episodis més significatius de vulcanisme i terratrèmols a les Balears.
18. Les fosses submarines. La subducció.
19. La formació de serralades.
20. Les estructures tectòniques: plegaments, falles i mantells de corriment.
21. El cas de la serra de Tramuntana.

La història de la Terra

22. Origen de la Terra.
23. El temps geològic.
24. Història geològica de la Terra: les eres geològiques.
25. Els fòssils com a indicadors. Fòssils de les Balears.
26. Història geològica de les Balears.

Procediments

1. Utilització de models per explicar els processos d'erosió, transport i sedimentació.
2. Utilització de models i representacions per explicar l'acció erosiva dels diferents agents geològics externs.
3. Interpretació d'imatges de paisatges, tot reconeixent l'efecte dels agents geològics que hi han intervingut. Aplicació a les Balears.
4. Realització de models per explicar la dinàmica litoral i els seus possibles efectes sobre platges artificials. Aplicació a les Balears.
5. Interpretació de relacions entre els moviments de les plaques, els volcans i els terratrèmols.
6. Representació de mapes de riscos de sismes i volcans. El cas de les Balears.
7. Utilització de models per a l'explicació de fenòmens relacionats amb el moviment dels continents, el vulcanisme i els terratrèmols.
8. Elaboració de models per explicar les estructures tectòniques.
9. Observació i reconeixement d'alguns dels fòssils més característics. Els fòssils de les Balears
10. Interpretació de talls geològics senzills. Aplicació a les Balears.
11. Elaboració d'esquemes o gràfics sobre la història geològica de la Terra i la seva relació amb els esdeveniments geològics de les Balears.

Actituds, valors i normes

1. Interès per explicar el paisatge, les formacions geològiques i el seu origen i evolució.

2. Actitud crítica davant les accions humanes que interfereixen en l'efecte natural dels agents geològics.
3. Valoració de la feina dels geòlegs en la previsió d'erupcions volcàniques i terratrèmols.
4. Actitud solidària davant els efectes destructors de volcans i terratrèmols.
5. Valoració de la feina dels geòlegs i paleontòlegs en l'estudi de la història geològica, particularment dels geòlegs que han treballat a les Balears.

GENÈTICA I EVOLUCIÓ

Aquest bloc se centra en l'estudi dels mecanismes de transmissió de les característiques hereditàries de pares a fills. Tracta també de les malalties hereditàries i del seu diagnòstic i prevenció, com també de les noves tècniques d'enginyeria genètica. La segona part del bloc es dedica a l'aparició de la vida sobre la Terra i els mecanismes que regeixen l'evolució de les espècies.

Conceptes

Genètica

1. Reproducció cel·lular. Mitosi i meiosi.
2. Reproducció i herència.
3. Les lleis de Mendel.
4. Aproximació al concepte de gen. ADN. Mutacions.
5. Estudi d'algunes malalties hereditàries. Aspectes preventius: diagnòstic prenatal.
6. Manipulació genètica: aplicacions més importants.
7. Genoma. Biotecnologia. Valoració ètica i social.

Evolució

8. L'origen de la vida. Principals teories.
9. L'evolució: mecanismes i proves.
10. Mutacions i evolució.
11. Insularitat i evolució. El cas de les Balears.

Procediments

1. Representació plàstica de models de meiosi i mitosi.
2. Elaboració de genealogies.
3. Resolució de problemes de genètica.
4. Lectura i anàlisi de textos sobre els mecanismes de l'herència.
5. Elaboració de monografies sobre malalties hereditàries.
6. Comparació d'òrgans homòlegs i anàlegs.
7. Anàlisi de línies evolutives.
8. Anàlisi dels efectes d'insularitat i evolució en alguns exemples de la fauna i flora de les Balears

Actituds, valors i normes

1. Interès per l'avenç de l'enginyeria genètica.
2. Actitud solidària davant les persones amb malalties hereditàries.
3. Valoració del treball col·lectiu de la comunitat científica en la recerca del projecte «Genoma» i de la importància per a la humanitat d'aquest descobriment científic.
4. Interès pel desenvolupament històric de les teories científiques sobre l'origen de la vida i l'evolució.
5. Interès per les tècniques de treball dels paleontòlegs.
6. Simulació de petites investigacions paleontològiques.
7. Valoració de la feina dels genetistes i paleontòlegs.
8. Interès pels problemes bioètics que han sorgit amb els avenços de la genètica.
9. Respecte envers les particularitats genètiques de les diferents races humanes.

ECOLOGIA I MEDI AMBIENT

Els ecosistemes i la seva dinàmica són l'eix conductor d'aquest bloc. S'introdueix en primer lloc la diversitat del medi ambient i la dels organismes que hi viuen, com també les estratègies adaptatives que presenten els organismes per poder viure en un determinat medi. S'estudien després els principals ecosistemes terrestres i aquàtics. La segona part es dedica a la dinàmica i el funcionament dels ecosistemes, els cicles de matèria, el flux d'energia, els canvis, la successió i l'etapa climàtica. Per acabar, es fa referència als ecosistemes més significatius de les Balears i a les mesures de protecció del medi adoptades a la nostra comunitat autònoma.

Conceptes

Els éssers vius i el medi ambient

1. El medi ambient i els seus tipus.
2. Concepte d'ecosistema.
3. Conceptes d'espècie, poblacions i comunitats.
4. Les adaptacions als diferents medis.
5. Ecosistemes terrestres. Exemples de les Balears

6. Ecosistemes aquàtics. Exemples de les Balears

Dinàmica d'ecosistemes

8. El flux de l'energia en un ecosistema.
9. El cicle de la matèria. Principals cicles biogeoquímics.
10. Relacions entre espècies.
11. Canvis naturals en els ecosistemes.
12. Successió i climàtica.
13. Canvis produïts pels humans. Impactes ambientals. La seva prevenció.
14. Contaminació ambiental. Destrucció de la capa d'ozó. Pluja àcida. Efecte hivernacle. Residus. La pèrdua de la biodiversitat.
15. La protecció ambiental: formes i exemples.
16. La defensa del medi ambient a les Balears. Figures de protecció. Agents implicats.
17. Els espais naturals protegits de les Balears.

Procediments

1. Interpretació d'imatges (fotografies, diapositives, etc.) sobre adaptacions d'alguns éssers vius a la vida en determinats ambients.
2. Elaboració d'un informe sobre un determinat ecosistema de les Balears.
3. Representació gràfica dels cicles biogeoquímics principals.
4. Representació de cadenes i xarxes tròfiques.
5. Elaboració de mapamundis i mapes zonals sobre distribució d'ecosistemes.
6. Recerca d'informació sobre alguna espècie invasora a les Balears (p. ex.: *Caulerpa taxifolia*, *Carpobrotus edulis*...).
7. Elaboració d'una llista d'intervencions humanes que provoquen impactes ambientals greus, aplicada a les Balears.
8. Localització dels principals espais naturals protegits de les Balears.

Actituds, valors i normes

1. Actitud crítica davant els impactes humans sobre els ecosistemes.
2. Rebuig cap a la introducció d'espècies noves en un ecosistema.
3. Interès per la feina que desenvolupen els grups ecologistes en la protecció del medi ambient, en concret en el cas de les Balears.
4. Valoració de la necessitat de fer informes d'impacte ambiental abans de realitzar qualsevol acció que pugui produir canvis o danys en un ecosistema.
5. Valoració de la importància de desenvolupar actituds que tendeixin cap a un desenvolupament sostenible, especialment en el cas de les Balears.
6. Valoració de la importància que té per a les Balears l'existència d'espais naturals protegits.

4. Criteris d'avaluació

Els criteris d'avaluació estableixen els tipus i graus d'aprenentatge que s'espera que l'alumne hagi assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

Primer curs

CIÈNCIES DE LA NATURALES

1. Explicar l'organització del sistema solar i les característiques dels moviments de la Terra i la Lluna, com també les teories més significatives que al llarg de la història s'han donat sobre l'Univers i el sistema solar.
2. Raonar el motiu pel qual els elements químics més abundants a l'Univers són, en general, els que tenen un nombre de protons més petit i explicar les propietats d'aquests elements.
3. Realitzar correctament càlculs senzills que impliquin la utilització de diferents unitats del SI.
4. Diferenciar entre substàncies pures i mescles i relacionar aquests conceptes amb els de mineral, roca, aire i aigua marina.
5. Aplicar el coneixement de la composició universal de la matèria per explicar fets com l'existència d'elements químics, tant en substàncies inertes com en éssers vius, i la diferència entre elements i compostos.
6. Diferenciar els tres estats de la matèria en funció de les propietats generals (volum, massa, densitat), relacionant-los amb la hidrosfera terrestre i les propietats de l'aigua.
7. Explicar les característiques físiques i químiques de la Terra, fent notar la seva incidència en l'origen, el desenvolupament i el manteniment de la vida.
8. Establir els criteris que serveixen per classificar els éssers vius, identificar els principals models taxonòmics als quals pertanyen els animals i plantes més comuns i relacionar la presència de determinades estructures amb la seva adaptació al medi.
9. Descriure la importància del manteniment de la biodiversitat, amb exemples de la nostra comunitat autònoma, i reconèixer els principals endemismes de la fauna i flora balear.
10. Explicar les funcions comunes a tots els éssers vius, tenint en compte la teoria cel·lular.
11. Descriure els trets que caracteritzen l'espècie humana.
12. Identificar els principals trets de la ciència i la tecnologia i les caracterís-

tiques científiques pròpies de la societat de les Balears.

Segon curs

CIÈNCIES DE LA NATURALESA

1. Interpretar els sistemes materials com a parts de l'Univers de molt diferents escales i als quals la ciència delimita per al seu estudi, i destacar l'energia com a propietat inseparable de tots ells, capaç de produir-hi canvis.
2. Descriure algunes de les transformacions que es produeixen en els sistemes materials (moviment, deformacions, canvis d'estat i d'ordre intern), analitzar-ne algunes de les causes (actuació de forces, calor, etc.), i aplicar aquests conceptes generals a l'estudi de la Terra com a sistema material concret.
3. Definir el concepte de pes com una força i diferenciar els conceptes d'energia cinètica i potencial i els de calor i temperatura.
4. Explicar fenòmens senzills referits a la transmissió de la llum i el so i analitzar-ne les característiques, com també les estructures i el funcionament dels òrgans que els detecten.
5. Relacionar la desigual distribució de l'energia solar en la superfície del planeta amb l'origen dels agents geològics externs i explicar les conseqüències d'aquests en el modelat del relleu terrestre i en la formació de les roques sedimentàries.
6. Descriure l'acció dels diferents agents geològics en el modelat del paisatge balear.
7. Analitzar la incidència d'algunes actuacions individuals i socials relacionades amb l'energia en el deteriorament i millora del medi ambient i la qualitat de vida.
8. Relacionar el vulcanisme, els terratrèmols, la formació del relleu i la gènesi de les roques magmàtiques i metamòrfiques amb l'energia interna del planeta, i situar en un mapa les zones on aquestes manifestacions són més intenses i freqüents.
9. Definir els conceptes de nutrició cel·lular i respiració, aplicant els coneixements sobre l'obtenció d'energia.
10. Diferenciar els mecanismes que empren els éssers vius per realitzar les seves funcions i distingir entre els processos que produeixen energia i els que en consumeixen, entre nutrició autòtropa i heteròtropa i entre reproducció animal i vegetal.
11. Distingir entre els conceptes de biosfera i ecosfera, explicant, mitjançant exemples senzills i d'ecosistemes de les Balears, el flux d'energia en els ecosistemes.
12. Identificar els principals trets de la ciència i la tecnologia i les característiques científiques pròpies de la societat de les Balears.

Tercer curs

FÍSICA I QUÍMICA

1. Descriure les característiques dels estats sòlid, líquid i gasós. Descriure en què consisteixen els canvis d'estat, emprant la teoria cinètica i amb la comprensió de gràfiques i el concepte de calor latent.
2. Diferenciar entre elements, compostos i mescles, com també explicar els procediments químics bàsics per estudiar-los. Descriure les dissolucions. Efectuar correctament càlculs numèrics senzills sobre la seva composició. Explicar i emprar les tècniques de separació i purificació.
3. Diferenciar entre àtom i molècula. Indicar les característiques de les partícules components dels àtoms. Diferenciar els elements. Calcular les partícules components d'àtoms, ions i isòtops.
4. Formular i anomenar algunes substàncies importants. Indicar-ne les propietats. Calcular-ne les masses moleculars.
5. Discernir entre canvi físic i químic. Comprovar que la conservació de la massa es compleix en tota reacció química. Escriure i ajustar correctament equacions químiques senzilles. Resoldre exercicis numèrics en els quals intervenen mols.
6. Enumerar els elements bàsics de la vida. Explicar quins són els principals problemes mediambientals de la nostra època i les seves mesures preventives.
7. Explicar les característiques bàsiques de compostos químics d'interès social: petroli i derivats i fàrmacs. Explicar els perills de l'ús inadequat dels medicaments. Explicar en què consisteix l'energia nuclear i els problemes que en deriven.
8. Raonar avantatges i inconvenients de les fonts energètiques. Enumerar mesures que contribueixin a l'estalvi col·lectiu o individual d'energia. Explicar per què l'energia no pot reutilitzar-se sense límits.
9. Descriure els diferents processos de càrrega de la matèria. Classificar materials segons la seva conductivitat. Realitzar exercicis utilitzant la llei de Coulomb. Indicar les diferents magnituds elèctriques i els components bàsics d'un circuit. Resoldre exercicis numèrics de circuits senzills. Saber calcular el consum elèctric en l'àmbit domèstic.
10. Dissenyar i muntar circuits de corrent continu respectant les normes de seguretat, amb els quals es pugui mesurar la intensitat de corrent i la diferència de potencial i indicar-ne les quantitats d'acord amb la precisió de l'aparell emprat.
11. Realitzar correctament experiències al laboratori, proposades al llarg del curs.

12. Descriure les interrelacions existents actualment entre societat, ciència i tecnologia al món i a les Balears.

BIOLOGIA I GEOLOGIA

1. Definir els conceptes de matèria amorfa, matèria cristal·lina, matèria mineral i cristall.
2. Identificar les principals roques sedimentàries, magmàtiques i metamòrfiques i relacionar-ne en cada cas l'origen, l'estructura i la textura.
3. Reconèixer les roques més significatives de les Balears i descriure'n el procés d'extracció i els usos tradicionals i actuals.
4. Descriure la morfologia cel·lular i explicar el funcionament dels orgànuls més importants.
5. Descriure els òrgans i aparells humans implicats en les funcions vitals i establir relacions entre aquestes i els hàbits d'higiene i salut.
6. Explicar els processos fonamentals de la digestió i assimilació dels aliments i justificar, a partir d'ells, els hàbits alimentaris saludables, independentment de pràctiques consumistes inadequades.
7. Explicar la missió integradora del sistema nerviós davant diferents estímuls, descriure'n el funcionament, enumerar alguns factors que l'alteren i reflexionar sobre la importància dels hàbits de vida saludable.
8. Explicar la importància integradora del sistema endocrí, coneixent les causes de les seves alteracions més freqüents, i valorar la importància de l'equilibri entre tots els òrgans del cos humà.
9. Localitzar els principals ossos i músculs que integren l'aparell locomotor.
10. Descriure els aspectes bàsics de l'aparell reproductor, diferenciant entre sexualitat i reproducció. Conèixer els mètodes de control de la reproducció i els mètodes de prevenció de les malalties de transmissió sexual.
11. Elaborar informes senzills de les activitats pràctiques realitzades.
12. Descriure els aspectes bàsics del sistema sanitari balear.

Quart curs

FÍSICA I QUÍMICA. OPCIÓ A

1. Realitzar correctament mesures de massa, volum, longitud i temps, emprant els aparells corresponents.
2. Conèixer els conceptes de velocitat i acceleració i saber-ne utilitzar les unitats corresponents.
3. Identificar les forces que actuen sobre un cos, mitjançant les lleis de la dinàmica a què obeeixen.
4. Determinar la importància de la força de fregament en la vida real. Explicar el caràcter universal de la força de la gravitació.
5. Conèixer el concepte de pressió.
6. Explicar com actuen els fluids sobre els cossos que hi suren o que hi estan submergits mitjançant l'aplicació del principi d'Arquimedes.
7. Diferenciar entre treball i esforç muscular. Identificar la potència i explicar la importància que aquesta magnitud té en la indústria i en la tecnologia.
8. Relacionar la variació d'energia mecànica que s'ha produït en un procés amb el treball realitzat. Aplicar de forma correcta el principi de conservació de l'energia. Discernir avantatges i inconvenients de les fonts energètiques.
9. Identificar la calor com una energia en circulació entre els cossos i descriure casos reals en els quals es posa de manifest. Aplicar el principi de conservació de l'energia a transformacions energètiques relacionades amb la vida real.
10. Diferenciar entre elements, compostos i mescles. Descriure les dissolucions. Diferenciar entre àtoms i molècules i indicar les característiques de les partícules components dels àtoms.
11. Formular i anomenar algunes substàncies importants. Calcular les masses moleculars.
12. Explicar la formació de noves substàncies a partir d'altres de preexistents en un procés químic.
13. Descriure els processos químics en els quals participa la conductivitat elèctrica i les aplicacions principals.
14. Explicar els processos d'oxidació i combustió i analitzar-ne la incidència en el medi ambient.
15. Explicar les característiques dels àcids i de les bases i realitzar-ne la neutralització. Emprar els indicadors per esbrinar el pH.
16. Enumerar els elements bàsics de la vida. Explicar quins són els principals problemes mediambientals de la nostra època i la seva prevenció.
17. Comentar les característiques de l'aigua, les propietats, la classificació i com purificar-la en cas d'estar contaminada.
18. Explicar les característiques bàsiques dels processos radioactius, la seva perillositat i les seves aplicacions.
19. Conèixer els principals compostos del carboni: hidrocarburs, petroli, alcohols i àcids.
20. Descriure algunes de les principals substàncies químiques que s'apliquen en diversos àmbits de la societat: agrícola, alimentari, industrial i de la construcció.
21. Realitzar un informe d'investigació senzill sobre un tema de la vida real o d'interès per als estudiants que suposi el desenvolupament de les habilitats científiques.
22. Identificar els principals trets propis de la ciència, de la tecnologia i dels científics al món i a les Balears.

FÍSICA I QUÍMICA. OPCió B

1. Aplicar correctament les principals equacions i explicar les diferències fonamentals dels moviments MRU, MRUA i MCU. Distingir entre les unitats de velocitat i acceleració, com també entre magnituds lineals i angulars.
2. Identificar les forces que actuen sobre un cos, generin o no moviment, i explicar-les segons les lleis de la dinàmica. Determinar la importància de la força de fregament en la vida real. Dibuixar les forces que actuen sobre un cos en moviment, justificant l'origen de cadascuna i indicant les possibles interaccions del cos amb altres cossos.
3. Explicar el caràcter universal de la força de gravitació.
4. Diferenciar entre treball mecànic i treball fisiològic. Explicar que el treball consisteix en la transmissió d'energia d'un cos a un altre mitjançant una força. Identificar la potència amb la rapidesa amb què es realitza un treball i explicar la importància que aquesta magnitud té en la indústria i la tecnologia.
5. Relacionar la variació d'energia mecànica que s'ha produït en un determinat procés amb el treball que s'ha realitzat. Aplicar de forma correcta el principi de conservació de l'energia.
6. Identificar la calor com a energia en circulació entre els cossos i descriure casos reals on es posa de manifest. Aplicar el principi de conservació de l'energia a transformacions energètiques relacionades amb la vida real.
7. Descriure el funcionament teòric d'una màquina tèrmica i calcular-ne el rendiment. Identificar les transformacions energètiques que es produeixen en aparells d'ús comú (mecànics, elèctrics i tèrmics).
8. Explicar les característiques fonamentals dels moviments ondulatoris. Identificar fets reals en els quals es posi de manifest un moviment ondulatori. Relacionar la formació d'una ona amb la propagació de la pertorbació que l'origina. Distingir les ones longitudinals de les transversals i realitzar càlculs numèrics en els quals intervenguin el període, la freqüència i la longitud d'ones sonores i electromagnètiques.
9. Indicar les característiques que han de tenir els sons perquè es puguin percebre per l'oïda. Descriure la naturalesa de l'emissió sonora.
10. Utilitzar la teoria atòmica per explicar la formació de noves substàncies a partir d'altres de preexistents. Expressar mitjançant equacions la representació d'aquestes transformacions, observant el principi de conservació de la matèria.
11. Diferenciar entre processos físics i processos químics. Escriure i ajustar correctament les equacions químiques corresponents a enunciats i descripcions de processos químics senzills i analitzar les reaccions químiques que intervenen en processos energètics fonamentals.
12. Formular compostos senzills de carboni, i diferenciar entre compostos saturats i insaturats.
13. Identificar els principals trets propis de la ciència, de la tecnologia i dels científics al món i a les Balears.

BIOLOGIA I GEOLOGIA

1. Reconèixer en la naturalesa, o mitjançant fotos i diapositives, indicadors de processos d'erosió, transport i sedimentació en el relleu i indicar-ne l'agent causant. Realitzar exemplificacions concretes en paisatges de les Balears.
2. Explicar les principals manifestacions de la dinàmica interna de la Terra (sismes, volcans, serralades, plegaments i falles) segons la tectònica global.
3. Realitzar mapes mundials i zonals, i en concret de les Balears en el context de la Mediterrània, en els quals s'indiqui la situació de les plaques litosfèriques i els fenòmens més importants associats al seu moviment.
4. Indicar les diverses unitats temporals de la història de la Terra i explicar la importància dels fòssils com a testimonis estratigràfics i paleobiòtics.
5. Descriure els esdeveniments més significatius de la història geològica de les Balears i reconèixer-ne els fòssils més característics.
6. Descriure la reproducció cel·lular, assenyalant les diferències principals entre meiosi i mitosi, com també la finalitat d'ambdues.
7. Resoldre problemes senzills de transmissió de caràcters hereditaris, inclosos els relacionats amb malalties de les persones, aplicant els coneixements de les lleis de Mendel.
8. Exposar raonadament algunes dades sobre les quals es fonamenta la teoria de l'evolució, com també les controvèrsies científiques i religioses que suscita aquesta teoria.
9. Identificar en un ecosistema els factors desencadenants de desequilibris i establir estratègies per restablir-ne l'equilibri.
10. Descriure els ecosistemes terrestres i marins més importants de les Balears.
11. Analitzar algunes actuacions humanes sobre diferents ecosistemes i exposar les actuacions individuals, col·lectives i administratives per evitar el deteriorament del medi ambient.
12. Localitzar els principals espais naturals protegits de les Balears i exposar raonadament la conveniència d'establir mesures de protecció adients per a la conservació del patrimoni natural.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

La diversitat de procedència de l'alumnat de l'educació secundària obligatòria, que prové de diferents contextos socials, econòmics i culturals, juntament amb la seva diversitat d'expectatives, ha de compaginar-se, a l'hora d'ensenyar cièn-

cies, amb dos aspectes importants: les ciències han de formar part del bagatge cultural bàsic de tothom (alfabetització científica per a tothom) i, a alguns, els coneixements científics els seran útils en les seves posteriors activitats professionals. Caldrà, en tot moment, utilitzar les estratègies metodològiques més adients per tenir en compte les diferències individuals dins el grup classe i el context sociocultural en el qual es duu a terme la pràctica educativa, a més d'avaluar-les.

La investigació en el camp de la didàctica de les ciències ha posat de manifest una sèrie de problemes de l'educació científica. Així, hom constata que l'alumnat s'interessa més pels aspectes pràctics de la ciència i en deixa d'altres de banda; té dificultats per modificar les seves idees prèvies, o traslladar a la vida quotidiana els coneixements científics adquirits en l'àmbit escolar; sovint es presenta una visió de la ciència deformada i descontextualitzada respecte a la realitat actual, etc.

Aprentatge significatiu i funcional

En aquesta etapa, per tant, la formació ha de ser integral i funcional, és a dir, ha de consistir en l'adquisició de capacitats cognitives, psicomotrius, d'autonomia i equilibri personal, afectives, d'interrelació personal i d'inserció social. Això vol dir que no es pot limitar, només, als conceptes. La funcionalitat dels aprenentatges s'ha d'entendre en el sentit que han de ser assimilats de tal manera que hom els pugui fer servir en contextos diferents d'aquells en què s'han adquirits. Perquè els continguts siguin apresos de forma significativa, han de complir algunes condicions, com ara, que els continguts s'adaptin al nivell de comprensió de l'alumnat i que hi provoquin una actitud favorable per aprendre. Per altra banda, la quantitat de coneixements que l'alumnat pot adquirir en un temps determinat és limitat i, per tant, és molt important intentar no incrementar-los innecessàriament. Per això, serà important la selecció del desenvolupament dels continguts i activitats concretes i la seva seqüenciació.

La visió de l'ensenyament de les ciències ha experimentat importants transformacions, que es deuen, en part, a l'adopció de models d'aprenentatge basats en l'assumpció que les persones construeixen els seus coneixements a partir d'allò que ja saben. L'aprenentatge significatiu, a diferència de l'aprenentatge estrictament memorístic, cerca la necessitat del canvi que es produeix quan l'alumnat modifica i transforma els seus esquemes de coneixement i els substitueix per altres, reestructurant i actualitzant així el seu saber. A més, cal que l'aprenentatge, a més de significatiu, sigui funcional: si l'alumne ha incorporat realment els fets, els principis, les estratègies, les normes, etc., que ha après, podrà disposar-ne i utilitzar-los quan les circumstàncies ho requereixin. Els aprenentatges seran més o menys significatius i funcionals segons el grau d'incorporació a l'estructura cognitiva de l'alumne.

L'aprenentatge de les ciències a l'educació secundària obligatòria ha de fer-se a partir de les idees prèvies de la persona que aprèn, i a partir del seu propi context. Els continguts científics s'haurien de tractar a partir de les situacions pròpies de la vida quotidiana de l'alumnat i, a partir del seu estudi i interpretació, promoure'n la formalització.

Una conseqüència d'aquests requeriments és la necessitat que els continguts incloguin els conceptes, els procediments, les actituds, els valors i les normes. I això, en l'àmbit de les ciències de la naturalesa, passa per formar un individu amb capacitat crítica i per decidir de forma autònoma, i que valori les opinions dels altres i reconegui les relacions de la ciència amb la tècnica i la societat, tant actualment com al llarg de la història.

En tot aquest procés el paper del professorat resulta imprescindible per facilitar l'esmentada connexió i assegurar significativitat i funcionalitat als nous aprenentatges, proposant les activitats i utilitzant els recursos més adients per tal de posar l'alumnat en situació de conflicte cognitiu, motivant-lo i orientant-lo perquè vulgui i pugui reestructurar els seus coneixements, i afavorir la utilització i l'aplicació d'aquests coneixements a noves situacions, àmbits i contextos. Aquest model de canvi conceptual, metodològic i actitudinal es basa en una concepció hipoteticodeductiva de la ciència, allunyada de la idea de la ciència com un cos de coneixements tancat i que la construcció del coneixement científic és, només, el resultat de la inducció a partir d'un conjunt de dades obtingudes empíricament.

Les consideracions anteriors permeten establir algunes propostes metodològiques per a la pràctica de l'ensenyament de les ciències en aquesta etapa educativa, com ara:

- Necessitat de partir dels coneixements i les idees prèvies de l'alumnat amb relació a un determinat contingut, com també dels seus interessos i motivacions.
- Consideració de la relació que existeix entre l'evolució històrica de la ciència i l'adquisició gradual del coneixement científic en l'individu.
- Importància de dur a terme una didàctica concordant amb la metodologia científica per afavorir l'aprenentatge significatiu i transmetre una imatge adequada i real de la ciència.
- Introducció dels continguts científics destacant el paper funcional de la ciència actual, fent paleses algunes de les connexions de la ciència amb la tecnologia i mostrant el paper que la ciència pot fer en la intervenció sobre els problemes i qüestions d'actualitat social.

La seqüenciació de continguts

Segons el que s'ha exposat a l'apartat anterior, un criteri adient per a la seqüen-

ciació dels continguts pot ser partir del fet que, a l'educació secundària obligatòria, els continguts científics s'introdueixen amb un enfocament en el qual destaca el paper funcional de la ciència, es fan paleses algunes de les connexions de la ciència amb la tecnologia i es mostra el paper que la ciència pot fer en la intervenció sobre els problemes i qüestions d'actualitat social.

Per treballar amb aquest enfocament cal fer servir, per organitzar els continguts, aquells temes i/o problemes d'interès especial que l'alumnat ha identificat, amb els seus components científics i tecnològics; utilitzar el context social, cultural i natural com a font d'informació científica i tècnica, la qual serà necessària per a la resolució dels problemes; implicar l'alumnat en la recerca d'informació científica o tècnica necessària per a la resolució dels problemes; mostrar els continguts científics com quelcom útil per a l'individu i la societat; fer comprendre a cada estudiant que l'aprenentatge dels procediments científics té molta més utilitat que la simple imitació de la pràctica científica; fer èmfasi en el progrés del coneixement científic i tecnològic; proporcionar oportunitats de simular els papers propis dels ciutadans en relació amb la resposta a problemes ambientals, i, finalment, tractar amb els problemes que ells mateixos hagin identificat.

Orientacions sobre el procés d'ensenyament i aprenentatge

Els alumnes són els protagonistes del procés d'ensenyament-aprenentatge, ja que són ells els que construeixen els coneixements científics. Aquesta construcció de coneixements només es produirà en determinades condicions, que han de ser afavorides per les estratègies i tècniques que s'utilitzen per desenvolupar el procés d'ensenyament-aprenentatge dels continguts concrets (nivell didàctic) i la forma d'organització de l'alumnat. Les decisions relacionades tant amb l'un com amb l'altre han de partir de:

- El caràcter actiu de l'aprenentatge i adequat a l'estadi d'evolució cognitiva de l'alumnat.
- L'exigència de significativitat i funcionalitat de l'aprenentatge, tant per la seva utilitat pràctica com per la seva funció d'accés a altres nivells d'aprenentatge i a l'adquisició d'altres coneixements.
- El fet que el coneixement estigui format per aspectes conceptuals, procedimentals i actitudinals.
- La necessitat de transmetre una imatge epistemològicament vàlida de la ciència.

Atenció a l'alumnat amb necessitats educatives específiques

L'atenció a la diversitat ha de ser present en tot el procés d'ensenyament-aprenentatge, la qual cosa suposa oferir respostes diferenciades a l'alumnat amb necessitats diverses. De manera general, l'actuació del professorat s'ha d'ajustar a les característiques de cada grup, sense que es renunciï als objectius prevists. L'atenció a la diversitat per aconseguir una igualtat d'oportunitats i una compensació educativa efectiva suposa la necessitat d'oferir respostes diferenciades a l'alumnat amb dificultats d'aprenentatge generalitzades en els aspectes bàsics o instrumentals del currículum o amb necessitats educatives específiques, com ara els alumnes estrangers, els superdotats o els que tenen necessitats educatives especials. Es poden fer plans d'actuació curricular, suports, ampliacions i reforços planificats a les programacions didàctiques. Aquestes poden consistir en fixar objectius i criteris diferenciats, en organitzar/seqüenciar els continguts d'una altra manera, en un canvi de material didàctic, en la metodologia, en la proposta d'activitats diferenciades de la resta del grup o en canvis en les formes i els instruments d'avaluació. També és possible organitzar grups de treball flexible que treballin amb altres continguts, o amb els mateixos amb una altra seqüenciació o una altra prioritització. Aquestes mesures aniran encaminades a recuperar els coneixements bàsics i el desenvolupament d'hàbits de treball i estudi, i seran promogudes per l'equip d'avaluació.

La metodologia en el nivell organitzatiu

Aquest aspecte té una doble vessant: l'organització de l'alumnat dins el grup classe i l'organització en diferents grups classe.

Pel que fa a l'organització dins els grups, l'elecció de l'estratègia més adequada s'ha de basar en els criteris següents:

- La necessitat de treballar de forma cooperativa.
 - La distribució espacial de l'alumnat dins l'aula i el laboratori segons les activitats.
 - La necessitat d'atendre la diversitat dins el grup classe: com adequar les activitats concretes a les motivacions, els interessos i les capacitats de cadascú.
 - La necessitat d'assumir les diferències a l'interior del grup classe com a cosa pròpia de la tasca pedagògica.
 - La necessitat d'avaluar l'aprenentatge de cada estudiant de forma individualitzada i a partir de la seva pròpia situació inicial.
- En relació amb aquests criteris és convenient alternar el treball individual i el treball en grup. L'organització de l'alumnat en grups classe també ha de tenir en compte factors com els itineraris formatius, l'optativitat i el tractament de la diversitat.

La metodologia en el nivell didàctic

L'elecció d'estratègies metodològiques adequades ha de tenir en compte els criteris següents:

- Coneixement de les estructures cognitives ja existents en l'alumnat (prerequisits, conceptes previs, relacions entre aquests, atributs o propietats que s'hi associen, etc.).
 - Disseny de situacions que qüestionin determinats esquemes cognitius contraris al coneixement científic.
 - Necessitat de l'alumnat d'aprendre a aprendre.
 - Consideració de les característiques motivadores i afectives de l'alumnat com a base d'un apropament a la ciència.
 - Aplicació de tècniques efectives per materialitzar l'aprenentatge.
- L'alumnat construeix el coneixement científic mitjançant la realització d'activitats concretes a l'aula encaminades a desenvolupar, assolir i exercitar les diferents capacitats. Cal dir, emperò, que a la diversitat d'alumnat i d'objectius ha de correspondre una diversitat d'activitats, per tal de satisfer també els seus diversos estils d'aprenentatge, interessos i capacitats. La manera d'arribar a assolir aquestes capacitats no passa doncs per un únic camí, i és per això que una proposta d'activitats variades i adaptades és clau per afavorir l'aprenentatge. A continuació s'enumeren alguns tipus d'activitats en relació amb l'objectiu que persegueixen:
- Activitats d'iniciació al tema d'estudi, que suposen sensibilització sobre el seu contingut, explicació i valoració de les idees que l'estudiant té, comprensió del fil conductor pel qual s'opta en desenvolupar el tema, etc.
 - Activitats de desenvolupament que suposen treballar amb les idees prèvies; aplicar mètodes de comprovació; introducció, construcció i maneig significatiu de conceptes, amb la intervenció de definicions operatives; maneig reiterat de conceptes en diferents situacions per contrastar-ne la validesa; familiarització amb els aspectes clau de les metodologies científiques, i estudi de les relacions ciència-tecnologia-societat.
 - Activitats d'estructuració del coneixement que suposen consolidació, recapitulació i síntesi del que s'ha tractat, proposta de mapes conceptuals, etc.
 - Activitats d'ampliació: són les que permeten fer avançar l'alumnat amb bon nivell en construir nous coneixements.
 - Activitats de reforç: dirigides a l'alumnat que presenti problemes o mancances d'aprenentatge.

En l'ensenyament-aprenentatge de les ciències els treballs pràctics són un tipus d'activitat inexcusable i de gran rellevància. Les activitats pràctiques inclouen diversos formats i objectius, com ara experiències (familiarització amb els fenòmens), experiments il·lustratius (exemplificació, comprovació de lleis, principis), exercicis pràctics (desenvolupament d'habilitats com mesura, estratègies d'investigació, etc.), experiments per contrastar hipòtesis (establertes per l'alumnat o pel professorat) i, finalment, investigacions (permeten que els alumnes treballin com a científics).

Organització de l'aula i recursos

La major part de l'ensenyament-aprenentatge es realitza a l'aula. Per tant, l'espai aula ha de complir unes determinades condicions, algunes de les quals són generals (mobiliari en bon estat, superfície adequada...), i d'altres són específiques de cada assignatura. En relació amb aquestes, una de les possibilitats que s'ha de tenir en compte és la de l'aula matèria, en aquest cas l'aula de ciències de la naturalesa. L'existència d'aules matèria crea alguns problemes d'organització, però presenta també avantatges evidents. Segons el tipus d'equipament que tenguim, l'aula de ciències podria, fins i tot, substituir en molts de casos el laboratori. Poder impartir classes a l'aula de ciències suposa poder utilitzar determinats recursos en el moment més adequat: televisió, vídeo, biblioteca de ciències, models... Per altra banda, tant si hi ha aula matèria com si no n'hi ha, és necessari disposar del mobiliari adequat per poder treballar de forma individual i en grup.

Les Balears són una comunitat autònoma amb el català com a llengua pròpia i aquesta ha de ser, per tant, la llengua vehicular de l'ensenyament. En conseqüència, un dels criteris bàsics per a la selecció de materials curriculars i de tots els recursos didàctics haurà de ser que estiguin elaborats en català.

A l'hora de seleccionar un recurs o material curricular convé reflexionar sobre les seves característiques:

- La utilització d'un determinat recurs condiona diversos factors: requereix una planificació adequada, uns objectius determinats i s'ha d'emprar en activitats organitzades en una determinada seqüència didàctica.
 - Els recursos han de ser diversos, alhora que adequats al nivell de maduració de l'alumnat que n'ha de fer ús. Així mateix no han de ser necessàriament sofisticats: sovint poden resultar més útils materials que resultin propers a l'alumnat i d'un cost mínim.
 - Els materials i recursos didàctics han de donar la possibilitat que l'alumne esdevengui el vertader protagonista del seu aprenentatge. Són molt millors els recursos que afavoreixen la participació activa de l'alumne i que l'estimulen a emprar la seva imaginació.
 - Els recursos utilitzats haurien d'afavorir la connexió entre els continguts científics i situacions, observacions i experiències que resultaria difícil aconseguir d'una altra manera.
 - Els recursos didàctics són d'una gran importància en el procés d'ensenyament-aprenentatge, però no poden en cap moment substituir el professorat.
- Els recursos i els materials curriculars poden ser bibliogràfics, audiovisuals i

informàtics. A les assignatures de ciències s'ha d'incloure també el laboratori. El llibre de text és el recurs bibliogràfic més utilitzat. Tot i l'esforç que s'ha realitzat per millorar els llibres, no hi ha dubte que presenten inconvenients, sobretot si s'utilitzen com un recurs rígid al qual s'han d'adaptar els professors i els alumnes, i no a l'inrevés. Per tant, la selecció del llibre s'ha de basar en el fet de si s'adapta o no a la programació elaborada pel departament.

Per altra banda, actualment es poden trobar materials que presenten enfocaments innovadors. Es tracta d'utilitzar-los de manera flexible i en relació amb les necessitats del professorat i de l'alumnat.

Els recursos audiovisuals són dels més importants que hi ha, ja que en general són motivadors i d'interès per a l'alumnat. Dins aquest apartat s'inclouen les col·leccions de diapositives i els vídeos. En l'àmbit de les ciències de la naturalesa n'hi ha una gran oferta, tot i que no tota es troba a l'abast dels centres. De tota manera, encara que la utilització d'aquests recursos és recomanable, se n'ha d'evitar un ús excessiu, ja que aquest no garanteix la comprensió dels continguts.

Els recursos informàtics aporten noves possibilitats per a l'ensenyament de les ciències. Dins aquest apartat s'inclouen programes de simulació, jocs, programes de preguntes i respostes, etc.

Per a l'ensenyament de les ciències de la naturalesa, el laboratori és un dels recursos més importants. La realització d'algun tipus de treball pràctic fa necessària l'existència d'un espai especial equipat adequadament, tot i que en alguns casos la mateixa aula el pot substituir. Tot i això, cal tenir en compte l'ús de les tecnologies de la informació per accedir a models vicaris d'activitats i pràctiques de laboratori o recursos naturals inaccessibles d'una altra manera.

Paper del professorat dins el procés d'ensenyament-aprenentatge

El professorat ha d'actuar com a motivador per aconseguir una actitud favorable vers la ciència i el seu aprenentatge, escollint problemes, qüestions o activitats apropiades per aprendre que interessin l'alumnat, o bé que aquest els pugui relacionar amb aspectes del seu entorn. També ha d'animar l'alumne a assumir la responsabilitat del seu aprenentatge, valorant els esforços i els èxits aconseguits per petits que semblin, i fomentant el treball cooperatiu juntament amb l'individual.

El professorat no ha de ser sols un transmissor de coneixements elaborats; part important del seu paper és explicar, posar materials adequats a l'abast i plantejar interrogants a l'alumnat, situant-lo davant de situacions problemàtiques, ajudant-lo a adquirir nous continguts científics i orientant-lo en la resolució d'aquestes situacions problemàtiques.

Un bon domini conceptual i procedimental de la ciència i dels continguts de disciplines que hi estan relacionades és una condició necessària perquè el professorat pugui ajudar a transformar les preconcepcions de l'alumnat en idees científiques. Per tal d'aconseguir aquest canvi conceptual és necessari que l'alumnat expliciti les seves idees prèvies i realitzi activitats que les questionin i que permetin arribar a noves idees reelaborades que formaran part del seu cos de coneixements. Així, el professorat ha de diagnosticar el pensament de l'alumnat, discutir els significats que s'han d'aprendre i proposar les activitats apropiades.

El professorat ha de planificar estratègies i activitats en relació amb els continguts, la metodologia i l'avaluació. Ha de seleccionar les activitats que es considerin imprescindibles per motivar i interessar, per a la formació bàsica o per a aprenentatges posteriors. Ha de destacar la funcionalitat dels continguts apresos i les repercussions socials que poden tenir. Un coneixement d'història de la ciència i de les relacions ciència-tecnologia-societat adequat al nivell li serà de gran utilitat.

El professorat ha de conèixer les característiques psicològiques i l'entorn socio-cultural de l'alumnat per facilitar els aprenentatges i afavorir-los. També convé que conegui les metodologies didàctiques i les tècniques de dinamització de grups per realitzar de forma adequada la seva tasca. Cada professor, a través de la seva experiència, és un investigador que reflexiona constantment sobre la seva pràctica docent i, per tant, serà necessari l'intercanvi d'informació i d'experiències entre els professors.

El professorat ha de dominar els recursos representats per les noves tecnologies i tenir-hi accés, especialment els que pot aportar l'ús de la informàtica i/o dels mitjans audiovisuals, ja que poden mostrar aquells fenòmens difícilment observables al laboratori o a la realitat del carrer.

Orientacions sobre l'avaluació

L'avaluació és una fase clau en el desenvolupament del procés d'ensenyament-aprenentatge, perquè ens permet conèixer el grau d'assoliment dels objectius, l'efectivitat i l'adequació de la resta de decisions didàctiques. Es fa necessari aconseguir que l'avaluació sigui útil al professorat en la seva actuació docent, útil i gratificant per a l'alumnat en el seu treball escolar i que els orienti a tots dos dins el procés d'ensenyament-aprenentatge. La principal funció de l'avaluació dels aprenentatges és formadora, és a dir, de regulació del procés d'ensenyament-aprenentatge i de reconeixement dels canvis que s'han d'introduir en aquest procés a fi que tothom adquireixi unes determinades capacitats. L'avaluació de l'aprenentatge de l'alumnat a l'ESO serà contínua i diferenciada segons les diferents assignatures, àmbits i mòduls del currículum.

La base de l'avaluació és recollir informació respecte als progressos i dificultats de l'alumnat quant als aprenentatges de conceptes, procediments i actituds, i la

seva finalitat és valorar tots els aspectes relacionats amb aquest procés: actuació del professorat, activitats realitzades, utilització del material, ambient de treball, etc., per orientar l'alumnat i el professorat sobre cadascun dels aspectes del procés educatiu.

L'avaluació, per tant, ha de ser un element que ens permeti saber què passa a l'aula a fi que el procés es pugui reorientar i reformular i es generi informació amb dues finalitats bàsiques:

- Orientar l'alumnat sobre el seu propi procés d'aprenentatge.
- Orientar el professorat sobre el grau d'assoliment dels objectius proposats i sobre la qualitat de la intervenció educativa.

Segons el moment en què es realitza i l'objectiu que persegueix, podem diferenciar dos tipus d'avaluació: l'avaluació formativa, inicial o processual, i l'avaluació sumativa.

Per dur a terme l'avaluació inicial és convenient:

- Entendre els cursos com a seqüències d'aprenentatge que garanteixen a l'alumnat el domini dels continguts, dels objectius i dels criteris d'avaluació.
- Convertir els errors en elements positius dins la dinàmica de l'aprenentatge.
- Ressaltar i valorar el més positiu per motivar millor l'alumnat.
- Assignar un rol protagonista a l'alumnat, mentre el professorat actua com a dinamitzador i regulador del seu procés d'aprenentatge.
- Facilitar el treball en grup.

Dins l'avaluació processual els alumnes han d'aprendre a avaluar els seus treballs i les seves actuacions. Les activitats d'autoavaluació (cada persona de si mateixa), d'avaluació mútua (entre els alumnes) i de coavaluació (alumnat/professorat) són necessàries per aconseguir informació de les dificultats trobades i dels progressos realitzats. Igualment, l'avaluació de la pròpia intervenció per part del professorat és un element clau per dur a terme aquest tipus d'avaluació. L'avaluació sumativa té com a objectiu conèixer els resultats assolits per cada estudiant en relació amb ell mateix i amb els objectius plantejats. Se sol realitzar al final d'una o de més unitats didàctiques, en finalitzar un curs o cicle, i en alguns casos servirà per qualificar i promocionar. No es recomana utilitzar només aquest tipus d'avaluació, perquè té poca incidència en el procés didàctic. Si s'han emprat les anteriors, se sabrà si l'alumnat ha adquirit els objectius i comportaments finals previstos pel professorat, i si té els requisits necessaris per als aprenentatges posteriors. L'avaluació sumativa ha de ser integradora i ha de tenir en compte les diferències individuals.

A l'hora de parlar d'allò que s'ha d'avaluar, cal diferenciar entre aspectes relacionats amb l'ensenyament i aspectes relacionats amb l'aprenentatge.

Del procés d'ensenyament caldrà avaluar aspectes relacionats amb:

- Tots els aspectes del disseny curricular: objectius, selecció de continguts, seqüenciació d'aquests, temporització, activitats, materials i recursos, organització, mètodes aplicats...
- L'actuació del professorat. El seu paper com a guia, assessor i regulador del procés (l'organització a l'aula, l'atenció a la diversitat, la creació d'un ambient de feina saludable, el foment de la igualtat, etc.).
- L'actuació dels alumnes. El seu treball individual i la seva participació dins el grup. El progrés individual en relació amb els objectius generals, considerant les seves capacitats i els coneixements inicials. La seva implicació dins el procés i el seu grau de satisfacció.

L'avaluació de l'aprenentatge de l'alumnat a l'ESO serà contínua i diferenciada segons les diferents assignatures, àmbits i mòduls del currículum. Quan es tracta de saber què s'ha d'avaluar, s'ha d'acudir als objectius específics de l'assignatura i més particularment als coneixements inclosos en els blocs de continguts, avaluant el grau assolit dels objectius, mesurats en capacitats, segons els criteris d'avaluació establerts en el currículum per cada curs i concretats en les programacions didàctiques. D'aquests, es podran avaluar, dins els nivells de complexitat adient i d'acord amb els apartats corresponents del currículum:

- L'avaluació inicial i les possibilitats de cada alumne.
- Continguts conceptuals, o la comprensió de les idees de la ciència.
- Continguts procedimentals, o l'aprenentatge del treball dels científics.
- Continguts actitudinals, o l'adquisició d'actituds, valors i normes.

Per comprovar amb quin grau s'han assolit els objectius específics, mitjançant els continguts, els indicadors adequats són els criteris d'avaluació que figuren en el present currículum. Els criteris d'avaluació es trobaran dins la programació de les assignatures de ciències de la naturalesa, de biologia i geologia i de física i química i s'hi especificaran els mínims que ha d'assolir l'alumnat del centre. Es trobaran redactats de manera que permetin el disseny de tasques educatives que puguin ser avaluades i, si és possible, amb diferents nivells de complexitat, per poder aplicar-se a la diversitat de l'alumnat.

Els mètodes i instruments d'avaluació fan referència a la forma d'obtenció d'informació. És necessari utilitzar els mètodes i instruments més adequats en cada moment, perquè la informació recollida sigui el més fiable i objectiva possible. Alguns dels més importants són:

- Mètodes d'observació directa: diari del professor, graelles d'observació, etc. Són adequats per recollir informació del comportament dins l'aula, especialment per a procediments i actituds.
- Entrevistes: guió d'entrevista, etc. Són adequades per conèixer fora de l'aula les valoracions, creences, expectatives, etc., relacionades amb el procés educatiu o algun dels seus components.
- Enregistrament de dades: qüestionaris, etc. El qüestionari és adequat per conèixer les opinions de l'alumnat. Permet obtenir informació sobre aspectes molt variats del procés d'ensenyament. La limitació en l'expressió de les

respostes és un dels inconvenients més importants d'aquest instrument.

- Anàlisi de documents: unitat didàctica, quadern de l'alumnat, etc. És adequat per conèixer l'adquisició de continguts conceptuals i procedimentals, les opinions de l'alumnat sobre diversos aspectes, etc.

- Proves escrites: proves d'elaboració de resposta, de selecció de resposta, d'ordenació de contextos, multítem de base comuna, proves de selecció, de gràfics, de columnes, escales d'actituds, etc. Especialment adequades per avaluar l'adquisició de continguts conceptuals. Algunes poden resultar més o menys fiables per a l'avaluació de procediments i actituds.

- Activitats d'avaluació obertes: resolució de problemes, realització de projectes, treballs, composicions, memòries, lectures, recensions, etc.

CULTURA CLÀSSICA

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta assignatura pretén dotar l'alumnat de l'educació secundària obligatòria d'un coneixement suficient del que ha estat la contribució del món clàssic a la civilització occidental en els àmbits literari, artístic, filosòfic, científic i lingüístic, a fi de comprendre millor el seu propi món. D'aquesta manera es fonamenta la consciència històrica i la capacitat crítica, a la vegada que es facilita l'accés a molts elements comuns de la identitat europea. Aquests coneixements contribuiran, sens dubte, a una millora de la formació bàsica cultural i lingüística de l'alumnat. També el dotaran amb el domini d'unes eines útils per a l'aprenentatge de qualsevol disciplina humanística, científica o tècnica.

L'assignatura de cultura clàssica, comuna a tots els grups de 3r d'ESO, apareix com un esglaó que connecta uns primers coneixements sobre el món antic impartits en els primers dos cursos d'ESO en assignatures com matemàtiques, ciències de la natura, geografia i història i societat, cultura i religió, i condueix a proporcionar una base més sòlida per adquirir uns coneixements posteriors en assignatures de cursos superiors (4t d'ESO i batxillerat).

L'actual cultura d'Occident és filla de tots el fets esdevinguts en civilitzacions com la grega i la romana. De la seva imaginació creadora i interpretadora del món, de la seva religió, dels seus avenços en política (institucions i dret), tecnologia (urbana, de xarxes de comunicació, militar), art i convivència, filosofia, ciència, literatura, etc. En som hereus. Fa tres mil anys que traiem profit de les seves fites i de la seva experiència.

Encara que fóssim ignorants, tota la riquesa i les infinites ramificacions de la influència dels clàssics, la profunditat de la font inexhaurible que sempre han suposat per a les persones més atentes i destacades de la cultura occidental, ens crida per mirar enrere una vegada i una altra a fi de conèixer millor el llegat clàssic, per pura curiositat científica.

Els diferents apartats d'aquest currículum faran palesa l'àmplia empremta de Grècia i Roma en els diferents àmbits (ciències aplicades, art, literatura, política, medicina, història, tecnologia) i el potencial aprofitable de les seves lliçons per a l'educació dels joves tant per a la seva formació acadèmica com per a la seva vida personal.

L'assignatura de cultura clàssica continua tenint una importància vessant lingüística, però ja no comprèn l'estudi de la gramàtica llatina en profunditat, perquè l'assignatura de llatí apareix a 4t d'ESO. La familiarització amb la llengua llatina que ofereix aquesta assignatura és semblant a la que ofereix el grec: l'estudi d'un vocabulari bàsic que ajudi a reflexionar sobre les arrels del lèxic de les llengües actuals.

2. OBJECTIUS

1. Reconèixer els referents del món clàssic en el món actual.
2. Comprendre les arrels grecollatines dels fenòmens culturals literaris, artístics, polítics, filosòfics o científics.
3. Conèixer i utilitzar terminologia científica i tècnica d'origen grecollatí.
4. Desenvolupar la capacitat crítica i de raonament mitjançant la nostra tradició cultural.
5. Valorar les aportacions fetes pels grecs i els romans a la civilització europea i universal.
6. Valoració de les anomenades llengües clàssiques com a tresor cultural immortal i element de relativització de la identitat pura de les cultures.
7. Reconèixer la riquesa inherent a la diversitat lingüística, tenint en compte l'origen comú de la majoria de les llengües d'Espanya i d'Europa.
8. Constatar la influència de les llengües clàssiques en les llengües que no procedeixen d'aquesta.
9. Verificar la presència de la tradició clàssica en les cultures modernes.
10. Utilitzar les noves tecnologies de la informació i la comunicació per trobar material valuós sobre la nostra tradició clàssica.
11. Assimilar els principals missatges ètics dels grans pensadors o d'altres protagonistes de fets exemplars.
12. Conèixer i comprendre la importància que el món clàssic donava a la cura del cos, a la salut, la higiene, l'alimentació i l'esport.
13. Reflexionar sobre l'avenç, del qual encara fruïm, d'una societat en què conviuen individus amb deures i drets, i dotada d'òrgans de representació, poder i justícia, així com sobre l'evolució del teixit social fins als nostres dies.

3. CONTINGUTS

LLENGÜES CLÀSSIQUES

Conceptes

1. Del món clàssic al món actual. Panorama general.
2. La transmissió de la cultura clàssica fins als nostres dies. Origen de l'escriptura. Paleografia bàsica.
3. Elements lingüístics vius grecs i llatins: prefixos grecs, frases llatines històriques, refranys i paraules vigents.
4. El llatí i el grec com a font de neologismes i matèria primera del llenguatge científic i tècnic.
5. Origen del llatí i del grec. L'indoeuropeu.
6. El català com a exemple de llengua romànica especialment propera al llatí.

Procediments

1. Exercicis d'anàlisi de vocabulari de llengües modernes.
2. Visió de documentals sobre el naixement de l'escriptura i la recerca arqueològica.
3. Redacció de frases noves incloent-hi paraules i dites llatines vives.
4. Invenció de paraules a partir d'arrels gregues i llatines.
5. Exercicis d'imaginació partint del concepte d'anacronisme.
6. Deducció de definicions de paraules segons la seva etimologia.
7. Confecció de famílies de paraules i exercicis de derivació.
8. Utilització de diccionaris.

Actituds, valors i normes

1. Gust per l'estudi de la part formal de les llengües.
2. Interès per desxifrar mots en principi obscurs.
3. Autonomia i iniciativa per aplicar el vocabulari nou a textos propis.
4. Comprensió de la revolució científica que suposaren les troballes arqueològiques dels darrers 150 anys.

EL MÓN GREC

Conceptes

1. Presència de la civilització grega en la història de l'art, i en l'art, les ciències i la vida quotidiana actuals.
2. Grècia. Marc històric i geogràfic. La societat grega: la polis.
3. Les guerres mèdiques i del Peloponès.
4. Principals protagonistes de la història grega: Pèricles i Alexandre Magne.
5. La llengua grega: història, arqueologia, alfabet.

Procediments

1. Lectura de textos informatius (llibre de text, articles de revistes, notícies de diaris, Internet...) sobre l'empremta dels grecs al món actual.
2. Visió de pel·lícules sobre la història de Grècia.
3. Exercicis de comprensió lectora de textos.

Actituds, valors i normes

1. Acceptació que l'home és un animal polític.
2. Actitud crítica enfront del trist fet que la pau i l'esplendor d'un poble conviu en successió amb la sang de les guerres.
3. Sensibilitat i apreciació dels elements artístics d'origen grec en l'arquitectura renaixentista i neoclàssica.
4. Valoració de la tradicional divisió Orient-Occident.

MITES I LITERATURA

Conceptes

1. Homer: la guerra de Troia. Les aventures d'Ulisses.
2. Els gèneres literaris grecs: èpica, lírica i dramàtica.
3. Els mites grecs. La religió grega: els déus de l'Olimp. L'oracle de Delfos. Orfeu. Èdip. Prometeu.

Procediments

1. Comentari de textos.
2. Aportació d'exemples de pervivència de gènere èpic en la literatura, el cinema i altres arts: Tolkien, La guerra de les galàxies, les novel·les de l'oest americà, els còmics.
3. Visió de pel·lícules de tema mític o amb els tòpics clàssics.
4. Lectures de fragments d'obres clàssiques.

- Assistència a representacions teatrals.
- Localització d'icones d'origen grecoromà en el món de la publicitat.
- Confecció d'arbres genealògics de déus i herois.
- Reconeixement de les divinitats gregues i llatines en diferents manifestacions artístiques al llarg de la història.
- Identificació dels símbols en la poesia renaixentista.
- Contemplació d'obres pictòriques de tema mitològic.
- Elaboració d'un diccionari de paraules i temes mitològics.

Actituds, valors i normes

- Curiositat per trobar l'etiologia dels mites.
- Sensibilitat per captar la bellesa de la poesia de la imaginació antiga.
- Desig d'entendre la mentalitat d'altres temps, i dels esforços per trobar camins de racionalitat.
- Valoració de la importància de la tragèdia grega com a espectacle i funció religiosa i social.
- Cura per trobar punts semblants entre tradicions culturals distants geogràficament i temporalment.

EL MÓN ROMÀ

Conceptes

- Roma. Orígens. Història i geografia.
- El llatí i les llengües romàniques.
- Els grans autors llatins de comèdia, èpica, lírica i oratòria.
- Institucions i dret romà. Obres públiques i urbanisme.
- La romanització. La conquesta d'Hispania.
- Els jocs romans.

Procediments

- Representació de mapes del món romà segons les diferents etapes històriques.
- Localització en el mapa d'Espanya de la toponímia romana i les poblacions d'origen romà.
- Confecció de llistes de monuments famosos i obres públiques romanes arreu del món.
- Pràctica del gènere epigramàtic.
- Visió de vídeos i material fotogràfic i resposta a qüestionaris sobre la informació donada.
- Comentar la filmografia clàssica de pèl·lum i apreciació de la llarga pervivència en el cinema dels darrers anys.
- Jocs d'ordinador.

Actituds, valors i normes

- Apreciació de la realitat d'Occident com a herència de l'Imperi Romà.
- Curiositat per debatre temes d'interès constant com són el conflicte entre cultures i la idea de civilitzacions superiors o inferiors.
- Atenció per les manifestacions fonamentals del geni romà.
- Gust pels models estètics anomenats clàssics.
- Comprensió de la universalitat del patrimoni cultural procedent de Grècia i Roma.
- Estima de la fraternitat dels pobles que han estat vinculats en el passat per l'hegemonia dels imperis: la romanitat i la hispanitat.

EL MÓN GRECOLLATÍ I LES ILLES BALEARS

Conceptes

- L'empremta de la cultura clàssica a les Illes Balears. Restes arquitectòniques.
- El món clàssic en la literatura, la pintura i altres arts a les Illes Balears.
- Els mites i les rondalles.
- Eivissa púnica.
- La toponímia de les Balears. Les Balears en les fonts clàssiques.
- Les Balears com a model de terra bressol d'aventurers.

Procediments

- Observació de les orografies illenques i comparació amb el món mediterrani clàssic.
- Lectura d'obra poètica d'autors balears de tema clàssic.
- Visita a les restes arqueològiques de les illes.
- Recerca a les ciutats i pobles de les Illes Balears de manifestacions que tenen connexió amb el món grecollatí: noms de comerços, museus, trets de l'arquitectura...

Actituds, valors i normes

- Respecte pel patrimoni cultural de la comunitat.
- Respecte per les diferents creences personals.
- Actitud crítica a l'hora d'analitzar mites endèmics com el de l'emigrant foraster.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Conèixer el marc geogràfic i històric de Grècia i Roma.
- Comprendre l'existència de diversos tipus d'escriptura i les seves funcions.
- Classificar les principals llengües europees actuals segons el seu origen.
- Constatar l'origen grecollatí de paraules d'ús comú i de lèxic científic i tècnic de les llengües modernes.
- Identificar les llengües romàniques i la seva distribució geogràfica.
- Reconèixer les fites essencials de la literatura grecollatina com a base literària de la cultura europea i occidental.
- Relacionar manifestacions artístiques actuals amb els seus models clàssics.
- Conèixer els elements essencials de les institucions jurídiques i polítiques a Grècia i a Roma, i comparar-les amb les corresponents actuals.
- Localitzar els principals monuments clàssics del nostre patrimoni.
- Establir semblances i diferències entre els mites i herois antics i actuals.
- Saber utilitzar programes informàtics educatius per obtenir informació sobre els continguts de l'assignatura.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Orientacions sobre l'assoliment d'aprenentatges significatius i funcionals

Per aconseguir aprenentatges significatius i funcionals la tasca habitual més adient consisteix a fer llegir als alumnes la informació bàsica del llibre de text i les qüestions plantejades pel llibre o pel professor, per tal de recolzar l'activitat de lectura comprensiva i el descobriment de vocabulari i nous coneixements.

Els continguts podran ser ampliat amb material elaborat pel professorat mateix. Hi ha moltíssim material útil per a aquesta assignatura a Internet, en diferents llibres d'editorials dedicades a l'ensenyament d'ESO, batxillerat i universitari, en revistes de divulgació d'art, d'història, de viatges o geografia, a la premsa en general, material d'àudio en venda o emès per televisió. S'ha de comptar amb els recursos del professorat, que ha de saber improvisar i aprofitar els esdeveniments i les modes del moment per relacionar-les amb els continguts de l'assignatura i organitzar el material de feina en cada moment.

Al nivell en què ens trobam, és més important com a aprenentatge funcional, per davant del domini d'una informació, el domini d'uns hàbits de treball i d'organització del material de l'alumnat. Per això, tot i que es pot recomanar l'ús d'Internet i de bibliografia de tot tipus, el més important és fer que l'alumne assoleixi els mínims quant a ortografia, cal·ligrafia, neteja dels apunts, bona presentació dels treballs, i no s'hauria d'admetre cap feina feta a màquina, perquè sabem que avui dia és la impressora de l'ordinador la que escriu, i el text pot haver estat copiat i aferrat de qualsevol banda, sense cap rigor acadèmic.

Els següents punts indiquen quines eines pot utilitzar el professorat per avaluar els alumnes:

- El control continuat de les tasques encarregades, presentades puntualment i correctament.
- El control de la cura amb què s'arxiva el material didàctic distribuït (fotocòpies, apunts...).
- L'assoliment del conceptes mínims expressats en els objectius de l'assignatura avaluats a través d'exàmens.
- L'actitud d'interès: participació a l'aula durant el curs.
- La valoració de les feines no obligatòries però sí encarregades: els deures, l'assistència a actes culturals o la recerca d'ampliació de coneixements.

Orientacions sobre l'organització dels espais, la distribució del temps, els agrupaments i el treball d'equip, i la utilització de materials i recursos

Per facilitar l'aprenentatge, és recomanable combinar la part de feina amb els textos i les activitats escrites amb la utilització setmanal del material audiovisual relacionat amb els temes tractats. Cada bloc temàtic pot tenir adjudicada una pel·lícula que reforci i situï els coneixements impartits. Per això és necessari disposar d'una hora setmanal d'un espai amb equip audiovisual.

Aquesta assignatura té la virtut d'erigir-se en una matèria de reforç d'assignatures comunes a tota l'etapa de l'ESO com llengua catalana, llengua castellana, llengües estrangeres, geografia i història i societat, cultura i religió. La part lingüística de l'assignatura permet donar suport extra a alumnes amb mancances de gramàtica, vocabulari, domini de les tècniques d'escriptura, de l'ortografia, de la confecció de resums i d'esquemes.

Són convenients els següents recursos materials: videoteca de filmografia sobre el món antic; mapes gegants per dur a classe; publicacions en llatí i grec i d'altres llengües d'origen indoeuropeu (diaris, còmics...) que mostrin la utilitat actual de les llengües clàssiques; material d'àudio (cançons pop, òpera...) que mostrin l'herència del llegat grecoromà; un nombre suficient de diccionaris de grec i de llatí i de llibres de butxaca amb lectures recomanables per dur a l'aula; videojocs i jocs de taula a imitació dels jocs antics (kotabbos, etc.); col·lecció de

retalls de premsa amb icones lingüístiques i plàstiques del món antic.

A causa del divers origen cultural de l'alumnat, s'ha d'aprofitar aquesta riquesa per posar en comú les tradicions de diferents països i les seves fites culturals. Dels quatre blocs de continguts, es recomana distribuir el primer i el quart al llarg de tot el curs i, pel que fa als altres, distribuir-ne un cada trimestre.

Orientacions sobre el tractament dels valors

Quant als valors, el món antic té la sort d'haver-nos deixat constància d'aspectes molt diversos de la realitat humana i de la tragèdia individual i col·lectiva, un tarannà aprofitable en qualsevol època de la història i que constitueix l'eix fonamental de la visió humanista del món que ens envolta.

Així i tot, és en part perillós aprofundir massa en valors molt interessants i sotmetre l'alumnat potser massa jove a exercicis de crítica cultural, ja que és difícil que tenguin la maduresa suficient per assimilar-ho o treure'n el profit just.

En tot cas, al llarg del curs, es poden tractar:

1. L'evolució i la vigència de la societat de classes i la necessitat de superar les circumstàncies i limitacions per millorar l'entorn.
2. L'atracció dels joves per la màgia, l'occultisme, el secret, la bruixeria, l'astrologia, la superstició i les religions llunyanes.
3. El debat de l'enfrontament entre el fet religiós i la llibertat individual.
4. La idolatria d'avui com a vestigi d'una visió mítica.
5. El pacifisme i el militarisme.
6. El respecte als ancians com a fonts de saviesa.
7. El culte al cos. L'esport i el valor de l'esforç.
8. La mesura: Apol·lo. Dionís: les passions i el descontrol.
9. La salut: mens sana in corpore sano. Cultiu del cos i de la ment. Trastorns psicològics i malalties relacionades amb alimentació.
10. El sexe. Hedonisme. Estoïcisme. L'autorepressió. Conceptes de virtut i vici.
11. Les drogues. Els psicoactius.
12. El masclisme.
13. Canvis en l'ordre de valors d'una època a l'altra.
14. L'amor: condició de felicitat o malaltia perillosa. Qüestió cultural o instint.
15. El sacrifici de l'individu pel bé d'una comunitat. La por a la mort.
16. El problema de l'habitatge. L'ocupació i l'anarquisme.
17. La resposta crítica dels joves enfront dels poders i l'opressió del sistema establert.

Mesures per facilitar l'aprenentatge de l'alumnat, la seva integració i la seva participació

Un dels principals objectius per facilitar l'aprenentatge i l'experimentació de l'entorn seria aconseguir que l'alumnat entengués que la funció prioritària del llenguatge és la comunicació i l'intercanvi social d'experiències i coneixements.

Per tal de dur a terme amb major facilitat el desenvolupament dels processos d'integració i aprenentatge seria molt important cercar sistemes de feina a diferents nivells: individual, en parelles i en grups, que potenciïn la seva motivació i fomentin actituds morals i cíviques adequades i que tinguin com a finalitat l'exposició de treballs en públic.

Un altre objectiu fonamental de l'ensenyament i aprenentatge de la cultura clàssica hauria de ser l'adquisició d'un instrument útil per comprendre l'origen, la complexitat i la riquesa de les cultures modernes.

Mesures de la pròpia assignatura per atendre els alumnes amb necessitats educatives específiques

L'heterogeneïtat d'alumnat a les classes és un fet. Només amb materials diversificats es podrà arribar millor a les característiques diferenciades. Si presentem diversos materials arribarem a connectar més fàcilment amb els coneixements previs individuals que té cada alumne. La diversitat en la presentació i l'ús dels materials potencia la didàctica creativa i permet millorar l'autoestima i les ganes d'aprendre.

L'atenció a la diversitat (alumnat de necessitats educatives específiques: superdotats, estrangers amb dificultats puntuals en algun aspecte, amb retard escolar...) s'hauria de basar en mesures d'organització, atenció i compensació (desdoblements, suports d'atenció individualitzada i elaboració de material diversificat i específic per a cada tipus de dificultat o cas concret) i s'han de reflectir en les programacions didàctiques. Seria molt important que els equips docents revisassin de forma regular aquests criteris d'atenció a la diversitat, recollint les propostes de millora per part del professorat que, en aquest tipus de pràctica, hauria d'assumir més aviat les funcions de coordinador docent.

L'elaboració de plans d'actuació i reforç educatiu es planteja com una eina necessària en el cas d'alumnat amb necessitats educatives específiques, i en la seva elaboració s'ha de consultar sempre amb el departament d'orientació pedagògica de cada centre. També en el cas de sortides extraescolars.

Amb la finalitat d'evitar actituds de marginació seria convenient programar debats a classe que tractin temes morals, socials, etc.

1. INTRODUCCIÓ

L'educació no és un procés estàtic aliè a les necessitats de la societat, ben al contrari, les necessitats educatives que aquesta va creant, a causa del seu dinamisme, han de ser afrontades pel sistema educatiu i s'ha de fer un esforç constant d'actualització i de versatilitat, dotant el sistema educatiu amb els recursos humans, materials i legals per fer front a les situacions que es van plantejant. El present currículum vol donar les respostes que, en educació física, la societat del segle XXI reclama i que estan íntimament relacionades amb la necessitat d'incorporar-la a la cultura i a l'educació en la mesura en què contribueix al desenvolupament personal i a la millora de la qualitat de vida.

Qualsevol plantejament d'actualització en l'àmbit de l'educació fa necessària una ubicació en l'espai i en el temps. No es pot oblidar que les Illes Balears són una comunitat amb unes característiques determinades, com tampoc no pot oblidar-se que formen part de la societat occidental, altament tecnificada, immersa en el que s'anomena revolució tecnològica.

El model familiar ha de ser, també, una referència per als educadors, ja que qualsevol canvi en aquest model crea unes circumstàncies noves, a les quals el sistema educatiu haurà de fer front. L'educació ha de ser, per tant, versàtil i ha de donar les respostes adients a les necessitats educatives de l'alumnat en cada moment.

Dins l'àmbit de l'educació física potser és el moment de fer aquest esforç d'adaptació a les circumstàncies actuals, apropant-hi tots els elements del procés educatiu, començant per una actualització dels objectius educatius fins a arribar als criteris i activitats d'avaluació, passant per un procés educatiu sobre el qual, tot i que hi ha consens general que constitueix el nucli central de l'educació, s'han prioritzat sovint, en la pràctica, altres factors.

Actualment hi ha la consciència dins la societat que el cos és una font d'aprenentatge, de benestar, de salut, de plaer, d'esbarjo, i per això cal dedicar-li una atenció especial en l'acció educativa. A més, l'educació física pot ser un procés vital de màxim interès, atès que afecta tot allò que el cos, entès com a eina educativa, pot aportar al llarg de la vida. El joc i l'activitat física esportiva en general són utilitzats com a eina d'integració social i de reeducació de problemàtiques socials greus. Cal citar també el lligam que l'activitat física té amb la pròpia imatge corporal i l'autoestima, tan importants avui per a tothom. Les virtuts que, en definitiva, van associades al treball corporal són prou transcendents, i és per això que cal dedicar-hi cada cop més atenció i recursos.

L'assignatura d'educació física ha d'anar dirigida a la millora de les possibilitats de moviment de l'alumnat, tant quantitativament com qualitativament, a l'experimentació del moviment, tant en l'aspecte individual com en el col·lectiu, i a reflexionar sobre tot aquest procés, sobre la seva importància, assumint els valors en tots els aspectes esmentats anteriorment que li són propis. Cal considerar les aportacions que l'educació física fa en l'àmbit cognitiu i afectiu i les seves possibilitats d'interacció amb altres assignatures, l'anomenada educació interdisciplinària, que es basa en l'observació global de la persona, la qual ha d'afrontar amb perspectiva, i fent les interrelacions pertinents, tot el que la vida i, per tant, l'educació li aporta.

No es pot passar per alt el caràcter social que té el moviment, a part del valor funcional. Mitjançant les tasques col·lectives, el professorat pot incidir d'una manera molt directa en àmbits que afectaran la socialització de l'alumnat. Per tant, tot i que s'han de considerar les millores en altres aspectes que l'activitat física esportiva aporta, s'ha de dedicar una atenció especial a aquesta faceta social que afecta aspectes tan transcendents com la capacitat de cooperació, de treball en equip, d'assumpció de tasques encomanades, de respecte als adversaris, d'acceptació de normes, etc.

L'activitat física com a expressió de la corporeïtat aporta a les persones millores funcionals importants. Quan es converteix en un hàbit, la salut i la qualitat de vida es veuen afavorides d'una manera permanent. Des d'aquest punt de vista, s'ha d'intentar que l'alumnat integri l'activitat física com a hàbit a la seva vida. D'altra banda, l'ús del cos com a eina d'expressió ha de ser també un dels eixos d'actuació de l'assignatura, ja que les possibilitats de comunicació del cos són infinites i la seva exploració i pràctica constituïran centres d'interès per als educadors i les educadores.

Tot això fa que en aquesta proposta s'admeti la validesa de les distintes funcions assignades a l'educació física pels diferents corrents que coexisteixen actualment (funció de coneixement, de comunicació, de comprensió, estètica i expressiva, catàrtica i plaent, higiènica, agonística i anatómico funcional). Així doncs, a través d'aquesta multiplicitat de funcions, l'educació física contribueix a l'assoliment dels objectius generals de l'ensenyament obligatori.

Per tant, les accions educatives s'han d'orientar cap a la cura i millora del cos i la salut, de la forma física, i l'ús constructiu de l'oci i el temps lliure.

És obvi que la vida actual afavoreix el sedentarisme: les millores en els transports, la mecanització, la televisió, la telemàtica, les xarxes d'informació, els videojocs, etc. fan que l'activitat física sigui un factor compensatori, tant pel que fa a l'equilibri psicofísic com al manteniment i l'ocupació del temps lliure, i que, per tant, es converteixi en una necessitat. L'educació física, en vista d'aquest fet, basarà els aprenentatges en el moviment i la pràctica corporal.

L'estrés, potser, és la font dels principals problemes sanitaris de la societat actual. Hi ha consens en el món científic a creure que l'activitat física és un dels millors mètodes per compensar aquest fenomen. S'ha d'afavorir que l'alumnat entengui aquest fet i integri a la seva vida la pràctica d'activitat física com a mètode per restablir l'equilibri físic i psíquic. Per això, el desenvolupament har-

mònic i integral dels éssers humans exigeix la inclusió de l'educació física en la formació dels joves.

Tenir una bona condició física és un valor que dota l'ésser humà de més autonomia i li obre el ventall de possibilitats d'activitats que enriquiran la seva vida. Més enllà de valors en altres aspectes esmentats anteriorment (salut, reequilibri psíquic...), la reflexió sobre aquest tema, que incideix de manera directa en el mode i la qualitat de vida, és un dels puntals en la motivació per una tasca que implica un esforç i un cert sacrifici personal.

La pràctica esportiva tal com s'entén socialment correspon a plantejaments competitiu, selectius, restrictius, que no sempre són compatibles amb la intenció educativa del currículum. Per poder compatibilitzar una cosa amb l'altra, és necessari donar a l'esport un caràcter obert a tothom, desvinculat de diferències de gènere, nivell d'habilitat i altres factors, i entendre que és un mitjà per assolir uns valors diferents dels que li atribueixen al carrer. També cal relativitzar els resultats obtinguts (marcadors, puntuacions, etc.), de manera que constitueixin un factor de motivació i no una finalitat en si mateixos.

Des del punt de vista de l'assignatura d'educació física i pel que fa a l'aprenentatge de les habilitats específiques esportives, dotar l'alumnat d'unes habilitats bàsiques (entre altres, també pròpies d'una variada mostra d'especialitats esportives) prou consolidades pot ser suficient enfront de plantejaments que puguin concebre l'educació física escolar com una mena d'escola esportiva. També cal entendre que, tot i que interessa que l'alumnat conegui activitats, jocs i esports nous, s'han de prioritzar aquells que tenen una forta implantació social, ja que seran els que podrà practicar més fàcilment.

Així mateix, s'ha de fer un esforç important en la investigació, pràctica i difusió d'aquelles pràctiques corporals tradicionals de les nostres illes, ja que formen part d'un patrimoni cultural que cal recuperar i preservar.

Consolidar els hàbits d'educació corporal constitueix una de les prioritats de l'assignatura d'educació física. Per aconseguir-ho, cal responsabilitzar-se del propi cos creant un cert nivell d'autoexigència. Paral·lelament, s'ha de dotar l'alumnat d'un esperit crític davant factors com la competitivitat i altres, que poden crear confusió o desvirtuar l'autèntic esperit a partir del qual l'alumnat haurà de decidir en el futur sobre la seva activitat física. Factors sociològics o econòmics i altres de més frívols com l'anomenat culte al cos han de ser analitzats críticament de manera que no influeixin negativament en la presa de decisions, i no puguin induir implícitament a actituds properes a disfuncions, disortadament tan actuals, com per exemple l'anorèxia.

L'atenció a la diversitat ha d'estar sempre en el punt de mira del professorat. Les diferències individuals han de ser el punt de partida del procés educatiu i la referència a l'hora de fer qualsevol valoració. El nivell de prestacions físiques i d'habilitats motrius és heterogeni i cada alumne progressarà en una determinada mesura. El professorat ha d'afavorir aquest progrés individual mitjançant tasques adaptades a les característiques individuals, tant per als més dotats com per als que no ho estan tant, i els processos d'avaluació han de reflectir el progrés individual per possibilitar el tractament igualitari de tots els individus, independentment del nivell assolit en el seu desenvolupament físic i en la seva eficiència.

Per altra banda, la LOCE preveu programes d'iniciació professional per donar una formació bàsica que permeti accedir al mercat laboral. Aquest fet no implica, però, que no es puguin tractar els diferents aspectes del món professional de l'educació física, l'activitat física, l'esport..., i per això el professorat pot treballar alguns continguts de formació professional de base fent referència a diferents aspectes d'aquest ventall professional:

Professions i oficis entorn de l'esport (professors, mestres, monitors, entrenadors, personal laboral, periodisme, psicologia, medicina...).

L'esport com a professió. Mites, realitats i conseqüències dels esportistes professionals.

L'interès econòmic de l'esport. La indústria al voltant de l'activitat física i l'esportiva.

L'activitat fisicoesportiva com a negoci. Gimnasos, empreses d'organització d'activitats (competicions, activitats d'oci i activitats al medi natural...).

L'esport com a producte de consum.

Tot plegat, elements suplementaris que permeten ampliar els recursos que són a l'abast del professorat per dur a terme la seva tasca a l'aula d'educació física.

L'assignatura d'educació física implica, com hem vist, processos molt diversos i pot enfocar-se des d'angles molt diferents. És molt fàcil, per tant, establir correlacions directes amb el tronc comú i fonamental dels continguts propis de l'assignatura i altres d'importants pel context on es desenvolupen aquests, i s'han de treballar mitjançant les actituds, els valors i les normes; educació per la salut, educació ambiental, etc. tenen les seves respectives correspondències en totes les activitats que es desenvolupen dins aquesta assignatura, fet que, per si mateix i, ateses les transcendents característiques d'aquests temes, també justificaria, si calgués, l'existència d'aquests dins el currículum.

Amb tot el que hem dit fins aquí, queda clara la contribució de l'assignatura d'educació física pel que fa a l'assoliment dels objectius generals d'etapa de l'educació secundària obligatòria. Així doncs, es tracta no tan sols de desenvolupar les capacitats instrumentals i habilitar-se a la pràctica continuada d'activitats físiques, sinó que, a més, s'ha de vincular aquesta pràctica a una escala de valors, actituds i normes, i al coneixement dels efectes que aquesta pràctica implica sobre el desenvolupament personal. Així mateix, cal insistir en el fet que l'àrea ha de contribuir a la consolidació d'hàbits, actituds, valors i normes que afavoreixin la salut i un millor nivell de la qualitat de vida.

2. OBJECTIUS

L'educació física en l'etapa d'educació secundària obligatòria té com a objectius generals el desenvolupament de les capacitats i els hàbits següents:

1. Participar i col·laborar de manera activa, amb regularitat i eficiència, en les activitats programades, amb independència del nivell d'habilitat i capacitat personal i valorant els aspectes de relació que fomenten; mostrant una actitud de respecte i tolerància cap a tots els membres de la comunitat educativa.
2. Conèixer i valorar els efectes beneficiosos, riscos i contradiccions que presenta la pràctica habitual i sistemàtica d'activitat física al llarg de la vida, en el desenvolupament personal i en la millora de les condicions de qualitat de vida i salut, individual i col·lectiva.
3. Planificar i dur a terme activitats corporals que satisfacin les necessitats personals, després d'una valoració prèvia de les pròpies capacitats.
4. Augmentar les pròpies possibilitats de rendiment motor mitjançant la millora de les capacitats, tant físiques com motrius, desenvolupant actituds d'autoexigència i superació personal.
5. Millorar les capacitats d'adaptació motriu a les exigències de l'entorn i a la seva variabilitat.
6. Realitzar activitats físiques esportives i recreatives i col·laborar-hi, amb un nivell d'autonomia acceptable, assolint el paper encomanat i respectant les normes.
7. Conèixer el cos i les seves necessitats, adoptant una actitud crítica i conseqüent enfront de les activitats dirigides a la millora de la condició física, la salut i la qualitat de vida, fent un tractament diferenciat de cada capacitat.
8. Reconèixer, valorar i utilitzar el cos com a mitjà de comunicació i expressió creativa, dissenyant i practicant activitats rítmiques amb una base musical adient.
9. Reconèixer el medi natural com a espai idoni per a l'activitat física, i discriminar aquelles pràctiques que poden causar-li qualsevol tipus de deteriorament.
10. Recuperar i comprendre el valor cultural dels jocs i esports populars i recreatius, com a elements característics de la nostra cultura que cal preservar; practicar-los amb independència del nivell d'habilitat personal i col·laborar amb l'organització de campionats i activitats de divulgació.
11. Conèixer les possibilitats que l'entorn ofereix (espais, equipaments i instal·lacions) per a la pràctica d'activitat física esportiva.
12. Conèixer i utilitzar tècniques bàsiques de relaxació com a mitjà per reduir desequilibris i alleujar tensions produïdes durant l'activitat quotidiana i/o en la pràctica d'activitats físiques esportives.
13. Conèixer i practicar activitats i modalitats esportives individuals, col·lectives i d'adversari, aplicant els fonaments reglamentaris, tècnics i tàctics en situacions de joc.

3. CONTINGUTS

Primer curs

CONDICIÓ FÍSICA I SALUT

Conceptes

1. L'escalfament. Concepte. Fases.
2. Condició física. Concepte. Capacitats físiques relacionades amb la salut.
3. Efectes de l'activitat física sobre l'organisme i la salut: beneficis i riscos.

Procediments

1. Execució d'exercicis d'aplicació a l'escalfament general.
2. Condicionament general de les capacitats físiques relacionades amb la salut.
3. Pràctica de cursa contínua, jocs, exercicis dinàmics de força general i estiraments, agilitat i velocitat.
4. Pràctica d'exercicis de manteniment de les posicions corporals en situacions d'assegut (estudi) i en l'aixecament i el transport de càrregues feixugues (carteres, motxilles).
5. Enfortiment de la musculatura de suport mitjançant la realització d'exercicis de mobilitat articular, enfortiment muscular i relaxació.
6. Relaxació muscular progressiva que permeti la distinció entre estats de tensió i relaxació muscular contribuint al benestar i la pau amb els altres i amb un mateix.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de l'escalfament general com a mitjà de prevenció de lesions en qualsevol activitat física.
2. Dins el marc de l'autoestima, discriminar els hàbits i les conductes positius (entre els quals es troba l'activitat física) dels negatius (sedentarisme, drogodependències...), i fer-ne la valoració corresponent.

HABILITATS ESPECÍFIQUES

1. JOCS I ESPORTS. QUALITATS MOTRIUS PERSONALS

Conceptes

1. L'educació física i l'aprenentatge motor.
2. El moviment coordinat: equilibri i agilitat.
3. Classificació dels jocs esportius: jocs convencionals, tradicionals i recreatius.
4. Justificació de la necessitat de regles i normes en la pràctica de jocs i esports.

Procediments

1. Habilitats bàsiques gimnàstiques globals: salts, equilibris, exercicis d'enfilarse, etc.
2. Pràctica de jocs regulats i adaptats, convencionals i modificats, populars i tradicionals, que facilitin l'aprenentatge dels fonaments tècnics/tàctics i les estratègies d'atac i defensa comunes als esports col·lectius.
3. Realització d'activitats cooperatives i competitives encaminades a l'aprenentatge dels fonaments tècnics i tàctics d'un esport col·lectiu.
4. Participació activa en els diferents jocs i altres activitats esportives.
5. Descobriment vivencial i crític de la necessitat i el sentit de les normes per configurar els jocs.
6. Descobriment de la pau estructural a través de jocs solidaris i de jocs modificats que igualin les capacitats individuals i/o dels equips.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància del desenvolupament motor personal i disposició favorable a l'aprenentatge en aquest àmbit.
2. Acceptació de les tasques assignades dins una labor d'equip.
3. Acceptació del repte que suposa competir amb els altres sense que això impliqui actituds de rivalitat, entenent l'oposició com una estratègia del joc i no com una actitud enfront dels altres.
4. Acceptació i valoració de les normes.

2. EL MEDI NATURAL

Conceptes

Possibilitats que ofereix el nostre medi natural per dur-hi a terme activitats físiques esportives: terra, aire, aigua.

Procediments

1. Adquisició de tècniques bàsiques de manipulació: els nusos.
2. Identificació de senyals de rastreig i realització d'un recorregut pel centre i els seus voltants, prèviament marcat.
3. Recerca d'espais propers per fer activitats a la natura.
4. Activitats senzilles d'orientació: curses, jocs, grans jocs, gimcanes...

Actituds, valors i normes

Acceptació i respecte de les normes per la conservació i millora del medi urbà i natural.

3. RITME I EXPRESSIÓ

Conceptes

1. El cos com a instrument d'expressió i comunicació.
2. El temps i el ritme.

Procediments

1. Pràctica d'activitats expressives i rítmiques encaminades a aconseguir la dinàmica de grup.
2. Experimentació d'activitats dirigides a trencar els bloqueigs i les inhibicions personals.
3. Experimentació d'activitats en les quals es combinen distints ritmes i es manejen diversos objectes.
4. Pràctica d'activitats de benestar en què s'executa el moviment al ritme de la respiració.
5. Pràctica de jocs i danses com a mitjà per interioritzar fonaments del ritme i del ball, (danses populars, tradicionals...).

Actituds, valors i normes

1. Disposició favorable a la desinhibició.
2. Valoració del ritme com un element present en totes les accions que feim.

Segon curs

CONDICIÓ FÍSICA I SALUT

Conceptes

1. L'escalfament general. Objectius. Pautes per preparar-lo.
2. Capacitats físiques relacionades amb la salut: resistència aeròbica i elàstica.
3. Control de la intensitat de l'esforç mitjançant la freqüència cardíaca: presa de pulsacions i càlcul de la zona d'activitat.

Procediments.

1. Recopilació i pràctica d'exercicis aplicats a l'escalfament general.
2. Condicionament de la resistència aeròbica: cursa contínua, entrenament total i jocs.
3. Condicionament de la flexibilitat: exercicis estàtics i dinàmics.
4. Pràctica dels diferents tipus de respiració (clavicular, toràcica i abdominal), posant atenció a la respiració abdominal mitjançant pràctiques de benestar que integren respiració, relaxació muscular, postura corporal, elàsticitat i tonificació muscular.

Actituds, valors i normes

1. Presa de consciència de la pròpia condició física i predisposició a millorar-la amb un treball adequat.
2. Valoració positiva del fet de tenir una bona condició física com a mitjà per assolir un nivell més alt de qualitat de vida i salut.
3. Reconeixement i valoració de la relació que hi ha entre l'adopció d'una postura correcta en el treball diari de classe i la realització d'activitats físiques com a mitjà de prevenció.
4. Valoració de la relació entre respiració, postura corporal, relaxació muscular, flexibilitat, tonificació i benestar general.

HABILITATS ESPECÍFIQUES

1. JOCS I ESPORTS. QUALITATS MOTRIUS PERSONALS

Conceptes

1. El joc com a marc d'aprenentatge i desenvolupament personal. Implicacions en els àmbits físic, psíquic i socioafectiu.
2. Les habilitats bàsiques i específiques.
3. Característiques bàsiques i comunes de les habilitats esportives: normes, regles, aspectes tècnics i tàctics.

Procediments

1. Execució de distintes combinacions d'habilitats gimnàstiques i acrobàtiques.
2. Realització de tasques encaminades a l'aprenentatge dels fonaments tècnics bàsics, principis tàctics bàsics i reglamentaris d'un esport col·lectiu.
3. Pràctica de jocs i esports populars i tradicionals de les Illes Balears.
4. Pràctica d'activitats lúdiques i esportives individuals i col·lectives, d'oci i recreació: els esports ludificats, els jocs populars, els jocs cooperatius, els jocs de confiança...
5. Pràctica de tècniques personals de relaxació globals i immediates com a mitjà d'autocontrol.

Actituds, valors i normes

1. Respects i acceptació de les normes i els reglaments.
2. Valoració dels jocs i esports tradicionals de les Illes Balears com a part d'un patrimoni cultural que cal preservar.
3. Tarannà equànim i conciliador enfront de decisions arbitrals en la solució de possibles conflictes i en l'acceptació de resultats, siguin o no favorables.
4. Valoració de les possibilitats lúdiques del joc i l'esport per a la dinamització de grups i el gaudi personal.

2. EL MEDI NATURAL

Conceptes

1. Nocions sobre supervivència i acampada: normes de seguretat, elecció del terreny i precaucions que s'han de tenir en compte a l'hora de muntar tendes.
2. El senderisme: en què consisteix? Tipus de camins i material i vestimenta necessaris.
3. Comprensió de l'entorn i introducció de mesures de seguretat i primers auxilis bàsics.

Procediments

1. Adquisició i posada en pràctica de tècniques bàsiques per al muntatge de tendes de campanya per desplaçar-se i estar en condicions de seguretat en el medi

natural.

2. Realització d'un recorregut per un camí completant un itinerari.
3. Identificació i prevenció de les contingències pròpies del medi natural.

Actituds, valors i normes

1. Presa de consciència dels usos i abusos que es fan del medi urbà i natural.
2. Adquisició d'una actitud autònoma per desenvolupar-se dins un medi no habitual.
3. Formació crítica respecte de les pressions i agressions al medi natural.

3. RITME I EXPRESSIÓ

Conceptes

1. El cos i el ritme.
2. Aspectes socioculturals i artístics de les danses de les Illes Balears.

Procediments

1. Experimentació d'activitats encaminades al domini, al control corporal i a la comunicació amb els altres: els gestos i les postures.
2. Pràctica dels components del gest: intensitat, espai i temps en relació amb la respiració corporal.
3. Combinació de moviments de distints segments corporals amb desplaçaments seguint una seqüència rítmica.
4. Execució de passos senzills de danses col·lectives.
5. Pràctica de balls tradicionals de les Illes Balears.
6. Expressió de sentiments mitjançant el cos i el moviment.
7. Creació i pràctica de coreografies que responguin a l'interès de l'alumnat.

Actituds, valors i normes

1. Acceptació de les diferències individuals i respecte enfront de les execucions dels altres.
2. Valoració dels balls tradicionals de les Illes Balears com a part d'un patrimoni cultural que cal preservar.

Tercer curs

CONDICIÓ FÍSICA I SALUT

Conceptes

1. L'escalfament general. Efectes.
2. Capacitats físiques relacionades amb la salut: resistència i flexibilitat.
3. Classificació i mètodes d'entrenament.
4. Efectes del treball de resistència aeròbica i flexibilitat sobre l'estat de salut.
5. Els processos d'adaptació a l'esforç.
6. Fonaments bàsics per a una dieta equilibrada i la seva planificació.

Procediments

1. Preparació i posada en pràctica d'escalfaments generals.
2. Aplicació de sistemes específics d'entrenament de la resistència orgànica: cursa contínua uniforme, entrenament total, cursa variable.
3. Aplicació del mètode estàtic i dinàmic en el treball d'elasticitat.
4. Pràctica d'activitats de benestar que integren respiració, relaxació muscular, postura corporal, elasticitat i tonificació muscular.
5. Anàlisi dels hàbits propis de l'alimentació.
6. Elaboració de dietes per un entorn de salut i condició física.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de l'efecte positiu que la pràctica d'activitat física té sobre l'organisme.
2. Valoració positiva de les repercussions que l'activitat física té sobre la pròpia imatge corporal.
3. Valoració dels efectes d'activitats de benestar com el ioga, el tai-txi, la bioenergètica, els exercicis d'estirament (stretching)...
4. Anàlisi crítica dels hàbits alimenticis.

HABILITATS ESPECÍFIQUES

1. HABILITATS ESPORTIVES

Conceptes

1. El factor qualitatiu del moviment: els mecanismes de percepció, decisió i execució.
2. Aspectes tècnics, tàctics i reglamentaris dels esports que s'han de practicar.
3. Els jocs i esports tradicionals a les Illes Balears.

Procediments

1. Realització d'activitats cooperatives i competitives adreçades a l'aprenentatge dels fonaments tècnics i tàctics d'un esport col·lectiu.
2. Pràctica d'activitats encaminades a l'aprenentatge d'un esport individual o d'adversari.
3. Resolució de conflictes mitjançant tècniques de dinàmica de grup.
4. Recerca i pràctica dels jocs i esports tradicionals a les Illes Balears.
5. Pràctica de jocs del món en relació amb els jocs populars i tradicionals de les Illes Balears.
6. Reconeixement del propi nivell de competència en diferents activitats esportives respecte d'un entorn de referència.

Actituds, valors i normes

1. Tolerància i esportivitat per sobre de la recerca desmesurada de resultats.
2. Valoració del joc i l'esport com a marc de relació amb els altres i de foment de l'amistat i companyonia en l'àmbit personal, social i cultural.
3. Disposició favorable envers l'autoexigència i la superació de les pròpies limitacions.

2. EL MEDI NATURAL

Conceptes

1. Nocions bàsiques específiques sobre orientació.
2. Normes de seguretat que s'han de tenir en compte per a la realització de recorreguts d'orientació en el medi urbà i natural.
3. Impacte de l'activitat física dins el medi natural: activitats que causen deteriorament o contaminació i les que no en causen.

Procediments

1. Adquisició de tècniques bàsiques d'orientació: lectura de mapes i realització de recorreguts d'orientació.
2. Aplicació de les tècniques de primers auxilis en el medi natural (cura de ferides, immobilitzacions, transports...).
3. Identificació del nostre paisatge a partir de la toponímia.

Actituds, valors i normes

1. Acceptació de les normes de seguretat i protecció en la realització d'activitats d'orientació.
2. Valoració del paisatge i de la toponímia com a part de la singularitat del nostre patrimoni cultural.

3. RITME I EXPRESSIÓ

Conceptes

Coneixement de diferents manifestacions expressives: balls, danses, dramatitzacions.

Procediments

1. Pràctica dirigida a la presa de consciència dels diferents espais utilitzats en l'expressió corporal: espai interior, espai físic, espai parcial o propi i espai social.
2. Realització de moviments globals i segmentaris amb una base rítmica.
3. La relaxació. Pràctica del mètode de relaxació de Jacobson.
4. Realització d'activitats rítmiques, destacant-ne el valor expressiu.
5. Pràctica de les danses del món en intercanvi cultural amb les danses tradicionals de les Illes Balears.
6. Pràctica de diferents manifestacions expressives: dramatitzacions, mim, pantomima...
7. Pràctica dels balls de saló i danses modernes.

Actituds, valors i normes

1. Actitud oberta, desinhibida i comunicativa en les relacions amb els altres.
2. Valoració de la dansa com a element de relació amb persones d'altres cultures del món.

Quart curs

CONDICIÓ FÍSICA I SALUT

Conceptes

1. L'escalfament específic. Característiques. Pautes per preparar-lo.
2. Capacitats físiques relacionades amb la salut: força i resistència muscular.

Concepte. Manifestacions bàsiques. Tipus d'exercicis.

3. La postura corporal en les activitats quotidianes. Anàlisi dels mals hàbits i manera de corregir-los.
4. Efectes del treball de força sobre l'estat de salut.
5. Els espais per a la pràctica de l'activitat física: la meua comunitat, el meu poble, espais, equipaments i instal·lacions.
6. Cap a un pla de preparació autògena: els principis generals de l'entrenament, nocions bàsiques sobre els principals sistemes d'entrenament.

Procediments

1. Preparació i posada en pràctica d'escalfaments, prèvia anàlisi de l'activitat física que es realitza.
2. Condicionament de la força/resistència mitjançant la pràctica d'exercicis localitzats i en parelles. Elaboració d'un repertori d'exercicis de força.
3. Preparació i posada en pràctica d'un pla de treball de la resistència i la flexibilitat.
4. Investigació dels espais, els equipaments i les instal·lacions de l'entorn.
5. Planificació, realització i control d'un programa d'entrenament autogen personal.
6. Determinació del nivell de condició física respecte a un entorn de referència en les diferents capacitats mitjançant el coneixement i la utilització de proves de test.
7. Pràctica d'activitats de benestar adequades a les necessitats personals.

Actituds, valors i normes

1. Presa de consciència de la importància d'evitar actituds posturals inadequades.
2. Presa de consciència del propi nivell de condició física per tal d'establir les pròpies necessitats i possibilitats de desenvolupament.
3. Vigilància entorn dels riscos que té l'activitat física, prevenció i seguretat.
4. Valoració de les activitats de benestar per al descans adequat del cos i de la ment, l'estat saludable del cos i l'alliberament de tensions.

HABILITATS ESPECÍFIQUES

1. HABILITATS ESPORTIVES

Conceptes

1. Els esports dins la societat actual: aspectes sociològics, culturals i econòmics.
2. El joc i l'esport en el temps de lleure.
3. Importància de la competició dins la pràctica esportiva: el valor recreatiu afegit.

Procediments

1. Realització d'activitats encaminades a l'aprenentatge i el perfeccionament de l'esport col·lectiu.
2. Planificació de propostes d'activitats aplicables als esports que es practiquen, duent-les a la pràctica de manera autònoma.
3. Pràctica d'activitats individuals i col·lectives d'oci i recreació.
4. Planificació i organització de campionats esportius.
5. Realització d'un treball crític sobre el tractament mediàtic de les diferents modalitats esportives, el gènere i l'esport o altres temes d'interès sociològic.
6. Resolució de conflictes en situacions reals de joc mitjançant tècniques de relaxació i de dinàmica de grup.

Actituds, valors i normes

1. Cooperació i acceptació de les funcions atribuïdes dins una tasca d'equip.
2. Valoració del joc i l'esport com a mitjans d'aprenentatge i desenvolupament de qualitats físiques, psicomotrius i socioafectives.
3. Apreciació de les repercussions que la pràctica habitual d'activitats físiques esportives té sobre la salut i qualitat de vida.
4. Interès per la procedència del material esportiu utilitzat en el marc del comerç just.

2. EL MEDI NATURAL

Conceptes

1. Aspectes generals que s'han de considerar en l'organització d'activitats en el medi natural.
2. Relació entre l'activitat física, la salut i el medi natural.
3. La seguretat com a premissa en la pràctica d'activitats en el medi natural: materials i elements tècnics.

Procediments

1. Perfeccionament i aplicació de les tècniques d'orientació. Localització de

controls seguint la simbologia internacional.

2. Tècniques de primers auxilis (protocols d'actuació per realitzar pràctiques segures).
3. Utilització correcta dels materials i dels elements tècnics en activitats d'oci i recreació en el medi natural.

Actituds, valors i normes

1. Presa de consciència de l'impacte que tenen algunes activitats físiques esportives sobre el medi natural.
2. Valoració de la seguretat fonamentada en el coneixement de les contingències i els protocols de rescat, així com en la bona condició física.

3. RITME I EXPRESSIÓ

Conceptes

Directrius que s'han de seguir per a l'elaboració de dissenys coreogràfics.

Procediments

1. Pràctica d'activitats rítmiques amb una base musical.
2. Creació d'una composició coreogràfica col·lectiva amb el suport d'una estructura musical, incloent-hi els diferents elements: espai, temps, intensitat.
3. La relaxació. Pràctica del mètode de relaxació de Shultz.

Actituds, valors i normes

Participació en el treball en grup.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació serveixen a l'educador/a per comprovar en quina mesura s'han assolit els objectius generals plantejats en aquest currículum. Per tal d'aplicar-los correctament, cal tenir en compte les orientacions metodològiques que s'indiquen en l'apartat pertinent, referents a l'avaluació. En aquest sentit, l'educador/a ha de comprovar en quina mesura s'han assolit les capacitats següents:

Primer curs

1. Practicar de manera autònoma activitats i jocs d'escalfament de caràcter general.

Es pretén comprovar si l'alumnat ha adquirit prou autonomia per preparar-se per a la pràctica d'activitat física escalfant-se adequadament de manera general.

2. Incrementar les capacitats físiques i coordinatives relacionades amb la salut, treballades durant el curs, i millorar-les respecte del nivell de partida.

A partir d'una avaluació inicial, es tracta de constatar el progrés adequat de l'alumnat en el pla de les capacitats físiques durant el procés educatiu.

3. Utilitzar la respiració i la relaxació com a recursos que afavoreixen l'autocontrol.

Es tracta d'avaluar la pràctica de la respiració i la relaxació com a continguts de les gimnàstiques suaus i afavoridores del benestar físic i psíquic.

4. Aprendre a progressar en el medi natural en els diferents jocs i activitats que s'hi duguin a terme i adoptar una actitud crítica davant la manca de cura i conservació a què aquest medi està sotmès a les nostres illes.

Consisteix a avaluar l'adaptació de l'alumnat a les diferents formes de progressar en els distints medis i plans mantenint un esperit crític vers la conservació i no agressió al medi.

5. Millorar l'eficiència en les habilitats físiques bàsiques i en l'adquisició de noves habilitats específiques mitjançant la pràctica d'habilitats gimnàstiques

globals, prestant atenció a la percepció, la decisió i l'execució.

Es pretén constatar, a partir d'una avaluació inicial, les millores de l'alumnat respecte al seu desenvolupament motor, nivell de destresa i incorporació de noves habilitats.

6. Treballar i diferenciar els jocs de manera genèrica com a introducció a la pràctica dels esports.

Es tracta de poder traslladar les intencions tàctiques i l'estructura dels jocs a activitats esportives i a la inversa.

7. Participar en la realització d'activitats físicoesportives amb competència respectant les regles i les normes establertes i mostrant una actitud de respecte i tolerància tant envers els companys/es i els espectadors/es com envers els materials i les instal·lacions.

Es pretén avaluar l'eficiència en la participació en activitats físicoesportives tant en la seva pràctica com en el compliment de les normes i el respecte cap als altres (companys, adversaris, públic) i envers el material i les instal·lacions.

8. Practicar activitats que impliquen les capacitats coordinatives per les necessitats que té l'alumnat en aquesta etapa de la vida de reajustar-se a les noves dimensions acceptant la seva pròpia realitat corporal.

Consisteix a constatar l'adaptació que l'alumnat ha de fer de manera contínua a les seves dimensions corporals durant els diferents moviments.

9. Practicar activitats físicoesportives seguint les mesures d'higiene corporal (postura, neteja personal, muda de roba...).

Es tracta de dotar l'alumnat d'uns hàbits d'higiene vàlids per a tota l'etapa.

10. Manifestar i expressar els estats d'ànim, idees, sentiments i ritmes mitjançant

tècniques d'expressió corporal i gestual dins una dinàmica de grup.

Es pretén exterioritzar les diferents inquietuds, idees o sentiments mitjançant l'ús correcte de les tècniques d'expressió corporal i gestual, treballant tant de manera individual com col·lectiva.

Segon curs

1. Idear i realitzar autònomament un catàleg d'exercicis que es puguin utilitzar en l'elaboració d'escalfaments de caràcter general.

Es pretén avaluar la capacitat de l'alumne per idear i realitzar un repertori d'exercicis que permetin preparar escalfaments de caràcter general.

2. Incrementar les capacitats físiques relacionades amb la salut, d'acord amb les peculiaritats individuals que s'han treballat durant el curs, i millorar-les respecte del nivell de partida.

Partint d'una avaluació inicial, es tracta de constatar les millores que es produeixen en el pla de les capacitats físiques, sempre tenint en compte les característiques de l'alumnat, la seva evolució i les incidències personals durant el procés educatiu.

3. Aplicar i practicar les tècniques bàsiques de respiració com a recurs que afavoreix l'autocontrol i el benestar.

Es tracta d'avaluar el coneixement de les tècniques bàsiques de respiració i la seva aplicació en diferents situacions que requereixin autocontrol: ansietat, capacitat de recuperació després d'un esforç...

4. Participar en jocs, activitats d'orientació i realització d'itineraris amb una actitud de respecte per l'entorn natural i amb un seguiment de les normes de seguretat per al desplaçament i l'estada en el medi natural.

Es tracta de comprovar l'autonomia i eficiència de l'alumnat en l'entorn natural.

Ha de demostrar una capacitat d'autonomia i adaptació suficient i segura i una

actitud crítica davant la conservació del medi.

5. Augmentar, en l'àmbit del desenvolupament motor, el grau d'eficiència en les habilitats bàsiques i el d'adquisició de noves habilitats específiques, prestant atenció als elements de percepció, decisió i execució.

Partint d'una avaluació inicial, s'han de constatar les millores de l'alumnat pel que fa al seu desenvolupament motor, les millores en el seu nivell de destresa, tant pel que fa al perfeccionament d'habilitats bàsiques com a la incorporació d'habilitats específiques.

6. Practicar jocs i esports en situacions reals, aplicant les regles i la tècnica, i elaborar estratègies d'atac i defensa cooperatives.

S'avaluarà la participació eficient de l'alumnat, d'acord amb les característiques individuals, en diferents jocs i esports, i que coneguin i respectin els aspectes específics de cada un.

7. Participar activament, amb regularitat i eficiència, en la realització d'activitats físiques esportives, respectant les normes establertes i responsabilitzant-se de l'adequada utilització dels materials i les instal·lacions.

Es tracta de comprovar que l'alumnat assisteix a les sessions i que hi participa amb normalitat, realitzant les tasques encomanades amb correcció, en el temps apropiat i amb l'esforç que hi escau.

8. Mostrar una actitud de tolerància i esportivitat, tant en el rol de practicant com en el d'espectador, i una actitud respectuosa envers tots els membres de la comunitat educativa.

Es tracta de comprovar que l'alumnat col·labora eficientment en les tasques col·lectives i que adequa el seu comportament a aquest fet, mantenint una actitud solidària i respectuosa envers tots els membres de la comunitat educativa.

9. Utilitzar el cos d'una manera eficient per a la comunicació i l'expressió, emprant (entre altres recursos) danses senzilles per ballar en petits grups i adaptant l'execució a la dels companys.

S'ha d'avaluar la capacitat de l'alumnat per adaptar-se al grup en la utilització del cos com a recurs expressiu i de comunicació en diferents tipus d'activitats tant individuals com en petits grups.

10. Mostrar, individualment i col·lectiva, estats d'ànim i idees, emprant tècniques de dinàmica de grup i d'expressió gestual.

S'ha de comprovar fins a quin punt l'alumnat ha millorat la seva expressivitat gestual per mostrar estats d'ànim i idees de manera individual i col·lectiva aplicant les tècniques treballades durant el curs.

Tercer curs

1. Preparar autònomament un catàleg d'exercicis que es puguin utilitzar per realitzar escalfaments de caràcter general.

Es pretén avaluar la capacitat de l'alumne per preparar escalfaments de caràcter general i per justificar-ne la necessitat: activació, motivació, prevenció de lesions, etc.

2. Incrementar les capacitats físiques de resistència i flexibilitat tenint en compte els propis nivells de partida i la seva evolució.

Partint d'una avaluació inicial, es tracta de constatar les millores que es produeixen en el pla de la condició física, sempre tenint en compte les característiques de l'alumnat, la seva evolució i les incidències personals durant el procés educatiu.

3. Conèixer el funcionament bàsic del propi cos i dels processos d'adaptació a l'esforç i utilitzar les modificacions de la freqüència cardíaca i respiratòria com a indicadors per a l'autoregulació de l'activitat física.

Mitjançant aquest criteri, es tracta de comprovar si l'alumnat té coneixements bàsics sobre el seu cos des del punt de vista anatòmic i fisiològic i si utilitza aquests coneixements en la programació i regulació de la pròpia activitat física.

4. Analitzar, conèixer i valorar les pràctiques de llarga durada en el treball de resistència aeròbica i de flexibilitat que són positives per a la salut, el benestar i el rendiment i discriminar-les de les que no ho són.

Es pretén comprovar quin és el grau de coneixement de l'alumnat de les pràctiques o els hàbits saludables, pel que fa al treball de resistència aeròbica i de flexibilitat, i les que poden posar en perill la salut i la qualitat de vida.

5. Realitzar activitats en el medi natural que mostrin la capacitat de l'alumne per moure-s'hi en diferents situacions i comprometre's en la seva cura i conservació.

Es tracta de comprovar l'autonomia i eficiència de l'alumnat en les situacions esmentades; veure si mostra en tot moment capacitat d'adaptació i respecte envers l'entorn, i si coneix els perjudicis que determinades accions hi poden causar.

6. Coordinar les accions pròpies amb les de l'equip, participant en l'esport seleccionat de manera cooperativa i mostrant una actitud respectuosa envers tots els membres de la comunitat educativa.

Es tracta de comprovar que l'alumnat col·labora eficientment en les tasques col·lectives i adequa el seu comportament a aquest fet, mantenint una actitud solidària i respectuosa també amb la resta dels membres de la comunitat educativa.

7. Resoldre problemes de decisió sorgits en la realització d'activitats esportives, utilitzant habilitats específiques i avaluant l'adequació de l'execució a l'objecte previst.

S'ha d'avaluar la capacitat de l'alumnat per solucionar amb eficiència i de manera adequada situacions sorgides durant la realització d'activitats esportives.

8. Practicar danses col·lectives donant-los un caire expressiu i adaptant l'execució a la dels companys.

S'ha de comprovar fins a quin punt l'alumnat ha millorat l'expressivitat i la capacitat d'adaptar-se a l'execució de la resta de companys durant la realització de danses col·lectives.

Quart curs

1. Realitzar escalfaments generals i específics adequats a cada activitat física que es practiqui.

Es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per preparar escalfaments específics i adequats a les activitats físiques treballades al llarg del curs i per justificar-ne la necessitat i el caràcter específic.

2. Incrementar les capacitats físiques de resistència, flexibilitat, força i resistència muscular respecte d'un mateix i l'entorn de referència, tenint en compte els propis nivells de partida i la seva evolució.

Partint d'una avaluació inicial, es tracta de constatar les millores que es produeixen en el pla de les capacitats físiques, sempre tenint en compte les característiques de l'alumnat, la seva evolució i les incidències personals durant el procés educatiu.

3. Conèixer el procés evolutiu de les diferents qualitats físiques, els principals sistemes per millorar-les i els principis bàsics que regeixen aquest procés per poder dissenyar un pla d'entrenament autogen a mitjan i a llarg termini.

Al final del procés educatiu l'alumnat ha de demostrar uns coneixements bàsics que li permetin dur a terme un disseny de la pròpia activitat física adaptat a ell

mateix, és a dir, a les seves característiques i als seus interessos.

4. Conèixer, analitzar i valorar els efectes perdurables beneficiosos per a la salut i el rendiment que són conseqüència del treball de força i de resistència muscular, i discriminar aquelles pràctiques que no són saludables.

Es pretén comprovar quins són els coneixements de l'alumnat respecte de les pràctiques o els hàbits saludables, pel que fa al treball de força i de resistència muscular, i respecte de les que poden posar en perill la salut i la qualitat de vida.

5. Afrontar diferents situacions en el medi natural utilitzant les tècniques adients, comportant-se de manera respectuosa amb la natura i essent sensible envers la seva conservació.

Es tracta de comprovar l'autonomia i eficiència de l'alumnat en les situacions esmentades; veure si mostra en tot moment capacitat d'adaptació, mitjançant la utilització de les tècniques correctes, i respecte envers l'entorn, i si coneix els perjudicis que determinades accions hi poden causar.

6. Coordinar les accions pròpies amb les de l'equip, participant en l'esport seleccionat de manera cooperativa i mostrant una actitud respectuosa envers tots els membres de la comunitat educativa.

Es tracta de comprovar que l'alumnat col·labora eficientment en les tasques col·lectives i adequa el seu comportament a aquest fet, mantenint una actitud solidària i respectuosa també amb la resta dels membres de la comunitat educativa.

7. Practicar esports col·lectius, d'oci i recreació, aplicant les regles i la tècnica i elaborant estratègies d'atac i defensa.

S'ha d'avaluar la capacitat de l'alumnat pel que fa a l'elaboració d'estratègies d'atac i defensa utilitzant la tècnica adequada i respectant les regles dels diferents esports col·lectius practicats durant el curs.

8. Participar activament, amb regularitat i eficiència, en la realització d'activitats físiques esportives.

Es tracta de comprovar que l'alumnat assisteix a les sessions i que hi participa amb normalitat, realitzant les tasques encomanades amb correcció, en el temps apropiat i amb l'esforç que hi escau.

9. Acceptar les diferències d'habilitat i que aquestes no siguin objecte de discriminació per raons de gènere, raça, capacitat física, etc.

Comprovar si l'alumnat manté una actitud socialment acceptable, respectuosa amb tots els membres de la comunitat educativa, solidària, etc.

10. Coneixement del seu entorn i les possibilitats que li ofereix per a la pràctica d'activitat física.

Comprovar que l'alumnat coneix els espais, els equipaments i les instal·lacions que hi ha al seu entorn, la seva ciutat o el seu poble i el conjunt de la comunitat autònoma per a la pràctica d'activitat física.

11. Utilitzar tècniques de relaxació per recobrar l'equilibri psicofísic i com a preparació per al desenvolupament d'altres activitats.

Es pretén avaluar el coneixement de les tècniques de relaxació treballades durant el curs i la capacitat d'aplicar-les en diferents situacions: activació, recuperació, concentració, etc.

12. Realitzar, mitjançant l'aplicació de tècniques bàsiques, produccions artístiques senzilles, cooperant amb els companys i donant-los un caire expressiu.

S'ha de comprovar la capacitat de realitzar, amb un caire expressiu, produccions artístiques senzilles, en cooperació amb els companys i mostrant la capacitat d'adaptar-se a l'execució del grup.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Les presents orientacions pretenen ser un marc on es puguin desenvolupar els objectius expressats al currículum, impregnats d'una renovada manera d'entendre l'assignatura, més d'acord amb les circumstàncies socials actuals, les característiques de l'alumnat i el marc sociocultural de les Illes Balears.

Els departaments de cada centre educatiu han d'establir dins les seves programacions els criteris didàctics propis, d'acord amb els respectius projectes educatius i prenent en consideració les orientacions següents.

Orientacions per aconseguir aprenentatges significatius i funcionals

A l'hora de centrar els plantejaments sobre la importància de l'assignatura, és important fer la consideració que l'educació física és un procés vital de la persona que transcendeix més enllà de l'àmbit escolar i que no és un patrimoni exclusiu del sistema educatiu.

Les formes d'intervenció educativa han de partir del nivell de desenvolupament de cada alumne/a; s'han de construir aprenentatges significatius, aconseguir una formació autònoma, és a dir, que l'activitat estigui realment protagonitzada per l'alumnat. Aquestes formes d'intervenció han de permetre el desenvolupament de les capacitats que l'infant tenguí en aquestes edats.

Els objectius que s'han de plantejar han de ser realistes, coherents amb el projecte educatiu del centre i amb els objectius generals de l'assignatura i l'etapa educativa i han de potenciar els mecanismes de participació oportuns de l'alum-

nat en el seu plantejament.

Els continguts han d'estar plantejats de manera que hi hagi una correlació clara de conceptes, procediments i actituds per tal d'afavorir l'aprenentatge conscient. La metodologia que s'ha d'utilitzar ha d'atorgar a l'alumnat el protagonisme que li pertoca i afavorir les estratègies didàctiques que facilitin la seva autonomia en els mecanismes d'assimilació de la informació i presa de decisions.

S'ha d'afavorir que l'alumnat aprengui de manera conscient, que pugui reflexionar sobre el significat de la seva activitat corporal i formar-se un criteri propi, la qual cosa constitueix un element clar de motivació molt útil per al professorat i per a l'alumnat.

Mesures per facilitar l'aprenentatge, la integració i la participació de l'alumnat

Cada departament ha d'establir en les seves programacions mesures perquè tot l'alumnat, partint del seu propi nivell de destresa, pugui assolir millores substancials.

Dins l'aula i en la programació diària s'ha de procurar utilitzar recursos didàctics que facilitin l'atenció a la diversitat, que han d'afectar tot el procés d'aprenentatge, des del plantejament dels objectius fins a l'avaluació.

El paper del professorat és fonamental a l'hora d'eliminar estereotips i ha de potenciar la igualtat de rols i la participació mixta en les activitats. L'atenció a la diversitat té una doble vessant: afavoreix, per una banda, una educació més individualitzada i, de l'altra, l'acceptació per part de tot l'alumnat del fet que no tothom és igual i que cal acceptar i respectar aquestes diferències.

L'etapa educativa que es tracta té com una característica definidòria l'existència de grans diferències morfològiques i funcionals entre l'alumnat. Aquestes diferències han de ser determinants a l'hora de programar objectius i continguts i aplicar-los.

Orientacions, exemplicacions sobre aspectes organitzatius: organització dels espais, distribució del temps, agrupaments i treball d'equip, utilització de materials i recursos

A l'hora de programar, els departaments han d'avaluar prèviament els recursos didàctics i materials, i optar per aquells que es considerin més rendibles des del punt de vista pedagògic. El professorat ha d'actuar, així mateix, suggerint, controlant els riscos, proposant solucions.

Les sessions han de ser eminentment pràctiques. El cos, el moviment i l'optimització dels mecanismes d'adaptació a les situacions plantejades han de ser l'eix entorn del qual giri el contingut de les sessions.

Orientacions sobre materials didàctics i curriculars

Els materials, juntament amb l'element humà, són molt importants en les sessions d'educació física. Els materials s'han convertit en un element necessari i gairebé imprescindible per aconseguir els objectius i continguts plantejats.

El material ha de captar l'atenció de l'alumnat (formes, colors, textures, etc.), ha de permetre la congruència entre l'actuació i els objectius, i ha de facilitar els aprenentatges, que no serien possibles sense l'existència de determinats materials.

Les característiques del material poden ser, entre altres, que sigui fàcil i senzill de manipular; que no sigui pesat, sinó lleuger, fàcil de transportar; que motivi, i que el fet d'usar-lo serveixi com a element de suport per aconseguir l'objectiu marcat.

Es recomana que l'alumnat elabori diferents materials per usar-los posteriorment en les sessions d'educació física (fones, pilotes, pales, etc.). Tenint en compte que els materials poden ser recursos i alhora residus per al medi, també es recomana aprofitar residus o material bàsic, com ara taps, pneumàtics o pals, per utilitzar-los en les sessions d'educació física i reparar material d'activitat física, sigui per a l'ús original o per a altres usos.

És convenient que aquestes recomanacions siguin integrades en la consciència mediambiental i, més concretament, de les 3R (reduir, reutilitzar i reciclar).

El professorat pot fer servir com a material de suport, entre altres, material bibliogràfic per al foment de la lectura i de la recerca d'informació. Actualment són molt útils les tècniques de la informació i de la comunicació, com ara diferents adreces d'Internet dedicades a l'educació física i l'esport, on es poden consultar articles, unitats didàctiques, experiències, etc. dels professionals de l'educació física.

Orientacions sobre el procés d'ensenyament-aprenentatge

Les sessions han de ser eminentment pràctiques. El cos, el moviment i l'optimització dels mecanismes d'adaptació a les situacions plantejades han de ser l'eix entorn del qual giri el contingut de les sessions.

La comunicació afavoreix el desenvolupament socioafectiu de l'alumnat, fa possible que adquireixi actituds de respecte i tracte social, alhora que contribueix a la creació de la seva identitat personal; per això, es consideraran de màxima importància totes les activitats de grup on l'alumnat pugui desenvolupar i polir tots aquests hàbits de convivència. Cal posar un esment especial a totes les situacions de conflicte, de violència implícita o explícita que puguin plantejar-se, i resoldre-les sempre tractant d'obtenir-ne la vessant educativa.

Aspectes com el respecte, la solidaritat, el tracte igualitari i en general ètic, el respecte a les instal·lacions i al material comú, etc. han de ser eixos fonamentals que no poden ser obviats durant el desenvolupament de la sessió. Cal aturar-la i fer les correccions i reflexions que calguin.

Orientacions sobre els procediments i instruments d'avaluació de l'alumnat

L'avaluació ha de ser un procés que s'ha de fer de manera contínua i diferenciada. Són objecte d'avaluació, d'una part, el procés d'aprenentatge individual de l'alumnat i, de l'altra, els aprenentatges que, com a conseqüència d'aquest procés, l'alumnat assolixi.

L'avaluació s'ha de dur a terme tenint en compte la diversitat de l'alumnat, i, per aquest motiu, les valoracions que el procés d'avaluació implica s'han de fer d'acord amb el nivell individual inicial, és a dir, amb les diferències entre abans i després del procés d'aprenentatge de l'alumnat.

L'avaluació és l'instrument que serveix tant al professorat com a l'alumnat per comprovar la bona marxa del procés d'aprenentatge mitjançant mecanismes de retroalimentació o feed-back i per aplicar, si és el cas, les correccions que calguin.

Tots els elements del procés d'ensenyament-aprenentatge són susceptibles de ser avaluats: objectius, continguts, propostes d'intervenció didàctica, materials i recursos didàctics, els mateixos sistemes d'avaluació o el funcionament del procés, considerat com una globalitat, és a dir, una avaluació del procés entorn de l'alumnat i la seva diversitat, entorn del professorat, i una avaluació dels mateixos dissenys curriculars i projectes del centre.

Les formes d'intervenció educativa han de partir del nivell de desenvolupament de l'alumnat en atenció a l'heterogeneïtat que l'ESO implica; per tant, cada departament ha d'establir els mecanismes d'avaluació prèvia que consideri oportuns per tal de delimitar les necessitats educatives de tot l'alumnat i, consegüentment, les estratègies didàctiques pertinents. És molt important atendre, tant com sigui possible, la diversitat.

En aquesta etapa educativa cal posar un esment especial en el procés educatiu i en les actituds, els valors i les normes que l'alumne/a posa de manifest. Aquestes han de ser observables i avaluable de manera contínua i diferenciada, atès que els aprenentatges i les millores en tots els àmbits són una conseqüència del procés esmentat. Cal tenir en compte factors com la participació, la motivació, l'eficiència en l'execució de les tasques, etc.

A l'hora d'avaluar, el professorat ha de tenir com a principal referència el nivell inicial de l'alumnat i ha de valorar el progrés individual enfront d'estereotips o referències a la norma. Com a conseqüència d'això, tot l'alumnat pot assolir qualsevol nivell en l'escala de qualificació independentment del seu rendiment plantejat en termes absoluts.

Els aspectes quantitius són, a l'hora d'avaluar, secundaris i sempre es ponderaran segons les característiques i el nivell inicial de l'alumne/a. Les taules de barem en proves objectives constituïran una referència que caldrà tenir en compte per informar l'alumne/a respecte del seu nivell objectiu en una determinada qualitat i com a factor de motivació, però no com a factor definitori per assolir una puntuació concreta.

Per poder avaluar de manera contínua i diferenciada el procés d'aprenentatge en atenció a les presents orientacions, se suggereix la utilització de fulls d'observació, en els quals el professor/a ha de registrar les conductes observables que li facilitaran informació sobre l'esmentat procés de tot l'alumnat.

L'avaluació ha de constituir un procés continu i ha de reflectir les actuacions de l'alumnat en tots els àmbits abans esmentats i no tan sols el seu rendiment.

Orientacions per a la seqüenciació de continguts

La distribució de manera coherent dels continguts pretén organitzar els que s'han d'ensenyar abans i quins criteris s'han de seguir.

La progressió en les activitats ha d'anar en consonància amb les dificultats d'assimilació i comprensió que trobi l'alumnat. Els diferents continguts que prenen que l'alumnat aprengui s'han de distribuir segons criteris d'aprenentatge motor; tasques senzilles, de poca intensitat i perceptives a l'inici, conductes perceptives, cooperatives, situacions d'ensenyament-aprenentatge variades de curta durada i globals, criteris psicològics; motivació intrínseca i criteris filosòfics (capacitats físiques, iniciar amb flexibilitat i velocitat, intensitat baixa amb poques repeticions).

Els continguts han d'estar plantejats de manera que hi hagi una correlació clara de conceptes, procediments i actituds, valors i normes per afavorir l'aprenentatge conscient.

Atès que l'estudi del cos no és patrimoni exclusiu de l'educació física, és important tenir en compte les aportacions de les altres assignatures i afrontar de manera interdisciplinària el tema, reflectint aquest fet en les respectives programacions i els projectes educatius.

A l'hora de programar els continguts, és convenient tenir en compte les variacions climàtiques que es produeixen al llarg del curs per adaptar-los i no haver de sotmetre l'alumnat a sensacions desagradables que puguin associar-se a l'activitat física.

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans (la pau, la solidaritat, educació ambiental...)

Dins aquest apartat és prioritari fomentar una educació per unes actituds, uns valors i unes normes importants i sempre presents en les societats democràtiques, com són:

Educació moral i cívica.

Resulta molt fàcil trobar continguts en què el professorat pugui dur a terme l'educació d'aquests valors tan importants dins la societat. En concret, cal centrar-se en les activitats col·lectives que es desenvolupen, jocs i esports, on es troben continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals que clarament hi fan referència:

El joc com a marc d'aprenentatge i desenvolupament personal.

Pràctica d'activitats individuals i col·lectives d'oci i recreació.

Acceptació de les tasques assignades dins una labor d'equip.

Educació per la pau.

Es poden aplicar els mateixos criteris esmentats anteriorment i també es trobarà en les activitats col·lectives el marc idoni per desenvolupar aquest tema. Es poden citar aquests continguts:

Els esports dins la societat actual: aspectes sociològics, culturals i econòmics. Tarannà equànime i conciliador davant decisions arbitrals en la solució de possibles conflictes i en l'acceptació de resultats, siguin o no favorables.

Acceptació del repte que suposa competir amb els altres sense que això impliqui actituds de rivalitat, entenent l'oposició com una estratègia del joc i no com una actitud enfront dels altres.

Educació per la igualtat d'oportunitats.

Dins els continguts que fan referència a jocs i esports es troba la forma d'incidir sobre aquest valor. La mateixa atenció a la diversitat que s'ha de desenvolupar dins les classes servirà de bon exemple perquè l'alumnat compregui que l'educació és un dret igual per a tothom, independentment de les diferències de gènere, raça, etc. Aquests són alguns exemples de continguts:

Acceptació del repte que comporta competir amb la resta sense que això impliqui actituds de rivalitat.

Acceptació de les diferències individuals i respecte enfront de les execucions dels altres.

Educació pel respecte i la igualtat dels drets i deures de les persones.

Es troba igualment en els continguts que fan referència als jocs i esports, per exemple:

Acceptació de les tasques assignades dins una labor d'equip.

Educació ambiental.

Dins l'apartat 'El medi natural', es troben molts de continguts que fan referència a aquesta qüestió tan actual, per exemple:

Acceptació i respecte de les normes per a la conservació i millora del medi urbà i natural.

Presa de consciència de l'impacte que tenen algunes activitats físicoesportives sobre el medi natural.

Educació sexual.

Dins l'apartat 'La condició física i la salut', es troben continguts que fan referència a l'educació sexual i, en especial, als hàbits d'higiene i salut:

Dins el marc de l'autoestima discriminar els hàbits i conductes positius [...] dels negatius...

Educació del consumidor.

Dins els diferents apartats es troben continguts que fan referència a l'esperit crític que cal desenvolupar en l'alumnat enfront dels productes de consum que són al seu abast i, en especial, pel que fa a material per a la pràctica d'activitat física en les vessants de seguretat, idoneïtat, etc.

La seguretat com a premissa en la pràctica d'activitat física en el medi natural: materials i elements tècnics.

Educació viària.

Molts de continguts fan referència o bé tenen una gran transferència a aquest valor transversal, per exemple:

Adquisició de tècniques bàsiques d'orientació: lectura de mapes i realització de recorreguts d'orientació.

Respecte i acceptació de les normes i els reglaments.

Educació intercultural.

Tots els continguts que fan referència a activitats col·lectives que impliquen una acceptació dels altres i de les seves diferències estan relacionats amb aquest tema. Serveixen com a exemples:

Acceptació de les diferències individuals i respecte enfront de les execucions dels altres.

El cos com a instrument d'expressió i comunicació.

Educació per la democràcia, el coneixement i la pràctica dels drets humans.

Aquest valor està molt relacionat, d'una banda, amb tots aquells que impliquen l'acceptació dels altres, la seva integració en activitats col·lectives, l'acceptació de les normes, etc., que són consubstancials amb la democràcia, i, de l'altra, amb

el coneixement i la pràctica dels drets humans, entre els quals, per exemple, cal esmentar el dret a la llibertat d'expressió. La referència implícita d'això es troba en l'apartat d'expressió corporal.

Orientacions sobre la interdisciplinarietat

Atès que l'estudi del cos no és patrimoni exclusiu de l'educació física, és important tenir en compte les aportacions de les altres assignatures i afrontar de manera interdisciplinària el tema, reflectint aquest fet en les programacions respectives i els projectes educatius.

Orientacions sobre el paper del professorat

El professor o la professora ha de valorar de manera fonamental el procés d'aprenentatge, reflexionant constantment sobre les seves actuacions i considerant el progrés de l'alumnat en relació amb el treball realitzat i la seva evolució i no únicament segons els resultats obtinguts.

L'optativitat constitueix un factor clar de motivació, per tant, sempre dins unes coordenades de coherència, s'ha d'afavorir el fet que l'alumnat pugui, sempre que sigui possible, escollir l'itinerari pedagògic que l'ha de dur cap a la consecució dels objectius amb activitats diversificades que cobreixin els seus interessos en determinades habilitats i especialitats.

Cal donar a l'alumnat el màxim protagonisme, procurant afavorir que es responabilitzi de la seva actuació i no sigui un subjecte passiu.

Orientacions per un aprenentatge contextualitzat

Una de les crítiques a l'educació formal respon a la descontextualització dels aprenentatges. L'educació física escapa d'aquesta crítica i ofereix, així, un ventall de possibilitats. Es duu a terme en el medi de pràctica, ja sigui artificial o natural. Quant al medi natural, permet apreciar les produccions culturals i biològiques que s'hi duen a terme.

La comprovació de l'abocament de residus en aquest medi i el coneixement de mesures destinades a conservar-lo. No s'ha d'oblidar que una activitat física irresponsable pot provocar l'erosió del medi. Pel que fa als medis artificials de pràctica, es permet l'anàlisi i experimentació de les característiques dels diferents equipaments esportius de l'entorn pròxim.

A més d'això, cal ser conscients de la importància dels jocs populars i tradicionals de les Illes Balears, com també de les danses populars. Aquestes manifestacions són contribucions de les activitats físiques a les produccions culturals de les Illes Balears. A partir de la pràctica d'aquestes, es recomana la pràctica de danses i jocs del món seguint la lògica de compartir la cultura i d'enriquir-se mútuament.

Orientacions per un desenvolupament integral

Una de les crítiques a l'educació formal és la fragmentació del subjecte que aprèn. Per això, cal aprofitar l'educació física com a vincle d'unificació personal en l'àmbit psíquicofísic (hàbits de salut: higiene postural, dietètica, pràctica d'activitat física...), afectiu (valoració del propi nivell condicional, coordinatiu i posada en pràctica d'actuacions per millorar-lo, pràctiques físiques de benestar) i social (dinàmiques de grup, objectes culturals).

Orientacions per formar una capacitat crítica

Una de les característiques de la societat actual és que hi ha una abundància d'informació. Per això, se la denomina societat de la informació. Davant aquest fet, és una tasca primordial dels docents desenvolupar la capacitat d'anàlisi críticohermenèutica de l'alumnat.

Es proposa una metodologia que fomenti la capacitat de discernir què s'amaga darrere la gran quantitat d'informació que es mou al voltant de la cultura de l'oci, la imatge corporal, les activitats en el medi natural, la salut i l'esport. Es tracta de promoure actituds d'anàlisi d'aquest complex univers per formar ciutadans i consumidors reflexius i crítics.

EDUCACIÓ PLÀSTICA

1. INTRODUCCIÓ

L'educació plàstica es fa imprescindible en l'educació secundària a partir de la necessitat de l'alumnat de desenvolupar les capacitats d'expressió, anàlisi, crítica, apreciació i creació d'imatges. Aquest desenvolupament es fa més necessari a mesura que augmenta la seva relació amb tot l'entorn social i cultural que l'envolta, un entorn sobresaturat d'informació visual, fins al punt que aquest fet ja caracteritza la nostra època.

Aquesta assignatura ha experimentat durant els darrers vint anys uns canvis espectaculars, no tant en la quantitat de nous continguts, com en l'evolució de noves tècniques i nous mitjans, a través dels quals aquesta es desenvolupa. L'accés al món de les imatges, les seves possibilitats de manipulació a través de mitjans informàtics, la facilitat en la creació de noves formes, la popularització de nous instruments per a la creació artística, com són l'ordinador, la fotografia digital, la càmera de vídeo, etc., fa que tant els objectius i els continguts, com

també les metodologies de treball, siguin susceptibles de canvis continus.

És indispensable prendre consciència de la necessitat de treballar a partir de l'entorn de l'alumnat, el món quotidià d'imatges que li proporciona la naturalesa i l'activitat i creació humanes a través de la pintura, la publicitat, l'arquitectura, el disseny gràfic i industrial, l'escultura, etc., com també les imatges visuals -cada vegada més absorbents- transmises pels distints mitjans: cinema, vídeo, fotografia i, evidentment, televisió. La referència bàsica sobre la qual s'hauria de treballar hauria de ser que els nostres alumnes assimilïn tot aquest entorn amb una actitud reflexiva i crítica, i que tinguin la capacitat, a partir d'aquí, d'elaborar noves propostes de treball, de crear i experimentar.

En definitiva, el que es pretén és que el nostre alumnat pugui entrar dins l'extens món de la comunicació visual, tant des del punt de vista de l'emissor com del receptor de missatges. Es desprenen, doncs, dues accions o dos conceptes bàsics que cal tenir en compte: el de «saber comprendre/saber veure» i el de «saber expressar-se/saber fer».

El concepte del «saber veure» fa referència, primer, a la necessitat d'educar la percepció visual de l'alumnat, una educació activa, discriminadora, que representa un procés cognitiu en què ja intervenen processos d'anàlisi formal; segon, a la seva comprensió conceptual, és a dir, a la capacitat d'anàlitzar-les objectivament, exercint la seva capacitat crítica, comparant-les i categoritzant-les segons els elements que les componen, per fer, finalment, una valoració de les seves qualitats plàstiques, funcionals i de totes aquelles relacionades amb el fet artístic.

L'adquisició d'aquests coneixements ha de servir perquè es creïn mecanismes analítics que facin de filtre a tot allò que abans era assimilat de manera irreflexiva i inconscient. En un segon nivell, permetrà afavorir el desenvolupament de la seva sensibilitat estètica i gaudir de tot allò que li ofereix l'entorn visual i plàstic. És precisament la capacitat de gaudir de tot això el que hem de cercar com a objectiu per als nostres alumnes, ja que ens permetrà poder estimular l'alumnat envers l'adquisició de conceptes senzills o d'altres més complexos.

El concepte del «saber fer» pretén que tot l'alumnat desenvolupi les seves capacitats expressives dins el seu entorn familiar i social. Per aquesta raó, es fa necessari també donar-los els coneixements mínims necessaris, no tan sols conceptuals, sinó també procedimentals i instrumentals, que els permetin transmetre no exclusivament la capacitat de representar, sinó també de crear i d'expressar-se. Totes aquestes consideracions generals s'haurien de lligar, sempre que fos possible, amb el substrat cultural de la nostra comunitat, amb les manifestacions de l'art popular i de l'artesanía pròpia del nostre poble.

A més dels continguts propis de l'assignatura, el nostre currículum preveu treballar aspectes actitudinals que fan referència als valors inherents en les societats democràtiques, com a plantejament interdisciplinari, en la línia d'una educació integral i més globalitzada.

Tant en el desenvolupament dels continguts propis de l'assignatura com en aquells que treballen els valors i les normes socials s'haurà de tenir en compte, necessàriament, el procés evolutiu de l'alumnat en aquesta etapa de l'adolescència, dels dotze als setze anys col·lectiu amb capacitats, nivells, situacions socio-familiars, actituds i expectatives ben diferents. S'ha de pensar que es tracta d'un període de transició entre la infància i la joventut, entre la dependència i l'autonomia, entre la realitat i la utopia, entre el pensament concret i l'abstracte.

Des de l'assignatura de plàstica, i conseqüents amb tots els canvis que aniran forjant la nova identitat de l'adolescent, s'intentarà oferir al mateix temps una formació comuna a tothom, per garantir la necessària integració i la igualtat d'oportunitats, i una formació diversificada que respongui als interessos, a les capacitats i als diferents ritmes d'aprenentatge de l'alumnat.

Durant l'educació primària, la nostra assignatura s'ha treballat de forma intuïtiva i ha donat resposta a propòsits de caire explorador, com aprendre a veure, descobrir l'entorn o l'expressió personal. Enllaçant amb aquell nivell, i d'una forma progressiva, a l'educació secundària obligatòria es consideren fonamentals dos tipus d'accions: les que instrumentalitzen els continguts de l'assignatura com a llenguatge i atenen situacions específiques de comunicació i expressió, i aquelles altres accions que dinamitzen una part del coneixement, tot desenvolupant aptituds creatives, enginy, imaginació, intuïció, actituds de reflexió i d'autonomia.

Finalment, el desenvolupament dels continguts de l'assignatura, en les seves dues línies del «saber veure» i del «saber fer», no té com a objectiu final la formació d'artistes, ni una formació acadèmica gaire especialitzada, que serà l'objectiu d'estudis posteriors, però sí que contribuirà al desenvolupament d'aquelles capacitats dels alumnes que els permeten una formació professional de base dins el camp de l'expressió plàstica, i en tot el seu ventall de possibilitats: publicitat, còmic, televisió, cinema, fotografia, disseny, dibuix, pintura, escultura, arquitectura.

L'educació plàstica connecta l'alumnat amb l'extens àmbit de la cultura de la imatge, l'art, els mitjans de comunicació i les tecnologies audiovisuals. El llenguatge visual i plàstic ha de constituir un mitjà de comunicació que l'alumnat ha d'utilitzar des de qualsevol àrea de treball, tant a l'escola com, posteriorment, en actuacions laborals.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament d'educació plàstica en l'etapa d'educació secundària obligatòria tindrà com a objectius desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Percebre i interpretar críticament les imatges i les formes del seu entorn, i ser

sensibles a les seves qualitats evocadores, plàstiques, estètiques i funcionals.

2. Apreciar el fet artístic en general com a font de gaudi estètic i com a part integrant d'un patrimoni cultural.

3. Contribuir activament al respecte, la conservació, la divulgació i la millora del patrimoni.

4. Conèixer i valorar el patrimoni artístic i cultural de les Illes Balears, com a base de la nostra identitat i idiosincràsia i contribuir activament a la seva defensa, conservació i desenvolupament, acceptant la convivència amb valors artístics propis d'altres cultures que coexisteixen amb la nostra, per fer de la diversitat un valor enriquidor i integrador.

5. Desenvolupar la creativitat i expressar-la, preferentment, amb la subjectivitat del seu llenguatge personal, utilitzant els codis, la terminologia i els procediments del llenguatge visual i plàstic, amb la finalitat d'enriquir les seves possibilitats de comunicació.

6. Interpretar les relacions del llenguatge visual i plàstic amb altres llenguatges i cercar la manera personal i expressiva més adequada per comunicar les troballes obtingudes.

7. Respectar, apreciar i aprendre a interpretar altres maneres d'expressió visual i plàstica distintes de la pròpia i de les formes dominants a l'entorn, superant estereotips i convencionalismes, i elaborar judicis o adquirir criteris personals que permetin a l'alumnat actuar amb iniciativa.

8. Relacionar-se amb altres persones i participar en activitats de grup, adoptant actituds de flexibilitat, solidaritat, interès i tolerància, superant inhibicions i prejudicis i rebutjant discriminacions o característiques personals o socials.

9. Valorar la importància del llenguatge visual i plàstic com a mitjà d'expressió i comunicació, per tant, de vivències, sentiments i idees, per superar inhibicions i apreciar la seva contribució a l'equilibri i el benestar personals.

10. Apreciar les possibilitats expressives que ofereix la investigació amb diverses tècniques plàstiques i visuals, valorant l'esforç de superació que comporta el procés creatiu.

11. Planificar, individualment o conjuntament, les fases del procés de realització d'una obra, analitzar-ne els components per adequar-los als objectius que es pretenen aconseguir, i revisar, en acabar, cadascuna de les fases.

12. Acceptar i participar en el respecte i seguiment dels valors i les normes que regulen el comportament en les diferents situacions que sorgeixen en les relacions humanes i en els processos comunicatius, reconèixer-los com a integrants d'una formació global i integrar-los en l'expressió d'idees a través de missatges visuals.

3. CONTINGUTS

El llenguatge visual, més universal que el verbal, és avui crucial com a mitjà de comunicació en la nostra cultura de la imatge. Els nous sistemes de comunicació multidimensional requereixen una imaginació visual que fa necessari i imprescindible l'aprenentatge d'aquest llenguatge. Aquest coneixement ha de permetre assimilar l'entorn visual i plàstic amb una actitud crítica i reflexiva. L'accés més profund a la realitat i la capacitat de distanciament crític respecte d'aquella possibilitaran, en darrer terme, interpretar i elaborar missatges de caire subjectiu i objectiu. L'apreciació i el gaudi dels valors estètics del patrimoni natural i cultural podrà assolir-se des del desenvolupament d'aptituds creatives, enginy, imaginació, intuïció i actituds de reflexió i autonomia.

Aquestes aptituds no tan sols s'han de dur a terme dins el camp de l'art tradicional, sinó també dins els entorns laborals diversos (arquitectures, disseny industrial, modes, publicitat, informàtica gràfica, etc.), a manera de formació professional de base.

La percepció visual i la creació d'imatges, la lectura de formes i imatges i la producció d'obres de creació, el «saber comprendre/saber veure» i el «saber expressar-se/saber fer», són les dues línies que configuren la nostra assignatura. El «saber veure» implica dos processos: la percepció visual immediata i la comprensió conceptual o interiorització d'allò percebut. Mentre que el «saber fer» implica igualment altres dos processos: la representació i l'expressió, els quals necessiten la instrumentació, la lectura, l'anàlisi, la interpretació i l'elaboració d'imatges.

Aquests quatre processos permeten sistematitzar els continguts de l'assignatura, segons tres eixos interrelacionats: la sintaxi dels llenguatges visuals i plàstics; l'exploració, l'anàlisi i l'apreciació de l'entorn visual i plàstic, i la utilització i l'anàlisi de tècniques i procediments expressius.

La sintaxi dels llenguatges visuals i plàstics fa referència bàsicament al coneixement dels elements del codi visual. Convé començar per l'estudi i la comprensió dels elements que configuren el llenguatge visual i plàstic per arribar després a l'articulació d'aquest en distintes composicions amb una finalitat expressiva o descriptiva, i arribar també a l'anàlisi estructural dels distintes missatges visuals transmesos per diferents mitjans d'expressió i de comunicació.

Quant a l'exploració, anàlisi i apreciació de l'entorn visual i plàstic, convé partir de l'exploració i anàlisi de determinats aspectes de l'entorn natural i cultural de l'alumnat, perquè pugui anar millorant gradualment la pròpia percepció de la realitat fins a arribar a una anàlisi i apreciació, de caràcter més general, dels valors emotius i funcionals de les imatges i les formes.

La utilització i l'anàlisi de tècniques i procediments expressius començaran amb l'experimentació manual amb materials, que anirà unida a procediments d'anàlisi de les distintes tècniques i els distintes materials de l'expressió plàstica. Per establir una sèrie d'idees centrals que proporcionin continuïtat en el tracta-

ment dels continguts de l'assignatura, aquests tres eixos estructurals, juntament amb els processos cognitius abans esmentats, es sistematitzen i es presenten organitzats en blocs.

Els continguts es presenten segons conceptes, procediments i actituds, valors i normes. No obstant això, pel fet de ser una assignatura procedimental, el desenvolupament i l'aprenentatge dels conceptes es farà per mitjà dels procediments (instrumentació i tècniques) i dels aspectes actitudinals.

Els continguts de l'assignatura permetran connectar l'alumne amb la cultura de la imatge, l'art, els mitjans de comunicació i les tecnologies audiovisuals.

Primer curs

EL LLENGUATGE VISUAL

Conceptes

1. Identificació dels distintes llenguatges visuals: canals de comunicació de masses: premsa, TV, disseny gràfic, arts plàstiques i noves tecnologies.
2. Finalitats dels llenguatges visuals: informativa, comunicativa, expressiva i estètica.
3. La percepció visual. Relació forma/entorn. Relacions de formes entre si.

Procediments

1. Reconeixement dels elements bàsics del codi visual.
2. Utilització de forma comprensiva del valor semàntic dels elements bàsics del codi visual.
3. Anàlisi dels elements comuns en els llenguatges visuals específics.
4. Interpretació de missatges presents a l'entorn pròxim.
5. Estudi i interpretació de representacions plàstiques de l'entorn natural pròxim.
6. Elaboració de formes visuals i plàstiques a partir dels propis mitjans.
7. Exploració de possibles significats de la imatge, segons el seu context: expressiu/emotiu i referencial.
8. Anàlisi de les relacions entre formes i d'aquestes amb l'entorn.

Actituds, valors i normes

1. Apreciació de la contribució dels llenguatges visuals per augmentar les possibilitats de comunicació.
2. Interès per fer un ús personal i creatiu dels llenguatges visuals.
3. Rebuig davant la utilització que es fa en la publicitat de formes i continguts que mostrin discriminacions sexuals, racials o socials.

ELEMENTS CONFIGURATIUS DELS LLENGUATGES VISUALS

Conceptes

1. La línia com a element configurador de formes.
2. La textura: identificació de la forma per mitjà de la textura. Textures naturals i artificials. Textures visuals i tàctils.
3. El color. Colors primaris i secundaris. El cercle cromàtic. Gammes cromàtiques.
4. El color com a mitjà d'expressió. El color com a representació i el color com a sistema codificat.

Procediments

1. Ús de distintes instruments utilitzats en la representació gràficoplàstica.
2. Utilització de la línia i el pla com a element expressiu de la representació de formes.
3. Observació, representació i interpretació plàstica de distintes formes naturals i artificials mitjançant grafismes.
4. Observació i representació de formes per mitjà de la textura.
5. Diferenciació de textures visuals i tàctils i el seu perfil o contorn visual. Qualitats expressives.
6. Obtenció de textures tàctils: materials del modelatge i qualitats expressives.
7. Iniciació al simbolisme del color: el color en la natura i en els objectes.
8. Investigació experimental de mesclades de color com també de textures.
9. Anàlisi i aplicació de la simbologia del color i l'estudi del color com a sistema codificat.
10. Alteració en la saturació del color mitjançant mesclades per aconseguir diferents tons.
11. Coneixement dels colors fonamentals, de les gammes fredes i càlides i dels tons alts i baixos a partir de mesclades.
12. Observació i anàlisi de gammes de color i textures en obres d'art.
13. Estudi i observació de la utilització de la línia, la textura i el color en la representació de paisatges i entorns naturals pròxims.

Actituds, valors i normes

1. Curiositat i interès per descobrir el valor subjectiu del color en alguns missatges gràficoplàstics.
2. Curiositat i interès per descobrir el valor del color i les textures en les obres d'art.
3. Tendència a explorar per obtenir matisos en el color i en les textures naturals i artificials.
4. Interès per descobrir aspectes visuals significatius de l'entorn natural pròxim.
5. Interès per la utilització de la textura i el color en la representació de l'entorn pròxim amb finalitats expressives.
6. Cura per elaborar representacions gràfiques i plàstiques que denotin ordre i netedat.

REPRESENTACIÓ DE FORMES. FORMES PLANES**Conceptes**

1. La bidimensionalitat: representació i classificació de formes i figures planes.
2. Estructura de la forma. Direccions: vertical, horitzontal, obliqua. Relació entre direccions: paral·lelisme, perpendicularitat, mediatriu, angles, bisectriu.
3. Concepte de mesura. Transport de mesures: fonament de l'ús del compàs. Divisió d'un segment: teorema de Tales. Equidistàncies.
4. La circumferència. Divisió de la circumferència.
5. Formes poligonals. Triangles. Quadriàters. Construcció de polígons regulars inscrits.
6. Igualtat i semblança.

Procediments

1. Observació de formes i de les direccions implícites.
2. Observació i representació de formes: formes naturals i formes artificials.
3. Traçat correcte de formes geomètriques planes.
4. Traçats geomètrics elementals: paral·leles, angles, bisectrius, perpendiculars, mediatrius.
5. Coneixement i aplicació del teorema de Tales en els problemes de segments.
6. Transport de mesures i aplicació del concepte de proporcionalitat.
7. Representació en el pla de figures simples: triangles, quadriàters.
8. Traçat i divisió de la circumferència.
9. Construcció de polígons regulars inscrits.
10. Aplicació dels conceptes d'igualtat i de semblança en la creació de formes geomètriques senzilles.
11. Ús dels distints instruments utilitzats en la representació gràficoplàstica.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la precisió, el rigor i la netedat en la realització de representacions que així ho requereixin.

ESPAI I VOLUM**Conceptes**

1. Concepte espacial. Percepció i representació. Relacions «a prop / lluny» entre formes planes: per canvi de mida, per superposició i per contrast.
2. Perspectiva cònica. Punt de vista i punts de fuga.
3. Incidència de la llum en la percepció espacial. Valor expressiu i representatiu de la llum en formes i ambients.

Procediments

1. Anàlisi de la distribució de les formes en l'espai.
2. Planificació d'experiències en la variació de les mides relatives en relació amb la forma.
3. Representació en un suport bidimensional de sensacions de volum i distància utilitzant relacions espacials.
4. Representació de l'espai a partir d'agrupacions per contrast o analogia de formes, diferències de dimensió, superposicions i transparències de plans.
5. Utilització del clarobscur per suggerir espai i volum.
6. Observació de la llum: natural i artificial. Posició i incidència en els objectes.
7. Estudi d'ombres i del clarobscur.
8. Estudi del clarobscur en l'art.
9. Realització de variacions en ambients i formes manipulant la llum.
10. Representació de l'espai natural pròxim a partir de l'estudi de la llum i de la seva incidència en les modulacions de l'ambient.
11. Representació de l'espai a partir de la perspectiva cònica: representació d'elements arquitectònics pròxims senzills.
12. Aplicació en configuracions bidimensionals de representacions de l'espai ple i l'espai buit.
13. Observació de l'espai i realització d'apunts del natural de paisatges i d'ob-

jectes utilitzant la perspectiva cònica.

Actituds, valors i normes

1. Disposició favorable per realitzar representacions de manera precisa, ordenada i neta.
2. Confiança en les pròpies possibilitats.
3. Curiositat davant il·lusions visuals de formes, colors i dimensions observats en distints contextos.
5. Curiositat per descobrir el valor configurador i expressiu del clarobscur.
6. Sensibilització davant les variacions visuals produïdes per canvis lumínics.
7. Valoració de la repercussió dels canvis de distància, orientació, etc., en els valors emotius i d'aparença en volums i ambients.
8. Esforç per desenvolupar les capacitats espacials per tal de visualitzar i representar formes tridimensionals.

PROCEDIMENTS I TÈCNiques UTILITZATS EN ELS LLENGUATGES VISUALS**Conceptes**

1. Coneixement del lèxic propi de l'assignatura.
2. Utilització de distints mitjans d'expressió gràficoplàstics: llapis de grafit, de color, retoladors, pastels, tinta, ceres, pintures al tremp, collage.
3. Apropament experimental a distints tipus de suports gràficoplàstics: paper, fusta, cartó, etc.

Procediments

1. Introducció a la diversitat de tècniques i instruments en la representació gràficoplàstica.
2. Organització del treball plàstic i dels materials necessaris i elaboració d'un pla amb el procés que s'ha de seguir.
3. Ús i maneig dels instruments adequats a cada tècnica.
4. Exploració de les possibilitats dels nous mitjans tecnològics.

Actituds, valors i normes

1. Participació en processos de producció col·lectiva.
2. Gaudi en el procés de producció artística.
3. Respecte per les normes d'ús i conservació d'instruments, materials i espais.

Tercer curs**EL LLENGUATGE VISUAL****Conceptes**

1. La imatge com a mitjà d'expressió, comunicació i coneixement.
2. Lectura d'imatges. Estructura formal. Maneres d'expressió.
4. Símbols i signes en els llenguatges visuals. Anagrames, logotips, marques i pictogrames. Signes convencionals: senyals. Significants i significats.

Procediments

1. Aprofundiment en la percepció visual: observació analítica i funcional, observació d'efectes visuals.
2. Aprofundiment en la comprensió del llenguatge i en la comunicació visual.
3. Estudi de l'expressió plàstica: dibuix, tipus de traç, esbós, apunt del natural, estils.
4. Estudi de l'estructura, les qualitats i la classificació de la forma.
5. Estudi de la intencionalitat i el significat de les imatges: missatge visual analògic, simbòlic, abstracte.
6. Estudi de la funció de les imatges: descriptiva, informativa, estètica.
7. Elaboració de signes i símbols.
8. Anàlisi de les informacions visuals presents en la realitat pròxima.
9. Anàlisi dels missatges estètics de l'entorn, amb la intenció de diferenciar elements propis d'altres provinents d'altres cultures.
10. Distinció entre imatge i realitat per mitjà de la comprensió de conceptes.
11. Diferenciació dels distints estils i tendències de les arts visuals.
12. Anàlisi i interpretació d'il·lusions òptiques en la relació reversible figura/fons i en la representació de figures impossibles.

Actituds, valors i normes

1. Valoració crítica de la publicitat davant l'augment d'algunes necessitats de consum i la utilització que fa de continguts i formes que denoten una discriminació sexual, social o racial.
2. Valoració dels llenguatges visuals per augmentar les possibilitats de comuni-

ció.

3. Curiositat per les noves tendències de disseny que milloren la qualitat de vida.
4. Interès per conèixer qualsevol manifestació artística.
5. Valoració de les influències artístiques i culturals d'altres cultures que coexisteixen amb la nostra en la configuració de la cultura pròpia, especialment pel que fa als valors artístics i estètics.
6. Valoració de l'esforç que requereix l'elaboració.
7. Interès per trobar, observar i analitzar il·lusions visuals en diferents contextos.

ELEMENTS CONFIGURATIUS DELS LENGUATGES VISUALS

Conceptes

1. La línia. La línia com a element expressiu.
2. La textura: qualitats expressives. Textures orgàniques i geomètriques.
3. El color. El color com a fenomen físic i visual: mescles additives i subtractives. Colors complementaris. Valor expressiu, representatiu i codificat.

Procediments

1. Estudi de les qualitats emotives i expressives de la línia i la textura i les aplicacions d'aquestes en l'art.
2. Investigació experimental a partir de l'obtenció de matisos de color -mescles additives i subtractives-, i de l'obtenció de textures naturals i artificials.
3. Percepció visual del color: dinàmica i visibilitat dels colors.
4. Estudi de les qualitats del color: to, valor, saturació.
5. Estudi del color en l'art.
6. Elaboració de mescles ternàries: harmonies i contrastos.
7. Exploració dels grisos cromàtics i valors emotius del color i de la llum.
8. Identificació de la forma per mitjà de l'expressivitat de la textura.
9. Ús de tècniques visuals complexes.
10. Experimentació amb gammes de colors.
11. Utilització dels matisos de color en la representació de paisatges i entorns naturals pròxims.
12. Experimentació gràfica a partir dels elements bàsics d'expressió.

Actituds, valors i normes

1. Sensibilitat davant les manifestacions del color i la llum en objectes, en la natura i en ambients urbans pròxims.
2. Reconeixement del valor expressiu de la textura.
3. Recerca de solucions personals en enfrontar-se a representacions gràfiques i plàstiques.

REPRESENTACIÓ DE FORMES. ANÀLISI I REPRESENTACIÓ DE FORMES

Conceptes

1. Formes geomètriques i formes orgàniques.
2. Estructura de la forma. Formes poligonals. Formes corbes en la natura i en l'art.
3. Proporció.
4. Repetició i ritme: concepte de mòdul. Estructures modulars. Xarxes poligonals: formes modulars bidimensionals bàsiques.

Procediments

1. Utilització de formes geomètriques poligonals en la realització de motius decoratius.
2. Relació de conceptes geomètrics senzills amb les seves aplicacions en objectes simples, en l'ornamentació, en elements urbanístics o en la natura.
3. Observació de la natura i realització d'apunts del natural de formes orgàniques.
4. Estudi de formes corbes en l'art.
5. Estudi de la proporció en les formes: percepció de mesures i escales, igualtat, semblança, simetria.
6. Aplicació de la proporció en l'estudi de la figura humana.
7. Anàlisi de la proporció d'un objecte.
8. Establiment de les relacions de proporció entre les distintes parts d'una mateixa forma.
9. Realització de composicions plàstiques aplicant conceptes de ritme.
10. Estudi del mòdul com a unitat de mesura i aplicació en xarxes poligonals bàsiques.
11. Organització geomètrica del pla a partir d'estructures modulars bàsiques.
12. Realització de composicions modulars a partir d'un mòdul.
13. Aplicació de ritmes en estructures decoratives.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de la importància d'ordenar formes de diferents camps visuals.
2. Esforç per presentar els treballs de manera rigorosa, ordenada i precisa.
3. Esforç per superar estereotips i convencionalismes en la representació de la figura humana.

LA COMPOSICIÓ

Conceptes

Organització de la forma i el seu entorn en el pla.

Procediments

1. Estudi dels diferents tipus de ritmes visuals: continu, discontinu, altern, ascendent, descendent.
2. Realització de composicions tenint en compte la proporció, l'escala i el ritme.
3. Estudi de criteris bàsics per compondre: simetria, equilibri, pes visual de massa i color.
4. Anàlisi de diverses propostes compositives d'obres d'art.
5. Descripció i identificació dels elements compositius de diferents tipus i comentari personal sobre aquests.

Actituds, valors i normes

1. Interès per conèixer els criteris bàsics de composició.
2. Disposició oberta per a la realització d'experiències de composició.
3. Participació en situacions d'intercanvi d'opinions sobre elements bàsics de la composició d'obres d'art.
4. Interès per identificar l'organització interna de missatges gràficoplàstics o visuals.
5. Valoració de la importància de la mesura de les formes en les composicions.

ESPAI I VOLUM

Conceptes

1. Representació objectiva de formes tridimensionals. Sistema dièdric: vistes de sòlids senzills.
2. Perspectiva cònica. Fonaments del sistema.

Procediments

1. Anàlisi dels fonaments del sistema dièdric i les seves aplicacions.
2. Realització de dibuixos analítics de planta, alçat i vistes laterals.
3. Anàlisi dels fonaments del sistema cònic i les seves aplicacions.
4. Ús de la perspectiva cònica en la representació de formes geomètriques simples, de la sensació d'espai.
5. Ús de la perspectiva cònica en la representació d'elements arquitectònics de l'entorn pròxim.
6. Estudi de les aplicacions de la representació objectiva de la forma.

Actituds, valors i normes

1. Interès per descobrir els valors d'aparença i emotivitat en ambients, quan es modifica l'orientació, la distància i el punt de vista.
2. Esforç per desenvolupar les capacitats espacials per visualitzar formes tridimensionals.
3. Valoració de la representació objectiva de la forma.

TÈCNiques I PROCEDIMENTS UTILITZATS EN ELS LENGUATGES VISUALS

Conceptes

1. Coneixement i utilització de les tècniques gràficoplàstiques: tècniques seques i humides.
2. Identificació i utilització de distints suports, segons les intencions expressives i descriptives de la representació.

Procediments

1. Planificació del treball segons la tècnica seleccionada.
2. Realització d'experiències utilitzant materials diversos.
3. Identificació en obres gràfiques i plàstiques del suport sobre el qual estan realitzades i el tipus de material.
4. Experimentació amb diversos materials combinant-los amb finalitats expressives.

Actituds, valors i normes

1. Tendència a classificar els treballs seleccionant, segons les seves característiques, les tècniques, els instruments i els materials necessaris.
2. Gust per la realització d'experiències d'investigació amb materials diversos.
3. Valoració de les possibilitats expressives que aporta la realització de treballs en equip.

APRECIACIÓ DEL PROCÉS DE CREACIÓ DE LES ARTS VISUALS**Conceptes**

Diferenciació dels processos expressius de les tècniques graficoplàstiques.

Procediments

1. Determinació dels valors plàstics i estètics que destaquen en una obra.
2. Exploració i anàlisi de realitats visuals i plàstiques.
3. Observació i valoració d'obres artístiques de l'entorn pròxim, del patrimoni artístic i cultural, com també d'expressions contemporànies.
4. Ús del lèxic propi de l'assignatura per transmetre informacions i missatges sobre diferents obres artístiques.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de l'esforç que exigeix l'elaboració d'algunes obres artístiques.
2. Interès per descobrir dimensions estètiques i qualitats expressives en l'entorn habitual.
3. Apreciar i valorar el nostre patrimoni artístic i cultural, per contribuir a defensar-lo i conservar-lo.
4. Acceptació i valoració de les influències que exerceixen els valors artístics propis d'altres cultures que coexisteixen amb la nostra.
5. Respecte per les obres dels companys i per maneres d'expressió diferents de la nostra.

Quart curs**EL LENGUATGE VISUAL****Conceptes**

Lectura d'imatges. La imatge representativa i simbòlica: funció sociocultural de la imatge en la història. Apropament als mitjans de comunicació i a les noves tecnologies. Interacció entre els distints llenguatges: plàstic, musical, verbal, gestual. El dibuix tècnic en la comunicació visual: àmbit d'ús dels distints sistemes.

Procediments

1. Anàlisi de la sintaxi dels llenguatges visuals específics: mitjans de comunicació de masses.
2. Anàlisi dels trets particulars dels llenguatges i suports en fotografia, vídeo, cinema, televisió, còmic, fotonovel·la.
3. Estudi dels elements de la comunicació visual: relació entre realitat i imatges, codis i contextos, formació sociocultural de les imatges, percepció visual i efectes visuals.
4. Estudi de l'expressió plàstica: recursos gràfics expressius, transformació i manipulació d'imatges.
5. Interpretació plàstica d'obres d'art.
6. Estudi dels elements de l'art seqüencial: imatge i seqüència; llenguatge i elements del còmic; narració en vinyetes: enquadrament, punt de vista, elements cinètics, gests, postures, muntatge, guió, art final.
7. Realització de narracions gràfiques aplicant els conceptes de seqüència, enquadrament i punt de vista.
8. Estudi i experimentació de les possibilitats expressives de la fotografia: registre d'imatges, il·luminació, enquadrament, aplicacions tècniques.
9. Estudi de les estructures del llenguatge del cinema i dels gèneres.
10. Estudi de la imatge de vídeo i la gravació magnètica.
11. Estudi de la imatge televisiva: tipus de televisió.
12. Estudi dels fonaments del disseny: tipus de disseny.
13. Estudi de la imatge digital.
14. Realització d'un projecte audiovisual en grup.
15. Anàlisi dels elements més complexos en alguns llenguatges visuals específics.
16. Interpretació de signes convencionals del codi visual presents a l'entorn.
17. Anàlisi d'una imatge tenint en compte alguns elements bàsics constitutius de la sintaxi visual.

18. Establiment de relacions entre la imatge i el seu contingut.
19. Utilització de recursos gràfics per a la creació d'imatges.
20. Creació i manipulació d'imatges amb ordinador.
21. Utilització d'Internet per a la recerca d'imatges: bases d'imatges.
22. Exercitació de la retentiva visual tenint en compte la capacitat perceptiva.
23. Experimentació amb efectes visuals cinètics.
24. Interpretació de plànols tècnics: arquitectura, mapes, disseny.
25. Anàlisi dels factors que incideixen en un producte artístic.

Actituds, valors i normes

1. Esforç per reconèixer, utilitzar i respectar adequadament els signes de comunicació visual presents a l'entorn.
2. Esforç per desenvolupar la creativitat en l'àmbit de l'expressió artística i en el joc amb les imatges.
3. Constància en els treballs i en el reconeixement de la importància del procés de creació en una obra plàstica.
4. Valoració dels llenguatges visuals per augmentar les possibilitats de comunicació.
5. Interès per conèixer qualsevol manifestació artística.

ELEMENTS CONFIGURATIUS DELS LENGUATGES VISUALS. ELS ELEMENTS GRAFICOPLÀSTICS COM A VEHICLE PER A L'ANÀLISI I LA CREACIÓ D'IMATGES**Conceptes**

1. La línia. La línia com a element estructurador de la forma: encaix. La línia com a abstracció de la forma. Caràcter expressiu del traç i el grafisme en la utilització de la línia.
2. La textura. Utilització de tècniques específiques (trames, plantilles).
3. El color. Simbolisme i psicologia del color. Aplicació del color segons cada camp: industrial, artístic, senyals. Incidència del color en la composició: relativitat i apreciacions objectives i subjectives. El color com a configurador d'ambients.

Procediments

1. Exploració del signe gràfic amb distints procediments.
2. Ús del llenguatge visual amb fins expressius i descriptius.
3. Aprofundiment en l'exploració del color per mitjà de diferents tècniques i procediments.
4. Elaboració de textures artificials i geomètriques amb fins expressius.
5. Utilització de tècniques apropiades per a la representació de formes naturals diferents i experimentació amb diversos materials.
6. Establiment de les diferències dels distints matisos de color per mitjà d'associacions cromàtiques.
7. Realització de variacions en ambients i formes manipulant el color, per canviar el significat de les imatges.
8. Estudi de la relació color i disseny.

Actituds, valors i normes

1. Disposició per investigar amb materials i textures.
2. Esforç per superar estereotips i convencionalismes referits a l'ús del color.
3. Curiositat per descobrir el valor objectiu i subjectiu del color en els missatges graficoplàstics i visuals

REPRESENTACIÓ DE FORMES. ANÀLISI I REPRESENTACIÓ DE FORMES**Conceptes**

1. Estructura de la forma. Estructura de formes naturals complexes: ramificació, translació, expansió.
2. Comparació de la forma. Concepte de cànon, mesura o mòdul. Proporcionalitat i escales. Estudi de proporcionalitat en l'art. Possibilitats expressives: desproporcions i deformacions.
3. Representació de la forma. Representació icònica. Configuració abstracta.
4. Representació tècnica de formes planes, polígons regulars i corbes.

Procediments

1. Estudi de la forma en la natura: estructures vegetals i minerals.
2. Aplicació de la proporcionalitat a la representació d'objectes, la figura humana, animals, paisatges.
3. Anàlisi de la proporció en diverses obres d'art.
4. Realització de modificacions de proporció en la representació de diferents formes amb finalitats expressives.
5. Exploració en la representació icònica i abstracta de la realitat.

- Utilització de la línia com a element descriptiu per mitjà del dibuix científic.
- Estudi de l'equilibri i el moviment en la representació de la figura humana: encaix i ritmes, retrat i caricatura.
- Estudi de la figura humana en les obres d'art.

Actituds, valors i normes

- Interès per la representació objectiva de la forma.
- Presentació dels treballs de manera ordenada, precisa i rigorosa.
- Curiositat i interès pel dibuix científic.
- Rigor en la utilització d'escales.

LA COMPOSICIÓ

Conceptes

Criteris de composició. Elements que cal tenir en compte: pla bàsic, centre visual, lleis de composició.

Procediments

- Estudi d'elements que intervenen en la composició: format, esquemes compostius, forma i fons, moviment, ritme, influència de la llum.
- Anàlisi de la composició de diferents obres d'art.
- Estudi de l'equilibri simètric i asimètric.
- Aplicació del concepte de simetria en els dibuixos analítics de formes naturals: simetria radial i axial.
- Aplicació del concepte d'equilibri asimètric en la representació de paisatges i moviments de la figura humana.
- Aplicació del concepte d'equilibri en la realització de composicions.
- Creació de ritmes dinàmics: seqüències lineals per associació o contrast d'elements formals.
- Estudi d'estructures seqüencials de muntatge.

Actituds, valors i normes

- Interès per identificar l'organització interna de missatges gràficoplàstics o visuals.
- Reconeixement de la importància d'ordenar formes de diferents camps visuals.
- Superació de conceptes estàtics i estereotips en la realització de composicions.

ESPAI I VOLUM. PERCEPCIÓ I REPRESENTACIÓ. EL VOLUM

Conceptes

Volum. Formes tridimensionals. Sistemes de representació. Sistema dièdric. Sistema axonomètric. Sistema cònic. Formes modulars tridimensionals.

Procediments

- Representació d'imatges a partir de la planta, l'alçat i les vistes laterals.
- Utilització de xarxes modulars bidimensionals i tridimensionals aplicades al disseny.
- Exploració de ritmes modulars tridimensionals i d'estructures derivades dels mòduls.
- Representació tridimensional del volum a partir de tot tipus de materials volumètrics, amb finalitats expressives.
- Realització de construccions espacials o maquetes a partir de plànols tècnics.
- Aplicació dels diferents sistemes projectius en la representació de figures volumètriques senzilles.
- Aplicació de la perspectiva pràctica i la composició en l'estudi del paisatge urbà.

Actituds, valors i normes

- Valoració dels diferents sistemes projectius per a la representació objectiva i tècnica de la forma.
- Valoració i reconeixement del mòdul en els distints camps del disseny.
- Valoració de la capacitat espacial per visualitzar formes tridimensionals.
- Representació de l'espai arquitectònic pròxim mitjançant la perspectiva cònica pràctica.
- Presentació dels treballs de forma ordenada, precisa i rigorosa.

TÈCNiques I PROCEDIMENTS UTILITZATS EN ELS LLENGUATGES VISUALS

Conceptes

Tècniques i materials gràficoplàstics (bidimensionals i tridimensionals). Els pigments. Els aglutinants. Els dissolvents. La matèria en la forma volumètrica.

Procediments

- Organització del treball plàstic, de l'espai de treball i dels materials necessaris.
- Realització d'experiències amb diversos materials.
- Utilització i maneig d'instruments adequats a cada tècnica.
- Construcció de volums i formes expressives volumètriques amb materials diversos: amb paper, amb materials de modelatge, de rebuig, etc.
- Aproximació al volum realitzat tridimensionalment: construcció de maquetes.
- Estudi i anàlisi de suports químics, magnètics i tècniques de la imatge fixa i en moviment.
- Estudi dels trets particulars dels llenguatges i suports d'ús més freqüent en el còmic, la fotografia, el cinema, la televisió, la publicitat.
- Realització d'esbossos necessaris per a la realització d'art final.
- Invençió i experimentació amb materials audiovisuals.

Actituds, valors i normes

- Tendència a classificar els treballs seleccionant, segons les seves característiques, les tècniques, els instruments i els materials pertinents.
- Gust per la realització d'experiències d'investigació amb materials diversos.
- Reconeixement de les possibilitats expressives dels diferents materials i processos artístics.
- Valoració de les possibilitats expressives que aporta la realització de treballs en equip.

APRECIACIÓ DEL PROCÉS DE CREACIÓ DE LES ARTS VISUALS. PROCÉS DE CREACIÓ

Conceptes

- Fases d'una obra. Esbós, guió, maqueta. Realització. Acabat.
- Fases d'un projecte tècnic. Croquis. Projecte. Presentació final.

Procediments

- Realització d'esbossos i maquetes en el procés de creació d'una obra.
- Observació i reflexió sobre els elements d'una obra.
- Planificació de les distintes fases que s'han de seguir per a la realització d'una obra.
- Realització de croquis, dibuixos acotats, plànols finals d'un projecte tècnic.
- Aprofundiment en distints camps del disseny: arquitectònic, gràfic, industrial.
- Anàlisi dels factors que incideixen en un producte artístic.
- Anàlisi del procediment expressiu més adequat a les finalitats.
- Diferenciació dels distints estils i tendències de les arts visuals.
- Observació i valoració d'obres artístiques de l'entorn pròxim i del patrimoni artístic i cultural i també d'expressions contemporànies.

Actituds, valors i normes

- Interès per conèixer qualsevol manifestació artística.
- Valoració de l'esforç que requereix l'elaboració d'alguns productes artístics.
- Perseverança en la recerca de dimensions estètiques i de les qualitats expressives d'ambients urbans i naturals.
- Apreciació, gaudi i respecte pel patrimoni històric, cultural i artístic.
- Apreciar i valorar el nostre patrimoni artístic i cultural, i contribuir a la seva defensa, conservació i desenvolupament.
- Acceptació i valoració de les influències que exerceixen els valors artístics propis d'altres cultures que coexisteixen amb la nostra.
- Respecte per les obres dels companys i per maneres d'expressió diferents de la nostra.
- Valoració crítica de les distintes manifestacions artístiques.
- Constància en els treballs i reconeixement de la importància del procés de planificació per resoldre problemes satisfactoriament.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen els tipus i el grau d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat hagi assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals d'aquesta assignatura.

Aquests criteris són per tant un instrument per a l'avaluació formativa, perquè ofereixen al professorat indicadors de l'evolució en els successius nivells d'aprenentatge dels seus alumnes, amb la consegüent possibilitat d'aplicar mecanismes correctors sobre les insuficiències advertides.

Al mateix temps, constitueixen una pauta orientadora d'avaluació de tipus gen-

eral, així com una referència bàsica en la concreció de les programacions didàctiques.

Amb tot això, aquests criteris d'avaluació cerquen ser un referent fonamental de tot el procés interactiu d'ensenyament i aprenentatge. A través d'aquestes eines valorarem la utilitat de tots els elements que incideixen en l'esmentat procés.

Per tot això, s'indica la conveniència de preveure una primera fase de diagnòstic que tendeixi a identificar la situació inicial de l'alumnat en relació amb les capacitats que es pretenen desenvolupar. A partir d'aquest punt inicial es procedeix a estudiar i interpretar totes aquelles altres dades i informacions que permetin entendre i valorar l'evolució experimentada en els esquemes de coneixement d'aquest alumnat, d'una manera contínua i diferenciada.

Primer curs

1. Reconèixer els distints llenguatges visuals en les imatges de l'entorn i classificar-los segons la seva finalitat.
2. Distingir els elements configuratius dels llenguatges visuals.
3. Descriure gràficament i plàsticament una forma donada, identificant-ne els elements constitutius: la configuració estructural, les textures i el color.
4. Diferenciar la varietat de textures visuals i tàctils que es poden produir mitjançant la manipulació de tècniques i materials diversos.
5. Utilitzar el color i la textura com a mitjans d'expressió.
6. Descriure gràficament formes identificant-ne l'orientació espacial i la relació entre les seves direccions.
7. Dibuixar formes geomètriques simples.
8. Representar amb formes planes sensacions espacials, utilitzant canvis de magnitud, superposicions i contrastos.
9. Representar un espai de l'entorn, utilitzant com a recurs expressiu els contrastos lumínics.
10. Conèixer distints mitjans d'expressió gràficoplàstics.
11. Valorar les qualitats estètiques d'entorns, objectes i imatges de la vida quotidiana.
12. Apreciar i valorar les qualitats estètiques del patrimoni cultural de les Illes Balears i d'altres cultures distintes a la pròpia.
13. Expressar idees per mediació de missatges visuals amb respecte pels valors i les normes de les societats democràtiques.

Tercer curs

1. Analitzar imatges tenint en compte elements bàsics constitutius de la sintaxi visual.
2. Seleccionar els elements configuratius de línia i textura i adequar-los a la descripció analítica de la forma.
3. Diferenciar i representar els matisos de color en la natura i en l'entorn.
4. Representar geomètricament formes naturals i artificials.
5. Dissenyar composicions modulars damunt xarxes poligonals.
6. Interpretar composicions cercant distintes alternatives en l'organització de la forma.
7. Descriure una forma tridimensional simple mitjançant la representació de les seves vistes fonamentals.
8. Representar la sensació espacial en un pla, utilitzant com a recurs gràfic la perspectiva cònica.
9. Reconèixer distints suports i tècniques d'expressió gràficoplàstics.
10. Utilitzar adequadament les tècniques gràfiques segons les intencions comunicatives.
11. Apreciar i valorar les qualitats estètiques del patrimoni cultural de les Illes Balears i d'altres cultures distintes a la pròpia.
12. Expressar idees per mediació de missatges visuals amb respecte pels valors i les normes de les societats democràtiques.

Quart curs

1. Analitzar els elements representatius i simbòlics d'una imatge.
2. Seleccionar el tipus de línia i textura, i adequar-lo a la finalitat expressiva de la representació gràfica.
3. Canviar el significat d'una imatge mitjançant el color.
4. Analitzar l'estructura de formes de la natura, i determinar-hi eixos, direccions i proporcions.
5. Cercar distintes variables compositives en un determinat camp visual, tenint en compte els conceptes d'enquadrament i equilibri entre tots els elements constitutius.
6. Descriure gràficament o plàsticament objectes tridimensionals identificant-ne els elements essencials.
7. Descriure, mitjançant els distints sistemes de representació, formes tridimensionals elementals.
8. Realitzar un projecte, seleccionant, entre els distints llenguatges gràfics, plàstics i visuals, el més adequat a les necessitats d'expressió.
9. Saber manejar els distints materials i instruments adequats a les diverses tècniques gràfiques, plàstiques i visuals.
10. Apreciar i valorar el patrimoni artístic i cultural de les Illes Balears i d'altres cultures distintes a la pròpia.

11. Expressar idees per mediació de missatges visuals amb respecte pels valors i les normes de les societats democràtiques.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Un cop determinats quins han de ser els objectius, i emmarcats els continguts i els criteris d'avaluació, caldria tenir en compte una sèrie d'orientacions per aplicar-hi posteriorment una metodologia adient. Les orientacions metodològiques pretenen ser, per tant, un punt de partida per als diferents equips de professorat dels centres, que seran els encarregats d'establir els criteris didàctics dels respectius projectes educatius de centre, segons les característiques de l'entorn del centre i del tipus d'alumnat.

Orientacions sobre com aconseguir aprenentatges significatius i funcionals

El professorat orientarà l'alumnat i li facilitarà tot tipus de recursos per aconseguir un aprenentatge significatiu i comprensiu, més competent i operatiu, optimitzant al màxim les seves capacitats. Aquest ajut s'ajustarà en tot moment a l'alumnat per evitar dèficits o excessos.

Partint dels coneixements inicials i de les idees prèvies de l'alumnat, el professorat l'ajudarà en l'ampliació, modificació, reorganització i reconstrucció d'aquests coneixements. Aquesta modificació no afectarà només els conceptes, sinó també la manera d'adquirir-los i de treballar-los (procediments) i la manera d'implicar-s'hi (actituds).

L'interès de l'alumnat en l'assignatura és un element motivador de l'aprenentatge. Per afavorir aquest interès caldrà treballar aspectes actitudinals de l'alumnat, respecte a la consideració de les seves pròpies capacitats artístiques. S'ha de potenciar l'assignatura com a eina expressiva, amb la possibilitat de desenvolupar la personalitat i la visió del món de l'alumnat.

Seria necessari també treballar idees que regenerassin la importància dels elements plàstics i visuals, no tan sols dins el camp de l'art tradicional, sinó també dins els entorns laborals diversos (arquitectura, disseny industrial, modes, publicitat, informàtica gràfica, etc.). Aquesta serà una manera de motivar aquell alumnat amb un pragmatisme exagerat respecte a les assignatures, aquells que sempre ens demanen per a què serveix això.

D'alguna manera totes aquestes motivacions haurien d'anar lligades, sempre que fos possible, a les vivències de l'alumnat. Si bé tots sabem que això moltes vegades és difícil, sí que tal vegada seria interessant intentar cercar noves possibilitats.

Les activitats permetran interrelacionar més estretament la cultura del centre amb l'extraescolar. Es treballarà amb les fonts d'informació més diverses: els mitjans de comunicació de masses, les noves tecnologies de la informació, les subcultures juvenils, l'art i la cultura, les relacions socials i simbòliques, la vida familiar i la vida social, i les manifestacions i els llenguatges més diversos de la tradició i la modernitat. L'aprenentatge significatiu i la comprensió activa (memòria comprensiva) permetran l'ús o aplicació dels coneixements en moments o situacions diferents, tant en el marc escolar com en el de la vida quotidiana.

S'hauria de preveure també la necessitat de la interrelació entre continguts d'un tema dins la nostra assignatura i en les altres. Moltes vegades podem aprofitar els distints enfocaments que es fan i fer veure als nostres alumnes que tota una sèrie de continguts obeeixen a una lògica determinada, i que es poden treballar aspectes semblants amb finalitats distintes.

Orientacions sobre el procés d'ensenyament-aprenentatge. Mesures per facilitar l'aprenentatge de l'alumnat, la seva integració i la seva participació

L'adaptació dels distints elements curriculars a la situació concreta de l'aula s'ha d'orientar a crear un ambient que afavoreixi les relacions de comunicació entre els protagonistes del procés d'aprenentatge i el medi per mitjà dels recursos més adients.

El fet de fomentar el treball en equip en aquelles activitats que ho permeten, com podrien ser totes aquelles que necessiten un procés de recerca i disseny, a fi que el grup pugui, després, arribar a una sèrie de conclusions, producte d'una posada en comú dels diferents àmbits d'estudi sobre la mateixa idea, ajudaria molt a afavorir les relacions de comunicació dins el propi procés d'aprenentatge.

Les hores de l'assignatura són limitades i és necessari, per tant, tenir previstes les possibles variacions, tant en els continguts com en les metodologies de treball. Cal tenir present que el procés d'aprenentatge de l'assignatura de plàstica no és lineal ni constant. Els alumnes no aprenen una quantitat determinada de matèria, sinó que precisament caldrà, moltes vegades, treballar d'acord amb la resposta dels alumnes, i aquesta resposta ha de tenir-se en compte a l'hora de fer aquestes possibles variacions.

És important indicar quins haurien de ser els recorreguts dels diferents continguts dins cada curs, no tan sols per tenir una seqüència lògica d'aprenentatge, sinó també per evitar que en cursos posteriors es repeteixin continguts. Així, per exemple, el tema del color es pot anar desenvolupant i avançant al llarg dels diferents cursos sense la necessitat d'haver de realitzar (i que això serveixi només com a exemple) una roda cromàtica cada any.

Cal tenir en compte també les coincidències amb els continguts del caire que

sigui que es donen en el currículum de la nostra assignatura amb els d'algunes altres (tecnologia, principalment). Si no ens posam d'acord, podem caure fàcilment en una repetició de continguts i de vegades, fins i tot, de treballs, que no tenen cap raó de ser. Per això, tal vegada seria recomanable posar-se d'acord amb els altres departaments per unificar criteris i treballar aquests temes coordinadament i de manera que satisfaci les visions particulars de cada una de les assignatures.

L'ensenyament actiu, proposat com a base del procés d'aprenentatge, seria especialment important si l'alumnat no fos tan sols el creador dels seus treballs, sinó també si d'alguna manera trobàs per ell mateix una línia de treball coherent per arribar a uns resultats. Encara que això no es pot fer sempre, sí que resulta especialment indicat en treballs que impliquin un determinat procés de disseny, en què és quasi més important el procés que els resultats mateixos. És necessari en aquests casos deixar clar que els resultats sempre obeeixen a uns condicionants i a una idea originària, i no al revés.

S'ha de procurar no caure en dogmatismes excessivament rígids a l'hora de donar els continguts, i amb això es vol dir que s'ha de mirar d'adaptar, sempre que sigui possible i convenient, els continguts al perfil de l'alumnat, sempre cercant millorar les seves mancances i intentant obrir-lo a noves experiències.

La consideració de la representació visual com a eina expressiva té evidents implicacions metodològiques en l'ensenyament de l'assignatura. Es tracta d'utilitzar estratègies i dissenyar activitats orientades a millorar la capacitat d'observació i elaboració de les imatges de l'entorn com a requisit previ al fet mateix de l'expressió creativa.

Com ja s'ha dit, ensenyar a fer i a veure constitueixen dos referents bàsics a l'hora de prendre decisions de caràcter metodològic. Tradicionalment s'ha treballat i donat més valor a l'aprenentatge de procediments i destreses a partir de la realització d'activitats manuals que al desenvolupament de les capacitats d'observació i elaboració vinculades al «saber veure». No cal recordar que la tasca del professor de plàstica no és la de crear artistes, sinó la de fomentar l'observació com a eina per ensenyar a crear inquietuds i il·lusions.

Possiblement aquests aspectes més pràctics i tècnics de l'assignatura han estat més incentivats per part del professorat pel seu caràcter motivador i per la mateixa concepció de les arts plàstiques, però en l'actualitat l'adquisició de procediments i tècniques és una condició necessària però no suficient i, per tant, es fa imprescindible utilitzar estratègies que desenvolupin la capacitat d'observació de les imatges i els estímuls de l'entorn.

Mesures d'atenció als alumnes amb necessitats educatives específiques

Els alumnes afronten els aprenentatges de manera diferent, i la motivació i la implicació de cada un en el seu procés d'aprenentatge obeeix a factors molt diversos.

Davant el fet que moltes vegades hi ha una clara diferència entre allò que els alumnes volen fer i allò que poden fer, hem de saber configurar itineraris formatius diversos que articulin mesures diferenciades.

És segur que ens trobarem, al final de l'educació primària, que els alumnes arriben amb experiències diverses i que han treballat continguts diferents o amb distints graus d'aprofundiment. Si volem que l'aprenentatge sigui realment significatiu, hem de ser sensibles a aquesta diversitat. És per això que, tal vegada, una manera de valorar-la seria per mitjà d'algun tipus de prova o sondeig que ens permeti avaluar quin pot ser el punt de partida millor.

En aquestes proves inicials hauríem d'anar en compte amb els conceptes que utilitzam, ja que de vegades els alumnes en coneixen el contingut però no el relacionen amb el concepte o la terminologia utilitzada.

S'han de preveure els plans d'actuació i les mesures de reforç educatiu atenent les necessitats, les capacitats i les possibilitats d'aprenentatge de cadascú. És necessari oferir, per tant, programes o intervencions d'ensenyament més individualitzats, que prioritzin alguns objectius i continguts, que treballin més especialment algunes habilitats o alguns procediments, que utilitzin altres estratègies metodològiques i altres activitats i que modifiquin els ritmes i els temps habituals per assolir els objectius i assimilar els continguts.

Dins la mateixa aula es podria establir un pla d'actuació que consisteix en la distribució d'alumnes en grups de treball tot tenint en compte una estratègia prèvia que determini pel professor i que faci referència a les diferents capacitats o nivells de coneixement de l'alumnat.

El professor ha de tenir en compte aquestes peculiaritats individuals a l'hora de plantejar nous continguts i proposar activitats en què l'alumnat, amb la col·laboració del professor o dels companys, pugui desenvolupar-se i localitzar-hi els continguts apresos en els esquemes de coneixement.

Si l'activitat sembla accessible a l'alumnat, aquest intentarà demostrar la seva capacitat, encara que després surtin dificultats en les quals se l'haurà d'ajudar.

El professor ha de conèixer i explorar la diversitat de l'alumnat i ha de saber organitzar tot el procés d'ensenyament i aprenentatge d'acord amb la varietat de demandes educatives. Per poder fer això serà necessari fer un sondeig i preveure de manera especial tot el que fa referència a les habilitats manuals i a l'ús dels materials.

En definitiva, es tracta de planificar un conjunt d'actuacions viables que permetin respondre a les diverses situacions que els alumnes del grup presentin. Això implica reflexionar sobre els continguts, les estratègies didàctiques i l'avaluació que es durà a terme.

Orientacions sobre els procediments i instruments d'avaluació de l'alumnat

En la programació didàctica de l'assignatura d'educació plàstica s'han de prendre les decisions pertinents sobre què, quan i com ensenyar, juntament amb les decisions sobre què, quan i com avaluar.

L'avaluació ha de ser més qualitativa que no quantitativa: incideix en el conjunt del procés d'aprenentatge de l'alumnat i no tan sols en els resultats, i també afecta el procés d'ensenyament del professorat. Les qualificacions trimestrals han de detectar els progressos i els objectius aconseguits per l'alumnat, han d'assenyalar les dificultats que hi ha hagut en el procés d'aprenentatge i han de suggerir orientacions per superar-les.

S'avaluarà el procés global de desenvolupament de l'alumnat, mitjançant l'avaluació contínua o formativa, que pretén conèixer i mesurar de manera permanent, i no puntual ni aïllada, la qualitat de l'aprenentatge de l'alumnat, com també de les estratègies d'ensenyament emprades pel professorat. L'avaluació serà també diferenciada en referència a cada un dels blocs de continguts, de cada un dels objectius de l'assignatura i dels seus corresponents criteris d'avaluació.

L'avaluació de l'alumnat es graduarà en tres fases successives i interrelacionades que concreten les tres funcions de l'avaluació del procés d'aprenentatge: inicial, formativa i sumativa.

L'avaluació inicial intentarà oferir una informació qualitativa sobre els coneixements previs de l'alumnat a l'hora d'introduir un tema o concepte, i proporcionarà al professorat informació útil per decidir el nivell d'aprofundiment amb què s'han de treballar els nous coneixements i per conèixer els tipus d'ajut més adequats. Avaluarem els esquemes de coneixement pertinents per a la nova situació d'aprenentatge, al començament de la nova fase d'aprenentatge. Es farà consultant i interpretant la història escolar de l'alumnat i registrant i interpretant les respostes i els comportaments d'aquest davant preguntes o situacions que facin referència al nou material d'aprenentatge.

L'avaluació formativa intenta ajustar progressivament l'ajut pedagògic al procés de desenvolupament i aprenentatge de l'alumnat després de l'observació sistemàtica del procés. Avaluarem els progressos, les dificultats, els bloquejos, etc., que caracteritzen l'aprenentatge, durant el procés. Es farà observant sistemàticament i regularment el procés d'aprenentatge, registrant les observacions en fulls de seguiment per interpretar-les posteriorment.

L'avaluació sumativa intentarà fer una valoració final dels resultats del procés d'aprenentatge per comprovar que s'ha arribat al nivell exigut. Avaluarem els tipus i graus d'aprenentatge que fixen els objectius respecte als continguts seleccionats, en acabar la fase d'aprenentatge. Es farà observant, registrant i interpretant les respostes i els comportaments de l'alumnat pel que fa a les preguntes, als treballs i a les situacions que exigeixen la utilització dels continguts apresos. Des d'una perspectiva de les característiques de l'assignatura de plàstica, l'avaluació s'ha d'entendre com un instrument eficaç de seguiment del procés d'aprenentatge de tots i cadascun dels alumnes, que permeti planificar activitats de reforç, de recuperació i d'aprofundiment, per tal d'ajudar a tots els alumnes en l'assoliment dels objectius i la superació dels criteris d'avaluació.

S'avaluarà el procés educatiu en conjunt, no tan sols el grau d'èxit o fracàs de l'alumnat. La revisió de les estratègies educatives permetrà una permanent adequació a les necessitats per assolir-ne els objectius.

Orientacions, exemples sobre aspectes organitzatius: organització dels espais, distribució del temps, agrupaments i treball d'equip, utilització de materials i recursos

A part de les hores de què disposem i de les estratègies i activitats d'ensenyament/aprenentatge que utilitzam, hi ha uns altres elements importantíssims dins l'elaboració de les programacions que afecten directament la consecució dels objectius; aquests elements són l'espai i els materials.

És indispensable tenir una aula taller adequada, atès el caràcter fonamentalment experimental de l'assignatura i la diversitat de tècniques que l'alumnat ha de conèixer i de materials que ha de manipular. Seria també molt convenient disposar d'una habitació annexa per treballar amb grups reduïts activitats concretes del món de la fotografia, la informàtica, el muntatge audiovisual, etc.

És aconsellable deixar a l'abast dels alumnes mostraris molt complets de material, amb la finalitat que tinguin una informació directa de tots els materials possibles. Es pretén, d'aquesta manera, facilitar les experiències d'investigació tant amb nous materials com amb altres que ja estan en desús (diaris, revistes, fotografies, cartons, teles, filferros, plàstics, caixes i, fins i tot, materials recollits de la natura com fulles, pinyes, branques, arena, etc.)

Orientacions sobre recursos necessaris.

És necessari comptar amb els recursos següents:

- Material de producció i reproducció
- Biblioteca d'aula
- Arxiu d'imatges, de reproduccions artístiques i de diapositives
- Mitjans audiovisuals i videoteca
- Projector de diapositives
- Equip de vídeo i televisió
- Equip fotogràfic i càmera digital

- Ordinador, impressora i escàner

És aconsellable també l'aprenentatge de la navegació en documents word wide web, com també la millora de la formació sobre sistemes de recerca que permetin localitzar documents sobre els quals es pugui aprendre més sobre la matèria. Observem aquest punt en l'àmbit docent en un primer estadi per després expandir-lo a l'alumnat com a mitjà de recerca i localització de material bibliogràfic a través d'Internet.

Voldríem aquí donar una especial importància a la biblioteca d'aula, quasi sempre inexistent a les aules de dibuix. Es fa necessari fer consultes moltes vegades quan s'està immers dins el propi treball i és, per tant, aconsellable deixar a l'abast dels alumnes mostraris (bibliografia, revistes, diaris, còmics, llibres de fotografia, objectes, etc.) molt complets de material, perquè tinguin una informació directa de tot el que els envolta dins el camp de la comunicació visual. S'aconsella observar la possibilitat de comptar amb materials propis de la matèria. Ens referim a aquells que puguin ser adquirits en botigues del sector i, sobretot, aquells que trobam en el nostre entorn de manera gratuïta o de cost més econòmic.

Ateses les característiques de l'assignatura i el valor d'alt nivell que té quant a interrelació amb altres matèries impartides en l'ESO, com també amb aspectes de la vida quotidiana, s'aconsella captar elements del món exterior, com ara:

- Fulles vegetals que puguem assecar per després tallar i utilitzar aplicant-hi tècniques (collage com a base, per exemple) amb les quals realitzem exercicis que reflecteixin els continguts proposats.
- Pedres planes i de no gaire gruixa com a suport per a tècniques suggerides.
- Papers de colors (des de revistes a papers comprats específicament).
- Diaris i revistes com a fonts d'informació gràfica referida a estils i formes artístiques que han anat creant l'estètica plàstica de la nostra època. Aquesta eina material pot ser utilitzada com a element de comparació entre aspectes estètics globals enfront de les particularitats de la nostra comunitat autònoma.
- Elements tèxtils com a base per a exercicis sobre textures.

Orientacions sobre materials didàctics i curriculars

Pel que fa als llibres, s'aconsella observar matèries com les que s'esmenten en el llistat següent:

- Textures
- Dibuix tècnic i geometria
- Color
- Forma
- Composició
- Noves tecnologies (aplicades a l'edat a la qual ens adreçam)
- Anuaris de disseny (com a font d'idees)
- Llibres de bancs d'imatges (com a font d'idees)

Orientacions sobre la seqüenciació de continguts

Els continguts se seqüencien segons els diferents moments evolutius de la persona, mentre que els blocs de continguts es mantenen al llarg de tota l'etapa, de manera que l'alumne pugui relacionar, progressar, i reprendre cada nou procés allà on es quedà anteriorment per assolir uns nivells de complexitat més elevats. En el primer curs s'iniciarà el procés de sensibilització envers el contingut plàstic de l'entorn de l'alumne, i l'acostament al significat dels missatges visuals es farà des del que és concret, determinant els elements constitutius mitjançant un reconeixement i diferenciació d'aquests, per augmentar així les capacitats perceptives. Es tractarà, al mateix temps, que l'alumne descobreixi les possibilitats expressives de les formes reals i la seva interpretació, i així estimular la seva capacitat creativa. També a l'inici d'aquest nou nivell l'alumne anirà adquirint algunes habilitats en l'ús dels diferents mitjans expressius o destreses del llenguatge plàstic.

En el tercer curs de secundària i opcionalment en el quart, l'alumne aprofundirà en la percepció, analitzant l'entorn natural i cultural, sintetitzant els elements constitutius en un procés creatiu personal.

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans (la pau, la solidaritat, l'educació ambiental...)

Des de l'òptica artística i estètica de l'assignatura de plàstica i des del desenvolupament de la sensibilitat i l'esperit crític, s'intenta que l'alumnat entengui, apreïi i respecti tot el que fa referència als valors que el sistema educatiu té la responsabilitat de transmetre en forma d'actituds i normes que els alumnes han d'assolir i respectar, com a eines bàsiques de socialització i maduració personal. En la formació plàstica dels alumnes alguns dels valors adquireixen una major rellevància:

En aquesta assignatura, atès que una de les seves finalitats és la socialització de l'alumnat en el seu medi, assimilant l'entorn visual i plàstic en què viu amb una actitud reflexiva i crítica, poden considerar-se estretament relacionades amb aquest tema totes aquelles actituds dirigides a la valoració, el respecte i la conservació del patrimoni cultural i a l'interès per relacionar-se amb altres persones i participar en activitats de grup, per prendre consciència de l'enriquiment que es produeix amb les aportacions dels altres.

Així mateix, s'ha de procurar valorar per igual les aportacions de l'alumnat: es

perseguirà l'eliminació de qualsevol tipus de discriminació i intolerància, no tan sols en el pla de les idees, sinó sobretot en el de les conductes personals i socials, reflectides en la vida diària, en els mitjans de comunicació, en els centres de treball, en els llocs d'oci, etc. És important fomentar en l'alumnat l'interès per l'anàlisi crítica d'aquells continguts que denotin discriminació sexual en el llenguatge per mitjà de la imatge, com també dels estereotips que, de manera inconscient, es reflecteixen en els seus treballs, a fi de dur a terme una progressiva transformació de les actituds.

Es treballarà també la valoració i el respecte de les aportacions de tot l'alumnat, sigui quina sigui la seva formació prèvia i les seves circumstàncies personals, socials i culturals. S'entendrà el dret a l'expressió de les idees i els sentiments com un dret de tota persona, sense discriminacions, i es procurarà inculcar pautes perquè els alumnes assumeixin com a deures la comprensió del llenguatge plàstic com a eina bàsica de comunicació i la interpretació crítica del que es transmet en els mitjans de comunicació quant al respecte a idees i sentiments de tothom, rebutjant actituds contràries als drets i deures de les persones.

Així mateix s'encaminarà la nostra assignatura cap a la universalitat del llenguatge visual i plàstic, respectant les particularitats de les diferents cultures i subcultures. L'accés a través dels potents mitjans de comunicació com la televisió o Internet a la informació multicultural es produirà amb una actitud crítica i activa, i no passiva ni indiferent, i s'entendrà com un factor d'enriquiment personal alhora que com a comprensió de maneres d'expressió, especialment artístiques i estètiques, distintes de la pròpia.

L'aspecte on l'assignatura pot fer més èmfasi és en l'educació ambiental, i no s'ha de referir a l'àmbit de la natura en general, sinó que ha de tenir en compte els àmbits més propers i concrets en què es mou l'alumnat: la localitat, el barri, la casa, el col·legi, etc. És fonamental inculcar pautes d'actuació i comportament dirigides a respectar el medi ambient, alhora que ampliar i millorar, per mitjà del llenguatge plàstic, les possibilitats de comunicació amb l'entorn; pautes que permetin valorar tant les obres visuals creades en relació amb l'ambient, com l'ambient mateix sobre el qual l'home hagi intervingut (l'arquitectura, l'urbanisme, els ornaments, etc.), d'acord amb criteris d'harmonia, estètics, de protecció i conservació del medi, etc.

Pel que fa a la societat de consum actual, es treballarà per descobrir a l'alumne el fet que no solament es fabriquen productes, sinó també consumidors i aquest fenomen genera necessitats sense fonament, sense cap discriminació d'edat o de condició, ni diferenciació entre allò que és necessari i el que és superflu. És fonamental dotar l'alumnat de procediments que li permetin analitzar críticament les necessitats de consum creades a través de la publicitat. Aquells continguts relacionats amb l'estudi dels elements integrants d'un missatge i la seva intencionalitat afavoriran una recepció activa i crítica d'aquests missatges i una selecció d'aquests missatges, segons els interessos particulars de l'alumnat. En relació amb el consum relacionat amb l'oci, l'assignatura ofereix excel·lents oportunitats per orientar l'alumnat sobre diferents activitats que contribueixen al desenvolupament de la capacitat creativa i, a la vegada, poden dur a terme en el seu temps lliure, per exemple, la pintura, el cinema, el teatre, la fotografia, l'obra gràfica comercial, etc. També serà important atendre aquells continguts relacionats amb l'aprofitament dels materials i recursos de què es disposa, experimentant amb materials de rebuig, creant els seus propis instruments i compartint amb els companys els materials de què es disposa.

Des d'aquesta assignatura s'ha de contribuir, en general, al desenvolupament de tota una gamma de valors que afavoreixen la cooperació entre els alumnes, el respecte per les opinions i solucions distintes de la pròpia, i que contribueixin alhora al desenvolupament de l'estabilitat emocional i psíquica, de l'autoestima, de la independència i l'autonomia de l'alumnat gràcies al desenvolupament de les capacitats creatives i expressives.

Es treballarà el pacifisme d'una manera activa i responsable, en la qual està implicada la pròpia llibertat, limitada per la llibertat dels altres.

Els temes de salut s'han d'orientar en el sentit de la salut física, biològica, mental i social, sense oblidar les pràctiques que hi incideixen negativament.

Quant a la sexualitat, s'ha d'ajudar a descobrir la dimensió afectiva de la relació sexual i a rebutjar conductes sexistes tant en els mitjans de comunicació com en l'ambient familiar, escolar i social, com també a assumir pautes de conductes integradores i respectuoses de la diversitat per raó de sexe.

També és important tractar l'educació viària, que s'ha d'abordar des de les normes de circulació i les conseqüències que es deriven del seu incompliment, com també des dels coneixements teòrics que aporta la ciència.

Finalment, serà necessària la col·laboració en la construcció d'un espai europeu comú i intercultural que s'entendrà com la integració dins una entitat major, bàsicament econòmica i política, però també social i cultural, dels diferents països i estats que configuren la Comunitat Europea, valorant i respectant totes les nacionalitats i diferències culturals de les diverses comunitats que la integren.

Es proposarà no una globalització cultural homogènia, sinó promoure uns valors socials, morals i cívics comuns, i a partir del coneixement de les diferents cultures que conviuen dins aquesta comunitat, ensenyar a valorar-les i respectar-les.

Tot això afavorirà una convivència fonamentada en els principis d'igualtat, tolerància, solidaritat, pluralisme i valors democràtics. Quant a aquest darrer aspecte, es promourà, tant des del marc més pròxim del nostre entorn, passant pel marc europeu, fins a arribar al marc mundial, una actitud respectuosa i participativa envers el sistema democràtic. Aquest comportament democràtic s'analitzarà i s'observarà especialment a través dels mitjans de comunicació, i

amb un esperit crític es rebutjaran aquelles actituds que siguin contràries als valors democràtics.

ÈTICA

1. INTRODUCCIÓ

Una de les finalitats essencials de l'educació és el ple desenvolupament de la personalitat humana dels alumnes. Aquest desenvolupament inclou de manera preeminent la formació moral. Preeminent vol dir que el procés i l'acció educativa han de permetre a l'alumnat assumir críticament, reflexivament i progressivament l'exercici autèntic de la llibertat, els seus drets i deures individuals i socials i el caràcter especialment valuós del respecte i la tolerància positiva.

L'ètica, que tracta de la felicitat ('vida bona'), contribueix de forma molt important a la formació de la pròpia identitat moral dels adolescents. Els pot ajudar a orientar-se dins el món dels valors i de les normes, a reflexionar sobre els criteris i els conflictes morals, a descobrir els pressupòsits teòrics d'altres codis de conducta, a dotar-se d'una base conceptual per analitzar els problemes i les possibles solucions, a desenvolupar la capacitat crítica i de pensar per ells mateixos sobre la vida moral, social i política i a plantejar-se, a partir d'un coneixement de la tradició filosòfica, les grans qüestions, així com a aconseguir un major domini del raonament lògic i de les habilitats dialèctiques per poder defensar els seus punts de vista. La reflexió ètica contribueix a la maduració intel·lectual i moral de l'alumnat adolescent en un moment en què consolida la pròpia identitat personal: més enllà de fer saber quina és la conducta que la societat espera de l'alumne, l'estimula a pensar de forma responsable i autònoma en la seva acció individual, i a ésser una persona creativa i solidària en la construcció d'una societat més justa.

L'ètica és una part de la filosofia pràctica que, des dels començaments de la cultura occidental, s'ha configurat com un tipus de discurs reflexiu específic sobre la validesa dels judicis morals referits a les actituds, els sentiments, les normes i els valors que intervien en l'orientació de l'acció humana. En aquest sentit, pressuposa el coneixement de la dimensió moral humana i de les doctrines filosòfiques.

L'ètica és una assignatura independent en el currículum: constitueix una matèria pròpia, autònoma, de caràcter filosòfic. Això no significa, però, que es tracti d'una disciplina aïllada. Hi ha, evidentment, punts de connexió temàtics i conceptuals amb les ciències socials, però el fet que sigui independent implica que els seus continguts no es poden reduir a continguts antropològics, històrics o sociològics. Per altra banda, independència significa també que l'ètica no forma part del currículum com a alternativa a l'ensenyament de la religió: l'ètica és una assignatura comuna per a tot l'alumnat, independentment de les seves postures morals i creences religioses. Com a assignatura independent i comuna, l'ètica ha de contribuir a formar ciutadans: aquesta dimensió cívica de l'assignatura està relacionada directament amb la tolerància i la democràcia.

El tractament de l'ètica com a matèria específica respon a la idea que practicar l'enfocament del discurs filosòfic sobre els conceptes, els sentiments, les actituds, les normes i els valors morals pot contribuir al desenvolupament integral dels individus, i és el complement necessari de tota educació moral que persegueixi la formació de persones autònomes i crítiques en una societat democràtica. L'ètica pot afavorir d'una manera decisiva la consecució dels objectius generals que l'alumnat ha d'aconseguir a l'etapa de l'educació secundària obligatòria, com són la capacitat d'anàlisi dels valors que regeixen el funcionament de les societats, el discerniment dels deures i drets dels ciutadans, el coneixement i la valoració crítica de les creences, les actituds i els valors del patrimoni cultural propi i l'adopció d'actituds de respecte i solidaritat.

Com a assignatura, l'ètica fomenta el coneixement de les normes i les pràctiques existents, estimula la capacitat de l'alumnat de reflexionar sobre la coherència i la consistència d'aquestes, ofereix un marc teòric sòlid perquè els alumnes puguin dialogar sobre la problemàtica moral personal, pròxima i general, fa possible que els adolescents superin la mera obediència incondicional a les normes per evitar el càstig i el rebuig social i siguin capaços, a partir de criteris filosòfics, de plantejar-se les conseqüències de les seves accions d'una manera autònoma i lliure, així com d'adoptar una perspectiva intel·lectual que els permeti cercar models de vida moral més enllà dels reduccionismes relativistes i simplistes.

L'acció pedagògica a les aules d'ètica hauria d'estar orientada a estimular l'alumne perquè pogués pensar per si mateix, oferint-li un espai on les experiències compartides d'aprenentatge l'ajudassin a construir judicis morals d'una manera autònoma i argumentada. Els temes de reflexió ètica, per altra banda, si s'ha d'aconseguir un aprenentatge significatiu, no poden estar allunyats de les experiències viscudes per l'alumnat. En tot cas, l'aplicació d'estratègies d'aprenentatge centrades en el diàleg, en el qual l'alumnat és el protagonista, poden ser especialment efectives per accedir als problemes complexos derivats de l'actual procés de globalització, la irrupció de la multiculturalitat com a fet quotidià, el problema mediambiental, el poder dels grans sistemes de difusió de la informació, els canvis en el mercat de treball, en el mateix caràcter del treball i en les relacions sexuals i familiars, el drama de la pobresa i l'exclusió social, etc.

L'adaptació del programa de l'assignatura d'ètica al quart curs de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears ha de tenir com a marc de referència: a) de forma retrospectiva, els diversos estrats culturals i morals que configuren la rica i complexa personalitat moral dels individus illencs en el context de la

cultura europea occidental; b) de forma prospectiva, el caràcter democràtic i axiològicament plural de la nostra societat que actualment es troba molt implicada en el procés de globalització.

Aquestes consideracions preliminars orienten l'adaptació dels blocs temàtics de problemes morals del nostre temps, de la democràcia com a àmbit dels projectes ètics contemporanis i de teories ètiques.

Pel que fa al primer bloc, l'adaptació del currículum apunta a l'anàlisi dels problemes morals del nostre temps derivats dels factors socials, polítics i econòmics específics de la nostra comunitat autònoma: les transformacions socials, la compatibilitat entre economia i ecologia (desenvolupament sostenible), les característiques del mercat de treball, la integració dels immigrants, els problemes de la marginació, les ludopaties, la drogadocció i altres perills per als joves, com la conducció temerària i les sectes.

Pel que fa al bloc de la democràcia com a àmbit dels projectes ètics contemporanis, l'adaptació del currículum apunta al coneixement de l'organització democràtica institucional de la nostra societat: ajuntaments, consells insulars i comunitat autònoma. Aquest coneixement inclou una indagació sobre els nivells de participació ciutadana, tant política com civil. Aquesta indagació podria tenir com a complement una radiografia de la situació actual dels drets humans a la nostra societat, així com de les activitats de les ONG i dels grups de voluntaris. Pel que fa al bloc de teories ètiques, en el marc de l'estudi de les principals teories ètiques, pot resultar interessant per a l'alumnat una introducció a les tradicions filosòfiques i ètiques que formen part dels estrats culturals de la nostra societat, com per exemple, a l'època antiga, a més de l'eudemonisme aristotèlic, l'estoïcisme imperial (Sèneca, Marc Aureli); a l'època medieval, l'ètica lul·liana i el seu concepte de tolerància com a impuls del diàleg i del coneixement d'altres teoritzacions ètiques; a l'època moderna, la recepció dels principals sistemes eticofilosòfics moderns en l'àmbit acadèmic i intel·lectual de les nostres Illes.

El currículum de l'assignatura d'ètica per al quart curs de l'educació secundària obligatòria ha estat concebut d'acord amb aquests criteris i es concreta en la formulació dels objectius, continguts i criteris d'avaluació.

Els objectius expressen les capacitats que l'alumnat ha d'haver assolit en finalitzar l'etapa de l'educació secundària obligatòria a través del procés d'ensenyament i aprenentatge dels continguts formatius.

Els continguts desenvolupen les capacitats indicades en els objectius i es presenten estructurats en tres apartats (conceptes, procediments i actituds, valors i normes), tot i que aquesta separació i l'ordre en què es presenten responen més a la claredat de l'exposició que no a criteris pedagògics. Els continguts conceptuals es refereixen als fets i als conceptes bàsics que són pertinents per al coneixement i la comprensió intel·lectual de les qüestions morals. Els continguts procedimentals suposen la pràctica d'una metodologia activa que facilita el procés de l'aprenentatge significatiu i permet a l'alumnat elaborar o reelaborar la seva pròpia visió dels problemes. Especialment significatiu són els procediments destinats a la construcció compartida de judicis morals autònoms i argumentats amb diàlegs, discussions o debats en una classe constituïda en comunitat de recerca. Els continguts actitudinals inclouen els sentiments, normes i disposicions segons els quals es valoren objectes, accions, individus, col·lectivitats, grups o institucions, i orienten de manera permanent la conducta vers la consecució d'uns determinats objectius o ideals. En el camp de l'ètica s'han de destacar les actituds que afavoreixen la sensibilitat envers els problemes morals, el respecte per les creences, valoracions i normes d'altres persones, societats o cultures, la solidaritat i el respecte pels drets humans, i la disposició al diàleg com a forma racional de resoldre els problemes i conflictes interpersonals, socials, polítics i morals.

Els criteris d'avaluació permeten definir el grau d'aprenentatge de les capacitats determinades en els objectius i concretades en els continguts que l'alumnat ha d'haver assolit en acabar l'etapa.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament de l'ètica a l'etapa de l'educació secundària obligatòria tindrà com a objectius els establerts de manera general, amb referència, en diversos punts, a objectius particulars relacionats amb la nostra societat:

1. Conèixer i comprendre els trets específics que fonamenten la moralitat humana en la seva pràctica individual i social, valorant el significat de la dignitat personal, la llibertat, la recta consciència, el bé i la veritat i els principis que orienten l'acció pràctica.
2. Comprendre la gènesi dels valors i les normes morals, assumint críticament que constitueixen una construcció històrica i vàlida per a tots els éssers humans, i la seva fonamentació objectiva i comuna a tots, present a la Declaració universal dels drets humans.
3. Valorar críticament el pluralisme cultural i moral de les societats modernes, identificant les raons morals en què es basen els distints plantejaments ètics que hi conviuen. En concret, s'ha de potenciar l'estudi de l'espai cultural europeu com un espai de valors morals molt important en la construcció del futur de la humanitat i, en particular, l'aportació cultural mediterrània a aquest espai, amb la seva tradició moral de tolerància i prudència.
4. Identificar i analitzar els principals conflictes morals del món actual dins els quals es manifesten tesis antropològiques i ètiques diferents i/o contraposades, com el materialisme i l'espiritualisme, el liberalisme i el socialisme, l'individu-

alisme i el comunitarisme, l'universalisme i el contextualisme.

5. Identificar i apreciar els principals projectes ètics contemporanis, sobretot els drets humans, intentant comprendre les seves aportacions originals i els assaigs de solució que proposen per als principals problemes morals de la nostra època i, en particular, de la nostra societat balear.

6. Identificar i analitzar les diferents formes d'organització política de les societats actuals, sobretot el sistema democràtic i l'estat social de dret, valorant críticament les seves realitzacions, les seves deficiències i el seu horitzó ètic de recerca incessant de la justícia.

7. Conèixer i valorar les principals aportacions de la història de l'ètica i, sobretot, les que més han contribuït al reconeixement dels drets i llibertats individuals, sense oblidar les exigències del deure moral en totes les cultures humanes. Conèixer i valorar les aportacions teòriques pròpies.

8. Utilitzar adequadament el procediment del diàleg i el debat com a instruments essencials dins el plantejament dels conflictes i dilemes morals, com a mitjà molt apropiat per estimular la capacitat d'argumentar i com a procediment privilegiat per a una recerca ètica que afavoreixi el respecte mutu i la cooperació, donant raons que justifiquin les afirmacions pròpies i demanant als altres que justifiquin les seves.

9. Participar de manera racional i constructiva en les activitats de classe, individualment o en grup, tractant de comprendre i assumir les tesis i les actituds ètiques dels altres en un clima de diàleg i tolerància positiva.

10. Iniciar el descobriment dels principis i valors morals, adquirint independència de criteri i judici crític i adoptant progressivament hàbits de conducta moral que planifiquin la pròpia vida, així com estimular una autoimatge positiva i una autoestima adequada a les capacitats i actituds de cada alumne.

3. CONTINGUTS

Els continguts s'organitzen en quatre blocs, cadascun dels quals es presenta desenvolupat en tres apartats (conceptes, procediments i actituds, valors i normes), que poden servir de referència per al desenvolupament de les programacions per part del professorat. En cada cas s'indica quin és el mínim de continguts que s'han de treballar preceptivament. Aquesta organització dels continguts respon al propòsit de concretar el que s'ha d'ensenyar per assolir els objectius esmentats a la secció anterior. Les finalitats generals d'aquesta etapa educativa i les característiques específiques de l'ètica delimiten l'àmbit de continguts pel que fa als conceptes, procediments i actituds, valors i normes. A causa de consideracions relacionades amb la propedèutica, i l'interès que poden suscitar en l'alumnat, s'ha considerat convenient que el currículum de l'assignatura d'ètica parteixi de la discussió d'alguns dels principals problemes morals del nostre temps.

PROBLEMES MORALS DEL NOSTRE TEMPS

La reflexió ètica, si volem que condueixi a un aprenentatge significatiu, ha de versar sobre aspectes concrets de problemes morals contemporanis a l'abast de la comprensió de l'alumnat adolescent. En aquest bloc de continguts es presenta una selecció dels que se solen considerar principals, però excepte en el cas dels inclosos en el primer apartat, que s'han de tractar necessàriament i que han de constituir una unitat didàctica, no s'ha d'entendre que en el procés d'ensenyament s'hagi de seguir l'ordre en què es presenten, ja que això no respon a criteris pedagògics o valoratius i no és imprescindible, ni sembla raonable, abordar tots els continguts amb pretensions d'exhaustivitat, sinó que més aviat és aconsellable que s'incorporin a la programació de la matèria aquells aspectes que interessin i afecten més directament l'alumnat. És del context social de les Illes Balears que s'hauria de partir, de la situació social, econòmica i política, així com de les diferències culturals, econòmiques, sexuals, religioses, etc., com a context general de la problemàtica moral.

Conceptes

1. Desigualtats, marginalitat, exclusió social i discriminacions per raó de raça, creences, religió o aconfessionalitat, llengua, cultura, sexe o altres condicions personals.
2. El fonamentalisme i les seves manifestacions.
3. Violència social, domèstica i estructural. Guerra i armamentisme.
4. El conflicte entre el nord i el sud.
5. Consumisme i manipulació per part de la publicitat i la propaganda.
6. Les relacions entre l'ésser humà i la naturalesa: destrucció del medi ambient. Drets dels animals.
7. La vida quotidiana: treball i atur, transformacions de la intimitat, relacions personals -amor i amistat-, relacions sexuals, addiccions, mort a la carretera.
8. Reptes derivats dels avenços científics i tècnics. Manipulació genètica: la bioètica.

Procediments

1. Registre i anàlisi d'informacions de premsa o documents audiovisuals sobre els diversos tipus de discriminacions.
2. Entrevistes a persones que treballen en organitzacions no governamentals o en organismes oficials que es dediquen a pal·liar la marginalitat o l'exclusió

social a les Illes Balears.

3. Comentari d'alguna cançó que denunciï la guerra o enalteixi la pau.
4. Elaboració d'informes sobre algun conflicte que ha originat violència i exposició oral de les conclusions que se n'han extret.
5. Anàlisi i resolució de dilemes morals i conflictes de valors presents en la vida pública i privada.
6. Debat sobre el problema moral del nostre temps que l'alumnat consideri més important.
7. Dramatització de situacions conflictives i realització d'exercicis de jocs de rol per facilitar la comprensió de l'existència de distintes perspectives i la seva relació en un context social.
8. Preparació de murals per fer una exposició sobre la destrucció del medi ambient i les mesures que es proposen per aconseguir un desenvolupament sostenible.

Actituds, valors i normes

1. Sensibilitat davant els problemes generats per la injustícia, la desigualtat, la marginació o la discriminació negativa.
2. Actitud crítica davant l'androcentrisme, l'etnocentrisme, el consumisme, el racisme i la xenofòbia.
3. Respecte per les opcions morals, polítiques o religioses distintes de les pròpies emmarcades dins el respecte dels drets humans.
4. Valoració de la solidaritat i el diàleg com a actituds propiciadores de la pau i la no-violència.
5. Interès per conèixer i aplicar les mesures per fer una Terra més habitable.
6. Comprensió i reconeixement del dret a la intimitat.
7. Apreciació del valor intrínsec del diàleg com a manifestació i prova de racionalitat.

LA DEMOCRÀCIA COM A ÀMBIT DELS PROJECTES ÈTICS CONTEMPORANIS

L'estudi dels problemes morals contemporanis més importants s'hauria de relacionar amb els projectes ètics que en l'actualitat proposen solucions respectuoses amb la dignitat i la felicitat de totes les persones i, especialment, amb els drets humans. El tractament dels drets humans ha de constituir el nucli d'una unitat didàctica que s'ha de treballar necessàriament. Són especialment valuoses per al tractament dels continguts d'aquest bloc els estudis realitzats per organismes i institucions diversos que donen informació sobre els factors determinants dels principals problemes morals del temps actual, a la vegada que promouen projectes per solucionar-los. Tant o més aprofitables són les aportacions de programes d'investigació pedagògica dins l'àmbit de l'educació per la pau, l'educació intercultural, l'educació del consum, l'educació per la conservació del medi ambient i l'educació per la igualtat entre els sexes, dels quals hi ha interessants exemples aplicables a les Illes Balears.

Conceptes

1. Els drets humans.
2. Democratització i emancipació econòmica, social i política.
3. La ciutadania.
4. La justícia. Legalitat i legitimitat. La desobediència legítima.
5. El pacifisme, l'ecologisme i el feminisme.
6. Multiculturalitat, interculturalisme i construcció europea.
7. Les ONG i el voluntariat.

Procediments

1. Lectura comprensiva de l'articulat de la Declaració universal dels drets humans i classificació dels drets segons diversos criteris.
2. Recerca d'informació a la premsa o a Internet sobre projectes ètics com els de la UNESCO, Amnistia Internacional, Greenpeace, SOS Racisme i altres ONG.
3. Comparació de diverses iniciatives a favor de la pau.
4. Debat sobre els principis en què es basa l'ètica ambiental.
5. Anàlisi del feminisme i de la conquesta del nou paper social de les dones.
6. Preparació de murals on figurin aspectes multiculturals o interculturals de la societat de les Illes Balears.
7. Resum i comentari d'alguna pel·lícula o document audiovisual que exposi la lluita d'un poble per les llibertats democràtiques i per l'emancipació econòmica, social o política.

Actituds, valors i normes

1. Interès per conèixer accions a favor de la pau, la no-violència i el respecte dels drets humans.
2. Curiositat per conèixer els fonaments de l'estat de dret, l'estat social i l'estat del benestar.
3. Convicció que les lleis són necessàries per a la convivència.
4. Sensibilitat envers les implicacions morals de l'ecologisme i el pacifisme i valoració dels projectes per a l'emancipació de la dona.
5. Curiositat per conèixer les creences, les actituds i els valors subjacents en tota

cultura.

6. Apreciació de la multiculturalitat com a forma d'enriquiment cultural. Respecte pels principis i valors morals de cultures distintes de la pròpia.
7. Rebuig de tota forma d'opressió social, política i econòmica.
8. Apreciació dels drets i les llibertats conquerits per les generacions anteriors mitjançant lluites llargues i costoses.
9. Solidaritat amb les persones i els pobles que pateixen una persecució injusta.
- Participació en accions solidàries d'alguna organització que propugni un projecte ètic.

LA RACIONALITAT I L'ESTRUCTURA DE LA VIDA MORAL

Aquest bloc ens introdueix a la problemàtica específica de la reflexió filosòfica sobre la vida moral. El bloc incorpora el problema de la pluralitat dels valors i codis morals a partir de l'anàlisi dels contextos històrics i socials en què tenen o han tengut vigència. Amb aquest enfocament, la reflexió sobre la gènesi i la historicitat de la moral inclou la consideració dels fets religiosos i la connexió d'aquests amb creences, valors i conductes adquirits socialment. L'examen de la formació de la personalitat moral de l'individu, a més de tenir la funció de facilitar la capacitat de posar-se en el lloc d'altres persones per comprendre i respectar els diferents punts de vista sobre els valors, pot conduir a l'adquisició d'una major autonomia. En qualsevol cas, se cerca superar el dogmatisme i el relativisme ingenus i fer compatibles el respecte dels principis i valors morals no compartits amb la defensa dels valors propis d'una societat democràtica i el consegüent rebuig de les situacions de violència, coacció i abús de la força física o psíquica per a la subjecció a normes morals.

Conceptes

1. Acció, hàbit, costum, valor i norma.
2. Normes socials, jurídiques i morals.
3. Característiques del fet moral.
4. Moral, immoral i amoral com a adjectius.
5. L'autoritat i la seva legitimació.
6. Heteronomia i autonomia moral: la formació de la personalitat moral de l'individu en el context social.
7. Judici i argumentació moral.
8. Pluralisme moral i relativisme.
9. Ètica com a filosofia moral. Racionalitat i ètica.
10. Virtuts morals i sentit del deure. Ideals de vida i responsabilitat.

Procediments

1. Anàlisi del procés de realització d'una acció conscient, voluntària i lliure.
2. Recopilació i classificació de normes segons si són socials, jurídiques o morals.
3. Utilització d'informacions de premsa per a la identificació i caracterització dels fets morals i per detectar els valors implícits o explícits que contenen aquestes informacions.
4. Recerca dels significats dels termes moral i ètica en diccionaris, enciclopèdies, llibres de text o altres fonts de consulta.
5. Identificació de valors en documents periodístics, literaris, gràfics, artístics, etc.
6. Indagació de les diverses formes lingüístiques en què s'expressen els judicis morals.
7. Construcció d'argumentacions morals i debat sobre la seva validesa. Discussió de dilemes morals amb la finalitat de posar de manifest els diversos graus d'autonomia.
8. Comparació entre el punt de vista moral i el punt de vista ètic.

Actituds, valors i normes

1. Atenció als aspectes afectius de l'acció moral.
2. Interès per comprendre el sentit de les instàncies normatives.
3. Sensibilitat envers la complexitat de les situacions morals.
4. Reconeixement del fet que les normes són necessàries, fins i tot per jugar i divertir-se.
5. Convicció que les lleis són necessàries per a la convivència.
6. Rigor en l'expressió de judicis i argumentacions morals.
7. Valoració de la reflexió ètica.
8. Valoració de les normes deontològiques.

TEORIES ÈTIQUES

Un currículum de l'assignatura d'ètica seria incomplet si no inclogués en els seus continguts les tesis fonamentals de les principals teories que al llarg del temps han donat una resposta lúcida i coherent als problemes morals i que, per això mateix, han esdevingut clàssiques. El repertori d'aquestes teories no s'ha d'entendre com una relació de temes, sinó com un conjunt de conceptes operatius que d'alguna manera haurien d'estar presents en l'organització i seqüenciació d'unitats didàctiques que el professorat ha de fer en la programació de l'assignatura. Serà necessari, però, dissenyar una unitat didàctica dedicada a aclarir el

paper de l'ètica com a teoria de la vida moral. En aquest bloc, més que en cap altre, hi ha el perill de privilegiar els continguts conceptuals en detriment dels procedimentals i actitudinals, per la qual cosa és pertinent observar que, més que dur a terme un estudi històric de les diverses teories, serà convenient posar de manifest els diferents models de raonament i de propostes morals que hi ha hagut en relació amb l'elecció i la justificació d'accions.

Conceptes

1. La fonamentació de la vida moral.
2. Ètiques dels fins: hedonisme, utilitarisme i eudemonisme.
3. Ètica del deure.
4. Nihilisme.
5. Ètica comunicativa.

Procediments

1. Lectura, interpretació i comentari de textos on s'exposi alguna teoria ètica.
2. Plantejament de preguntes sobre els principals conceptes d'alguna teoria ètica i planificació d'estratègies per trobar una resposta adequada.
3. Mapa conceptual on es relacionin les principals nocions d'alguna teoria ètica.
4. Preparació i realització de fòrums o debats sobre alguna de les teories ètiques.
5. Dramatització de diàlegs entre posicions ètiques contraposades a fi d'extreure'n les conclusions pertinents.
6. Integració, en una síntesi global de caràcter ètic, de diverses posicions morals enfront de qüestions problemàtiques d'actualitat.

Actituds, valors i normes

1. Interès per l'anàlisi dels diversos punts de vista de diferents teories ètiques.
2. Adopció d'una actitud oberta i receptiva envers perspectives diferents en el plantejament, l'anàlisi i la resolució de problemes morals.
3. Valoració de l'argumentació racional com a criteri de validesa dels judicis morals.
4. Actitud crítica davant teories ètiques contraposades o incompatibles entre si.
5. Compromís en la defensa argumentada d'algun principi moral.
6. Rigor en l'exposició de judicis o arguments morals.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen els tipus i grau d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat hagi assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

1. Descriure, expressant-se amb claredat, els trets propis de la moralitat humana i els conceptes bàsics de l'estructura moral dels éssers humans, com són la dignitat personal, la norma, la consciència, el valor, el deure i la responsabilitat moral.

Aquest criteri pretén determinar que l'alumnat és conscient del punt de vista propi de la moral i capaç de comprendre els conceptes que fonamenten l'estructura de la moralitat humana.

2. Confeccionar informes i participar en debats sobre qüestions moralment problemàtiques, especialment sobre aquelles en què es manifesten posicions culturals i ètiques diferents o contraposades, utilitzant amb rigor i esperit crític la informació obtinguda de diverses fonts i expressant les pròpies conclusions d'una manera organitzada, intel·ligible i raonada.

Aquest criteri té l'objectiu de garantir que l'alumnat sigui sensible als problemes morals i comprovar si els enfoca amb rigor i amb actituds tolerants i solidàries.

3. Cercar, seleccionar, descriure i avaluar alguns aspectes del procés de formació de la moralitat al llarg de diferents èpoques històriques, tot analitzant les condicions i els contextos socials i polítics que en possibilitaren els canvis més significatius.

Amb aquest criteri es pretén verificar si s'ha comprès el caràcter historicosocial dels valors i les normes morals, la seva relació amb les institucions polítiques i socials i la connexió amb les idees més generals sobre la naturalesa humana.

4. Explicar la Declaració universal dels drets humans i altres documents que amplien l'aplicació d'aquests drets, valorant-los com a síntesi dels valors morals que, basant-se en la dignitat humana, promouen la llibertat, la pau, la solidaritat i la justícia, i descriure situacions de persones, grups socials o pobles que pateixen a causa de la conculcació dels drets humans.

Aquest criteri tracta d'avaluar, per una banda, el coneixement dels drets humans i la comprensió que la violació d'aquests drets no invalida la seva significació com a instància moral i, per altra banda, la capacitat de detectar i denunciar amb esperit solidari les transgressions dels drets i les llibertats fonamentals.

5. Descriure i explicar costums, formes de vida, normes o projectes morals diferents i apreciar la importància d'atendre diversos punts de vista en l'anàlisi dels problemes morals que es plantejegen en el món actual.

Amb aquest criteri es pretén comprovar la capacitat de posar-se en el lloc d'altre mostrant respecte i interès per la forma de pensar, de ser i d'actuar de les per-

sones que tenen opcions morals, polítiques o religioses que no coincideixen amb

les pròpies, sense renunciar, per això, a fer-ne un judici crític.

6. Expressar i descriure de manera correcta i raonada les nocions d'estat democràtic de dret i d'estat social i democràtic de dret com a organitzacions polítiques formals de l'Estat espanyol i d'altres estats del món.

Amb aquest criteri s'intenta establir que l'alumnat compregui i valori les garanties que suposa l'organització democràtica de la convivència i els avantatges d'ordre pràctic que reporta a la ciutadania l'estat del benestar.

7. Elaborar judicis i argumentacions morals raonant amb el major rigor possible, amb autonomia i independència de criteri, a fi que es reconegui la necessitat de justificació racional de les normes i els valors implícits o explícits en els discursos que donen sentit a l'acció humana.

Aquest criteri té per objecte constatar la comprensió i valoració de les aportacions de distintes teories ètiques a l'aclariment i anàlisi dels problemes de valors per mitjà dels procediments racionals que permeten discernir la qualitat i la validesa dels judicis i del raonament moral.

8. Col·laborar en la realització de treballs en grup i participar en discussions o debats sobre qüestions morals amb una postura constructiva i crítica, fonamentant raonadament les pròpies opinions i escoltant i respectant les alienes.

Amb aquest criteri s'intenta valorar la disposició a cooperar en el plantejament i l'anàlisi dels problemes morals per mitjà del debat d'idees, l'aclariment de valors, la discussió de dilemes morals o el tractament de qüestions socialment controvertides.

9. Expressar judicis adduint arguments i raons que justifiquin l'opinió personal davant de conflictes o dilemes, ja siguin reals o imaginaris, i ser capaços d'assumir diferents perspectives entorn d'una mateixa situació.

Amb aquest criteri es vol mesurar el progrés de l'alumnat en el seu estadi de desenvolupament moral.

10. Participar de manera democràtica i cooperativa en totes les activitats programades tant a l'aula com fora d'aquesta.

Amb aquest criteri es pretén observar el grau amb què l'alumnat desenvolupa actituds favorables a l'ordre i el rigor del treball individual i a la seva correcta execució i presentació, com també el grau de desenvolupament d'actituds d'interès i participació en les tasques col·lectives.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Aprentatge significatiu i funcional

L'ètica ha de contribuir, com qualsevol altra assignatura, a l'educació moral, però el seu objectiu no ha de ser mai adoctrinar, sinó que, justament perquè vol ser una reflexió crítica sobre els sistemes morals, ha de trobar la distància, la neutralitat i l'espai de llibertat necessaris per facilitar l'estudi i l'aclariment dels valors morals. Per aconseguir aquest objectiu no funcionen gaire bé les lliçons magistrals, les explicacions i els arguments teòrics que el professorat exposa a un alumnat que escolta passivament. Sembla més adient recórrer a narracions, textos, imatges, notícies, casos o exemples de situacions viscudes o imaginàries que estimulin el pensament i convidin al diàleg i al debat sobre els aspectes morals de la conducta humana. Aquesta metodologia, basada en el diàleg com a activitat bàsica, no implica renunciar a l'adquisició dels conceptes principals de l'ètica, sinó que és una altra manera, potser més eficient, d'accedir-hi a partir d'un aprenentatge significatiu i funcional.

Orientacions sobre el procés d'ensenyament i aprenentatge

Si s'adopta el principi de facilitar aquest tipus d'aprenentatge, serà convenient en tots els casos partir d'activitats que permetin construir i assimilar els nous coneixements, i relacionar-los amb l'experiència i els coneixements previs de l'alumnat. L'assumpció d'aquest principi hauria d'orientar no sols la seqüenciació dels continguts, sinó també la planificació de totes les activitats d'ensenyament i aprenentatge. En aquest sentit, la incorporació de temes d'actualitat o de qüestions properes a l'alumnat permet realitzar diverses activitats, com l'anàlisi i la discussió de problemes morals o la confecció de mapes conceptuals, que afavoreixen la connexió entre les idees prèvies i els nous continguts que s'han d'aprendre.

Els refranys, les rondalles, el cançoner tradicional, els jocs populars, els documents històrics i els textos literaris de caràcter poètic o narratiu que formen part del patrimoni cultural de les Illes Balears haurien de ser aprofitats per estimular la reflexió i servir de base per a la realització d'activitats com les que comporta l'aclariment de valors, els jocs de rol, la discussió de dilemes morals, el diàleg en comunitat de recerca, el debat sobre qüestions moralment controvertides, etc. Naturalment, l'atenció preferent al patrimoni cultural de les Illes Balears com a centre de la reflexió ètica no és incompatible amb l'ús d'altres fonts de tipus filosòfic, artístic o literari d'àmbit universal. En aquest sentit, la utilització de fonts periodístiques, radiofòniques o televisives, el recurs a Internet, el cinema, el teatre, la cançó, la poesia, el conte i la novel·la, les obres artístiques i els exemples extrets de la publicitat i la propaganda política són instruments que, a més de motivar l'alumnat, resulten valuosos per facilitar el plantejament de problemes morals, conflictes i dilemes, per dur a terme la detecció de valors i analitzar-los posteriorment o per conèixer determinats aspectes dels projectes ètics del nostre temps. En qualsevol cas, sigui quin sigui el material emprat,

s'hauria de tenir en compte que, en l'enfocament de l'ètica, el que és més decisiu és la distinció entre els bons i els mals raonaments i l'aclariment de quin tipus d'arguments i de criteris són pertinents en les decisions morals.

Paper del professorat

El paper del professorat de l'assignatura d'ètica, com a guia i mediador que afavoreix la construcció d'aprenentatges significatius, és de gran importància per a l'educació moral i ètica. La seva funció no pot ser en cap cas la de criticar o soscarar les creences religioses o les conviccions morals o polítiques de l'alumnat, sinó ajudar-lo a aclarir les pròpies creences i conviccions i a trobar uns fonaments racionalment més consistents. Tot condueix a pensar que la seva principal intervenció en el procés d'ensenyament/aprenentatge ha de ser la pròpia d'un expert que facilita el diàleg i encoratja a la discussió en la comunitat que forma amb l'alumnat. La psicologia genètica, en efecte, mostra que la interacció dins el grup d'iguals genera l'aparició de conflictes cognitius que propicien el pas a estadis superiors de desenvolupament moral. L'ètica, per altra banda, no es pot aprendre sense recórrer a les estratègies de la interrogació i el diàleg, que es fonamenten en la mateixa naturalesa de la filosofia.

En les discussions ètiques, el professorat no tan sols fa el paper de moderador o àrbitre, sinó que també, i sobretot, té com a funció facilitar l'aprenentatge i la participació de l'alumnat, proposant-li textos, situacions, preguntes, activitats o exercicis per estimular la reflexió crítica i el diàleg productiu sobre problemes morals.

Mesures per facilitar l'aprenentatge i la participació

Entre les mesures aconsellables, la primera i més decisiva és la creació d'un clima de confiança en què domini el respecte més absolut per les opinions expressades per qualsevol membre de la classe. Potser un dels millors sistemes és la negociació de les normes que han de regir la comunitat de recerca que formen els alumnes i el professor, i l'establiment dins l'aula d'un sistema de disciplina mútua que controli el compliment de les normes. En qualsevol cas, s'ha d'estar atent i vigilar que l'expressió d'opinions no esdevingui una discussió, sinó que es mantingui com un treball col·lectiu per aconseguir l'anàlisi acurada i l'aclariment de significats de conceptes morals, l'obertura envers noves idees o perspectives en el tractament dels problemes i el rigor en el raonament.

Aconseguir que els estudiants participin en un diàleg filosòfic és un art per al qual no hi ha receptes, però per exercir-lo semblen oportunes les mesures següents:

- Proposar textos o presentar situacions d'aprenentatge que responguin als interessos de l'alumne, perquè aquest pugui engagar i mantenir un diàleg productiu i perquè serveixin d'estímul per arribar a pensar per si mateix.
- Reforçar positivament les intervencions a fi d'encoratjar tothom a exposar les seves opinions.
- Ajudar els alumnes a expressar les pròpies idees i que ells mateixos ajudin els companys a expressar-se correctament.
- Exigir rigor en les argumentacions i demanar que donin raons i que diguin com saben que és cert allò que saben.
- Demanar que facin inferències i que investiguin les conseqüències que té per a la vida humana el fet de sostenir unes idees i no unes altres.
- Insistir en la consideració de la validesa dels processos de raonament i instar-los a cercar la consistència en les seves opinions.
- Assenyalar les fal·làcies o els errors conceptuals i animar-los a examinar els pressupòsits implícits en algunes de les proposicions que es defensen.
- Considerar que la discussió filosòfica com a mètode privilegiat per a l'aprenentatge de l'ètica no és incompatible amb altres formes d'intervenció educativa que es puguin concretar en els projectes educatius de cada centre.
- Comunicar-se per Internet o per videoconferència amb grups d'alumnes de centres diversos i, en particular, de les altres illes, d'altres indrets dels Països Catalans, de l'estranger, si fos possible, i, fins i tot, de països del tercer món són recursos que ahir eren de ciència-ficció però que ara ja són factibles i que poden no sols motivar l'alumnat, sinó facilitar el coneixement i l'assumpció de noves perspectives socials i morals.
- Utilitzar els recursos que determinades ONG poden proporcionar, en molts casos també per Internet, i que, a més de ser útils per al desenvolupament de les activitats didàctiques, poden facilitar canals que serviran per garantir la funcionalitat dels aprenentatges adquirits.

Mesures d'atenció als alumnes amb necessitats educatives específiques

L'estructura i l'ordenació dels quatre blocs de continguts formen el primer nivell de concreció del currículum preceptiu, que ha de permetre el desplegament d'itineraris múltiples per fer efectiva l'atenció a la diversitat. La formació de petits grups de treball dins la mateixa aula, en els quals es distribueix el treball per preparar els debats o realitzar altres activitats, és una de les mesures més recomanables. Una bona mesura és també la realització d'un diari on cada alumne, segons els interessos i capacitats, reflecteixi el que ha pensat o sentit en el desenvolupament de la classe i ho relacioni amb altres informacions o experiències.

Orientacions per a la seqüenciació de continguts

Els continguts d'ètica abasten un camp temàtic molt ampli que pot concretar-se en programacions molt distintes segons les característiques del grup classe, del context del centre docent i de les decisions adoptades en el seu projecte educatiu.

Orientacions per a l'avaluació

És convenient una avaluació diagnòstica que permeti obtenir una informació inicial i personalitzada dels coneixements de l'alumnat. Alguns procediments, com els mapes conceptuals, els debats o l'anàlisi de problemes morals, a més d'afavorir les habilitats dialògiques, tan estimables en l'educació moral, resulten especialment útils per dur a terme una avaluació inicial de les idees, les actituds prèvies, els interessos i el grau de desenvolupament moral de l'alumnat.

Amb la finalitat de conèixer la progressió en l'assoliment dels objectius i detectar-ne les dificultats per adaptar les estratègies d'ensenyament a les necessitats de l'alumnat, és recomanable una avaluació formativa, consistent en la recollida de dades sobre el procés d'aprenentatge. Quant a les pautes per a aquest tipus d'avaluació, cal tenir en compte que ha de ser:

- Contínua, és a dir, que s'ha de basar en l'observació sistemàtica obtinguda al llarg de tot el procés d'aprenentatge.
- Global, la qual cosa vol dir que ha de considerar les actituds, els valors i les normes, juntament amb els procediments i els conceptes.
- Coherent amb les activitats realitzades a l'aula i amb els criteris d'avaluació.
- Personalitzada, és a dir, adequada a la diversitat i atenta a l'evolució individual de cadascun dels alumnes.
- Diferenciada de les altres assignatures del currículum.

Pel que fa a les tècniques d'avaluació de l'assignatura d'ètica, s'hauria de tenir en compte l'observació sistemàtica del treball a l'aula i, principalment, de les actituds i de la correcció en el diàleg. Per dur-la a terme resulta útil la utilització de llistes de control o d'escales estimatives de valoració. A més dels resultats aconseguits, serà recomanable valorar el procés de realització dels diferents treballs individuals o en grup que es facin al llarg del curs i la creativitat a l'hora d'exposar-los oralment o per escrit. L'avaluació es veurà facilitada si s'estableix una guia dels diferents aspectes que s'han de valorar (presentació, exposició ordenada, estructura, redacció, contingut, etc.). És necessari donar a conèixer prèviament aquesta guia a l'alumnat com a pauta per dur a terme el treball. Les proves basades en l'anàlisi, el comentari o la interpretació d'informacions documentals escrites o videogràfiques poden ser especialment útils per aconseguir una informació fiable, i tan objectiva com sigui possible, sobre aspectes concrets del procés d'aprenentatge. El quadern i, eventualment, el diari de classe de l'alumnat, al marge del seu valor formatiu, és un instrument de recollida d'informació molt útil per a l'avaluació contínua.

Si un dels objectius que es pretén és la consecució de l'autonomia de l'alumnat, serà necessari incorporar procediments d'autoavaluació i coavaluació del mateix alumnat com a mitjà per estimular la seva capacitat d'emetre judicis equilibrats sobre els aprenentatges que realitza.

Organització de l'aula, espais i recursos

S'ha de tenir en compte la possibilitat de crear a l'aula situacions diverses d'aprenentatge i la conveniència que aquesta permeti disposicions que facilitin no sols la interacció entre el professor i els alumnes, sinó també entre els alumnes. Serà útil, doncs, que el mobiliari es pugui disposar de manera flexible, per tal que, a més de fer possible el treball individual o en gran grup, permeti també el treball en petits grups per aplicar tècniques com la de Phillips 66 o el treball cooperatiu.

Caldrà també preveure la possibilitat de disposar de material de consulta -al marge del que pugui aportar el mateix alumnat- procedent de la biblioteca de l'aula, del departament, del centre o bé de biblioteques públiques a l'abast de l'alumnat, els catàlegs de les quals seria bo conèixer. L'aplicació de mètodes de cooperació respecte al material escolar, a més de complir una finalitat de tipus pràctic, servirà per al desenvolupament d'actituds de solidaritat i responsabilitat. Els llibres de text seran útils sempre que vagin enfocats a ensenyar a aprendre més que a la simple transmissió d'informació i tinguin, a més d'un contingut rigorós i bona presentació, una forma d'expressió que en faciliti la comprensió. També serà necessari preveure la dotació de mitjans audiovisuals (retroprojectors i projectors de diapositives i de vídeo, ja siguin fixos o portàtils) i disposar de facilitats per poder enfosquir l'aula, a més de tenir accés a una mediateca, que pot pertànyer igualment al departament, al centre de recursos del mateix institut o de fora o procedir de les aportacions de l'alumnat. Així mateix, mentre no es disposi de terminals a la mateixa aula, s'haurà de poder accedir a l'aula d'informàtica del centre.

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans (la pau, la solidaritat, l'educació ambiental...)

La distinció entre els bons i els mals raonaments no és l'únic que importa a l'hora d'enfocar aquesta assignatura. La reflexió ha de servir de base per assumir les

actituds, els valors i les normes que fonamenten l'educació moral i cívica.

L'assignatura d'ètica està connectada d'una manera especial amb la resta d'assignatures pel que fa a la transmissió i assumpció d'aquests valors, ja que la seva finalitat específica implica la reflexió sobre aquests principis, que l'alumnat ha d'adquirir i desenvolupar al llarg del seu aprenentatge.

GEOGRAFIA I HISTÒRIA

1. INTRODUCCIÓ

Es tracta d'un currículum vertebrat científicament a partir de la geografia i la història, de l'anàlisi dels espais i de l'esdevenir dels humans. Es parla, doncs, d'un coneixement científic i social que vol comprendre el món, un món que, perquè l'alumnat l'entengui, necessita la transposició didàctica. Per això, el coneixement s'organitza en tres tipus de continguts: els conceptuals, els procedimentals i els actitudinals, de valors i normes.

Els temes que s'enumeren per a cada curs en formen el cos conceptual. De fet, els conceptes són la línia conductora que dona cohesió al coneixement científic-social, però per construir-lo es recorre als continguts procedimentals. Aquest tractament procedimental es refereix a:

- Com tractar la informació.
- Com discernir la multiplicitat de causes que modelen les societats històriques i les contemporànies.
- Com copsar el temps, la simultaneïtat, el canvi i la permanència com a modeladors de les societats.
- Com organitzar-se individualment i en grup per treballar sobre algun tema que sigui proper a l'alumnat.

Per una altra banda, a la geografia i a la història se'ls reconeix un paper de moduladores del civisme. La geografia i la història, a més de voler ser un instrument d'anàlisi de les realitats socials, són socialitzadores, com ho és tot el currículum escolar. En el cas particular d'aquesta assignatura la socialització s'expressa especialment per mitjà dels continguts actitudinals. El fet de tractar-se, doncs, d'un contingut específic ha de ser present en l'acció d'aula i, consegüentment, ha de ser programat. La formació integral de l'alumnat, objectiu de l'ensenyament obligatori, vol que aquest adopti actituds i judicis personals compromesos amb el respecte i l'ajut mutus, amb la valoració i conservació del patrimoni i amb la curiositat científica i el rigor crític.

Aquestes actituds, diguem-ne cíviques, han de tenir especial rellevància en el treball d'aula, perquè són valors fonamentals d'una societat democràtica i de l'educació per al futur. A més, allà on primer es farà evident aquest conjunt de normes i valors és en l'entorn més proper de l'alumnat, en el seu primer àmbit d'actuació, i d'aquí la seva transcendència, la seva presència dins l'aula, una presència que s'adiu perfectament amb la preocupació pel futur que demostra l'assignatura de geografia i història.

El currículum propi de les Illes Balears, un currículum compromès amb la llengua, la cultura, la història i la geografia de les Illes, inclou continguts que volen posar en contacte l'alumnat amb el món real, amb el coneixement directe i immediat de la nostra terra i dels problemes dels seus habitants. Des del moment en què es facilita el coneixement de la societat on es viu, els escolars han d'adquirir i desenvolupar actituds participatives que persegueixin una societat més cohesionada socialment, escrupolosament respectuosa amb la pluralitat d'idees i amb la diversitat lingüística i cultural d'Europa, d'Espanya i del món; una societat europeïsta, conscient de la responsabilitat que té Europa davant el món en la defensa dels valors de la democràcia i la humanització del mercat, i una societat mediterrània, preocupada per la recerca de solucions per apaivagar la tensió històrica i geogràfica entre el nord i el sud.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament de la geografia i la història a l'etapa de l'educació secundària obligatòria té com a objectiu desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Conèixer els processos i mecanismes bàsics que regeixen els fets socials, i utilitzar aquest coneixement per comprendre el passat i l'organització de les societats.
2. Adquirir i emprar amb precisió i rigor el vocabulari específic de l'assignatura. Seleccionar informació amb els mètodes i les tècniques propis de la geografia i de la història, per explicar les causes i conseqüències dels problemes i per comprendre el passat històric i l'espai geogràfic.
3. Utilitzar les imatges i les representacions cartogràfiques per identificar i localitzar objectes i fets geogràfics i explicar la seva distribució en diferents escales. Utilitzar, així mateix, altres fonts geogràfiques d'informació -textos escrits, sèries estadístiques, gràfics i imatges- i elaborar croquis i gràfics senzills.
4. Identificar els elements del medi físic i descriure i caracteritzar els principals medis naturals i la seva distribució. Analitzar la utilització dels recursos que fan els grups socials, i valorar-ne les conseqüències ambientals.
5. Descriure un espai geogràfic i assenyalar-ne les característiques. Identificar els espais rurals, industrials, de serveis i urbans.
6. Conèixer la diversitat geogràfica del món, els seus trets bàsics físics i humans i distingir-hi les grans àrees socioeconòmiques, culturals i polítiques. Comprendre els trets físics i humans d'Espanya i la diversitat de la seva

geografia i la seva cultura.

7. Conèixer i valorar les característiques específiques del territori i de la identitat lingüística i cultural de les Illes Balears, com també de la seva evolució històrica, tenint en compte les especificitats insulars i les seves relacions amb els territoris de parla catalana i amb la resta de les comunitats de l'Estat espanyol.

8. Valorar i respectar el patrimoni cultural, lingüístic, historicoartístic i mediambiental, assumint les responsabilitats que implica la seva conservació. Conscienciar-se de la significació especial que té aquest patrimoni com a manifestació de la memòria col·lectiva i expressió de la identitat pròpia i genuïna del poble de les Illes Balears.

9. Conèixer les transformacions recents que ha sofert el medi natural de les Illes Balears i ser conscient de l'impacte mediambiental que planteja l'ocupació del territori, la utilització massiva dels recursos naturals i les seves implicacions econòmiques, com també les conseqüències sobre la qualitat de vida de la ciutadania.

10. Identificar i localitzar en el temps i en l'espai els processos i els esdeveniments rellevants, a fi d'adquirir una perspectiva global de l'evolució històrica de la humanitat, dins d'un marc cronològic precís i un esquema de dates clau, i distingir dins l'evolució històrica les nocions de canvi i permanència.

11. Comprendre la interrelació dels factors multicausals que expliquen l'evolució de les societats humanes, com també el paper exercit en l'esmentat procés per col·lectivitats i grans personalitats, a fi d'evitar una visió reduccionista de la història.

12. Adquirir una memòria històrica que permeti elaborar una interpretació personal del món, per mitjà d'uns coneixements bàsics tant d'història universal, com d'història de les Illes Balears, com d'història d'Espanya, respectant i valorant els aspectes comuns i els de caràcter divers a fi de facilitar la comprensió de la possible pertinença simultània a més d'una identitat col·lectiva.

3. CONTINGUTS

Primer curs

LA TERRA I ELS MEDIS NATURALS

Conceptes

El planeta Terra

1. La Terra, planeta del sistema solar.
2. Els moviments de la Terra i les seves conseqüències.
3. La representació de la Terra. Mapes i imatges.

Els elements del medi natural

4. La composició de la Terra. Les plaques terrestres i la distribució que presenten. Continents i oceans.
5. El relleu terrestre. Les grans unitats del relleu dels continents. La seva distribució. El relleu dels fons oceànics.
6. L'atmosfera i els fenòmens atmosfèrics. Els climes i el seu repartiment geogràfic. Els éssers vius: la vegetació, el sòl i els animals. Les aigües continentals.

Els medis naturals i els recursos. La seva distribució geogràfica

7. Els medis naturals en relació amb l'ús que en fan els grups humans.
8. Els medis humits, les regions polars, les tundres, el bosc boreal, les muntanyes alpines i els deserts.
9. Els boscos tropicals i les sabanes. Els medis temperats, amb especial referència als medis temperats d'Europa i d'Espanya.

Els riscos naturals

10. Els riscos climàtics: sequeres, pluges torrencials i ciclons tropicals.
11. Els terratrèmols i les erupcions volcàniques.

El medi físic a les Illes Balears

12. Les Illes Balears: un arxipèlag dins la Mediterrània. Situació i extensió.
13. Els trets físics fonamentals: relleu, costes, clima, hidrografia i biodiversitat.
14. La insularitat. Unitat i diversitat del medi físic balear.
15. El fet insular en el context de la Unió Europea.
16. Degradació, conservació i reversibilitat.

Procediments

Tractament de la informació

1. Interpretació i anàlisi d'informacions diverses de contingut geogràfic.
2. Lectura, interpretació i confecció de plànols i mapes de diferents característiques i escales.
3. Identificació i causalitat de diferents tipus de projeccions i de símbols cartogràfics.
4. Lectura, identificació, anàlisi i interpretació dels diferents paisatges geogràfics i dels elements que els configuren.

Explicació multicausal

5. Explicació de les interaccions entre el medi i l'acció humana que es donen en les manifestacions i els processos geogràfics, com ara la configuració d'un paisatge determinat, la localització i la distribució dels fets geogràfics, la degradació o la contaminació ambiental, etc.

Indagació i investigació

6. Realització de treballs de síntesi o petites investigacions de caràcter preferentment descriptiu sobre algun fet local, comarcal o insular d'interès geogràfic.

Actituds, valors i normes

Rigor crític i curiositat científica

1. Valoració i rigor crític envers l'ús i la interpretació de les diverses fonts d'informació geogràfica.
2. Curiositat per descobrir i conèixer territoris i paisatges de diferent tipologia i característiques.
3. Interès per conèixer els elements del medi físic de les Illes Balears i la seva diversitat i presa de consciència de la fragilitat mediambiental del territori illenc.

Valoració i conservació del patrimoni

4. Valoració del medi natural com a recurs limitat i fràgil.
5. Valoració de la diversitat del paisatge natural com una riquesa que s'ha de respectar.
6. Conscienciació dels grans problemes derivats de l'impacte de les activitats humanes en diferents territoris, àmbits i escales.
7. Defensa del patrimoni natural davant qualsevol agressió derivada de l'impacte de les activitats humanes.
8. Disposició per trobar solucions adequades o alternatives a la problemàtica derivada de les interaccions que es produeixen entre les activitats humanes i el medi.

PREHISTÒRIA I HISTÒRIA ANTIGA

Conceptes

El procés d'hominització. La prehistòria

1. El paleolític. La revolució neolítica i l'edat dels metalls.
2. La prehistòria balear.
3. Fenicis i púnics a les Pitiüses.

Les primeres civilitzacions històriques

4. Egipte i Mesopotàmia.
5. Art i cultura.

Grècia: fonaments de la cultura europea

6. La polis. La democràcia grega.
7. L'hel·lenisme. Art i cultura.

La civilització romana: la unitat del món mediterrani

8. La república i l'imperi. Els pobles germànics.
9. El cristianisme.
10. Art i cultura.

La Hispània romana

11. La romanització.
12. La integració de les illes Balears al món romà.
13. La crisi de l'Imperi romà i les invasions germàniques.

Procediments

Tractament de la informació

1. Obtenció, selecció i registre d'informació explícita o implícita a partir de restes arqueològiques, mapes, obres d'art, etc.
2. Elaboració de notes, resums, esquemes, etc., a partir d'informació escrita i oral.
3. Realització de treballs de síntesi a partir de fonts secundàries.

Explicació multicausal

4. Anàlisi i interpretació d'obres d'art d'èpoques diferents des de diverses perspectives (sociològiques, iconogràfiques, etc.).
5. Anàlisi i contextualització dels elements bàsics de l'expressió plàstica i visual en diferents èpoques i artistes.
6. Interpretació dels processos de canvi històric mitjançant la utilització dels diferents codis de representació del temps històric (eixos cronològics, diagrames temporals, mapes, etc.).
7. Identificació de les categories temporals.

Actituds, valors i normes

Rigor crític i curiositat científica

1. Interès per conèixer els trets principals que identifiquen l'esdevenir històric de les Illes Balears. Respecte i valoració de la riquesa del nostre patrimoni històric,

artístic i cultural i disposició favorable per actuar en defensa de la seva conservació.

2. Predisposició per cercar una part de l'explicació de situacions i esdeveniments actuals en els antecedents històrics.
3. Valoració crítica dels prejudicis sexistes presents en els nostres costums i les nostres tradicions i recuperació i integració del patrimoni cultural de les dones.

Respecte i ajut mutu

4. Respecte i valoració crítica d'actituds, creences i formes de vida de persones o grups que pertanyen a societats o cultures diferents de la pròpia.
5. Respecte i valoració positiva d'altres cultures, i molt especialment de la diversitat cultural d'Espanya.

Valoració i conservació del patrimoni

6. Valoració i conservació de les restes i dels vestigis arqueològics, monumentals i paisatgístics com a manifestació de la memòria col·lectiva.

Segon curs

LES SOCIETATS HUMANES

Conceptes

La població

1. La distribució geogràfica de la població mundial.
2. La dinàmica de la població. Moviment natural i moviments migratoris.
3. Les estructures demogràfiques.
4. El creixement de la població.
5. L'especificitat demogràfica de les Illes Balears.

L'activitat econòmica de les societats

6. El funcionament de l'activitat econòmica. Producció, intercanvi i consum.
7. Els agents econòmics.
8. Els factors productius. Recursos naturals, treball i capital.
9. Característiques de l'activitat econòmica. L'economia europea, l'economia espanyola i l'economia de les Illes Balears.
10. Societat i economia de la informació.

L'organització de les societats

11. L'estructura de la societat. Estratificació social. La divisió tècnica i social del treball.
12. La dinàmica de la societat. Els processos de canvi i conflicte social. Principals característiques de la societat europea i de la societat espanyola.
13. La diversitat cultural i lingüística dels grups humans.

L'organització política de les societats

14. L'Estat com a entitat política i geogràfica. Organitzacions subestatals i supraestatals.
15. Els règims polítics. Estats democràtics i dictadures i altres estats no democràtics.
16. El mapa polític del món. L'organització de les Nacions Unides. La Unió Europea. El mapa polític d'Espanya.
17. El mapa territorial de les Illes Balears: illa, comarca, mancomunitat i municipi. L'organització política de les Illes Balears: Parlament, Presidència i Govern. Els consells insulars. El municipi.

Procediments

Tractament de la informació

1. Obtenció, selecció i registre d'informacions demogràfiques a partir de documentacions diverses de fàcil accés (enciclopèdies, atles, anuaris...).
2. Lectura i interpretació de gràfics i diagrames de diferents tipus i elaboració d'aquests a partir de taules i quadres estadístics d'informació demogràfica.
3. Obtenció i registre de dades referides als sectors de l'activitat econòmica a partir de diferents fonts (des de l'observació directa fins a informacions escrites i gràfiques).
4. Elaboració d'informes sobre el fenomen migratori, especialment sobre el que afecta les Illes Balears.

Explicació multicausal

5. Anàlisi comparativa de les semblances i les diferències que es donen entre territoris diferents respecte a un mateix fenomen demogràfic (dinàmica i tendències de població).
6. Preparació i realització de debats en relació amb problemes derivats de les tendències demogràfiques actuals en diferents escales i àmbits territorials, amb especial referència a les que es donen a les Illes Balears.
7. Anàlisi de les interdependències d'escala en l'explicació dels fets geogràfics (influència dels fenòmens mundials sobre els locals i viceversa).
8. Integració, en una perspectiva global d'estudi geogràfic, de les diferents anàlisis sectorials, realitzades sobre un determinat territori o en diferents àmbits.
9. Preparació i realització de debats entorn dels problemes derivats de l'impacte

de les activitats econòmiques sobre el territori, amb especial referència a l'àmbit de les Illes Balears.

Investigació i indagació

10. Realització de treballs de síntesi o petites investigacions sobre alguns processos i fets demogràfics d'àmbit local, comarcal o illenc.
11. Utilització de fonts quantitatives i qualitatives per a l'estudi del fenomen migratori, amb exemples concrets referits a les Illes Balears.

Actituds, valors i normes

Rigor crític i curiositat científica

1. Conscienciació envers els problemes relacionats amb els desequilibris demogràfics i les grans desigualtats econòmiques que es donen entre els diferents països i regions de la Terra.
2. Reconeixement de la fragilitat del medi natural, del caràcter finit dels recursos naturals i de la necessitat de racionalitzar-ne l'explotació.
3. Presa de consciència dels grans problemes derivats de l'impacte de les activitats humanes en diferents territoris, àmbits i escales.
4. Interès per conèixer i interpretar els elements que configuren l'organització política i administrativa del territori.
5. Curiositat per ampliar els coneixements sobre els fets i els fenòmens humans i socials.

Valoració i conservació del patrimoni

6. Presa de consciència de la importància del sector turístic en l'economia de les Illes Balears i de la necessitat que es desenvolupi de manera harmònica amb el medi ambient.
7. Valoració de l'espai politicoadministratiu de les Illes Balears com el més proper al ciutadà i com a resultat del procés de recuperació de la seva identitat i autonomia.

Respecte i ajut mutu

8. Rebuig de les situacions d'intolerància i marginació derivades de les desigualtats socials, econòmiques, culturals o de lloc d'origen.

EDAT MITJANA

Conceptes

La ruptura de la unitat de la Mediterrània

1. Bizanci i l'Islam.
2. L'imperi de Carlemany. El naixement d'Europa. La Marca Hispànica.
3. Art i cultura.

L'Europa feudal

4. El feudalisme. Senyors, clergues i camperols.
5. Ressorgiment de les ciutats. Burgesia i organització gremial.

Europa des del segle XI al XV

6. Expansió i crisi.
7. L'art romànic i l'art gòtic.

Al-Àndalus

8. Evolució política, econòmica i social: emirat, califat i regnes de taifes.
9. Les illes orientals d'al-Àndalus.
10. Cultura i art.

La península Ibèrica a l'edat mitjana: els regnes cristians

11. Conquesta i repoblació. Les institucions polítiques.
12. Espanya, punt de trobada i conflicte de cultures: cristians, musulmans i jueus.
13. L'expansió mediterrània de la Corona d'Aragó.

El regne de Mallorca

14. Conquesta i repoblació. La formació d'una nova identitat social, econòmica, cultural i lingüística.
15. Les institucions. Els estaments. La conflictivitat medieval i tardomedieval.
16. El comerç. La cartografia.
17. Art i cultura.

Procediments

Tractament de la informació

1. Distinció entre fonts primàries i fonts secundàries o historiogràfiques i anàlisi comparativa de la utilitat i el valor d'ambdós tipus de fonts per al coneixement del passat.
2. Obtenció, selecció i registre d'informació explícita o implícita a partir de restes arqueològiques, mapes, obres d'art, etc.
3. Elaboració de notes, resums, esquemes, etc., a partir d'informació escrita i oral.

Explicació multicausal

4. Anàlisi i interpretació d'obres d'art de diferents èpoques des de diverses perspectives (sociològiques, iconogràfiques, etc.).
5. Anàlisi i contextualització dels elements bàsics de l'expressió plàstica i visual en diferents èpoques i artistes.
6. Interpretació dels processos de canvi històric mitjançant la utilització dels diferents codis de representació del temps històric (eixos cronològics, diagrames temporals, mapes, etc.).
7. Identificació de categories temporals (successió, simultaneïtat, durada, etc.).

Actituds, valors i normes**Rigor crític i curiositat científica**

1. Interès per conèixer els trets principals que identifiquen l'esdevenir històric de les Illes Balears. Respecte i valoració de la diversitat i riquesa del nostre patrimoni històric, artístic i cultural i disposició favorable per actuar en defensa de la seva conservació.
2. Predisposició per cercar una part de l'explicació de situacions i esdeveniments actuals en els antecedents històrics.
3. Valoració crítica dels prejudicis sexistes presents en els nostres costums i tradicions i recuperació i integració del patrimoni cultural de les dones.

Respecte i ajut mutu

4. Respecte i valoració crítica d'actituds, creences i formes de vida de persones o grups que pertanyen a societats o cultures diferents de la pròpia.
5. Respecte i valoració positiva d'altres cultures, i molt especialment de la diversitat cultural d'Espanya.

Valoració i conservació del patrimoni

6. Valoració i conservació de les restes i dels vestigis arqueològics, monumentals i paisatgístics com a manifestació de la memòria col·lectiva.

Tercer curs**ELS ESPAIS GEOGRÀFICS****Conceptes**

Les actuacions de la societat sobre els medis naturals. Espais geogràfics i activitats econòmiques

1. Les relacions entre naturalesa i societat. La formació dels espais geogràfics.
2. Les activitats agràries. Tipus principals. L'activitat pesquera. Els paisatges agraris i el seu repartiment geogràfic.
3. Les fonts d'energia, les matèries primeres i la indústria. La seva distribució geogràfica. Els espais industrials.
4. Els serveis. El comerç, els transports i les comunicacions. Els espais comercials. Les xarxes de transport i comunicacions al món. Els espais de lleure.
5. El turisme.
6. Els problemes derivats de la sobreexplotació del medi natural. Les conseqüències mediambientals de les activitats humanes. Les crisis mediambientals.

La ciutat com a espai geogràfic

7. El poblament humà. Poblament rural i poblament urbà. La rururbanització. L'ordenació del territori.
8. La ciutat. Les activitats urbanes. L'espai interior de les ciutats. La diversitat de les estructures urbanes.
9. El creixement espacial de les ciutats. Conurbacions i megalòpolis. La urbanització del territori. Les capitals insulars de les Illes Balears.
10. Els problemes urbans.

L'espai geogràfic espanyol

11. Les grans unitats físiques. Les regions naturals. Els problemes ambientals a Espanya.
12. La població espanyola.
13. Les activitats econòmiques. La modernització de les activitats agràries i la reestructuració de la indústria. El desenvolupament dels serveis. Les ciutats espanyoles i el procés d'urbanització.
14. L'organització territorial de l'Estat en la Constitució de 1978. L'organització autonòmica de l'Estat.
15. El paper dels recursos físics i humans, de l'evolució històrica i del desenvolupament econòmic contemporani en l'articulació del territori.
16. La diversitat geogràfica d'Espanya: estudi geogràfic de les comunitats autònomes.

La terciarització de les Illes Balears

17. Evolució i situació del sector primari i secundari.
18. El turisme: tipus, evolució i noves formes.
19. Repercussions socials, culturals, econòmiques i ambientals del turisme.
20. Les activitats comercials i les vies de transport i comunicacions.

L'espai del món i els seus problemes

21. Un món progressivament interrelacionat. Els efectes de la mundialització.

La formació d'un espai geogràfic mundial. Els problemes del món actual vistos des d'una perspectiva geogràfica.

22. El creixement de la població i l'evolució dels recursos.
23. Les desigualtats socioeconòmiques i ambientals. Les relacions entre el nord i el sud.
24. Els conflictes polítics al món actual.
25. La diversitat geogràfica del món. Estudi de grans conjunts regionals i d'alguns estats, amb especial atenció a Europa i Iberoamèrica.

Procediments**Tractament de la informació**

1. Lectura i interpretació de plànols, mapes i fotografies aèries de característiques i escales diferents, i elaboració de plànols i mapes a partir d'informacions obtingudes per mitjans diversos (observació directa, dades estadístiques, bases de dades, etc.).
2. Identificació i causalitat de diferents tipus de projeccions i de símbols cartogràfics.
3. Lectura, identificació, anàlisi i interpretació dels diferents paisatges geogràfics i dels elements que els configuren.
4. Obtenció i registre de dades referides als sectors de l'activitat econòmica a partir de diferents fonts (des de l'observació directa fins a informacions escrites i gràfiques).
5. Lectura i interpretació de gràfics i diagrames de diferent tipus i elaboració d'aquests a partir de taules i quadres estadístics.
6. Anàlisi de paisatges industrials i agraris per mitjà de la lectura d'imatges.
7. Recerca, selecció i registre d'informacions actuals relatives a qüestions d'actualitat a partir dels mitjans de comunicació.
8. Lectura, interpretació i elaboració de quadres estadístics, mapes i gràfics sobre qüestions actuals.
9. Anàlisi comparativa i avaluació crítica de dues o més informacions proporcionades pels mitjans de comunicació de masses sobre un fet o qüestió d'actualitat.
10. Presentació clara i ordenada dels treballs, utilitzant i combinant formes diferents d'expressió (exposició oral, articles periodístics, audiovisuals, etc.).

Explicació multicausal

11. Anàlisi de les interdependències d'escala en l'explicació dels fets geogràfics (influència dels fenòmens mundials sobre els locals i viceversa).
12. Integració, en una perspectiva global d'estudi geogràfic, de les diferents anàlisis sectorials (físiques, demogràfiques, econòmiques, culturals, etc.) realitzades sobre un determinat territori o en diferents àmbits.
13. Preparació i realització de debats entorn dels problemes derivats de les repercussions de les activitats econòmiques sobre el territori, amb especial referència a l'àmbit de les Illes Balears.

Indagació i investigació

14. Realització de treballs de síntesi o petites investigacions sobre processos i fenòmens de geografia econòmica, preferentment de caràcter local, comarcal o insular.

Actituds, valors i normes**Rigor crític i curiositat científica**

1. Presa de consciència dels grans problemes derivats de l'impacte de les activitats humanes en diferents territoris, àmbits i escales.
2. Reconeixement de la fragilitat del medi natural, del caràcter finit dels recursos naturals i de la necessitat de racionalitzar-ne l'explotació.
3. Interès i rigor en l'obtenció i el tractament de la informació geogràfica i en la preparació i realització de treballs geogràfics.

Respecte i ajut mutu

4. Rebuig del repartiment desigual dels recursos entre els pobles del planeta i solidaritat amb els que pateixen per la falta de recursos i aliments.
5. Presa de consciència de la responsabilitat col·lectiva en la consecució de la pau.
6. Rebuig de qualsevol tipus de discriminació per raó de sexe, edat, raça, nacionalitat, religió, etc.

Valoració i conservació del patrimoni

7. Defensa del patrimoni natural i cultural davant qualsevol agressió derivada de l'impacte de les activitats humanes.
8. Presa de consciència de la importància del sector turístic en l'economia de les Illes Balears i de la necessitat que es desenvolupi de manera harmònica amb el medi ambient.

Quart curs**Conceptes****EDAT MODERNA**

La monarquia dels Reis Catòlics

1. Les institucions.
2. L'expansió europea: les illes Canàries i el descobriment d'Amèrica.

Renaixement i Reforma

3. L'humanisme i la crisi religiosa. La impremta.
4. L'Europa de Carles V i la monarquia hispànica de Felip II.
5. La Mediterrània de l'època: bandolerisme, corsarisme i pirateria.

Les Illes Balears a l'època moderna

6. Conflictes interns i tensió social: les Germanies.
7. Economia i societat.

L'Europa del barroc i la Il·lustració

8. Les transformacions polítiques i econòmiques. L'Europa de Westfàlia.
9. El Segle d'Or espanyol.
10. El despotisme il·lustrat i el parlamentarisme anglès.

El segle XVIII a Espanya

11. La Guerra de Successió a la corona espanyola. La pau d'Utrecht: Menorca. El centralisme polític: els decrets de Nova Planta.
12. La monarquia borbònica a Espanya i Amèrica. Les Societats Econòmiques d'Amics del País.
13. Economia i societat.

EDAT CONTEMPORÀNIA

Crisi de l'antic règim. El liberalisme

1. La Revolució Francesa. Restauració i revolucions liberals.
2. La independència dels Estats Units i de l'Amèrica espanyola.

La Revolució Industrial

3. Les transformacions econòmiques i socials: l'apogeu de la burgesia.
4. La industrialització espanyola.
5. El moviment obrer.

Espanya al segle XIX

6. La crisi de l'antic règim: guerra i revolució.
7. La construcció de l'estat liberal. La Restauració.
8. Art i cultura del segle XIX.

L'època de l'imperialisme

9. El nacionalisme i l'expansió colonial.
10. La Primera Guerra Mundial. La pau de París.
11. La cultura europea del segle XIX.

El període d'entreguerres

12. La Revolució Russa.
13. La gran depressió i l'ascens dels totalitarismes.
14. Art i cultura al segle XX.

Espanya al primer terç del segle XX

15. El regnat d'Alfons XIII.
16. Les Illes Balears: del centralisme liberal a la Guerra Civil.
17. La II República i la Guerra Civil.

EL MÓN ACTUAL

La Segona Guerra Mundial i les seves conseqüències

1. El nou ordre internacional. L'ONU.
2. La guerra freda i la descolonització.

El món occidental

3. L'hegemonia dels EUA.
4. La construcció de la unitat europea.

El món comunista

5. L'URSS i les «democràcies populars». Situació actual de l'Europa de l'Est.
6. La Xina.

Espanya durant el franquisme

7. El règim polític i les relacions internacionals.
8. La repressió i el control social.
9. L'evolució econòmica i social.
10. L'oposició política i sindical.

L'Espanya democràtica

11. La transició. La Constitució de 1978 i l'Estat de les autonomies. L'Estatut d'autonomia de les Illes Balears.
12. Els governs democràtics i la integració a Europa.
13. El desenvolupament legislatiu de l'autonomia de les Illes Balears.

Procediments

Tractament de la informació

1. Distinció entre fonts primàries i fonts secundàries o historiogràfiques i anàlisi comparativa de la utilitat i el valor d'ambdós tipus de fonts per al coneixement del passat.
2. Obtenció, selecció i registre d'informació explícita o implícita a partir de mapes, obres d'art, etc.
3. Elaboració de notes, resums, esquemes, etc., a partir d'informació escrita i oral.
4. Distinció, a partir de l'anàlisi de les informacions que proporcionen les fonts històriques, entre dades objectives i judicis d'opinió.
5. Realització de treballs de síntesi a partir de diferents tipus de fonts primàries i secundàries.
6. Anàlisi i interpretació de documents audiovisuals, identificant-hi els elements expressius utilitzats i avaluant l'objectivitat del missatge.
7. Anàlisi i contextualització dels elements bàsics del llenguatge plàstic i visual en les manifestacions i expressions artístiques contemporànies.

Explicació multicausal

8. Anàlisi i interpretació d'obres d'art de diferents èpoques des de diverses perspectives (sociològiques, iconogràfiques, etc.).
9. Identificació i distinció de les circumstàncies causals i els motius personals que intervenen en una situació o un fet històric.
10. Identificació i distinció de transformacions estructurals i conjunturals en les anàlisis dels processos de canvi històric.
11. Anàlisi i contextualització dels elements bàsics de l'expressió plàstica i visual en diferents èpoques i artistes.
12. Interpretació dels processos de canvi històric mitjançant la utilització dels diferents codis de representació del temps històric (eixos cronològics, diagrames temporals, mapes, etc.).
13. Identificació de categories temporals (ritmes, successió, simultaneïtat, durada, etc.).
14. Anàlisi de les influències de les obres i formes d'expressió artístiques actuals en el disseny d'objectes i ambients quotidians.

Actituds, valors i normes

Rigor crític i curiositat científica

1. Interès per conèixer els trets principals que identifiquen l'esdevenir històric de les Illes Balears. Respecte i valoració de la diversitat i riquesa del nostre patrimoni històric, artístic i cultural i disposició favorable per actuar en defensa de la seva conservació.
2. Predisposició per cercar una part de l'explicació de situacions i esdeveniments actuals en els antecedents històrics.
3. Valoració crítica dels prejudicis sexistes presents en els nostres costums i tradicions i recuperació i integració del patrimoni cultural de les dones.
4. Valoració de la lluita històrica de l'ésser humà per a la consecució i defensa dels seus drets socials i individuals: la igualtat, la llibertat, la justícia, la pau, etc.
5. Interès per estar ben informats i actitud crítica davant la informació i els missatges procedents de les xarxes i els mitjans de comunicació.
6. Actitud oberta davant les noves tendències que es reflecteixen en les manifestacions artístiques i culturals, interès per conèixer-les i disposició per formar-se'n un criteri personal.

Respecte i ajut mutus

7. Respecte i valoració crítica d'actituds, creences i formes de vida de persones o grups que pertanyen a societats o cultures diferents de la pròpia.
8. Respecte i valoració positiva d'altres cultures, i molt especialment de la diversitat cultural d'Espanya.
9. Respecte i valoració positiva de la diversitat d'opinions polítiques, ideològiques, religioses, etc., que sorgeixen en relació amb les qüestions del món actual.
10. Participació responsable i acceptació de les normes de convivència democràtica.

Valoració i conservació del patrimoni

11. Valoració i conservació de les restes i dels vestigis arqueològics, monumentals i paisatgístics com a manifestació de la memòria col·lectiva.
12. Valoració crítica de les transformacions que ha experimentat la societat de les Illes Balears com a conseqüència dels canvis econòmics, demogràfics i culturals més recents.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen els tipus i grau d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat hagi assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

Primer curs

1. Conèixer el planeta Terra: forma, dimensions i condicions essencials que fan

possible la vida.

2. Utilitzar els diferents tipus d'imatges i altres representacions de l'espai terrestre. Localitzar en mapes llocs i espais concrets. Conèixer la distribució de les plaques continentals, oceans i estats. Orientar-se i calcular distàncies. Elaborar croquis i gràfics.
3. Identificar i localitzar els trets físics més destacats —relleu, clima, aigües i elements biogeogràfics— que configuren els grans medis naturals del planeta, amb especial referència als d'Europa, als d'Espanya i als de les Illes Balears.
4. Distingir els diferents tipus de medis segons les seves possibilitats de transformació per mitjà de l'acció humana.
5. Explicar la posició de les Illes Balears i d'Espanya en el context mediterrani, europeu i mundial, tenint en compte que el món està de cada vegada més interrelacionat i que hi coexisteixen la uniformització econòmica i el desigual control i repartiment dels recursos.
6. Conèixer i valorar les característiques del territori de les Illes Balears per relacionar-lo amb el medi natural illenc i ser conscient de l'impacte mediambiental que planteja l'ocupació d'aquest, l'explotació dels recursos i l'ordenació de les activitats econòmiques.
7. Comprendre el procés d'hominització i l'evolució cultural de la humanitat fins a l'aparició de l'escriptura, i analitzar els canvis radicals que acompanyen la revolució neolítica i la cultura talaiòtica.
8. Conèixer els trets essencials de les primeres civilitzacions històriques i identificar els aspectes originals de la civilització grega, com també llurs aportacions a la civilització occidental.
9. Comprendre la repercussió de les guerres púniques a les Illes Balears i el paper que hi jugaren els foners balears.
10. Caracteritzar els trets de la civilització romana. Distingir i situar en el temps i l'espai les cultures que es varen desenvolupar a la península Ibèrica i a les illes Balears durant l'antiguitat i valorar la transcendència de la romanització i les pervivències del seu llegat en el nostre país.
11. Formar un esquema de comprensió bàsica sobre el període visigot com a pont entre la Hispània romana i l'edat mitjana.
12. Establir relacions d'influència mútua i recíproca entre les diferents civilitzacions de la Mediterrània a l'edat antiga i els seus respectius contextos socials.

Segon curs

1. Conèixer la distribució de la població al món i diferenciar regions i estats per la densitat de població, la seva dinàmica i la seva estructura. Aplicar els conceptes de superpoblació, migració i envelliment a diferents escales. Interpretar mapes temàtics sobre població. Interpretar i elaborar gràfics referents a fets demogràfics referits a les Illes Balears.
2. Conèixer i diferenciar, per mitjà de l'anàlisi d'exemples concrets, el funcionament de l'activitat econòmica, els seus mecanismes bàsics i els seus agents. Caracteritzar els principals sistemes econòmics, amb especial referència als aspectes geogràfics de l'activitat econòmica d'Espanya i de les Illes Balears. Interpretar i elaborar gràfics i mapes temàtics, especialment referits a l'especificitat de les Illes Balears.
3. Conèixer i diferenciar mitjançant l'anàlisi d'exemples concrets, com el cas de les Illes Balears, el funcionament dels sectors de l'activitat econòmica, els seus mecanismes bàsics i els seus agents. Caracteritzar els principals sistemes econòmics, amb especial referència als aspectes geogràfics de l'activitat econòmica d'Espanya. Interpretar i elaborar gràfics i mapes temàtics.
4. Identificar, analitzar i valorar la divisió tècnica i social del treball i les seves conseqüències socioeconòmiques. Conèixer la dinàmica de la societat i de l'organització del món laboral, amb especial referència a Europa, a Espanya i a les Illes Balears.
5. Identificar i localitzar els estats del món. Conèixer l'organització politicoadministrativa de l'Estat espanyol, el mapa polític d'Espanya, el de la Unió Europea i el territorial de les Illes Balears.
6. Identificar les característiques del fet geogràfic de la insularitat i analitzar, en relació amb el context territorial de les Illes Balears, les seves implicacions en la consideració i percepció de l'espai físic i en els diferents àmbits de l'activitat humana, valorant les diferències insulars de caire geogràfic, cultural, socioeconòmic, etc.
7. Destacar la transcendència de la ruptura de la unitat del món mediterrani i la configuració de tres models diferents de civilització: Bizanci, Islam i la cristiandat llatina.
8. Identificar i descriure els aspectes socioeconòmics, polítics i ideològics de l'Europa feudal, amb especial esment al feudalisme de conquesta de les Illes Balears i la seva evolució fins a l'aparició de l'estat modern.
9. Conèixer les diferents etapes històriques d'al-Àndalus i valorar el seu llegat cultural, artístic, tècnic i toponímic.
10. Distingir i situar en el temps i en l'espai les diverses unitats polítiques que es varen succeir o varen coexistir durant l'edat mitjana, i analitzar-ne els aspectes comuns i les peculiaritats.
11. Entendre la importància del regne privatiu de Mallorca i de la personalitat de Ramon Llull, així com la repercussió de la seva obra.
12. Percebre la transcendència dels aspectes culturals de l'edat mitjana, i la seva contribució a la riquesa del nostre patrimoni historicoartístic.
13. Destacar la transcendència política, econòmica, cultural, religiosa i lingüística que va tenir la incorporació de les Balears al món occidental.

Tercer curs

1. Obtenir i utilitzar informacions rellevants sobre temes històrics i geogràfics de fonts variades, cada vegada més complexes, encara que sempre amb pautes guiades. Relacionar les informacions, valorar-les i combinar-les per explicar fets socials. Adquirir autonomia per prendre notes, consultar fonts escrites i accedir a bases de dades senzilles aprofitant les possibilitats de les tecnologies de la informació.
2. Elaborar individualment o en grup treballs senzills i exposicions orals sobre temes de l'assignatura, utilitzant el vocabulari pertinent i la correcció formal adequada.
3. Manejar, interpretar i elaborar correctament diferents tipus de mapes, croquis, gràfics i taules estadístiques, utilitzant-los com a fonts d'informació i mitjans per a l'anàlisi i la síntesi.
4. Conèixer, identificar i valorar els aspectes geogràfics de l'entorn com el resultat de les interaccions entre el medi natural i l'activitat humana.
5. Explicar les interaccions que es produeixen entre les societats i el medi en la gènesi i organització dels espais geogràfics. Diferenciar-ne els diferents tipus, segons el grau i la naturalesa de la intervenció humana, i valorar-ne les conseqüències ambientals.
6. Conèixer els principals tipus de recursos naturals i la seva distribució en el món. Valorar-ne la importància social i comprendre la necessitat d'explotar-los racionalment. Percebre i descriure els efectes mediambientals de les activitats humanes, particularment a Europa, a Espanya i a les Illes Balears. Conèixer els plantejaments en defensa del medi ambient i manifestar interès i respecte pel medi.
7. Conèixer els espais rurals, industrials, comercials i turístics i la seva distribució. Localitzar els principals eixos de transports i comunicacions i els fluxos d'intercanvi.
8. Explicar l'estructura de la ciutat. Saber com articulen el territori les ciutats. Valorar els avantatges i els problemes de la vida urbana, fent referència a exemples que siguin propers a l'alumnat.
9. Comparar els trets geogràfics comuns i diversos que caracteritzen Espanya i les Illes Balears. Identificar i explicar l'organització politicoadministrativa de l'Estat espanyol. Caracteritzar i valorar l'estructura autònoma de l'Estat i la diversitat de les comunitats autònomes. Analitzar-ne els desequilibris territorials.
10. Conèixer, interpretar i valorar el procés de terciarització que s'ha donat a les Illes Balears al llarg de la segona meitat del segle XX.
11. Identificar i localitzar les àrees geopolítiques, econòmiques i culturals del món. Analitzar els caràcters geogràfics d'alguns estats representatius. Conèixer els caràcters geogràfics de la Unió Europea i la seva diversitat. Analitzar els efectes de la integració d'Espanya en la Unió Europea. Explicar la situació d'Espanya en el món.
12. Identificar i analitzar geogràficament els principals problemes del món actual.
13. Identificar la diversitat de manifestacions culturals actuals a fi de constatar que hi ha societats diferents, i situar en l'espai la gran diversitat ètnica, lingüística, cultural i religiosa que hi ha al planeta. Analitzar algun dels problemes de la humanitat d'avui provocat pel racisme i les ideologies excloents o contràries a l'entesa de les persones i dels pobles.

Quart curs

1. Analitzar els canvis de mentalitat que caracteritzen la modernitat i, en concret, descriure els trets bàsics del Renaixement i la Reforma.
2. Distingir els principals moments en la formació i evolució de l'estat modern, i destacar els fets més rellevants de la monarquia hispànica.
3. Valorar la importància de l'ampliació del món conegut, subratllant el protagonisme dels pobles ibèrics.
4. Enumerar les transformacions del segle XVIII, incidint en les pròpies del reformisme borbònic a Espanya i Amèrica. Posar esment en les transformacions institucionals, legislatives, fiscals i lingüístiques que suposà el reformisme borbònic en el cas de les Illes Balears.
5. Prendre esment dels canvis polítics que condueixen a la crisi de l'antic règim i a les revolucions liberals, com també de la repercussió d'aquests a Espanya i dels diferents ritmes que varen tenir.
6. Comprendre les transformacions socioeconòmiques que acompanyen la Revolució Industrial, com també els esdeveniments més rellevants que expliquen el protagonisme d'Europa durant l'època de l'imperialisme, les seves conseqüències i el seu declivi.
7. Comprendre el procés modernitzador que afectà l'agricultura, la indústria i els transports de les Illes Balears. Així mateix, analitzar les transformacions de tot tipus que això comportà.
8. Assenyalar les connexions entre els conflictes de la primera meitat del segle XX i relacionar-los amb la història del nostre país.
9. Caracteritzar el franquisme, les seves fases i els mecanismes dictatorials que va fer servir, com també els trets del seu desenvolupament econòmic, parant esment en els desequilibris regionals que va comportar.
10. Caracteritzar els profunds canvis i els esdeveniments més rellevants posteriors a la Segona Guerra Mundial, i de manera específica els que varen afectar

Espanya.

11. Subratllar la transcendència de la construcció europea i la participació d'Espanya en aquest procés.

12. Reconèixer en la Constitució espanyola i en l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears les institucions polítiques bàsiques actuals, especialment els organismes de representació democràtica, i valorar la significació històrica que representa la recuperació de les institucions d'autogovern. Reconèixer i valorar els principals símbols i trets culturals de les Illes Balears i identificar les referències patrimonials més importants de la seva història.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

L'etapa d'educació secundària obligatòria es caracteritza pel fet de tenir una doble funció: terminal i propedèutica.

Pel que fa al caràcter terminal de l'etapa, l'assignatura de geografia i història ha d'establir els mecanismes perquè la selecció dels continguts i la seva aplicació pràctica afavoreixin la connexió amb la realitat social en què viu l'alumne fora de l'àmbit estrictament escolar i proporcionin, alhora, els elements per al coneixement i la comprensió dels trets més rellevants i característics d'aquesta societat i d'altres societats del present o del passat.

Des de la perspectiva propedèutica, l'assignatura de geografia i història i les disciplines que la integren participen en la preparació dels alumnes que volen accedir als estudis superiors, especialment d'aquells que elegeixen les modalitats del batxillerat d'humanitats i ciències socials o les professions relacionades amb aquestes disciplines de coneixement.

La introducció, l'assimilació i la comprensió dels fets i els conceptes propis de les ciències socials, l'adquisició i l'aprenentatge de procediments tan importants com la indagació i la investigació, l'anàlisi i la interpretació de fonts documentals diverses o l'adquisició de rigor crític i curiositat científica són elements indispensables per aconseguir la necessària disciplina intel·lectual que s'exigeix en els nivells educatius de l'ensenyament no obligatori.

L'aprenentatge és un procés complex mitjançant el qual l'alumne construeix i assimila nous coneixements i significats, modificant i reordenant els seus coneixements previs. Aquest procés és impulsat i mediatitzat per l'escola i les estratègies d'intervenció didàctica aplicades pels equips educatius i el professorat de cadascuna de les assignatures. D'aquí la importància que cal atribuir al disseny i selecció d'aquestes estratègies per obtenir la màxima rendibilitat en la seva aplicació pràctica. És en les estratègies d'aprenentatge on es relacionen i s'organitzen els materials i les activitats que s'adopten per fer més accessible, més comprensible, una disciplina. D'entre les múltiples possibilitats, interessa destacar, sobretot:

- Les estratègies de caràcter expositiu. Són aquelles en què el professor presenta, mitjançant l'exposició oral o escrita, una sèrie de coneixements elaborats prèviament que l'alumne ha d'assimilar. Les estratègies per a l'exposició són compatibles amb l'aprenentatge significatiu sempre que compleixin una sèrie de requeriments (considerar les idees i els coneixements previs de l'alumne, incentivar la motivació i tenir cura de la claredat expositiva) i vagin acompanyades d'activitats complementàries, d'indagació, que permetin a l'alumne relacionar els nous coneixements amb aquells que ja té adquirits.

- Les estratègies basades en l'aprenentatge significatiu per recepció semblen especialment indicades quan es tracten els continguts factuais i conceptuals de l'assignatura, sobretot els més teòrics i abstractes, que l'alumne difícilment podria assolir per sí mateix, i són recomanables quan s'han de realitzar els plantejaments introductoris, o quan s'ha d'establir el marc de referència general d'aquests continguts. En aquest cas, el professor facilita l'aprenentatge de l'alumne i l'ajuda en l'assimilació de l'estructura lògica de les disciplines socials. El plantejament que convé adoptar en aquest cas és un que qüestionin tot allò que fins ara era considerat evident en el camp social. Aquest caràcter qüestionador dona a l'aprenentatge una dimensió interrogativa que fa que la sessió lectiva o el treball de casa consisteixi a anar resolent petits problemes de forma individual, en petit grup o en grup classe. Quan aquesta resolució es fa de forma col·lectiva -ja sigui en petit o en gran grup- es fomenta la integració i la participació de l'alumne.

Orientacions sobre el procés d'ensenyament/aprenentatge

El procés d'ensenyament/aprenentatge s'organitza mitjançant les activitats. Així doncs, s'han de proposar activitats que permetin la presentació del tema, el debat, la indagació i la reelaboració de la informació per fer possible la seva incorporació al coneixement de l'alumne. Per a la presentació, s'han de programar activitats de coneixements previs i d'introducció/motivació; per al debat, activitats de conflicte cognitiu i de construcció de significats; per a la indagació, activitats d'ampliació i d'exercitació/memorització, i per a la reelaboració, activitats de consolidació i de síntesi/resum. Durant el procés i al final, algunes d'aquestes activitats han de servir per a l'avaluació.

Els materials d'aprenentatge que sortiran d'aquesta organització d'activitats han de ser potencialment significatius i això vol dir que han de ser presentats de forma lògica, d'acord amb la lògica de les ciències socials, i assequibles, que vol dir d'acord amb l'edat i les característiques de l'alumne.

Les estratègies d'indagació són aquelles que van associades més directament a activitats de contingut procedimental i, alhora, persegueixen tant l'aprenentatge i l'assimilació dels fets i dels conceptes com el domini del mètode i de les tèc-

niques bàsiques del treball científic de l'historiador i del geògraf. Són també especialment indicades per al desenvolupament i l'adquisició dels hàbits i dels continguts actitudinals.

Aquestes estratègies d'intervenció didàctica permeten que l'alumne reflexioni sobre la complexitat dels problemes humans i socials i adquireixi l'hàbit de cercar-ne la resolució amb relativa autonomia, mitjançant el tractament, la consulta i la recerca d'informacions documentals, gràfiques, estadístiques, etc. Es tracta, en definitiva, de dotar l'alumne d'una metodologia adient perquè pugui afrontar l'anàlisi crítica de situacions diverses en el temps i en l'espai. Per això, en les estratègies d'indagació tenen especial importància els treballs o projectes d'investigació i l'anàlisi exhaustiva de fets i casos concrets, sobretot pel que fa a l'aprenentatge d'aquells procediments directament relacionats amb la causalitat múltiple dels fets i dels fenòmens socials.

L'adopció d'estratègies didàctiques d'indagació, el treball intensiu centrat en determinats objectes d'estudi i l'aprofundiment en casos concrets i específics no pressuposa haver de renunciar al recurs de la memorització d'informacions o de continguts, perquè el coneixement memoritzat esdevé imprescindible en les ciències socials sempre que es realitzi de manera comprensiva i no exclusivament verbalista o repetitiva. Des d'aquesta perspectiva, l'aprenentatge memorístic representa una activitat cognitiva de primer ordre i es converteix en un instrument essencial per a l'assimilació d'informacions extensives.

En aquest cas, i pel fet de tractar-se d'un currículum de les Illes Balears, convé orientar sobre com casar el que és universal i el que és particular. Si les activitats d'aprenentatge es presenten com a problemes sobre els quals cal interrogar-se, aleshores es presenten problemes particulars, locals, insulars i balears, ja siguin problemes del passat o del present. A continuació, s'orienta, s'interroga, es dirigeix la lògica del pensament social i, un cop reelaborada la informació, aquella qüestió local, insular o balear podrà ser comparada —per analogies i/o diferències— amb qualsevol altra qüestió similar d'un altre àmbit territorial o cronològic. D'aquesta manera, no sols es passa del pensament particular a l'universal, sinó que es veu la multiplicitat de respostes que pot tenir el mateix problema i s'aprofita per estendre el relativisme cultural, una de les característiques de l'assignatura de geografia i història.

Paper del professorat

El professor ha de proposar mesures per facilitar l'aprenentatge i la participació de l'alumne i ha de programar mesures de reforç educatiu que permetin la consecució dels objectius de l'etapa. Per això, i ateses les estratègies didàctiques que s'han exposat, el professorat és qui té la responsabilitat de dirigir els processos. Ho fa quan dirigeix els recursos expositius, ja que dirigeix l'atenció de l'alumne sobre aquells aspectes del coneixement que interessa destacar, però sobretot dirigeix el procés quan proposa les activitats. Una acurada selecció dels materials i, sobretot, un escurçament esglaonament de les activitats resulten imprescindibles per garantir l'èxit de qualsevol procés. D'aquesta feina del professorat depèn que l'alumne pugui construir el seu propi coneixement científic-social.

Dins la programació s'han de preveure, també, les mesures d'atenció als alumnes amb necessitats educatives específiques. Això no vol dir pensar estratègies diferenciades, sinó pensar estratègies didàctiques integradores que permetin que tots aprenguin. El problema de la diversitat no es resol multiplicant els materials, sinó disposant d'uns materials que permetin diferents ritmes d'ús, que facin possible un aprenentatge autònom sota la mirada del professorat, que és qui exerceix l'alta responsabilitat de l'ensenyament. És per això que l'elaboració de materials curriculars haurà d'esglaonar les diferents modalitats d'activitats que abans s'han assenyalat. Aquestes mesures afecten els alumnes estrangers, els alumnes en desavantatge social, els superdotats intel·lectualment i els que tenen necessitats educatives especials, que podran ser inclosos en plans d'actuació segons les seves característiques.

Orientacions sobre l'avaluació

L'avaluació constitueix un element fonamental en la pràctica educativa i, per això mateix, conforma una part substancial del procés d'ensenyament i aprenentatge. El sistema d'avaluació és l'element que més fidelment reflecteix el currículum real, és a dir, l'eficàcia de les programacions de cadascuna de les assignatures i la viabilitat dels projectes educatius dels centres.

Els tres referents bàsics de l'avaluació dels aprenentatges de l'assignatura de geografia i història són: els objectius generals de l'assignatura, els continguts i els criteris d'avaluació.

Els objectius generals de l'assignatura de geografia i història, expressats en termes de capacitats (identificar, valorar, conèixer...), tenen una vinculació directa amb els grans àmbits de contingut de l'assignatura i formulen de manera genèrica el que els alumnes han d'adquirir, han de saber fer, al llarg de l'etapa de la secundària obligatòria. Els objectius generals conformen el referent primer de l'avaluació, ja que estableixen les prioritats principals de l'assignatura.

Els continguts concreten les intencions educatives dels objectius generals. L'avaluació ha de tenir en compte l'aprenentatge que els alumnes han assolit en relació amb els tres tipus de continguts; és a dir, a més dels fets i dels conceptes propis de les disciplines socials, cal centrar l'atenció en l'avaluació dels aspectes procedimentals i actitudinals, que són fonamentals en l'àrea de ciències socials. En el camp procedimental és on s'haurien d'invertir, precisament, actuacions

prioritàries. El dèficit que tradicionalment han presentat aquests continguts en l'ensenyament de la geografia i la història requereix un esforç preferent en el treball i la consegüent avaluació d'aspectes procedimentals de tanta rellevància com obtenir, seleccionar, interpretar i contrastar informacions de caràcter diferent (mapes, gràfics, dades estadístiques, fonts documentals, bibliogràfiques...), analitzar les interdependències que es donen en l'explicació dels fets geogràfics i històrics, elaborar seqüències temporals, identificar i distingir entre transformacions estructurals i conjunturals aplicades a l'anàlisi dels processos de canvi, realitzar informes i petits estudis monogràfics que requereixen l'aplicació de les tècniques bàsiques del treball científic de l'historiador i del geògraf, participar en el debat i la discussió, etc.

Pel que fa als continguts actitudinals, no cal posar en dubte que l'assignatura de geografia i història possibilita un tractament específic de determinats valors i actituds de gran transcendència per al desenvolupament harmònic de la societat. En aquest sentit, l'avaluació de les actituds relacionades amb la solidaritat, el respecte, la responsabilitat, l'interès, l'esperit crític i els valors de la pau, el reuig al racisme, etc., cobra també una especial significació a l'etapa de la secundària obligatòria.

Els criteris d'avaluació, finalment, són el component del currículum on es concreten de manera precisa els aprenentatges dels alumnes que, en relació amb l'assignatura, cal avaluar. Cadascun dels criteris d'avaluació delimita aquelles capacitats d'un àmbit determinat de continguts que, específicament, s'haurien d'assolir, i amb quin grau i a quin nivell d'aprenentatge. Per tot això, els criteris d'avaluació són un instrument de primer ordre per orientar la pràctica educativa i un dels elements del currículum més adequats per abordar de manera efectiva el tractament de la diversitat dels alumnes i la progressió individual que, de forma gradual, realitzen.

En resum, l'avaluació ha de ser:

- Diversa pel que fa als procediments d'avaluació: treball diari, de grup, proves escrites, intervencions...

- Diversa pel que fa a les tècniques: observació, valoració, autoavaluació, auto-correcció.

- Funcional, perquè ha de corregir.

- Dispersa al llarg del procés d'aprenentatge, ja que ha de realitzar-se en tres moments: al principi, durant i al final del procés.

En el millor dels casos, l'avaluació inicial, que segurament és la més difícil de plantejar i valorar, hauria de poder-se reduir a un recordatori del que ja se sap d'unitats, cursos o nivells anteriors. Perquè això sigui possible, s'haurà de parar especial esment en la seqüenciació dels continguts, ja que una acurada seqüenciació permetrà, en iniciar una nova unitat o un nou curs, fer servir els coneixements de l'anterior. De la mateixa manera, s'haurà de procurar finalitzar cada unitat didàctica amb activitats de síntesi i/o consolidació que reforcin coneixements que necessàriament es faran servir en properes unitats.

L'avaluació dels processos d'ensenyament consisteix a determinar si la pràctica educativa utilitzada per assolir els esmentats objectius és o no la més eficaç i adequada. La informació que proporciona l'avaluació de l'aprenentatge dels alumnes constitueix, alhora, un dels criteris més rellevants per a l'avaluació dels processos d'ensenyament i de les estratègies educatives dissenyades pel professorat.

Valorarem aquesta avaluació a partir de:

- Els resultats de l'avaluació de l'aprenentatge de l'alumnat.

- L'avaluació que faran els alumnes dels materials i les tècniques.

- El debat entre els membres que integren el departament.

- La resolució dels problemes educatius a l'aula que haurà formulat el professorat individualment o en grup.

Organització de l'aula. Materials i recursos

Convindria poder comptar, almenys, amb una aula de geografia i història. Això permetrà tenir fàcilment a la vista els materials gràfics propis de l'assignatura.

A més, estaria bé disposar el mobiliari de tal manera que faciliti la interacció entre el professor i els alumnes, com també entre els alumnes. S'ha de preveure que, en moltes ocasions, el treball d'aula és un treball cooperatiu en què la interacció esdevé imprescindible per anar construint el coneixement individual i social.

Per acabar, és necessari posar a l'abast del professorat i de l'alumnat una àmplia diversitat de materials i de recursos didàctics. De tots aquests, interessen especialment:

- Els materials escrits (llibres de consulta i de lectura, atles, enciclopèdies, premsa, etc.), que conformen una múltiple gamma de recursos que permeten, alhora, nombroses aplicacions.

- Els materials audiovisuals (televisió, vídeo, projector de diapositives, de transparències...), la utilitat pedagògica dels quals és de sobres coneguda.

- Els materials informàtics. L'ordinador i la tecnologia informàtica ofereixen noves perspectives per a l'ensenyament i són un recurs d'enorme potencial didàctic i educatiu. L'aplicació dels mitjans informàtics a l'assignatura de geografia i història és particularment indicada per al tractament i el processament de la informació (estadística, gràfica i documental).

Les sortides i visites escolars

Les sortides i les visites organitzades són un complement ineludible per a

l'ensenyament i la comprensió dels continguts de les disciplines socials i, sobretot, són imprescindibles per a l'estudi de l'entorn, preferentment des de la perspectiva de facilitar el contacte i l'experiència directa amb la realitat més pròxima als alumnes i el desenvolupament de les actituds de valoració, respecte i conservació del patrimoni natural, històric, artístic i cultural. Aquest tipus d'activitats són generalment atractives i motivadores per a l'alumnat i són pràcticament les úniques que possibiliten el coneixement directe de fonts materials tan importants per a les ciències socials com són els monuments i les restes arqueològiques, els estris i utensilis de les societats passades i les que proporcionen informacions de primera mà sobre l'impacte de les activitats humanes sobre el medi natural.

Orientacions sobre la seqüenciació de continguts

El desenvolupament de les unitats didàctiques ha d'estar d'acord amb les capacitats d'aprenentatge de l'alumnat i ha de desplegar, en totes les unitats temàtiques, tres àmbits d'estudi: l'àmbit de coneixement, el de comprovació i el d'experimentació. Es procurarà que la distribució temporal dels continguts s'adapti als períodes d'avaluació, tenint en compte que, al principi, es farà una presentació i una avaluació inicial, després es treballaran els continguts i l'última sessió servirà per fer l'avaluació final o sumatòria.

A més de la seqüenciació dels continguts de cada curs acadèmic, l'horari ha de permetre la inclusió regular d'activitats d'aprenentatge geogràfic i històric. També és necessari disposar de períodes concrets més dilatats que possibilitin la realització de projectes i estudis de camp o sortides. Això ha de permetre que el professorat dissenyi experiències adients perquè els alumnes cerquin respostes a problemes presents i futurs de caire geogràfic i històric.

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans

Pel que fa als continguts actitudinals, no cal posar en dubte que l'assignatura de geografia i història possibilita un tractament específic de determinats valors i actituds de gran transcendència per al desenvolupament harmònic de la societat. En aquest sentit, l'avaluació d'aquelles actituds relacionades amb la solidaritat, el respecte, la responsabilitat, l'interès, l'esperit crític i els valors de la pau, el reuig al racisme, etc., cobra també una especial significació a l'etapa de la secundària obligatòria. L'educació per la pau es pot treballar àmpliament a partir dels continguts de l'assignatura que tracten sobre l'organització política i social de les societats i d'aquells altres que aporten elements de reflexió sobre la necessitat de la convivència pacífica i democràtica en contraposició als totalitarismes i models d'intolerància presents en totes les èpoques històriques i que encara continuen vigents en el món actual.

Cal considerar que el coneixement i la valoració del passat no és pot basar únicament en els referents dels grans conflictes bèl·lics i la destrucció material i moral que generen. Les devastadores guerres del passat han de servir perquè les noves generacions puguin prendre consciència del valor de la pau per al futur de la humanitat. També s'haurà de tenir present el concepte de pau positiva íntimament lligat a la consecució dels drets humans.

Ateses les característiques socials, econòmiques i culturals de la societat de les Balears, la valoració del medi ambient adquireix una rellevància especial. Els continguts relacionats amb l'organització del territori, el planejament urbanístic i la problemàtica energètica, entre d'altres, proporcionen elements suficients per tractar aspectes importants relacionats amb l'educació ambiental.

La intensa i complexa degradació del medi que han patit les Illes Balears al llarg de les últimes dècades pot ser el punt de partida i un bon exemple per fomentar els valors ètics que permetin a l'alumnat, mitjançant el procés d'ensenyament/aprenentatge, adquirir una actitud participativa en la seva relació, individual i col·lectiva, amb el medi.

Uns valors que s'han de desenvolupar són el sentit de la democràcia i el coneixement i la pràctica dels drets humans, ja que formen part essencial de l'assignatura. En relació amb aquest tema i amb el de la igualtat d'oportunitats, hem de valorar l'educació pel respecte i la igualtat de drets i deures, així com la solidaritat entre les persones.

Tot això es pot relacionar amb el respecte per la interculturalitat. El fenomen migratori és d'especial rellevància a les Illes Balears, i per això es fa necessari fomentar valors com el respecte i la superació de prejudicis. Els continguts més apropiats per treballar aquest tema es troben en el fenomen urbà, la població i el món actual.

LLATÍ

1. INTRODUCCIÓ

El coneixement del llatí ens obre una via fonamental d'accés a un dels grans llegats de la cultura d'Occident. Aquesta assignatura té un caràcter d'iniciació a la llengua llatina durant l'educació secundària obligatòria, ja que més tard els seus continguts més específics es desenvoluparan en el batxillerat.

És coneguda la gran capacitat formativa del llatí:

- En primer lloc, perquè constitueix un mètode molt eficaç d'estructuració mental, gràcies a l'estudi de l'origen del lèxic de totes les llengües romàniques — també, en part, de les saxones — i les estructures gramaticals bàsiques d'una llen-

gua que és l'origen de les llengües catalana i castellana.

- En segon lloc, perquè permet aprofundir en la interpretació de les més diverses terminologies científiques i tècniques.

- Finalment, i de manera molt especial, perquè permet la possibilitat de posar-se en contacte amb el ric patrimoni literari, cultural, jurídic, etc., de l'antiga Roma, i amb les múltiples obres literàries i científiques de l'Occident europeu escrites en llatí durant segles i que constitueixen una important herència.

Un dels objectius de l'estudi del llatí en el 4t curs de l'educació secundària obligatòria consisteix a familiaritzar l'alumnat, sobretot el vocabulari i les estructures llatines, amb els procediments de formació del vocabulari d'una llengua flexional i amb les estructures elementals de la frase en aquest tipus de llengües, així com donar-li a conèixer l'evolució del vocabulari llatí clàssic i vulgar al de les llengües romàniques.

Així mateix, es pretén que l'alumnat reconegui l'influx que ha exercit l'estil de vida dels romans sobre el món actual; l'esperit cívic i la moral dels antics per contrast amb la manera d'entendre la llibertat dels moderns.

La llengua llatina exerceix d'eix vertebrador en l'aprenentatge de les llengües modernes i del seu funcionament. Un important objectiu comú en totes les assignatures del currículum és el fet de consolidar l'esperit emprenedor desenvolupant actituds de confiança en un mateix, el sentit crític, la iniciativa personal i la capacitat per planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats. Aquestes actituds afavoreixen una línia d'actuació que serveix per donar sentit global i integrador a l'aprenentatge duit a terme en les diferents assignatures.

És necessari que l'alumnat capti la dimensió diacrònica de la llengua i la cultura a través de la reflexió i l'anàlisi. Això, indirectament, permet comprendre que no és l'única cultura existent ni la més antiga i, per tant, possibilita reconèixer i respectar l'existència d'altres estructures socials i formes de pensar diferents en la història de la humanitat.

També és important donar a conèixer a l'alumnat les característiques de la societat en què viu, les Illes Balears, un lloc de pas per a molts de pobles des de l'antiguitat i, en l'actualitat, lloc d'acollida i trobada intercultural. Per això els escolars han d'adquirir i desenvolupar actituds solidàries i tolerants que ajudin a construir una societat més integradora i respectuosa amb la pluralitat d'idees i llengües que conformen la conca mediterrània. No hem d'oblidar que a les Illes Balears conviuen dues llengües oficials (a més d'altres que no són pròpies), utilitzades com a instrument de comunicació. L'estudi del llatí, evidentment, constitueix un element bàsic en la cohesió lingüística, ja que facilita el coneixement de les dues llengües oficials.

Sens dubte, per al creixement personal i educatiu de l'alumnat, és fonamental arribar a comprendre que la cultura del món clàssic i especialment el món romà -el conjunt de tradicions, creences, actituds, etc.- és una idiosincràsia bàsica que ha influït en la nostra tradició cultural i patrimonial, fet que ha suposat un important element d'identitat de la nostra comunitat.

Per altra banda, el dret romà i les institucions polítiques de la Roma antiga, que determinaren la concepció dels drets i deures de la ciutadania, constitueixen la base de la nostra vida social, jurídica i institucional, en el marc de les societats occidentals democràtiques. Com a eina integradora d'aquests trets, el coneixement del lèxic i la llengua llatina obrirà a l'alumnat un àmbit bàsic i enriquidor en la seva formació personal i professional.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament del llatí en l'etapa d'educació secundària obligatòria tindrà com a objectius que l'alumnat desenvolupi les capacitats següents:

1. Relacionar la pervivència de la cultura romana en la literatura, en les arts plàstiques i visuals, en el món occidental i, en especial, a les Illes Balears, com a referent per orientar-se socialment i culturalment en l'entorn.

Analitzar l'origen i l'evolució de les llengües romàniques per tal de concebre les llengües com a instruments per a l'adquisició de nous aprenentatges i per a la comprensió i l'anàlisi de la realitat, fent ús de processos de comunicació.

2. Identificar l'etimologia i conèixer el significat de les paraules d'origen grecollatí de la llengua pròpia, tant del lèxic comú com del vocabulari culte i de la terminologia científica i tècnica, a fi d'augmentar el vocabulari i enriquir l'expressió comunicativa.

3. Millorar la comprensió lectora i l'expressió escrita, mitjançant l'ús de les tecnologies de la comunicació, a fi d'afavorir l'accés a una maduresa racional que permeti el desenvolupament del sentit crític i l'assumpció de responsabilitats.

Familiaritzar-se amb els procediments de formació del lèxic llatí (derivació i composició) per entendre millor els de les llengües actuals, derivades o no del llatí, i com a mitjà per a la fixació i el desenvolupament del pensament propi.

4. Comprendre de manera correcta el significat dels llatinismes i les expressions llatines que s'han incorporat a la llengua parlada i al llenguatge culte, per tal de regular la pròpia activitat mental i cognitiva.

5. Progressar en l'anàlisi de la llengua pròpia a través de la comparació amb el llatí, model de llengua flexional, per comprendre i valorar la realitat sociolingüística de les Illes Balears aplicant tècniques d'anàlisi i de síntesi.

6. Assimilar amb major facilitat estructures d'altres llengües amb vista al seu aprenentatge, a fi d'ampliar les destreses discursives.

7. Valorar l'aportació del món clàssic al nostre patrimoni, analitzant críticament les manifestacions artístiques i els seus missatges com a recurs per al creixement personal.

8. Dominar i emprar el vocabulari específic de l'assignatura a fi d'interessar-se tant per la identitat lingüística i cultural de les Illes Balears com per la seva evolució històrica, relacionant els fets històrics presents per explicar les causes i conseqüències dels problemes.

3. CONTINGUTS

Quart curs

1. Món clàssic i món modern. La llengua llatina com a transmissora de cultura. Institucions i vida quotidiana dels romans i el seu reflex en el món modern. La mitologia com a font d'inspiració en la literatura i en les arts plàstiques.

2. El llatí en la història. Orígens del llatí. Llatí clàssic i llatí vulgar. La formació de les llengües romàniques. La influència del llatí en les llengües modernes no romàniques.

3. Sistema del lèxic. Principals procediments de formació del lèxic grecollatí i la seva continuïtat en les llengües romàniques. Etimologia del vocabulari científic i tècnic: termes patrimonials, hel·lenismes i llatinismes en la llengua científica. Locucions llatines incorporades a les llengües modernes.

4. Sistema de la llengua. Elements bàsics de la llengua llatina. Alfabet i pronunciació del llatí. Introducció general a la morfologia: morfema i paraula. Les classes de paraules. El llatí com a llengua flexional en comparació amb llengües d'altres tipologies. Presentació de la flexió nominal i pronominal en llatí. Els casos i els seus principals valors. Preposicions més usuals. Presentació de la flexió verbal llatina. La concordança i l'ordre de les paraules en llatí: comparació amb els de les nostres llengües. Estructures oracionals bàsiques. Nexes més freqüents.

1. MÓN CLÀSSIC I MÓN MODERN

La llengua llatina com a transmissora de cultura.

Conceptes

1. La literatura llatina.
2. Fonts antigues per a l'anàlisi documental: tipologia de textos de llengua llatina i traduccions.
3. Àmbit geogràfic del llatí.
4. La romanització a la Hispània romana.

Procediments

1. Lectura i interpretació de textos en llatí. Traducció i anàlisi dels seus diferents punts de vista.
2. Exploració i recerca a través d'Internet de pàgines referides al món clàssic i realització de treballs de síntesi.
3. Realització de treballs sobre l'aportació literària dels escriptors llatins d'origen hispànic.
4. Localització dels pobles d'Hispània que resistiren la dominació romana.
5. Recerca de la influència del lèxic de les llengües preromanes en el llatí i viceversa.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement i respecte per les fonts llatines.
2. Interès i apreciació de la civilització llatina.
3. Disposició a comprendre els diferents valors culturals antics i moderns.
4. Valoració del patrimoni històric dels primers habitants de la Hispània romana.
5. Respects per la varietat cultural i lingüística de l'Estat espanyol.
6. Valoració de l'aportació humana i material d'Hispània al poder de Roma.

Institucions i vida quotidiana dels romans i el seu reflex en el món modern.

Conceptes

La monarquia, la república, l'Imperi i el Baix Imperi romà (èpoques):
- Els òrgans de govern. Institucions polítiques en el món contemporani.
- La societat: estructura social. El dret. L'educació. L'exèrcit. La religió. El comerç.

- La vida quotidiana: la vida privada. El còmput del temps. El treball. Els espectacles.

Alimentació. Comunicacions.

Procediments

1. Comparació entre les institucions romanes i les actuals.
2. Recollida i selecció de termes institucionals d'ús actual derivats de la llengua

l·latina.

3. Elaboració de quadres sinòptics dels trets més rellevants de la societat romana.
4. Identificació de costums militars, religiosos, legislatius, educatius i comercials, i comparació entre el món romà i l'actual.
5. Diferenciació i contrast del paper de la dona entre el món romà i l'actual.
6. Investigació i indagació dels diferents sistemes de computació del temps.
7. Diferenciació de l'otium i el negotium.
8. Anàlisi de les rutes comercials i la producció alimentària.

Actituds, valors i normes

1. Valoració del paper crucial de Roma com a font propagadora d'idees en la història del món i d'Occident.
2. Apreciació del valor de les institucions romanes.
3. Actitud crítica davant els imperialismes.
4. Reconeixement de la situació d'injustícia que sovint viuen molts països, i adopció d'un esperit conciliador i antibel·licista en aquestes situacions.
5. Valoració crítica del paper de la dona a Roma, especialment per alguns autors satírics llatins.
6. Interès pel sentit de la religió en la vida de l'ésser humà.
7. Comprensió del paper del cristianisme en la història.
8. Cura d'establir una comparació entre algunes activitats lúdiques, alimentàries i sexuals de l'antiga Roma i algunes practicades en els nostres dies.
9. Apreciació dels valors que Roma aportà a la tradició cultural occidental.
10. Solidaritat amb els més necessitats i sensibilitat amb la Declaració Universal dels Drets Humans.

La mitologia com a font d'inspiració en la literatura i en les arts plàstiques.

Conceptes

Concepte de mite:

- Del mite al relat i la seva representació.
- Divinitats i personatges llegendaris romans. Metamorfosis.
- El món mític i les Illes Balears en les fonts clàssiques (els foners, gentilicis, inscripcions, etc.).

Procediments

1. Avaluació dels mites grecollatins en les diverses manifestacions artístiques (pintura, escultura, etc).
2. Identificació de mites i tradicions religioses clàssiques en les creences i comparació amb celebracions religioses contemporànies.
3. Utilització de mitjans audiovisuals i d'Internet en la recerca d'obres d'art inspirades en la mitologia clàssica.
4. Contrast de les grans divinitats del panteó grecoromà i la seva influència en l'astronomia i en la vida quotidiana.
5. Elaboració de mapes conceptuals (arbres genealògics, etc.).
6. Utilització de textos traduïts (d'autors llatins) sobre relats mitològics.
7. Relació d'alguns mites clàssics amb relats moderns com les rondalles i els contes populars.
8. Elaboració en grup d'exposicions verbals sobre l'aparició de les Balears en les fonts clàssiques.
9. Visites als museus de les Balears.

Actituds, valors i normes

1. Apreciació d'altres formes de vida a través de les seves manifestacions artístiques.
 2. Valoració i respecte del llegat artístic dels nostres avantpassats.
 3. Disposició i gust per conèixer les narracions mítiques.
 4. Valoració de la mitologia com a font d'inspiració per als artistes al llarg de la història.
 5. Valoració de la influència dels mites en totes les àrees del saber.
 6. Respecte per altres opinions sobre qüestions d'interès general.
 7. Disposició i iniciativa per conèixer la nostra història i els nostres valors consuetudinaris.
- Rigor i seguretat a l'hora d'informar-se sobre qüestions històriques.

2. EL LLATÍ EN LA HISTÒRIA

Orígens del llatí. Llatí clàssic i llatí vulgar.

Conceptes

1. Les llengües indoeuropees i el llatí.
2. Evolució del llatí.
3. Diferències entre el llatí culte i el llatí popular.

Procediments

1. Identificació i maneig de les llengües flexionals i de les no flexionals.
2. Construcció d'un quadre sinòptic de les principals llengües que pertanyen a la família indoeuropea.
3. Formulació de normes comunes en les llengües indoeuropees.
4. Recollida i localització d'indicadors que marquin les zones d'evolució del llatí.
5. Maneig del recorregut d'una paraula al llarg dels diferents canvis fonètics.
6. Diferenciació dels registres culte i col·loquial a partir d'un text.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de les llengües indoeuropees en l'actualitat.
2. Comprensió de les raons que expliquen l'àmplia extensió de les llengües d'origen indoeuropeu.
3. Valoració de la grandesa del descobriment del parentiu lingüístic.
4. Valoració de la riquesa que representa l'existència de diferents llengües.
5. Respecte pels trets diferencials d'altres llengües i els seus parlants.
6. Valoració del llatí com a transmissor de la cultura occidental.
7. Sensibilitat pels diferents nivells socials i els seus parlars.
8. Reconeixement de la importància de l'educació i la solidaritat en l'aprenentatge.

La formació de les llengües romàniques.

Conceptes

1. El llatí vulgar: el naixement de les llengües romàniques.
2. Principals llengües romàniques.
3. Història de les llengües a les Illes Balears a partir del llatí vulgar.

Procediments

1. Diferenciació dels termes llatí clàssic i llatí vulgar.
2. Recerca de les primeres manifestacions escrites en llengües romàniques.
3. Deducció i coneixement de les regles d'evolució fonètiques.
4. Relació de les llengües romàniques entre si.
5. Construcció d'un quadre sinòptic de les principals llengües romàniques.
6. Planificació pràctica d'un mapa on apareguin les zones en què es parlen les llengües romàniques.
7. Realització d'exercicis que mostrin l'evolució del llatí vulgar a les llengües oficials de les Illes Balears.
8. Descripció dels diferents pobles i llengües existents al llarg de la història a les Illes Balears.
9. Anàlisi de les fases de la història de la llengua.

Actituds, valors i normes

1. Curiositat per conèixer els orígens de les nostres llengües.
 2. Iniciativa i perseverança quant a la tolerància i el respecte per altres gentes i cultures sense cap tipus de discriminació.
 3. Valorar la importància de les llengües romàniques en l'actualitat.
 4. Entendre les raons que expliquen l'ampli ús de les llengües d'origen indoeuropeu.
 5. Respectar els trets diferencials d'altres llengües i dels seus parlants.
 6. Valorar la riquesa que representa l'existència de diferents llengües.
 7. Valorar la grandesa del descobriment del parentiu lingüístic.
 8. Apreciació i respecte per les diferents manifestacions culturals com a font d'enriquiment social i personal.
- Disposició per justificar el dret que tenen els pobles d'una identitat idiosincràtica i lingüística.

La influència del llatí en les llengües modernes no romàniques.

Conceptes

1. Similituds entre el llatí i les llengües no romàniques.
- Préstecs lèxics del llatí a les llengües no romàniques: anglès, alemany...

Procediments

1. Entendre els processos d'intercanvi i préstec que es produeixen entre llengües.
2. Comparació i composició de termes llatins i no llatins.
3. Creació i formulació verbal de possibles neologismes inventats per part de l'alumnat.

Actituds, valors i normes

1. Valoració i respecte pels trets diferencials de cada llengua.
 2. Interès per conèixer altres llengües.
- Actitud solidària davant les mancances educatives en determinats països del món.

3. SISTEMA DEL LÈXIC

Principals procediments de formació del lèxic grecollatí i la seva continuïtat en les llengües romàniques.

Conceptes

1. Normes fonètiques d'evolució del llatí a les llengües oficials de les Illes Balears.
2. Formació del lèxic grecollatí de les llengües oficials de les Illes Balears.
3. Elements morfològics de les paraules grecollatines: derivació i composició.

Procediments

1. Deducció i coneixement de les regles d'evolució fonètiques.
2. Descripció de les fases evolutives d'una paraula des del llatí fins a les llengües romàniques.
3. Selecció i ús de terminologia grecollatina científica i/o quotidiana.
4. Identificació de les arrels que conformen termes grecs i/o llatins i la seva pervivència en la parla quotidiana.
5. Ús del diccionari etimològic.
6. Ús de diferents elements d'un mateix camp semàntic.
7. Recerca en un diccionari etimològic.
8. Pràctica de cultismes, neologismes i camps semàntics.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància del grec i el llatí en el lèxic castellà i català.
2. Valoració del llatí com a llengua mare de la majoria de llengües que avui es parlen en el nostre país.
3. Respecte per la pluralitat lingüística de l'Estat espanyol.
4. Actitud crítica davant els impactes socials produïts per imposicions culturals.

Etimologia del vocabulari científic i tècnic: termes patrimonials, hel-lenismes i latinismes en la llengua científica.

Conceptes

Cultismes, neologismes i híbrids del lèxic científic i tecnològic.

Procediments

1. Obtenció, selecció i manipulació d'informació a partir de lectura de premsa.
2. Elaboració de notes, resums, esquemes, etc., a partir d'informació escrita i oral.
3. Realització de treballs de síntesi a partir de fonts com Internet.
4. Descomposició de cultismes, neologismes i híbrids.

Actituds, valors i normes

1. Interès per conèixer els trets principals que identifiquen la història de les Illes Balears.
2. Valoració i respecte per la riquesa del nostre patrimoni històric, artístic i cultural, i disposició favorable per actuar en defensa de la seva conservació.
3. Predisposició a cercar una part de l'explicació de situacions i esdeveniments actuals en els antecedents històrics.

Locucions llatines incorporades a les llengües modernes.

Conceptes

1. Llenguatge religiós, jurídic, filosòfic, científic i popular.
2. Les expressions i frases llatines d'ús quotidià.
3. Comparació de les expressions llatines i el refranyer popular de les Illes Balears.

Procediments

1. Planificació pràctica de l'origen de les paraules i de les idees.
2. Elaboració d'un currículum vitae.
3. Descripció de les fases evolutives d'una paraula des del llatí fins a les llengües romàniques.
4. Recitació memoritzada d'un poema o diferents refranys.
5. Anàlisi de refranys i expressions col·loquials.

Actituds, valors i normes

1. Valoració del llatí com a medi transmissor de la cultura occidental.
2. Disposició a desenvolupar actituds positives davant el coneixement de les llengües.
3. Desinhibició a l'hora de manifestar les idees i els sentiments propis.
4. Disposició a conèixer i compartir l'ampli patrimoni popular balear.

4. SISTEMA DE LA LLENGUA. ELEMENTS BÀSICS DE LA LLENGUA LLATINA.

Alfabet i pronunciació del llatí.

Conceptes

1. Alfabet i pronunciació clàssica. Diferències amb les llengües romàniques.
2. Fonètica llatina. Prosòdia llatina.

Procediments

1. Comparació dels diferents alfabet coneguts i la seva pronunciació.
2. Observació dels sistemes vocàlics en les llengües romàniques.
3. Identificació de les diferències de pronunciació del llatí al llarg de la seva història (clàssic, eclesiàstic, etc.).

Actituds, valors i normes

1. Esforç per la lectura expressiva i la memorització de textos literaris.
2. Interès pels orígens artístics i lingüístics de la cultura pròpia.
3. Aplicació de pràctiques oratòries i teatrals.

Introducció general a la morfologia: morfema i paraula. Les classes de paraules. El llatí com a llengua flexional en comparació amb llengües d'altres tipologies. Presentació de la flexió nominal i pronominal en llatí. Els casos i els seus principals valors. Preposicions més usuals. Presentació de la flexió verbal llatina. La concordança i l'ordre de paraules en llatí: comparació amb els de les nostres llengües.

Conceptes

1. Concepte de morfema i paraula.
2. Classes de paraules i categories funcionals: formes invariables i formes variables
3. Concepte de declinació.
4. Valors dels casos.
5. Preposicions.
6. Categories gramaticals: flexió nominal i pronominal. Flexió verbal.
7. La concordança nominal. Diferències amb les llengües no flexionals.
8. Conjugacions verbals.

Procediments

1. Reconeixement de les unitats mínimes significatives de les paraules.
2. Observació de les diverses funcions gramaticals.
3. Elaboració d'un esquema.
4. Coordinació d'elements morfològics com a aprenentatge de processos mentals complexos.
5. Reconstrucció de la flexió nominal i verbal a partir d'un enunciat.
6. Pràctiques amb el lèxic per associar les unitats integrants d'una paraula.
7. Identificació i maneig de les normes de concordança.
8. Reconstrucció d'un text fragmentat.
9. Comparació entre l'ordre de paraules del llatí i el de les llengües romàniques.
10. Pràctica del paradigma verbal.
11. Classificació de verbs i perífrasis.
12. Reconeixement dels diferents complements del verb.

Actituds, valors i normes

1. Confiança en la memòria per a la fixació de conceptes bàsics.
2. Esforç per conèixer els controls dels registres lingüístics.
3. Perseverança en l'ús del diccionari i els llibres com a instruments de consulta i aprenentatge.

Estructures oracionals bàsiques. Nexes més freqüents.

Conceptes

1. Estructures oracionals bàsiques. Introducció a la sintaxi.
2. Nexes més freqüents. Valors sintàctics bàsics.

Procediments

1. Observació dels components d'una oració o d'un sintagma.
2. Transformació morfològica i sintàctica dels termes, sintagmes i oracions del llatí a les llengües oficials i viceversa.
3. Observació de les diverses funcions gramaticals.
4. Col·locació de la puntuació i dels nexes en un text existent.

5. Reconeixement del subjecte i el predicat.

Actituds, valors i normes

1. Actitud crítica envers els mecanismes de manipulació ideològica i informativa.
2. Confiança en l'ús adequat dels hàbits de treball.
3. Rigor a l'hora d'assumir responsabilitats en la manipulació i transferència d'informació.
4. Interès per ampliar el seu lèxic a través de la lectura i la consulta de diccionaris.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen els tipus i grau d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat hagi assolit respecte de les capacitats que expressen els objectius generals.

Quart curs

1. Assenyalar elements clàssics en obres literàries, plàstiques i visuals.
2. Comparar elements lingüístics d'origen comú en diferents llengües.
3. Explicar l'evolució de paraules des de la forma llatina fins a la forma que presenten en les llengües objecte de comparació.
4. Formar famílies de paraules aplicant els mecanismes de derivació i composició.
5. Constatar l'existència d'un vocabulari culte internacional d'origen grecollatí.
6. Conèixer l'etimologia d'elements lèxics propis de la llengua científica i tècnica i deduir-ne el significat.
7. Localitzar paraules i locucions llatines incorporades a les llengües conegudes per l'alumnat i explicar-ne el significat.
8. Identificar elements morfològics i estructures sintàctiques elementals de la llengua llatina.
9. Comparar elements morfològics del llatí amb els de la llengua pròpia.
10. Traduir frases senzilles del llatí a la llengua d'ús de l'alumnat i viceversa.
11. Conèixer dates i llocs rellevants de l'antiguitat romana, analitzar-ne la influència en l'àmbit de la civilització mediterrània i, especialment, a les Illes Balears.
12. Saber resumir i esquematitzar la informació extreta de les diferents fonts consultades i expressar adequadament els raonaments obtinguts.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

- Orientacions per assolir aprenentatges significatius i funcionals.

Hauríem de tenir en compte que el conjunt d'aprenentatges que l'alumnat ha adquirit en cursos anteriors i en altres assignatures és el punt de referència del qual hem de partir a l'hora de relacionar el procés d'assimilació de continguts i la seva aplicació funcional dins i fora de l'aula. Per això seria convenient incloure dins la programació anual de l'assignatura un tipus d'examen inicial que pogués donar-nos a conèixer l'estat de l'alumnat en arribar a l'àmbit del llatí, tant pel que fa a coneixements com a aptituds.

Per potenciar l'aprenentatge a llarg termini hem de seguir una metodologia de treball amb recursos diversificats. Perquè es produeixi un autèntic aprenentatge i sigui fàcilment sotmès a l'oblit, hem de connectar l'estratègia didàctica del professorat amb les idees prèvies de l'alumnat, i presentar la informació de manera coherent i no arbitrària, amb conceptes interrelacionats. Només així l'alumnat dona sentit a allò que pot entendre i que és al seu abast.

També s'haurien de promoure els mètodes actius i d'experimentació. A tall d'exemple:

- La lectura de la premsa diària en grup i la selecció de notícies serveix per contrastar les seves expectatives socials i professionals amb les dels romans.
- El mapa conceptual és un instrument molt útil a l'hora d'aconseguir un aprenentatge significatiu. Amb aquest mètode, els conceptes es presenten de manera ordenada o en nivells, del més important al més particular. Però per treballar i entendre un mapa conceptual, hauria de ser imprescindible conèixer bé els conceptes bàsics previs i dissenyar-los de manera que l'alumnat pogués aclarir idees a través de la presentació dels treballs.

- Mesures per facilitar l'aprenentatge de l'alumnat, la seva integració i la seva participació.

Un dels principals objectius per facilitar l'aprenentatge i l'experimentació de l'entorn seria aconseguir que l'alumnat entengués que la funció prioritària del llenguatge és la comunicació i l'intercanvi social d'experiències i coneixements.

Per tal de dur a terme amb major facilitat el desenvolupament dels processos d'integració i aprenentatge seria molt important cercar sistemes de feina en diferents nivells (individual, en parelles i en grups), que potenciïn la motivació de l'alumnat i fomentin actituds morals i cíviques adequades que tinguin com a finalitat l'exposició de treballs en públic.

Un altre objectiu fonamental de l'ensenyament i aprenentatge del llatí hauria de

ser l'adquisició d'un instrument útil per comprendre el funcionament d'altres llengües i poder ampliar altres aprenentatges.

Les activitats extraescolars són activitats organitzades pel centre i aprovades pel Consell Escolar que figuren en la programació general anual. Haurien de diferenciar-se en dos tipus:

- D'una banda, les activitats realitzades durant l'horari lectiu (sempre guiats pel professorat i amb una documentació adequada), que haurien de reflectir-se en la programació amb els objectius que es pretén assolir.

- De l'altra, les activitats que es podrien dur a terme fora de l'horari lectiu (com podrien ser viatges culturals, visites a restes arqueològiques, obres de teatre...) que haurien de fixar-se amb antelació amb una programació adequada.

També al llarg del curs pot haver-hi ofertes culturals —com exposicions a museus, conferències relacionades amb el món clàssic, etc— que són imprevisibles i que han de comptar amb el vistiplau de la direcció del centre educatiu. Aquestes sortides, susceptibles d'avaluació, requereixen una preparació prèvia amb la documentació adient que faciliti a l'alumnat l'aprofitament d'aquesta activitat.

- Mesures de la pròpia assignatura per atendre els alumnes amb necessitats educatives específiques.

L'heterogeneïtat de l'alumnat a les classes és un fet. Només amb materials diversificats es podrà arribar millor a les característiques diferenciades. Si presentem diversos materials arribarem a connectar més fàcilment amb els coneixements previs individuals que té cada alumne/a. La diversitat en la presentació i l'ús dels materials potencia la didàctica creativa i permet millorar l'autoestima i les ganes d'aprendre.

L'atenció a la diversitat (alumnat de necessitats educatives específiques: superdotats, estrangers amb dificultats puntuals en algun aspecte, amb retard escolar...) s'hauria de basar en mesures d'organització, atenció i compensació (doblaments, suports d'atenció individualitzada i d'elaboració de material diversificat i específic per a cada tipus de dificultat o cas concret) i s'han de reflectir en les programacions didàctiques. Seria molt important que els equips docents revisassin de manera regular aquests criteris d'atenció a la diversitat, recollint les propostes de millora per part del professorat que, en aquest tipus de pràctica, hauria d'assumir més aviat les funcions de coordinador docent.

L'elaboració de plans d'actuacions i reforç educatiu es planteja com a eina necessària en el cas d'alumnat amb necessitats educatives específiques.

Amb la finalitat d'evitar actituds de marginació seria convenient programar debats a classe que tractin temes morals, socials, etc.

- Orientacions, exemplificacions sobre aspectes organitzatius: organització dels espais, distribució del temps, agrupaments i treball d'equip, utilització de materials i recursos.

L'essència del treball del professorat hauria de ser fer una feina coherent, partint del que l'alumnat sap i connectant el coneixement com a xarxa de conceptes, comparant de manera objectiva el procés d'aprenentatge des de l'avaluació inicial fins a la final. És per això que el professorat hauria de ser capaç, a partir de l'experiència i l'observació dins l'aula, d'arribar a corregir els resultats que no siguin gaire satisfactoris i la manca de motivació de l'alumnat.

El professorat ha de despertar l'interès per aprendre, ha de decidir allò que és important que l'alumnat aprengui i els graus de dificultat que presentarà.

Seria necessari integrar nous mètodes de treball en aquesta assignatura, com l'anàlisi d'articles de premsa, els recursos audiovisuals, les comunitats virtuals sobre el món romà a Internet (<http://www.ancientsites.com>; <http://www.cultura-clasica.com>), etc. Perquè allò que interessa és il·lustrar l'alumnat amb la múltiple quantitat d'eines que el professorat hauria de conèixer.

Els materials s'han de presentar de manera oberta per permetre la flexibilitat d'ús i adaptats al nivell del grup classe.

- Orientacions sobre recursos necessaris i materials didàctics i curriculars.

Amb la finalitat d'adequar els mètodes d'ensenyament als recursos d'una societat de la informació cada vegada més influent, seria interessant integrar nous recursos que siguin un reforç al treball sobre els textos. Aquest és el cas d'Internet, que ha esdevingut una eina importantíssima pel que fa a les seves possibilitats i dona a l'alumnat una visió més oberta i al seu abast.

Però és el professorat qui ha de despertar l'interès per aprendre, ha de decidir allò que és important que l'alumne aprengui, identificant els graus de dificultat que pot presentar un tema i decidint les connexions pertinents per assolir la coherència de l'aprenentatge.

A tall d'exemple:

- Premsa (recerca de vocabulari grecollatí)
- Revistes (recerca de publicitat que contingui locucions llatines).
- Còmics (lectura d'Astèrix o Alix)
- Rondalles (comparació de l'estructura amb els relats de mites)
- Narracions (textos d'autors clàssics traduïts)
- Llibres de poesia (lectura de poemes actuals que conservin l'esperit del món

clàssic: carpe diem, locus amoenus, etc.)

- Col·leccions de diapositives (representacions pictòriques o escoltòriques del món clàssic)
- Pel·lícules de cinema (tant les clàssiques sobre aventures d'herois grecs com les modernes en què es troben les característiques pròpies d'aquests personatges)
- Programes informàtics (com el programa Power Point, per fer presentacions amb imatges)
- Adreces d'Internet (referides a l'antiguitat clàssica)
- Jocs (creació de jocs com l'oca o el trivial, en què les caselles siguin preguntes sobre el tema tractat)
- Murals (agrupació dels alumnes per fer murals cronològics, pictòrics, etc.)
- Elaboració de publicacions escolars (revistes o fulls informatius amb notícies de l'antiguitat)

- Orientacions sobre el procés d'ensenyament i aprenentatge.

Un element important per millorar l'aprenentatge és cercar un tipus d'activitat didàctica que permeti flexibilitzar l'esperit crític en l'ús de la informació.

El professorat hauria de ser capaç d'inculcar a l'alumnat el fet que l'estudi del llatí facilita l'aprenentatge d'altres llengües que conformen el marc de la identitat europea.

L'aprenentatge del lèxic s'hauria d'inserir en el marc de la millora de la comprensió i l'expressió de l'alumnat, treballant, per tant, l'ampliació quantitativa i qualitativa del vocabulari. Una eina bàsica és el diccionari.

- Orientacions sobre els procediments i instruments d'avaluació de l'alumnat.

Com a eix vertebrador de tot el seguiment d'avaluació s'hauria de fomentar en l'alumnat la capacitat d'autoavaluació, sense oblidar que hi ha diversos moments al llarg del curs en què el professorat pot avaluar l'aprenentatge i els objectius assolits, sobretot tenint en compte l'esperit de la Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació (LOCE): 'l'avaluació serà contínua i diferenciadora...'

El professorat hauria de ser crític i constructiu amb ell mateix i disposar d'eines d'anàlisi i de reflexió sobre la seva pràctica docent (per exemple, dissenyant formularis d'autoavaluació per a l'alumnat, etc.), a fi de corregir possibles disfuncions metodològiques.

- Orientacions sobre la seqüència de continguts.

Convé ser conscient de la importància dels continguts curriculars que presenta l'assignatura i que, a causa de la nombrosa quantitat de matèria que és recollida en el bloc 4, seria convenient fer la seqüència i la temporalització dels continguts de la manera següent:

El bloc 4t, al llarg de tot el curs.

El bloc 1r, durant el primer trimestre.

El bloc 2n, durant el segon trimestre.

El bloc 3r, durant el tercer trimestre.

- Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans (la pau, la solidaritat, educació ambiental,...).

L'ensenyament del llatí no es pot limitar tan sols a transmetre el coneixement propi de l'assignatura; ben al contrari, com a assignatura globalitzadora de saber intercultural, no hauria d'oblidar la difusió de valors i actituds positives que permetin a l'alumnat l'adquisició d'un esperit racional i crític respecte del seu entorn social.

La didàctica del llatí suposa, en essència, l'educació de l'alumnat per a la formació de ciutadans i ciutadanes conscients de la diversitat lingüística i respectuosos/es amb totes les llengües.

Els valors no s'han de tractar separatament i sense coherència amb la resta dels continguts. S'hauria de treballar a partir dels referents socials i familiars propers a l'alumne/a mitjançant l'anàlisi crítica de diferents tipus de textos, dels mitjans de comunicació, de documentals o pel·lícules de tema clàssic, i s'haurien de fer reflexions encaminades a millorar l'autoestima de l'alumne/a i a assolir valors de tolerància, respecte i solidaritat, neteja, etc.

LLENGUA CASTELLANA I LITERATURA

1. INTRODUCCIÓ

El llenguatge, com a activitat humana complexa, té dues funcions bàsiques: la comunicació i servir d'instrument del pensament per representar i comprendre la realitat. Aquestes dues funcions apareixen relacionades mútuament, de tal manera que la comunicació és l'eina per a la representació de la realitat física i social i, a la vegada, la representació és el principal contingut de la comunicació.

Els éssers humans es comuniquen mitjançant diferents sistemes: els gestos, la música, els símbols numèrics, les representacions plàstiques...; però el mitjà més universal de comunicació és el llenguatge verbal, perquè permet rebre i trans-

metre informacions diverses i complexes i influir sobre altres persones.

L'acte comunicatiu, tant oral com escrit, comprèn dos processos: la comprensió i l'expressió. Per això, s'han de dominar les quatre habilitats comunicatives bàsiques: parlar, escoltar, llegir i escriure.

Les comunitats que tenen dues llengües constitucionals es troben en una situació especial pel que fa a l'ensenyament d'aquesta assignatura, ja que l'alumnat presenta diferents competències respecte a l'una o a l'altra llengua. A les Illes Balears la realitat sociolingüística encara és més diversa a causa de la creixent presència d'alumnes de procedència estrangera que tenen com a llengua primera una de distinta a les dues llengües constitucionals de la comunitat.

Amb la finalitat que tot l'alumnat tenguí competència tant en llengua castellana com en llengua catalana, es fa necessari partir d'un marc de referència comú i d'uns criteris didàctics coherents que apropin i no enfrontin aquesta realitat sociolingüística.

El bilingüisme és un fet enriquidor i el professorat té la tasca de saber-lo utilitzar com a base susceptible de ser transferida a l'aprenentatge d'altres llengües i com a afavoridora de la competència plurilingüe que la societat actual requereix.

A totes les assignatures s'aprèn llengua i aquesta és necessària per aprendre les altres assignatures; per això farà falta que també els professors d'altres assignatures col·laborin a desenvolupar en l'alumnat la capacitat d'utilitzar el llenguatge com a instrument de representació i coneixement.

L'objectiu principal de l'ensenyament de llengua castellana i literatura en l'educació secundària obligatòria és que l'alumnat progressi en el domini de l'ús de l'idioma en les quatre habilitats bàsiques, reforçant especialment l'expressió escrita. Al llarg de tota l'etapa s'ha d'enriquir el llenguatge, oral i escrit, en la doble vessant de comprensió i expressió. D'altra banda, el llenguatge ha de ser present en aquesta assignatura com a sistema de comunicació, com a mitjà d'aprenentatge i també com a objecte d'aprenentatge.

Considerant la llengua com a objecte d'aprenentatge, serà necessari partir de l'ús real que en fa l'alumnat per afavorir formes lingüístiques que n'ampliïn les possibilitats de comunicació. El domini del llenguatge oral és una condició prèvia per dominar la llengua escrita; llenguatge oral i escrit es reforcen mútuament i per això el seu aprenentatge s'ha de plantejar d'una manera relacionada. Així, per a l'adquisició d'una millor competència lingüística, serà necessària la selecció de textos que tinguin una funció model·lica i que contribueixin a ampliar el bagatge lingüístic.

S'ha de partir, també, dels coneixements que l'alumnat ha adquirit en el nivell anterior per consolidar-los. Les relacions entre sons, fonemes i grafies s'han d'enfocar depenent de la funció comunicativa de la llengua i en relació als dos eixos fonamentals de comprensió i expressió.

L'alumnat ha de desenvolupar i reafirmar els elements de selecció, anticipació, planificació i estructuració, tant a les creacions orals com escrites i, especialment, en aquelles que es poden modificar i millorar amb la lectura.

Aprendre llengua suposa adquirir els coneixements dels principis gramaticals bàsics: les unitats de la llengua i les seves combinacions, i l'anàlisi dels problemes lèxics més importants. L'aprenentatge s'ha de fer sempre a partir del doble procés d'estudi i creació.

Els coneixements teòrics aniran acompanyats d'unes tècniques de treball de caràcter pràctic, que permetin que els alumnes considerin la llengua com l'instrument primordial, tant en la seva vida escolar com en la seva dimensió social. Els coneixements de les relacions entre la llengua i la societat els permetran entendre el món que els envolta en relació a la realitat plurilingüe d'Espanya, al bilingüisme de la nostra comunitat i a l'extensió americana de la llengua castellana.

L'altre objectiu de l'ensenyament de l'assignatura en aquesta etapa és avançar en l'educació literària. El domini de la llengua escrita ha de permetre a l'alumnat descobrir la possibilitat que ofereixen la lectura i l'escriptura com a fonts de plaer, d'informació i de saber.

Els textos literaris proporcionen a l'alumnat aquestes possibilitats, a més de ser fonts d'inspiració, models per a les creacions personals i ajuda per expressar-se amb precisió i riquesa de recursos oralment i per escrit.

Pel que fa a la literatura, en aquesta etapa d'educació secundària obligatòria s'ha de desenvolupar el coneixement i l'estima pel fet literari, considerant-lo com una forma de comunicació específica, com a expressió del món personal i com a producte social i cultural d'una societat determinada.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament de llengua castellana i literatura en l'etapa d'educació secundària obligatòria ha de tenir l'objectiu de desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Utilitzar la llengua per expressar discursos orals i escrits amb coherència, cohesió i correcció, i amb adequació a les finalitats i situacions comunicatives.
2. Emprar la llengua com a instrument per a l'adquisició de nous coneixements, per a la comprensió i l'anàlisi de la realitat, i per a la fixació i el desenvolupament del pensament, fent ús de tècniques de maneig de la informació: recerca, elaboració i presentació amb ajuda dels mitjans tradicionals i aplicació de les noves tecnologies.
3. Distingir els diferents tipus de textos i les seves estructures formals amb la finalitat de produir-ne de propis.
4. Conèixer i usar els elements formals i els mecanismes de la llengua en els niv-

ells fonològic, ortogràfic, morfològic, morfosintàctic, lexicosemàntic i textual per a la comprensió i producció de missatges.

5. Conèixer i valorar la realitat plurilingüe i pluricultural d'Espanya per analitzar les diferents situacions que plantegen les llengües en contacte.

6. Identificar les principals formes de la tradició literària occidental per comprendre la diversitat cultural.

7. Reconèixer els principals gèneres de la tradició literària i distingir les principals èpoques artístiques i literàries (les característiques, els autors i les obres més representatives de cadascuna) per valorar-les amb sentit crític.

8. Conèixer les obres i els fragments representatius de les literatures de les llengües constitucionals i de les obres fonamentals de la literatura occidental per enriquir el seu bagatge cultural.

9. Distingir i analitzar els elements i les característiques dels mitjans de comunicació com a font d'informació per desenvolupar una actitud crítica envers aquests.

10. Llegir amb fluïdesa, comprensió i actitud crítica, i valorar la lectura i l'escriptura com a formes de comunicació per a l'enriquiment cultural i el plaer personal.

3. CONTINGUTS

LA COMUNICACIÓ

Conceptes

Primer curs

1. Elements de la comunicació.
2. Tipologies textuales:
 - Narració.
 - Descripció.
 - Diàleg.

Segon curs

1. Funcions del llenguatge.
2. Tipologies textuales:
 - Exposició.
 - Argumentació.

Tercer curs

1. Els mitjans de comunicació escrits: la premsa.
2. Estructures formals del text:
 - Estructures narratives (conte, novel·la, notícia...).
 - Estructures descriptives (descripció científica, literària...).
 - Estructures dialogades (entrevista, enquesta, teatre...).

Quart curs

1. Els mitjans de comunicació audiovisuals: ràdio i televisió.
2. Estructures formals del text:
 - Estructures expositives (currículum, instància, carta, correu electrònic...).
 - Estructures argumentatives (reclamació, recurs...).

Procediments

1. Reconeixement dels elements de la comunicació en textos orals i escrits en una situació comunicativa concreta:
 - Identificació dels interlocutors que apareixen en un text i de les relacions que s'hi estableixen.
 - Reconeixement dels principals elements modalitzadors de textos orals i escrits.
 - Determinació de les funcions comunicatives presents en un text mitjançant l'anàlisi de les marques característiques.

2. Comprensió i producció de textos orals:
 - Comprensió i classificació de missatges orals de tot tipus.
 - Identificació del tema d'un text. Idees principals i secundàries.
 - Preparació i producció de textos orals planificats.
 - Lectura expressiva en veu alta.
 - Interpretació dels missatges audiovisuals.
 - Dramatització.
 - Memorització.
 - Resum oral de textos.
 - Maneig de mitjans audiovisuals per elaborar missatges orals.
 - Anàlisi i ús de la llengua d'acord amb el registre adequat per a cada situació comunicativa.

3. Comprensió i producció de textos escrits:
 - Comprensió i classificació de missatges escrits de tot tipus.
 - Identificació de la intencionalitat dels textos.
 - Reconeixement de fets, opinions i interpretacions en un text.

- Identificació del tema, de les idees principals i secundàries d'un text.
- Reconeixement dels trets distintius i de les peculiaritats formals dels textos.
- Producció i revisió de textos.
- Utilització de textos amb finalitats diverses.
- Conversió de textos orals en escrits.
- Resum de textos.
- Producció de textos amb combinació de codis verbals i no verbals.
- Interpretació dels missatges de la premsa.
- Reconeixement dels gèneres periodístics d'informació i d'opinió.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de les llengües com a instruments per satisfer una gamma àmplia de necessitats de comunicació.
2. Acceptació de la llengua oral i escrita com una forma de coneixement, plaer, persuasió, informació...
3. Seguiment de les convencions que regulen l'expressió oral i escrita.
4. Interès, esforç i autoexigència en l'elaboració rigorosa i sistemàtica de les produccions pròpies, reconeixent l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
5. Respecte per les opinions alienes expressades per mitjà de la llengua oral i escrita.
6. Reconeixement de l'esforç d'altri per millorar l'expressió oral i escrita.
7. Apreciació de la llengua com a element fonamental per a la identificació d'una cultura.
8. Sensibilitat crítica envers els recursos (verbals i no verbals) utilitzats per interpretar i valorar la informació i per crear estats d'opinió.
9. Aplicació de la llengua com a instrument prioritari per a la resolució de conflictes.
10. Valoració de la llengua com a sistema de comunicació que permet l'accés al coneixement, a l'organització i al desenvolupament del pensament.
11. Reconeixement de la importància dels mitjans de comunicació en la configuració de creences i valors.
12. Valoració dels mitjans de comunicació com a fonts d'informació, formació i diversió.
13. Interès per les tecnologies de la informació i la comunicació i actitud crítica envers els seu ús.

LLENGUA I SOCIETAT

Conceptes

Primer curs

1. La variació espacial: dialectes i parles. Principals fenòmens lingüístics: sigmatisme, zetacisme, ieisme...
2. La realitat plurilingüe d'Espanya. Mapa de les llengües constitucionals.

Segon curs

1. La varietat social i estilística.
2. La realitat plurilingüe d'Espanya. Breu introducció a la història de les llengües constitucionals.

Tercer curs

1. Origen i evolució de la llengua espanyola.
2. El bilingüisme: característiques generals.

Quart curs

1. L'espanyol actual.
2. L'espanyol d'Amèrica.

Procediments

1. Utilització i elaboració de mapes per localitzar-hi les àrees lingüístiques de les llengües romàniques.
2. Identificació, localització i anàlisi de les varietats geogràfiques del castellà i dels trets lingüístics més significatius.
3. Anàlisi i interpretació dels diferents registres d'ús de la llengua.
4. Estudi de fenòmens derivats del contacte de llengües.
5. Reconeixement de fenòmens d'interferència lingüística.
6. Comentari crític de la situació sociolingüística actual.
7. Formulació dels aspectes bàsics de la formació i expansió del castellà.
8. Comparació de textos que representin la realitat plurilingüe d'Espanya.
9. Reconeixement de l'extensió geogràfica del castellà i identificació d'alguns trets característics de cada zona.

Actituds, valors i normes

1. Valoració positiva del plurilingüisme i de l'adquisició de la competència

comunicativa en més d'una llengua.

2. Acceptació de les llengües com a elements configuradors de la identitat personal i col·lectiva i com a garants de la pervivència d'una comunitat lingüística.
3. Apreciació de la riquesa que comporta la diversitat interna de les llengües.
4. Sensibilització sobre la situació sociolingüística de l'Estat espanyol.
5. Interès pels actes culturals expressats mitjançant les varietats lingüístiques de l'Estat espanyol com a manifestació de la riquesa pluricultural i plurilingüística.
6. Respecte pels missatges que comuniquen continguts de tolerància i acceptació de les diverses manifestacions lingüístiques.
7. Participació en col·loquis i debats que promoguin l'acceptació i valoració de la diversitat lingüística.

ESTUDI DE LA LLENGUA

Conceptes

Primer curs

1. Fonètica i ortografia (I). Correspondència entre sons i grafies. Nocions bàsiques d'accentuació i puntuació.
2. La norma culta de la llengua espanyola (I). Reconeixement de les principals normes fonètiques. Lectura en veu alta (l'enunciat). Qüestions morfològiques: l'article, el gènere i el nombre. Lèxic (vulgarismes).
3. Gramàtica.
 - Tipus de paraules. La concordança.
4. Lèxic (I). Estructura de la paraula.

Segon curs

1. Fonètica i ortografia (II). Ús de l'accent en combinacions vocàliques (diftongs, triftongs i hiatus). Ús dels signes d'exclamació i interrogació.
2. La norma culta de la llengua espanyola (II). Pronunciació dels grups cultes. Lectura en veu alta (paràgrafs de distinta estructura). Pronoms. Lèxic (dialeccalismes).
3. Gramàtica.
 - L'oració simple. Subjecte i predicat.
 - Tipus d'oracions.
4. Lèxic (II). Polisèmia, homonímia, sinonímia i antonímia.

Tercer curs

1. Fonètica i ortografia (III). Problemes d'accentuació (monosíl·labs, paraules compostes, interrogatius i exclamatiu).
2. La norma culta de la llengua espanyola (III). El verb. La preposició. Lectura en veu alta (diàlegs). Lèxic (neologismes).
3. Gramàtica.
 - Categories i funcions.
 - L'oració simple. Subjecte i predicat. Tipus de complements.
4. Lèxic (III). Processos fonamentals de la formació de paraules: derivació i composició.

Quart curs

1. Fonètica i ortografia (IV). Abreviatures, acrònims i sigles. Ús de correctors ortogràfics en processadors de textos.
2. La norma culta de la llengua espanyola (IV). Principals problemes sintàctics. La concordança i l'ordre. Lectura en veu alta (el vers). Lèxic (préstecs).
3. Gramàtica.
 - L'oració composta. Coordinació i subordinació.
 - Text i discurs. Ús dels principals marcadors.
4. Lèxic (IV). Formació del lèxic de la llengua espanyola: paraules patrimonials, préstecs i neologismes.

Procediments

1. Identificació i aplicació de normes ortogràfiques i morfosintàctiques en la producció de textos.
2. Reconeixement i classificació de les unitats lingüístiques en els textos i les seves funcions.
3. Consulta de diferents tipus de diccionaris.
4. Aplicació de mecanismes per usar un lèxic precís.
5. Reconeixement i aplicació dels mecanismes d'adequació d'un text al context.
6. Localització i utilització dels procediments de cohesió textual.
7. Correcció de textos orals i escrits.
8. Utilització de les convencions de la presentació oral i escrita.
9. Transformació de textos, seqüències i oracions amb procediments de substitució, ampliació i reducció.
10. Recerca de les principals abreviatures, acrònims i sigles vigents en la societat occidental.
11. Diferenciació i ús de les convencions que regeixen la construcció d'oracions simples i compostes.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de la reflexió sobre la llengua per regular les produccions lingüístiques pròpies i per comprendre'n les alienes.
2. Acceptació de la planificació textual d'acord amb els criteris d'adequació, cohesió, coherència i correcció.
3. Cura de la precisió semàntica en l'ús de la llengua.
4. Respecte per les convencions lingüístiques i per les normes de correcció, coherència, cohesió i adequació.
5. Interès i esforç en l'elaboració de les produccions pròpies d'acord amb els mecanismes interns de la llengua.
6. Sensibilitat crítica davant la incoherència textual pròpia i aliena.
7. Curiositat i interès per conèixer el funcionament de la llengua com a sistema per aconseguir una expressió ajustada a la norma.
8. Apreciació dels préstecs com a elements enriquidors de la llengua i integradors de les diverses cultures.
9. Esforç per utilitzar un lèxic que afavoreixi un canvi d'actitud quant a determinats comportaments socials: sexisme, racisme...

LITERATURA

Conceptes

Primer curs

1. Introducció als gèneres literaris mitjançant la lectura de fragments representatius. Anàlisi de les característiques més rellevants.
2. El llenguatge literari. Recursos lingüístics més importants.

Segon curs

1. Els gèneres literaris. Característiques significatives.
 - La narrativa: estructura. L'èpica, el conte i la novel·la.
 - La lírica: el ritme i la rima. Mètrica: versos i estrofes.
2. El teatre: text i representació.
 - Aspectes generals de la tragèdia i de la comèdia.

Tercer curs

1. Lectura de textos de les literatures de les llengües constitucionals i de la literatura occidental.
2. La literatura medieval.
 - Característiques generals.
 - La lírica.
 - L'èpica: el Poema de Mio Cid.
 - La prosa: El Conde Lucanor.
3. Els segles d'or:
 - Característiques generals.
 - La lírica: Garcilaso de la Vega, Luis de Góngora i Francisco de Quevedo.
 - La prosa: El Lazarillo de Tormes i Don Quijote de la Mancha (Cervantes).
 - El teatre: Lope de Vega i Calderón de la Barca.
4. El segle XVIII.
 - Característiques generals.
 - El teatre i la prosa.

Quart curs

1. Lectura de textos de les literatures de les llengües constitucionals i de la literatura occidental.
2. La literatura del segle XIX: romanticisme i realisme.
 - Característiques generals.
 - La literatura romàntica: José de Espronceda i Gustavo Adolfo Bécquer.
 - La narrativa realista: Benito Pérez Galdós i Leopoldo Alas 'Clarín'.
3. El segle XX.
 - Característiques generals.
 - Rubén Darío. El modernisme i la generació del 98.
 - La generació del 27.
 - La literatura contemporània.

Procediments

1. Reflexió oral i escrita sobre les característiques de l'obra literària com a acte comunicatiu i com a producte estètic i lingüístic.
2. Lectura i anàlisi de textos literaris de diferent forma de transmissió.
3. Localització dels recursos expressius, valorant la seva aportació a textos literaris i no literaris.
4. Lectura comprensiva i expressiva de textos literaris en prosa i vers.
5. Reconeixement de les característiques bàsiques del llenguatge literari.
6. Identificació i anàlisi de les característiques formals, temàtiques i expressives de textos literaris.
7. Lectura i interpretació de fragments de les obres més importants de la literatura castellana, de la literatura de les llengües constitucionals i de la literatura

occidental.

8. Contextualització dels textos literaris.

9. Producció de textos amb intenció literària.

10. Elaboració d'opinions pròpies a partir de la lectura i comprensió de textos literaris.

11. Identificació i reconeixement dels recursos fonètics dels textos (la rima, el ritme...) i de les combinacions mètriques de la literatura castellana.

12. Comprovació i identificació, mitjançant la lectura, de les característiques de cada un dels gèneres literaris.

13. Representació de fragments teatrals amb l'adequada expressivitat.

14. Interpretació de la literatura com a reflex i memòria de fets històrics (socials, culturals...).

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de la lectura com a font d'enriquiment cultural, de plaer personal i d'obtenció de competència comunicativa.

2. Adquisició progressiva de l'hàbit de lectura.

3. Valoració de les obres de la tradició literària com a mostres del patrimoni cultural.

4. Interès i gust per transmetre les idees i els sentiments propis mitjançant textos amb intenció estètica i lúdica.

5. Sensibilització envers els aspectes lúdics i creatius del llenguatge.

6. Interès per les produccions literàries en llengua castellana, en les llengües constitucionals i en altres llengües occidentals, per poder desenvolupar criteris propis de selecció.

7. Estima del medi com a objecte d'inspiració literària i com a hàbitat dels creadors i lectors.

8. Solidaritat amb l'entorn social mitjançant la reflexió i el comentari de fragments literaris.

9. Acceptació i respecte per totes les cultures i societats inspiradores de produccions literàries.

10. Apreciació del fet literari com a estímul per a la llibertat d'expressió.

TÈCNiques DE TREBALL

Conceptes

Primer curs

1. Iniciació en l'ús del diccionari, les enciclopèdies i les altres obres de consulta.

2. Tècniques de treball (I):

- Anàlisi (lectura i anotacions).

- Síntesi (esquemes, resums).

Segon curs

1. Ús de diccionaris especialitzats (sinònims, refranys, locucions...)

2. Tècniques de treball (II):

- Anàlisi.

- Síntesi.

Tercer curs

1. Tècniques de recerca d'informació en suports tradicionals (fitxes, biblioteques...).

2. Presentació de la informació:

- Tractament informàtic de textos (I).

Quart curs

1. Tècniques de recerca d'informació en nous suports (CD-ROM, Internet...)

2. Presentació de la informació:

- Tractament informàtic de textos (II).

Procediments

1. Ús i interpretació de les fonts d'informació de la vida quotidiana.

2. Recerca, selecció i utilització d'informació de documents relacionats amb els processos d'aprenentatge.

3. Reelaboració de la informació obtinguda documentalment.

4. Desenvolupament i pràctica de les tècniques més habituals de treball intel·lectual.

5. Tècniques de reescriptura i manipulació de textos escrits.

6. Consulta de diferents tipus de diccionari.

7. Elaboració i ús de procediments de recollida de la informació.

8. Ús dels recursos informàtics com a eina per a la manipulació i elaboració de la informació.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la llengua com a suport documental i com a font d'informació i coneixement.

2. Reconeixement de la importància de l'ús de les diverses fonts d'informació.

3. Precisió i rigor en la recerca i en la reelaboració de la informació.

4. Interès per l'hàbit de consulta dels recursos que faciliten l'accés a la informació.

5. Presa de consciència de la importància personal, social, cultural i acadèmica dels hàbits i tècniques de treball i de l'esforç personal.

6. Interès per l'ús dels recursos informàtics i de les telecomunicacions com a facilitadors de la tasca de recerca i manipulació de la informació.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen el tipus i el grau d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat hagi assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

Primer curs

1. Copsar les idees principals de textos de diferent tipologia i distint nivell de formalització i reproduir el seu contingut oralment i per escrit.

2. Exposar oralment un tema de forma ordenada i adequada a la situació comunicativa.

3. Produir textos, després de la recerca prèvia de la informació, complint les normes ortogràfiques i de puntuació.

4. Reconèixer i crear textos orals i escrits, narratius, descriptius i dialogats; respectar els criteris de correcció ortogràfica i fonètica, i identificar els elements de la comunicació.

5. Conèixer els principis fonamentals de la gramàtica espanyola i identificar les diferents unitats de la llengua i les seves combinacions.

6. Localitzar les varietats dialectals del castellà i reconèixer alguns dels seus trets característics.

7. Situar les llengües constitucionals de l'Estat espanyol i considerar les diferents situacions que plantegen les llengües en contacte.

8. Identificar alguns aspectes lingüístics propis dels distintos usos socials de la llengua.

9. Distingir i corregir, aplicant les normes lingüístiques, els principals vulgarismes dels missatges propis i aliens.

10. Elaborar textos orals i escrits, respectant la concordança i els principis sintàctics de l'oració simple.

11. Identificar el gènere al qual pertany un text literari i reconèixer-hi els principals recursos lingüístics.

12. Sintetitzar el sentit global de textos de diferent tipus, aplicant les normes ortogràfiques, fonètiques i sintàctiques.

Segon curs

1. Reconèixer en un text les diferents funcions del llenguatge.

2. Copsar les idees principals de textos de diferent tipologia i distint nivell de formalització i reproduir el seu contingut oralment i per escrit.

3. Exposar oralment un tema de forma ordenada i adequada a la situació comunicativa.

4. Produir textos, després de la recerca prèvia de la informació, complint les normes ortogràfiques i de puntuació.

5. Reconèixer i crear textos orals i escrits narratius, descriptius, dialogats, expositius i argumentatius, respectant els criteris de correcció ortogràfica i fonètica.

6. Conèixer els principis fonamentals de la gramàtica espanyola i identificar les diferents unitats de la llengua i les seves combinacions.

7. Resumir una exposició i una argumentació sobre un tema específic recollint els principals arguments i el punt de vista.

8. Conèixer l'estructura de l'oració i classificar els diferents tipus d'oracions segons la intenció comunicativa.

9. Interpretar locucions, modismes, refranys i frases fetes d'ús corrent i utilitzar-los adequadament en missatges propis.

10. Consultar adequadament diferents tipus de diccionaris especialitzats.

11. Distingir el significat general d'una paraula, el sentit figurat i el significat contextual.

12. Usar els diferents significats de paraules polisèmiques, tenint en compte el context.

13. Substituir les paraules de significat molt ample per altres de significat més precís i aconseguir una expressió apropiada i precisa.

14. Reconèixer les varietats socials a partir del lèxic utilitzat.

15. Demostrar coneixements de la formació històrica de les llengües constitucionals, en especial pel que fa als aspectes comuns i diferents.

16. Identificar el gènere al qual pertany un text literari i reconèixer els elements estructurals bàsics de la narració, de la poesia (ritme i rima) i del teatre.

17. Conèixer el procés que implica passar del text a la representació teatral.

Tercer curs

1. Copsar les idees essencials i la intenció dels textos, orals i escrits, de diferent

tipus i distint nivell de formalitat, i expressar el seu contingut de forma oral i escrita, amb l'aportació d'una opinió personal i d'acord amb els criteris de correcció ortogràfica.

2. Resumir una exposició i una argumentació oral o escrita sobre un tema específic i conegut recollint els principals arguments i els punts de vista dels participants.

3. Sintetitzar oralment o per escrit el sentit global de textos narratius, descriptius i dialogats de diferent tipus (incloent-hi els propis de la premsa escrita) i distint nivell de formalització; identificar les intencions i les estructures dels textos; diferenciar-ne les idees principals i les secundàries; reconèixer possibles incoherències o ambigüitats en el contingut, i aportar una opinió personal.

4. Exposar i debatre oralment un tema de forma ordenada i fluida d'acord amb un guió previ. Cal haver fet una recerca i una selecció de la informació, seguir un ordre lògic en la presentació d'aquesta informació i dels arguments, i emprar un registre adequat.

5. Reconèixer i produir textos escrits de diferent tipus, adequant-los a la situació comunicativa, utilitzant una estructura organitzativa apropiada i respectant els criteris de correcció.

6. Integrar informacions procedents de diferents textos sobre un mateix tema, amb la finalitat d'elaborar un text de síntesi que en reculli els aspectes més importants, els punts de vista diversos i, també, l'opinió pròpia.

7. Reconèixer i utilitzar les diferents unitats de la llengua, les seves combinacions i la relació entre aquestes i els seus significats, amb la finalitat de millorar la comprensió dels textos aliens i la producció dels propis, i identificar els neologismes.

8. Conèixer l'estructura de l'oració simple. Identificar i classificar els tipus de complements.

9. Conèixer l'origen de la llengua castellana, la seva evolució, la relació amb les altres llengües constitucionals, i analitzar el bilingüisme i les seves característiques generals.

10. Identificar el gènere d'un text literari, reconèixer els seus elements estructurals bàsics i els principals elements i recursos retòrics que s'hi empenen, i saber emetre una valoració personal.

11. Establir relacions entre les obres, els autors i els moviments literaris fonamentals de la història de la literatura castellana fins al segle XVIII, i interpretar-les a partir de les relacions contextuals.

12. Interpretar i comparar textos de les literatures de les llengües constitucionals i de la literatura occidental.

13. Planificar i dur a terme la consulta de diverses fonts d'informació, fent servir els mitjans tradicionals o les tecnologies de la informació i la telecomunicació, per elaborar treballs senzills d'informació amb l'ajut dels mitjans tecnològics adequats.

Quart curs

1. Copsar les idees essencials i la intenció de textos orals i escrits, de diferent tipus i distint nivell de formalitat; reconèixer les possibles incoherències o ambigüitats de contingut que hi pugui haver, i expressar el seu contingut de forma oral i escrita, amb l'aportació d'una opinió personal i respectant els criteris de correcció ortogràfica.

2. Saber utilitzar els correctors ortogràfics en processadors de textos per aplicar els criteris de correcció ortogràfica als textos.

3. Resumir una exposició i una argumentació oral o escrita sobre un tema específic i conegut recollint els principals arguments i els punts de vista dels participants.

4. Sintetitzar oralment o per escrit el sentit global de textos de diferent tipus i distint nivell de formalització, identificar les intencions i les estructures dels textos, diferenciar-ne les idees principals i les secundàries, reconèixer possibles incoherències o ambigüitats en el contingut, i aportar una opinió personal.

5. Reconèixer els marcadors de cohesió textual a diferents textos.

6. Exposar i debatre oralment un tema de forma ordenada i fluida d'acord amb un guió previ. Cal haver fet una recerca i una selecció de la informació, seguir un ordre lògic en la presentació d'aquesta informació i dels arguments, i emprar el registre i els marcadors adequats.

7. Distingir els principals recursos verbals i no verbals utilitzats pels mitjans de comunicació per a l'elaboració i difusió d'informacions i opinions i actuar críticament davant aquests missatges.

8. Produir missatges que integrin el llenguatge verbal i no verbal tenint en compte la situació comunicativa i comparar els procediments expressius d'aquests llenguatges.

9. Reconèixer i produir textos escrits de diferent tipus, utilitzant una estructura organitzativa adequada i respectant els criteris de correcció, i adequar-los a la situació comunicativa.

10. Integrar informacions procedents de diferents textos sobre un mateix tema, amb la finalitat d'elaborar un text de síntesi que en reculli els aspectes més importants, els punts de vista diversos i l'opinió pròpia.

11. Reconèixer i utilitzar les diferents unitats de la llengua, les seves combinacions i la relació entre aquelles i els seus significats, amb la finalitat de millorar la comprensió de textos aliens i la producció dels propis, i identificar els neologismes, les paraules patrimonials i els préstecs.

12. Identificar i emprar en contextos diferents les principals abreviatures, sigles i acrònims d'ús més corrent en els mitjans de comunicació i en les noves tec-

nologies de la informació.

13. Conèixer l'estructura de l'oració composta i classificar els diferents tipus d'oracions.

14. Identificar i localitzar les llengües constitucionals i les grans varietats dialectals del castellà d'Espanya i d'Amèrica.

15. Identificar el gènere d'un text literari, reconèixer els elements estructurals bàsics, els principals elements i recursos retòrics que s'hi empenen i saber emetre una valoració personal.

16. Interpretar i comparar textos de les literatures de les llengües constitucionals i de la literatura occidental.

17. Establir relacions entre les obres, els autors i els moviments literaris fonamentals de la història de la literatura castellana dels segles XIX i XX i interpretar-les a partir de les relacions contextuals.

18. Planificar i dur a terme la consulta de diverses fonts d'informació, fent servir els mitjans tradicionals o les tecnologies de la informació i la telecomunicació, per elaborar treballs senzills d'informació amb l'ajut dels mitjans tecnològics adequats.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Orientacions sobre com aconseguir aprenentatges significatius i funcionals

En aquesta etapa de l'educació secundària obligatòria, igual que en l'etapa anterior, l'ensenyament de la llengua s'ha de plantejar a partir de l'ús real que en fan els alumnes en la vida quotidiana. L'entorn lingüístic, juntament amb els factors culturals i socioeconòmics i els coneixements previs, provoca importants diferències en la competència lingüística de l'alumnat.

Els coneixements previs han conformat en l'alumnat un conjunt d'esquemes, tant a propòsit del fet lingüístic com del fet literari, que han après no només a l'escola sinó també dins l'àmbit familiar, en la seva relació amb els companys i, especialment, del cabal d'informació que reben dels mitjans de comunicació.

A la nostra comunitat, amb dues llengües constitucionals, es farà encara més necessari tenir en compte el bagatge lingüístic dels alumnes i aplicar unes mesures metodològiques que facin que l'aprenentatge d'una llengua els capaciti per incrementar la seva predisposició al domini de l'altra, que despertin l'interès per conèixer i aprendre altres llengües estrangeres i que serveixin per valorar positivament la varietat lingüística d'Espanya.

Tots aquests elements, l'entorn familiar, lingüístic, sociocultural i econòmic, juntament amb la influència dels mitjans de comunicació i el bagatge lingüístic dels alumnes, hauran de servir de referència a l'hora d'aplicar les estratègies metodològiques, que tindran per finalitat aconseguir el domini de la llengua, tant com a instrument útil per comunicar-se com per realitzar altres aprenentatges.

Mesures per facilitar l'aprenentatge, la integració i la participació de l'alumnat

És funció del professorat de llengua estimular els alumnes perquè assoleixin una competència comunicativa plena, tant a nivell oral com escrit, en el doble procés d'expressió i comprensió, en qualsevol situació social de comunicació, i saber fer apreciar igualment les dues llengües constitucionals de la nostra comunitat, amb totes les seves varietats lingüístiques, i la varietat plurilingüe d'Espanya. L'ensenyament de la llengua partirà d'una reflexió sobre l'ús, de manera que aquesta reflexió contribueixi a convertir els alumnes en usuaris competents en situacions i finalitats diverses. Escoltar, parlar, llegir i escriure són habilitats que s'han d'adquirir a l'aula treballant la comprensió i l'expressió oral i escrita.

Orientacions sobre el procés d'ensenyament-aprenentatge

Treballar la comprensió i l'expressió oral és condició prèvia per adquirir un domini de la comprensió i expressió escrita. S'ha de partir de situacions reals i textos de diferents nivells i propiciar la reflexió sobre la informació rebuda amb la finalitat d'adquirir habilitats per a l'elaboració de textos propis.

Per millorar la comprensió i l'expressió escrita s'ha de partir de textos adequats a la situació de l'alumnat i que afavoreixin l'adquisició d'habilitats de composició i comprensió lectora.

S'ha de relacionar, sempre que es pugui, la comprensió lectora i l'expressió escrita; per això caldrà fer lectura expressiva i destacar la relació entre entonació i puntuació com a primer pas per aconseguir una expressió correcta.

Pel que fa a la correcció ortogràfica, no serà suficient la presentació sistemàtica i teòrica de les regles ortogràfiques, sinó que caldrà una pràctica en la qual es combinin les quatre habilitats bàsiques: llegir (memòria visual), escoltar, pronunciar (memòria auditiva) i escriure.

Els textos i missatges orals que provenen dels mitjans de comunicació s'han de treballar en una doble vessant, la lingüística i la de saber fer-ne una lectura crítica i activa, per tal d'aprofitar al màxim les possibilitats educatives.

L'alumnat ha d'anar augmentant el cabal lèxic assimilant nous mots procedents tant del seu entorn familiar i social com dels mitjans de comunicació, de la lectura i de les noves matèries d'estudi.

Orientacions sobre recursos necessaris

El professorat de llengua és el que té la comesa específica de donar les bases per conèixer i utilitzar el lèxic de manera precisa; ha d'ensenyar a usar el diccionari, a conèixer la seva organització i a saber deduir el significat d'un mot partint del context.

La lectura de textos de diferents continguts i adequats a l'edat i als interessos dels alumnes és la base tant per augmentar el cabal lèxic com per utilitzar-lo en les produccions pròpies.

Els tipus de textos han de variar d'un curs a l'altre i han de ser més complexos a mesura que la competència dels alumnes ho permeti. De la narració i la descripció s'ha de passar a l'exposició i a l'argumentació, que requereixen un llenguatge més abstracte i precís.

L'estudi de la gramàtica (morfologia i sintaxi) s'ha de realitzar a partir de textos significatius i s'ha d'enfocar com una reflexió general sobre l'ús dels diferents elements lingüístics per arribar a un coneixement general de la terminologia gramatical. Al mateix temps s'ha d'inculcar a l'alumnat que conèixer la gramàtica d'una llengua no és tan sols un fi per si mateix, sinó que serveix també per millorar la seva capacitat de reflexió i l'ajuda a tenir un tipus de pensament més abstracte.

La dimensió històrica i social de les llengües s'ha de plantejar partint de la realitat més propera per arribar a aspectes més teòrics. Es treballaran els diferents registres i, especialment, el nivell més culte de la llengua.

Conèixer les relacions entre la llengua i la societat, mitjançant l'observació de la diversitat com a fet social i com a fenomen enriquidor haurà de portar a la comprensió de la diversitat lingüística i a la valoració positiva de la realitat plurilingüe i pluricultural d'Espanya.

L'estudi de la literatura s'ha d'enfocar com una manera de comunicació específica, com a font de la cultura i com a font lúdica que proporciona plaer.

El professorat ha de procurar oferir mostres de diverses literatures que permetin la formació dels alumnes com a lectors i com a receptors del món cultural que conté el text literari.

La lectura ha de servir també per obrir la ment dels alumnes al món de la fantasia i, complementàriament, per millorar la seva expressió lingüística. La síntesi del text, el comentari i la recerca de les idees principals ajudaran a aconseguir aquest objectiu.

Orientacions sobre materials didàctics i curriculars

L'espai per treballar serà normalment l'aula de classe, que haurà d'estar dotada, com a mínim, de diccionaris de consulta. Seria aconsellable també, per estimular l'hàbit de la lectura, la creació d'una biblioteca d'aula amb l'aportació de llibres per part de l'alumnat i amb la supervisió del professor.

Algunes sessions de la classe podrien impartir-se a la biblioteca del centre amb la finalitat que, a més de conèixer el llibre de text, l'alumnat es familiaritzi amb l'ús d'altres fonts d'informació, amb la consulta d'enciclopèdies i, a més, pugui conèixer l'existència de llibres especialitzats.

Per millorar l'expressió oral es podrà recórrer, periòdicament, a la presentació d'un tema per debatre. Aquest tema, després de la recerca prèvia d'informació tant amb els mitjans tradicionals com amb les noves tecnologies, servirà per aprendre a organitzar les idees i per saber-les exposar amb un ordre lògic i coherent. També, per saber donar l'opinió personal i per saber respectar altres idees diferents a les pròpies.

La recerca d'informació podrà fer-se tant individualment com en grup.

La premsa, les revistes d'actualitat i les adaptacions cinematogràfiques d'obres literàries seran també recursos didàctics que serviran per apropar l'assignatura a la realitat del món i a l'entorn de l'alumnat.

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans

L'objectiu essencial de la LOCE és aconseguir una educació de qualitat que es fonamenta en els valors humanistes propis de la nostra tradició cultural europea. Aconseguir aquesta qualitat és un instrument bàsic per a la millora de la llibertat individual, per a la realització personal, per al progrés social i econòmic, i per a un millor benestar.

En una societat integrada en el context europeu i que tendeix, cada dia més, a la universalització i al contacte amb altres cultures i llengües diferents, es fan necessaris valors com la capacitat per prendre iniciatives i la creativitat per afrontar l'evolució de la demanda de treball en el futur.

Per a la consecució de l'objectiu essencial de la LOCE cal que tota la comunitat implicada en el procés d'aprenentatge de l'alumnat transmeti valors que afavoreixin també la responsabilitat social, la cohesió i millora de les societats, i la igualtat de drets entre persones de diferent sexe, raça i cultura per superar qualsevol tipus de discriminació. A més, s'ha de fomentar la pràctica de la solidaritat mitjançant l'impuls a la participació cívica de l'alumnat en activitats de voluntariat.

La transmissió d'aquests valors farà possible que els alumnes rebuin una educació integral i madurin com a persones responsables en una societat democràtica i pluralista.

Mitjançant el llenguatge, la lectura i la comprensió de textos de diverses literatures, els alumnes podran expressar les pròpies opinions i comprendre les dels altres. Així mateix, s'informaran dels esdeveniments i dels problemes que afecten el món actual i, a través d'una actitud de responsabilitat, de cohesió, de

participació cívica i de solidaritat, contribuiran a una millora personal i social. Amb tot això s'ha de reconèixer el valor del diàleg com a element primordial per poder resoldre discrepàncies i confrontacions, fent possible així la convivència de la humanitat.

Mesures d'atenció als alumnes amb necessitats educatives específiques

L'atenció a la diversitat (alumnat amb necessitats educatives específiques) haurà de tenir l'objectiu d'aconseguir que aquests alumnes adquireixin una competència comunicativa que els doni desimboltura dins l'aula i els permeti avançar en els aprenentatges i assolir els objectius establerts amb caràcter general per a tot l'alumnat. En aquestes situacions caldrà preveure mesures d'organització i atenció, aplicar estratègies metodològiques adequades i elaborar material específic. Pel que fa a l'alumnat que presenta dificultats generalitzades d'aprenentatge en els aspectes bàsics i instrumentals del currículum, s'han d'adoptar mesures de reforç educatiu que permetin l'assoliment dels coneixements bàsics i el desenvolupament dels hàbits de treball i estudi.

Orientacions sobre els procediments i instruments d'avaluació dels alumnes

L'avaluació ha de ser part del procés didàctic i ha de tenir com a funció principal constatar l'adquisició dels objectius específics i els coneixements de l'assignatura. L'avaluació ha de ser contínua i diferenciada i ha de partir de l'observació sistemàtica del procés d'aprenentatge de l'alumne, d'acord amb els objectius fixats i les activitats realitzades.

El professorat avaluarà també els processos d'ensenyament i la seva pròpia pràctica docent en relació amb l'assoliment dels objectius del currículum.

Per altra banda, l'avaluació serà un dels mecanismes bàsics d'atenció a la diversitat.

LLENGUA CATALANA I LITERATURA

1. INTRODUCCIÓ

La finalitat primera i essencial de l'assignatura de llengua catalana i literatura a l'ESO és el desenvolupament de les capacitats lingüístiques dels alumnes, de manera que la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, pugui convertir-se per a ells en un instrument apte de comunicació i d'interacció social, i alhora serveixi d'eina eficaç per a l'adquisició de la resta de coneixements.

Cal destacar la importància de la intervenció del llenguatge i de la llengua en el procés d'aprenentatge: la denominació dels elements del medi, l'expressió de les necessitats pròpies, la reflexió, el raonament i la relació amb els altres se sustenten en gran part sobre el domini dels recursos lingüístics.

Per altra banda, la llengua d'un grup humà és part indestriable del patrimoni històric i cultural d'aquest grup, que l'ha emprada com a instrument de comunicació interna i, per tant, de cohesió social, i l'ha assumida com a senyal distintiu davant d'altres grups i com a vehicle de certes manifestacions artístiques que se sumen, per un costat, a altres mostres d'identitat d'aquell grup i, per un altre, al bagatge de la literatura universal. En aquest sentit, la llengua també és vehicle d'expressió artística.

En treballar la definició i els objectius generals d'aquesta assignatura a qualsevol nivell, convé tenir present la situació actual de l'ús social del català en els diversos territoris on és llengua pròpia. L'augment considerable de la immigració, amb l'arribada de famílies de diverses procedències, el gran impacte econòmic i cultural causat pel turisme, i fins i tot la pervivència, encara ara, d'alguns desequilibris importants pel que fa a la presència del català en determinats àmbits, són els factors principals que defineixen el panorama sociolingüístic dels darrers anys. Això fa que els centres d'ensenyament esdevinguin ara com ara un element fonamental per contribuir a la integració de la població al model lingüístic previst a l'ordenament jurídic establert.

Pel que fa a la normativa emanada des de la nostra comunitat cal ressenyar la Llei orgànica 2/1983, de 25 de febrer, per la qual s'aprova l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears, que assegura l'ensenyament del català; la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística a les Illes Balears, que formalitza el coneixement i l'ús del català com a llengua vehicular en l'àmbit de l'ensenyament; el Decret 92/1997, de 4 de juliol, que regula l'ús de l'ensenyament de i en llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, en els centres docents no universitaris de les Illes Balears, que desenvolupa la progressivitat en la normalització lingüística dels centres a través dels projectes lingüístics de centre (PLC) i que determina l'ús del català a l'ESO, i l'Ordre del conseller d'Educació, Cultura i Esports, de dia 12 de maig de 1998, per la qual es regulen els usos de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, com a llengua vehicular d'ensenyament en els centres docents no universitaris de les Illes Balears. El model que desenvolupa aquesta legislació és el de conjunció lingüística o bilingüisme integral, segons el qual l'Administració ha de garantir que, en finalitzar el període d'escolarització obligatòria, l'alumnat ha de poder usar amb normalitat i correcció totes dues llengües oficials.

La realitat sociolingüística de les Illes obliga l'Administració a articular mesures compensatòries de la desigualtat social en l'ús i el coneixement de la llengua catalana, conseqüència de factors diversos. En aquesta situació hi ha sectors de la població que només són capaços d'usar una única llengua, la castellana, men-

tre que altres són capaços d'usar-les totes dues. A més a més, s'ha d'esmentar la presència, creixent i contínua, d'alumnat de procedència exterior que té com a llengua primera una que és distinta a les habituals a les Illes Balears i, fins i tot, molt allunyada lingüísticament.

La llengua catalana és la llengua de l'ensenyament i la llengua d'ús del centre i, tal com recull la normativa vigent, el seu abast va més enllà de l'assignatura de llengua catalana i té un paper vertebrador de la vida del centre. Sovint, però, només la llengua catalana té problemes a l'hora d'introduir-se en determinats àmbits d'ús i en alguns sectors de la població. L'escola, evidentment, no pot redreçar per si sola el fenomen de l'ús desigual de les dues llengües oficials, però sí que constitueix un element bàsic en la normalització lingüística de la societat, en la mesura que pot assegurar el coneixement per part de tothom de totes dues llengües oficials.

Les consideracions sobre la llengua i sobre el que és ensenyar-la han de portar a adoptar un enfocament comunicatiu i funcional, caracteritzat pel treball de les habilitats lingüístiques d'una manera integrada tot partint de les necessitats comunicatives de l'alumnat i de la diversitat discursiva en situacions reals d'ús. Es tracta de treballar l'ús i la reflexió sobre aquest ús per tal de desenvolupar tots els coneixements i habilitats inclosos en la competència comunicativa. En aquest sentit s'ha de destacar la importància de la interacció oral, perquè és bàsica per a la comunicació, per a la configuració del pensament, la conceptualització de l'experiència i com a punt de partida de l'escrit.

El domini de la llengua escrita ha de permetre a l'alumnat desenvolupar les capacitats comunicatives i, alhora, descobrir les possibilitats que ofereixen la lectura i l'escriptura com a font de plaer i de fantasia. L'ensenyament de la literatura ha de tendir, doncs, a desenvolupar el coneixement i el gaudi del fet literari, entès com un producte cultural o social d'una societat determinada.

Els continguts específics de llengua catalana i literatura es fan ressò dels dos eixos bàsics sobre els quals es basteix tota activitat lingüística: la comunicació i la representació. Els coneixements d'aquesta assignatura s'han distribuït tenint en compte la formació natural i progressiva de l'alumne a cada curs de l'ESO. El primer bloc ('La comunicació') permet exposar tot el ventall d'elements que participen en l'acte comunicatiu i la varietat de productes que se'n deriven; d'aquesta manera, es treballen els vessants receptiu i creatiu del llenguatge, tot enfortint el domini dels discursos, orals i escrits, adequats a cada situació. Així doncs, en aquest primer apartat s'analitzen els diferents tipus de textos i es valora l'ús actual dels mitjans de comunicació.

En el segon bloc es fa referència a les actituds de les persones respecte de les llengües i a les relacions entre aquestes i la societat ('La llengua i la societat'). S'estudia la història de la llengua catalana des dels seus orígens fins a l'actualitat i també s'explica la variació lingüística des de tots els seus caires. En el tercer bloc, hi apareixen els recursos i els mecanismes que les persones han de tenir sobre les llengües per comunicar-se amb major eficàcia ('Estudi de la llengua'). Es tracta de conèixer els lligams entre els signes fonètics i els gràfics, de saber triar i usar les paraules correctament i de dominar els principis bàsics de la gramàtica.

Al bloc quart ('Informació i recerca') s'encabeixen un seguit de tècniques adreçades a la reflexió sobre l'ús de la llengua en els nous aprenentatges, i els continguts se centren sobretot en l'obtenció d'informació per diferents mitjans i en la presentació de tasques documentals amb diversos suports. El cinquè bloc ('Literatura') abraça l'estudi del llenguatge literari i dels gèneres conreats al llarg de la història de les lletres catalanes, a través de l'anàlisi i el comentari d'algunes de les obres més representatives de cada etapa.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament de llengua catalana i literatura en l'etapa d'educació secundària obligatòria tindrà com a objectiu contribuir a desenvolupar en els alumnes les capacitats següents:

1. Comprendre discursos orals i escrits i interpretar-los amb una actitud crítica, reconeixent-ne les diferents finalitats i les situacions de comunicació en què es produeixen.
2. Comprendre i produir amb correcció diversos tipus de missatges orals i escrits aplicant-hi tècniques d'anàlisi i de síntesi.
3. Construir i expressar discursos orals i escrits amb coherència, cohesió i correcció, i amb adequació a les finalitats i situacions comunicatives.
4. Llegir amb fluïdesa, comprensió i actitud crítica, i valorar la lectura i l'escriptura com a formes de comunicació que constitueixen fonts d'enriquiment cultural i de plaer personal.
5. Reflexionar sobre els elements formals i els mecanismes de la llengua en els nivells fonològic, ortogràfic, morfològic, morfosintàctic, lexicosemàntic i textual i valorar les condicions de producció i recepció a fi de desenvolupar la capacitat de regular les pròpies produccions lingüístiques.
6. Accedir amb autonomia creixent a les obres literàries com a mostres destacades del patrimoni cultural.
7. Reconèixer els principals gèneres i formes de la tradició literària i els principals corrents, autors i obres de la literatura catalana.
8. Situar la llengua catalana en el món i comprendre la realitat sociolingüística de les Illes Balears i de l'Estat espanyol.
9. Reconèixer el fet que la relació de pertinença a les Illes Balears implica l'aprenentatge i la capacitat d'ús de la llengua catalana.

10. Identificar i analitzar els elements i les característiques dels mitjans de comunicació i valorar la seva importància en les manifestacions culturals contemporànies, amb la finalitat d'ampliar destreses discursives i desenvolupar actituds crítiques en relació amb els missatges que contenen.

11. Utilitzar les llengües com a instruments per a l'adquisició de nous aprenentatges, per a la comprensió i l'anàlisi de la realitat, per a la fixació i el desenvolupament del pensament, i per a la regulació de la pròpia activitat, fent ús de tècniques de maneig de la informació i de les tecnologies de la comunicació.

3. CONTINGUTS

La necessitat d'adequar el caràcter funcional general de la llengua als diferents graus d'assoliment de les habilitats lingüístiques que presenta l'alumnat de l'ESO, mena, fora cap dubte, al disseny d'una estructura de continguts en què se'n faci un tractament progressiu i equilibrat. Per a aquesta organització homogènia en cinc blocs, que es mantenen en els quatre cursos, s'han tengut en compte factors distints per tal de garantir la flexibilitat en l'adquisició dels coneixements i l'acompliment dels objectius. Cal esmentar la connexió del programa descrit a continuació amb aspectes com ara el desenvolupament formatiu i creatiu dels alumnes, la reflexió constant sobre la llengua i les seves possibilitats comunicatives, la relació amb continguts de cursos anteriors i d'altres assignatures, etc.

Primer curs

LA COMUNICACIÓ

Conceptes

1. La comunicació: elements.
2. Tipus de textos, orals i escrits: textos espontanis i planificats.
 - La narració i la descripció.
 - El diàleg.

Procediments

1. Reconeixement dels elements de la comunicació en un text, oral i escrit, en una situació comunicativa concreta.
2. Comprensió i producció de textos orals.
 - Lectura expressiva en veu alta.
 - Dramatització.
 - Memorització.
 - Anàlisi i aplicació de les normes de l'intercanvi comunicatiu oral.
 - Resum oral de textos.
 - Maneig de mitjans audiovisuals per elaborar missatges orals.
3. Comprensió i producció de textos escrits.
 - Reconeixement de l'estructura i la finalitat del text narratiu i del text descriptiu.
 - Identificació del tema d'un text. Idees principals i secundàries.
 - Reconeixement dels trets distintius i de les peculiaritats formals dels textos escrits.
 - Producció i revisió de textos escrits.
 - Utilització de textos escrits amb finalitats diverses.
 - Conversió de textos orals en escrits.
 - Resum de textos escrits.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de les llengües com a instruments per satisfer una gamma àmplia de necessitats de comunicació.
2. Valoració positiva de les normes que regulen l'intercanvi comunicatiu.
3. Respecte per les convencions que regulen l'expressió oral i escrita.
4. Interès, esforç i autoexigència en l'elaboració rigorosa i sistemàtica de les produccions pròpies, reconeixent l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
5. Respecte per les opinions alienes expressades mitjançant la llengua oral i la llengua escrita.

LA LLENGUA I LA SOCIETAT

Conceptes

1. Les llengües com a elements configuradors de la identitat personal i col·lectiva.
2. La diversitat lingüística en el món actual:
 - Principals famílies lingüístiques.
 - Les llengües romàniques.
 - Les llengües de l'Estat espanyol.
3. El domini lingüístic. La variació geogràfica del català.

Procediments

1. Utilització i elaboració de mapes per localitzar-hi les àrees lingüístiques de les llengües romàniques i del català.
2. Identificació, localització i anàlisi de les varietats geogràfiques del català.
3. Reconeixement de la varietat estàndard de la llengua catalana.
4. Estudi de fenòmens derivats del contacte de llengües.

Actituds, valors i normes

1. Valoració positiva del plurilingüisme i de l'adquisició de la competència comunicativa en més d'una llengua.
2. Valoració de la varietat estàndard com l'adequada per a determinats àmbits d'ús i com a mitjà d'unitat de la llengua.
3. Valoració de la riquesa que comporta la diversitat interna de les llengües.
4. Sensibilització envers la situació sociolingüística de les Illes Balears.

ESTUDI DE LA LLENGUA

Conceptes

1. Norma fonètica i ortogràfica: del so a la paraula.
2. Gramàtica.
 - Morfologia nominal: concordança.
 - Classes de substantius.
 - Morfologia verbal: conjugacions i propietats.
 - Altres categories.
3. Lèxic: estructura del mot.

Procediments

1. Reconeixement i classificació de les unitats lingüístiques als textos.
2. Ús de diferents tipus de diccionari.
3. Utilització dels mecanismes de formació de paraules.
4. Correcció de textos orals i escrits.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de la reflexió lingüística sobre les llengües per regular les produccions lingüístiques pròpies i per comprendre'n les alienes.
2. Valoració de la planificació textual i de la revisió d'acord amb els criteris d'adequació, cohesió, coherència i correcció.
3. Respecte per les convencions lingüístiques i per les normes de correcció, coherència, cohesió i adequació.
4. Interès i esforç en l'elaboració de les produccions pròpies.

INFORMACIÓ I RECERCA

Conceptes

1. La interacció de codis verbals i no verbals en la comunicació humana.
2. Els sistemes tradicionals de recerca: tipus de diccionaris.
3. Tècniques de treball intel·lectual: lectura comprensiva, presa d'apunts, subratllat, esquema, resum.

Procediments

1. Anàlisi dels elements verbals i no verbals en la interpretació de missatges dels diferents mitjans de comunicació social.
2. Ús i interpretació de les fonts d'informació de la vida quotidiana.
3. Recerca, selecció i utilització d'informació de documents relacionats amb els processos d'aprenentatge.
4. Ús de diferents tipus de diccionari.
5. Elaboració i ús de procediments de recollida de la informació.
6. Identificació dels diversos sistemes d'anàlisi i reducció de dades.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la llengua com a suport documental i com a font d'informació i de coneixement.
2. Reconeixement de la importància de l'ús de les diverses fonts d'informació.
3. Interès per l'hàbit de consulta dels recursos que faciliten l'accés a la informació.

LA LITERATURA

Conceptes

1. La literatura com a fenomen comunicatiu.
2. La transmissió de la literatura.
3. Els gèneres literaris: classificació i característiques.
4. Característiques i recursos expressius del llenguatge literari.

Procediments

1. Reflexió oral i escrita sobre les característiques de l'obra literària com a acte comunicatiu i com a producte estètic i lingüístic.
2. Lectura i anàlisi de textos literaris de diferent forma de transmissió.
3. Lectura comprensiva i expressiva de textos literaris en prosa i vers.
4. Reconeixement de les característiques bàsiques del registre literari.
5. Identificació i anàlisi de les característiques formals, temàtiques i expressives de textos literaris.

Actituds, valors i normes

1. Interès per la lectura com a font d'enriquiment cultural, de plaer personal i d'obtenció de competència comunicativa.
2. Disposició i gaudi en l'hàbit de llegir.
3. Valoració positiva de les obres de la tradició literària com a mostres del patrimoni cultural.

Segon curs

LA COMUNICACIÓ

Conceptes

1. La comunicació: funcions.
2. Tipus de textos orals i escrits: textos espontanis i planificats.
 - L'exposició i l'argumentació.

Procediments

1. Reconeixement dels elements de la comunicació en un text, oral i escrit, en una situació comunicativa concreta.
 - Reconeixement dels interlocutors que apareixen en un text o de les relacions que s'hi estableixen (grau de formalitat).
 - Reconeixement dels principals elements modalitzadors d'un text, oral i escrit.
 - Determinació de les funcions comunicatives presents en un text mitjançant l'anàlisi de les marques característiques.

2. Comprensió i producció de textos orals.

- Comprensió i classificació de missatges orals.
- Identificació del tema d'un text. Idees principals i secundàries.
- Reconeixement dels principals trets de l'oralitat en els textos expositius i argumentatius.
- Preparació i producció de textos orals espontanis i planificats.
- Lectura expressiva en veu alta.
- Dramatització.
- Memorització.
- Anàlisi i aplicació de les normes de l'intercanvi comunicatiu oral.
- Resum oral de textos.
- Maneig de mitjans audiovisuals per elaborar missatges orals.

3. Comprensió i producció de textos escrits.

- Identificació de l'estructura i la finalitat del text expositiu i del text argumentatiu.
- Reconeixement de fets, opinions i interpretacions en un text escrit.
- Identificació del tema d'un text. Idees principals i secundàries.
- Reconeixement dels trets distintius i de les peculiaritats formals dels textos escrits.
- Producció i revisió de textos escrits.
- Utilització de textos escrits amb finalitats diverses.
- Conversió de textos orals en escrits.
- Resum de textos escrits.
- Transformació de textos d'un registre a un altre.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de les llengües com a instruments per satisfer una gamma àmplia de necessitats de comunicació.
2. Valoració de la llengua, oral i escrita, com una forma de coneixement, plaer, persuasió, informació, manipulació, etc.
3. Respecte per les convencions que regulen l'expressió oral i escrita.
4. Interès, esforç i autoexigència en l'elaboració rigorosa i sistemàtica de les produccions pròpies, reconeixent l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
5. Respecte per les opinions alienes expressades mitjançant la llengua oral i la

llengua escrita.

6. Valoració de les modalitats de la llengua estàndard oral.

LA LLENGUA I LA SOCIETAT

Conceptes

1. La diversitat lingüística en el món actual.
 - Procés de formació i transformació de les llengües.
 - La realitat plurilingüe de l'Estat espanyol.
 - L'estatut jurídic de les llengües a les Illes Balears.
2. La variació social del català.

Procediments

1. Utilització i elaboració de mapes per localitzar-hi les àrees lingüístiques d'Europa i de l'Estat espanyol.
2. Identificació i anàlisi de les varietats socials del català.
3. Comparació dels estatus legals del català i del castellà.
4. Reconeixement de la varietat estàndard de la llengua catalana.
5. Comentari crític de la situació sociolingüística actual.

Actituds, valors i normes

1. Valoració positiva del plurilingüisme i de l'adquisició de la competència comunicativa en més d'una llengua.
2. Valoració de la varietat estàndard com a adequada per a determinats àmbits d'ús i com a mitjà d'unitat de la llengua.
3. Valoració de les llengües com a elements configuradors de la identitat personal i col·lectiva i com a garants de la pervivència d'una comunitat lingüística.
4. Valoració de la riquesa que comporta la diversitat interna de les llengües.
5. Sensibilització envers la situació sociolingüística de les Illes Balears.

ESTUDI DE LA LLENGUA

Conceptes

1. Norma fonètica i ortogràfica: sons i grafies de la llengua.
2. Gramàtica.
 - Categories lèxiques majors.
 - L'oració simple: subjecte i predicat.
 - Classes d'oracions.
3. Lèxic: relació entre mots per la forma i el significat. Sinonímia, antonímia, polisèmia i homonímia.

Procediments

1. Identificació i aplicació de normes ortogràfiques i morfosintàctiques en la producció de textos.
2. Reconeixement i classificació de les unitats lingüístiques en els textos.
3. Ús de diferents tipus de diccionari.
4. Utilització dels mecanismes de formació de paraules.
5. Aplicació de mecanismes per usar lèxic precís.
6. Reconeixement i correcció de les interferències fonètiques, lèxiques, morfològiques i sintàctiques.
7. Reconeixement i utilització dels procediments de cohesió textual.
8. Correcció de textos orals i escrits.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de la reflexió lingüística sobre les llengües per regular les produccions lingüístiques pròpies i per comprendre'n les alienes.
2. Valoració de la planificació textual i de la revisió d'acord amb els criteris d'adequació, cohesió, coherència i correcció.
3. Valoració de la precisió semàntica en l'ús de les llengües.
4. Respects per les convencions lingüístiques i per les normes de correcció, coherència, cohesió i adequació.

INFORMACIÓ I RECERCA

Conceptes

1. Reculls lèxics: diccionaris especialitzats.
2. Tècniques de treball intel·lectual: anàlisi i síntesi
3. Els mitjans de comunicació (I). La premsa.

Procediments

1. Ús i interpretació de les fonts d'informació de la vida quotidiana.

2. Recerca, selecció i utilització d'informació de documents relacionats amb els processos d'aprenentatge.
3. Reelaboració de la informació obtinguda documentalment.
4. Tècniques de reescriptura i manipulació de textos escrits.
5. Ús de diferents tipus de diccionari.
6. Elaboració i ús de procediments de recollida de la informació.
7. Identificació dels codis usats pels diferents mitjans de comunicació.
8. Producció de textos amb combinació de codis verbals i no verbals.

Actituds, valors i normes

1. Valoració dels mitjans de comunicació com a fonts d'informació, formació i diversió.
2. Valoració de la llengua com a suport documental i com a font d'informació i de coneixement.
3. Reconeixement de la importància de l'ús de les diverses fonts d'informació.
4. Precisió i rigor en la recerca i en la reelaboració de la informació.
5. Interès per l'hàbit de consulta dels recursos que faciliten l'accés a la informació.
6. Presa de consciència de la importància personal, social, cultural i acadèmica de l'ús adequat dels hàbits de treball.

LA LITERATURA

Conceptes

1. Els gèneres literaris: narració, lírica i teatre. Elements i formes.
2. Característiques i recursos expressius del llenguatge literari.

Procediments

1. Reflexió oral i escrita sobre les característiques de l'obra literària com a acte comunicatiu i com a producte estètic i lingüístic.
2. Lectura i anàlisi de textos literaris de diferent forma de transmissió.
3. Identificació dels recursos expressius, valorant-ne l'aportació a textos literaris i no literaris.
4. Lectura comprensiva i expressiva de textos literaris en prosa i vers.
5. Reconeixement de les característiques bàsiques del registre literari.
6. Identificació i anàlisi de les característiques formals, temàtiques i expressives de textos literaris.
7. Lectura i interpretació de fragments de les obres més importants de la literatura catalana.
8. Contextualització dels textos literaris treballats.
9. Producció de textos d'intenció literària.
10. Elaboració d'opinions pròpies a partir de la lectura i comprensió de textos literaris.

Actituds, valors i normes

1. Interès per la lectura com a font d'enriquiment cultural, de plaer personal i d'obtenció de competència comunicativa.
2. Disposició i gaudi en l'hàbit de llegir.
3. Valoració positiva de les obres de la tradició literària com a mostres del patrimoni cultural.
4. Interès i gust per transmetre les idees i els sentiments propis mitjançant textos amb intenció estètica i lúdica.
5. Sensibilització envers els aspectes lúdics i creatius del llenguatge.

Tercer curs

LA COMUNICACIÓ

Conceptes

1. La comunicació oral: peculiaritats i trets.
2. La comunicació escrita: peculiaritats i trets.
3. Tipus de textos segons l'estructura seqüencial dominant.

Procediments

1. Reconeixement dels elements de la comunicació en un text, oral i escrit, en una situació comunicativa concreta.
 - Reconeixement dels interlocutors que apareixen en un text o de les relacions que s'hi estableixen (nivell de formalitat).
 - Reconeixement dels principals elements modalitzadors d'un text, oral i escrit.
 - Determinació de les funcions comunicatives presents en un text mitjançant l'anàlisi de les marques característiques.
2. Comprensió i producció de textos orals de tot tipus.

- Comprensió i classificació de missatges orals.
- Identificació del tema d'un text. Idees principals i secundàries.
- Reconeixement dels principals trets de l'oralitat en els textos.
- Preparació i producció de textos orals espontanis i planificats.
- Lectura expressiva en veu alta.
- Dramatització.
- Memorització.
- Anàlisi i aplicació de les normes de l'intercanvi comunicatiu oral.
- Resum oral de textos.
- Maneig de mitjans audiovisuals per elaborar missatges orals.
- Anàlisi i ús de la llengua d'acord amb el registre requerit a cada situació comunicativa.

3. Comprensió i producció de textos escrits narratius, descriptius, argumentatius, expositius, predictius, conversacionals i retòrics.
 - Comprensió i classificació del text segons l'estructura, la finalitat i les característiques internes.
 - Reconeixement de fets, opinions i interpretacions en un text escrit.
 - Identificació del tema d'un text. Idees principals i secundàries.
 - Reconeixement dels trets distintius i de les peculiaritats formals dels textos escrits.
 - Producció i revisió de textos escrits.
 - Utilització de textos escrits amb finalitats diverses.
 - Conversió de textos orals en escrits.
 - Resum de textos escrits.
 - Transformació de textos d'un registre a un altre.
 - Anàlisi i ús de la llengua d'acord amb el registre requerit a cada situació comunicativa.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de les llengües com a instruments per satisfer una gamma àmplia de necessitats de comunicació.
2. Valoració positiva de les normes que regulen l'intercanvi comunicatiu.
3. Valoració de la llengua oral i escrita com una forma de coneixement, plaer, persuasió, informació, manipulació, etc.
4. Respecte per les convencions que regulen l'expressió oral i escrita.
5. Interès, esforç i autoexigència en l'elaboració rigorosa i sistemàtica de les produccions pròpies, reconeixent l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
6. Respecte per les opinions alienes expressades mitjançant la llengua oral i la llengua escrita.
7. Valoració de l'esforç d'altri per millorar l'expressió oral i escrita.
8. Valoració de les modalitats de la llengua estàndard oral.

LA LLENGUA I LA SOCIETAT

Conceptes

1. Orígens i evolució de la llengua catalana.
2. La variació funcional i els registres de la llengua.
3. Les llengües en contacte. El conflicte lingüístic.

Procediments

1. Utilització i elaboració de mapes per localitzar-hi les àrees lingüístiques de les llengües romàniques i del català.
2. Reconeixement dels aspectes bàsics de la formació i expansió del català.
3. Identificació, localització i anàlisi de les varietats geogràfiques del català.
4. Reconeixement de la varietat estàndard de la llengua catalana.
5. Anàlisi i interpretació dels diferents registres d'ús de la llengua.
6. Estudi de fenòmens derivats del contacte de llengües.
7. Reconeixement de fenòmens d'interferència lingüística.
8. Anàlisi de situacions de contacte de llengües.

Actituds, valors i normes

1. Valoració positiva del plurilingüisme i de l'adquisició de la competència comunicativa en més d'una llengua.
2. Valoració de la varietat estàndard com l'adequada per a determinats àmbits d'ús i com a mitjà d'unitat de la llengua.
3. Valoració de les llengües com a elements configuradors de la identitat personal i col·lectiva i com a garants de la pervivència d'una comunitat lingüística.
4. Valoració de la riquesa que comporta la diversitat interna de les llengües.
5. Sensibilització envers la situació sociolingüística de les Illes Balears.

ESTUDI DE LA LLENGUA

Conceptes

1. Norma fonètica i ortogràfica. Interferències fonètiques.
2. Gramàtica.
 - Categories i funcions.
 - Estructura interna de l'oració: sintagmes, complements i relacionants
3. Lèxic. Mecanismes de formació de paraules: composició i derivació.
4. Locucions, modismes i frases fetes. Interferències lèxiques.

Procediments

1. Identificació i aplicació de normes ortogràfiques i morfosintàctiques en la producció de textos.
2. Reconeixement i classificació de les unitats lingüístiques als textos.
3. Ús de diferents tipus de diccionari.
4. Utilització dels mecanismes de formació de paraules.
5. Aplicació de mecanismes per usar lèxic precís.
6. Reconeixement i correcció de les interferències fonètiques, lèxiques, morfològiques i sintàctiques.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de la reflexió lingüística sobre les llengües per regular les produccions lingüístiques pròpies i per comprendre'n les alienes.
2. Valoració de la planificació textual i de la revisió d'acord amb els criteris d'adequació, cohesió, coherència i correcció.
3. Valoració de la precisió semàntica en l'ús de les llengües.
4. Respecte per les convencions lingüístiques i per les normes de correcció, coherència, cohesió i adequació.
5. Interès i esforç en l'elaboració de les produccions pròpies.
6. Sensibilitat crítica davant la incoherència textual pròpia i aliena.

INFORMACIÓ I RECERCA

Conceptes

1. Els gèneres dels mitjans de comunicació (II).
 - La premsa: article d'opinió i crítica.
 - La ràdio i la TV: gèneres informatius.
2. La publicitat. Característiques lingüístiques específiques.
3. L'ajut de la informàtica en l'adquisició de nous aprenentatges.
 - Tractament informàtic del text.

Procediments

1. Anàlisi dels elements verbals i no verbals en la interpretació de missatges dels distints mitjans de comunicació social.
2. Reconeixement dels gèneres periodístics d'informació i d'opinió.
3. Anàlisi dels procediments de presentació i selecció de la informació i de l'opinió.
4. Anàlisi crítica dels procediments retòrics verbals i no verbals en els missatges publicitaris.
5. Anàlisi crítica dels procediments de persuasió segons els mitjans de comunicació.
6. Utilització dels recursos informàtics i de les telecomunicacions per a la comunicació.
7. Ús i interpretació de les fonts d'informació de la vida quotidiana.
8. Reelaboració de la informació obtinguda documentalment.
9. Tècniques de reescriptura i manipulació de textos escrits.
10. Ús de diferents tipus de diccionari.
11. Ús dels recursos informàtics com a ajut a la manipulació i elaboració de la informació.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de la importància dels mitjans de comunicació en la configuració de creences i valors.
2. Actitud crítica envers els mecanismes de manipulació ideològica i informativa.
3. Valoració dels mitjans de comunicació com a fonts d'informació, formació i diversió.
4. Interès pels codis dels mitjans de comunicació i pel seu ús.
5. Interès per les tecnologies de la informació i la telecomunicació i actitud crítica envers el seu ús.
6. Valoració de la llengua com a suport documental i com a font d'informació i de coneixement.
7. Reconeixement de la importància de l'ús de les diverses fonts d'informació.
8. Precisió i rigor en la recerca i en la reelaboració de la informació.
9. Interès per l'hàbit de consulta dels recursos que faciliten l'accés a la informació.
10. Presa de consciència de la importància personal, social, cultural i acadèmica de l'ús adequat dels hàbits de treball.

11. Interès per l'ús dels recursos informàtics i de les telecomunicacions com a facilitadors de la tasca de recerca i manipulació de la informació.

LA LITERATURA

Conceptes

1. La poesia trobadoresca.
2. Ramon Llull.
3. Les quatre grans cròniques.
4. Literatura religiosa i moralitzant.
5. El segle XV.
6. El context historicosocial fins al segle XVIII.
7. Característiques i recursos expressius del llenguatge literari.

Procediments

1. Reflexió oral i escrita sobre les característiques de l'obra literària com a acte comunicatiu i com a producte estètic i lingüístic.
2. Lectura i anàlisi de textos literaris de diferent forma de transmissió.
3. Identificació dels recursos expressius, valorant-ne l'aportació a textos literaris i no literaris.
4. Lectura comprensiva i expressiva de textos literaris en prosa i vers.
5. Reconeixement de les característiques bàsiques del registre literari.
6. Identificació i anàlisi de les característiques formals, temàtiques i expressives de textos literaris.
7. Lectura i interpretació de fragments de les obres més importants de la literatura catalana.
8. Contextualització dels textos literaris treballats.
9. Producció de textos d'intenció literària.
10. Elaboració d'opinions pròpies a partir de la lectura i comprensió de textos literaris.

Actituds, valors i normes

1. Interès per la lectura com a font d'enriquiment cultural, de plaer personal i d'obtenció de competència comunicativa.
2. Disposició i gaudi en l'hàbit de llegir.
3. Valoració positiva de les obres de la tradició literària com a mostres del patrimoni cultural.
4. Interès i gust per transmetre les idees i els sentiments propis mitjançant textos amb intenció estètica i lúdica.
5. Sensibilització envers els aspectes lúdics i creatius del llenguatge.
6. Valoració de les produccions literàries en llengua catalana tendint a desenvolupar criteris propis de selecció.

Quart curs

BLOC I: LA COMUNICACIÓ

Conceptes

1. La comunicació verbal oral i escrita: tècniques.
 2. La comunicació no verbal.
 3. Tipus de textos segons l'estructura seqüencial dominant.
- textos administratius (currículum, instància, carta, etc.).

Procediments

1. Reconeixement dels elements de la comunicació en un text, oral i escrit, en una situació comunicativa concreta.
 - Reconeixement dels interlocutors que apareixen en un text o de les relacions que s'hi estableixen (nivell de formalitat).
 - Reconeixement dels principals elements modalitzadors d'un text, oral i escrit.
 - Determinació de les funcions comunicatives presents en un text mitjançant l'anàlisi de les marques característiques.
2. Comprensió i producció de textos orals.
 - Comprensió i classificació de missatges orals de tot tipus.
 - Identificació del tema d'un text. Idees principals i secundàries.
 - Reconeixement dels principals trets de l'oralitat en els textos.
 - Preparació i producció de textos orals espontanis i planificats.
 - Lectura expressiva en veu alta.
 - Anàlisi i aplicació de les normes de l'intercanvi comunicatiu oral.
 - Resum oral de textos.
 - Maneig de mitjans audiovisuals per elaborar missatges orals.
 - Anàlisi i ús de la llengua d'acord amb el registre requerit a cada situació comunicativa.
3. Comprensió i producció de textos escrits narratius, descriptius, argumen-

tatius, expositius, predictius, conversacionals i retòrics.

- Comprensió i classificació del text segons l'estructura, la finalitat i les característiques internes.
- Reconeixement de fets, opinions i interpretacions en un text escrit.
- Identificació del tema d'un text. Idees principals i secundàries.
- Reconeixement dels trets distintius i de les peculiaritats formals dels textos escrits.
- Producció de textos de caire administratiu.
- Conversió de textos orals en escrits.
- Resum de textos escrits.
- Transformació de textos d'un registre a un altre.
- Anàlisi i ús de la llengua d'acord amb el registre requerit a cada situació comunicativa.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de les llengües com a instruments per satisfer una gamma àmplia de necessitats de comunicació.
2. Valoració positiva de les normes que regulen l'intercanvi comunicatiu.
3. Valoració de la llengua oral i escrita com una forma de coneixement, plaer, persuasió, informació, manipulació, etc.
4. Respecte per les convencions que regulen l'expressió oral i escrita.
5. Interès, esforç i autoexigència en l'elaboració rigorosa i sistemàtica de les produccions pròpies, reconeixent l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
6. Respecte per les opinions alienes expressades mitjançant la llengua oral i la llengua escrita.
7. Valoració de l'esforç d'altri per millorar l'expressió oral i escrita.
8. Valoració de les modalitats de la llengua estàndard oral.

LA LLENGUA I LA SOCIETAT

Conceptes

1. La variació lingüística.
 - Variació geogràfica, social, funcional i històrica.
 - La llengua estàndard i el registre formal.
 - El procés d'estandardització.
2. Les llengües en contacte.
 - L'Estatut jurídic de les llengües a les Illes Balears.
 - Procés de normalització i substitució lingüístiques.
 - Situació sociolingüística actual.

Procediments

1. Utilització i elaboració de mapes per localitzar-hi les àrees lingüístiques de les llengües romàniques i del català.
2. Identificació, localització i anàlisi de les varietats geogràfiques del català.
3. Reconeixement de la varietat estàndard de la llengua catalana.
4. Anàlisi i interpretació dels diferents registres d'ús de la llengua.
5. Estudi de fenòmens derivats del contacte de llengües.
6. Reconeixement de fenòmens d'interferència lingüística.
7. Anàlisi de situacions de contacte de llengües.
8. Comparació dels estatus legals del català i del castellà.
9. Reconeixement dels aspectes bàsics de la formació i expansió del català.
10. Comentari crític de la situació sociolingüística actual.

Actituds, valors i normes

1. Valoració positiva del plurilingüisme i de l'adquisició de la competència comunicativa en més d'una llengua.
2. Valoració de la varietat estàndard com l'adequada per a determinats àmbits d'ús i com a mitjà d'unitat de la llengua.
3. Valoració de les llengües com a elements configuradors de la identitat personal i col·lectiva i com a garants de la pervivència d'una comunitat lingüística.
4. Valoració de la riquesa que comporta la diversitat interna de les llengües.
5. Sensibilització envers la situació sociolingüística de les Illes Balears.

ESTUDI DE LA LLENGUA

Conceptes

1. Norma fonètica i ortogràfica. Ús de correctors ortogràfics.
2. Gramàtica. Text i discurs. Connectors.
3. Lèxic: formació lèxica de la llengua.
4. Interferències morfològiques i sintàctiques.

Procediments

1. Identificació i aplicació de normes ortogràfiques i morfosintàctiques en la

producció de textos.

2. Reconeixement i classificació de les unitats lingüístiques als textos.
3. Ús de diferents tipus de diccionari.
4. Utilització dels mecanismes de formació de paraules.
5. Aplicació de mecanismes per usar lèxic precís.
6. Reconeixement i correcció de les interferències fonètiques, lèxiques, morfològiques i sintàctiques.
7. Reconeixement i aplicació dels mecanismes d'adequació d'un text al context.
8. Reconeixement de les relacions entre situació, context i registre d'ús.
9. Identificació de l'estructura dels textos.
10. Reconeixement i utilització dels procediments de cohesió textual.
11. Correcció de textos orals i escrits.
12. Utilització de les convencions de la presentació oral i escrita.
13. Transformació de textos, seqüències i oracions amb procediments de substitució, ampliació i reducció.
14. Anàlisi, planificació i producció de diferents tipus de text segons l'estructura seqüencial dominant.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de la reflexió lingüística sobre les llengües per regular les produccions lingüístiques pròpies i per comprendre'n les alienes.
2. Valoració de la planificació textual i de la revisió d'acord amb els criteris d'adequació, cohesió, coherència i correcció.
3. Valoració de la precisió semàntica en l'ús de les llengües.
4. Respecte per les convencions lingüístiques i per les normes de correcció, coherència, cohesió i adequació.
5. Interès i esforç en l'elaboració de les produccions pròpies.
6. Sensibilitat crítica davant la incoherència textual pròpia i aliena.

INFORMACIÓ I RECERCA

Conceptes

1. Els gèneres dels mitjans de comunicació (III).
La premsa, la ràdio, la TV i el cinema.
2. L'ajut de la informàtica en l'adquisició de nous aprenentatges.
- Nous suports i canals de la informació: CD-ROM, Internet.
- Tractament informàtic del text.

Procediments

1. Anàlisi dels elements verbals i no verbals en la interpretació de missatges dels diferents mitjans de comunicació social.
2. Reconeixement dels gèneres periodístics d'informació i d'opinió.
3. Anàlisi dels procediments de presentació i selecció de la informació i de l'opinió.
4. Anàlisi crítica dels procediments retòrics verbals i no verbals en els missatges publicitaris.
5. Anàlisi crítica dels procediments de persuasió segons els mitjans de comunicació.
6. Distinció dels procediments narratius utilitzats en el cinema i la televisió.
7. Producció de textos amb combinació de codis verbals i no verbals.
8. Tècniques de reescriptura i manipulació de textos escrits.
9. Ús de diferents tipus de diccionari.
10. Ús dels recursos informàtics com a ajut a la manipulació i elaboració de la informació.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de la importància dels mitjans de comunicació en la configuració de creences i valors.
2. Actitud crítica envers els mecanismes de manipulació ideològica i informativa.
3. Valoració dels mitjans de comunicació com a fonts d'informació, formació i diversió.
4. Interès pels codis dels mitjans de comunicació i pel seu ús.
5. Interès per les tecnologies de la informació i la telecomunicació i actitud crítica envers el seu ús.
6. Valoració de la llengua com a suport documental i com a font d'informació i de coneixement.
7. Precisió i rigor en la recerca i en la reelaboració de la informació.
8. Presa de consciència de la importància personal, social, cultural i acadèmica de l'ús adequat dels hàbits de treball.
9. Interès per l'ús dels recursos informàtics i de les telecomunicacions com a facilitadors de la tasca de recerca i manipulació de la informació.

LA LITERATURA

Conceptes

1. El context historicosocial del segle XIX. La Renaixença.
2. Jacint Verdaguer, Narcís Oller i Àngel Guimerà.
3. El modernisme. Joan Maragall.
4. El noucentisme. L'Escola Mallorquina.
5. Els moviments d'avantguarda.
6. La literatura des de la postguerra als nostres dies.
7. Característiques i recursos expressius del llenguatge literari.

Procediments

1. Reflexió oral i escrita sobre les característiques de l'obra literària com a acte comunicatiu i com a producte estètic i lingüístic.
2. Lectura i anàlisi de textos literaris de diferent forma de transmissió.
3. Identificació dels recursos expressius, valorant-ne l'aportació a textos literaris i no literaris.
4. Lectura comprensiva i expressiva de textos literaris en prosa i vers.
5. Reconeixement de les característiques bàsiques del registre literari.
6. Identificació i anàlisi de les característiques formals, temàtiques i expressives de textos literaris.
7. Lectura i interpretació de fragments de les obres més importants de la literatura catalana.
8. Contextualització dels textos literaris treballats.
9. Producció de textos d'intenció literària.
10. Elaboració d'opinions pròpies a partir de la lectura i comprensió de textos literaris.

Actituds, valors i normes

1. Interès per la lectura com a font d'enriquiment cultural, de plaer personal i d'obtenció de competència comunicativa.
2. Disposició i gaudi en l'hàbit de llegir.
3. Valoració positiva de les obres de la tradició literària com a mostres del patrimoni cultural.
4. Interès i gust per transmetre les idees i els sentiments propis mitjançant textos amb intenció estètica i lúdica.
5. Sensibilització envers els aspectes lúdics i creatius del llenguatge.
6. Valoració de les produccions literàries en llengua catalana tendint a desenvolupar criteris propis de selecció.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen els tipus i grau d'aprenentatge que s'espera que els alumnes hagin assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

Primer curs

1. Resumir oralment i per escrit textos narratius i descriptius, i diferenciar-ne els aspectes contextuals de les idees bàsiques, reproduint el seu contingut d'una manera sintètica i fidel. (1 i 2)
2. Consultar críticament fonts diverses per tal d'extreure i d'expressar conclusions pròpies sobre un tema proposat. (3 i 4)
3. Utilitzar tècniques de tractament i de processament de la informació (principalment esquema i guió, enciclopèdies i diccionaris) per preparar textos, atenent també als recursos no verbals que poden facilitar la comprensió d'aquests textos. (4, 10 i 11)
4. Produir diversos tipus de textos escrits, en situacions comunicatives adequades, aplicant els procediments i els criteris de correcció que s'han treballat. (2, 3 i 5)
5. Reconeixer la lectura i l'escriptura com a fonts de plaer i com a formes d'accés al patrimoni cultural. (4 i 6)
6. Produir i revisar textos atenent a la importància de l'ortografia del discurs, de la morfosintaxi de la paraula i de l'ús del lèxic precís i adequat per determinar la qualitat del text resultant i per facilitar-ne la comprensió. (3 i 5)
7. Interpretar, produir i revisar textos atenent al funcionament dels elements lingüístics a diferents àmbits d'ús de la llengua. (5, 10 i 11)
8. Reconeixer els diferents gèneres literaris i les seves principals característiques, identificant-les i aplicant-les a la comprensió dels textos literaris que s'han llegit. (4, 7)
9. Produir textos amb intenció literària, utilitzant alguns models donats. (3, 6 i 7)
10. Identificar algunes de les diferències més importants que hi ha entre diverses modalitats dialectals de la llengua catalana, valorant l'existència d'elements comuns que permeten la seva comunicació i comprensió. (8 i 9)
11. Relacionar la llengua catalana amb altres llengües i identificar els fenòmens de contacte amb aquestes. (8)
12. Procurar actituds positives en les situacions comunicatives col·lectives que pretenen resoldre conflictes. (11)
13. Consultar diverses fonts d'informació per elaborar treballs senzills de recerca amb l'ajut dels mitjans tradicionals adequats. (6 i 11)

Segon curs

1. Copsar les idees essencials i la intenció de textos orals i escrits, de diferent tipus i distint nivell de formalitat, i expressar el seu contingut de forma oral i escrita aportant també una opinió personal. (1 i 2)
2. Resumir una exposició i una argumentació oral o escrita sobre un tema específic i conegut i reflectir-hi els principals arguments i els punts de vista dels participants. (2)
3. Produir textos orals i escrits de diferent tipus, adequant-los a la situació de comunicació, utilitzant una estructura organitzativa apropiada i respectant els criteris de correcció. (3 i 5)
4. Reconèixer la lectura i l'escriptura com a formes d'enriquiment i de plaer personal i com a formes d'accés al patrimoni cultural, accedint amb autonomia creixent al seu ús, especialment a l'hàbit lector. (4 i 6)
5. Utilitzar la reflexió sobre els mecanismes de les llengües i el coneixement dels elements formals (fonètics, gramàtics i lèxics) per millorar la comprensió de textos aliens i la producció dels propis, fent ús dels instruments d'ajut pertinents. (5)
6. Identificar el gènere d'un text literari, reconeixent-ne els elements estructurals bàsics i els principals elements i recursos retòrics que hi són emprats i saber-ne emetre una valoració personal. (6 i 7)
7. Identificar, localitzar i relacionar les grans àrees lingüístiques de l'Estat espanyol i les varietats socials més importants de la llengua catalana. (8 i 9)
8. Diferenciar i interpretar els fenòmens d'interferència lingüística i d'ús de les llengües. (8 i 9)
9. Distingir els principals recursos verbals i no verbals utilitzats pels mitjans de comunicació per a l'elaboració i la difusió d'informacions i actuar críticament davant aquests missatges. (10)
10. Produir missatges que integrin el llenguatge verbal i no verbal tenint en compte la situació de comunicació i comparar els procediments expressius d'aquests llenguatges. (1, 3 i 10)
11. Integrar informacions procedents de diferents textos sobre un mateix tema, amb la finalitat d'elaborar un text de síntesi en què es reflecteixin els aspectes més importants, els punts de vista diversos i l'opinió pròpia. (2, 4 i 11)
12. Planificar i dur a terme la consulta de diverses fonts d'informació per elaborar treballs senzills de recerca amb l'ajut dels mitjans adequats. (4, 6, 10 i 11)

Tercer curs

1. Copsar les idees essencials i la intenció de textos orals i escrits, de diferent tipus i distint nivell de formalitat, reconeixent possibles incoherències o ambigüitats de contingut, i expressar el seu contingut de forma oral i escrita aportant també una opinió personal. (1 i 2)
2. Resumir una exposició i una argumentació oral o escrita sobre un tema específic i conegut i reflectir-hi els principals arguments i els punts de vista dels participants. (2)
3. Exposar i debatre oralment un tema de forma ordenada i fluida d'acord amb un guió previ, amb recerca i selecció prèvia de la informació, amb un ordre lògic en la presentació d'aquesta i dels arguments i emprant un registre adequat. (3 i 4)
4. Produir textos escrits de diferent tipus, adequant-los a la situació de comunicació, utilitzant una estructura organitzativa apropiada i respectant els criteris de correcció. (3 i 5)
5. Reconèixer la lectura i l'escriptura com a formes d'enriquiment i de plaer personal i com a formes d'accés al patrimoni cultural, accedint amb autonomia creixent al seu ús, especialment a l'hàbit lector. (4 i 6)
6. Utilitzar la reflexió sobre els mecanismes de les llengües i el coneixement dels elements formals (fonètics, gramàtics, lèxics i textuals) per millorar la comprensió de textos aliens i la producció dels propis, fent ús dels instruments d'ajut pertinents. (5)
7. Identificar el gènere d'un text literari, reconeixent-ne els elements estructurals bàsics i els principals elements i recursos retòrics que hi són emprats i saber-ne emetre una valoració personal. (6 i 7)
8. Establir relacions entre les obres, els autors i els moviments literaris fonamentals de la història de la literatura catalana, interpretant-les a partir de les relacions contextuais. (6 i 7)
9. Reconstruir els principals aspectes de la formació i evolució del català i assenyalar-ne les principals àrees lingüístiques. (8 i 9)
10. Diferenciar i interpretar els fenòmens lingüístics que produeix el contacte de llengües. (8 i 9)
11. Distingir els principals recursos verbals i no verbals utilitzats pels mitjans de comunicació per a l'elaboració i la difusió d'informacions i d'opinions i actuar críticament davant aquests missatges. (10)
12. Produir missatges que integrin el llenguatge verbal i no verbal tenint en compte la situació de comunicació i comparar els procediments expressius d'aquests llenguatges. (1, 3 i 10)
13. Integrar informacions procedents de diferents textos sobre un mateix tema, amb la finalitat d'elaborar un text de síntesi en què es reflecteixin els aspectes més importants, els punts de vista diversos i l'opinió pròpia. (2, 4 i 11)
14. Planificar i dur a terme la consulta de diverses fonts d'informació, aplicant

mitjans tradicionals o les tecnologies de la informació i la telecomunicació, per elaborar treballs senzills d'informació amb l'ajut dels mitjans tecnològics adequats. (4, 6, 10 i 11)

Quart curs

1. Copsar les idees essencials i la intenció de textos orals i escrits, de diferent tipus i distint nivell de formalitat, reconeixent possibles incoherències o ambigüitats de contingut, i expressar el seu contingut de forma oral i escrita aportant també una opinió personal. (1 i 2)
2. Resumir una exposició i una argumentació oral o escrita sobre un tema específic i conegut i reflectir-hi els principals arguments i els punts de vista dels participants. (2)
3. Exposar i debatre oralment un tema de forma ordenada i fluida d'acord amb un guió previ, amb recerca i selecció prèvia de la informació, amb un ordre lògic en la presentació d'aquesta i dels arguments i emprant un registre adequat. (3 i 4)
4. Produir textos escrits de diferent tipus, adequant-los a la situació de comunicació, utilitzant una estructura organitzativa apropiada i respectant els criteris de correcció. (3 i 5)
5. Reconèixer la lectura i l'escriptura com a formes d'enriquiment i de plaer personal i com a formes d'accés al patrimoni cultural, accedint amb autonomia creixent al seu ús, especialment a l'hàbit lector. (4 i 6)
6. Utilitzar la reflexió sobre els mecanismes de les llengües i el coneixement dels elements formals (fonètics, gramàtics, lèxics i textuals) per millorar la comprensió de textos aliens i la producció dels propis, fent ús dels instruments d'ajut pertinents. (5)
7. Identificar el gènere d'un text literari, reconeixent-ne els elements estructurals bàsics i els principals elements i recursos retòrics que hi són emprats i saber-ne emetre una valoració personal. (6 i 7)
8. Establir relacions entre les obres, els autors i els moviments literaris fonamentals de la història de la literatura catalana, interpretant-les a partir de les relacions contextuais. (6 i 7)
9. Distingir i classificar la variació lingüística del català, valorant la funcionalitat de l'estàndard com a element unificador de la variació geogràfica, social i funcional. (9)
10. Diferenciar i interpretar els fenòmens lingüístics que produeix el contacte de llengües i valorar la situació sociolingüística actual de les Illes Balears per tal d'evitar prejudicis lingüístics. (8 i 9)
11. Distingir els principals recursos verbals i no verbals utilitzats pels mitjans de comunicació per a l'elaboració i la difusió d'informacions i d'opinions i actuar críticament davant aquests missatges. (10)
12. Produir missatges que integrin el llenguatge verbal i no verbal tenint en compte la situació de comunicació i comparar els procediments expressius d'aquests llenguatges. (1, 3 i 10)
13. Integrar informacions procedents de diferents textos sobre un mateix tema, amb la finalitat d'elaborar un text de síntesi en què es reflecteixin els aspectes més importants, els punts de vista diversos i l'opinió pròpia. (2, 4 i 11)
14. Planificar i dur a terme la consulta de diverses fonts d'informació, aplicant mitjans tradicionals o les tecnologies de la informació i la telecomunicació, per elaborar treballs senzills d'informació amb l'ajut dels mitjans tecnològics adequats. (4, 6, 10 i 11)

Els números entre parèntesis (1, 2...) vinculen cada criteri d'avaluació amb els objectius de l'assignatura de llengua catalana i literatura.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES**Orientacions sobre com aconseguir aprenentatges significatius i funcionals**

El plantejament general per a l'ensenyament de llengües ha d'enllaçar amb les tendències actuals desenvolupades per les descripcions funcionals de la llengua i per les teories de l'aprenentatge de llengües, entre les quals les aportacions més recents de la psicolingüística, que han modificat la concepció sobre el que és una llengua i sobre la manera d'ensenyar-la.

Algunes de les aportacions d'aquestes tendències són la concepció de l'aprenentatge significatiu i la concepció que la funció primària del llenguatge és la comunicació i l'intercanvi social. De la primera, cal destacar l'aspecte pràctic de l'aprenentatge i l'autonomia de l'aprenent. S'ha de partir del nivell comunicatiu que els alumnes han adquirit en l'etapa anterior, dels seus coneixements previs, a fi que puguin ser ampliat i aprofundits. Alhora però, l'experiència ens demostra que s'aprèn més aviat i amb eficàcia allò que interessa, i que són més susceptibles d'interessar aquelles coses sobre les quals es pot actuar i, a partir de l'actuació, teoritzar. A més, l'aprenentatge significatiu serà més i més intens en la mesura que l'aprenent esdevengui autònom. De la segona es destaca el caràcter social del llenguatge.

Per tal d'aconseguir els propòsits descrits per a cada curs, es poden seleccionar un seguit d'activitats bàsiques, amb continguts prèviament adquirits per l'alumne, la resolució de les quals sigui immediata. A partir d'aquí, el nucli teòric primari es pot anar ampliant amb nous coneixements relacionats.

Una altra proposta positiva pot ser la incorporació de temes d'actualitat i prop-

ers a l'alumnat. Amb determinats elements i contextos coneguts de la realitat es poden vehicular un bon nombre de continguts de l'assignatura i alhora refermar els coneixements dels diferents àmbits socioculturals. Per altra banda, també es pot partir d'una anàlisi psicopedagògica, que ens permetrà conèixer l'estructura cognitiva de l'alumne i l'adequació que ha de fer el professor per tal que l'aprenentatge pugui ser utilitzat per l'alumne quan aquest el necessiti. El professor ha de cercar estratègies que potenciïn l'esforç personal de cada alumne i encoratjar els més desmotivats.

Mesures per facilitar l'aprenentatge de l'alumnat, la seva integració i la seva participació

Es recomana diversificar els mètodes i les activitats dins l'aula. És aconsellable canviar de manera periòdica els sistemes de treball, fins i tot és bo combinar-ne de diferents en una mateixa sessió. Convé, a més a més, repartir responsabilitats a tots els alumnes del grup per igual i de manera sovintejada. Cal deixar clar des d'un bon començament quins són els criteris per qualificar la feina que es fa dins l'aula a fi d'afavorir-hi la participació.

Tanmateix, la Llei orgànica de qualitat de l'ensenyament estableix mesures de reforç per als alumnes de primer i segon curs que demostrin dificultats en l'aprenentatge dels aspectes bàsics i instrumentals del currículum.

Diferents mesures d'atenció a l'alumnat amb necessitats educatives específiques de la pròpia assignatura

L'atenció a la diversitat (alumnat de necessitats educatives temporals que de forma tardana s'incorporen a les llengües curriculars, amb dificultats específiques en algun aspecte lingüístic, amb retard escolar provocat per causes diverses, amb motivacions i interessos diferents...) s'haurà de basar en l'adquisició d'una competència comunicativa que els doni desimboltura dins l'aula i els permeti avançar en els aprenentatges. Per això, en aquestes situacions de desequilibri s'hauran de preveure mesures d'organització, atenció i compensació (agrupaments flexibles, desdoblaments, suports d'atenció individualitzada, estratègia metodològica adequada i elaboració de material diversificat i específic per a cada tipus de dificultat). Serà molt important que els equips docents promoguin la valoració del funcionament d'aquesta atenció i el revisin de forma regular recollint les propostes de millora.

Orientacions sobre el paper del professorat

Cal insistir en el fet que una de les primeres tasques i responsabilitats del professor és la d'establir, tan aviat com sigui possible, una bona relació amb l'alumnat, que doni garanties de seguretat i confiança. L'aula a l'ESO ha de ser un espai que faciliti la intercomunicació i la integració de tots els membres. I el professor ha de conèixer bé les característiques acadèmiques i emocionals de cada alumne i ha de ser capaç de controlar les diverses situacions que se'n puguin derivar.

Per tot això, el professorat ha d'assumir ben aviat les funcions de coordinador, ha de donar les pautes a seguir, però també ha d'animar a discutir i a decidir, potenciant la capacitat d'adquisició de nous aprenentatges per part de l'alumnat. El professorat no és l'únic subministrador d'informació i de direcció: haurà de facilitar una autonomia progressiva de l'alumnat en la responsabilitat de seu aprenentatge.

Per millorar la qualitat de l'acció educativa els professors hauran de ser crítics amb ells mateixos i hauran de disposar d'eines d'anàlisi i de reflexió sobre la seva pròpia pràctica. Per tant, hauran de replantejar el seu estatut a l'aula i passar de ser l'únic posseïdor del saber que s'ha de transmetre a ser els organitzadors de l'activitat amb col·laboració amb l'alumnat.

Orientacions i exemplificacions sobre aspectes organitzatius

Cal tenir present que tot l'espai escolar és educatiu. Això permet la possibilitat de sortir, quan s'escaigui, de l'aula de referència habitual i fer servir la resta d'instal·lacions i els equips documentals i tecnològics del centre per tal de diversificar els mètodes d'aprenentatge i potenciar l'ús d'altres fonts d'informació. Cal tenir ben definits els espais alternatius a l'aula pel que fa a la seva normativa i funcionalitat, a més de deixar ben especificat l'horari i el seu ús compartit. Sempre que pertoqui, és bo per al grup-classe treballar en equip tot formant agrupaments menors (de tres a sis alumnes). D'aquesta manera s'assumeixen reptes personals i responsabilitats i s'afavoreix un ambient de companyonia i de participació.

D'altra banda, el professorat ha de posar cura i esment a l'hora de distribuir el temps de les sessions de cada classe. S'ha de procurar que la durada de les activitats dutes a terme dins o fora de l'aula de referència no superi la capacitat d'atenció i l'interès de l'alumnat. Per això, també és bo combinar diversos tipus de feina, espais i recursos.

Orientacions sobre materials didàctics i curriculars i sobre recursos necessaris

L'equip docent de l'assignatura ha de determinar amb tota claredat el material didàctic que farà servir al llarg del curs, tant el propi com el que és comú amb l'alumnat. Quant als recursos dins l'aula, les explicacions es poden desenvolupar i reforçar amb les activitats que apareixen en el llibre de text o amb uns altres suports, com són fitxes, jocs d'enginy i habilitat, mapes i esquemes, etc. Cal fer una distinció entre els que ofereix el centre educatiu i els que hi ha fora d'aquest. Els continguts de llengua catalana i literatura poden ser ampliat i completats amb visites guiades o preparades pel professorat a diversos indrets, però també es poden aprofitar els espais del centre que estan expressament equipats per complir unes funcions específiques (biblioteca, sala d'informàtica, aula d'audiovisuals, sala de teatre, etc.).

Orientacions sobre el procés d'ensenyament-aprenentatge

L'objectiu fonamental de l'ensenyament i aprenentatge de llengües ha de ser l'adquisició d'un instrument útil per comunicar-se i per realitzar d'altres aprenentatges. Els alumnes han d'assolir una competència comunicativa plena que els permeti manejar-se d'una manera adequada, tant a nivell oral com escrit, en el doble procés d'expressió i comprensió, en qualsevol situació social de comunicació.

Els principis fonamentals d'aquest enfocament ens recomanen d'aconseguir la integració i l'adquisició de tots els coneixements inclosos en la competència comunicativa i de treballar les quatre habilitats lingüístiques d'una manera integrada partint de les necessitats comunicatives, escolars i socials, de l'alumnat i de la diversitat discursiva en situacions reals d'ús.

Es tracta de treballar l'ús i la reflexió sobre aquest ús. Cal fer dels alumnes usuaris competents que sàpiguem usar les dues llengües en situacions i amb finalitats diverses i que sàpiguem usar-les de manera estratègica. Per això, cal convertir l'aula en un lloc on escoltar, parlar, llegir i escriure sigui necessari i cal ensenyar a autocontrolar l'ús d'aquestes habilitats. L'alumnat necessita raons per usar la llengua i ajudes per millorar en el seu ús.

Aquestes quatre habilitats lingüístiques no són iguals ni en importància ni en avaluació. Certament, les capacitats passives d'entendre o de llegir són sempre més fàcils d'adquirir i consolidar que les actives de parlar o escriure. I segons el context i les necessitats personals es pot donar prioritat a algunes d'aquestes habilitats.

Així doncs, s'haurà de continuar el treball de la comprensió oral i escrita iniciat a l'etapa anterior. L'ensenyament d'aquestes dues habilitats ha de ser una tasca general de tot el currículum escolar que ha d'abastar tots els nivells d'ensenyament i totes les assignatures.

Pel que fa al treball de l'expressió oral, caldrà dedicar-s'hi sistemàticament. La llengua oral no pot ser considerada com un fet que ja té lloc espontàniament, sinó que ha de ser rigorosament plantejada i programada, treballant els aspectes tant de correcció com de fluïdesa. L'alumnat haurà de prendre consciència de les seves necessitats orals i haurà d'aprendre les pautes de conducta inherents a les situacions de treball d'aquesta habilitat. Caldrà partir, per treballar-la, de situacions reals i textos autèntics de diferent nivell, funció i tipologia, privilegiant la reflexió i l'elaboració d'aquells missatges més acostats a les necessitats de l'alumnat. El treball requerirà l'ús dels mitjans tècnics adequats.

Per contribuir a la millora de l'expressió escrita caldrà tenir presents els textos més necessaris per a la situació de l'alumnat i treballar-los fent atenció a les microhabilitats implicades, al procés de composició de l'escriptura i a la relació que té l'expressió escrita amb la comprensió lectora. Els objectius relacionats amb el llenguatge escrit també hauran de ser assumits per l'equip de professorat. Els textos que provenen dels mitjans de comunicació seran objecte de treball especial tant per la freqüència amb què els podem trobar com per la necessitat de llegir-los críticament. La correcció de l'expressió escrita no ha de ser únicament gramatical i ortogràfica sinó que ha d'atendre els aspectes de la gramàtica textual (proprietats del text).

S'ha fet referència a les quatre habilitats bàsiques: escoltar, parlar, llegir i escriure i cal entendre-les dins de l'enfocament integrador. S'ha de potenciar en l'alumnat (i el professorat se n'ha de servir) allò que és competència comuna per tal d'evitar repeticions, avançaments o retards, o metodologies diferenciades per a uns mateixos continguts.

La literatura ha de ser tractada com un sistema d'expressió i de comunicació que pot desenvolupar el sentit estètic, crític i lúdic dels lectors. La seva importància com a discurs amb unes característiques pròpies és que contribueix al desenvolupament dels coneixements lingüístics de l'alumnat. La literatura pot proporcionar una varietat de registres i pot donar una dimensió històrica a la llengua que s'aprèn. S'ha de potenciar en l'alumne la visió que la literatura és d'abast universal, i que els productes literaris en llengües distintes participen d'uns continguts estètics i culturals compartits a altres àmbits i en altres llengües. En aquest sentit, el contacte de l'alumne amb les principals obres de la literatura catalana, o de la literatura universal en edicions traduïdes, ha de suposar fer-lo partícip d'aquests continguts compartits que formen part de la tradició literària universal.

La literatura ha de potenciar la lectura com a font de cultura i com a font lúdica que proporciona plaer. Així, el professorat haurà d'assessorar en l'elecció de les lectures i n'haurà d'oferir mostres de diverses literatures. La finalitat més important d'aquestes lectures és formar lectors atents, millorar el gust per la lectura. Per tant, tot i que es puguin proposar treballs concrets s'haurà d'evitar ofegar la

lectura amb un rigor excessiu. L'activitat de comentari de text s'haurà de relacionar amb allò que s'estudia als altres apartats del llenguatge.

El treball d'aprofundiment gramatical (ortografia, morfologia i sintaxi) ha de tenir lloc a partir de contextos significatius i ha d'estar al servei d'un ús cada cop més ric i correcte de les habilitats expressives i comprensives. Ha de permetre la introducció de la terminologia gramatical, que no haurà d'esdevenir, però, una finalitat en si mateixa. El treball de l'ortografia s'ha d'aplicar en la mesura de les necessitats de cada alumne i ha de partir de la detecció de les dificultats més habituals en cada cas. També l'anàlisi morfològica i sintàctica s'ha de realitzar sobre els usos dels alumnes, de manera que l'expressió intuïtiva esdevengui domini ple i reflexiu.

També l'aprenentatge del lèxic s'ha d'inserir en el marc de la millora de la comprensió i l'expressió de l'alumne i s'haurà de treballar, per tant, l'ampliació quantitativa i qualitativa del vocabulari de totes les àrees. Una eina bàsica de treball procedimental és el diccionari.

La dimensió històrica i social de les llengües i la diversitat de registres i varietats també s'haurà de tenir en compte a l'hora de la programació i seqüenciació dels continguts. Convindrà parlar esment a les qüestions històriques de la resta de matèries i de la mateixa literatura. Els objectius plantejats en aquest apartat s'han de tenir presents en la resta dels aspectes del llenguatge i, especialment, quan es planteja el treball dels nivells més cultes de les llengües.

Orientacions sobre els procediments i instruments d'avaluació de l'alumnat

L'avaluació, que ha de mesurar la consecució dels objectius, ha de tenir en compte tots els components de la llengua que són presents en el disseny curricular de l'assignatura a l'ESO. L'avaluació haurà de ser contínua i diferenciada. S'haurà de fer a partir de l'observació sistemàtica del procés d'aprenentatge de l'alumne, tenint en compte els objectius específics i els coneixements adquirits, i haurà d'estar adaptada a les possibilitats i peculiaritats de cada alumne.

L'avaluació formativa, la funció de la qual és regular el procés d'ensenyament i aprenentatge, constituirà un dels mecanismes bàsics de l'atenció a la diversitat. També s'hauran de tenir en compte, com a principis bàsics de la gestió social de l'aula i de l'atenció a la diversitat, la cooperació i la interacció de l'alumnat, la participació d'aquest en la definició dels objectius i la concreció dels continguts i l'autonomia i autoregulació del seu propi procés d'aprenentatge.

El treball bàsicament dels continguts de procediments i d'actituds haurà d'anar acompanyat d'una avaluació que sigui part integrant del procés didàctic, que sigui un instrument d'ajuda i orientació de l'alumnat sobre el seu progrés en l'aprenentatge. L'avaluació ha de tenir com a funció constatar l'adquisició del nou aprenentatge i la gestió dels errors per part de l'alumnat i l'orientació del professorat sobre l'adequació de la programació d'aula i la metodologia aplicada.

Orientacions sobre la seqüenciació dels continguts

Aquest currículum de llengua catalana i literatura per a l'ESO té com a principis fonamentals la globalitat i l'obertura. Això no obstant és important que es prevegin algunes orientacions sobre la distribució dels continguts per als quatre cursos d'aquesta etapa a fi que es puguin aplicar al segon i tercer nivell de concreció.

Els diferents blocs de continguts descrits més amunt poden seqüenciar-se segons criteris psicoevolutius, epistemològics, psicopedagògics, procedimentals, etc. A més a més, cal fer un tractament recurrent i cíclic de les capacitats de l'alumnat, s'ha de partir del més general i simple per arribar al particular i complex, es poden establir relacions amb els continguts d'altres assignatures, s'ha de cercar l'equilibri i l'adequació dels nous coneixements...

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans

Aquests ensenyaments es desenvolupen en els continguts curriculars de totes les assignatures de l'educació secundària obligatòria. Es poden treballar a partir dels referents propers als alumnes mitjançant l'anàlisi crítica de textos de diferents tipus, especialment dels mitjans de comunicació. S'hauran de fer reflexions encaminades a millorar l'autoestima de l'alumnat i a assolir valors de tolerància, respecte i solidaritat.

Alguns dels valors més rellevants són:

- Educació per la pau.

Acceptació de les opinions i creences d'altres persones.

Anàlisi del grau de tolerància i solidaritat de diferents actituds i comportaments individuals i grupals.

Reconeixement del diàleg com a mitjà per resoldre conflictes interpersonals i socials.

- La salut i l'educació sexual.

Actituds positives amb relació al coneixement i cura del cos.

Informació sobre la sexualitat i prevenció de malalties.

- La igualtat entre les persones.

Educació per a la igualtat entre sexes i entre persones de diferents races i/o cultures.

Rebuig dels prejudicis de tipus sexista, racista o ideològic envers els mitjans en els quals s'utilitzen formes discriminatòries del llenguatge.

Valoració d'un model social obert i tolerant.

Actitud crítica davant la discriminació de les dones en el món laboral.

- El medi ambient.

Sensibilització dels elements físics i biològics del medi natural.

Interès pels principals problemes que afecten la conservació del medi.

- El consum.

Valoració crítica de les campanyes publicitàries de productes comercials.

Distinció en els missatges publicitaris d'informacions objectives i dels recursos publicitaris que poden arribar a ser enganyosos.

Comprensió de la necessitat de consumir en funció de les necessitats reals individuals.

- Formació professional.

Anàlisi, comprensió i producció de textos orals i escrits de caire administratiu (instàncies, currículums, reclamacions, contractes, entrevistes...).

Tractament del món del treball a través de la premsa i els mitjans de comunicació en general.

- Civisme i moral.

Actitud receptiva, col·laboradora i tolerant en les relacions entre individus i en les activitats en grup.

Anàlisi crítica de conflictes en grups socials i valoració de les solucions que el diàleg pot proporcionar.

Interès per participar activament en els diferents organismes i situacions de gestió i decisió grupal.

Anàlisi crítica dels valors culturals de la nostra societat.

Interès per conèixer i conservar el patrimoni cultural de la nostra societat i d'altres cultures.

Desenvolupament de les habilitats comunicatives (diàleg).

Acceptació de les opinions i creences d'altri.

- Educació viària.

Valoració de la funció que compleixen els senyals de trànsit i interès pel coneixement del seu significat.

Adopció d'una actitud prudent en la circulació com a vianant.

Coneixement del perjudici que comporta el consum d'alcohol i d'altres drogues en la conducció.

Coneixement de les normes més bàsiques que s'han de seguir en cas d'accident.

LLENGUA ESTRANGERA: ANGLÈS

1. INTRODUCCIÓ

L'aprenentatge d'una llengua estrangera contribueix a la formació integral de l'alumnat i facilita l'adquisició de les capacitats expressades en els objectius generals de l'etapa.

Aquesta aportació no és tan sols de caire educatiu, sinó també psicològic i social: la capacitat de comunicar-se en una llengua estrangera i el seu coneixement contribueixen a una millor comprensió de les llengües que s'empren. El fet de viure en una comunitat amb llengua pròpia fa que l'aprenentatge d'una llengua estrangera afavoreixi de forma efectiva el desenvolupament de les estratègies lingüístiques, perquè possibilita l'establiment de contrastos entre aquestes llengües i promou la reflexió sobre la seva adquisició.

Com ja s'ha expressat anteriorment, l'assignatura d'anglès facilita el desenvolupament de les capacitats recollides en els objectius generals de l'etapa de la manera següent:

La idiosincràsia pròpia de l'assignatura d'anglès és el desenvolupament de la capacitat de comunicació, tant amb el domini del llenguatge com amb l'ús d'altres sistemes de representació i/o comunicació. D'altra banda, es desenvolupa la capacitat d'un ús autònom i crític de la informació, com també la reflexió sobre la llengua per a la resolució dels problemes que sorgeixen en la construcció d'un coneixement propi i en el domini de la llengua estrangera.

L'aprenentatge de la llengua estrangera també contribueix a la reflexió sobre el propi aprenentatge i ajuda a reflexionar sobre la capacitat de superar les dificultats.

La llengua estrangera permet accedir a altres cultures, conèixer-ne els valors i el funcionament i comparar-los amb els de la llengua pròpia; també permet la comunicació amb les persones que la parlen, i contribueix així a l'acceptació dels altres, desenvolupant actituds de solidaritat.

A més, el coneixement d'altres llengües europees és una peça clau per poder gaudir dels drets que comporta ser ciutadà d'Europa i és un element fonamental en la construcció europea.

Es reconeix el paper de les llengües estrangeres com a element clau en la construcció de la identitat europea, una identitat plurilingüe i multicultural, així com un dels factors que afavoreix la lliure circulació de persones i facilita la

cooperació cultural, econòmica, tècnica i científica entre els països.

El Consell d'Europa insisteix en la necessitat que les persones desenvolupin competències suficients per relacionar-se amb altres membres dels països europeus. En conseqüència, s'ha de donar un nou impuls a l'ensenyament de llengües que ajudi a desenvolupar la idea de ciutadania europea i es recomana l'adquisició d'un cert nivell de competència comunicativa en més d'una llengua estrangera durant l'etapa educativa de l'ensenyament secundari obligatori, així com dels mecanismes que permetin l'aprenentatge de llengües durant la vida adulta.

El Consell d'Europa també estableix un marc de referència comú europeu per a l'aprenentatge de llengües estrangeres i indica que, per desenvolupar progressivament la competència comunicativa en una determinada llengua, l'alumnat ha de ser capaç de dur a terme un seguit de tasques de comunicació.

Així mateix, el considerable desenvolupament dels mitjans i de les tecnologies de la informació i la comunicació i les possibilitats que aquests ens ofereixen, tant per accedir a la informació com per comunicar-nos amb parlants d'altres llengües, fan palesa, d'una banda, la important contribució que aquests poden fer a l'hora d'adquirir la llengua estrangera i, d'altra banda, la necessitat de conèixer altres llengües per poder gaudir plenament dels beneficis d'aquests mitjans.

La contribució a la resta d'objectius de l'etapa es durà a terme, bàsicament, mitjançant els temes que es tractin a la classe de llengua estrangera. Se'n pot facilitar el desenvolupament, fonamentalment, a partir dels valors.

Des del punt de vista psicològic, l'aprenentatge de la llengua estrangera afavoreix l'autonomia de l'alumnat, amb l'adquisició d'estratègies d'aprenentatge pròpies que li permeten millorar així la seva capacitat de comunicació.

Finalment, el valor social i instrumental de l'aprenentatge de la llengua estrangera es fa més palès en aquesta comunitat per la necessitat que hi ha de comunicar-se amb parlants d'altres llengües, a causa de les característiques del nostre context socioeconòmic, de satisfer les necessitats que presumiblement tendran els alumnes en un futur pròxim, de proporcionar-los una millor incorporació al món laboral i d'ampliar-los la possibilitat d'accedir a la informació en la llengua estrangera i de gaudir-ne.

Funcionalment, podem considerar la llengua com un instrument del qual ens servim els humans per realitzar dues funcions bàsiques: la comunicació i la representació de la realitat.

És de destacar el fet que el llenguatge és un instrument privilegiat de comunicació que permet a les persones fer una representació de la realitat compartida pels membres d'una mateixa comunitat de parlants, de manera que, quan s'aprèn una llengua, no s'adquireix únicament un sistema de signes, sinó també els significats culturals que aquests impliquen.

La finalitat d'aquesta assignatura no ha de ser ensenyar una llengua estrangera, sinó ensenyar a comunicar-s'hi, la qual cosa ens duu necessàriament a haver d'adoptar un enfocament de caire comunicatiu que faciliti als alumnes l'adquisició de competència comunicativa en la llengua estrangera.

Aquesta competència comunicativa comporta una sèrie de subcompetències:

- Gramatical: ser capaç de posar en pràctica les regles de funcionament del sistema lingüístic.
- Sociolingüística: ser capaç d'utilitzar de forma adequada al context els diferents tipus de discurs.
- Estratègica: ser capaç d'utilitzar estratègies que permetin realitzar ajustaments que ajudin a resoldre els problemes de comunicació.
- Sociocultural: ser capaç d'utilitzar els referents del context social i cultural inherents a tot sistema lingüístic.

La competència comunicativa s'ha d'entendre com la capacitat de produir un discurs en el marc d'una interacció en la qual els participants negocien significats. En aquest sentit, l'adquisició de competència comunicativa en la llengua estrangera es manifesta quan es posa en pràctica, quan l'actuació de l'alumne esdevé l'eix principal del disseny curricular de l'assignatura d'anglès. Aquest disseny hauria de recollir les necessitats de comunicació i expressió personal dels alumnes.

L'aprenentatge de la llengua comporta la interacció de tres fenòmens que cal tenir en compte: l'exposició a la llengua objecte d'aprenentatge, la interiorització de les regles de funcionament del sistema lingüístic i la producció de missatges en la llengua objecte d'aprenentatge. Aquest procés implica una construcció creativa per part de l'alumnat, en la qual aquest, a partir dels exemples de llengua als quals ha estat exposat, formula hipòtesis sobre les regles que en configuren el funcionament.

En la fase d'exposició i interiorització es poden produir períodes de silenci que no han de ser interpretats com a manca d'activitat o d'aprenentatge, sinó com una etapa prèvia a la de producció, en la qual l'alumne construeix el seu sistema lingüístic propi, que és el que farà servir per satisfer les seves necessitats d'expressió en la llengua estrangera.

En la fase de producció caldrà tenir en compte que l'aparició d'errors no implica necessàriament l'existència d'interferències amb la llengua pròpia, o una simplificació de la que és objecte d'aprenentatge, sinó que aquests són la manifestació del progressiu domini del nou sistema de comunicació. Sempre s'ha de considerar positiu el fet que es produeixi comunicació en la llengua estrangera, malgrat que el domini d'aquesta sigui escàs.

A partir dels principis abans esmentats, el desenvolupament del currículum a

l'assignatura d'anglès haurà de tenir en compte els punts següents:

- Les activitats d'ensenyament-aprenentatge s'han de contextualitzar en situacions properes a l'alumnat, d'acord amb la seva edat i els seus interessos, i han de poder satisfer les necessitats de comunicació que se li puguin presentar en el futur.

- És necessari crear un ambient que motivi l'alumnat a participar en interaccions comunicatives amb creativitat i espontaneïtat. Els aspectes formals de la llengua —fonètics i estructurals— no són l'objecte últim de l'aprenentatge de la llengua estrangera, sinó que són tan sols els mitjans per aconseguir una comunicació més rica i fluida.

- L'alumne no és tan sols el receptor de l'activitat de l'aula, sinó que ha de poder participar en la construcció del seu currículum propi mitjançant la negociació dels objectius, dels continguts, de les activitats i de l'avaluació, de manera que pugui prendre consciència del seu propi procés d'aprenentatge i actuar-hi, per desenvolupar així la seva autonomia personal.

- La llengua estrangera ha de ser la llengua vehicular a l'aula, ja que és un autèntic marc de comunicació dins l'escola. La llengua estrangera ha de servir per satisfer les necessitats de comunicació que sorgeixen en les situacions reals de l'aula. En aquest sentit, el professor ha d'anar perdent progressivament el seu protagonisme, per afavorir la interacció entre els alumnes en la llengua estrangera.

- En la vida real, en les interaccions comunicatives intervien diferents habilitats lingüístiques, de manera que el tractament que aquestes hauran de tenir a l'aula serà necessàriament integrador.

- Tot i que l'aprenentatge de la llengua estrangera pugui afavorir prioritàriament les habilitats receptives, serà necessari crear i consolidar les habilitats expressives, per cercar la fluïdesa i la correcció en la comunicació.

- A més de possibilitar la comunicació en la llengua estrangera, aquesta assignatura ha de ser el punt de partida per a un aprofundiment posterior i especialitzat de la mateixa llengua.

Així mateix, el procés d'ensenyament-aprenentatge de llengües estrangeres contribuirà a la formació educativa de l'alumnat des d'una perspectiva global que afavoreix el desenvolupament de la seva personalitat, la integració social, les possibilitats d'accés a dades d'interès, etc.

D'aquesta forma, l'educació secundària obligatòria ajudarà l'alumnat que s'estigui formant en la coneixença de formes de vida i d'organització social diferents de les nostres, per millorar la seva capacitat d'empatia, per diversificar els seus canals d'informació i per establir relacions caracteritzades per la tolerància social i cultural en un món on la comunicació internacional és cada vegada més present.

2. OBJECTIUS

Els objectius de l'assignatura de llengua estrangera a l'educació secundària obligatòria s'han d'entendre com una aportació per aconseguir els objectius d'etapa.

L'ensenyament de les llengües estrangeres a l'educació secundària obligatòria té com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Comprendre la informació global i/o específica de missatges orals i escrits en llengua estrangera, emesos directament per parlants o mitjans de comunicació en diverses situacions habituals de comunicació.
2. Utilitzar la llengua estrangera en les situacions habituals de comunicació de forma creativa, emprant els recursos lingüístics i no lingüístics per aconseguir que aquesta sigui fluida i satisfactòria.
3. Llegir, de forma comprensiva i autònoma, textos adequats a les capacitats i els interessos de l'alumnat, amb finalitats diverses, valorant-ne la importància com a font d'informació i de gaudi i com a forma d'accés a altres cultures i formes de vida distintes de la pròpia.
4. Reflexionar sobre el funcionament del sistema lingüístic i comunicatiu, tant de la llengua pròpia com de la llengua estrangera, com a element per facilitar i millorar l'aprenentatge de la llengua estrangera i les produccions pròpies.
5. Reconèixer la importància que té el coneixement de la llengua estrangera com a mitjà per accedir a altres cultures i a altres persones i poder contribuir a una millor entesa internacional en un món multicultural.
6. Adoptar una actitud receptiva i crítica envers la informació procedent de la cultura que la llengua estrangera transmet, per eliminar els prejudicis i els estereotips sexistes, racistes, classistes, etc.
7. Relacionar-se amb altres persones, tenint en compte les regles pròpies de l'intercanvi comunicatiu i adoptant actituds de cooperació i solidaritat.
8. Desenvolupar estratègies d'aprenentatge autònom a partir de l'experiència prèvia en la llengua pròpia i en les altres llengües del currículum, fent ús de fonts d'informació de caire divers (diccionaris, materials multimèdia...) que afavoreixin l'autonomia de l'aprenentatge.
9. Assolir un control gradual del propi procés d'aprenentatge a partir de l'anàlisi i l'autoobservació, amb la intenció d'incorporar millores que contribueixin a l'èxit en les tasques que es duiguin a terme.

3. CONTINGUTS

Els continguts s'han agrupat en tres blocs d'acord amb les diferents funcions de la llengua, és a dir:

- Les habilitats comunicatives (la llengua com a instrument de comunicació).
- Reflexions sobre la llengua i el seu aprenentatge.
- Els aspectes socioculturals (la llengua i la seva dimensió sociocultural).

La definició de continguts en llengua estrangera implica delimitar quins són els àmbits de coneixement que seran determinats en aquesta etapa.

Es consideren procediments tot allò que fa possible un aprenentatge actiu; és a dir, per un costat, les habilitats comunicatives -la comprensió i l'expressió oral i escrita- i, per l'altre, la capacitat reflexiva de l'alumnat i les tècniques de treball que fomenten una progressiva autonomia de l'aprenentatge.

I. LES HABILITATS COMUNICATIVES

Les habilitats comunicatives bàsiques permeten emmarcar l'aprenentatge i fan comprensibles els objectius i el sentit de les activitats didàctiques. Són les següents:

a) Procediments generals per a tota l'etapa

1. Comprensió oral i escrita mitjançant activitats amb un objectiu específic (extreure la informació global i/o específica, localitzar i interpretar dades, etc.).
2. Obtenció d'informacions, que no sempre són explícites en els textos orals i escrits i que reflecteixen les opinions i l'actitud de l'autor.
3. Producció de missatges orals i escrits amb la finalitat de satisfer necessitats personals de comunicació (invitacions, felicitacions, peticions, avisos, encàrrecs, enquestes...).
4. Participació activa en intercanvis orals lingüístics per expressar gusts, necessitats, cercar informació, donar opinions, relatar experiències, etc., fent ús de les estratègies que asseguren una comunicació fluida i eficaç.
5. Producció de textos escrits de diferents tipologies, senzills i comprensibles, amb una adequada estructura lògica (introducció, desenvolupament i conclusió), atenent diferents necessitats (descripció, narració, comparació...) i distintes intencions comunicatives.

b) Conceptes i principis generals per a tota l'etapa

1. Situacions de comunicació oral i escrita en la llengua estrangera.
2. Intencions comunicatives més usuals: establir relacions, donar i demanar informació, resoldre les dificultats de la interacció, descriure, exposar, narrar, influir en la conducta dels altres, argumentar.
3. Elements que configuren la situació de comunicació: nombre i tipus d'interlocutors, moment i lloc de la comunicació, tema.
4. Vocabulari, tant actiu com passiu, relatiu als temes més habituals: educació, treball, relacions de parentesc i amistat, vida quotidiana, viatges, temps de lleure, ecologia, mitjans de comunicació, noves tecnologies i ciència-ficció; és a dir, tot allò que té relació amb els temes transversals i els interessos de l'alumnat.
5. Regles que regeixen la comprensió i la producció d'un discurs coherent i cohesionat.
6. Adaptació del discurs als canvis que es produeixen com a conseqüència de la interacció (gests, maneres de demanar, interrupcions, etc.).
7. Estructura i elements formals dels textos escrits (tipus de text, presentació, ortografia i signes de puntuació).
8. Elements que donen cohesió al discurs: referència al que és anterior i posterior, concordança, reacció adequada als missatges.
9. Tenir en compte els coneixements del receptor i preveure'n les reaccions.
10. Considerar el significat del discurs com a resultat de la interacció entre l'emissor i el receptor.
11. Rutines (expressions d'ús freqüent, expressions idiomàtiques) i fórmules bàsiques d'interacció social (mostrar acord o desacord, demanar aclariments, comprovar que alguna cosa s'ha entès).

c) Actituds, valors i normes generals per a tota l'etapa

1. Reconeixement de la importància de ser capaç de comunicar-se en la llengua estrangera, tant oralment com per escrit, per satisfer necessitats de comunicació, com a mitjà de comprensió entre les persones.
2. Interès per realitzar intercanvis comunicatius orals i escrits en llengua estrangera amb diferents persones (professors, companys, nadius).
3. Participació reflexiva, creativa i crítica en les diferents situacions de comunicació en què intervé l'alumne.
4. Reconeixement de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge i tendència a superar les dificultats que sorgeixen en la comunicació, per manca de recursos lingüístics, explotant al màxim els coneixements i estratègies de comunicació disponibles.
5. Rigor en la interpretació i producció de textos orals i escrits.
6. Presa de consciència de la capacitat per comprendre globalment un missatge oral i un text escrit, sense necessitat d'entendre tots els elements que el compo-

nen.

7. Interès per llegir textos escrits en llengua estrangera de forma autònoma, amb la finalitat d'obtenir informació, ampliar coneixements i afavorir el propi creixement intel·lectual.

8. Superació de les limitacions pròpies i capacitat de treure el màxim partit possible dels recursos lingüístics disponibles.

9. Adquisició d'hàbits i desenvolupament d'actituds, relacionats amb els valors propis del currículum, adequats a la realitat de l'alumnat i als seus interessos i motivacions.

II. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA I EL SEU APRENENTATGE

Assolir el domini de la competència comunicativa en una llengua implica el coneixement de les regles que organitzen el funcionament del sistema lingüístic. Ara bé, el coneixement d'aquestes ha de partir de la reflexió conscient, assimilable a un procés de resolució de problemes.

L'alumne també ha de reflexionar sobre com desenvolupa el seu propi procés d'aprenentatge, per poder aconseguir-ne un millor control.

a) Procediments generals per a tota l'etapa

1. Reflexió sobre la comunicació.
 - Utilització dels coneixements adquirits sobre el nou sistema lingüístic com a instrument de control i autocorrecció per millorar l'eficàcia comunicativa de les produccions pròpies i per comprendre millor les produccions d'altres.
2. Reflexió sobre l'aprenentatge.
 - Utilització conscient de les diferents estratègies d'aprenentatge de la llengua estrangera que millor s'adapten a les característiques pròpies.
 - Acceptació de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
3. Reflexió sobre la llengua.
 - Anàlisi de forma conscient d'aquells aspectes semàntics i morfològics que posen de manifest formes d'organitzar la nostra pròpia realitat: relacions temporals, de possessió, el gènere, el nombre, etc.

b) Conceptes generals per a tota l'etapa

1. Estratègies que fan que la comunicació sigui fluida i eficaç (gesticular, demanar aclariments).
2. Elements bàsics de la llengua estrangera i el seu funcionament dins el discurs.
3. Funcions comunicatives de la llengua.
4. Donar i demanar informació, suggerir, persuadir, narrar, comparar, etc.
5. Aspectes semanticoformals de la llengua.
6. Fonologia: sons diferents en relació amb els de la llengua materna, entonació, etc.
7. Ortografia i puntuació.
8. Elements morfològics: substantius, adjectius, verbs, etc.
9. Elements sintàctics: estructura de l'oració, ordre dels elements dins l'oració, frases simples, frases compostes...
10. Marcadors del discurs: connectors i altres recursos de cohesió.
11. Lèxic referit a les situacions de comunicació més habituals i als interessos específics dels alumnes.
12. Principals mecanismes implicats en l'aprenentatge de la llengua estrangera: la importància d'escoltar, de participar en l'activitat comunicativa, de mantenir una actitud positiva envers la llengua estrangera, etc.

c) Actituds, valors i normes generals per a tota l'etapa

1. Curiositat per conèixer el funcionament de la llengua estrangera i interès per expressar-s'hi amb correcció.
2. Interès per conèixer i analitzar tant les formes expressives pròpies com les dels companys.
3. Actitud positiva envers les activitats de classe més idònies per desenvolupar al màxim la competència comunicativa i per superar els problemes que puguin sorgir en el procés d'aprenentatge.
4. Actitud positiva per adquirir autonomia en l'aprenentatge.
5. Confiança en la capacitat personal per progressar i assolir un bon nivell d'ús de la llengua estrangera.

III. ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

Tot sistema lingüístic és fruit de la seva història i de la societat que l'ha creat. Així doncs, la llengua conté tota una sèrie de referents culturals, socials i històrics que han de permetre adequar el propi discurs al context i a l'interlocutor.

a) Procediments generals per a tota l'etapa

1. Anàlisi dels aspectes socioculturals més rellevants dels països on es parla la llengua estrangera.
2. Utilització contextualitzada de les normes i dels hàbits de conducta d'aquests països en les relacions amb els nadius i en situacions de representació i simulació.

3. Comparació de determinats aspectes de les formes de vida dels països on es parla la llengua estrangera amb la nostra forma de vida.
4. Utilització dels coneixements adquirits de la llengua i la cultura estrangeres per interpretar els missatges presents al medi (anuncis en diaris, en establiments públics, etc.).
5. Aprofitament de materials orals, escrits i icònics autèntics, procedents de distintes fonts, amb la finalitat d'obtenir les informacions desitjades.
6. Adquisició d'una perspectiva més àmplia envers altres realitats que permeti una anàlisi crítica dels comportaments socioculturals que impliquen una discriminació o un rebuig.

b) Conceptes generals per a tota l'etapa

1. Aspectes de la cultura i de la societat dels països de llengua estrangera propers als interessos i motivacions dels alumnes.
2. Normes i hàbits de la vida quotidiana, el medi en què es viu en algun altre país, les relacions humanes, el món dels joves i els mitjans de comunicació.
3. Hàbits cívics i de conservació del medi ambient i del patrimoni de ciutadans d'altres països.
4. Presència de la llengua i de la cultura estrangera a la nostra comunitat: el turisme, els mitjans de comunicació, els residents estrangers, la immigració, les manifestacions culturals, artístiques, esportives, etc.
5. Presència de la llengua estrangera en organitzacions internacionals com a vehicle de comprensió i cooperació entre les diferents cultures i institucions que treballen pel progrés i la pau entre els pobles.

c) Actituds, valors i normes generals per a tota l'etapa

1. Curiositat, respecte i valoració crítica de les formes de vida i altres aspectes socioculturals dels països on es parla la llengua estrangera.
2. Valoració dels comportaments sociolingüístics que faciliten les relacions de convivència.
3. Valoració de l'enriquiment personal que implica la relació amb persones que pertanyen a altres cultures.
4. Actitud receptiva envers les informacions disponibles en la llengua estrangera.

Primer curs

I. LES HABILITATS COMUNICATIVES

1. Activació del coneixement previ i ús del context per interpretar informació global i específica en textos orals i escrits.
2. Identificació de tipologies textuales diferents: descripcions, narracions, converses, etc.
3. Audició i lectura atenta de textos per copsar informacions generals o avaluar dades que es demanen.
4. Identificació de la informació irrellevant a fi de no centrar-s'hi, segons la tasca que es realitzi.
5. Interacció amb interlocutors en situacions de comunicació controlades.
6. Adopció i representació de rols diferents en situacions simulades.
7. Desenvolupament d'habilitats comunicatives que permetin superar interrupcions en la comunicació i l'acceptació dels errors propis com a part integrant del procés d'aprenentatge de la llengua estrangera.
8. Desenvolupament de l'expressió escrita mitjançant l'ampliació de frases o paràgrafs predeterminats.
9. Anticipació del contingut d'allò que s'escoltarà o es llegirà a partir de dades conegudes i la informació contextual proporcionada. Debats i discussions inicials, respostes a preguntes, observació d'il·lustracions i títols, etc.
10. Ús integrat d'habilitats per realitzar activitats i tasques basades en material autèntic: qüestionaris, etc.

II. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA I EL SEU APRENTATGE

a) Elements funcionals i gramaticals de la llengua

1. Saludar. Donar informació de caràcter personal, demanar-la i comprendre-la.
2. Fórmules.
3. Verbs be i have got.
4. Els pronoms personals, demostratius i interrogatius.
5. Els articles.
6. El nombre del substantiu.
7. Els adjectius en posició predicativa.
8. Els possessius, el genitiu saxó.
9. Les preposicions: on, in, from, at, etc.
10. Els numerals cardinals.
11. La formació de mots.
12. Donar, demanar i comprendre instruccions i direccions.
13. L'imperatiu.
14. El verb can.
15. Frases adverbials.

16. Fórmules.
17. Descriure i comparar persones, llocs i coses, demanant-ne i donant-ne informació.
18. El present d'indicatiu.
19. There is / there are.
20. Els adjectius qualificatius.
21. Les preposicions de lloc.
22. Els substantius comptables i incomptables.
23. Expressar hàbits, gusts, habilitats, coneixements i estats físics i anímics.
24. El present d'indicatiu amb els adverbis de freqüència.
25. Els numerals ordinals.
26. Les preposicions de lloc i de temps.
27. Els connectors.
28. Les expressions que denoten hora, dia i data.
29. Donar, demanar i comprendre informació sobre les accions en curs, i contrastar-les amb les habituals.
30. El present continu.
31. Les expressions temporals: now, today, etc.
32. Els indefinits.
33. Descriure i narrar esdeveniments del passat.
34. El pretèrit simple dels verbs regulars i irregulars.
35. There was / there were.
36. Els adverbis i les frases adverbials: yesterday, last week, etc.
37. Expressar els plans i les intencions de futur.
38. El present continu amb valor de futur.
39. Going to + verb.
40. Els adverbis i les frases adverbials: tomorrow, next week, etc.
41. Fer suggeriments, acceptar-los i rebutjar-los.
42. Let's.
43. Why don't we...?
45. Shall we + infinitiu.
46. Expressar obligació.
47. Must / musn't.

b) Lèxic

1. Lèxic relacionat amb els temes tractats: la família, els aliments, el temps, la roba, els llocs, etc.
2. Fórmules i expressions.

c) Fonètica

1. La pronunciació de la terminació /s/, /z/, /iz/ en el present d'indicatiu.
2. La pronunciació de la terminació -ing.
3. La pronunciació de la terminació -ed en el pretèrit simple.
4. Les formes dèbils.
5. L'accentuació de mots i frases.
6. L'entonació de les frases.
7. El ritme.

III. ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Identificació i interpretació de trets socioculturals relacionats amb els textos i les situacions de comunicació que es treballin.
2. Comparació entre els elements socials i culturals transmesos per la llengua estrangera i els propis.
3. Adequació dels usos socioculturals de la llengua estrangera quan aquesta és el mitjà de comunicació entre interlocutors amb llengua pròpia diferent de l'estrangera.
4. Diferenciació dels usos formals i informals de la llengua estrangera.
5. Ús de les fórmules apropiades en les relacions socials.
6. Respecte pels costums i tradicions diferents dels nostres.
7. Obertura cap a altres formes de pensar, veure i organitzar la realitat.
8. Valoració de la llengua i la cultura pròpies en relació amb la llengua estrangera i la cultura que aquesta transmet.

Segon curs

I. LES HABILITATS COMUNICATIVES

1. Anticipació successiva d'idees mentre s'escolta o es llegeix.
2. Identificació de l'estructura pròpia de tipologies textuales diferents: cartes, narracions...
3. Distinció entre informació rellevant i irrellevant d'acord amb la tasca que es realitza.
4. Interacció amb interlocutors en situacions de comunicació semicontrolades o lliures.
5. Narració d'històries, tant oralment com per escrit.
6. Iniciativa per llegir de forma autònoma.
7. Ús de models de diferents tipus de textos com a referents de les produccions pròpies.
8. Revisió d'esborranys en la producció escrita abans de redactar el text definitiu.

tiu.

9. Audició i lectura atenta de textos per captar-ne el sentit global i extreure'n les informacions detallades que es demanen.

10. Interpretació del significat d'elements desconeguts a partir del context i els coneixements previs.

II. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA I EL SEU APRENTATGE

a) Elements funcionals i gramaticals de la llengua

1. Saludar, fer presentacions formals i informals, demanar i proporcionar informació personal.
2. El verb *be*.
3. El present d'indicatiu i les expressions de freqüència.
4. Fórmules.
5. Descriure coses, llocs i persones. Expressar les obligacions i les rutines associades a aquestes.
6. Formes verbals: *have got, there is / there are, can, must, should, etc.*
7. L'adjectiu: el comparatiu.
8. Les expressions de quantitat.
9. Expressar esdeveniments del passat.
10. El pretèrit simple i el continu.
11. *Could*.
12. Descriure habilitats. Demanar i concedir permís.
13. *Can / could*.
14. Donar consell.
15. *Should / shouldn't*.
16. Expressar gusts. Expressar i demanar opinions.
17. *Likes / dislikes*.
18. *I think...*
19. Expressar esdeveniments futurs i decisions i fer prediccions.
20. *Will / going to + infinitiu / el present continu*.
21. Expressions temporals: *this weekend, next year, etc.*
22. Expressar condicions.
23. Frases condicionals amb *will*.

b) Lèxic

1. Lèxic relacionat amb els temes tractats: les professions, l'oci, els estudis, la llar, els llocs, etc.
2. Fórmules i expressions.

c) Fonètica

1. La pronunciació de fonemes amb especial dificultat: vocal neutra, vocals curtes i llargues, etc.
2. La pronunciació de contraccions.
3. La pronunciació de les terminacions de les diferents formes verbals.
4. Les formes dèbils.
5. L'accentuació de mots i frases.
6. L'entonació de frases.
7. El ritme.

III. ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Identificació i interpretació dels elements semiòtics (gestuals, d'entonació, proxèmics, etc.) que usen els parlants de la llengua estrangera.
2. Comparació entre els elements culturals i socials de la llengua estrangera transmesos per parlants de països diferents.
3. Desenvolupament d'habilitats interculturals en l'ús de la llengua estrangera.
4. Identificació dels aspectes socioculturals que s'utilitzarien amb parlants nadius de la llengua estrangera i amb els d'altres procedències.
5. Familiaritat amb els diferents registres i varietats de la llengua estrangera.
6. Interès per conèixer informacions culturals diverses de tipus històric, geogràfic, literari, etc.
7. Respecte envers els parlants de la llengua estrangera i superació de les visions estereotipades.
8. Valoració de la llengua estrangera com a mitjà de comunicació internacional.

Tercer curs

I. LES HABILITATS COMUNICATIVES

1. Comprensió de les idees principals i secundàries dels textos orals i escrits.
2. Inferència dels significats de les informacions desconegudes mitjançant la interpretació de diferents elements contextuais.
3. Identificació dels trets que diferencien el codi oral i l'escrit.
4. Transmissió d'informació essencial a altres persones sobre allò que s'ha escoltat o llegit.
5. Planificació en l'emissió de missatges, d'acord amb la intenció comunicativa, la situació de comunicació i els interlocutors.

6. Negociació dels significats en la comunicació, amb el desenvolupament d'estratègies que faciliten la comunicació amb èxit, mantenint l'equilibri entre la correcció formal i la fluïdesa.

7. Realització de tasques de comprensió lectora d'acord amb el tipus de text i la finalitat de la lectura, ja sigui intensiva o extensiva.

8. Producció de textos orals i escrits que continguin elements de coordinació i subordinació.

II. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA I EL SEU APRENTATGE

a) Elements funcionals i gramaticals de la llengua

1. Saludar, presentar-se un mateix i presentar els altres. Expressar hàbits, habilitats, descripcions físiques i de personalitat, el que agrada i el que no.
2. Fórmules.
3. El present d'indicatiu i el verb *can*.
4. *Love / like / dislike / hate*.
5. Els adjectius: posició atributiva i predicativa. Els graus de la comparació.
6. Expressió de quantitat.
7. *Much / many / a lot of / too... / not... enough*.
8. Narrar esdeveniments del passat i biografies.
9. El pretèrit simple i el continu.
10. *Could*.
11. Expressions temporals: *ago / since / for / later / when / after / before / then, etc.*
12. Els marcadors del discurs: connectors i altres recursos de cohesió.
13. L'ortografia i la puntuació.
14. Demanar i respondre preguntes sobre esdeveniments acabats, en execució i recents, i sobre experiències.
15. El present perfect i el pretèrit simple.
16. *Ever / never / just*.
17. *When*.
18. Fer suggeriments i respondre'ls.
19. *How / what about + -ing form*.
20. Donar consells.
21. *Should / shouldn't*.
21. Expressar els plans i les intencions, fer prediccions, expressar la probabilitat i la possibilitat i fer promeses.
22. Present continu.
23. *Will / will not / going to + infinitiu*.
25. Frases condicionals de tipus I.
26. Expressar l'obligació i l'absència d'aquesta.
27. *Have to / don't have to / must / mustn't / should*.
28. Els adverbis.
29. Descriure llocs, donar i demanar informació sobre els productes que exigeixen un procés d'elaboració: música, cotxes, llibres, etc.
30. La veu passiva.
31. Frases adverbials.

b) Lèxic

1. Lèxic relacionat amb els temes tractats: les relacions personals i socials, l'oci, els aliments, els llocs, etc.
2. Fórmules i expressions.

c) Fonètica

1. La pronunciació dels fonemes amb especial dificultat.
2. La pronunciació de les contraccions.
3. La pronunciació de les terminacions de les diferents formes verbals.
4. Les formes dèbils.
5. L'accentuació de mots i frases.
6. L'entonació de frases.
7. El ritme.

III. ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Ús apropiat de fórmules lingüístiques (cortesies, acord, discrepància, etc.) associades a situacions concretes de comunicació.
2. Identificació de les normes i els comportaments propis dels pobles i cultures on es parla la llengua estrangera.
3. Coneixement i valoració dels elements culturals propis dels països on es parla la llengua estrangera.
4. Reconeixement de la presència de la llengua estrangera en els nous sistemes de comunicació tecnològica i la seva utilitat per comunicar-se amb persones de procedències diverses.
5. Interès per afavorir trobades i intercanvis comunicatius reals amb parlants de la llengua estrangera.
6. Desenvolupament d'actituds que ajudin a valorar la cultura pròpia en comparació amb altres.
7. Respecte envers els parlants de la llengua estrangera, amb independència del seu origen, la seva raça o la seva llengua pròpia, per afavorir l'apropament i l'e-

eliminació de les barreres de comunicació.

8. Valoració de la importància de la llengua estrangera com a forma de comunicar-se amb altres persones que també aprenen la mateixa llengua.

Quart curs

I. LES HABILITATS COMUNICATIVES

1. Comprensió de la intenció de l'emissor tant en textos orals com escrits.
2. Inferència del significat d'informacions desconegudes en textos mitjançant la interpretació d'elements lingüístics.
3. Ús de les convencions pròpies de la comunicació oral natural en tasques de simulació.
4. Reflexió sobre les formes de millorar les produccions pròpies, tant orals com escrites.
5. Transferència d'informacions d'un codi a l'altre.
6. Valoració de la correcció formal en la producció de missatges orals i escrits.
7. Producció de textos orals i escrits que contenguin elements de cohesió i coherència.
8. Estructuració i organització en paràgrafs de les idees que es volen transmetre. Planificació i desenvolupament d'idees, signes de puntuació, connectors, etc.
9. Ús d'estratègies lectores diferents en funció del tipus de text i la finalitat amb la qual es llegeix.

II. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA I EL SEU APRENENTATGE

a) Elements funcionals i gramaticals de la llengua

1. Descriure i comparar hàbits i estils de vida. Expressar gusts i preferències.
2. El present simple i el continu.
3. Used to + infinitiu.
4. Expressar esdeveniments passats relacionats amb el present o amb un passat anterior.
5. El pretèrit simple i el continu.
6. El pretèrit perfet simple: for, since, already, yet, etc.
7. Els marcadors del discurs.
8. Fer prediccions i manifestar intencions. Expressar la certesa i la probabilitat.
9. Will.
10. Be going to + infinitiu / el present continu.
11. Les frases temporals i les frases condicionals del tipus I.
12. May / might / can / can't, etc.
13. Expressar les preferències i les opinions. Acceptar i rebutjar invitacions.
14. Els pronoms interrogatius.
15. I like / enjoy / hate+ -ing form / it's too, etc.
16. Els connectors: and, but, because, so, such, both, etc.
17. El comparatiu i el superlatiu.
18. Expressar hipòtesis i fer recomanacions.
19. Les oracions condicionals de tipus II.
20. Should.
21. Transmetre les opinions i les idees dels altres.
22. L'estil indirecte.
23. Les expressions temporals.
24. Expressar els processos i els canvis.
25. La veu passiva.
26. Descriure i identificar els objectes, els llocs i les persones.
27. Els pronoms relatius.
28. Les frases de relatiu especificatives.

b) Lèxic

1. Lèxic relacionat amb els temes tractats: les relacions personals i socials, l'oci, els sentiments, els llocs, etc.
2. Fórmules i expressions.

c) Fonètica

1. La pronunciació dels fonemes amb especial dificultat.
2. La pronunciació de les contraccions.
3. La pronunciació de les terminacions de les diferents formes verbals.
4. Les formes dèbils.
5. L'accentuació de mots i frases.
6. L'entonació de frases.
7. El ritme.

III. ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Adequació dels elements semiòtics, com per exemple els patrons gestuals o els proxèmics, d'acord amb l'interlocutor, tot respectant-ne la idiosincràsia.
2. Ús del registre més adient per a cada situació de comunicació.
3. Reconeixement dels aspectes socioculturals implícits en els textos que es treballen.

4. Ús de la llengua estrangera amb la finalitat d'afavorir trobades interculturals: correspondència, intercanvis a través de noves tecnologies, etc.

5. Aprofundiment en el coneixement dels trets culturals i de comportament social que manifesten grups diferents d'una mateixa comunitat lingüística.

6. Interès per identificar les perspectives socioculturals en les notícies o temes d'actualitat que transmeten els diferents mitjans de comunicació.

7. Respecte envers les diferències d'opinió sobre temes d'interès i comprensió de les diferents perspectives socioculturals.

8. Disposició favorable per entendre i fer-se entendre en la llengua estrangera, tot respectant els estils formals i informals d'acord amb els diferents interlocutors.

9. Valoració de la funció de la llengua estrangera en els nous mitjans de comunicació tecnològica com a instrument que afavoreix les relacions internacionals: Internet, grup de notícies, etc.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Globals per a tota l'etapa

1. Extreure les idees globals o específiques més rellevants dels missatges orals de caràcter interpersonal o procedents dels diferents mitjans de comunicació. Es tracta d'avaluar, mitjançant respostes verbals o no verbals, la comprensió de missatges orals, captats en situacions de comunicació habitual o a través d'algun mitjà de comunicació, sobre temes familiars per a l'alumnat o relacionats amb aspectes quotidians de la cultura i societat dels països on es parla la llengua estrangera, que despertin interès entre els alumnes i que ajuden a la comprensió global.

2. Extreure la informació específica de textos escrits autèntics, senzills i d'extensió limitada de diferents tipus (descriptius, narratius, argumentatius, explicatius) i identificar-hi, segons els textos, seqüències descriptives, fets, opinions i arguments.

Es pretén avaluar la capacitat de llegir textos amb sentit complet de l'àmbit de la premsa i de la vida quotidiana, relacionats amb els interessos i les capacitats de l'alumnat, com també amb la cultura i la societat dels països on es parla la llengua estrangera.

3. Participar en intercanvis comunicatius habituals orals i escrits, atenent les normes implícites que els regeixen (situació, registre, intenció, coherència i cohesió, ordre lògic...) i respectant tant les opinions com els trets culturals diferents de l'interlocutor.

Aquest criteri pretén verificar si l'alumne és capaç d'expressar-se oralment i per escrit utilitzant les normes, les estratègies i els recursos més apropiats i que assegurin la comunicació amb l'interlocutor per cobrir diferents necessitats (expressar opinions, donar i obtenir informació, relatar experiències...).

En la producció de textos escrits reals de diferent grau de formalitat es constatarà l'adequació de l'expressió escrita al codi lingüístic i estilístic de la llengua estrangera, tot i que poden presentar algunes incorreccions morfosintàctiques que no han d'afectar el que és essencial del missatge.

4. Redactar textos senzills, atenent diferents intencions comunicatives, respectant les convencions de la comunicació escrita i emprant els elements que assegurin la cohesió i la coherència del text, de manera que aquest sigui fàcilment comprensible pel lector.

Es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumnat a l'hora de comunicar-se per escrit de forma ordenada i concisa, tot i que el text pot presentar determinades incorreccions morfosintàctiques que no han d'afectar la part essencial del missatge.

5. Utilitzar de forma conscient els coneixements adquirits sobre el nou sistema lingüístic com a instrument de control i d'autocorrecció de les produccions pròpies i com a recurs per comprendre millor les produccions dels altres.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per distingir i reconèixer la correcció formal, la coherència de les idees expressades i l'adequació del discurs a la situació de comunicació en textos, orals i escrits, senzills, com també la capacitat per aplicar les regles i les estratègies necessàries que garanteixin una millor comprensió en les produccions pròpies.

6. Identificar i interpretar, amb l'ajuda d'elements lingüístics i no lingüístics, els elements socioculturals implícits que apareixen en els textos per a una millor comprensió d'altres cultures i de la pròpia.

Es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per identificar i valorar críticament els trets socioculturals que són necessaris per a la correcta interpretació dels missatges en la llengua estrangera.

7. Identificar i valorar de forma crítica els estereotips i prejudicis que puguin aparèixer en els textos en llengua estrangera per a una millor anàlisi dels propis. Es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumnat per identificar i valorar críticament els estereotips i prejudicis que puguin aparèixer en els textos en llengua estrangera per arribar a respectar i valorar de forma positiva les diferències entre les persones.

8. Organitzar el propi treball fent ús del material d'aprenentatge que es troba a l'abast, adaptar-se al treball en grup, col·laborant amb els companys, i avaluar el propi procés d'aprenentatge de la llengua estrangera.

Es pretén avaluar la capacitat de l'alumne per autoregular el procés d'aprenentatge de la llengua estrangera, partint de l'experiència que té en la llengua pròpia i en altres llengües.

Primer curs**I. LES HABILITATS COMUNICATIVES**

1. Identificar la informació global i específica de textos orals (converses, breus exposicions i diàlegs) sobre temes familiars per a l'alumnat i de textos escrits autèntics, senzills i d'extensió limitada (descriptius i narratius), i ser capaç de predir el significat d'alguns elements gràcies al context.
2. Participar en intercanvis orals breus que es refereixin a situacions conegudes, fent servir un llenguatge senzill que incorpori expressions usuals en les relacions socials.
3. Llegir individualment textos amb imatges i llibres senzills per als joves, fent ús del diccionari de forma eficaç, i demostrar-ne la comprensió amb la realització d'una tasca específica.
4. Redactar missatges curts i senzills sobre temes quotidians, fent servir els connectors i el lèxic apropiats, i que puguin ser comprensibles per al lector. Es farà esment de les passes seguides per millorar la producció escrita.

II. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA I EL SEU APRENTATGE

1. Manifestar amb la pràctica el coneixement dels aspectes formals del codi de la llengua estrangera (morfologia, sintaxi i fonologia), tant a través d'activitats contextualitzades sobre punts concrets com per la correcta utilització d'aquests aspectes en les tasques d'expressió oral i escrita.
2. Arribar de manera inductiva al coneixement de les regles de funcionament de la llengua estrangera a partir de l'observació de les regularitats i l'aplicació dels processos inductius i deductius de forma alternativa.
3. Establir relacions entre les funcions del llenguatge, els conceptes gramaticals i els exponentes lingüístics.
4. Utilitzar els termes lingüístics bàsics per referir-se als elements gramaticals, tant en l'ús com en la reflexió sobre aquests.

III. ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Reconèixer els elements socioculturals que es presenten de forma explícita o implícita en els textos amb què es treballa i identificar-hi les informacions culturals de caire geogràfic, històric, literari...
2. Utilitzar els registres, les varietats, les fórmules i els estils més adients en cada situació de comunicació, d'acord amb qui és l'interlocutor i quina és la intenció comunicativa.
3. Mostrar respecte per les visions culturals diferents de la pròpia, com també una actitud de respecte envers els valors i els comportaments d'altres pobles.
4. Utilitzar el coneixement dels aspectes socioculturals que transmet la llengua estrangera per contrastar-los amb els propis.

Segon curs**I. LES HABILITATS COMUNICATIVES**

1. Identificar la informació global i específica de textos orals (converses, breus exposicions i diàlegs) sobre temes familiars per a l'alumnat i de textos escrits autèntics, senzills i d'extensió limitada (descriptius i narratius), i ser capaç de predir el significat d'alguns elements per mitjà del context.
2. Participar en intercanvis orals breus, que es refereixin a situacions conegudes, fent servir un llenguatge senzill que incorpori expressions usuals en les relacions socials.
3. Llegir individualment textos amb imatges i llibres senzills per als joves, fent ús del diccionari de forma eficaç, i demostrar-ne la comprensió amb la realització d'una tasca específica.
4. Redactar missatges curts i senzills sobre temes quotidians, fent servir els connectors i el lèxic apropiats, i que puguin ser comprensibles per al lector. Es farà esment de les passes seguides per millorar la producció escrita.

II. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA I EL SEU APRENTATGE

1. Manifestar amb la pràctica el coneixement dels aspectes formals del codi de la llengua estrangera (morfologia, sintaxi i fonologia), tant per mitjà d'activitats contextualitzades sobre punts concrets com per la correcta utilització d'aquests aspectes en les tasques d'expressió oral i escrita.
2. Arribar de manera inductiva al coneixement de les regles de funcionament de la llengua estrangera a partir de l'observació de les regularitats i l'aplicació dels processos inductius i deductius de forma alternativa.
3. Establir relacions entre les funcions del llenguatge, els conceptes gramaticals i els exponentes lingüístics.
4. Utilitzar els termes lingüístics bàsics per referir-se als elements gramaticals, tant en l'ús com en la reflexió sobre aquests.

III. ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Reconèixer els elements socioculturals que es presenten de forma explícita o implícita en els textos amb què es treballa i identificar-hi les informacions cul-

turals de caire geogràfic, històric, literari...

2. Utilitzar els registres, les varietats, les fórmules i els estils més adients en cada situació de comunicació, d'acord amb qui és l'interlocutor i quina és la intenció comunicativa.
3. Mostrar respecte per les visions culturals diferents de la pròpia, com també una actitud de respecte envers els valors i els comportaments d'altres pobles.
4. Utilitzar el coneixement dels aspectes socioculturals que transmet la llengua estrangera per contrastar-los amb els propis.

Tercer curs**I. LES HABILITATS COMUNICATIVES**

1. Extreure la informació global i específica, la idea principal i els detalls més rellevants dels missatges orals (emesos en situacions de comunicació cara a cara o a través de mitjans de comunicació mecànica) i dels textos escrits autèntics, i ser capaç de realitzar inferències a partir del context.
2. Participar en converses breus i utilitzar les estratègies de comunicació més adients per comprendre i fer-se comprendre i transmetre als altres la informació que es coneix.
3. Llegir textos de forma extensiva amb finalitats diverses i demostrar-ne la comprensió mitjançant una tasca específica.
4. Redactar textos senzills i utilitzar la gramàtica i el lèxic adients, com també els recursos de cohesió que els facin comprensibles al lector.

II. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA I EL SEU APRENTATGE

1. Mostrar habilitats per posar en pràctica el coneixement dels aspectes formals del codi de la llengua estrangera (morfologia, sintaxi i fonologia) i valorar-ne la importància per assolir l'èxit en la comunicació.
2. Observar les regularitats en el sistema de la llengua estrangera, analitzar-les i arribar a conclusions que permetin establir regles.
3. Reformular, de manera progressiva, aquelles normes o regles que s'identifiquin com a errònies.
4. Identificar i utilitzar les diferents formes lingüístiques associades a la mateixa funció del llenguatge.

III. ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Interpretar correctament l'ús de fórmules, normes i comportaments que es transmeten per mitjà dels textos i tenir interès per ampliar el coneixement de les dades culturals.
2. Valorar la cultura pròpia a partir del coneixement d'altres cultures i contrastar-la amb aquestes.
3. Adaptar els missatges que es volen transmetre a les característiques particulars de l'interlocutor i respectar les diferències de pronunciació, accent o grau de coneixement de la llengua estrangera.
4. Valorar l'ús de la llengua estrangera com a mitjà per establir relacions amb altres persones de diferents procedències, prendre la iniciativa a l'hora de comunicar-se i mostrar respecte envers la diversitat cultural i social.

Quart curs**I. LES HABILITATS COMUNICATIVES**

1. Extreure la informació global i específica i les idees principals i secundàries de missatges orals sobre temes familiars per a l'alumne, o bé relacionats amb aspectes de la vida quotidiana, de la cultura i de la societat dels països on es parla la llengua estrangera, i de missatges escrits autèntics de diferents tipus (descriptius, narratius, argumentatius, explicatius), diferenciant els fets de les opinions i identificant els arguments principals exposats per l'autor.
2. Participar en converses i utilitzar les estratègies adients per iniciar, mantenir i fer progressar la comunicació, fent ús d'un discurs comprensible i adaptat a les característiques de la situació i la intenció de comunicació.
3. Llegir de manera autònoma diferents tipus de materials d'acord amb la intenció del lector (consulta, recerca d'informació, lectura intensiva, gaudi...).
4. Produir textos escrits d'acord amb diferents intencions comunicatives i respectar els elements que assegurin la cohesió i la coherència del text i que facilitin que el lector els compregui.

II. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA I EL SEU APRENTATGE

1. Utilitzar de forma conscient els coneixements adquirits sobre el sistema lingüístic de la llengua estrangera com a instrument de control i d'autocorrecció de les produccions pròpies i com a recurs per comprendre les alienes.
2. Reflexionar sobre les regularitats i les excepcions pròpies del sistema lingüístic de la llengua estrangera.
3. Mostrar un grau suficient de coneixement dels conceptes relacionats amb les funcions del llenguatge, els elements lingüístics, els formats i les característiques dels textos, la cohesió i la coherència del discurs.
4. Incorporar de manera conscient els mecanismes d'aprenentatge utilitzats ante-

rioment (fer deduccions, induccions, classificar, categoritzar, formar paraules) a noves situacions d'aprenentatge.

III. ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Identificar i interpretar les referències culturals amb l'ajuda de les claus lingüístiques i no lingüístiques que en faciliten la comprensió.
2. Reconèixer els elements socioculturals en les informacions que es transmeten en els mitjans de comunicació sobre esdeveniments de l'actualitat.
3. Mostrar sentit crític, reflexiu i respectuós envers les diferències d'opinió basades en diferències socioculturals.
4. Valorar positivament l'enriquiment que altres cultures aporten a la nostra, i a la inversa, i els avantatges que ofereixen els intercanvis interculturals.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Aprenentatge significatiu

L'enfocament que ha d'inspirar les orientacions didàctiques d'aquesta etapa és de caràcter comunicatiu. La meta ha de ser aconseguir que l'alumnat es comuniqui en la llengua estrangera.

Això fa necessari facilitar a l'alumnat dades i informacions que li resultin comprensibles. S'ha de partir del bagatge que l'alumne porta a l'aula referent al coneixement de l'entorn, el món i la cultura, com també de la llengua, per aprofitar-lo dins l'aula, de manera que l'aprenentatge sigui significatiu per a ell.

És important oferir oportunitats d'aprenentatge en les quals l'alumnat posi en pràctica la seva competència comunicativa i que es presentin situacions d'aprenentatge que activin els coneixements adquirits i especificats en el currículum. Les situacions de comunicació a l'aula han de representar situacions de la vida quotidiana que siguin familiars a l'alumnat, i en les quals es recullin els aspectes socioculturals associats, de manera que requereixin un ús constant i real de la llengua estrangera.

L'enfocament metodològic de l'assignatura d'anglès consisteix en la consideració de l'aprenentatge de la llengua com un procés de negociació de significats i de comunicació interpersonal.

Des del punt de vista de l'enfocament comunicatiu de l'ensenyament-aprenentatge de la llengua, la metodologia que farà servir cada professor serà la més adient a la seva situació. No obstant això, les característiques d'aquesta s'hauran d'ajustar a una sèrie de principis:

- Ha d'estar centrada en l'alumnat, n'ha de promoure l'autonomia i ha de tenir en compte la seva diversitat.
- Els continguts han d'estar integrats en situacions de comunicació oral o escrita.
- L'alumnat ha d'estar exposat al màxim a la llengua objecte d'aprenentatge.
- Els materials han de ser com més autèntics millor i d'interès per a l'alumnat.
- S'ha de fomentar el treball en grup i l'aprenentatge cooperatiu.

Els mètodes de treball més adients són els següents:

- L'aprenentatge per tasques

Una tasca és una unitat de treball que implica activitat concreta de l'alumnat, que centra la seva atenció en el significat més que en la forma. Aquestes tasques són simulacions d'interaccions de la vida real, de manera que representen situacions de comunicació de caràcter complex.

La unitat didàctica es programa a partir d'una tasca final, de la qual en sorgeixen unes d'intermèdies, de caràcter facilitador, els objectius, els continguts i l'avaluació.

Cal diferenciar entre tasques de comunicació i tasques d'aprenentatge. Tasques de comunicació són les que se centren en els aspectes d'interacció en la llengua estrangera. En canvi, les tasques d'aprenentatge són les que faciliten la tasca comunicativa, i doten l'alumnat d'aquells elements de la llengua -vocabulari, funcions, aspectes morfosintàctics, etc.- que seran necessaris per desenvolupar-la.

Característiques de les tasques comunicatives:

- a) S'ha de partir dels coneixements previs de l'alumnat.
- b) Els alumnes han de conèixer quina és la tasca final que es pretén aconseguir.
- c) Han de proporcionar a l'alumnat la necessitat de comunicar-se.
- d) Han d'implicar directament l'alumne en la identificació i formulació dels seus problemes, a fi que cerqui solucions possibles i arribi a una solució alternativa.
- e) Han d'integrar les diferents habilitats, tant receptives com productives.

- L'aprenentatge per projectes

Es tracta d'una metodologia molt similar a l'anterior. Les activitats que es desenvolupen a l'aula van encaminades a la consecució d'un producte final.

El projecte és un treball cooperatiu que s'inicia amb una presa de decisions referents al tema que es treballarà, els materials, l'organització del treball dins l'equip i la forma i els continguts del producte final.

La realització del projecte ha de contribuir al desenvolupament de les diferents capacitats dels alumnes d'acord amb els objectius generals de l'etapa. D'aquesta manera, s'ofereix una oportunitat a l'alumnat d'aprendre a aprendre.

Aquesta metodologia és especialment adequada per atendre la diversitat de l'aula, ja que ofereix la possibilitat de treballar a la mateixa aula amb alumnes que manifesten diferents nivells de competència, com també diversitat d'interessos.

Paper del professorat

El paper del professorat ha sofert modificacions significatives. Abans, aquest paper era la transmissió de coneixements; ara, el seu rol serà diferent d'acord amb l'activitat que es desenvolupi a l'aula.

En primer lloc, ha de ser capaç de crear un clima de confiança i de relació respectuosa, atès el fet de la importància dels factors emocionals en tot procés d'aprenentatge, i de manera destacada quan es tracta d'un enfocament comunicatiu.

El seu paper ha de ser el de coordinar i facilitar la realització de les tasques comunicatives que es proposen a l'alumnat, sense monopolitzar les interaccions i evitant ser-ne el centre.

El professorat és també un subministrador d'informació lingüística de primer ordre. En aquest sentit haurà de planificar activitats comunicatives de caràcter integrador, per promoure l'ús de la llengua estrangera a l'aula. Per això, és fonamental que la llengua de comunicació habitual a l'aula sigui aquesta.

La tasca del professor ha de ser intervenir quan els alumnes requereixin la seva ajuda. Ha d'assessorar-los i avaluar-los en la construcció del seu model lingüístic, i ha de decidir quina és la quantitat d'ensenyament formal que necessiten per dur a terme una activitat determinada.

És important que el professor actui com a promotor del desenvolupament de la personalitat de l'alumne, per assegurar-ne el creixement intel·lectual i emocional.

El professorat ha de promoure el desenvolupament de l'autonomia dels alumnes. Aquesta s'ha d'entendre des de dues vessants: l'atenció a la diversitat i el desenvolupament de l'alumne com a aprenent. L'enfocament de l'ensenyament de la llengua estrangera no pot ser estandaritzat, i no se'n poden esperar resultats uniformes. Es tracta d'aprofitar les diferències que manifesten els alumnes en la planificació de les activitats a l'aula. Per promoure l'autonomia dels alumnes, hem de fomentar la reflexió d'aquests sobre el seu procés d'aprenentatge i la seva participació en la presa de decisions.

Finalment, el professorat fa un paper fonamental com a avaluador, determinant en quina mesura els alumnes són capaços d'utilitzar la llengua estrangera en situacions reals de comunicació.

Paper de l'alumnat

Aquest també ha sofert modificacions fonamentals. L'alumne no pot continuar sent un simple receptor dels coneixements que se li transmeten a l'aula, sinó que s'haurà d'aprofitar el seu bagatge de coneixements perquè faci un paper actiu i central en el seu procés d'ensenyament-aprenentatge.

Cal procurar que l'alumne participi en la planificació del seu propi procés d'aprenentatge.

Les activitats s'han de poder adaptar a les circumstàncies personals dels alumnes, flexibilitzant el currículum i donant resposta a la diversitat que manifesten quant a nivell de competència, estil d'aprenentatge, interessos i motivacions. S'ha d'assegurar sempre l'assoliment d'objectius comuns.

Cal aconseguir una independència progressiva de l'alumne respecte al professor, de manera que desenvolupi la seva autonomia personal en la mesura que sigui possible. Amb això, el que es pretén és que l'alumne aprengui a controlar el seu procés d'aprenentatge, entès com la reflexió que aquest fa sobre el mateix procés, i la seva capacitat d'autoavaluació.

Organització de l'aula

L'organització dels espais i del mobiliari de l'aula ha de respondre a les necessitats de les diferents activitats que es proposin a l'alumnat. Les interaccions comunicatives poden requerir diferents organitzacions d'aula i agrupaments de l'alumnat, el que fa necessari que els mobles es puguin moure amb facilitat i permetin una dinàmica àgil, ràpida i flexible que ajudi el professorat a formar diferents agrupaments d'alumnes sense que es produeixin desajustaments importants.

Són nombrosos els arguments pedagògics i psicolingüístics que defensen els beneficis del treball en grup: incrementa les oportunitats de fer ús de la llengua estrangera, contribueix a millorar la competència lingüística de l'alumnat pel que fa a llengua oral i promou un clima afectiu de caire positiu que incrementa la motivació i fomenta el treball cooperatiu entre els alumnes.

Les maneres d'organitzar els agrupaments d'alumnes poden obeir a diferents criteris: a l'atzar, per interessos comuns, per un nivell de competència lingüística semblant... El criteri que es triarà dependrà dels requeriments de l'activitat i els objectius que es proposin.

Un dels grans avantatges del treball en grup és la possibilitat d'organitzar grups cooperatius, que faciliten al professor l'atenció a la diversitat de l'alumnat dins l'aula. S'entén com a treball cooperatiu aquell que permet que els alumnes tre-

ballin junts per aprendre alguna cosa com a equip.

El grup ha de garantir que tots els seus membres aprenguin alguna cosa, de manera que s'asseguri la participació i col·laboració de tots, independentment del nivell de competència lingüística i respectant els diferents ritmes i estils d'aprenentatge.

Els materials bàsics de què haurien de disposar els professors de llengua estrangera són, entre d'altres: pissarres, magnetòfons suficients, reproductors de vídeo, retroprojectors, ordinadors, materials impresos -llibres temàtics, diccionaris, gramàtiques, revistes, lectures graduades, banc d'activitats de tipus diversos-, jocs, dramatitzacions, activitats comunicatives, lèxic, etc.

El desenvolupament tecnològic actual fa que també s'hagin d'aprofitar les tecnologies de la informació i la comunicació a l'aula de llengua estrangera.

El món actual, i molt especialment el de l'alumnat, està dominat pels mitjans de comunicació de masses. Els adolescents estan molt familiaritzats amb els missatges audiovisuals, procedents de la televisió. El missatge audiovisual -com el que arriba via satèl·lit- és una font d'informació i educació de primer ordre de la qual cal aprofitar-se a l'aula de llengua estrangera, en la mesura que ens introdueix en el context sociocultural de la llengua objecte d'aprenentatge i ens descobreix nous comportaments, gests, expressions, etc., que ofereixen a l'alumnat altres formes d'entendre la realitat. La utilització del vídeo didàctic o de documents autèntics en vídeo ens permet l'accés a informacions que poden interessar a l'alumnat i el poden moure a l'acció.

L'ordinador és una eina familiar per a molts dels alumnes. Caldria fer-ne un ús apropiat per afavorir l'aprenentatge de la llengua estrangera. Existeixen un gran nombre de programes informàtics per a l'aprenentatge de la llengua estrangera que ofereixen a l'alumnat la possibilitat de treballar al seu propi ritme i d'acord amb el seu coneixement lingüístic.

Per altra banda, l'aparició i el creixement de les xarxes d'informació -com és ara Internet- fan possible l'accés a tot tipus d'informació de manera immediata, com també la possibilitat de comunicar-se amb altres parlants de la llengua estrangera en temps real (xats, videoconferències) o diferit (correu electrònic, fòrums, missatgeria). No cal esmentar els avantatges que el seu ús pot comportar per a l'aprenentatge de la llengua estrangera, sobretot pel que fa a la motivació.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació ha de ser un procés continuat i formatiu, que ha de permetre al professorat comprovar el grau d'assoliment dels objectius de l'àrea per part de cadascun dels alumnes i no sols el nivell relatiu del grup classe.

L'avaluació és una part integrant del procés d'ensenyament-aprenentatge, la qual cosa implica que no es pot limitar al final del procés.

En un primer moment caldrà conèixer quin és el nivell de coneixement lingüístic de l'alumnat, com també les seves expectatives i actituds envers l'aprenentatge de la llengua estrangera. Aquesta anàlisi de necessitats és el que s'anomena avaluació inicial, que ens ha de facilitar l'adequació de la programació per atendre la diversitat dels alumnes i fer-ne un seguiment individualitzat.

Durant el procés s'ha de comprovar quin és l'estadi d'aprenentatge de cadascun dels alumnes per valorar els efectes de l'acció del professorat i per introduir-hi els ajustaments que calgui en relació amb les necessitats que l'alumnat manifesti.

Per tancar el procés, cal conèixer quin ha estat el grau d'assoliment de les capacitats descrites en els objectius establerts. Es tracta de l'avaluació sumatòria o final.

És fonamental que els alumnes coneguin des del començament quines són les capacitats que es pretenen desenvolupar -els objectius- com també de quina forma es durà a terme l'avaluació.

Cal tenir en compte que els instruments d'avaluació no es poden limitar a la qualificació d'unes proves, sinó que caldrà fer-ne servir d'altres d'acord amb el que es pretengui avaluar, com per exemple diaris dels alumnes, qüestionaris, enregistraments, observacions d'aula, discussions, etc.

L'alumnat ha de prendre part activa en el procés d'avaluació. La reflexió que aquest fa sobre la seva pròpia actuació i el seu progrés, mitjançant l'autoavaluació, farà que es responsabilitzi del seu procés d'aprenentatge i prengui consciència que allò que importa és el que ell aprèn, i no tant el que el professor li ensenya.

Els objectius generals de l'assignatura d'anglès s'avaluen mitjançant els criteris abans exposats de la manera següent:

Objectiu general 1 - Criteris 1 i 2

Objectiu general 2 - Criteris 2, 3 i 4

Objectiu general 3 - Criteris 2 i 3

Objectiu general 4 - Criteri 5

Objectiu general 5 - Criteri 6

Objectiu general 6 - Criteri 7

Objectiu general 7 - Criteri 3

Objectiu general 8 - Criteri 8

Objectiu general 9 - Criteri 8

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans (la pau, la solidaritat, l'educació ambiental...)

Tot procés educatiu transmet uns determinats valors culturals i/o socials, que es

posen de manifest en les finalitats formatives que es persegueixen. La formació integral de la personalitat de l'alumne comporta atendre el desenvolupament, no tan sols dels aspectes intel·lectuals, sinó també dels corporals, socials, afectius, ètics i morals.

Això implica que el currículum no es pot centrar exclusivament en els continguts conceptuals, ja que així no es pot afavorir el desenvolupament global de l'alumne. Es fa necessari, doncs, dissenyar un currículum que es relacioni amb experiències de la vida real que l'alumne pugui experimentar en el seu entorn i amb els altres, en el qual els continguts procedimentals i actitudinals no se subordinin als conceptuals.

Els valors es refereixen precisament a continguts fonamentalment de caràcter actitudinal que han de formar part integral de les diferents assignatures del currículum. Els valors que formin part del projecte educatiu del centre escolar han de ser fruit de la reflexió de la comunitat escolar quant al sistema de valors que es vol transmetre en coherència amb la seva pròpia identitat. A més, aquests no es poden treballar de forma esporàdica, sinó que han de ser un element essencial de l'activitat educativa, i s'han de concretar en els continguts actitudinals en cadascuna de les àrees.

Atès que l'enfocament dels processos d'ensenyament-aprenentatge a l'assignatura d'anglès és fonamentalment comunicatiu, se'ns ofereixen moltes possibilitats de tractar-hi els valors, contextualitzant en el marc de la realitat i dels problemes socials els textos, tant orals com escrits, que els alumnes han de treballar.

Es poden distingir dos processos fonamentals en l'adquisició de la competència comunicativa, que es relacionen amb els diferents valors: la comprensió i l'expressió.

a) La comprensió

Aquesta s'orientarà envers la interpretació crítica de textos referents a situacions i problemes del món actual.

A continuació, de forma orientativa, descriurem els diferents tipus de textos que es poden treballar de forma comprensiva, referits a cadascun dels valors:

- Educació moral i cívica

Notícies relacionades amb conflictes socials, cançons i poemes que tractin situacions de conflicte i les seves solucions, pel·lícules i textos literaris adaptats sobre la resolució de conflictes socials i normes essencials que assegurin la convivència als centres escolars.

- Educació per la pau

Textos narratius o poètics que contribueixin al desenvolupament d'actituds de solidaritat envers els altres, informacions dels mitjans de comunicació que promoguin la reflexió sobre la injustícia, la violència i el subdesenvolupament i materials publicats per diferents organismes compromesos amb la lluita contra la injustícia i la pobresa en el món.

- Educació per la salut

Textos que descriuen conductes o situacions que poden comportar perills o riscos per a la salut, juntament amb altres que promouen uns hàbits de vida sana, i documentació d'institucions o campanyes a favor de l'exercici físic i la vida saludable.

- Educació per la igualtat d'oportunitats

Manifestacions dels mitjans de comunicació on es descriguin les aportacions socials i culturals tant de les dones com dels homes -i identificació en els diferents mitjans de comunicació de les situacions de caire sexista o discriminatori-, poemes i cançons que promoguin el valor de l'amor, la sensibilitat i l'afectivitat, independentment del gènere.

- Educació pel respecte i la igualtat dels drets i deures de les persones

Notícies relacionades amb situacions on no es respectin els drets humans i documents i materials d'institucions que lluiten per la defensa dels drets humans arreu del món.

- Educació ambiental

Notícies d'actualitat sobre el medi ambient i la problemàtica que presenta, com també de l'acció humana sobre aquest, i campanyes promogudes per institucions públiques o privades sobre la defensa i la conservació de la natura i de l'entorn.

- Educació sexual

Poemes i cançons que tractin de l'afecte interpersonal com a part integrant de la vida sexual de les persones i campanyes d'informació adreçades als adolescents sobre conductes sexuals saludables que evitin els estereotips de caire sexista.

- Educació del consumidor

Material publicitari per conèixer i descodificar els mecanismes de compra i venda en la societat de consum i promocionar d'una actitud crítica envers els hàbits de consum, i campanyes que intenten conscienciar sobre la utilització abusiva dels recursos naturals.

- Educació viària

Notícies procedents dels mitjans de comunicació sobre problemes viaris i els riscos i perills que comporten: accidents de trànsit, comportaments incívics, actitud crítica envers la publicitat agressiva a l'hora d'adquirir vehicles, campanyes que intenten evitar situacions de risc o perill en la conducció.

- Educació intercultural

Textos que informin sobre altres tipus de realitats socials i culturals diferents de la pròpia i en promoguin el respecte, promoció d'intercanvis culturals mitjançant cartes i participació en xats multinacionals.

- Educació per la construcció europea

Notícies relacionades amb el funcionament de les institucions europees i textos

que descriu la realitat d'altres països europeus.

- Educació per la democràcia

Notícies relacionades amb la forma de govern de diferents països, textos que descriu el funcionament de les institucions democràtiques, tant en l'àmbit estatal com supranacional, programes dels diferents partits polítics nacionals i internacionals en les seves campanyes electorals i normes que regulen el funcionament democràtic de la vida escolar.

- Coneixement i pràctica dels drets humans

Text de la declaració universal dels drets humans, text de la declaració universal dels drets del nin i notícies que descriuen situacions en les quals es neguen els drets de la persona.

b) L'expressió

Pel que fa a l'expressió escrita, els alumnes poden analitzar críticament les diferents situacions i problemàtiques que hagin descobert per mitjà dels valors, també les poden denunciar projectant les seves aspiracions personals i, finalment, les poden recrear proposant iniciatives que contribueixin a un futur més positiu i harmònic entre tots els éssers humans i el seu entorn.

Els tipus d'activitats de què es parla són, per exemple:

- Textos escrits: resums, notícies, reportatges periodístics, pòsters, murals, cartes de denúncia...

- Textos orals: exposicions, diàlegs, col·loquis, muntatges audiovisuals, enquestes i qüestionaris, debats, conferències, dramatitzacions...

LLINGUA ESTRANGERA: ALEMANY

1. INTRODUCCIÓ

L'increment de les relacions internacionals de la nostra societat per motius educatius, laborals, professionals, culturals o turístics, entre d'altres, fa que el coneixement de llengües estrangeres sigui una necessitat creixent dins el marc de la societat actual a les Illes Balears. Així mateix, el desenvolupament important dels mitjans i de les tecnologies de la informació i la comunicació i les possibilitats que aquests ens ofereixen fa evident la importància de les llengües tant per accedir a la informació com per gaudir plenament dels beneficis d'aquests mitjans.

L'aprenentatge d'una llengua estrangera contribueix a la formació integral de l'alumnat i facilita l'adquisició de les capacitats expressades en els objectius generals de l'etapa.

Aquesta aportació no és tan sols de caire educatiu, sinó també psicològic i social. Des del punt de vista psicològic, l'aprenentatge de la llengua estrangera afavoreix l'autonomia de l'alumnat mitjançant l'adquisició d'estratègies d'aprenentatge pròpies, que li permeten desenvolupar la seva capacitat de comunicació. L'aprenentatge de la llengua estrangera també contribueix a la reflexió sobre el propi aprenentatge i ajuda a reflexionar sobre la capacitat de superar possibles dificultats. A més, permet accedir a altres cultures, conèixer-ne els valors i el funcionament i comparar-los amb els de la cultura pròpia; també permet la comunicació amb les persones que la parlen, i contribueix, d'aquesta manera, a l'acceptació dels altres desenvolupant actituds de solidaritat fonamentades en els principis d'igualtat, tolerància, pluralisme i valors democràtics.

Des del punt de vista social, el valor social i instrumental de l'aprenentatge de la llengua estrangera es fa més evident en la nostra comunitat per la necessitat de comunicar-se amb parlants d'altres llengües a causa de les característiques del nostre context socioeconòmic. És necessari l'aprenentatge de llengües estrangeres per satisfer així les necessitats que presumiblement es presentaran a l'alumnat en un futur pròxim, per proporcionar-los una millor incorporació al món laboral i per ampliar la seva possibilitat d'accedir a la informació en la llengua estrangera i de gaudir-ne.

El sentit d'aquesta assignatura no és que l'alumnat assoleixi un ampli coneixement de la llengua estrangera, sinó, i més important, que descobreixi el gust pel seu aprenentatge i la seva utilitat com a instrument de comunicació entre la nostra cultura i les altres cultures. Això facilitarà que l'alumnat continuï amb el seu estudi en etapes posteriors i, fins i tot, després de finalitzar l'etapa d'ensenyament obligatori.

A més, el coneixement d'altres llengües europees és una peça clau per poder gaudir dels drets que comporta ser ciutadà d'Europa, i és un element fonamental en la construcció europea.

El Consell d'Europa insisteix en la necessitat de desenvolupar competències suficients per relacionar-se amb altres ciutadans dels països europeus. Com a conseqüència d'això, insisteix en el fet que s'ha de donar un nou impuls a l'ensenyament d'idiomes, la qual cosa contribueix al desenvolupament de la idea de ciutadania europea. El Consell d'Europa recomana, així mateix, l'adquisició d'un cert nivell de competència comunicativa en més d'una llengua estrangera durant l'etapa d'ensenyament secundari obligatori, així com dels mecanismes necessaris que permetin continuar amb l'aprenentatge d'idiomes durant la vida adulta. Totes aquestes raons manifesten clarament la necessitat que tot l'alumnat d'ensenyament secundari obligatori acabi els seus estudis amb el coneixement de, almenys, dues llengües diferents de la pròpia.

El Consell d'Europa estableix un marc de referència comú europeu per a l'aprenentatge, l'ensenyament i l'avaluació de llengües estrangeres. Aquest marc és un compendi d'indicacions per elaborar programes de llengües, orientacions curriculars, exàmens, manuals d'ús, etc. a tot Europa. El marc de referència

defineix, així mateix, els nivells de domini de la llengua que permeten comprovar el progrés dels alumnes en cada etapa de l'aprenentatge i al llarg de la seva vida.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament de l'alemany en l'etapa de l'ensenyament secundari obligatori tindrà com a objectiu desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Comprendre la informació global i/o específica de missatges orals en llengua estrangera, en diverses situacions habituals de comunicació, emesos directament per parlants nadius o mitjans de comunicació.
2. Utilitzar la llengua estrangera en les situacions habituals de comunicació de forma creativa, emprant recursos lingüístics i no lingüístics per tal d'aconseguir que la comunicació sigui fluida i satisfactòria.
3. Llegir, de forma comprensiva i autònoma, textos adequats a les capacitats i als interessos de l'alumnat, amb la finalitat d'accedir a fonts d'informació variada i com a mitjà per conèixer cultures i formes de vida distintes a la pròpia.
4. Produir diferents tipus de textos escrits emprant tots els recursos assolits durant el procés d'aprenentatge.
5. Reflexionar sobre el funcionament del sistema lingüístic i comunicatiu, tant de la llengua pròpia com de la llengua estrangera, com a element facilitador i regulador de l'aprenentatge de la llengua estrangera, i per millorar les produccions pròpies.
6. Elaborar estratègies d'aprenentatge, a partir de l'experiència prèvia en la llengua pròpia i en les altres llengües del currículum i recursos didàctics (diccionaris, llibres de consulta, materials multimèdia, etc.) per cercar informació i resoldre situacions d'aprenentatge de forma autònoma.
7. Quantificar i regular el propi procés d'aprenentatge a partir de l'anàlisi i l'autoobservació, amb la intenció d'incorporar millores que contribueixin a l'èxit en les tasques que es duen a terme.
8. Valorar la importància que té el coneixement de la llengua estrangera per accedir a altres cultures i així contribuir a una millor entesa internacional en un món multicultural, mitjançant l'eliminació de prejudicis i estereotips i adoptant actituds de cooperació i solidaritat.
9. Adoptar una actitud receptiva i de respecte envers la informació i els coneixements procedents de la cultura que ens transmet la llengua estrangera.

3. CONTINGUTS

Els continguts s'han organitzat al voltant de tres eixos, d'acord amb les diferents funcions de la llengua, és a dir:

- Les habilitats comunicatives (la llengua com a instrument de comunicació). Les destreses comunicatives bàsiques permeten emmarcar l'aprenentatge i fan comprensibles els objectius i el sentit de les activitats didàctiques.
- Reflexions sobre la llengua i el seu aprenentatge. Assolir el domini de la competència comunicativa en una llengua implica el coneixement de les regles que organitzen el funcionament del sistema lingüístic; ara bé, el coneixement d'aquestes regles ha de partir de la reflexió conscient, assimilable a un procés de resolució de problemes. L'alumnat també ha de reflexionar sobre com desenvolupar el seu propi procés d'aprenentatge, per poder aconseguir un millor control.
- Els aspectes socioculturals (la llengua i la seva dimensió sociocultural). Tot sistema lingüístic és fruit de la seva història i de la societat que l'ha creat. Així, doncs, la llengua conté tota una sèrie de referents culturals, socials i històrics que han de permetre adequar el discurs al context i a l'interlocutor. La definició de continguts en llengua estrangera implica delimitar quins són els àmbits de coneixement que seran determinants en aquesta etapa.

Primer curs

LES HABILITATS COMUNICATIVES

Conceptes

1. Situacions de comunicació oral i escrita senzilles en la llengua estrangera.
2. Intencions comunicatives més usuals: establir relacions i donar i demanar informació.
3. Elements que configuren la situació de comunicació: nombre d'interlocutors, moment i lloc de la comunicació, tema.
4. Vocabulari relatiu als temes més habituals: l'educació, relacions de parentesc i amistat, vida quotidiana, temps lliure, és a dir, tot allò que té relació amb els interessos de l'alumnat.
5. Estructura i elements formals dels textos escrits senzills (postals, cartes senzilles, presentació de la persona...).
6. Fórmules bàsiques d'interacció social (mostrar acord o desacord, demanar aclariments).

Procediments

1. Activació de coneixements generals previs i ús del context per interpretar

informació global i específica en textos orals i escrits.

- Identificació de tipologies textuals diferents: converses.
- Audició i lectura atenta de textos per copsar informacions generals o avaluar dades que es demanen.
- Identificació de la informació irrellevant per no centrar-s'hi, segons la tasca que es realitzi.
- Interacció amb interlocutors en situacions de comunicació controlades.
- Adopció i representació de rols diferents en situacions simulades.
- Desenvolupament de destreses comunicatives que permetin superar interrupcions en la comunicació i acceptació dels errors propis com a part integrant del procés d'aprenentatge de la llengua estrangera.
- Desenvolupament de l'expressió escrita mitjançant l'ampliació de frases o paràgrafs predeterminats.

Actituds, valors i normes

- Reconeixement de la possibilitat de ser capaç de comunicar-se en una llengua estrangera amb recursos senzills i un vocabulari bàsic.
- Interès per realitzar intercanvis comunicatius orals i escrits rudimentaris en llengua estrangera amb diferents persones (professorat, companys...).
- Reconeixement de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge i tendència a superar les dificultats que sorgeixen en la comunicació, per manca de recursos lingüístics, explotant al màxim els coneixements i les estratègies de comunicació disponibles.
- Presa de consciència de la capacitat per comprendre globalment un missatge oral i un text escrit, sense necessitat d'entendre tots els elements que el componen.
- Adquisició d'hàbits i desenvolupament d'actituds adequades a la realitat de l'alumnat i als seus interessos i motivacions.

REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

Conceptes

- Estratègies que fan que la comunicació sigui possible (gesticular, demanar aclariments, demanar repetició).
- Elements bàsics de la llengua estrangera i el seu funcionament dins el discurs.
- Donar i demanar informació.
- Fonologia: pronunciació, accent i ritme.
- Elements morfològics: articles, substantius, pronoms, adjectius i verbs.
- Elements sintàctics: estructura de l'oració simple i preguntes.
- Lèxic referit a les situacions de comunicació més habituals i als interessos específics dels alumnes.
- Principals mecanismes implicats en l'aprenentatge de la llengua estrangera: la importància d'escollir, de participar en l'activitat comunicativa, de mantenir una actitud positiva envers la llengua estrangera, etc.

A) INTENCIONS COMUNICATIVES

- Saludar i acomiadar-se. Donar, demanar i comprendre informació de caràcter personal.
- Agrair i disculpar-se.
- Identificar objectes i persones (Was/Wer ist das?).
- Situar llocs geogràfics (Wo liegt ..?): ciutats, països, illes.
- Donar ordres i indicacions breus.
- Expressar gusts.
- Concertar cites (diàlegs per telèfon i converses presencials senzilles)
- Demanar pel camí (orientació dins un edifici/institut).
- Demanar l'hora.

B) ELEMENTS FUNCIONALS I GRAMATICALS DE LA LLENGUA

- Conjugació del present d'indicatiu dels verbs més usats.
- Conjugació dels auxiliars: sein, haben en present d'indicatiu.
- Els pronoms personals en nominatiu: ich, du, er/sie/es, wir, ihr, sie/Sie.
- Pronoms interrogatius: wer, was, wo, woher, wie?, etc.
- L' imperatiu.
- Oracions interrogatives i afirmatives.
- La negació: nein, nicht, kein.
- Ordre dels elements dins l'oració simple.
- Pronoms possessius: mein, dein, sein/ihr, unser, euer, ihr, Ihr.
- Gènere dels substantius: l'article determinat (der, die, das) i indeterminat (ein, eine, ein).
- Plural dels substantius.
- Preposició de direcció: zu (zum, zur).
- Preposicions amb datiu: neben, hinter, vor, in (im).
- Preposicions temporals: um, am, im.
- Adverbis més usats: auch, hier, da/dort, heute, morgen, etc.
- El verb mögen en present d'indicatiu.
- Oracions coordinades copulatives: und.

C) LÈXIC

- Paraules internacionals (das Radio, das Telefon, die Information...).
- Noms geogràfics: països i ciutats d'Europa.
- Els animals.
- Material escolar.
- Els nombres cardinals.
- El sistema horari.
- Els dies de la setmana i les parts del dia.
- Les assignatures.
- La família.
- Les professions.
- Llocs d'oci: cinema, piscina, teatre, museus, etc.
- Els colors.

D) Fonètica

- L'alfabet.
- Pronunciació de les vocals: ä, ö, ü.
- Distinció entre vocals llargues i breus.
- Pronunciació de sons específics de la llengua: ß, ch, sch, tsch, w, v, z, x, s.
- Pronunciació de la terminació: -tion.
- L'accent de la paraula i de la frase.

Procediments

- Reflexió sobre la comunicació
 - Utilització dels coneixements adquirits per millorar l'eficàcia comunicativa de les produccions pròpies.
- Reflexió sobre l'aprenentatge.
 - Utilització de les diferents estratègies d'aprenentatge de la llengua estrangera que millor s'adapten a les característiques pròpies.
 - Acceptació de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
- Reflexió sobre la llengua.
 - Comparació d'aquells aspectes semàntics i morfològics que posin de manifest formes d'organitzar la nostra pròpia realitat.

Actituds, valors i normes

- Curiositat per conèixer el funcionament de la llengua estrangera i voluntat per expressar-s'hi.
- Actitud positiva envers les activitats de classe més idònies per desenvolupar la competència comunicativa i per superar els problemes que puguin sorgir en el procés de l'aprenentatge.
- Actitud positiva per adquirir autonomia en l'aprenentatge i reconeixement de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
- Confiança en la capacitat personal per progressar en l'ús de la llengua estrangera.

ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

Conceptes

- Aspectes de la cultura i de la societat dels països de la llengua estrangera propers als interessos i motivacions de l'alumnat.
- Hàbits de la vida quotidiana, el medi en què es viu en algun altre país, les relacions humanes i el món dels joves.
- Presència de la llengua i de la cultura estrangera en la nostra comunitat: els residents estrangers, el turisme, la immigració, les manifestacions culturals, esportives, etc.

Procediments

- Anàlisi dels aspectes socioculturals més rellevants dels països on es parla la llengua estrangera.
- Adquisició d'una perspectiva més àmplia envers altres realitats que permetin a l'alumnat una anàlisi crítica dels comportaments socioculturals que impliquen una discriminació o un rebuig.
- Identificació i interpretació de trets socioculturals relacionats amb els textos i les situacions de comunicació que es treballin.
- Comparació entre els elements socials i culturals transmesos per la llengua estrangera i els propis.
- Adequació dels usos socioculturals de la llengua estrangera quan aquesta és el mitjà de comunicació entre interlocutors amb llengua pròpia diferent de l'estrangera.
- Diferenciació dels usos formals i informals de la llengua estrangera.
- Ús de les fórmules apropiades en les relacions socials.

Actituds, valors i normes

- Curiositat, respecte i valoració crítica de les formes de vida i altres aspectes socioculturals dels països on es parla la llengua estrangera.
- Valoració de l'enriquiment personal que implica la relació amb persones que

pertanyen a altres cultures.

3. Respecte envers costums i tradicions diferents dels nostres.
4. Obertura envers altres formes de pensar, veure i organitzar la realitat.
5. Valoració de la llengua i la cultura pròpies en relació amb la llengua estrangera i la cultura que aquesta transmet.
6. Acceptació, disposició i participació en el desenvolupament d'actituds de solidaritat envers els altres.
7. Reflexió i rebuig sobre la injustícia, la violència i el desenvolupament.
8. Esforç i perseverança per progressar individualment i dins la societat.
9. Curiositat per al funcionament de les institucions interculturals i la realitat d'altres països europeus.
10. Col·laboració en la defensa del medi ambient.

Segon curs

LES HABILITATS COMUNICATIVES

Conceptes

1. Situacions de comunicació oral i escrita en la llengua estrangera.
2. Intencions comunicatives més usuales: establir relacions, donar i demanar informació i narrar.
3. Elements que configuren la situació de comunicació: nombre i tipus d'interlocutors, moment i lloc de la comunicació, tema.
4. Vocabulari relatiu als temes més habituals: l'educació, relacions de parentesc i amistat, vida quotidiana, temps lliure, els mitjans de comunicació, és a dir, tot allò que té relació amb els interessos de l'alumnat.
5. Estructura i elements formals dels textos escrits senzills (postals, cartes senzilles, presentació de la persona, narracions breus...).
6. Considerar el significat del discurs com a resultat de la interacció entre l'emissor i el receptor.
7. Fórmules bàsiques d'interacció social (mostrar acord o desacord, demanar aclariments).

Procediments

1. Anticipació successiva d'idees mentre s'escolta o es llegeix.
2. Identificació de l'estructura pròpia de tipologies textuals diferents: cartes, narracions...
3. Distinció entre informació rellevant i irrellevant d'acord amb la tasca que es realitza.
4. Interacció amb interlocutors en situacions de comunicació semicontrolades o lliures.
5. Narració d'històries senzilles, tant oralment com per escrit.
6. Iniciativa per llegir de forma autònoma.
7. Ús de models de diferents tipus de textos com a referents de les produccions pròpies.
8. Revisió d'esborranys en la producció escrita abans de redactar el text definitiu.
9. Producció de textos escrits de diferents tipologies, senzills i comprensibles, amb una adequada estructura lògica (introducció, desenvolupament i conclusió), atenent diferents necessitats (descripció, narració, comparació...) i distintes intencions comunicatives.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de la possibilitat de ser capaç de comunicar-se en la llengua estrangera amb recursos senzills i un vocabulari bàsic.
2. Interès per realitzar intercanvis comunicatius orals i escrits rudimentaris en llengua estrangera amb diferents persones (professors/es, companys/es).
3. Reconeixement de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge i tendència a superar les dificultats que sorgeixen en la comunicació, per manca de recursos lingüístics, explotant al màxim els coneixements i les estratègies de comunicació disponibles.
4. Presa de consciència de la capacitat per comprendre globalment un missatge oral i un text escrit, sense necessitat d'entendre tots els elements que el componen.
5. Adquisició d'hàbits i desenvolupament d'actituds adequades a la realitat de l'alumnat i als seus interessos i motivacions.
6. Superació de les limitacions pròpies i maneig dels recursos lingüístics disponibles.

REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

Conceptes

1. Estratègies que fan que la comunicació sigui possible (gesticular, demanar aclariments, demanar repetició).
2. Elements bàsics de la llengua estrangera i el seu funcionament dins el discurs.
3. Donar i demanar informació. Narrar.
4. Fonologia: pronunciació, accent i ritme.

5. Elements morfològics: articles, substantius, pronoms, adjectius i verbs.
6. Elements sintàctics: estructura de l'oració simple i preguntes.
7. Lèxic referit a les situacions de comunicació més habituals i als interessos específics de l'alumnat.
8. Principals mecanismes implicats en l'aprenentatge de la llengua estrangera: la importància d'escoltar, de participar en l'activitat comunicativa, de mantenir una actitud positiva envers la llengua estrangera, etc.

A) INTENCIONS COMUNICATIVES

1. Expressar activitats i establir un ordre.
2. Repetir el sistema horari.
3. Indicar el temps: complements temporals (um 10 Uhr, am Freitag, im Juli...) i dates.
4. Relatar esdeveniments del passat.
5. Felicitar i convidar a festes.
6. Comparar objectes i persones.
7. Orientar-se dins una ciutat: indicar i demanar instruccions.
8. Expressar el desig (mögen), l'obligació (müssen), la capacitat (können) i el permís (dürfen).

B) Elements funcionals i gramaticals de la llengua

1. Repetició del present d'indicatiu dels verbs coneguts.
2. Formació dels nombres cardinals a partir dels ordinals.
3. Ús predicatiu dels adjectius més usuales.
4. El complement directe: der Akkusativ.
5. Gradació de l'adjectiu: comparatiu i superlatiu.
6. Comparació d'igualtat (so... wie) i de superioritat (als).
7. Das Perfekt: participis regulars i irregulars més freqüents amb els auxiliars sein i haben.
8. Präteritum dels verbs haben i sein.
9. Preposicions de lloc: durch, über +Akkusativ.
10. Verbs modals: mögen, können, müssen und dürfen.
11. Ordre dels elements de l'oració simple amb els verbs modals: die Satzklammer.
12. Expressions de freqüència: immer, manchmal, nie.

C) LÈXIC

1. Repàs dels verbs apresos amb anterioritat.
2. Activitats d'esbarjo i esports.
3. El temps: mesos i estacions de l'any.
4. Repetició dels nombres cardinals i introducció dels ordinals.
5. Adjectius més freqüents.
6. Menjar i begudes.
7. Música i instruments musicals.
8. Edificis i indrets d'una ciutat.
9. Mitjans de transport.

D) FONÈTICA

1. Repàs de l'alfabet i dels sons diferents de la seva llengua.
2. Els diftongs: ie, ei, eu, äu.
3. Pronunciació de grups consonàntics: sp, st, qu, ph.
4. Ensordiment d'oclusives a final de paraula: b, d, g ⇒ p, t, k.
5. Accentuació de paraules i frases.
6. Entonació i ritme de frases.

Procediments

1. Reflexió sobre la comunicació.
 - Utilització dels coneixements adquirits per millorar l'eficàcia comunicativa de les produccions pròpies.
2. Reflexió sobre l'aprenentatge.
 - Utilització de les diferents estratègies d'aprenentatge de la llengua estrangera que millor s'adapten a les característiques pròpies.
 - Acceptació de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
3. Reflexió sobre la llengua.
 - Comparació d'aquells aspectes semàntics i morfològic que posin de manifest formes d'organitzar la nostra pròpia realitat.

Actituds, valors i normes

1. Curiositat per conèixer el funcionament de la llengua estrangera i voluntat per expressar-s'hi oralment i per escrit.
2. Actitud positiva envers les activitats de classe més idònies per desenvolupar la competència comunicativa i per superar els problemes que puguin sorgir en el procés de l'aprenentatge.
3. Actitud positiva per adquirir autonomia en l'aprenentatge i reconeixement de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
4. Confiança en la capacitat personal per progressar en l'ús de la llengua

estrangera.

ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

Conceptes

1. Aspectes de la cultura i de la societat dels països de la llengua estrangera propers als interessos i motivacions de l'alumnat.
2. Hàbits de la vida quotidiana, el medi en què es viu en algun altre país, les relacions humanes i el món dels joves.
3. Presència de la llengua i de la cultura estrangeres a la nostra comunitat: els residents estrangers, el turisme, la immigració, les manifestacions culturals, esportives, etc.

Procediments

1. Anàlisi dels aspectes socioculturals més rellevants dels països on es parla la llengua estrangera.
2. Adquisició d'una perspectiva més àmplia envers altres realitats que permetin a l'alumnat una anàlisi crítica dels comportaments socioculturals que impliquen una discriminació o un rebuig.
3. Identificació i interpretació dels elements semiòtics (gestuals, d'entonació, etc.) que fan servir els parlants de la llengua estrangera.
4. Comparació entre els elements culturals i socials de la llengua estrangera transmesos per parlants de diferents països on es parla la llengua estrangera.
5. Desenvolupament d'habilitats interculturals en l'ús de la llengua estrangera.
6. Identificació dels aspectes socioculturals que s'utilitzarien amb parlants nadius de la llengua estrangera i amb els d'altres procedències.
7. Familiaritat amb els diferents registres i varietats de la llengua estrangera.

Actituds, valors i normes

1. Curiositat, respecte i valoració crítica de les formes de vida i altres aspectes socioculturals dels països on es parla la llengua estrangera.
2. Valoració de l'enriquiment personal que implica la relació amb persones que pertanyen a altres cultures.
3. Interès per conèixer informacions culturals.
4. Respecte envers els parlants de la llengua estrangera superant les visions estereotipades.
5. Valoració de la llengua estrangera com a mitjà de comunicació internacional.
6. Hàbits cívics de ciutadans d'altres països per a la conservació del medi ambient i del patrimoni.
7. Acceptació, valoració i respecte de normes essencials que assegurin la convivència dins la comunitat escolar i dins la societat.
8. Apreciació de valors com l'amor, la sensibilitat i l'afectivitat, independentment del sexe i la raça.
9. Rebuig i actitud crítica envers la utilització abusiva dels recursos naturals.

Tercer curs

LES HABILITATS COMUNICATIVES

Conceptes

1. Situacions de comunicació oral i escrita en la llengua estrangera.
2. Intencions comunicatives més usuales: establir relacions, donar i demanar informació, resoldre les dificultats de la interacció, descriure, exposar i narrar.
3. Elements que configuren la situació de comunicació: nombre i tipus d'interlocutors, moment i lloc de la comunicació, tema.
4. Vocabulari relatiu als temes més habituals: l'educació, el treball, relacions de parentesc i amistat, vida quotidiana, viatges, temps lliure, els mitjans de comunicació, noves tecnologies, és a dir, tot allò que té relació amb els interessos de l'alumnat.
5. Regles que regeixen la comprensió i la producció d'un discurs coherent i cohesionat.
6. Adaptació del discurs als canvis que es produeixen com a conseqüència de la interacció (gests, maneres de demanar, interrupcions, etc.).
7. Estructura i elements formals dels textos escrits (tipus de text, presentació, ortografia i signes de puntuació).
8. Considerar el significat del discurs com a resultat de la interacció entre l'emissor i el receptor.
9. Rutines (expressions d'ús freqüent, expressions idiomàtiques) i fórmules bàsiques d'interacció social (mostrar acord o desacord, demanar aclariments).

Procediments

1. Comprensió oral i escrita mitjançant activitats amb un objectiu específic (extreure la informació global i/o específica, localitzar i interpretar dades, etc.).
2. Deduir informacions, que no sempre són explicitades en els textos orals i escrits, que reflecteixen les opinions i l'actitud de l'autor.
3. Producció de missatges orals i escrits amb la finalitat de satisfer necessitats personals de comunicació (invitacions, felicitacions, peticions, avisos, encàr-

recs, enquestes...).

4. Participació activa en intercanvis orals lingüístics per expressar gusts, necessitats, cercar informació, donar opinions, relatar experiències, etc., fent ús de les estratègies que assegurin una comunicació fluida i eficaç.
5. Producció de textos escrits de diferents tipologies, senzills i comprensibles, amb una adequada estructura lògica (introducció, desenvolupament i conclusió), atenent diferents necessitats (descripció, narració, comparació...) i distintes intencions comunicatives.
6. Comprensió de les idees principals i secundàries dels textos orals i escrits.
7. Inferència dels significats de les informacions desconegudes mitjançant la interpretació de diferents elements contextuals.
8. Identificació dels trets que diferencien el codi oral i l'escrit.
9. Transmissió d'informació essencial a altres persones sobre allò que s'ha escoltat o llegit.
10. Planificació en l'emissió de missatges, d'acord amb la intenció comunicativa, la situació de comunicació i els interlocutors.
11. Negociació dels significats en la comunicació, amb el desenvolupament d'estratègies que facilitin la comunicació amb èxit, mantenint l'equilibri entre la correcció formal i la fluïdesa.
12. Realització de tasques de comprensió lectora d'acord amb el tipus de text i la finalitat de la lectura, bé sigui intensiva o extensiva.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de la importància de ser capaç de comunicar-se en la llengua estrangera, tant oralment com per escrit, per satisfer necessitats de comunicació, com a mitjà de comprensió entre les persones.
2. Interès per realitzar intercanvis comunicatius orals i escrits en llengua estrangera amb diferents persones (professors/es, companys/es, nadius/es).
3. Participació creativa en les diferents situacions de comunicació en què intervé.
4. Reconeixement de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge i tendència a superar les dificultats que sorgeixen en la comunicació, per manca de recursos lingüístics, explotant al màxim els coneixements i les estratègies de comunicació disponibles.
5. Presa de consciència de la capacitat per comprendre globalment un missatge oral i un text escrit, sense necessitat d'entendre tots els elements que el componen.
6. Interès per llegir textos escrits en llengua estrangera de forma autònoma, amb la finalitat d'obtenir informació, ampliar coneixements i afavorir el propi creixement intel·lectual.
7. Superació de les limitacions pròpies, i maneig dels recursos lingüístics disponibles.
8. Adquisició d'hàbits i desenvolupament d'actituds adequats a la realitat de l'alumnat i als seus interessos i motivacions.

REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

Conceptes

1. Estratègies que fan que la comunicació sigui fluida i eficaç (gesticular, demanar aclariments).
2. Elements bàsics de la llengua estrangera i el seu funcionament dins el discurs.
3. Funcions comunicatives de la llengua
4. Donar i demanar informació, narrar, descriure i comparar, etc.
5. Fonologia: pronunciació, accent, ritme i entonació, etc.
6. Ortografia i puntuació
7. Elements morfològics: substantius, articles, pronoms, adverbis, adjectius, verbs, etc.
8. Elements sintàctics: estructura de l'oració, ordre dels elements dins l'oració, frases simples i oracions coordinades.
9. Marcadors del discurs: connectors i altres recursos de cohesió.
10. Lèxic referit a les situacions de comunicació més habituals i als interessos específics dels alumnes.
11. Principals mecanismes implicats en l'aprenentatge de la llengua estrangera: la importància d'escoltar, de participar en l'activitat comunicativa, de mantenir una actitud positiva envers la llengua estrangera, etc.

A) INTENCIONS COMUNICATIVES

1. Descriure i qualificar persones i objectes.
2. Transmetre frases i opinions indicades per altres persones.
3. Expressar estats d'ànim i accions.
4. Demanar perdó, justificar-se.
5. Expressar la voluntat (wollen) i repassar els verbs modals ja vistos.
6. Expressar intencions futures.
7. Indicar causa.
8. Expressar opinions i donar arguments.
9. Indicar el temps: complements temporals en datiu amb les preposicions (von...bis, vor, seit).
10. Escriure cartes personals i comunicats senzills.

B) Elements funcionals i gramaticals de la llengua

1. Repetició de la conjugació dels verbs en present i perfecte.
2. Repàs de la formulació de preguntes i respostes.
3. Verb modal: wollen, en present.
4. Conjugació del futur d'indicatiu (werden).
5. Ús atributiu de l'adjectiu: Nominativ i Akkusativ.
6. Oracions subordinades causals: weil.
7. Oracions coordinades: denn i aber.
8. Ordre dels elements de la frase.
9. Pronoms personals en acusatiu i datiu.
10. Verbs amb complement en datiu: gefallen, gehören i schmecken.
11. Estil indirecte: oracions subordinades (dass).

D) LÈXIC

1. Activitats realitzades en el temps d'esbarjo.
2. Parts del cos.
3. Adjectius que descriuen l'aspecte físic i el caràcter.
4. Camp semàntic de la roba.
5. Mitjans de comunicació: programes de televisió, noves tecnologies, etc.
6. Fórmules emprades en la redacció de cartes.
7. Els sentiments.

E) FONÈTICA

1. Repàs de la fonètica vista a primer i segon d'ESO.
2. La vocal neutra: Murrelvokal.
3. Pronunciació de y diferent segons la posició dins la paraula.
4. Accentuació de paraules i frases.
5. Entonació: Hervorheben, verstärken, abschwächen.
6. El ritme de frases i paràgrafs.

Procediments

1. Reflexió sobre la comunicació
 - Utilització dels coneixements adquirits sobre el nou sistema lingüístic com a instrument de control i autocorrecció per millorar l'eficàcia comunicativa de les produccions pròpies i per comprendre millor les produccions d'altres.
2. Reflexió sobre l'aprenentatge.
 - Utilització conscient de les diferents estratègies d'aprenentatge de la llengua estrangera que millor s'adapten a les característiques pròpies.
 - Acceptació de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
3. Reflexió sobre la llengua.
 - Anàlisi de forma conscient d'aquells aspectes semàntics i morfològics que posen de manifest formes d'organitzar la nostra pròpia realitat: relacions temporals, relacions de possessió, el gènere, el nombre, etc.

Actituds, valors i normes

1. Curiositat per conèixer el funcionament de la llengua estrangera i voluntat per expressar-s'hi amb correcció, oralment i per escrit.
2. Interès per conèixer i analitzar tant les formes expressives pròpies com les dels companys.
3. Actitud positiva envers les activitats de classe més idònies per desenvolupar al màxim la competència comunicativa i per superar els problemes que puguin sorgir en el procés de l'aprenentatge.
4. Actitud positiva per adquirir autonomia en l'aprenentatge i reconeixement de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
5. Confiança en la capacitat personal per progressar i assolir un bon nivell d'ús de la llengua estrangera.

ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS**Conceptes**

1. Aspectes de la cultura i de la societat dels països de la llengua estrangera propers als interessos i motivacions dels alumnes
2. Hàbits de la vida quotidiana, el medi en què es viu en algun altre país, les relacions humanes i el món dels joves.
3. Presència de la llengua i de la cultura estrangera a la nostra comunitat: els residents estrangers, la immigració, les manifestacions culturals, esportives, etc.
4. Presència de la llengua estrangera en organitzacions internacionals com a vehicle de comprensió i cooperació entre les diferents cultures i institucions que treballen pel progrés i la pau entre els pobles.

Procediments

1. Ús apropiat de fórmules lingüístiques (cortesia, acord, discrepància, etc.) associades a situacions concretes de comunicació.
2. Identificació de les normes i els comportaments propis dels pobles i les cultures on es parla la llengua estrangera.

3. Coneixement i valoració dels elements culturals propis dels països on es parla la llengua estrangera.
4. Reconeixement de la presència de la llengua estrangera en els nous sistemes de comunicació tecnològica i la seva utilitat per comunicar-se amb persones de procedències diverses.

Actituds, valors i normes

1. Interès per afavorir intercanvis comunicatius reals amb parlants de la llengua estrangera.
2. Desenvolupament d'actituds que ajudin a valorar la cultura pròpia en comparació amb altres.
3. Respecte envers els parlants de la llengua estrangera, amb independència del seu origen, raça o llengua pròpia, per tal d'afavorir l'apropament i l'eliminació de les barreres de comunicació.
4. Valoració de la importància de la llengua estrangera com a manera d'accedir a la comunicació amb altres persones que també aprenen la mateixa llengua.
5. Acceptació i valoració de la igualtat d'oportunitats per a les dones i per als homes.
6. Esforç i perseverança en la lluita per la defensa dels drets humans arreu del món.
7. Disposició, esforç i estima per una convivència fonamentada en els principis d'igualtat, tolerància, solidaritat, pluralisme i valors democràtics.
8. Iniciativa, interès i acceptació per a la construcció d'un espai europeu comú i intercultural.
9. Seguiment de les normes per reforçar el respecte per la defensa i la conservació de la natura i de l'entorn.

Quart curs**LES HABILITATS COMUNICATIVES****Conceptes**

1. Situacions de comunicació oral i escrita en la llengua estrangera.
2. Intencions comunicatives més usuals: establir relacions, donar i demanar informació, resoldre les dificultats de la interacció, descriure, exposar, narrar, influir en la conducta dels altres, argumentar.
3. Elements que configuren la situació de comunicació: nombre i tipus d'interlocutors, moment i lloc de la comunicació, tema.
4. Vocabulari, tant actiu com passiu, relatiu als temes més habituals: educació, feina, relacions de parentesc i amistat, vida quotidiana, viatges, temps lliure, ecologia, mitjans de comunicació, noves tecnologies, ciència ficció, és a dir, tot allò que té relació amb els interessos de l'alumnat.
5. Regles que regeixen la comprensió i la producció d'un discurs coherent i cohesionat.
6. Adaptació del discurs als canvis que es produeixen com a conseqüència de la interacció (gests, maneres de demanar, interrupcions, etc.).
7. Estructura i elements formals dels textos escrits (tipus de text, presentació, ortografia i signes de puntuació).
8. Elements que donen cohesió al discurs: referència a l'anterior i al posterior, concordança, reacció adequada als missatges.
9. Tenir en compte els coneixements del receptor i preveure'n les reaccions.
10. Considerar el significat del discurs com a resultat de la interacció entre l'emissor i el receptor.
11. Rutines (expressions d'ús freqüent, expressions idiomàtiques) i fórmules bàsiques d'interacció social (mostrar acord o desacord, demanar aclariments, comprovar que alguna cosa no s'ha entès).

Procediments

1. Comprensió de la intenció de l'emissor en textos tant orals com escrits.
2. Inferència dels significats d'informacions desconegudes en textos mitjançant la interpretació d'elements lingüístics.
3. Ús de les convencions pròpies de la comunicació oral natural en tasques de simulació.
4. Reflexió sobre les formes de millorar les produccions pròpies tant orals com escrites.
5. Transferència d'informacions d'un codi a l'altre.
6. Valoració de la correcció formal en la producció de missatges orals i escrits.
7. Producció de textos orals i escrits que continguin elements de cohesió i coherència.
8. Estructuració i organització en paràgrafs de les idees que es volen transmetre.
9. Participació activa en intercanvis orals lingüístics per expressar gusts, necessitats, cercar informació, donar opinions, relatar experiències, etc., fent ús de les estratègies que assegurin una comunicació fluida i eficaç.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de la importància de ser capaç de comunicar-se en la llengua estrangera, tant oralment com per escrit, per satisfer necessitats de comunicació, com a mitjà de comprensió entre les persones.

2. Interès per realitzar intercanvis comunicatius orals i escrits en llengua estrangera amb diferents persones (professors, companys, nadius).
3. Participació reflexiva, creativa i crítica en les diferents situacions de comunicació en què intervén.
4. Reconeixement de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge i tendència a superar les dificultats que sorgeixen en la comunicació per manca de recursos lingüístics, explotant al màxim els coneixements i les estratègies de comunicació disponibles.
5. Rigor en la interpretació i en la producció de textos orals i escrits.
6. Presa de consciència de la capacitat per comprendre globalment un missatge oral i un text escrit, sense necessitat d'entendre tots els elements que el componen.
7. Interès per llegir textos escrits en llengua estrangera de forma autònoma, amb la finalitat d'obtenir informació, ampliar coneixements i afavorir el creixement intel·lectual propi.
8. Superació de les limitacions pròpies, i treure el màxim partit dels recursos lingüístics disponibles.
9. Adquisició d'hàbits i desenvolupament d'actituds, relacionats amb els valors recollits en el currículum, adequats a la realitat de l'alumnat i als seus interessos i motivacions.

REFLEXIÓ SOBRE LA LLENGUA

Conceptes

1. Estratègies que fan que la comunicació sigui fluida i eficaç (gesticular, demanar aclariments).
2. Elements bàsics de la llengua estrangera i el seu funcionament dins el discurs.
3. Funcions comunicatives de la llengua.
4. Donar i demanar informació, suggerir, persuadir, narrar, comparar, etc.
5. Fonologia: pronunciació, accent, ritme i entonació, etc.
6. Ortografia i puntuació.
7. Elements morfològics: substantius, adjectius, verbs, articles, pronoms, adverbis i preposicions, etc.
8. Elements sintàctics: estructura de l'oració, ordre dels elements dins l'oració, frases simples, oracions coordinades i subordinades...
9. Marcadors del discurs: connectors i altres recursos de cohesió.
10. Lèxic referit a les situacions de comunicació més habituals i als interessos específics dels alumnes.
11. Principals mecanismes implicats en l'aprenentatge de la llengua estrangera: la importància d'escollar, de participar en l'activitat comunicativa, de mantenir una actitud positiva envers la llengua estrangera, etc.

A) INTENCIONS COMUNICATIVES

1. Narrar esdeveniments del present, passat i futur.
2. Apropar fets puntuals de la història dels països on es parla la llengua estrangera.
3. Expressar motivació i desmotivació (ich habe Lust/keine Lust, morgen ins Kino zu gehen), por (ich habe Angst, in der Prüfung durchzufallen), importància (es ist wichtig, für die Prüfung zu lernen), dificultat (es ist schwierig, die Prüfung zu bestehen), etc.
4. Expressar accions impersonals.
5. Fer descripció d'objectes.
6. Donar informació sobre la localització d'objectes i persones.
7. Demanar informació sobre mitjans de transport i planificar viatges.
8. Fer propostes.
9. Expressar irrealitat, desig, hipòtesi i demanar amb cortesia.
10. Desenvolupar estratègies per entendre i emetre missatges orals.
11. Estil indirecte

B) Elements funcionals i gramaticals de la llengua

1. Introducció del Präteritum
2. Adverbis temporals: damals, gestern...
3. Preposició temporal: während
4. Frases subordinades temporals: als, wenn
5. Infinitiu amb zu.
6. Declinació de l'adjectiu en nominatiu, acusatiu i datiu.
7. Pronoms impersonals: es, man.
8. Wechselpräpositionen: Akkusativ und Dativ. In, an, vor, hinter, auf, über, unter, neben, zwischen.
9. Konjunktiv II dels verbs modals (müsste, sollte, könnte) i la forma würde + infinitiu.
10. Konjunktiv II dels verbs haben (hätte) i sein (wäre).
11. Pronoms reflexius.
12. Pronoms relatius.
13. Pronoms demostratius (dieser, diese, dieses).
14. La pregunta indirecta amb ob.

C) LÈXIC

1. El món del treball, la família i els amics.
2. L'habitatge i el mobiliari.
3. Els viatges i la natura.
4. L'alimentació i la salut.
5. Festes populars: Nadal, Pasqua i festes tradicionals.
6. Gentilicis i topònims.

D) FONÈTICA

1. Accentuació de paraules i frases amb especial dificultat.
2. Entonació i ritme.

Procediments

1. Reflexió sobre la comunicació.
 - Utilització dels coneixements adquirits sobre el nou sistema lingüístic com a instrument de control i autocorrecció per millorar l'eficàcia comunicativa de les produccions pròpies i per comprendre millor les produccions dels altres.
2. Reflexió sobre l'aprenentatge.
 - Utilització conscient de les diferents estratègies d'aprenentatge de la llengua estrangera que millor s'adapten a les característiques pròpies.
 - Acceptació de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
3. Reflexió sobre la llengua.
 - Anàlisi de forma conscient d'aquells aspectes semàntics i morfològics que posen de manifest formes d'organitzar la nostra pròpia realitat: relacions temporals, relacions de possessió, gènere, nombre, etc.

Actituds, valors i normes

1. Curiositat per conèixer el funcionament de la llengua estrangera i voluntat per expressar-s'hi amb correcció oralment i per escrit.
2. Interès per conèixer i analitzar tant les formes expressives pròpies com les dels companys.
3. Actitud positiva envers les activitats de classe més idònies per desenvolupar al màxim la competència comunicativa i per superar els problemes que puguin sorgir en el procés de l'aprenentatge.
4. Actitud positiva per adquirir autonomia en l'aprenentatge i en el reconeixement de l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
5. Confiança en la capacitat personal per progressar i assolir un bon nivell d'ús de la llengua estrangera.

ELS ASPECTES SOCIOCULTURALS

Conceptes

1. Aspectes de la cultura i de la societat dels països de la llengua estrangera propers als interessos i les motivacions dels alumnes.
2. Hàbits de la vida quotidiana, el medi en què es viu en algun altre país, les relacions humanes i el món dels joves.
3. Hàbits cívics de ciutadans d'altres països per a la conservació del medi ambient i del patrimoni.
4. Presència de la llengua i de la cultura estrangera a la nostra comunitat: residents estrangers, immigració, manifestacions culturals, esportives, etc.
5. Presència de la llengua estrangera en organitzacions internacionals com a vehicle de comprensió i cooperació entre les diferents cultures i institucions que treballen pel progrés i la pau entre els pobles.

Procediments

1. Adequació dels elements semiòtics, com per exemple els patrons gestuals o els proxèmics, d'acord amb l'interlocutor, tot respectant la seva idiosincràsia.
2. Ús del registre més adient per a cada situació de comunicació.
3. Reconeixement dels aspectes socioculturals implícits en els textos que es treballen.
4. Ús de la llengua estrangera amb la finalitat d'afavorir trobades interculturals.
5. Aprofundiment en el coneixement dels trets culturals i del comportament social que manifesten grups diferents d'una mateixa comunitat lingüística.

Actituds, valors i normes

1. Interès per identificar les perspectives socioculturals en les notícies o temes d'actualitat que transmeten els diferents mitjans de comunicació.
2. Respecte envers les diferències d'opinió sobre temes d'interès, i interès per comprendre les diferents perspectives socioculturals.
3. Disposició favorable per entendre i fer-se entendre en la llengua estrangera, tot respectant els estils formals i informals d'acord amb els diferents interlocutors.
4. Valoració, apreciació i respecte dels drets i deures de les persones.
5. Valoració de les aportacions socials i culturals tant de les dones com dels homes.
6. Rebuig de les situacions de caire sexista o discriminatori.
7. Respecte i solidaritat per altres tipus de realitats socials i culturals diferents a

la nostra.

8. Apreciació i atenció del funcionament de les institucions democràtiques, tant en l'àmbit estatal com supranacional.

9. Col·laboració en la defensa del medi ambient.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

'Els criteris d'avaluació estableixen els tipus i grau d'aprenentatge que s'espera que els alumnes hagin assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals'.

Generals de l'etapa

1. Extreure les idees globals o específiques més rellevants dels missatges orals de caràcter interpersonal o procedents dels diferents mitjans de comunicació.

Es tracta d'avaluar, mitjançant respostes verbals o no verbals, la comprensió de missatges orals, captats en situacions de comunicació habitual o a través d'algun mitjà de comunicació, sobre temes familiars per a l'alumnat o relacionats amb aspectes quotidians de la cultura i societat dels països on es parla la llengua estrangera, que despertin interès entre els alumnes i les alumnes i que ajuden a la comprensió global i/o específica.

2. Participar en intercanvis comunicatius habituals orals, atenent les normes implícites que els regeixen (situació, registre, intenció, coherència i cohesió, ordre lògic...), respectant tant les opinions com els trets culturals diferents de l'interlocutor.

Aquest criteri pretén verificar si l'alumnat és capaç de desenvolupar-se oralment utilitzant les normes, les estratègies i els recursos més apropiats, que assegurin la comunicació amb l'interlocutor per cobrir diferents necessitats (expressar opinions, donar i obtenir informació, relatar experiències...)

3. Extreure la informació global i/o específica de textos escrits autèntics, senzills i d'extensió limitada de diferents tipus (descriptius, narratius, argumentatius, explicatius); identificar, segons els textos, seqüències descriptives, fets, opinions, arguments.

Es pretén avaluar la capacitat per llegir textos amb sentit complet de l'àmbit de la premsa i de la vida quotidiana, relacionats amb els interessos i les capacitats de l'alumnat, com també amb la cultura i la societat dels països on es parla la llengua estrangera.

4. Redactar textos senzills, atenent diferents intencions comunicatives, respectant les convencions de la comunicació escrita i emprant els elements que asseguren la cohesió i la coherència del text, de manera que aquest sigui fàcilment comprensible pel lector.

Es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumnat per comunicar-se per escrit de forma ordenada i clara, tot i que el text pugui presentar determinades incorreccions morfosintàctiques que no afectin la part essencial del missatge.

5. Utilitzar de forma conscient els coneixements adquirits sobre el nou sistema lingüístic com a instrument de control i d'autocorrecció de les produccions pròpies i com a recurs per comprendre millor les produccions dels altres.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per distingir i reconèixer la correcció formal, la coherència de les idees expressades i l'adequació del discurs a la situació de comunicació en textos senzills, orals i escrits, i per aplicar les regles i les estratègies necessàries que garanteixin una millor comprensió en les produccions pròpies.

6. Fer ús de forma conscient dels coneixements adquirits en l'aprenentatge d'altres llengües i organitzar el treball propi fent ús del material d'aprenentatge que es troba al seu abast.

Es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per autoregular el seu procés d'aprenentatge de la llengua estrangera, partint de l'experiència en la llengua pròpia i en altres

7. Valorar el propi procés d'aprenentatge de la llengua alemanya prenent consciència dels coneixements ja adquirits i del que encara s'ha d'aprendre.

8. Identificar i interpretar, amb l'ajuda d'elements lingüístics i no lingüístics, els elements socioculturals implícits que apareixen en els textos per a una millor comprensió d'altres cultures i de la pròpia.

Es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per identificar i valorar críticament els trets socioculturals que són necessaris per a la correcta interpretació dels missatges en la llengua estrangera.

9. Identificar i valorar de forma crítica els estereotips i prejudicis que puguin aparèixer en els textos en llengua estrangera per a una millor anàlisi dels propis. Es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumnat per identificar i valorar críticament els estereotips i prejudicis que puguin aparèixer en els textos de la llengua estrangera per arribar a respectar i valorar de forma positiva les diferències entre les persones.

Primer curs

1. Identificar la informació global i específica de textos orals (converses breus i diàlegs) sobre temes familiars per a l'alumnat.

2. Participar en intercanvis orals breus, que es refereixin a situacions conegudes, fent servir un llenguatge bàsic.

3. Llegir individualment textos escrits senzills i demostrar-ne la comprensió amb la realització d'una tasca específica adient al seu nivell.

4. Redactar missatges curts i senzills sobre temes quotidians, fent servir un

vocabulari bàsic, i que puguin ser comprensibles per al lector. Es farà esment de les passes seguides per millorar la producció escrita.

5. Posar en pràctica el coneixement dels aspectes formals més bàsics del codi de la llengua estrangera (morfologia, sintaxi i fonologia), en activitats contextualitzades sobre punts concrets. Establir relacions entre les funcions del llenguatge més usuals, els conceptes gramaticals bàsics i els exponents lingüístics.

6. Arribar de manera inductiva al coneixement de les regles de funcionament de la llengua estrangera a partir de l'observació de les regularitats i aplicar els processos inductius i deductius de forma alternativa. Utilitzar els termes lingüístics bàsics per referir-se als elements gramaticals, tant en l'ús com en la reflexió sobre aquests.

7. Utilitzar el coneixement dels aspectes socioculturals que transmet la llengua estrangera per contrastar-los amb els propis.

8. Reconèixer els elements socioculturals que es presenten de forma explícita en els textos amb què es treballa i identificar les informacions culturals. Utilitzar els registres i les fórmules més usuals i adients en cada situació de comunicació, d'acord amb qui és l'interlocutor i quina és la intencionalitat comunicativa.

9. Mostrar respecte per les visions culturals diferents de la pròpia, com també actituds de respecte envers els valors i els comportaments d'altres pobles i cultures.

Segon curs

1. Identificar la informació global i específica de textos orals (converses, exposicions breus i diàlegs) sobre temes quotidians per a l'alumnat, i ser capaç de predir el significat d'alguns elements amb ajuda del context.

2. Participar en intercanvis orals breus, que es refereixin a situacions conegudes, fent servir un llenguatge senzill que incorpori expressions usuals en les relacions socials.

3. Llegir individualment textos escrits autèntics i senzills (descriptius i narratius) fent ús del diccionari, si cal, i mostrar la comprensió amb la realització d'una tasca específica.

4. Redactar missatges curts i senzills sobre temes quotidians, fent servir els connectors i el lèxic apropiats, i que puguin ser comprensibles per al lector. Es farà esment de les passes seguides per millorar la producció escrita.

5. Posar en pràctica el coneixement dels aspectes formals del codi de la llengua estrangera (morfologia, sintaxi i fonologia), tant a través d'activitats contextualitzades sobre punts concrets com a través de la utilització correcta d'aquests aspectes en les tasques d'expressió oral i escrita. Establir relacions entre les funcions del llenguatge, els conceptes gramaticals i els exponents lingüístics.

6. Arribar de manera inductiva al coneixement de les regles de funcionament de la llengua estrangera a partir de l'observació de les regularitats, i aplicar els processos inductius i deductius de forma alternativa. Utilitzar els termes lingüístics bàsics per referir-se als elements gramaticals, tant en l'ús com en la reflexió sobre aquests.

7. Utilitzar els registres, la varietats, les fórmules i els estils més adients en cada situació de comunicació, d'acord amb qui és l'interlocutor i quina és la intencionalitat comunicativa.

8. Reconèixer els elements socioculturals que es presenten de forma explícita o implícita en els textos amb què es treballa i identificar les informacions culturals de caire geogràfic i social. Mostrar admiració per les visions culturals diferents a la pròpia, com també actituds de respecte envers els valors i els comportaments d'altres pobles.

9. Utilitzar el coneixement dels aspectes socioculturals que transmet la llengua estrangera per contrastar-los amb els propis.

Tercer curs

1. Extreure la informació global i específica, la idea principal i els detalls més rellevants dels missatges orals (emesos en situacions de comunicació cara a cara o per mitjans de comunicació mecànica), i ser capaç de realitzar inferències a partir del context.

2. Participar en converses breus i utilitzar les estratègies de comunicació més adients per comprendre, fer-se comprendre i transmetre als altres la informació que es coneix.

3. Llegir textos autèntics de forma extensiva amb finalitats diverses i demostrar-ne la comprensió mitjançant una tasca específica (vertader/fals, preguntes sobre el text, prova de compleció, etc.).

4. Redactar textos senzills i utilitzar la gramàtica i el lèxic adients, com també els recursos de cohesió que els facin comprensibles per al lector.

5. Posar en pràctica el coneixement dels aspectes formals del codi de la llengua estrangera (morfologia, sintaxi i fonologia) i valorar-ne la importància per assolir l'èxit en la comunicació.

6. Observar les regularitats en el sistema de la llengua estrangera, analitzar-les i arribar a conclusions que permetin establir regles. Associar i utilitzar les diferents formes lingüístiques associades a la mateixa funció del llenguatge.

7. Reformular, de manera progressiva, aquelles normes o regles que s'identifiquin com a errònies. Adaptar els missatges que es volen transmetre a les característiques particulars de l'interlocutor i respectar les diferències de pronunciació, accent o grau de coneixement de la llengua estrangera.

8. Interpretar correctament l'ús de fórmules, normes i comportaments que es transmeten per mitjà dels textos i tenir interès per ampliar el coneixement de les

dades culturals. Valorar l'ús de la llengua estrangera com a mitjà per establir relacions amb altres persones de diferents procedències, prendre la iniciativa per comunicar-se i mostrar respecte envers la diversitat cultural i social.

9. Contrastar valorativament la cultura pròpia amb altres cultures.

Quart curs

1. Extreure la informació global i específica i les idees principals i secundàries de missatges orals sobre temes familiars per a l'alumne, o bé relacionats amb aspectes de la vida quotidiana, de la cultura i de la societat dels països on es parla la llengua estrangera, diferenciant els fets de les opinions i identificant els arguments principals exposats per l'autor.

2. Participar en converses i utilitzar les estratègies adients per iniciar, mantenir i fer progressar la comunicació, fent ús d'un discurs comprensible i adaptat a les característiques de la situació i la intenció de la comunicació.

3. Llegir de manera autònoma diferents tipus de materials i de missatges escrits autèntics, de diferents tipus (descriptius, narratius, argumentatius, explicatius), també lectures graduades, d'acord amb la intenció del lector (consulta, recerca d'informació, lectura intensiva, gaudi...).

4. Produir textos escrits d'acord amb diferents intencions comunicatives i respectar els elements que assegurin la cohesió i la coherència del text i que facilitin que el lector els compregui.

5. Utilitzar de forma conscient els coneixements adquirits sobre el sistema lingüístic de la llengua estrangera com a instrument de control i d'autocorrecció de les produccions pròpies i com a recurs per comprendre les alienes. Reflexionar sobre les regularitats i les excepcions pròpies del sistema lingüístic de la llengua estrangera.

6. Incorporar de manera conscient els mecanismes d'aprenentatge utilitzats anteriorment (fer deduccions, induccions, classificar, categoritzar, formar paraules) en noves situacions d'aprenentatge.

7. Demostrar un grau suficient de coneixement dels conceptes relacionats amb les funcions del llenguatge, els elements lingüístics, els formats i les característiques dels textos, la cohesió i la coherència del discurs.

8. Identificar i interpretar les referències culturals amb l'ajuda de les claus lingüístiques i no lingüístiques que facilitin la comprensió. Reconèixer els elements socioculturals en les informacions que es transmeten en els mitjans de comunicació sobre esdeveniments de l'actualitat.

9. Mostrar sentit crític, reflexiu i respectuós envers les diferències d'opinió basades en diferències socioculturals. Valorar positivament l'enriquiment que altres cultures aporten a la nostra i a l'inrevés i, a més, valorar els avantatges que ofereixen els intercanvis interculturals.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Orientacions sobre com aconseguir aprenentatges significatius i funcionals

L'objectiu principal és aconseguir que els alumnes es comuniquin en la llengua estrangera. Això fa necessari facilitar a l'alumnat dades i informacions que li resultin comprensibles. S'ha de partir del bagatge que els alumnes porten a l'aula pel que fa al seu coneixement de l'entorn, el món, la cultura, com també la llengua, per aprofitar-lo dins l'aula, de manera que l'aprenentatge sigui significatiu per a ells.

És important oferir oportunitats d'aprenentatge perquè l'alumnat posi en pràctica la seva competència comunicativa i també que es donin situacions d'aprenentatge que activin els coneixements adquirits i especificats en el currículum. Les situacions de comunicació a l'aula han de representar situacions de la vida quotidiana que siguin familiars per a l'alumnat i requereixin un ús constant i real de la llengua estrangera. L'enfocament metodològic de l'assignatura consisteix en la consideració de l'aprenentatge de la llengua com un procés de negociació de significats i de comunicació interpersonal.

Des del punt de vista de l'enfocament comunicatiu de l'ensenyament/aprenentatge de la llengua, la metodologia que farà servir cada professor serà la més adient a la seva situació. No obstant això, les característiques d'aquesta s'hauran d'ajustar a una sèrie de principis:

- Ha d'estar centrada en l'alumnat, n'ha de promoure l'autonomia i ha de tenir en compte la seva diversitat.

- Els continguts han d'estar integrats en situacions de comunicació oral o escrita.

- L'alumnat ha d'estar exposat, al màxim, a la llengua objecte d'aprenentatge.

- Els materials han de ser com més autèntics millor i d'interès per a l'alumnat.

- S'ha de fomentar el treball en grup i l'aprenentatge cooperatiu.

Mesures per facilitar l'aprenentatge de l'alumnat, la seva integració i la seva participació

El paper del professorat ha sofert modificacions significatives. Abans aquest paper era de transmissió de coneixements, ara el seu rol serà diferenciat d'acord amb l'activitat que es desenvolupi a l'aula.

En primer lloc, ha de ser capaç de crear un clima de confiança i de relació respectuosa, atès el fet de la importància dels factors emocionals en tot procés d'aprenentatge, i de manera destacada quan es tracta d'un enfocament comunicatiu.

El seu paper ha de ser coordinar i facilitar la realització de les tasques comunicatives que es proposen als alumnes, sense monopolitzar les interaccions, i evitant ser el centre.

El professorat és també un subministrador d'informació lingüística de primer ordre. En aquest sentit haurà de planificar activitats comunicatives de caràcter integrador, per promoure l'ús de la llengua estrangera a l'aula. Per això, és fonamental que la llengua de comunicació habitual a l'aula sigui la llengua alemanya.

També el paper de l'alumnat ha sofert modificacions fonamentals. L'alumnat no pot continuar sent un simple receptor dels coneixements que es transmeten a l'aula, sinó que s'haurà d'aprofitar el seu bagatge de coneixements, perquè desenvolupi un paper actiu i central en el seu procés d'ensenyament/aprenentatge.

Cal procurar que l'alumnat participi en la planificació del seu propi procés d'aprenentatge.

Les activitats s'han de poder adaptar a les circumstàncies personals de l'alumnat, flexibilitzant el currículum i donant resposta a la seva diversitat quant a nivell de competència, estil d'aprenentatge, interessos i motivacions, i assegurant sempre l'assoliment d'objectius comuns.

Cal aconseguir una independència progressiva de l'alumnat respecte al professorat, de manera que desenvolupi la seva autonomia personal en la mesura que sigui possible. Amb això es pretén que l'alumnat aprengui a controlar el seu procés d'aprenentatge, entès com la reflexió que aquest fa sobre el mateix procés, i la seva capacitat d'autoavaluació.

Mesures d'atenció als alumnes amb necessitats educatives específiques de la mateixa assignatura.

La tasca del professor ha de ser intervenir quan l'alumnat requereixi la seva ajuda. Ha d'assessorar i avaluar l'alumnat en la construcció del seu model lingüístic, i ha de decidir quina és la quantitat d'ensenyament formal que necessita per dur a terme una activitat determinada.

És important que el professor actuï com a promotor del desenvolupament de la personalitat de l'alumnat, per assegurar-ne el creixement intel·lectual i emocional.

El professorat ha de promoure el desenvolupament de l'autonomia de l'alumnat. Aquesta autonomia s'ha d'entendre en dues vessants: l'atenció a la diversitat i el desenvolupament de l'alumnat com a aprenent. L'enfocament de l'ensenyament de la llengua estrangera no pot ser estandarditzat, i no se'n poden esperar resultats uniformes. Es tracta d'aprofitar les diferències que manifesta l'alumnat en la planificació de les activitats a l'aula. Per promoure l'autonomia de l'alumnat hem de fomentar la reflexió sobre el seu procés d'aprenentatge i la seva participació en la presa de decisions.

El professorat té un paper fonamental com a avaluador, determinant en quina mesura l'alumnat és capaç d'utilitzar la llengua estrangera en situacions reals de comunicació, avaluant cadascú segons les seves capacitats.

L'aprenentatge organitzat en forma de tasques i projectes contribueix al desenvolupament de les diferents capacitats de l'alumnat d'acord amb els objectius generals de l'etapa. D'aquesta manera, s'ofereix una oportunitat a l'alumnat d'aprendre a aprendre.

Aquesta metodologia és especialment adequada per atendre la diversitat dins l'aula, ja que ofereix la possibilitat de treballar a la mateixa aula amb alumnes que manifesten diferents nivells de competència, com també diversitat d'interessos.

Orientacions, exemplicacions sobre aspectes organitzatius: organitzacions dels espais, distribució del temps, agrupaments i treball d'equip, utilització de materials i recursos

L'organització dels espais i del mobiliari de l'aula ha de respondre a les necessitats de les diferents activitats que es proposin a l'alumnat. Les interaccions comunicatives poden requerir diferents organitzacions d'aula i agrupaments de l'alumnat, i això fa necessari que els mobles es puguin moure amb facilitat, i que permetin una dinàmica àgil, ràpida i flexible que ajudi el professorat a formular distints agrupaments d'alumnes sense que es produeixin desajustaments importants.

Són nombrosos els arguments pedagògics i psicolingüístics que postulen els beneficis del treball en grup: incrementa les oportunitats de fer ús de la llengua estrangera, contribueix a millorar la competència lingüística de l'alumnat pel que fa a la llengua oral, promou un clima afectiu de caire positiu que incrementa la motivació i fomenta el treball cooperatiu entre els alumnes.

Les maneres d'organitzar els agrupaments d'alumnat poden obeir a diferents criteris: a l'atzar, per interessos comuns, per un nivell de competència lingüística semblant... El criteri que es triarà dependrà dels requeriments de l'activitat i els objectius que es proposin.

Un dels grans avantatges del treball en grup és la possibilitat d'organitzar grups cooperatius, que faciliten al professor l'atenció a la diversitat de l'alumnat dins l'aula. S'entén el treball cooperatiu com aquell que permet que l'alumnat treballi junt per aprendre alguna cosa com a equip.

El grup ha de garantir que tots els seus membres aprenguin alguna cosa, de manera que s'asseguri la participació i la col·laboració de tots, independentment del nivell de competència lingüística, i respectant els diferents ritmes i estils d'aprenentatge.

Orientacions sobre materials didàctics, curriculars i recursos necessaris

Els materials bàsics amb els quals hauria de comptar el professorat de llengua estrangera són, entre d'altres: pissarres, radiocassetes, reproductors de vídeo/DVD, retroprojectors, ordinadors, materials impresos, jocs, etc.

El desenvolupament tecnològic actual fa que també s'hagin d'aprofitar les tecnologies de la informació i la comunicació a l'aula de llengua estrangera.

El món actual, i molt especialment el de l'alumnat, està dominat pels mitjans de comunicació de masses. Els adolescents estan molt familiaritzats amb els missatges audiovisuals, procedents de la televisió. El missatge audiovisual -com el que arriba via satèl·lit- és una font d'informació i educació de primer ordre que cal aprofitar a l'aula de llengua estrangera, en la mesura que ens introdueix en el context sociocultural de la llengua objecte d'aprenentatge, descobrint nous comportaments, gests, expressions, etc., que obrin a l'alumnat altres formes d'entendre la realitat. La utilització del vídeo didàctic o de documents autèntics en vídeo ens permet l'accés a informacions que poden interessar l'alumnat i moure'l a l'acció.

L'ordinador és una eina familiar per a molts dels alumnes. Caldria fer-ne un ús apropiat per afavorir l'aprenentatge de la llengua estrangera. Existeixen un gran nombre de programes informàtics per a l'aprenentatge de llengües estrangeres que ofereixen a l'alumnat la possibilitat de treballar al seu propi ritme i d'acord amb el seu coneixement lingüístic.

Per altra banda, l'aparició i el creixement de les xarxes d'informació -com és ara Internet- fa possible un accés a tot tipus d'informació de manera immediata, com també la possibilitat de comunicar-se amb altres parlants de la llengua estrangera en temps real (xats, videoconferències) o diferit (correu electrònic, webfòrum, missatgeria). No cal esmentar els avantatges que el seu ús pot comportar per a l'aprenentatge de la llengua estrangera, sobretot pel que fa a la motivació.

Orientacions sobre el procés d'ensenyament-aprenentatge

La finalitat d'aquesta assignatura, tant si és obligatòria com si és optativa, no ha de ser ensenyar una llengua estrangera perquè sí, sinó ensenyar a comunicar-se amb aquesta i fer-la servir com a instrument per accedir a altres coneixements. Aquesta realitat ens duu necessàriament a haver d'adoptar un enfocament de caire comunicatiu que faciliti a l'alumnat l'adquisició de competència comunicativa en la llengua estrangera. Aquesta competència comunicativa comporta una sèrie de subcompetències:

- Gramatical: ser capaç de posar en pràctica les regles de funcionament del sistema lingüístic.

- Sociolingüística: ser capaç d'utilitzar de forma adequada al context els diferents tipus de discurs.

- Estratègica: ser capaç d'utilitzar estratègies que permetin realitzar ajustaments que ajudin a resoldre els problemes de comunicació.

- Sociocultural: ser capaç d'utilitzar els referents del context social i cultural inherents a tot sistema lingüístic.

La competència comunicativa s'ha d'entendre com la capacitat de produir un discurs en el marc d'una interacció en la qual els participants negocien significats. En aquest sentit, l'adquisició de competència comunicativa en la llengua estrangera es manifesta quan es posa en pràctica, quan l'actuació de l'alumnat esdevé l'eix principal del disseny curricular de l'assignatura, el qual hauria de recollir les necessitats de comunicació i expressió personal d'aquest.

L'aprenentatge de la llengua comporta la interacció de tres fenòmens que cal tenir en compte: l'exposició a la llengua objecte d'aprenentatge, la interiorització de les regles de funcionament del sistema lingüístic i la producció de missatges en la llengua objecte d'aprenentatge. Aquest procés implica una construcció creativa per part de l'alumnat, en la qual aquest, a partir dels exemples de llengua als quals ha estat exposat, formula hipòtesis sobre les regles que configuren el seu funcionament.

En la fase d'exposició i interiorització es poden produir períodes de silenci que no han de ser interpretats com a manca d'activitat o d'aprenentatge, sinó com una etapa prèvia a la de producció, en la qual l'alumnat construeix el seu sistema lingüístic propi, que és el que farà servir per satisfer les seves necessitats d'expressió en la llengua estrangera.

En la fase de producció caldrà tenir en compte que l'aparició d'errors no implica necessàriament l'existència d'interferències amb la llengua pròpia o l'existència d'una simplificació de la llengua objecte d'aprenentatge, sinó que aquestes són la manifestació del progressiu domini del nou sistema de comunicació. Sempre s'ha de considerar positiu el fet que es produeixi comunicació en la llengua estrangera, malgrat que el domini d'aquesta sigui escàs.

A partir dels principis abans esmentats, el desenvolupament del currículum de l'assignatura de llengua alemanya haurà de tenir en compte els punts següents:

- Les activitats d'ensenyament/aprenentatge s'han de contextualitzar en situacions properes a l'alumnat, d'acord amb la seva edat i els seus interessos, i han de poder satisfer les necessitats de comunicació que se li puguin presentar en el futur.

- És necessari crear un ambient que motivi l'alumnat a participar en interaccions comunicatives amb creativitat i espontaneïtat. Els aspectes formals de la llengua -fonètics i estructurals- no són l'objecte últim de l'aprenentatge de la llengua estrangera, sinó que són tan sols els mitjans per aconseguir una comunicació

més rica i fluida.

- L'alumnat no és tan sols el receptor de l'activitat de l'aula, sinó que ha de poder participar en la construcció del seu currículum propi mitjançant la negociació dels objectius, dels continguts, de les activitats i de l'avaluació, de manera que pugui prendre consciència del seu propi procés d'aprenentatge i actuar sobre aquest, per desenvolupar així la seva autonomia personal.

- La llengua estrangera ha de ser la llengua vehicular a l'aula, ja que aquesta és un autèntic marc de comunicació dins l'entorn escolar. La llengua estrangera ha de servir per satisfer les necessitats de comunicació que sorgeixen en les situacions reals de l'aula. En aquest sentit, el professor ha d'anar perdent progressivament el seu protagonisme, per afavorir la interacció en la llengua estrangera entre els alumnes.

- En la vida real, en les interaccions comunicatives, intervien diferents destreses lingüístiques, de manera que el tractament que aquestes hauran de tenir a l'aula serà necessàriament integrador.

- Tot i que l'aprenentatge de la llengua estrangera pugui afavorir prioritàriament les destreses receptives, serà necessari crear i consolidar les destreses expressives, per cercar la fluïdesa i la correcció en la comunicació.

- A més de possibilitar la comunicació en la llengua estrangera, aquesta assignatura ha de ser el punt de partida per a un aprofundiment posterior i especialitzat en la mateixa llengua.

Orientacions sobre els procediments i instruments d'avaluació de l'alumnat

L'avaluació ha de ser contínua i diferenciada. Ha de permetre al professorat comprovar el grau d'assoliment dels objectius de l'assignatura per cada un dels alumnes en particular i no sols el nivell relatiu del grup classe.

L'avaluació és una part integral del procés d'ensenyament/aprenentatge, la qual cosa implica que no es pot limitar al final del procés.

En un primer moment caldrà conèixer quin és el nivell de coneixement lingüístic de l'alumnat, com també les seves expectatives i actituds envers l'aprenentatge de la llengua estrangera. Aquesta anàlisi de necessitats és el que s'anomena avaluació inicial, que ens ha de facilitar l'adequació de la programació per atendre la diversitat dels alumnes i fer-ne un seguiment individualitzat.

Durant el procés s'ha de comprovar quin és l'estadi d'aprenentatge de cada un dels alumnes per valorar els efectes de l'acció del professorat i per introduir-hi aquells ajustaments que calgui en relació amb les necessitats que els alumnes manifestin. És el que s'anomena avaluació formativa.

Per tancar el procés, cal conèixer quin ha estat el grau d'assoliment de les capacitats descrites en els objectius establerts. Es tracta de l'avaluació sumatòria o final.

És fonamental que l'alumnat conegui des del començament quines són les capacitats que es pretenen desenvolupar -els objectius-, com també de quina manera es durà a terme l'avaluació.

Cal tenir en compte que els instruments d'avaluació no es poden limitar a la qualificació d'unes proves, sinó que caldrà fer-ne servir d'altres d'acord amb allò que es pretengui avaluar, com per exemple: diaris de l'alumnat, qüestionaris, enregistraments, observacions d'aula, discussions, participació activa que contribueix a un millor desenvolupament de la classe, etc.

L'alumnat ha de prendre part activa en el procés d'avaluació. La reflexió que aquest fa sobre la seva pròpia actuació i el seu progrés, mitjançant l'autoavaluació, farà que es responsabilitzi del seu procés d'aprenentatge i prengui consciència que allò que importa és el que ell aprèn, i no tant el que el professor li ensenya.

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans (la pau, la solidaritat, educació ambiental...)

Tot procés educatiu transmet uns determinats valors culturals i/o socials, que es posen de manifest en les finalitats formatives que es persegueixen. La formació integral de la personalitat de l'alumnat comporta atendre el desenvolupament, no tan sols dels aspectes intel·lectuals, sinó també dels socials, afectius, ètics i morals.

Això implica que el currículum no es pot centrar exclusivament en els continguts conceptuals, ja que així no es podria afavorir el desenvolupament global de l'alumnat. Es fa necessari, doncs, dissenyar un currículum que es relacioni amb experiències de la vida real que els alumnes puguin experimentar en el seu entorn i amb els altres, en el qual els continguts procedimentals i actitudinals no se subordinin als conceptuals.

Els valors i les normes es refereixen precisament a continguts fonamentalment de caràcter actitudinal que han de formar part integral del currículum. Han de ser fruit de la reflexió de la comunitat escolar quant al sistema de valors que es vol transmetre en coherència amb la seva pròpia identitat.

Es poden distingir dos processos fonamentals en l'adquisició de la competència comunicativa que es relacionen amb els diferents valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans: la comprensió i l'expressió escrita. Els alumnes poden analitzar críticament les diferents situacions i problemàtiques de la seva realitat, també les poden denunciar projectant les seves aspiracions personals i, finalment, les poden recrear proposant iniciatives que contribueixin a un futur més positiu i harmònic entre tots els éssers humans i el seu entorn.

Aquesta problemàtica es pot tractar a partir de diferents textos:

- Textos escrits: resums, notícies, reportatges periodístics, pòsters, murals, cartes

de denúncia...

- Textos orals: exposicions, diàlegs, col·loquis, muntatges audiovisuals, enquestes i qüestionaris, debats, conferències, dramatitzacions, cançons...

Notícies relacionades amb conflictes socials; cançons i poemes que tractin situacions de conflicte i les seves solucions; pel·lícules i textos literaris adaptats sobre la resolució de conflictes socials. Normes essencials que assegurin la convivència als centres escolars.

Textos narratius o poètics que contribueixin al desenvolupament d'actituds de solidaritat envers els altres; informacions dels mitjans de comunicació que promoguin la reflexió sobre la injustícia, la violència i el subdesenvolupament; materials publicats per diferents organismes compromesos amb la lluita contra la injustícia i la pobresa en el món.

Manifestacions dels mitjans de comunicació en les quals es descriguin les aportacions socials i culturals tant de les dones com dels homes -identificar en els diferents mitjans de comunicació les situacions de caire sexista o discriminatori-; poemes i cançons que promoguin el valor de l'amor, la sensibilitat i l'afectivitat, independentment del sexe.

Notícies relacionades amb situacions en què no es respectin els drets humans; documents i materials d'institucions que lluiten per la defensa dels drets humans arreu el món.

Notícies d'actualitat sobre el medi ambient i la problemàtica que presenta, com també l'acció humana sobre aquest; campanyes promogudes per institucions públiques o privades sobre la defensa i la conservació de la natura i de l'entorn. Textos que informin i promoguin el respecte per altres tipus de realitats socials i culturals diferents a la pròpia. Promoció d'intercanvis culturals mitjançant cartes i participació en xats multinacionals.

Notícies relacionades amb el funcionament de les institucions europees; textos que descriguin la realitat d'altres països europeus.

Notícies relacionades amb la forma de govern de diferents països i textos que descriguin el funcionament de les institucions democràtiques, tant en l'àmbit estatal com supranacional.

Text de la declaració universal dels drets humans. Text de la declaració universal dels drets del nin. Notícies que descriuen situacions en les quals es neguen els drets de la persona.

Orientacions sobre la seqüenciació de continguts

La forma més tradicional de seqüenciar els continguts és partir dels conceptes desenvolupats en l'apartat de Reflexió sobre la llengua. No obstant això, n'hi ha d'altres més adients per a l'ensenyament de llengües estrangeres, especialment si es tracta de segones llengües.

- L'aprenentatge per tasques

Una tasca és una unitat de treball que implica activitat concreta de l'alumnat, que centra la seva atenció en el significat més que en la forma. Aquestes són simulacions d'interaccions de la vida real, de manera que representen situacions de comunicació de caràcter complex.

La unitat didàctica es programa a partir d'una tasca final, de la qual en sorgeixen unes d'intermèdies, de caràcter facilitador: els objectius, els continguts i l'avaluació.

Cal diferenciar entre tasques de comunicació i tasques d'aprenentatge. Tasques de comunicació són aquelles que se centren en els aspectes d'interacció en la llengua estrangera. Per altra banda, les tasques d'aprenentatge són les que faciliten la tasca comunicativa, i doten l'alumnat d'aquells elements de la llengua -vocabulari, funcions, aspectes morfosintàctics...- que necessitarà per desenvolupar-la.

Característiques de les tasques comunicatives:

- S'ha de partir dels coneixements previs de l'alumnat.
- L'alumnat ha de conèixer quina és la tasca final que es pretén aconseguir.
- Han de proporcionar a l'alumnat la necessitat de comunicar-se.
- Han d'implicar directament a l'alumnat en la identificació i formulació dels seus problemes, a fi que hi cerqui solucions possibles i que arribi a una solució alternativa.
- Han d'integrar les diferents destreses, tant receptives com productives.

- L'aprenentatge per projectes

Es tracta d'una metodologia molt similar a l'anterior. Les activitats que es desenvolupen a l'aula van encaminades a la consecució d'un producte final.

El projecte és un treball cooperatiu que s'inicia amb una presa de decisions referents al tema que es treballarà, els materials, l'organització del treball dins l'equip i la forma i els continguts del producte final.

Les orientacions metodològiques per a l'assignatura d'alemany com a segona llengua estrangera són lògicament les mateixes que per a la primera llengua estrangera. Aquí s'exposaran els punts més rellevants per al tractament d'aquesta assignatura.

El sentit d'aquesta assignatura dins l'optativitat d'ESO no és que l'alumnat assoleixi un ampli coneixement de la llengua estrangera, sinó, i més important, que descobreixi el gust pel seu aprenentatge. Això facilitarà que l'alumnat continuï estudiant alemany en etapes posteriors i, fins i tot, després de finalitzada l'etapa d'ensenyament obligatori.

En el procés d'ensenyament s'han d'afavorir aprenentatges globalitzats i fun-

cionals. Per tant, no s'ha de seguir de cap manera la mateixa dinàmica aplicada en les assignatures obligatòries, sinó més aviat una metodologia més funcional i pròxima a la realitat de l'alumnat, que permeti assolir el mateixos objectius mitjançant activitats diverses.

L'aprenentatge significatiu s'ha d'entendre en dues vessants. Per una banda, s'ha de tenir en compte que el procés d'adquisició d'un nou coneixement és una construcció integradora d'una informació exterior que es posa en relació amb allò que l'alumnat ja coneix. La tasca del professor serà, per tant, afavorir situacions per activar aquest procés. Per altra banda, el professor, en la seva funció de formador, ajudarà a cada alumne a recórrer el seu propi camí i a descobrir la seva riquesa personal.

Una altra tasca del professor és determinar quin tipus d'agrupament d'alumnes és el més adient per a la realització de cada activitat concreta. La forma més freqüent de treball és la individual, que no és en cap cas la més efectiva i menys encara en l'ensenyament/aprenentatge de les llengües estrangeres. El treball realitzat en parelles i grups és molt més adequat per assolir una gran part dels objectius proposats. El fet que el nombre d'alumnes a les optatives sigui més reduït que a les assignatures obligatòries fa més factible aquests tipus d'agrupaments.

Des del principi d'aprenentatge de la segona llengua s'ha de desdramatitzar el fet de cometre errades. S'anirà a l'alumne a intervenir en els intercanvis orals. És important no interrompre l'expressió oral de l'alumne per corregir els possibles errors tret que aquests puguin interferir en la comprensió del missatge, i encara així s'ha d'esperar que l'alumne acabi la seva intervenció. Les errades aparegudes s'han de considerar un material útil per analitzar les causes que les provoquen.

S'ha de potenciar especialment el llenguatge oral reduint hàbilment el pes de la gramàtica, tot i no deixar-la de banda. No és recomanable explicar conceptes o estructures gramaticals si els alumnes no hi estan familiaritzats en la seva llengua. Encara que apareguin en la programació o el llibre de text, no es tractaran sistemàticament, sinó que s'utilitzaran implícitament.

És recomanable tenir en compte la necessitat de coordinació per determinar els conceptes i les estructures gramaticals que l'alumnat ha de conèixer.

En les diverses situacions de comunicació, que són, evidentment, les mateixes que per a la primera llengua, cal aplicar una metodologia que reforci el seu caràcter funcional i lúdic. En aquest sentit, la psicologia del joc tindrà un paper fonamental.

L'activitat lúdica s'introduirà a l'aula, no tan sols per relaxar l'ambient o motivar l'alumnat, com és usual en altres assignatures, sinó que es convertirà en un vehicle per potenciar el pensament i l'aprenentatge.

El professorat, a més d'afavorir la participació activa de l'alumne, indicarà, abans i després de qualsevol activitat, quins són els objectius i com es pretén que siguin assolits. Si és possible, afavorirà una reflexió abans i després de cada activitat per deixar clar que aquestes activitats, encara que siguin lúdiques, responen a un objectiu concret.

De fet, les activitats lúdiques permeten integrar els diferents aspectes de l'aprenentatge d'una llengua estrangera, ja que són el punt de partida d'una posada en acció contínua de la creativitat. Aquestes activitats permeten assumir rols diferents, reflectir diferències culturals, afavorir el desenvolupament personal, transformar lúdicament els significats i fer que les dificultats es transformin en reptes. Tot això fa que les activitats lúdiques siguin un motor per avançar en el desenvolupament de la competència comunicativa i de l'aprenentatge significatiu.

LLENGUA ESTRANGERA: FRANCÈS

1. INTRODUCCIÓ

El fet de pertànyer a la Unió Europea, la perspectiva d'una major mobilitat pels diferents països que la formen i el desenvolupament de noves tecnologies, fan que l'ús efectiu de les llengües estrangeres com a mitjà de comunicació i de comprensió entre els pobles sigui cada cop més important. Així mateix, el Consell d'Europa estima que hem de donar un nou impuls a l'ensenyament d'idiomes i que això ha de permetre desenvolupar la idea de ciutadania europea. Per això, recomana als seus membres l'adquisició d'un cert nivell de competència comunicativa d'almenys dues llengües estrangeres, del seu àmbit plurilingüe i multicultural, durant l'etapa educativa de l'ESO i ha elaborat el Marc comú de referència europeu per a l'aprenentatge i l'avaluació de les llengües modernes, document que serveix d'ajuda per al disseny i l'aplicació d'un currículum adaptat a aquesta realitat.

En el cas de les Illes Balears, comunitat on el turisme, les relacions comercials, la diversitat cultural de la població i els intercanvis culturals són evidents, el fet d'aprendre llengües estrangeres es converteix en imprescindible i inexcusable.

El domini de llengües estrangeres ofereix la possibilitat d'accedir a altres cultures, costums i identitats i, alhora, fomenta les relacions interpersonals, afavorix una formació integral de l'individu, desenvolupant el respecte per altres països, la seva llengua i la seva cultura i ens permet comprendre millor la llengua pròpia. Així mateix, l'aprenentatge de llengües estrangeres contribueix al desenvolupament personal dels alumnes en els aspectes psicològic, afectiu, intel·lectual i social. També, de manera molt específica, fomenta l'acceptació de la diferència i l'apreciació de la diversitat lingüística i cultural, desenvolupa l'actitud de

respecte pels drets dels pobles i dels individus a la seva identitat i és un instrument privilegiat per a la reflexió sobre el llenguatge.

L'activitat mental dels alumnes és el factor decisiu en la realització dels aprenentatges escolars. Quan els alumnes inicien un aprenentatge, ho fan a partir de les seves idees i les seves representacions prèvies. Els alumnes són el centre del procés d'aprenentatge, assistits pel professorat com a referent lingüístic a l'abast. Per desenvolupar progressivament la competència comunicativa, l'alumnat ha de ser capaç de realitzar una sèrie de tasques de comunicació en àmbits que poden ser de tipus públic (tot allò que estigui relacionat amb la interacció social quotidiana), personal (relacions familiars i pràctiques socials individuals), laboral o educatiu, en situacions reals i pedagògiques, en la mesura que aquestes tasques posen en funcionament estratègies de comunicació i d'aprenentatges per aconseguir objectius comunicatius basant-se en l'apropiació progressiva d'una sèrie de subcompetències: la competència lingüística o capacitat de posar en pràctica les unitats i les regles de funcionament de la llengua (elements semàntics, morfosintàctics i fònics); la competència pragmàtica, o capacitat per organitzar diferents tipus de discursos, per dominar la coherència i cohesió textual, les funcions comunicatives i tot allò que configura l'acte de la comunicació; la competència sociolingüística, o capacitat d'adequar els enunciatius a un context, atenent els usos d'una determinada comunitat lingüística, i la competència estratègica, o capacitat per realitzar ajustaments en el transcurs de la situació comunicativa.

L'alumnat utilitzarà estratègies de comunicació de forma natural i sistemàtica per tal de fer eficaços els actes de comunicació realitzats a través de les destreses comunicatives. Les destreses que es desenvoluparan seran productives (expressió oral i escrita i interpretació de codis no verbals) i basades en la interacció o mediació.

D'acord amb el que ha estat exposat anteriorment, es presenten a continuació les diferents parts del currículum.

Els objectius engloben les competències comunicatives, tenint cura del foment de les actituds positives envers l'aprenentatge, les altres cultures i els seus parlants, les noves tecnologies de la informació, les aportacions de les altres llengües estudiades, i els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans. Es proposa també desenvolupar l'aprenentatge autònom, potenciant la utilització d'estratègies comunes a la llengua materna.

El segon bloc, 'Reflexions sobre la llengua', que inclou els aspectes pragmàtics i els aspectes lingüístics, es refereix a totes aquelles tècniques i estratègies d'ús habitual dins l'aprenentatge del currículum d'ESO: aspectes paralingüístics, funcions del llenguatge i elements gramaticals, lèxics i fònics.

El tercer i últim bloc, 'Aspectes socioculturals', fa referència al fet cultural que aporta l'estudi de la llengua francesa.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament de l'assignatura de francès en l'etapa d'educació secundària obligatòria ha de tenir l'objectiu de desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Adquirir la capacitat de comunicar-se oralment i per escrit en francès de manera eficaç en les situacions de la vida quotidiana a través de tasques específiques.
2. Desenvolupar destreses comunicatives, tant receptives com productives, amb la finalitat de realitzar intercanvis d'informació dins i fora de l'aula.
3. Llegir diversos tipus de texts, de manera comprensiva i autònoma, per tal d'accedir a fonts d'informació variades i com a mitjà per conèixer cultures i formes de vida diferents a les pròpies.
4. Transferir al coneixement de la llengua francesa les estratègies de comunicació adquirides en les llengües primeres o en altres llengües estrangeres, amb la finalitat de realitzar tasques interactives en situacions reals.
5. Reflexionar sobre el funcionament de la llengua francesa com a element facilitador de l'aprenentatge en la realització de tasques de comunicació, i com instrument per al desenvolupament de l'autonomia.
6. Utilitzar estratègies d'aprenentatge i recursos didàctics (diccionaris, llibres de consulta, materials multimèdia, etc.) amb la finalitat de cercar informació i de resoldre situacions d'aprenentatge de forma autònoma.
7. Reflexionar sobre els propis processos d'aprenentatge i mostrar interès per millorar-los a fi de resoldre les tasques proposades.
8. Accedir al coneixement de la cultura que transmet la llengua francesa, mostrant respecte envers aquesta i els seus parlants, per aconseguir una millor entesa internacional.
9. Apreciar el valor de la llengua francesa com a mitjà de comunicació amb persones que pertanyen a una cultura diferent i com a element que afavoreix les relacions socials i interpersonals.
10. Conèixer els lligams entre la llengua i la cultura franceses, d'una banda, i la llengua i la cultura de les Illes Balears, de l'altra, prestant especial atenció als pobles de la conca mediterrània.

3. CONTINGUTS

Primer curs

BLOC 1. HABILITATS COMUNICATIVES

Conceptes

1. Aspectes pragmàtics: principals funcions comunicatives.
2. Aspectes semanticoformals de la llengua.
3. Tipologia de situacions.
4. Tipologia de documents de treball.

Procediments

1. Ús del context i dels coneixements previs per interpretar la informació global i específica de situacions de comunicació orals i escrites.
2. Extracció d'informacions generals i avaluació de dades demanades a través de l'audició i lectura de texts.
3. Identificació de la situació de comunicació i de les informacions principals i secundàries, així com identificació de la informació irrellevant per no centrar-se en aquesta, en funció de la tasca demanada, en missatges orals i escrits.
4. Adopció i representació de rols, en situacions simulades.
5. Desenvolupament d'habilitats comunicatives que permetin superar interrupcions en la comunicació.
6. Participació activa en intercanvis orals amb finalitats diferents.
7. Identificació de diferents tipus de texts: descriptius, narratius, conversacionals, etc.
8. Utilització del diccionari i de mitjans diversos de manera progressiva i autònoma.
9. Desenvolupament de l'expressió escrita expandint i ampliant les frases i els paràgrafs proporcionats.

Actituds, valors i normes

1. Interès pels missatges dels interlocutors i respecte per les opinions expressades en situacions de comunicació.
2. Acceptació de la llengua francesa com a instrument de comunicació dins l'aula.
3. Interès per realitzar intercanvis comunicatius orals en francès.
4. Reconeixement de la utilitat de transferir d'unes llengües a altres conceptes i procediments propis de la comunicació oral i escrita.
5. Reconeixement de la capacitat per comprendre globalment texts escrits.
6. Interès per llegir texts escrits en francès de manera autònoma a fi d'aconseguir informació.
7. Estima per la correcció formal i oral en l'elaboració de texts escrits i orals.
8. Acceptació dels errors propis com a element del procés d'aprenentatge.

BLOC 2. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

Conceptes

a. Aspectes pragmàtics de la llengua

1. Prendre contacte: identificar-se, saludar, acomiadar-se.
2. Comprendre, demanar i donar informació personal.
3. Comprendre, demanar i donar informació sobre persones; comparar aquestes informacions.
4. Identificar objectes i persones. Donar les gràcies.
5. Comprendre, demanar i donar informació sobre característiques de persones i coses.
6. Comprendre, demanar i donar informació sobre la possessió.
7. Comprendre, demanar i donar informació sobre la localització de persones i coses.
8. Comprendre, demanar i donar informació sobre la climatologia de països i ciutats.
9. Comprendre, demanar i donar informació sobre la localització de llocs/edificis a ciutats i pobles.

b. Aspectes lingüístics

b1) Gramaticals

10. Present de s'appeler, être i avoir (totes les persones).
11. Present dels verbs del primer grup com parlar, regarder, habiter... (a totes les persones).
12. Adjectius (masculí/femení; diferències gràfiques i fonètiques).
13. Formació del plural (diferències gràfiques i fonètiques).
14. Determinants definits, indefinits i contractes.
15. Expressió de la interrogació: Qu'est-ce que c'est? Qui est-ce? Comment? Quel/Quelle...?
16. Adverbis de lloc: où, d'où?
17. Afirmació i negació: oui/ non; ne... pas.
18. Expressió de la possessió: adjectius possessius i pronoms tòpics +à (À qui est-ce? c'est à...)

19. Connectors: et/ mais.
20. Il y a/ Est-ce qu'il y a/ Il n'y a pas de.
21. Preposicions, adverbis i locucions de lloc (elementals). Preposicions + països i ciutats (en -au-)
22. Present dels verbs: faire, aller (Où se trouve pour aller...), venir, savoir, croire.

b2) Lèxics i semàntics

Lèxic, fórmules i expressions relacionades amb els àmbits següents:

23. Salutacions i comiats. Fórmules de cortesia.
24. Presentacions: voilà, c'est.
25. Les nacionalitats. Països de la Unió Europea i francòfons.
26. La data. Els dies de la setmana.
27. Les professions (masculi/femení; diferències gràfiques i fonètiques)
28. L'edat.
29. Numerals (1-100).
30. Vocabulari específic de l'aula.
31. Els colors.
32. Les parts del cos.
33. Entorn familiar i escolar.
34. Estacions i mesos de l'any.
35. Climatologia.
36. Les ciutats i els pobles: edificis i llocs comuns.
37. Respostes: oui/ sí, pas du tout

b3) Fonètics i fonològics

38. Pronunciació de fonemes amb especial dificultat.
39. Accentuació.
40. Entonació.
41. Ritme.

Procediments

1. Identificació d'estructures lingüístiques.
2. Ús del vocabulari nou.
3. Comprensió de texts orals.
4. Producció d'un text per imitació.
5. Expressió i memorització d'estructures lingüístiques.
6. Lectura de texts curts.
7. Preguntes i respostes a qüestions globals.
8. Ús del diccionari i d'altres eines de recerca multimèdia.
9. Audició selectiva d'enregistraments audiovisuals.
10. Comprovació de les produccions pròpies.
11. Transferència dels coneixements adquirits per millorar les produccions pròpies.

Actituds, valors i normes

1. Rigor en la correcció de l'error com a element per progressar.
2. Esforç personal.
3. Cooperació i responsabilitat en la realització de tasques de grup.
4. Interès per aprendre.
5. Hàbit de reflexió lingüística.
6. Hàbit de revisió.
7. Interès per desenvolupar l'autonomia en l'aprenentatge.
8. Participació en les tasques de grup.

BLOC 3. ASPECTES SOCIOCULTURALS

Conceptes

1. Trets socioculturals francesos a Espanya i especialment a les Illes Balears (premsa, ràdio, televisió, empreses, turisme, comerços...).
2. Referents socials i culturals dels països i parlants francòfons, relacionats amb els interessos i vivències dels alumnes (expressions i gestos de la comunicació oral; regles i hàbits de la vida quotidiana; entorn físic natural i urbà; relacions humanes; mitjans de comunicació; moments rellevants històrics...).
3. Referents culturals clau del discurs de la llengua francesa.

Procediments

1. Identificació i interpretació de trets socioculturals relacionats amb els texts i les situacions de comunicació que es treballen.
2. Comparació entre els elements socials i culturals transmesos per la llengua estrangera i la pròpia.
3. Adequació dels usos socioculturals de la llengua francesa, quan aquesta és el mitjà de comunicació entre parlants de llengües maternes diferents.
4. Diferenciació dels usos formals i informals de la llengua francesa.

5. Utilització de fórmules adequades en les relacions socials.

Actituds, valors i normes

1. Curiositat, respecte i tolerància per altres cultures i maneres d'entendre la vida diferents a la pròpia.
2. Valoració i acceptació de les diferències culturals per descobrir la seva pròpia identitat i enriquir-la en contrast amb la llengua francesa.
3. Tolerància envers altres maneres de pensar, veure i organitzar la realitat.

Segon curs

BLOC 1. HABILITATS COMUNICATIVES

Conceptes

1. Aspectes pragmàtics: funcions comunicatives.
2. Aspectes semanticoformals de la llengua.
3. Tipologia de situacions.
4. Tipologia de documents de treball.

Procediments

1. Obtenció d'informació global i específica i anticipació successiva d'idees d'un text oral o escrit.
2. Anàlisi i utilització de materials escrits i icònics autèntics amb finalitats diferents.
3. Identificació de l'estructura pròpia de distints tipus de texts: cartes, narracions, fullets informatius...
4. Distinció entre informació rellevant i irrellevant en funció de la tasca plantejada.
5. Redacció de petits texts personalitzats a partir de models orals i escrits amb coherència textual.
6. Interacció amb interlocutors de manera semicontrolada i lliure.
7. Planificació, elaboració i realització de petites representacions.
8. Interpretació i relat d'històries tant orals com escrites.
9. Reflexió conscient sobre elements lingüístics.
10. Ús del diccionari i de mitjans diversos de manera progressiva i autònoma.

Actituds, valors i normes

1. Acceptació de la llengua francesa com a instrument de comunicació a l'aula.
2. Valoració de la importància de la comunicació oral i escrita en llengua francesa per entendre millor altres persones i cultures.
3. Iniciativa per llegir de manera autònoma.
4. Interès per realitzar petits intercanvis comunicatius.
5. Interès pels missatges dels interlocutors i respecte per les opinions expressades en situacions de comunicació.
6. Curiositat per conèixer el funcionament de la llengua francesa.
7. Estima per la correcció en l'elaboració de texts escrits i orals.
8. Acceptació dels errors propis com a element del procés d'aprenentatge per a la revisió d'esborranys en la producció escrita abans d'editar el text definitiu amb la finalitat de millorar la producció final.

BLOC 2. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

Conceptes

a) Aspectes pragmàtics de la llengua

1. Donar i demanar informació sobre un lloc; una persona; la talla, el preu, la qualitat, la matèria, la quantitat; fets habituals de la vida quotidiana; les relacions familiars; estats de salut; una invitació; els gusts; els desigs.
2. Caracteritzar i comparar.
3. Expressar: esdeveniments i situacions del passat; l'estat físic i psicològic; la quantitat; la possessió; l'opinió i la justificació; els gusts; l'ordenació de les coses, dels fets, de les idees; l'ordre (imperatiu); el temps (moments del dia), la distribució del temps; la causa; l'acceptació o no d'una invitació.
4. Situar esdeveniments en l'espai.
5. Fer precís, suggeriments, acceptar-los o rebutjar-los.
6. Formular una invitació.
7. Donar i demanar consells, ordres.
8. Formular una negació.
9. Expressar apreciació sobre: la qualitat, el preu, la matèria, la quantitat.
10. Fer una pregunta, una sol·licitud de manera formal.
11. Identificar i descriure signes icònics de la senyalització de panells de transport, de localització.
12. Descriure i narrar projectes.

b) Aspectes lingüístics

b1) Gramaticals

13. Revisió del present d'indicatiu.
14. Revisió dels pronoms tònic.
15. Imperatiu i passé composé dels verbs del primer grup.
16. Passé composé amb être i avoir.
17. Expressió de la interrogació: pourquoi, où, comment, quel...
18. Expressió de la causa (pourquoi, parce que).
19. Y pronom adverbial.
20. Pronoms personals COD, COI. Col·locació dels pronoms personals COD i COI.
21. Determinants possessius.
22. La negació en temps simples i composts: ne... pas, ne... plus, ne... jamais, ne... rien.
23. Expressió de l'obligació: il faut + infinitiu, devoir.
24. Present de devoir, pouvoir, vouloir.
25. Expressió de la quantitat: adverbis, determinants partitius, en.
26. Adverbis i locucions adverbials de temps.
27. La comparació (plus, moins.. que).
28. Els ordinals.
29. Adjectius físics i anímics.

b2) Lèxics i semàntics

Lèxic, fórmules i expressions relacionades amb els àmbits següents:

30. Mitjans de transport.
31. Les relacions i les fórmules de cortesia.
32. Gusts.
33. La família.
34. L'alimentació.
35. La salut.
36. La invitació.
37. La comunicació telefònica.
38. El comerç.
39. Viatges, oci, projectes.
40. Trets físics i anímics.

b3) Fonètics i fonològics

41. Pronunciació de fonemes d'especial dificultat.
42. Accentuació.
43. Entonació.
44. Ritme.

Procediments

1. Identificació d'estructures lingüístiques.
2. Observació i comparació de diferents modalitats discursives.
3. Ús de vocabulari nou.
4. Ús de diccionari i d'altres eines de recerca multimèdia.
5. Intercanvi d'informació.
6. Producció d'un text per imitació.
7. Audició selectiva d'enregistraments audiovisuals.
8. Formulació de l'opinió amb arguments explicatius.
9. Lectura i memorització de texts curts.
10. Recerca d'informació.
11. Comprovació de les produccions pròpies i de les dels companys.
12. Transferència dels coneixements adquirits per millorar les produccions pròpies.

Actituds, valors i normes

1. Rigor en la correcció de l'error com a element per progressar.
2. Esforç personal.
3. Cooperació i responsabilitat en la realització de tasques de grup.
4. Interès per continuar aprenent.
5. Hàbits de reflexió lingüística.
6. Interès per desenvolupar l'autonomia en l'aprenentatge.

BLOC 3. ASPECTES SOCIOCULTURALS**Conceptes**

1. Referents culturals clau del discurs de la llengua francesa.
2. Referents socials i culturals dels països i parlants francòfons, relacionats amb els interessos i vivències dels alumnes (expressions i gests de la comunicació oral; regles i hàbits de la vida quotidiana; entorn físic natural i urbà; relacions humanes; mitjans de comunicació; moments rellevants històrics...).
3. Trets socioculturals francesos a Espanya i, especialment, a les Illes Balears (premsa, ràdio, televisió, empreses, turisme, comerç...).

Procediments

1. Identificació i interpretació d'elements semiòtics (gestuals, d'entonació, proxèmics...) emprats pels parlants de la llengua francesa.
2. Comparació entre elements culturals i socials de la llengua francesa transmesos pels parlants dels diferents països.
3. Identificació d'aspectes socioculturals utilitzats per parlants nadius de la llengua francesa i de parlants d'altres procedències.
4. Familiaritat amb registres i varietats de la llengua francesa.
5. Interès per conèixer trets culturals diversos de tipus històric, geogràfic, literari, etc.
6. Respects pels parlants de la llengua francesa superant visions estereotipades.
7. Desenvolupament d'habilitats interculturals en l'ús de la llengua francesa.

Actituds, valors i normes

1. Curiositat, respecte i tolerància per altres cultures i maneres d'entendre la vida, diferents a les pròpies.
2. Valoració i acceptació de les diferències culturals per descobrir la seva pròpia identitat i enriquir-la.
3. Tolerància envers altres maneres de pensar, veure i organitzar la realitat.
4. Valoració de la llengua estrangera com a mitjà de comunicació internacional.

Tercer curs**BLOC 1. HABILITATS COMUNICATIVES****Conceptes**

1. Aspectes pragmàtics: principals funcions comunicatives.
2. Aspectes semanticoformals de la llengua.
3. Tipologia de situacions.
4. Tipologia de documents de treball.

Procediments

1. Comprensió d'idees principals i secundàries en texts orals i escrits.
2. Inferència de significats d'informació desconeguda mitjançant la interpretació del context per extreure'n el significat.
3. Identificació d'elements diferenciadors entre el codi oral i l'escrit.
4. Transmissió d'informació principal a altres persones sobre missatges escoltats o llegits.
5. Planificació a l'hora d'emetre missatges adequant-los a la intenció comunicativa, a la situació de comunicació així com a l'interlocutor.
6. Selecció d'elements de comunicació mantenint la correcció i la fluïdesa i emprant estratègies adequades a fi d'assolir una comunicació reeixida.
7. Realització de tasques lectores adequades al tipus de text i la finalitat de la lectura segons si és una lectura intensiva o extensiva.
8. Producció de texts orals i escrits amb elements de coordinació i subordinació.

Actituds, valors i normes

1. Rigor en la interpretació i producció de missatges orals i escrits.
2. Desenvolupament de l'esperit de recerca i d'anàlisi.
3. Participació reflexiva, creativa i crítica a totes les activitats organitzades a classe, en grup o individualment.
4. Respects i tolerància envers les opinions i les característiques personals dels altres.
5. Curiositat i respecte cap a altres hàbits de vida i aspectes socioculturals de països francòfons.
6. Valoració de la importància de la comunicació en llengua francesa per entendre millor altres persones i cultures.
7. Interès per adquirir una perspectiva més àmplia de la cultura pròpia de les Illes Balears amb referència a la cultura francesa.
8. Hàbit de reflexió lingüística.
9. Acceptació de la llengua francesa com a instrument de la comunicació a l'aula.

BLOC 2. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA**Conceptes**

a) Aspectes pragmàtics de la llengua

1. Descriure, identificar i comparar personatges i objectes.
2. Expressar l'opinió personal, el desacord i la mostra d'interès.
3. Expressar emocions. Protestar, negar, raonar.
4. Redactar correspondència.
5. Expressar certesa, precisió.
6. Narrar hàbits passats utilitzant l'expressió de l'anterioritat.
7. Reforçar l'afirmació i la negació.
8. Rebutjar formalment un oferiment.

9. Amençar, expressar sorpresa.

b) Aspectes lingüístics

b.1) Gramaticals

10. Revisió del present de l'indicatiu (verbs en -er, -ir, -re, -oir)
11. Le passé composé et l'accord du participe passé.
12. Sans+ infinitif.
13. Concordança dels adjectius de color.
14. Devoir, falloir (il faut + infinitiu), pouvoir, vouloir+infinitif.
15. Venir de + infinitiu, aller + infinitiu (Passé récent, futur immédiat).
16. Concordança del pronom personal COD amb el participi passat.
17. Els adverbis de manera (en -ment).
18. Futur simple.
19. Comparatiu, superlatiu i relatiu absoluts.
20. Pronoms possessius.
21. Pronoms demostratius.
22. Pronoms personals en el discurs.
23. Pronoms relatius qui, que, dont, où.

b.2) Lèxics i semàntics

Lèxic, fórmules i expressions relacionades amb els àmbits següents:

24. Caracterització de personatges.
25. Caracterització d'objectes.
26. Expression de politesse.
27. Els indicadors temporals i espacials.

b.3) Fonètics i fonològics

28. Liaison.
29. Enchaînement.
30. Accentuació: accents tònic i d'insistència.
31. Voyelles moyennes.
32. Entonació.
33. Ritme.
34. Pronúncia de fonemes amb especial dificultat.

Procediments

1. Identificació d'estructures lingüístiques.
2. Identificació de texts autèntics.
3. Ús del vocabulari nou.
4. Ús del diccionari i d'altres eines de recerca multimèdia.
5. Intercanvi d'informació.
6. Producció d'un text per imitació.
7. Audició selectiva d'enregistraments audiovisuals.
8. Lectura de texts de dificultat creixent.
9. Memorització de texts curts.
10. Recerca d'informació.
11. Comprovació de les produccions pròpies.
12. Transferència dels coneixements adquirits per millorar les produccions pròpies.

Actituds, valors i normes

1. Rigor en la correcció de l'error com a element per progressar.
2. Esforç personal.
3. Hàbit de reflexió lingüística.
4. Hàbit de revisió.
5. Interès per desenvolupar l'autonomia en l'aprenentatge.
6. Interès per continuar aprenent.
7. Participació en les tasques de grup.

BLOC 3. ASPECTES SOCIOCULTURALS

Conceptes

1. Usos i costums de la vida quotidiana a països francòfons.
2. Identificació de les normes i comportaments propis de pobles i cultures francòfons.
3. La presència del francès en les noves tecnologies de la comunicació i la seva importància per comunicar-se.
4. Trets socioculturals francesos a Espanya i especialment a les Illes Balears.
5. Marc geogràfic i aspectes històrics rellevants de països francòfons.

Procediments

1. Ús de les fórmules lingüístiques associades a les normes de comportament (cortesia, acord, discrepància...).

2. Interès per comunicar-se en francès amb parlants francòfons.

3. Reconeixement del francès i la seva importància a les noves tecnologies.

Actituds, valors i normes

1. Respecte per la cultura i els parlants francòfons amb independència del seu origen, raça o llengua materna, afavorint l'apropament i l'eliminació de barreres en la comunicació.
2. Coneixement i valoració d'elements culturals propis dels països francòfons com a mitjà per prendre contacte amb francòfons.
3. Apreciació de les diferències culturals com a element enriquidor.
4. Obertura i curiositat per apropar-se a la cultura i la societat franceses.
5. Superació dels prejudicis i estereotips sobre les cultures i els pobles.

Quart curs

BLOC 1. HABILITATS COMUNICATIVES

Conceptes

1. Aspectes pragmàtics: principals funcions comunicatives.
2. Aspectes semanticoformals de la llengua.
3. Tipologia de situacions.
4. Tipologia de documents de treball.

Procediments

1. Comprensió i expressió d'actituds emocionals, morals i intel·lectuals dels interlocutors en missatges orals i escrits.
2. Adequació del registre a diferents situacions de comunicació quotidiana.
3. Interpretació dels elements lingüístics per extreure el significat d'una informació desconeguda d'un text.
4. Restauració de la comunicació en cas de malentès.
5. Transferència d'informació del codi oral al codi escrit.
6. Estructuració i organització de texts orals i escrits amb coherència i cohesió.
7. Descripció i comparació d'elements de l'entorn relacionats amb els interessos de l'alumnat.
8. Estructuració i organització en paràgrafs de les idees que es volen transmetre.
9. Reflexió sobre les formes de millorar les produccions pròpies, tant orals com escrites.

Actituds, valors i normes

1. Interès i respecte per l'opinió i l'estat d'ànim dels interlocutors.
2. Acceptació de les convencions socials i de les seves expressions.
3. Curiositat per entendre els significats desconeguts en texts de caire divers.
4. Tendència a la superació de les dificultats lingüístiques o personals per expressar missatges orals i escrits en francès.
5. Valoració de la correcció formal en la producció de missatges orals i escrits.
6. Valoració de l'autonomia com a font d'enriquiment personal.
7. Participació en debats.
8. Acceptació de la llengua francesa com a llengua de comunicació a l'aula.

BLOC 2. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

Conceptes

a) Aspectes pragmàtics de la llengua

1. Donar ordres de manera educada, suggerir, recomanar i aconsellar.
2. Narrar, descriure i comparar fets passats i presents. Cronologia.
3. Expressar l'opinió. Objectar, frases restrictives.
4. Fer hipòtesis, expressar la causa i la concessió. Argumentar, defensar o rebatre un punt de vista.
5. La condició.
6. Expressar sentiments, emocions. Expressar la possessió.
7. Informar-se, donar informació, expressar estranyesa.
8. Resumir un text.

b) Aspectes lingüístics

b.1) Gramaticals

9. Pronoms demostratius neutres.
10. Expressions amb avoir.
11. Imperfet. Passé composé.
12. Valors de l'imperfet i del passé composé.
13. Si + imperfet.
14. Revisió i aprofundiment dels pronoms en i y.
15. Revisió de les tres formes de la frase interrogativa.
16. Adjectius i pronoms indefinits.
17. Expressió de la causa. Pourquoi? Parce que.

18. La doble negació: ne...ni...ni.
19. Expressió de la finalitat: afin de + infinitiu, pour + infinitiu, avant de + infinitiu.
20. La frase exclamativa.
21. Y, en com a pronoms complement suplement.

b.2) Lèxic

22. Frases fetes i estereotips de l'argumentació.
23. Lèxic dels temes relacionats amb els temes tractats.

b.3) Fonètics i fonològics

24. Pronúncia de fonemes d'especial dificultat.
25. Els homòfons lèxics.
26. Accentuació.
27. Entonació: ascendent i descendent.
28. Ritme.

Procediments

1. Identificació d'estructures lingüístiques.
2. Conceptualització de fets de llengua i de comunicació.
3. Observació i comparació de diferents modalitats discursives, diferents varietats lingüístiques i aspectes puntuals entre llengües.
4. Ús de vocabulari nou.
5. Recerca i intercanvi d'informació.
6. Respostes a preguntes globals.
7. Formació de l'opinió amb arguments explicatius.
8. Narracions breus de fets i hàbits.
9. Lectura de textos de dificultat creixent.
10. Recerca d'informació.
11. Transferència dels coneixements adquirits per millorar les produccions pròpies.
12. Memorització de texts.
13. Ús del diccionari i d'altres eines multimèdia.

Actituds, valors i normes

1. Hàbits de reflexió lingüística.
2. Interès per intercanviar opinió.
3. Cooperació i responsabilitat.
4. Respecte per la pluralitat cultural i valoració de la pròpia identitat.
5. Obertura i curiositat intel·lectual.
6. Valoració de l'aprenentatge de la llengua francesa.

BLOC 3. ASPECTES SOCIOCULTURALS

Conceptes

1. Normes franceses de cortesia bàsiques.
2. Introducció al registre col·loquial i formal del francès.
3. Adequació d'elements semiòtics, tals com patrons gestuals o proxèmics en funció de l'interlocutor, respectant la pròpia idiosincràsia.
4. Gestos més corrents francesos.
5. Normes i comportaments dels joves de la mateixa edat dels països francòfons.
6. Punts de referència socials, institucionals, geogràfics, històrics, científics i tecnològics francesos, presents o implícits en els documents de treball.
7. Comparació entre els elements culturals i socials propis de diferents grups francòfons.
8. Influències entre la cultura francesa i la cultura de les Illes Balears.

Procediments

1. Reconeixement dels elements socioculturals implícits en els documents utilitzats.
2. Ús progressiu de diferents registres del francès i adequació d'aquests a la situació de comunicació, per comprendre i fer-se comprendre en francès.
3. Recerca d'elements francesos a les Illes Balears.

Actituds, valors i normes

1. Apreciació de les diferències culturals com a element enriquidor.
2. Obertura i curiositat per apropar-se a la cultura i la societat franceses.
3. Superació dels prejudicis i estereotips sobre les cultures i els pobles.
4. Valoració del francès com a mitjà de comunicació internacional.
5. Respectar estils formals i informals en funció de l'interlocutor.
6. Interès per identificar perspectives socioculturals en les notícies o temes d'actualitat que transmeten els mitjans de comunicació.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen el tipus i el grau d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat hagi assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

Primer curs

BLOC 1. HABILITATS COMUNICATIVES

1. Identificar la informació global i específica dels missatges orals (exposicions breus) familiars als alumnes.
2. Identificar la informació global i específica dels texts escrits autèntics i senzills i d'extensió limitada (descriptius).
3. Inferir el significat d'alguns elements a partir del context.
4. Participar en intercanvis orals molt breus relatius a situacions molt conegudes. Utilitzar un llenguatge molt senzill i incorporar expressions usuals en les relacions socials.
5. Llegir individualment, utilitzant el diccionari amb eficàcia, texts curts i senzills amb l'ajut visual i demostrar la seva comprensió a través d'una tasca específica.
6. Redactar missatges curts i senzills sobre temes quotidians, utilitzant els connectors i el lèxic apropiats perquè siguin comprensibles per al lector. Es tindrà cura dels passos seguits per millorar la producció escrita.

BLOC 2. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

1. Posar en pràctica el coneixement dels aspectes formals del codi de la llengua francesa (morfologia, sintaxi i fonologia) tant a través d'activitats senzilles i contextualitzades sobre punts concrets com a través de la seva correcta utilització en les tasques d'expressió oral i escrita.
2. Observar el sistema de la llengua a fi de deduir-ne les regles.
3. Relacionar entre les funcions quotidianes del llenguatge, conceptes gramaticals i exponents lingüístics.
4. Utilitzar els termes lingüístics bàsics.

BLOC 3. ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Reconeixer elements socioculturals que es presenten de forma explícita o implícita en el texts treballats i identificar informacions culturals de tipus geogràfic, històric, literari, etc.
2. Utilitzar registres, varietats, fórmules i estils adequats a la situació de comunicació, a l'interlocutor i a la intencionalitat comunicativa.
3. Valorar les cultures diferents a la pròpia i mostrar respecte envers altres pobles.
4. Utilitzar el coneixement dels aspectes socioculturals de la llengua francesa, per contrastar-los amb els propis.

Segon curs.

BLOC 1. HABILITATS COMUNICATIVES

1. Identificar la informació global i específica dels missatges orals (diàlegs i converses) sobre temes que siguin familiars per als alumnes i en texts escrits autèntics, senzills i d'extensió limitada (narratius), i ser capaç de predir el significat d'alguns elements a través del context.
2. Participar en intercanvis orals breus, relatius a situacions conegudes. Emprar un llenguatge senzill i incorporar-hi expressions usuals en les relacions socials.
3. Llegir individualment, utilitzant el diccionari amb eficàcia, texts amb l'ajut visual i llibres senzills per a joves, demostrant la comprensió a través d'una tasca específica.
4. Redactar missatges curts i senzills sobre temes quotidians, utilitzant el lèxic i els connectors apropiats perquè siguin comprensibles per al lector. Es tindrà cura dels passos seguits per millorar la producció escrita.

BLOC 2. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

1. Posar en pràctica els coneixements adquirits sobre aspectes formals de la llengua francesa (morfologia, sintaxi i fonologia) tant a través d'activitats contextualitzades segons punts concrets com a través de la seva correcta utilització en les tasques d'expressió oral i escrita.
2. Observar el sistema de la llengua a fi de deduir-ne les regles.
3. Relacionar entre les funcions del llenguatge, conceptes gramaticals i exponents lingüístics.
4. Utilitzar els termes lingüístics bàsics.

3. ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Reconeixer elements socioculturals que es presenten de forma explícita o implícita en els texts treballats i identificar informacions culturals de tipus geogràfic, històric, literari, etc.
2. Utilitzar registres, varietats, fórmules i estils adequats a la situació de comunicació, a l'interlocutor i a la intencionalitat comunicativa.
3. Valorar les cultures diferents a la pròpia i mostrar respecte envers altres

pobles.

4. Utilitzar el coneixement dels aspectes socioculturals de la llengua francesa, per contrastar-los amb els propis.

Tercer curs

1. HABILITATS COMUNICATIVES

1. Extreure la informació global i específica, la idea principal i els detalls més rellevants dels missatges orals (emesos en situacions de comunicació cara a cara o per mitjans de comunicació mecànica) i dels texts escrits autèntics, i ser capaços de realitzar inferències a partir del context.

2. Participar en converses utilitzant les estratègies comunicatives més adequades per comprendre, fer-se comprendre i transmetre informació a algú.

3. Llegir texts de forma extensiva amb diferents finalitats i demostrar la seva comprensió a través d'una tasca.

4. Redactar texts senzills i utilitzar la gramàtica i el lèxic adequats, així com els recursos de cohesió que els facin comprensibles per al lector.

5. Redactar texts breus utilitzant les estratègies i els recursos adequats, perquè les produccions siguin coherents.

2. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

1. Posar en pràctica els coneixements adquirits sobre aspectes formals de la llengua francesa (morfologia, sintaxi, fonologia...).

2. Observar el sistema de la llengua per deduir-ne les regles.

3. Formular de bell nou les regles que s'identifiquin com a errònies.

4. Identificar les diferents formes lingüístiques emprades en funció dels aspectes pragmàtics.

3. ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Interpretar correctament l'ús de les fórmules, normes i comportaments transmesos a través dels texts i tenir interès per ampliar els coneixements culturals.

2. Apreciar l'ús de la llengua estrangera com a mitjà per entrar en contacte amb persones francòfones prenent la iniciativa per comunicar-se i mostrant respecte envers la diversitat cultural i social.

3. Valorar la cultura pròpia a partir del coneixement d'altres cultures i el contrast entre aquestes.

4. Aproximar els missatges que es desitgen transmetre a les característiques particulars de l'interlocutor i respectar les diferències de pronunciació, accent, o grau de coneixement de la llengua francesa.

Quart curs.

1. HABILITATS COMUNICATIVES

1. Extreure informació global i específica, esbrinar idees principals i secundàries en missatges orals i escrits sobre temes propers als alumnes o relacionats amb aspectes quotidians de la cultura i la societat dels països francòfons i en texts escrits autèntics de diferents tipus (descriptius, narratius, argumentatius, explicatius), distingint entre fets i opinions i identificar els principals arguments exposats per l'autor.

2. Llegir de manera autònoma diferents tipus de materials adequant-los a les diverses intencions (consulta, recerca d'informació, lectura detallada, plaer, etc.).

3. Redactar texts amb diferents intencions comunicatives respectant-ne la cohesió i la coherència.

4. Participar en converses utilitzant les estratègies adequades per iniciar, mantenir i fer progressar la conversa, produint un discurs comprensible i adaptat a les característiques de la situació i a la intenció de comunicació.

2. REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

1. Reflexionar sobre les regularitats i les irregularitats de la llengua.

2. Utilitzar de manera conscient els coneixements adquirits per controlar i corregir les produccions pròpies i com a recurs per comprendre'n millor les alienes.

3. Mostrar un grau suficient de conceptualització en relació amb funcions del llenguatge, elements lingüístics, formats i característiques de texts, cohesió i coherència en el discurs.

4. Incorporar conscientment mecanismes d'aprenentatge utilitzats (fer deduccions, induccions, classificar, catalogar, formar paraules) en noves situacions d'aprenentatge.

3. ASPECTES SOCIOCULTURALS

1. Identificar i interpretar les referències culturals, amb suport de claus lingüístiques i no lingüístiques que ajudin a la seva interpretació.

2. Reconèixer elements socioculturals en les informacions que es transmeten pels mitjans de comunicació sobre els esdeveniments d'actualitat.

3. Manifestar sentit crític, tolerància i respecte per les opinions dels altres i les diferències socioculturals.

4. Valorar positivament l'enriquiment que les altres cultures aporten a la pròpia, així com els avantatges que ofereixen els intercanvis intel·lectuals.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Orientacions sobre com aconseguir aprenentatges significatius i funcionals

Poder donar unes orientacions sobre com aconseguir aprenentatges significatius i funcionals que siguin útils per a tot el professorat resulta utòpic, ja que la realitat la trobam dins les aules. Tothom té alumnes que es pareixen però tots són diferents. Cada professor serà qui, segons les característiques i necessitats dels seus alumnes com a grup i individualment, triarà en cada moment: els materials, les eines, la metodologia, la seqüenciació de continguts, els valors... que consideri més útils i oportuns per treballar dins l'aula i així arribar a assolir les quatre destreses bàsiques que al final de l'etapa hauran de saber utilitzar correctament. Per això, trobam dins el currículum els continguts organitzats en blocs i, dins aquests, seran agrupats els conceptes, procediments, actituds, valors i normes que marquen les referències gramaticals, lèxiques i fonètiques que responen a la progressió lògica dins el procés d'apropiació d'un altre idioma en relació amb les capacitats dels alumnes.

A més, per facilitar l'aprenentatge significatiu, els alumnes hauran d'aprendre a reflexionar per ser capaços de transferir els coneixements que ja tenen de la llengua materna i de les altres assignatures i poder-ne incorporar els nous; per això l'alumnat haurà de tenir un rol actiu dins el procés d'ensenyament-aprenentatge amb l'ajut dels professors. Però tampoc no hem d'oblidar que no tots els alumnes aprenen de la mateixa manera ni al mateix ritme i que ho haurem de preveure. A més, l'error, com a element del procés d'ensenyament-aprenentatge, ens facilitarà les dades necessàries per modificar, si cal, les unitats didàctiques. Llavors, aquestes orientacions no seran només generals.

Mesures per facilitar l'aprenentatge de l'alumnat, la seva integració i la seva participació

Des que comença aquesta etapa, l'alumnat va madurant la seva capacitat cognitiva fins assolir-ne un grau molt més elevat quan l'acaba. A poc a poc, s'incrementa la seva capacitat d'autonomia i d'aprenentatge. El procés d'aprenentatge s'ha de centrar en els alumnes. Les activitats que es proposin han de permetre la intervenció activa dels alumnes perquè els nous aprenentatges tinguin com a base allò que els alumnes ja coneixen i, per mitjà de la hipòtesi, potenciïn la reflexió, la presa de decisió i la recerca. Per això, es proposaran activitats diverses quant a complexitat i estratègies d'aprenentatge tenint sempre present la diversitat de l'alumnat i respectant els principis que afavoreixen un aprenentatge significatiu.

El procés d'aprenentatge d'un altre idioma és paral·lel a la presa de contacte amb una altra cultura i, a la vegada, la comparació de la cultura pròpia amb l'estrangera permet trobar-hi els punts comuns i les diferències, entenent que la diferència és positiva i enriquidora.

La llengua francesa serà progressivament el principal vehicle de comunicació a l'aula partint de la consideració que la competència comunicativa mínima per a aquesta etapa ha de permetre intervencions senzilles però actives en intercanvis orals i escrits, així com documents orals i escrits elementals. Seguint en aquesta línia metodològica, es fomentarà la comunicació entre l'alumnat tant en contexts informals com en aquells que requereixen un cert grau de formalitat. Des del punt de vista dels suports didàctics se n'hauran de combinar els pedagògics i els que tendeixen a presentar situacions reals, perquè permeten tasques que activen les estratègies de comunicació i aprenentatge.

Mesures d'atenció als alumnes amb necessitats educatives específiques

A l'inici del curs i al final de cada unitat és indispensable realitzar una avaluació, inicial i contínua, perquè sigui formativa, ja que ens donarà les dades per conèixer el grau d'aprenentatge de cada alumne en un moment puntual. Basant-nos en aquests resultats, serem capaços de cercar les mesures més adients per a cada alumne, fent grups diferents de treball en els desdoblaments amb el suport d'altres professors del departament i amb lectors. Depenent de l'agrupament, es treballaran les estructures gramaticals, l'expressió escrita, la fonètica i l'expressió oral, però cercant sempre l'anivellació del grup. Als alumnes que siguin francòfons, els podem proposar un treball específic per al seu nivell, i pel que fa als que siguin discapacitats, primer es parlarà amb el tutor i la família i després es demanarà suport al departament d'orientació i a les institucions amb les quals aquests alumnes tinguin relació. Aquestes mesures sempre seran una orientació general, perquè el professor davant cada situació serà qui seleccionarà la metodologia més adient a la situació personal dels alumnes que té a classe i a la seva personalitat per fer les adaptacions pertinents basant-se en la programació.

Orientacions i exemplificacions sobre aspectes organitzatius: organització dels espais, distribució del temps, agrupaments i treball d'equip, utilització

de materials i recursos

L'organització de l'espai està supeditada a les possibilitats del centre on el professor desenvolupa la seva tasca. L'espai on es desenvoluparà el procés serà preferentment l'aula, si pot ser l'aula matèria, sense oblidar la possibilitat d'utilitzar l'aula d'informàtica, d'audiovisuals, la biblioteca... El professor intentarà treure'n el màxim profit d'acord amb les característiques de cada grup.

La distribució temporal quedarà manifesta en la programació.

De tot el professorat és conegut que segons quin sigui el tipus d'activitat que treballen a l'aula, els alumnes l'hauran de fer individualment o en grups (preparació d'exposicions, de debats, enquestes...). Per facilitar aquests agrupaments dins l'aula és necessari un mobiliari que es pugui moure amb facilitat ja que els grups canviaran d'una activitat a l'altra. Els agrupaments també ens ajudaran a establir relacions aleatòries: el fet de treballar en grups formats per ells mateixos farà que hi hagi una major competitivitat entre ells, impulsant-los a un esforç de superació personal i de grup.

Els materials i els recursos que emprem hauran de ser de tot tipus. Poden ser materials tradicionals però també podem fer ús dels mitjans de comunicació i les noves tecnologies. Aquests seran variats i abundants perquè no hi ha un material que s'adapti totalment a les necessitats de l'alumnat. A més, com allò que cerquem és la participació de l'alumnat perquè estigui motivat, seran ells i el professor els encarregats d'oferir-lo a la classe i, després d'una posada en comú, es triarà el més apropiat per a cada activitat i, finalment, el professor en farà les adaptacions necessàries, en funció del nivell.

Orientacions sobre materials didàctics i curriculars

Qualsevol objecte pot arribar a ser un material didàctic útil. Dependrà de la situació en què ens trobem. Al material clàssic que s'ha utilitzat i que utilitzam (llibres de text, llibres de lectura, mapes, dépliant, magnetòfon, vídeo, ràdio, retroprojector...) s'hi podran afegir les noves tecnologies (ordinador, televisió per antena parabòlica, la xarxa d'Internet...). Aquests materials permetran una major exposició de la realitat del francès en pràcticament totes les seves formes de producció perquè els alumnes estiguin motivats i estimulats, surtin de la rutina de classe i cerquin altres materials que personalment els motivin per arribar al màxim de situacions d'intercanvi comunicatiu. Dins aquesta varietat de documents s'ha de tenir en compte que les activitats de percepció, lectura i interpretació han de ser nombroses per acumular un bagatge lingüístic important.

Orientacions sobre recursos necessaris

Els recursos són molt variats i cada professor haurà de triar el més adequat a cada nivell i a les característiques de l'aula. Tenim recursos molt generals com són: els llibres de text, les programacions i les unitats didàctiques... N'hi ha de molt específics com la gramàtica, la fonètica, la civilització... També n'hi ha de complementaris com és el cas dels diccionaris. N'hi ha de basats en les noves tecnologies. Dins els recursos, hem de cercar l'equilibri entre tots. Com a professionals, haurem de seleccionar, en cada moment i depenent de l'activitat que haguem de realitzar, el que sigui més indicat per al grup de treball. Al mateix temps, hauríem de manejar més d'un recurs per una mateixa activitat per tal d'afavorir els diferents tipus d'aprenentatge que els alumnes tenen, és a dir, si és més visual, auditiu, més estructural... D'aquesta manera la majoria dels alumnes arribaran a construir els aprenentatges significatius més fàcilment.

Orientacions sobre el procés d'ensenyament-aprenentatge

La metodologia de l'ensenyament de les llengües estrangeres ha canviat, canvia i continuarà canviant. Els mètodes emprats en l'antiguitat no tenen gaire a veure amb els actuals, ja que en lloc d'una repetició de fórmules i traduccions s'ha donat més importància a l'acte de comunicació. La societat ha evolucionat i els mètodes també. Als nostres dies els mitjans de comunicació i les noves tecnologies tenen molta importància, i aquests canvis s'han de reflectir dins l'ensenyament-aprenentatge d'una llengua estrangera; sense deixar de banda l'oferta cultural de la nostra comunitat en llengua francesa i l'intercanvi directe amb persones natives.

Tampoc no hem d'oblidar que, en aquesta etapa, l'alumnat que comença l'ESO és un alumnat preadolescent i quan finalitza l'etapa es troba en plena adolescència; per tant, és una etapa de canvis profunds en la seva personalitat i la seva relació amb el món i, com

que el currículum és obert i flexible, podem fer-hi les variacions pertinents basant-les en les necessitats i els interessos dels alumnes.

Les activitats comunicatives orals i escrites es referiran a les funcions lingüístiques fonamentals d'aplicació progressiva segons el nivell de què es tracti. Per aconseguir aquest propòsit es facilitaran les eines gramaticals adients.

La reflexió lingüística es referirà als aspectes comunicatius i, sobretot, a la comparació entre determinats aspectes de les llengües conegudes.

L'error i, per tant, l'autocorrecció ha de ser presentat com a inherent en el procés d'aprenentatge.

El caràcter de l'ensenyament de la llengua francesa té un caire instrumental i globalitzador, cosa que permet a l'alumnat treballar temes d'una manera interdisciplinària, com també tractar els diferents valors.

El professor haurà de ser el motor i el dinamitzador del grup. El seu rol serà de

dinamitzador, de negociador i transmissor de valors, i crearà un bon clima de confiança perquè la dinàmica del grup sigui activa. Progressivament crearà hàbits de treball i fomentarà el treball en grup com també l'autonomia de l'alumnat. Com a transmissor de valors, el professor estimularà l'autoconfiança i l'autonomia, molt importants en el tractament de l'error i de l'autocorrecció; perquè en finalitzar l'etapa siguin persones adultes i autònomes, capaces de prendre decisions i reflexionar sobre el seu aprenentatge.

Orientacions sobre els procediments i instruments d'avaluació de l'alumnat

L'avaluació serà contínua i diferenciada. Es desenvoluparà d'una manera cíclica i acumulativa. Per això, serà important la revisió constant de les produccions i la reutilització permanent de les adquisicions.

Els elements d'avaluació seran homogenis respecte a les activitats de classe.

L'avaluació és un procés continu s'ha de conèixer en cada moment el grau d'assoliment dels objectius fixats en la programació.

L'avaluació inicial servirà per determinar quins són els coneixements estratègics i les capacitats de l'alumnat per estructurar l'avaluació i aconseguir els objectius previstos.

L'avaluació sumatòria indicarà el grau de consecució obtingut per cada alumne respecte als objectius proposats i a partir de quines capacitats i de quin grau de dificultat es podran afrontar els nous continguts.

L'autoavaluació serà una part important dins el procés d'avaluació, perquè permet a l'alumnat saber quin tipus de coneixements ha assolit, quins mecanismes d'aprenentatge ha seguit i quins són els continguts que ha de reforçar. La coavaluació també serà una part important d'aquest procés. És un instrument útil per identificar les dificultats sorgides en una tasca o activitat concreta i alhora implica en major mesura l'alumnat en el seu propi procés d'aprenentatge.

La freqüència i la periodicitat de l'avaluació serà constant al llarg del procés d'aprenentatge i es desenvoluparà d'una manera cíclica i acumulativa. La revisió de les produccions i la reutilització de les adquisicions ajudaran a aquesta avaluació contínua.

Els instruments d'avaluació seran diferents segons que s'avaluin els conceptes, els procediments o les actituds. Les actituds s'avaluaran a partir de l'observació global de les actuacions a l'aula de l'alumnat. Els conceptes i els procediments es poden avaluar mitjançant una sèrie de tècniques i mitjans que són: observacions dels quaderns, resolució dels exercicis específics, producció de texts escrits i orals, simulacions, exposició de temes, diàlegs, entrevistes, etc.

Finalment, l'avaluació forma part intrínseca del procés d'aprenentatge i contribueix a reforçar els progressos i aclarir els errors o les mancances; ajuda el professorat a replantejar-se la seva actuació didàctica, i situa l'alumnat en la seva pròpia trajectòria i el motiva a participar de manera activa en l'aprenentatge.

Orientacions sobre la seqüenciació de continguts

Com que correspon al primer nivell de concreció, els continguts es presenten dividits en tots els cursos de la mateixa manera, és a dir, de primer a quart trobem tres grans blocs en els quals s'agrupen conceptes, procediments i actituds, valors i normes, que engloben les quatre destreses bàsiques.

Es recomana seguir l'ordre establert, ja que respon a una progressió lògica dins el plantejament de l'assignatura. Els continguts de segon, tercer i quart es basen en els precedents i així successivament.

La comunicació és el més important en la distribució dels continguts i així les activitats comunicatives orals i escrites es referiran a les grans funcions lingüístiques fonamentals: la descripció, la narració, l'explicació, l'exposició i l'argumentació, les instruccions i la negociació. Per aconseguir aquest propòsit es facilitaran a l'alumnat les eines gramaticals adients. Tot és necessari i no hi ha un bloc més important que un altre. Perquè l'alumnat arribi a assolir els continguts d'aquesta etapa s'haurà de fer un ús eclèctic dels diferents mètodes coneguts en l'ensenyament de llengües estrangeres.

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans (la pau, la solidaritat, l'educació ambiental...)

L'alumnat, des que comença l'escola, és receptor no tan sols de continguts de les assignatures en si, sinó també de continguts no directament inclosos en els conceptuals, però igualment importants.

L'estudi d'una llengua estrangera li permet, pel seu caràcter globalitzador, treballar temes d'una manera interdisciplinària i tractar els diferents valors. Per tant, es tractaran sempre que se'n tenguí l'oportunitat i s'integraran com una part més del currículum. Es tindrà cura d'escollir els documents i suports de treball no tan sols pel seu interès lingüístic sinó també cultural. Els temes triats es relacionaran amb els temes importants de la societat actual i de les unitats. De fet, molts dels textos que apareixen en els mètodes recullen aquests continguts, que s'hi podran aprofundir i discutir dins l'aula. Així, des de la pau fins a l'educació per la igualtat d'oportunitats o la construcció europea, el francès com assignatura podrà incloure qualsevol d'aquests continguts, temes relacionats amb altres assignatures, amb la nostra comunitat i qualsevol altre tema relacionat amb el que succeeix al nostre voltant.

Aquests valors podran ser treballats dins i fora de l'aula mitjançant: material escrit, audiovisual i de les noves tecnologies, amb persones directament relacionades amb els temes, debats, conferències, diàlegs, intercanvis...

MATEMÀTIQUES

1. INTRODUCCIÓ

Les matemàtiques, dins l'educació secundària obligatòria, han de traduir i precisar, en un conjunt d'objectius i continguts concrets, les intencions globals expressades pels objectius generals de l'etapa. L'anàlisi de la cultura, de la naturalesa humana i de la societat dona criteris que permeten concretar els grans objectius o finalitats de l'educació.

Una lectura atenta dels objectius generals de l'etapa ens permet inferir quins són els trets fonamentals que haurà de tenir l'educació matemàtica, quin és el paper que les matemàtiques tenen en el desenvolupament de les capacitats generals que l'alumnat ha de treballar al llarg de l'etapa.

Des de la classe de matemàtiques l'alumnat haurà de treballar fonamentalment per tal de desenvolupar les capacitats generals següents:

1. Interpretar i produir missatges amb propietat, autonomia i creativitat, utilitzant codis científics i tècnics, a fi d'enriquir les pròpies possibilitats de comunicació i de reflexió sobre els processos implicats en el seu ús.
2. Elaborar estratègies d'identificació i resolució de problemes mitjançant procediments intuïtius i de raonament lògic, a fi de contrastar-los i reflexionar sobre el procés seguit i el resultat obtingut.
3. Obtenir i relacionar informació i tractar-la de forma autònoma i crítica, a través de metodologies i instruments tecnològics apropiats, i transmetre-la als altres de forma organitzada i intel·ligible.
4. Formar-se una imatge ajustada de si mateix, de les pròpies característiques i possibilitats, per desenvolupar un nivell d'autoestima que permeti encaminar de manera autònoma i equilibrada les activitats, valorant l'esforç i la superació de dificultats.
5. Esbrinar i valorar el desenvolupament científic i tecnològic, les seves aplicacions i repercussions sobre el medi físic, la societat i les persones, tenint en compte els reptes del futur, i utilitzar les noves tecnologies de la informació i de la comunicació en els processos d'ensenyament-aprenentatge.
6. Adquirir i desenvolupar hàbits de respecte i disciplina com a condició necessària per a una realització eficaç de les tasques educatives.

L'anàlisi de la disciplina, de la naturalesa del coneixement matemàtic i de les seves característiques proporciona criteris per a la selecció de continguts i per a la concreció d'objectius.

No hi ha una única definició de les matemàtiques, n'hi ha moltes: un llenguatge, una estructura lògica, un conjunt de coneixements sobre els nombres i l'espai, una sèrie de mètodes per extreure conclusions, una eina que permet el coneixement del món material, una activitat intel·lectual. Segons la visió o definició que s'hagi adoptat, han sorgit històricament enfocaments molt diferents en les matemàtiques escolars.

Com a ciència constituïda, les matemàtiques es caracteritzen per la seva precisió, pel seu rigor i pel seu formalisme i caràcter deductiu i axiomàtic. Tanmateix, la revisió epistemològica de la disciplina ens obliga a reconèixer que aquest és el punt d'arribada i que el procés de construcció del coneixement matemàtic està lligat sovint a altres capacitats dels humans, com són les capacitats per establir relacions entre objectes o situacions i les d'observar, classificar o inferir.

La presentació de les matemàtiques com a ciències purament deductives implica concebre-les com un producte ja elaborat, cosa que s'ha de compaginar amb la consideració del procés inductiu i constructiu que també les caracteritza. L'especial transcendència que té el procés, tant històric com personal, de construcció empírica del coneixement matemàtic convida a ressaltar-lo.

Es pretén així que la matemàtica sigui entesa com una ciència en permanent evolució, és a dir, com un conjunt de coneixements que han anat canviant des de la seva gènesi per adaptar-se a les característiques de les situacions i a les necessitats de cada època.

Les matemàtiques constitueixen avui un conjunt ampli de models i procediments d'anàlisi, càlcul, mesura i estimació respecte de les relacions necessàries entre molts d'aspectes de la realitat, no solament espacials i quantitatives.

L'exactitud, tradicionalment considerada la qualitat més rellevant de les matemàtiques, ha de ser compartida amb altres potencialitats com ara la probabilitat, l'estimació de resultats i l'aproximació. Les matemàtiques escolars han de potenciar aquest doble enfocament i no insistir únicament en una de les cares de la moneda.

En el desenvolupament de l'aprenentatge matemàtic en l'infant i l'adolescent tenen una gran importància l'experiència i la inducció. A través d'operacions concretes com ara comptar, comparar, classificar, relacionar i representar, es van adquirint representacions lògiques i matemàtiques que, més endavant, valdran per si mateixes i seran susceptibles de formalització en un sistema deductiu. D'altra banda, la perspectiva històrica posa de manifest que les matemàtiques han evolucionat en interdependència amb altres coneixements i amb la necessitat de resoldre determinats problemes pràctics.

Les capacitats més intrínsecament relacionades amb l'activitat pròpia de la matemàtica fan referència a l'ús dels diversos llenguatges. Nombres, lletres, taules, gràfics, etc., són útils per representar de forma precisa informacions de naturalesa molt diversa, per posar de manifest determinades característiques i

relacions no directament observables i, a més, permeten fer previsions.

Per altra banda, la sistematització de les observacions, la classificació i l'ordenació de les dades obtingudes i la detecció i l'establiment de les relacions que puguin existir en conjunts de dades proporcionaran a l'alumnat uns instruments que li permetran un grau de precisió i de rigor més elevat, tant en l'anàlisi que faci de la realitat com en la seva pròpia expressió.

A l'educació secundària obligatòria, l'alumnat continua un procés de construcció del coneixement matemàtic que ja ha assolit nivells considerables de desenvolupament al final de l'educació primària. D'altra banda, el desenvolupament de la capacitat cognitiva general de l'alumnat en aquests anys i, en concret, la possibilitat de realitzar raonaments de tipus formal, obre noves possibilitats per avançar de manera significativa en aquell procés, assegurant nivells intermedis d'abstracció, simbolització i formalització.

En primer lloc, la capacitat que l'adolescent té d'abstreure relacions i realitzar inferències, no tan sols a partir d'operacions concretes amb objectes físics, com al nivell anterior, sinó també a partir d'operacions sobre representacions simbòliques d'aquests objectes, permet de fer avanços substancials en el coneixement matemàtic. En segon lloc, la capacitat de l'adolescent de transcendir les informacions concretes sobre la realitat i les dades de l'experiència immediata, donant entrada a conjetures i hipòtesis com a forma de pensament i de raonament, fa possible la introducció del raonament hipoteticodeductiu i obre una via d'accés als components més formals del coneixement matemàtic.

No obstant això, és necessari reconèixer que els continguts més complexos, formals i deductius de les matemàtiques continuen estant fora de l'abast de les possibilitats de la comprensió de l'alumnat, fins i tot al final de l'educació obligatòria.

En aquesta etapa continuen mantenint la seva vigència els principis generals de concedir prioritat al treball pràctic i intuïtiu, de potenciar el càlcul mental i la capacitat d'estimació de resultats i magnituds, d'introduir les notacions simbòliques i les formalitzacions a partir de l'interès pels conceptes en contextos significatius i la necessitat d'acudir als procediments matemàtics, d'utilitzar activitats de grup que afavoreixin la discussió, la confrontació i la reflexió sobre les experiències matemàtiques, de prestar atenció al desenvolupament d'estratègies personals de resolució de problemes i d'utilitzar diferents àmbits d'activitat dels alumnes, dins i fora de l'escola, com a font d'experiències matemàtiques. D'aquesta manera l'aprenentatge de les matemàtiques contribuirà a desenvolupar les capacitats cognitives que caracteritzen el pensament formal.

Això no obstant, la capacitat d'aplicar coneixements matemàtics no depèn només dels continguts considerats, sinó de la manera com han estat construïts i utilitzats a l'escola. Es considera important que es valori d'una manera especial el caràcter instrumental de la matemàtica, no tan sols altres trets que també la caracteritzen, com són el potencial logicodeductiu, la capacitat d'abstracció formal, etc.

El tractament i desenvolupament d'altres disciplines científiques i de les mateixes matemàtiques necessita una mínima eina matemàtica. No basta presentar als alumnes una quantitat important d'eines matemàtiques, sinó que és imprescindible el seu ús adient en diverses situacions.

L'activitat matemàtica també contribueix al desenvolupament de diferents capacitats de tipus actitudinal i d'equilibri personal. Els coneixements matemàtics han de ser aplicats de manera creativa, és a dir, no mimètica ni repetitiva, a fi que siguin útils per afrontar situacions noves i no tan sols aquelles que són pràcticament idèntiques a les que ja s'han treballat amb anterioritat. Els coneixements matemàtics també han de ser útils per interpretar raonadament i amb esperit crític aquells aspectes de la informació rebuda de l'entorn que són analitzables des d'un punt de vista matemàtic.

Es remarca la necessitat de tenir constància per perseverar en la recerca de solucions quan la situació ho exigeixi, com també tenir la suficient flexibilitat per canviar d'estratègia quan la que se seguia esdevengui estèril.

Juntament amb la finalitat formativa, les matemàtiques escolars tenen una clara finalitat utilitària i pràctica. S'ha de destacar el valor funcional que posseeixen com a conjunt de procediments per resoldre problemes en camps molt diferents. Aquest caràcter funcional és indissociable i complementari del formatiu. És necessari relacionar els continguts de l'aprenentatge de les matemàtiques amb l'experiència dels alumnes, com també presentar-los i ensenyar-los en un context de resolució de problemes.

Actualment, les innovacions tecnològiques -d'una banda la calculadora i, d'altra banda, les possibilitats dels ordinadors referents al càlcul, les gràfiques i la rapidesa per simular situacions reals-, que s'han de començar a utilitzar en el moment adequat, s'han de tenir en compte tant a l'hora de la selecció de continguts com en la metodologia de l'ensenyament.

Sense necessitat d'un gran esforç suplementari, l'ensenyament de les matemàtiques pot participar en el tractament d'altres valors del currículum escolar, com l'educació viària, l'educació per la pau, l'educació ambiental, l'educació del consum, l'educació moral i cívica o l'educació per la salut, ja que tots aquests valors ofereixen aspectes quantificables o d'interpretació de dades, gràfics o taules, o d'organització d'informació, resolució de problemes reals, etc.

Els continguts de les matemàtiques en aquesta etapa no han d'estar regits tan sols pel seu valor de preparació per als coneixements que hagin d'adquirir-se en trams posteriors, no obligatoris, de l'ensenyament, sinó pel valor intrínsec de la formació que aporten i de la seva necessitat per viure en una societat que cada dia incorpora més conceptes i procediments matemàtics.

Es fa difícil precisar quines són i, sobretot, quines seran les necessitats matemà-

tiques d'un ciutadà adult en la societat actual i futura. La rapidesa amb què es produeixen els canvis tecnològics i científics, com també la seva imprevisibilitat, fan impossible tal predicció. Només sembla possible preveure que seran unes necessitats canviants, la qual cosa també es pot afirmar pel que fa a la preparació necessària per a l'ensenyament superior. En conseqüència, en el currículum bàsic de l'ensenyament obligatori els continguts han de ser els més generals del coneixement matemàtic, però donant un lloc de prioritat als procediments o maneres de saber fer matemàtiques, ja que presumiblement aquesta serà la preparació que l'estudiant podrà fer servir al llarg de la seva vida a mesura que es vagi enfrontant amb els canvis.

Dins l'àmbit de les actituds, una part important d'aquesta formació la constitueix el fet d'adquirir i desenvolupar una actitud adequada relacionada amb els hàbits de treball, la curiositat i l'interès per investigar i resoldre problemes, amb la creativitat en la formulació de conjectures, amb la flexibilitat per canviar el propi punt de vista, amb la confiança en la pròpia capacitat d'aprendre i de fer front a situacions desconegudes. D'altra banda, l'alumne ha d'aprendre a apreciar la utilitat dels diferents continguts matemàtics per resoldre problemes en molts d'àmbits diversos i en altres branques del coneixement i fins i tot a apreciar la pròpia bellesa i potència dels mètodes apresos.

S'han pres els continguts de matemàtiques treballats i els objectius fixats durant l'ensenyament primari com a punt de referència d'aquest disseny. No ha d'estranyar el fet de constatar que hi ha continguts que ja són presents en l'ensenyament primari. En totes les assignatures, però especialment en la de matemàtiques, cal que al llarg del procés d'aprenentatge un mateix contingut es vagi representant en diverses ocasions, amb graus de dificultat i generalització cada vegada creixent, per tal que es vagi assimilant i afermant de manera sòlida i funcional en el bagatge cognitiu de cada alumne.

Els cursos tercer i quart

La Llei orgànica de qualitat de l'educació permet organitzar l'ensenyament, en els cursos tercer i quart de l'ESO, en diferents itineraris formatius, d'idèntic valor acadèmic. Per això cal oferir dues opcions de les matemàtiques, assignatura considerada instrumental bàsica, adaptades als nous itineraris i que donin resposta als interessos i actituds de l'alumnat dels dos darrers cursos d'aquesta etapa educativa.

A tercer curs hi ha dos itineraris diferenciats: el tecnològic, amb les matemàtiques A, i el científicohumanístic, amb les matemàtiques B.

A quart curs són tres els itineraris: el tecnològic, amb les matemàtiques A, el científic, amb les matemàtiques B, i l'humanístic, amb les matemàtiques A o B.

Opció A

Els continguts de les matemàtiques de tercer i quart d'aquesta opció s'orientaran cap a un desenvolupament més pràctic i operacional dels coneixements bàsics de l'assignatura. Així, s'ofereix a l'alumnat que cursa aquesta opció resoldre problemes relatius a la vida quotidiana o a altres àmbits del coneixement i que suposin una ajuda a l'aprenentatge i a les aplicacions tecnològiques de les matemàtiques.

Haurà de tenir especial importància la capacitat de poder incorporar al llenguatge habitual els elements matemàtics que permeten analitzar i interpretar la realitat. S'haurà de limitar l'ús de representacions simbòliques i, en general, de formalismes no estrictament necessaris.

Hi ha uns determinats continguts que tenen més relació amb aquesta opció: per exemple, els referits a la lectura i interpretació de gràfics (mapes i plànols, gràfics estadístics i funcionals, etc.). En el tractament de la proporcionalitat, s'hauran de treballar aspectes com els nombres, els índexs o l'interès; en la resolució de problemes, s'hauran de treballar estratègies més properes al significat del que s'està fent. Un valor com és el de l'educació del consumidor pot tenir una incidència important en aquesta opció; per exemple, la publicitat, els aspectes econòmics presents en el consum, la mesura o l'atzar són alguns dels aspectes que es poden tractar.

Opció B

Aquesta opció està adreçada als alumnes que tenen un interès elevat per les matemàtiques en funció d'un futur professional en el qual aquestes els seran necessàries. També serà l'opció d'aquell alumnat que manifesti un cert gust per l'activitat matemàtica en ella mateixa. Pot tenir una orientació més «disciplinària», i s'hi haurà de donar més pes als aspectes formals.

Hi ha determinats continguts que es poden considerar propis d'aquesta opció. La capacitat d'utilitzar amb més fluïdesa els símbols i les expressions algebraïques possibilita la inclusió de determinades destreses com ara són la solució algebraica d'equacions de segon grau i fins i tot el concepte de solució d'una equació general per altres mètodes. L'estudi de les relacions funcionals es pot ampliar a un rang més ampli d'aquestes. La taxa de variació mitjana és un contingut propi d'aquesta opció.

Dins l'àmbit de la mesura hi ha l'estudi de les raons trigonomètriques i les relacions entre elles, així com els procediments lligats a aquestes, els quals permeten l'obtenció indirecta d'angles i longituds. La iniciació a la geometria analítica estarà lligada en aquesta opció als conceptes bàsics dels vectors i les operacions de suma de vectors i producte per un escalar.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament de les matemàtiques en l'etapa de l'educació secundària obligatòria té com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Emprar les diferents formes de pensament lògic en els diferents àmbits de l'activitat humana.
2. Emprar, quan convengui, diferents llenguatges matemàtics (algebraic, estadístic, geomètric, gràfic, etc.), perquè les seves possibilitats expressives i de raonament millorin en rigor i precisió.
3. Quantificar aquells aspectes de la realitat que permetin interpretar-la millor, utilitzant tècniques de recollida de dades, procediments de mesura, diferents classes de nombres i mitjançant la realització dels càlculs adients a cada situació.
4. Conèixer i utilitzar les diferents formes d'argumentació pròpies de l'expressió matemàtica (numèrica, gràfica, lògica, probabilística) amb la finalitat de comunicar i comprendre missatges de contingut matemàtic o científic.
5. Identificar les formes i relacions espacials que es presenten en la realitat, analitzant les propietats i relacions geomètriques implicades i valorant la bellesa que generen.
6. Utilitzar tècniques matemàtiques senzilles de recollida de dades per obtenir informació sobre fenòmens diversos, per representar-les de forma gràfica i numèrica i per formar-se'n un judici.
7. Identificar els elements matemàtics (dades estadístiques, gràfics, plànols, càlculs...), presents a les notícies, opinions, publicitat, etc., i analitzar-ne críticament la funció.
8. Emprar amb fluïdesa i familiaritat els mitjans tecnològics (calculadores i ordinadors) que faciliten les tasques de càlcul i de representació, amb actitud crítica i de manera adequada a la complexitat de la situació.
9. Actuar en la resolució de problemes d'acord amb els mètodes propis de l'activitat matemàtica, com ara l'exploració sistemàtica d'alternatives, la precisió en el llenguatge, la flexibilitat per modificar els punts de vista o la perseverança a l'hora de cercar solucions.
10. Identificar i resoldre problemes emprant diferents estratègies, des de la intuïció fins als algorismes, per a l'anàlisi de situacions concretes, utilitzant diferents recursos i procediments i valorant la conveniència de les estratègies utilitzades, segons l'anàlisi dels resultats.
11. Conèixer i valorar les pròpies habilitats matemàtiques per fer front a les situacions que en requereixen la utilització o que permeten gaudir dels aspectes creatius, manipulatiu o estètics de les matemàtiques.
12. Valorar especialment el caràcter instrumental de la matemàtica en altres camps del coneixement.
13. Integrar els coneixements matemàtics en el conjunt de coneixements que l'alumnat ha d'assolir durant l'educació secundària obligatòria.

3. CONTINGUTS

Els continguts tenen com a característica més important estar classificats en tres tipus: conceptes, procediments i actituds, valors i normes, que com a tals han de ser programats per ensenyar i aprendre. No és estrany, per exemple, trobar un mateix contingut com a procediment i com a concepte, la qual cosa significa que hi ha d'haver activitats preparades amb totes dues finalitats.

L'ensenyament de les matemàtiques ha estat tradicionalment lligat a l'ensenyament dels conceptes i procediments; les actituds, valors i normes han format part del currículum ocult. Es pretén que siguin explícits i que com a tals formin part de les programacions de l'aula. Hi ha actituds, valors i normes que són de tipus general i n'hi ha que són més específics de cadascun dels blocs.

Actituds, valors i normes generals

1. Disposició favorable a la realització de diferents tasques d'exercitació sistemàtica destinades a consolidar la utilització de les diferents tècniques.
2. Autoestima i confiança en la pròpia capacitat d'usar els coneixements matemàtics adquirits per a la resolució de situacions i problemes.
3. Perseverança i flexibilitat en la recerca de la solució dels problemes.
4. Disposició favorable a la revisió de qualsevol resultat.
5. Interès i respecte per les estratègies i solucions diferents de les pròpies.
6. Sensibilitat i gust per la presentació clara i ordenada del procés seguit i dels resultats obtinguts en problemes i càlculs numèrics.
7. Curiositat per la història i el desenvolupament del coneixement matemàtic.

Actituds, valors i normes específics

1. Valoració positiva de la simplicitat, precisió i utilitat del llenguatge numèric i algebraic per representar, comunicar o resoldre diferents situacions.
2. Incorporació del llenguatge numèric, del càlcul i de l'estimació de quantitats a la forma de procedir habitual.
3. Curiositat i interès per fer front a situacions de tipus numèric i a la investigació de regularitats i relacions que apareixen dins un determinat conjunt numèric.

4. Interès per utilitzar el llenguatge geomètric en les descripcions verbals de les formes geomètriques.
5. Curiositat i interès per la recerca sobre formes, configuracions i relacions geomètriques.
6. Sensibilitat enfront de les qualitats estètiques de les formes geomètriques.
7. Valoració de la utilitat de la mesura per transmetre informacions relatives a l'entorn.
8. Valoració de les tècniques de mesura indirecta com a mitjà senzill per mesurar algunes magnituds.
9. Incorporació al llenguatge quotidià dels termes de la mesura per descriure objectes, distàncies i temps.
10. Revisió sistemàtica dels resultats de les mesures directes o indirectes, amb l'acceptació o rebuig consegüents segons s'adeqüin o no al resultat esperat.
11. Hàbit d'expressar els resultats numèrics obtinguts de les mesures, manifestant les unitats de mesura emprades.
12. Reconeixement i valoració de la utilitat del llenguatge gràfic i estadístic per representar i resoldre problemes de la vida quotidiana i del coneixement científic.
13. Interès i valoració crítica de l'ús del llenguatge gràfic i estadístic en informacions i argumentacions.
14. Curiositat per investigar relacions entre les magnituds o els fenòmens.
15. Sensibilitat i gust per la precisió, l'ordre i la claredat en el tractament i presentació de dades i resultats relatius a observacions, experiències i enquestes.
16. Reconeixement i valoració de les matemàtiques per predir, descriure i interpretar situacions no deterministes.
17. Sentit crític enfront de les creences i informacions sobre fenòmens aleatoris i la probabilitat.

Primer curs

ARITMÈTICA I ÀLGEBRA

Conceptes

1. Operacions.
 - Significat i aplicació de les operacions suma, resta, multiplicació i divisió en els conjunts numèrics treballats.
 - Jerarquia de les operacions. Parèntesis.
2. Significat i ús de les potències d'exponent natural, arrel quadrada exacta. Nombres naturals, fraccionaris i decimals.
 - Significat, ús i notació: comptar, calcular i mesurar, expressar quantitats i magnituds.
 - Nombres fraccionaris. Identificació dels nombres decimals, fraccions i percentatges.
 - Notacions numèriques.
 - Codificació.
 - Sistema de numeració decimal.
 - L'euro.
 - L'arrel quadrada exacta.
3. Relacions entre nombres.
 - Ordenació i representació dels nombres naturals i fraccionaris senzills sobre la recta.
 - La relació múltiple/divisor.
4. Magnituds directament proporcionals.
 - Proporcionalitat numèrica en diferents contextos.
 - Expressions usuales de la proporcionalitat: tant per un, percentatges, tant per mil, factors de proporcionalitat.
5. Aproximació i estimació de quantitats.
 - Aproximació d'un nombre per un altre de més senzill.
 - Estimacions, aproximacions i errors.
6. Mesura de magnituds.
 - La mesura com a informació quantitativa de dimensió i de temps.
 - Unitats de mesura.
 - Unitats de mesura tradicionals pròpies de la zona.
7. Sistema mètric decimal.
8. Instruments de mesura. Precisió.
 - Instruments de mesura d'ús comú i tradicionals a la zona.
9. Algorismes bàsics i instruments de càlcul.
 - Algorismes per operar amb nombres naturals, decimals i fraccionaris senzills i per al càlcul amb percentatges.
 - Aplicacions de la calculadora i altres tecnologies al càlcul numèric.
 - Algorismes per al càlcul mental.

Procediments

1. Interpretació i utilització dels nombres, les operacions i les aproximacions en diferents contextos.
2. Interpretació i elaboració de codis i taules, numèrics i alfanumèrics, per generar i transmetre informació.
3. Representació sobre la recta, o amb figures i diagrames, dels diferents nombres, naturals, decimals i fraccionaris senzills.
4. Utilització dels diagrames i les figures geomètriques per a la comprovació de

proprietats numèriques.

5. Utilització de la calculadora i altres mitjans tecnològics per a la comprovació de conjectures i l'avaluació d'expressions numèriques.
6. Plantejament oral i escrit de problemes numèrics. Resolució de problemes emprant els nombres i les diferents operacions.
7. Interpretació i utilització del signe = en diferents expressions numèriques.
8. Ús de l'equivalència entre les diferents expressions numèriques per utilitzar la millor aproximació en cada cas.
9. Utilització dels algorismes suma, resta, multiplicació i divisió amb naturals, decimals i fraccionaris senzills.
10. Utilització dels diferents procediments (tant per cent, regla de tres, factors de conversió, taules i gràfics) per fer càlculs de proporcionalitat.
11. Ús de la calculadora per estudiar les propietats dels nombres i de les operacions entre aquests.
12. Utilització de la calculadora, segons la complexitat del càlcul numèric i la precisió demanada.
13. Utilització de diferents estratègies per efectuar càlculs mentalment i per escrit de manera senzilla i per fer estimacions.
14. Aplicació de la jerarquia de les operacions i de les seves propietats, com també dels parèntesis, per efectuar càlculs senzills
15. Resolució de problemes numèrics, identificant les dades i triant la forma de càlcul més adequada i l'expressió dels resultats amb la precisió apropiada a cada cas.

GEOMETRIA

Conceptes

1. Elements i organització del pla.
 - Elements bàsics: punts, rectes.
 - Relacions d'incidència i paral·lelisme.
 - Sistemes de referència: coordenades cartesianes.
2. Figures planes.
 - Descripció i construcció.
 - Diversos criteris de classificació de figures planes.
 - Elements característics dels polígons.
3. Fórmules per al càlcul de longitud, perímetres i àrees de les figures planes elementals.

Procediments

1. Utilització de símbols i vocabulari geomètric per descriure situacions, formes o propietats.
2. Classificació de figures atenent diferents criteris.
3. Classificació de figures i cossos atenent diferents criteris.
4. Utilització de instruments habituals de dibuix.
5. Descomposició de figures en altres de més senzilles per al càlcul d'àrees i perímetres.
6. Utilització del sistema de referència per situar i localitzar objectes.
7. Construcció de models geomètrics utilitzant diferents materials.
8. Descripció verbal de problemes geomètrics, esquemes, plànols i maquetes en el pla.
9. Utilització de programes d'ordinador per generar figures geomètriques, comprovar relacions i propietats.

TAULES I GRÀFICS

Procediments

1. Interpretació i elaboració de taules numèriques a partir de dades o gràfics, tenint en compte el fenomen al qual es refereixen.
2. Interpretació i lectura de gràfics relacionats amb fenòmens naturals, la vida quotidiana i el món de la informació.
3. Detecció d'errors i fal·làcies en el llenguatge gràfic.

Segon curs

ARITMÈTICA I ÀLGEBRA

Conceptes

1. Nombres naturals.
 - Relació de divisibilitat.
 - MCD i MCM.
2. Nombres enters.
 - Significat, ús i notació.
3. Operacions.
 - Significat i aplicació de les operacions suma, resta, multiplicació i divisió en el conjunt dels nombres enters, les fraccions i els decimals.
 - Ordenació i representació dels nombres enters sobre la recta.
 - Jerarquia de les operacions. Parèntesis.
4. Aproximació i estimació de quantitats.

- Aproximació d'un nombre per un altre de més senzill.
- Estimacions, aproximacions i errors.
- 5. Significat i ús de les potències, arrel quadrada aproximada.
- 6. Algorismes bàsics i instruments de càlcul.
- Algorismes per operar amb nombres enters, decimals i fraccionaris i per al càlcul amb percentatges.
- Aplicacions de la calculadora i altres tecnologies al càlcul numèric.
- Algorismes per al càlcul mental.
- 7. Sistemes de mesura.
- Ampliació del sistema mètric decimal: unitats de longitud, de capacitat, de volum, de superfície, de masses.
- 8. Mesura d'angles.
- Sistema sexagesimal.
- Mesura d'angles plans.
- 9. Mesura del temps.
- 10. Precisió i estimació de les mesures.
- 11. Magnituds directament i inversament proporcionals.
- 12. Percentatges.
- 13. Significat i ús del llenguatge algebraic.
- Expressions algebraiques: ús de les lletres per representar nombres i relacions.
- Regles per desenvolupar i simplificar expressions literals: propietats de les operacions.
- Significat del signe = entre expressions algebraiques.
- Valor numèric d'una expressió algebraica; solució d'una equació.
- Regles per desenvolupar expressions algebraiques senzilles.
- 14. Solució d'una equació. Equació de primer grau.

Procediments

1. Representació sobre la recta, o amb figures i diagrames, dels diferents nombres: enters, decimals i fraccionaris senzills.
2. Utilització dels diagrames i les figures geomètriques per a la comprovació de propietats numèriques i expressions algebraiques.
3. Interpretació i utilització del signe = en diferents expressions numèriques i algebraiques.
4. Comparació, ordenació i classificació dels nombres per diferents procediments i segons diferents criteris.
5. Utilització dels algorismes suma, resta, multiplicació i divisió amb enters, decimals i fraccionaris senzills.
6. Ús de la calculadora per estudiar les propietats dels nombres i de les operacions entre aquests.
7. Utilització de la calculadora, segons la complexitat del càlcul numèric i la precisió demanada.
8. Aplicació de la jerarquia de les operacions i de les seves propietats, com també dels parèntesis, per efectuar càlculs senzills i simplificar expressions algebraiques senzilles.
9. Resolució d'equacions de primer grau per diferents mètodes.

GEOMETRIA

Conceptes

1. Elements bàsics de la geometria de l'espai.
 - Elements bàsics: punts, rectes i plans.
 - Relacions d'incidència i paral·lelisme.
 - Sistemes de referència: coordenades cartesianes i sobre la superfície esfèrica (longitud i latitud).
2. Figures i cossos geomètrics.
 - Descripció i propietats característiques.
 - Diversos criteris de classificació de figures i cossos.
 - Elements característics de polígons i còniques.
 - Regularitats i simetries en figures i cossos.
 - Fórmules per al càlcul de longituds, perímetres, àrees, volums de figures i cossos geomètrics.
3. Relació entre les figures lineals i les d'àrea i volum.
4. Triangles rectangles.
 - Teorema de Pitàgores.
5. Semblança en el pla: característiques de dues figures semblants.
 - El teorema de Tales. Aplicacions.
 - Raó de semblança. Representació de la realitat: plànols, mapes i maquetes.
 - Escales.
 - Relació entre l'àrea i el volum de figures semblants.

Procediments

1. Classificació de figures i cossos atenent diferents criteris.
2. Representació plana de figures espacials i, recíprocament, lectura i interpretació de representacions planes de figures espacials.
3. Descomposició de les figures i els cossos geomètrics elementals en figures més senzilles per al càlcul de perímetres, àrees i volums.
4. Identificació de figures semblants i, sempre que sigui possible, trobada del factor d'escala.

5. Utilització del teorema de Pitàgores per a l'obtenció de mesures indirectes.
6. Utilització del teorema de Tales per obtenir o comprovar relacions mètriques.
7. Recerca de propietats, regularitats i relacions en cossos i figures geomètriques.
8. Identificació de problemes geomètrics, diferenciant el que és conegut del que no ho és.
9. Elecció de les formes geomètriques que s'adaptin millor a l'estudi de configuracions reals.
10. Descripció verbal de problemes geomètrics, esquemes, plànols i maquetes en el pla i l'espai.

FUNCIONS I GRÀFICS

Conceptes

1. Sistema de coordenades cartesianes.
2. Taules de valors: dependència entre variables.
3. Gràfics cartesianes.
 - Fenòmens que donen lloc a gràfics lineals.
4. Magnituds directament proporcionals. Funció de proporcionalitat directa.
 - Significat dels gràfics lineals en termes de proporcionalitat.

Procediments

1. Utilització i interpretació del llenguatge verbal i gràfic per expressar situacions amb el vocabulari i símbols adequats.
 - Representació, en un sistema de coordenades cartesianes, de relacions de dependència entre variables.
 - Descripció de fenòmens de proporcionalitat o dependència afi, donats pels seus gràfics.
2. Interpretació i lectura de gràfiques relacionades amb els fenòmens naturals, la vida quotidiana i el món de la informació.
3. Resolució de problemes que comportin relacions de dependència funcional del tipus treballat.
4. Utilització de la calculadora i altres mitjans informàtics per a la construcció i modificació de gràfics.

ESTADÍSTICA

Conceptes

1. Obtenció d'informació sobre fenòmens aleatoris i estadístics.
 - Les mostres i la seva representativitat.
 - Les taules de freqüències: absolutes, relatives i percentuals.
2. Representacions gràfiques de dades estadístiques. Diagrames cartesianes, de barres, per sectors, pictogrames...
3. Tractament de dades estadístiques: paràmetres centrals.
 - Moda i mitjana aritmètica.

Procediments

1. Utilització, relació i interpretació del llenguatge verbal i gràfic adequat per descriure i quantificar situacions referides a fenòmens estadístics.
2. Obtenció de dades utilitzant diversos recursos i fonts.
3. Tractament de dades estadístiques: paràmetres centrals.
4. Interpretació de paràmetres de centralització.
5. Utilització de la calculadora per a l'obtenció dels paràmetres de centralització.

Tercer curs

OPCIÓ A ARITMÈTICA I ÀLGEBRA

Conceptes

1. Nombres racionals.
 - Significat i ús.
 - Existència dels irracionals.
2. Operacions.
 - Significat i aplicació de les operacions suma, resta, multiplicació i divisió en el conjunt dels nombres racionals.
 - Ordenació i representació dels nombres racionals sobre la recta.
 - Jerarquia de les operacions. Parèntesis.
 - Significat i ús de les potències d'exponent enter.
3. Aproximació i estimació de quantitats.
 - Aproximació d'un nombre per un altre de més senzill.
 - Estimacions, aproximacions i errors.
4. Successions numèriques.
 - Progressions aritmètiques.
5. Iniciació als polinomis.
 - Monomis. Grau d'un monomi.
 - Polinomi amb una indeterminada. Grau d'un polinomi.

- Ús dels polinomis. Valor numèric d'un polinomi.
- 6. Operacions elementals entre polinomis.
- Significat i ús de la suma, resta i multiplicació de polinomis.
- 7. Equació de primer grau.
- Solució d'una equació de primer grau.
- 8. Sistema de dues equacions lineals amb dues incògnites.

Procediments

1. Identificació dels nombres racionals amb els decimals periòdics.
2. Representació sobre la recta dels nombres racionals.
3. Comparació, ordenació i classificació dels nombres racionals, per diferents procediments i segons diferents criteris.
4. Utilització dels algorismes suma, resta, multiplicació i divisió amb nombres racionals.
5. Ús de la calculadora per estudiar les propietats dels nombres i de les operacions entre aquests.
6. Utilització de la calculadora segons la complexitat del càlcul numèric i la precisió demanada.
7. Aplicació de la jerarquia de les operacions i de les seves propietats, com també dels parèntesis per efectuar càlculs entre polinomis.
8. Formulació i construcció de sèries numèriques segons una regla donada. Formulació i comprovació de conjectures sobre una sèrie donada.
9. Resolució d'equacions de primer grau per transformacions algebraiques.
10. Tècniques de resolució d'equacions de segon grau.
11. Resolució de problemes per a la resolució dels quals sigui necessari plantejar equacions de primer grau i sistemes amb dues incògnites, i que es doni la solució dins el context del problema plantejat.

GEOMETRIA

Conceptes

1. Figures planes i cossos geomètrics elementals.
- Descripció i propietats elementals de les figures planes i dels cossos geomètrics elementals.
- Diversos criteris de classificació de figures i cossos.
2. Àrees de figures i cossos geomètrics.
3. Elements característics de poliedres regulars i cossos rodons.
- L'esfera.
4. Translacions, girs i simetries en el pla.
- Propietats que es conserven amb les transformacions.
- Composició de transformacions en casos senzills.

Procediments

1. Classificació de figures i cossos atenent diferents criteris.
2. Representació plana de figures espacials i, recíprocament, lectura i interpretació de representacions planes de figures espacials.
3. Generació de figures per transformacions geomètriques.
4. Utilització de les eines dels instruments habituals de dibuix.
5. Utilització de programes d'ordinador per generar figures geomètriques i comprovar relacions i propietats.
6. Recerca de propietats, regularitats i relacions en cossos i figures geomètrics.
7. Identificació de problemes geomètrics, diferenciant el que és conegut del que no ho és.
8. Reducció de problemes complexos a altres de més senzills.
9. Elecció de les formes geomètriques que s'adaptin millor a l'estudi de configuracions reals.

FUNCIONS I GRÀFICS

Conceptes

1. Anàlisi de gràfics.
- Variables que es relacionen.
- Diferents expressions de la relació funcional entre variables: descripció verbal, taula, gràfica, fórmula.
- Característiques de les gràfiques de funcions: continuïtat, creixement/decreixement, valors extrems, simetries, periodicitat, tendències.
2. Fenòmens que donen gràfics constants, afins o lineals.
3. Significat dels gràfics constants, afins i lineals en termes de proporcionalitat.
4. Expressió algebraica associada a un gràfic.

Procediments

1. Utilització i interpretació del llenguatge verbal i gràfic per expressar situacions amb el vocabulari i els símbols adequats.
2. Representació, en un sistema de coordenades cartesianes, de relacions de dependència entre variables.
3. Lectura i interpretació de gràfics funcionals, fent ús intuïtiu de les nocions de continuïtat, creixement, valors extrems, periodicitat i tendències.

4. Descripció de fenòmens de proporcionalitat o dependència afí o quadràtica, donats pels seus gràfics.
5. Interpretació i elaboració de taules numèriques a partir de dades o gràfics o expressions funcionals, tenint en compte problemes relacionats amb la vida quotidiana.
6. Resolució de problemes que comportin relacions de dependència funcional del tipus constant, afí o lineal.
7. Utilització de la calculadora i altres mitjans informàtics per a la construcció i modificació de gràfics.
8. Utilització d'expressions algebraiques per a la descripció de gràfics senzills.

ESTADÍSTICA I PROBABILITAT

Conceptes

1. Tractament de dades estadístiques: terminologia per a la seva descripció.
2. Taules de freqüències i gràfics estadístics.
3. Paràmetres estadístics:
 - Paràmetres de centralització.
 - Paràmetres de dispersió.
4. Moda, mediana i mitjana aritmètica.
5. Recorregut i desviació típica.
6. Fenòmens i experiments aleatoris: terminologia per a la seva descripció.
7. Regularitats en fenòmens i experiments aleatoris.
8. Freqüència relativa i probabilitat d'un succés. Llei de Laplace.

Procediments

1. Utilització, relació i interpretació del llenguatge verbal i gràfic adequat per descriure i quantificar situacions referides a fenòmens estadístics.
2. Obtenció de dades utilitzant diversos recursos i fonts.
3. Elecció dels paràmetres i el càlcul més adequats per descriure una distribució, segons el context i el tipus de dades que representen.
4. Interpretació de paràmetres de centralització i dispersió.
5. Confecció de taules estadístiques, escollint en cada cas les més adequades.
 - Tractament individual.
 - Agrupament en classes.
6. Construcció de gràfics estadístics a partir de taules i escollint en cada cas el tipus de gràfic més adequat.
7. Utilització d'aplicacions informàtiques i de la calculadora per a l'obtenció de gràfics.
8. Utilització de la calculadora científica en mode estadístic.
9. Detecció d'errors en la utilització del llenguatge estadístic.
10. Utilització del vocabulari adequat per descriure i quantificar situacions i experiències relatives a l'atzar.
11. Detecció dels errors habituals en la interpretació de l'atzar.
12. Utilització de diferents informacions i tècniques per a l'assignació de probabilitats.
13. Confecció de taules de freqüències i gràfics per representar el comportament de fenòmens aleatoris.
14. Experimentació de fenòmens aleatoris senzills, fent un recompte de resultats i confeccionant la corresponent taula de freqüències.
15. Simulació d'experiments aleatoris usant calculadora, ordinador, taula de nombres aleatoris...
16. Assignació de probabilitats a partir d'informacions diverses (freqüències, simetries, observacions prèvies...).
17. Càlcul de probabilitat en casos senzills per la llei de Laplace.

OPCIÓ B

ARITMÈTICA I ÀLGEBRA

Conceptes

1. Nombres racionals.
 - Significat i ús.
 - Existència dels irracionals.
2. Operacions.
 - Significat i aplicació de les operacions suma, resta, multiplicació i divisió en el conjunt dels nombres racionals.
 - Ordenació i representació dels nombres racionals sobre la recta.
 - Jerarquia de les operacions. Parèntesis.
 - Significat i ús de les potències d'exponent enter.
3. Aproximació i estimació de quantitats.
 - Aproximació d'un nombre per un altre de més senzill.
 - Estimacions, aproximacions i errors.
4. Successions numèriques.
 - Progressions aritmètiques.
 - Progressions geomètriques.
5. Iniciació als polinomis.
 - Monomis. Grau d'un monomi.
 - Polinomi amb una indeterminada. Grau d'un polinomi.
 - Ús dels polinomis. Valor numèric d'un polinomi.

6. Operacions elementals entre polinomis.
 - Significat i ús de la suma, resta i multiplicació de polinomis.
 - Identitats notables.
7. Equació de primer grau.
 - Solució d'una equació de primer grau.
8. Sistema de dues equacions lineals amb dues incògnites.
9. Equació de segon grau.

Procediments

1. Identificació dels nombres racionals amb els decimals periòdics.
2. Representació sobre la recta dels nombres racionals.
3. Comparació, ordenació i classificació dels nombres racionals, per diferents procediments i segons diferents criteris.
4. Utilització dels algorismes suma, resta, multiplicació i divisió amb nombres racionals.
5. Ús de la calculadora per estudiar les propietats dels nombres i de les operacions entre aquests.
6. Utilització de la calculadora segons la complexitat del càlcul numèric i la precisió demanada.
7. Aplicació de la jerarquia de les operacions i de les seves propietats, com també dels parèntesis per efectuar càlculs entre polinomis.
8. Formulació i construcció de sèries numèriques segons una regla donada. Formulació i comprovació de conjectures sobre una sèrie donada.
9. Aplicació de les expressions algebraïques notables per a la simplificació d'expressions algebraïques.
10. Resolució d'equacions de primer grau per transformacions algebraïques.
11. Tècniques de resolució d'equacions de segon grau.
12. Tècniques de resolució de sistemes de dues equacions lineals amb dues incògnites.
13. Resolució de problemes per a la resolució dels quals sigui necessari plantejar equacions de primer grau i sistemes amb dues incògnites, i que es doni la solució dins el context del problema plantejat.

GEOMETRIA

Conceptes

1. Figures planes i cossos geomètrics elementals.
 - Descripció i propietats elementals de les figures planes i dels cossos geomètrics elementals.
 - Poliedres regulars.
 - Diversos criteris de classificació de figures i cossos.
2. Àrees i volums de figures i cossos geomètrics.
3. Elements característics de poliedres regulars i cossos rodons.
 - L'esfera.
 - El globus terraquí.
4. Translacions, girs i simetries en el pla.
 - Propietats que es conserven amb les transformacions.
 - Composició de transformacions en casos senzills.

Procediments

1. Classificació de figures i cossos atenent diferents criteris.
2. Representació plana de figures espacials i, recíprocament, lectura i interpretació de representacions planes de figures espacials.
3. Utilització de les coordenades geogràfiques.
4. Generació de figures per transformacions geomètriques.
5. Utilització de les eines dels instruments habituals de dibuix.
6. Utilització del sistema de referència per situar i localitzar objectes.
7. Utilització de programes d'ordinador per generar figures geomètriques i comprovar relacions i propietats.
8. Recerca de propietats, regularitats i relacions en cossos i figures geomètriques.
9. Identificació de problemes geomètrics, diferenciant el que és conegut del que no ho és.
10. Reducció de problemes complexos a altres de més senzills.
11. Elecció de les formes geomètriques que s'adaptin millor a l'estudi de configuracions reals.

FUNCIONS I GRÀFICS

Conceptes

1. Anàlisi de gràfics.
 - Variables que es relacionen.
 - Diferents expressions de la relació funcional entre variables: descripció verbal, taula, gràfica, fórmula.
 - Característiques de les gràfiques de funcions: continuïtat, creixement/decreixement, valors extrems, curvatura, periodicitat, tendències, simetries.
2. Fenòmens que donen gràfics constants, afins o lineals.
3. Significat dels gràfics afins i lineals en termes de proporcionalitat.
4. Expressió algebraica associada a un gràfic.

Procediments

1. Utilització i interpretació del llenguatge verbal i gràfic per expressar situacions amb el vocabulari i els símbols adequats.
2. Representació, en un sistema de coordenades cartesianes, de relacions de dependència entre variables.
3. Lectura i interpretació de gràfics funcionals, fent ús intuïtiu de les nocions de continuïtat, creixement, valors extrems, periodicitat i tendències.
4. Descripció de fenòmens de proporcionalitat o dependència afí o quadràtica, donats pels seus gràfics.
5. Interpretació i elaboració de taules numèriques a partir de dades, gràfics o expressions funcionals tenint en compte problemes relacionats amb els fenòmens naturals de la vida quotidiana i el món de la informació.
6. Resolució de problemes que comportin relacions de dependència funcional del tipus constant, afí o lineal.
7. Utilització de la calculadora i altres mitjans informàtics per a la construcció i modificació de gràfics.
8. Utilització d'expressions algebraïques per a la descripció de gràfics senzills.

ESTADÍSTICA I PROBABILITAT

Conceptes

1. Tractament de dades estadístiques: terminologia per a la seva descripció.
2. Taules de freqüències i gràfics estadístics.
3. Paràmetres estadístics:
 - Paràmetres de centralització.
 - Paràmetres de dispersió.
4. Moda, mediana i mitjana aritmètica.
5. Recorregut i desviació típica.
6. Fenòmens i experiments aleatoris: terminologia per a la seva descripció.
7. Regularitats en fenòmens i experiments aleatoris.
8. Freqüència relativa i probabilitat d'un succés. Llei de Laplace.

Procediments

1. Utilització, relació i interpretació del llenguatge verbal i gràfic adequat per descriure i quantificar situacions referides a fenòmens estadístics.
2. Obtenció de dades utilitzant diversos recursos i fonts.
3. Elecció dels paràmetres i del càlcul més adequats per descriure una distribució, segons el context i el tipus de dades que representen.
4. Interpretació de paràmetres de centralització i dispersió.
5. Confecció de taules estadístiques, escollint en cada cas les més adequades.
 - Tractament individual.
 - Agrupament en classes.
6. Construcció de gràfics estadístics a partir de taules, escollint en cada cas el tipus de gràfic més adequat.
7. Utilització d'aplicacions informàtiques i de la calculadora per a l'obtenció de gràfics.
8. Utilització de la calculadora científica en mode estadístic.
9. Detecció d'errors en la utilització del llenguatge estadístic.
10. Utilització del vocabulari adequat per descriure i quantificar situacions i experiències relatives a l'atzar.
11. Detecció dels errors habituals en la interpretació de l'atzar.
12. Utilització de diferents informacions i tècniques per a l'assignació de probabilitats.
13. Confecció de taules de freqüències i gràfics per representar el comportament de fenòmens aleatoris.
14. Experimentació de fenòmens aleatoris senzills, fent un recompte de resultats i confeccionant la corresponent taula de freqüències.
15. Simulació d'experiments aleatoris usant calculadora, ordinador, taula de nombres aleatoris...
16. Assignació de probabilitats a partir d'informacions diverses (freqüències, simetries, observacions prèvies...).
17. Càlcul de probabilitat en casos senzills per la llei de Laplace.

Quart curs

OPCIÓ A ARITMÈTICA I ÀLGEBRA

Conceptes

1. Nombres reals.
 - Significat i ús.
 - La recta real. Representació dels nombres sobre la recta.
 - Notació científica.
 - Radicals.
2. Operacions.
 - Jerarquia de les operacions. Parèntesis.
 - Significat i aplicació de les operacions suma, resta, multiplicació i divisió en

el diferents conjunts numèrics.

- Significat i ús de les potències d'exponent fraccionari i els radicals.
- Significat i ús de les operacions en notació científica.
- 3. Aproximació i estimació de quantitats.
- Aproximació d'un nombre per un altre de més senzill.
- Estimacions, aproximacions i errors.
- 4. Polinomis.
- Suma, resta i multiplicació amb polinomis.
- Identitats notables.
- Descomposició en factors.
- 5. Equacions de primer grau.
- 6. Equacions de segon grau.
- 7. Sistemes d'equacions lineals.

Procediments

1. Identificació dels nombres irracionals com a decimals no periòdics.
2. Representació sobre la recta dels diferents nombres.
3. Comparació, ordenació i classificació dels nombres, per diferents procediments i segons diferents criteris.
4. Utilització dels algorismes suma, resta, multiplicació i divisió amb nombres reals.
5. Aplicació de la jerarquia de les operacions i de les seves propietats, així com dels parèntesis per efectuar càlculs senzills i simplificar expressions numèriques.
6. Ús de la calculadora per estudiar les propietats dels nombres i de les operacions entre aquests.
7. Utilització de la calculadora segons la complexitat del càlcul numèric i d'acord amb la precisió demanada.
8. Utilització dels diagrames i les figures geomètriques per a la comprovació de propietats numèriques i expressions algebraiques.
9. Interpretació i utilització del signe = en diferents expressions numèriques i algebraiques.
10. Aplicació de la jerarquia de les operacions suma, resta i multiplicació de polinomis i de les seves propietats, així com dels parèntesis per efectuar càlculs entre polinomis.
11. Descomposició de polinomis emprant les igualtats notables i l'extracció de factor comú.
12. Resolució d'equacions de primer grau per transformacions algebraiques.
13. Tècniques de resolució d'equacions de segon grau.
14. Tècniques de resolució de sistemes de dues equacions lineals amb dues incògnites.
15. Resolució de problemes per a la resolució dels quals sigui necessari plantejar equacions de primer o segon grau i sistemes lineals de dues equacions amb dues incògnites, i que es doni la solució dins el context del problema plantejat.

GEOMETRIA

Conceptes

1. Semblança.
- Figures semblants.
- Raó de semblança. Escala.
- Teorema de Tales. Aplicacions.
2. Triangles rectangles.
- Teorema de Pitàgores.
- Raons trigonomètriques.
3. Mesura d'angles plans.
- Sistema sexagesimal.
- Unitats angulars.
4. Geometria analítica plana.
- Sistema de referència.
- Coordenades cartesianes: coordenades d'un punt.
- Distància entre dos punts.
- Raó simple de tres punts alineats: punt mitjà d'un segment.
- Equació de la recta: coeficient angular i ordenada a l'origen.
- Incidència de punts i rectes.

Procediments

1. Reconeixement i classificació de figures semblants.
2. Interpretació de mapes i plànols.
3. Utilització del teorema de Tales per obtenir o comprovar relacions mètriques.
4. Representació a escala de figures semblants.
5. Resolució de triangles rectangles emprant la representació a escala.
6. Resolució de triangles rectangles emprant les raons trigonomètriques.
7. Utilització del teorema de Pitàgores per a l'obtenció de mesures indirectes.
8. Utilització de la calculadora científica per al càlcul de raons trigonomètriques i angles.
9. Identificació de problemes geomètrics, diferenciant el que és conegut del que no ho és.
10. Utilització de les coordenades cartesianes per a la identificació de punts en

el pla.

11. Utilització del teorema de Pitàgores per al càlcul de distàncies entre punts donats per les seves coordenades.
12. Representació gràfica de rectes donades per les seves equacions.
13. Interpretació del coeficient angular i de l'ordenada a l'origen de l'equació d'una recta.
14. Resolució gràfica de sistemes de dues equacions lineals amb dues incògnites.

FUNCIONS I GRÀFICS

Conceptes

1. Funcions.
- Conceptes bàsics.
- Domini i recorregut.
- Estudi gràfic d'una funció.
- Variacions, tendències i continuïtat.
- Diferents expressions de la relació funcional entre variables: descripció verbal, taula, gràfica, fórmula.
2. Anàlisi de gràfics de funcions.
- Variables que es relacionen.
- Característiques de les gràfiques de funcions: continuïtat, creixement/decreixement, valors extrems, curvatura, periodicitat, simetries, tendències.
3. Fenòmens que donen lloc a gràfics lineals, quadràtics, hiperbòlics, exponencials i periòdics. Estudi d'aquests gràfics.
4. Significat dels gràfics lineals i hiperbòlics en termes de proporcionalitat.
5. Expressió algebraica associada a un gràfic.

Procediments

1. Utilització i interpretació del llenguatge verbal i gràfic per expressar situacions amb el vocabulari i símbols adequats.
2. Representació, en un sistema de coordenades cartesianes, de relacions de dependència entre variables de tipus constant, lineal, afí o quadràtic.
3. Reconeixement i interpretació dels elements característics de l'equació d'una recta.
4. Reconeixement i interpretació dels elements característics de l'equació d'una funció quadràtica.
5. Construcció de gràfics que representin la relació funcional exponencial o hiperbòlica en casos senzills.
6. Utilització de la calculadora per a la construcció de taules de valors, en el cas de les funcions exponencials i hiperbòliques, a partir de l'expressió algebraica.
7. Utilització de la calculadora i altres mitjans informàtics per a la construcció i modificació de gràfics.
8. Resolució de problemes que comportin relacions de dependència funcional del tipus treballat i que estiguin relacionats amb els fenòmens naturals, la vida quotidiana i el món de la informació.

ESTADÍSTICA I PROBABILITAT

Conceptes

1. Dependència aleatòria entre dues variables.
2. Variables discretes i contínues.
3. Intervals i marques de classe.
4. Taules i gràfics estadístics.
5. Paràmetres.
- De centralització.
- De dispersió.
6. Experiments aleatoris.
- Espai mostral.
- Successos.
7. Experiments aleatoris simples i compostos.
8. Freqüència i probabilitat.
- Probabilitat simple.
- Probabilitat composta.
9. Càlcul de probabilitats utilitzant la llei de Laplace
10. Experiments dependents i independents. Probabilitat condicionada.

Procediments

1. Interpretació de les dades relatives a una mostra estadística tenint en compte la seva representativitat.
2. Formulació i comprovació de conjectures sobre el comportament d'una població, d'acord amb els resultats relatius a una mostra d'aquesta en casos senzills.
3. Elaboració i interpretació de taules de freqüències, gràfics de barres i de sectors.
4. Elaboració i interpretació d'histogrames i polígons de freqüències.
5. Càlcul i interpretació de paràmetres estadístics.
6. Utilització de la calculadora científica en mode estadístic.

7. Utilització de diferents tècniques combinatòries per a l'assignació de probabilitats simples i compostes.
8. Utilització de diferents procediments (recompte, diagrames en arbre, taules de contingència...) per al càlcul de probabilitats de successos compostos.
9. Utilització dels diagrames en arbre i les taules de contingència per a l'obtenció de probabilitats condicionades.

OPCIÓ B**ARITMÈTICA I ÀLGEBRA****Conceptes**

1. El nombre real.
 - Significat i ús.
 - La recta real: valor absolut. Intervals.
 - Notació científica.
 - Radicals.
2. Operacions.
 - Jerarquia de les operacions. Parèntesis.
 - Significat i aplicació de les operacions suma, resta, multiplicació i divisió en el diferents conjunts numèrics.
 - Significat i ús de les potències d'exponent fraccionari i els radicals.
 - Significat i ús de les operacions en notació científica.
3. Aproximació i estimació de quantitats.
 - Aproximació d'un nombre per un altre de més senzill.
 - Estimacions, aproximacions i errors.
4. Polinomis.
 - Operacions amb polinomis.
 - Divisibilitat de polinomis: descomposició en factors.
 - Arrels d'un polinomi.
5. Equacions de primer grau.
6. Equacions de segon grau: equacions biquadrades.
7. Inequacions.
8. Sistemes d'equacions lineals.
9. Sistemes d'inequacions lineals.

Procediments

1. Identificació dels nombres irracionals com a decimals no periòdics.
2. Representació sobre la recta dels diferents nombres.
3. Representació d'intervals sobre la recta real.
4. Comparació, ordenació i classificació dels nombres, per diferents procediments i segons diferents criteris.
5. Utilització dels algorismes suma, resta, multiplicació i divisió amb nombres reals.
6. Aplicació de la jerarquia de les operacions i de les seves propietats, així com dels parèntesis per efectuar càlculs senzills i simplificar expressions numèriques.
7. Aplicació de les propietats de les operacions amb radicals per efectuar càlculs i simplificar expressions amb radicals.
8. Ús de la calculadora per estudiar les propietats dels nombres i de les operacions entre aquests.
9. Utilització de la calculadora segons la complexitat del càlcul numèric i d'acord amb la precisió demanada.
10. Interpretació i utilització del signe = en diferents expressions numèriques i algebraiques.
11. Interpretació i utilització del signe \lt en diferents expressions numèriques i algebraiques.
12. Aplicació de la jerarquia de les operacions de polinomis i de les seves propietats, així com dels parèntesis, per efectuar càlculs entre polinomis.
13. Descomposició de polinomis emprant les igualtats notables i l'extracció de factor comú.
14. Descomposició de polinomis emprant la regla de Ruffini.
15. Resolució d'equacions de primer grau per transformacions algebraiques.
16. Resolució d'equacions de segon grau i biquadrades.
17. Tècniques de resolució de sistemes de dues equacions lineals amb dues incògnites.
18. Resolució d'inequacions de primer grau.
19. Tècniques de resolució de sistemes de dues inequacions lineals amb una i dues incògnites.
20. Resolució de problemes per a la resolució dels quals sigui necessari plantejar equacions de primer o segon grau i sistemes lineals de dues equacions amb dues incògnites, i que es doni la solució dins el context del problema plantejat.

GEOMETRIA**Conceptes**

1. Semblança.
 - Figures semblants.
 - Raó de semblança. Escala.
 - Teorema de Tales. Aplicacions.

2. Triangles rectangles.
 - Teorema de Pitàgores.
 - Raons trigonomètriques: relacions entre aquestes.
3. Mesura d'angles plans.
 - Sistema sexagesimal.
 - Unitats angulars.
4. Geometria analítica plana.
 - Vector: mòdul i coordenades.
 - Operacions entre vectors: suma i multiplicació per un escalar.
 - Sistema de referència.
 - Coordenades cartesianes: coordenades d'un punt.
 - Distància entre dos punts.
 - Raó simple de tres punts alineats: punt mitjà d'un segment.
 - Equació de la recta: coeficient angular i ordenada a l'origen.
 - Incidència de punts i rectes.
5. Paral·lelisme de rectes.

Procediments

1. Reconeixement i classificació de figures semblants.
2. Utilització del teorema de Tales per obtenir o comprovar relacions mètriques.
3. Representació a escala de figures semblants.
4. Resolució de triangles rectangles emprant la representació a escala.
5. Resolució de triangles rectangles emprant les raons trigonomètriques.
6. Utilització de l'estratègia de l'altura per a la resolució de qualsevol triangle.
7. Utilització dels vectors i les seves coordenades per a la identificació de punts en el pla.
8. Utilització del mòdul d'un vector per al càlcul de distàncies entre punts donats per les seves coordenades.
9. Representació gràfica de rectes donades per les seves equacions.
10. Interpretació del coeficient angular i de l'ordenada a l'origen de l'equació d'una recta.
11. Resolució gràfica de sistemes de dues equacions lineals amb dues incògnites.

FUNCIONS I GRÀFICS**Conceptes**

1. Funcions.
 - Conceptes bàsics.
 - Domini i recorregut.
 - Variacions, tendències i continuïtat.
 - Diferents expressions de la relació funcional entre variables: descripció verbal, taula, gràfica, fórmula.
2. Anàlisi de gràfics de funcions.
 - Variables que es relacionen.
 - Característiques de les gràfiques de funcions: continuïtat, creixement/decreixement, simetries, valors extrems, curvatura, periodicitat, tendències, taxa de variació mitjana.
3. Funcions polinòmiques de primer i segon grau.
4. Fenòmens que donen lloc a gràfics lineals, quadràtics, hiperbòlics, exponencials i periòdics. Estudi d'aquests gràfics.
5. Significat dels gràfics lineals i hiperbòlics en termes de proporcionalitat.
6. Expressió algebraica associada a un gràfic.

Procediments

1. Utilització i interpretació del llenguatge verbal i gràfic per expressar situacions amb el vocabulari i símbols adequats.
2. Utilització de l'expressió algebraica d'una funció per obtenir el seu domini i el seu recorregut en casos senzills.
3. Representació, en un sistema de coordenades cartesianes, de relacions de dependència entre variables de tipus constant, lineal, afí o quadràtic.
4. Reconeixement i interpretació dels elements característics de l'equació d'una recta.
5. Reconeixement i interpretació dels elements característics de l'equació d'una funció quadràtica.
6. Construcció de gràfics que representin la relació funcional exponencial o hiperbòlica a partir de taules de valors.
7. Utilització de la calculadora per a la construcció de taules de valors, en el cas de les funcions exponencials i hiperbòliques, a partir de l'expressió algebraica.
8. Utilització d'expressions algebraiques per a la descripció de gràfics senzills.
9. Utilització de la calculadora i altres mitjans informàtics per a la construcció i modificació de gràfics.
10. Resolució de problemes que comportin relacions de dependència funcional del tipus treballat i que estiguin relacionats amb els fenòmens naturals, la vida quotidiana i el món de la informació.

ESTADÍSTICA I PROBABILITAT**Conceptes**

1. Dependència aleatòria entre dues variables.
2. Variables discretes i contínues.
3. Interval·ls i marques de classe.
4. Taules i gràfics estadístics.
5. Paràmetres.
 - De centralització.
 - De dispersió.
6. Experiments aleatoris.
 - Espai mostral.
 - Successos.
 - Freqüència absoluta i relativa.
7. Experiments aleatoris simples i compostos.
8. Probabilitat.
 - Probabilitat simple.
 - Probabilitat composta.
9. Experiments dependents i independents. Probabilitat condicionada.

Procediments

1. Interpretació de les dades relatives a una mostra estadística tenint en compte la seva representativitat.
2. Formulació i comprovació de conjectures sobre el comportament d'una població, d'acord amb els resultats relatius a una mostra d'aquesta en casos senzills.
3. Elaboració i interpretació de taules de freqüències, gràfics de barres i de sectors.
4. Elaboració i interpretació d'histogrames i polígons de freqüències.
5. Càlcul i interpretació de paràmetres estadístics.
6. Utilització de la calculadora científica en mode estadístic.
7. Assignació de probabilitat a partir del concepte de freqüència relativa.
8. Utilització de la llei de Laplace per al càlcul de probabilitats.
9. Utilització de diferents procediments (recompte, diagrames en arbre, taules de contingència...) per al càlcul de probabilitats de successos compostos.
10. Utilització dels diagrames en arbre i les taules de contingència per a l'obtenció de probabilitats condicionades.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen el tipus i el grau d'aprenentatge que s'espera que els alumnes hagin assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

Primer curs

1. Emprar de forma adequada els nombres enters, les fraccions i els decimals per rebre i produir informació en activitats relacionades amb la vida quotidiana.
2. Triar, per resoldre un problema determinat, el tipus de càlcul adequat (mental, escrit o amb calculadora) i donar significat a les operacions i els resultats obtinguts, d'acord amb l'enunciat.
3. Estimar i calcular expressions numèriques senzilles de nombres enters i fraccionaris (basades en les quatre operacions elementals i les potències d'exponent natural que involucrin com a màxim dues operacions encadenades i un parèntesi), aplicant correctament les regles de prioritat i fent un ús adequat de signes i parèntesis.
4. Emprar les unitats monetàries i del sistema mètric decimal per estimar i efectuar mesures, directes i indirectes, en activitats relacionades amb la vida quotidiana o en la resolució de problemes, i valorar-ne convenientment el grau de precisió.
5. Utilitzar els procediments bàsics de la proporcionalitat numèrica (com la regla de tres o el càlcul de percentatges) per obtenir quantitats proporcionals a altres, en un context de resolució de problemes relacionats amb la vida quotidiana.
6. Reconèixer i descriure els elements i les propietats característiques de les figures planes, els cossos geomètrics elementals i les seves configuracions geomètriques per mitjà d'il·lustracions, d'exemples preses de la vida real o en un context de resolució de problemes geomètrics.
7. Emprar les fórmules adequades per obtenir longituds i àrees de les figures planes, en un context de resolució de problemes geomètrics.
8. Obtenir informació pràctica de gràfics senzills (de traç continu) en un context de resolució de problemes relacionats amb la vida quotidiana i amb els fenòmens naturals.
9. Obtenir i interpretar les taules de freqüència i els diagrames de barres, com també la moda i la mitjana aritmètica en una distribució discreta, senzilla, amb poques dades, emprant, si cal, una calculadora d'operacions bàsiques.

Segon curs

1. Estimar i calcular expressions numèriques senzilles de nombres enters i fraccionaris (basades en les quatre operacions elementals i les potències d'exponent natural que involucrin com a màxim dues operacions encadenades i un parèntesi), aplicant correctament les regles de prioritat i fent un ús adequat de signes i

parèntesis.

2. Utilitzar les aproximacions numèriques, per defecte i per excés, triant-les i valorant-les de manera convenient en la resolució de problemes, des de la presa de dades fins a la solució.
3. Resoldre problemes senzills mitjançant mètodes numèrics, gràfics o algebraics, quan es basin en l'aplicació de fórmules conegudes o en el plantejament d'equacions senzilles de primer grau.
4. Emprar les unitats angulars, temporals, monetàries i del sistema mètric decimal per estimar i efectuar mesures, directes i indirectes, en activitats relacionades amb la vida quotidiana o en la resolució de problemes, i valorar-ne convenientment el grau de precisió.
5. Utilitzar els procediments bàsics de la proporcionalitat numèrica (com la regla de tres o el càlcul de percentatges) per obtenir quantitats proporcionals a altres, en un context de resolució de problemes relacionats amb la vida quotidiana.
6. Emprar el teorema de Pitàgores i les fórmules adequades per obtenir longituds, àrees i volums de les figures planes i dels cossos elementals, en un context de resolució de problemes geomètrics.
7. Emprar el teorema de Tales i els criteris de semblança per interpretar relacions de proporcionalitat geomètrica entre segments i figures planes i per construir triangles o quadrilàters semblants a altres, en una raó donada.
8. Interpretar les dimensions reals de figures representades en mapes o plànols, fent un ús adequat de les escales, numèriques o gràfiques.
9. Representar i interpretar punts i gràfics cartesianes de relacions funcionals senzilles, basades en la proporcionalitat directa, que siguin donades mitjançant taules de valors, i intercanviar informació entre taules i gràfics.
10. Obtenir i interpretar la taula de freqüència i el diagrama de barres, com també la moda i la mitjana aritmètica d'una distribució discreta, senzilla, amb poques dades, emprant, si cal, la calculadora d'operacions bàsiques.

Tercer curs

Opció A

1. Identificar i emprar de forma adequada els nombres racionals per rebre i produir informació en activitats relacionades amb la vida quotidiana.
2. Estimar i calcular expressions numèriques senzilles de nombres racionals (basades en les quatre operacions elementals i les potències d'exponent enter que involucrin com a màxim dues operacions encadenades i un parèntesi), aplicant correctament les regles de prioritat i fer un ús adequat dels signes i parèntesis.
3. Utilitzar convenientment les aproximacions decimals, les unitats de mesura usuals i les relacions de proporcionalitat numèrica per resoldre problemes relacionats amb la vida quotidiana.
4. Construir expressions algebraiques i equacions senzilles a partir de successions numèriques, taules o enunciats i interpretar les relacions numèriques que es donen implícitament, en una fórmula coneguda o en una equació.
5. Utilitzar les tècniques i els procediments bàsics del càlcul algebraic per sumar, restar o multiplicar polinomis amb una indeterminada, que no tinguin més de tres termes, i resoldre equacions de primer grau i sistemes senzills d'equacions lineals amb dues incògnites amb coeficients enters.
6. Resoldre problemes senzills mitjançant mètodes numèrics, gràfics o algebraics, quan es basin en la utilització de fórmules conegudes o en el plantejament i resolució d'equacions de primer grau o de sistemes de dues equacions lineals amb dues incògnites.
7. Reconèixer i descriure els elements i les propietats característiques de les figures planes, els cossos geomètrics elementals i les seves configuracions geomètriques i utilitzar el teorema de Pitàgores i les fórmules usuals per obtenir longituds i àrees.
8. Aplicar translacions, girs i simetries a figures planes senzilles, emprant els instruments de dibuix habituals, i reconèixer el tipus de moviment que relaciona dues figures iguals del pla que ocupen posicions diferents.
9. Reconèixer les característiques bàsiques de les funcions constants, lineals i afins en forma gràfica o algebraica i representar-les gràficament quan siguin expressades per un enunciat, una taula o una expressió algebraica.
10. Determinar i interpretar les característiques bàsiques (punts de tall amb els eixos, interval·ls de creixement, màxims i mínims, continuïtat, simetria i periodicitat) que permeten avaluar el comportament d'un gràfic senzill.
11. Elaborar i interpretar taules i gràfics estadístics (diagrames de barres o de sectors, histogrames, etc.), com també els paràmetres estadístics més usuals (moda, mediana i mitjana aritmètica), corresponents a distribucions senzilles, i utilitzar, si cal, una calculadora científica.
12. Determinar i interpretar l'espai mostral i els successos associats a un experiment aleatori senzill i assignar-los probabilitats, utilitzant qualsevol estratègia de recompte personal.

Opció B

1. Identificar i emprar de forma adequada els nombres racionals per rebre i produir informació en activitats relacionades amb la vida quotidiana; triar, per resoldre un determinat problema, el tipus de càlcul adequat (mental, manual, amb calculadora), i donar significat a les operacions, procediments i resultats

obtinguts, d'acord amb l'enunciat.

2. Estimar i calcular expressions numèriques senzilles de nombres racionals (basades en les quatre operacions elementals i les potències d'exponent enter que involucrin com a màxim dues operacions encadenades i un parèntesi), aplicar correctament les regles de prioritats i fer un ús adequat dels signes i parèntesis.
3. Utilitzar convenientment les aproximacions decimals, les unitats de mesura usals i les relacions de proporcionalitat numèrica per resoldre problemes relacionats amb la vida quotidiana, triar, durant tot el procés de resolució del problema, la notació i les aproximacions adequades i valorar-les, juntament amb la magnitud dels errors comesos d'acord amb l'enunciat.
4. Construir expressions algebraïques i equacions senzilles partint de successions numèriques, taules i enunciats i interpretar les relacions numèriques que es donen, de forma implícita, en una fórmula coneguda o en una equació.
5. Utilitzar les tècniques i els procediments bàsics del càlcul algebraic per sumar, restar i multiplicar polinomis senzills amb una indeterminada que tinguin, com a màxim, tres termes, i resoldre equacions de primer grau o equacions de segon grau i sistemes senzills d'equacions lineals amb dues incògnites que tinguin coeficients enters.
6. Resoldre problemes senzills mitjançant mètodes numèrics, gràfics o algebraics, quan es basin en la utilització de fórmules conegudes o en el plantejament i resolució d'equacions de primer grau o de sistemes de dues equacions lineals amb dues incògnites.
7. Reconèixer i descriure els elements i propietats característiques de les figures planes, els cossos geomètrics elementals i les configuracions geomètriques, i utilitzar el teorema de Pitàgores i les fórmules usals per obtenir les longituds, àrees i volums mitjançant il·lustracions, exemples presos de la vida real o en un context de resolució de problemes geomètrics.
8. Aplicar translacions, girs i simetries a figures planes senzilles, utilitzant els instruments de dibuix habituals, reconèixer el tipus de moviment que relaciona dues figures iguals del pla que ocupen diferents posicions i determinar els elements invariants i els centres i eixos de simetria de formes i configuracions geomètriques senzilles.
9. Reconèixer les característiques bàsiques de les funcions constants, lineals, afins en forma gràfica o algebraica i representar-les gràficament quan vinguin expressades per un enunciat, una taula o una expressió algebraica.
10. Determinar i interpretar les característiques bàsiques (punts de tall amb els eixos, intervals de creixement, màxims i mínims, continuïtat, simetries i periodicitat) que permeten avaluar el comportament d'un gràfic senzill (de traç continu o discontinu), i obtenir informació pràctica en un context de resolució de problemes relacionats amb fenòmens naturals o pràctics de la vida quotidiana.
11. Elaborar i interpretar taules i gràfics estadístics (diagrames de barres o de sectors, histogrames, etc.), com també els paràmetres estadístics més usals (moda, mediana, mitjana aritmètica i desviació típica), corresponents a distribucions senzilles, i utilitzar, si cal, una calculadora científica.
12. Determinar i interpretar l'espai mostral i els successos associats a un experiment aleatori senzill i assignar-los probabilitats en situacions experimentals o equiprobables, utilitzant adequadament la llei de Laplace i els diagrames en arbre o qualsevol altra estratègia de recompte personal.

Quart curs

Opció A

1. Identificar i emprar de forma adequada els nombres reals per rebre i produir informació en activitats relacionades amb la vida quotidiana.
2. Resoldre problemes elegint el tipus de càlcul adequat (mental, escrit o amb calculadora) i donant significat a les operacions, els procediments i els càlculs obtinguts, d'acord amb l'enunciat.
3. Estimar i calcular expressions numèriques senzilles de nombres racionals (basades en les quatre operacions elementals i les potències d'exponent enter que involucrin, com a màxim, tres operacions encadenades i un parèntesi).
4. Aplicar correctament les regles de prioritats entre les operacions i fer un ús adequat dels signes i parèntesis.
5. Simplificar expressions numèriques irracionals senzilles (que continguin una o dues arrels quadrades).
6. Utilitzar adequadament la calculadora científica en les operacions amb nombres reals, expressats en forma decimal o en notació científica.
7. Aplicar les tècniques i regles d'aproximació, triant-les i valorant-les de manera convenient en la resolució de problemes, des de la presa de dades fins a la solució, juntament amb la valoració dels errors comesos.
8. Emprar el factor de conversió, la regla de tres i els percentatges, les taxes i l'interès per resoldre situacions i problemes relacionats amb el seu entorn.
9. Construir expressions algebraïques i equacions descriptives de successions numèriques, taules o enunciats, propietats, codis, recomptes, etc., i interpretar les relacions numèriques que es donen implícitament, en una fórmula coneguda o en una equació.
10. Utilitzar les tècniques i procediments bàsics del càlcul algebraic per sumar, restar o multiplicar polinomis amb una indeterminada, amb no més de tres termes que incloguin, com a màxim, dues operacions encadenades.
11. Utilitzar les tècniques del càlcul algebraic per resoldre equacions de primer i segon grau i sistemes senzills d'equacions lineals amb dues incògnites.

12. Utilitzar les igualtats notables i l'extracció de factor comú per factoritzar polinomis senzills de segon grau amb coeficients i arrels enters.
13. Resoldre problemes senzills mitjançant mètodes numèrics, gràfics o la simbolització de relacions que s'hi puguin distingir, quan es tracti de fórmules conegudes, o el plantejament i la resolució d'equacions de primer grau o de segon grau o de sistemes senzills de dues equacions lineals amb dues incògnites.
14. Utilitzar convenientment la proporcionalitat geomètrica per obtenir figures semblants a altres i interpretar les dimensions reals de figures representades en mapes o plànols, fent un ús adequat de les escales numèriques i gràfiques.
15. Emprar les unitats angulars del sistema mètric sexagesimal, com també les relacions i les raons trigonomètriques de la trigonometria elemental, per resoldre problemes de context real, amb l'ajuda de la calculadora científica.
16. Utilitzar convenientment les coordenades dels punts per representar-los, per calcular la distància entre ells i reconèixer l'equació general i explícita de la recta.
17. Representar gràficament i interpretar les funcions constants, lineals, afins o quadràtiques a través dels seus elements característics (pendent de la recta, punts d'intersecció amb els eixos, vèrtex i eix de simetria de la paràbola).
18. Representar gràficament i interpretar la funció exponencial i les hiperbòliques senzilles a través de taules de valors, construïdes amb l'ajuda de la calculadora científica.
19. Determinar i interpretar les característiques bàsiques (punts d'intersecció amb els eixos, intervals de creixement, punts extrems, continuïtat, simetria i periodicitat) que permeten avaluar el comportament d'un gràfic senzill (de traç continu o discontinu).
20. Identificar relacions funcionals a partir de les diferents expressions (gràfic, enunciat, taula o expressió algebraica) i obtenir informació en un context de resolució de problemes relacionats amb fenòmens naturals o pràctics de la vida quotidiana.
21. Elaborar i interpretar taules i gràfics estadístics, així com els paràmetres estadístics més usals, corresponents a distribucions discretes i contínues, amb l'ajuda de la calculadora.
22. Determinar i interpretar l'espai mostral i els successos associats a un experiment aleatori simple o compost senzill.
23. Calcular probabilitats, simples o compostes, utilitzant els diagrames en arbre, les taules de contingència o altres tècniques combinatòries.

Opció B

1. Identificar, relacionar i representar gràficament els nombres reals per rebre i produir informació en activitats relacionades amb la vida quotidiana.
2. Reconèixer les diferents formes d'expressar i representar un interval en la recta real.
3. Resoldre problemes elegint el tipus de càlcul adequat i les notacions adequades i donant significat a les operacions, procediments i càlculs obtinguts, d'acord amb l'enunciat.
4. Estimar i calcular expressions numèriques combinades, emprant les regles i propietats de la potenciació i radicació per multiplicar, dividir, simplificar i relacionar potències d'exponent fraccionari i els radicals.
5. Aplicar correctament les regles de prioritats entre les operacions i fer un ús adequat dels signes i parèntesis.
6. Simplificar expressions algebraïques formades per sumes, restes, multiplicacions i potències.
7. Dividir polinomis i emprar la regla de Ruffini i les identitats notables, així com l'extracció de factor comú per a la factorització de polinomis senzills.
8. Utilitzar adequadament la calculadora científica en les operacions amb nombres reals, expressats en forma decimal o en notació científica.
9. Aplicar les tècniques i regles d'aproximació, triant-les i valorant-les de manera convenient en la resolució de problemes, des de la presa de dades fins a la solució, juntament amb la valoració dels errors comesos.
10. Resoldre equacions i inequacions i interpretar-ne gràficament els resultats.
11. Plantejar i resoldre problemes algebraics que necessitin equacions de primer grau, de segon grau o sistemes de dues equacions lineals amb dues incògnites, i comprovar l'adequació de les solucions al problema.
12. Emprar les unitats angulars del sistema mètric sexagesimal, així com les relacions i les raons trigonomètriques de la trigonometria elemental, per resoldre problemes de context real.
13. Establir relacions entre coordenades de punts i vectors, emprar-les per calcular la distància entre dos punts o el mòdul d'un vector i reconèixer i obtenir l'equació general i explícita de la recta, i emprar-les, també, per a l'estudi de les condicions d'incidència i paral·lelisme.
14. Obtenir l'equació de la circumferència com a lloc geomètric.
15. Representar gràficament i interpretar les funcions constants, lineals, afins o quadràtiques a través dels seus elements característics (pendent de la recta, punts d'intersecció amb els eixos, vèrtex i eix de simetria de la paràbola), obtinguts a partir d'un enunciat, d'una taula o de la seva expressió algebraica.
16. Representar gràficament i interpretar la funció exponencial i les hiperbòliques senzilles a través de taules de valors, enunciats o expressions algebraïques construïdes amb l'ajuda de la calculadora científica.
17. Determinar i interpretar les característiques bàsiques (domini, recorregut, punts de tall amb els eixos, intervals de creixement, punts extrems, continuïtat, simetria i periodicitat) que permeten avaluar el comportament d'un gràfic sen-

zill (de traç continu o discontinu).

18. Identificar relacions funcionals, a partir de les diferents expressions (gràfic, enunciat, taula o expressió algebraica), i obtenir informació en un context de resolució de problemes relacionats amb fenòmens naturals o pràctics referits a la vida quotidiana.

19. Elaborar i interpretar taules i gràfics estadístics, així com els paràmetres estadístics més usuals, corresponents a distribucions discretes i contínues, amb l'ajuda de la calculadora.

20. Determinar i interpretar l'espai mostral i els successos associats a un experiment aleatori simple o compost senzill.

21. Utilitzar de manera adequada la llei de Laplace per calcular la probabilitat d'un succés.

22. Calcular probabilitats, simples o compostes, utilitzant els diagrames en arbre, les taules de contingència o altres tècniques combinatòries.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Orientacions sobre com aconseguir aprenentatges significatius i funcionals

A l'inici de l'etapa i de cada curs, com també en el moment d'abordar un nou contingut, caldrà determinar quin és el grau d'aprofundiment dels coneixements assolits per l'alumnat, perquè, per exemple, és diferent saber operar amb nombres que conèixer el significat de les operacions. Si no es determinen aquestes situacions de partida, hi ha el risc de treballar sobre bases errònies, que anirem accentuant perquè no les haurem corregides des d'un principi. Això s'entronca, molt especialment a l'assignatura de matemàtiques, amb un comportament d'aprenentatge en el qual «l'alumnat accepta noves idees quan les que posseeixen no li serveixen o són ineficaces». És clar que no són totalment correctes o vàlids tots els esquemes de coneixement que l'alumne s'ha anat formant. Les errades indiquen el nivell de coneixement de l'alumne i són coherents amb el seu nivell cognitiu. Aquestes errades poden ser, per altra part, utilitzades com a font d'aprenentatge a l'aula.

L'aprenentatge, concebut com a construcció del propi coneixement, és fruit de la intensa activitat intel·lectual que desenvolupa l'alumne quan observa, es fa preguntes, formula i contrasta hipòtesis, relaciona el que ha après amb els coneixements anteriors, debat les seves idees amb els seus companys, etc. L'interès de l'alumnat per l'assignatura és un element motivador de l'aprenentatge. Per afavorir aquest interès caldrà treballar aspectes actitudinals de l'alumnat respecte a la consideració de les pròpies capacitats matemàtiques, a la valoració de la utilitat d'aquesta assignatura per a la vida quotidiana i en altres camps de la ciència, al seu paper com a forjadors del pensament, com també respecte a una valoració del treball ordenat i ben presentat i del treball en comú com a font d'aprenentatge.

Mesures per facilitar l'aprenentatge de l'alumnat, la seva integració i la seva participació

L'ensenyament i aprenentatge de les matemàtiques s'ha de basar, per tant, en la realització d'activitats variades que han d'incloure:

1. Exposició del professor per introduir un nou concepte, situar les activitats en un context determinat, organitzar la feina, formular preguntes, sintetitzar aportacions de l'alumnat, etc.

2. Discussió entre el professor i els alumnes, i entre els mateixos alumnes, mitjançant la qual l'alumnat ha de fer un esforç per explicar les seves pròpies idees i la manera com s'ha resolt un problema. Aquesta activitat, a més d'obligar els alumnes a ordenar i revisar els seus pensaments, proporciona al professor molta informació sobre les errades conceptuals i el nivell de comprensió real que tenen, i, per tant, sobre el tipus d'ajuda que necessiten.

3. Treball pràctic, inclosos l'ús d'instruments de mesura i dibuix, la construcció de models matemàtics, la realització d'experiències, etc.

4. Consolidació i pràctica de les habilitats i rutines bàsiques, tant algorísmiques com referides a càlcul mental, estimació, ús de la calculadora, etc.

5. Resolució de problemes, inclosa l'aplicació de les matemàtiques a situacions de la vida quotidiana i a altres situacions menys familiars.

Quan parlem de problemes ens referim a situacions per a les quals no coneixem a priori cap camí que ens dugui a solucionar-les, sinó que requereixen un treball d'investigació. La resolució de problemes és un dels objectius generals de l'assignatura i ha de ser un dels eixos al voltant dels quals s'ha d'estructurar. La seva activitat per resoldre situacions problemàtiques, tant referides a situacions de la vida quotidiana com a situacions menys familiars, és el que dota les matemàtiques del seu significat ple.

A més, la resolució de problemes en diferents contextos (numèrics, geomètrics, d'atzar...), és un excel·lent instrument metodològic que ajudarà l'alumnat a construir i relacionar conceptes matemàtics.

Els problemes han de referir-se preferentment a situacions connectades amb la realitat i han de resultar interessants per a l'alumnat. Han de presentar-se de diverses formes: numèrica, gràfica, etc., amb dades completes, incompletes, redundants, inconsistents, etc., i se n'exclouran aquells que reproduïen enuncisats discriminadors o sexistes.

És important que els alumnes adquireixin certa experiència en la resolució de problemes, que no siguin simples repeticions dels exercicis ja realitzats, i que es familiaritzin amb les estratègies i els processos habituals en aquest tipus de tre-

ball: resoldre alguns supòsits senzills, fer un diagrama adequat de la situació, organitzar sistemàticament la informació, fer una taula, cercar pautes, formular conjectures, esbrinar si aquestes conjectures són o no correctes i per què, realitzar un experiment, cercar-ne analogies, resoldre cap enrere, etc. S'ha d'animar a persistir en l'exploració d'un problema, anotar els camins seguits i reflexionar sobre les diferents estratègies utilitzades per distints alumnes per resoldre un mateix problema. Així plantejat, l'ensenyament de les matemàtiques inclourà d'una forma natural les actituds, valors i normes, tractant-los en els seus aspectes matemàtics, des de l'observació directa de la utilitat de les figures geomètriques per senyalitzar el trànsit amb un llenguatge universal fins a analitzar estadísticament informacions relatives a la salut, al medi ambient, a la pau, etc., o la programació d'activitats directament relacionades amb l'educació del consum.

Les matemàtiques no són un compartiment estanc respecte a la resta de l'activitat humana; s'ha de transmetre aquesta idea a l'alumnat i reforçar-la amb una varietat de situacions. La relació de les matemàtiques amb altres assignatures pot donar-se de diferents maneres: organitzant la realitat mitjançant la construcció d'un model matemàtic que l'expliqui i en faciliti la comprensió, servint com a llenguatge per expressar dades de la realitat (fórmules, representacions gràfiques, etc.), o resolent problemes aliens a les matemàtiques, però amb eines pròpies.

Mesures d'atenció als alumnes amb necessitats educatives específiques

Entenem per alumnes amb necessitats educatives específiques els alumnes estrangers, els superdotats i els de necessitats educatives especials, però hem de tenir present que un alumne pot pertànyer a dues categories a la vegada.

Quant a l'alumnat estranger, s'ha d'aprofitar al màxim el fet que la majoria d'algorismes de càlcul i la simbologia matemàtica són internacionals. Això pot facilitar la comunicació i el treball amb aquest tipus d'alumnes.

Per als alumnes superdotats, l'ampliació de l'assignatura pot prendre diferents formes: ampliació de continguts que no estaven previstos per a la resta de companys, avançament de continguts que s'han de veure posteriorment, aplicació dels procediments apresos a situacions més complexes, amb nombres més complicats, que exigeixin establir altres relacions, etc.

En el cas d'alumnat amb necessitats educatives especials, s'haurà de determinar quines són aquestes i garantir l'adquisició de determinats continguts i donar prioritats als procedimentals i actitudinals enfront dels conceptuals. El desenvolupament d'hàbits de treball adequats pot ajudar a superar algunes de les dificultats d'aprenentatge.

Les grans diferències de comprensió i habilitats matemàtiques existents entre alumnes d'una mateixa edat i la necessitat que cada un desenvolupi al màxim les seves capacitats suposen un difícil repte per al professorat. Una línia de treball recomanada és la creació d'activitats obertes que tinguin com a base la resolució de problemes. Aquestes activitats hauran de ser variades per treballar individualment, en petit o en gran grup. Així mateix, s'haurà de tenir en compte la utilització de diversos mitjans de treball, com poden ser material didàctic (tant escrit com manipulable), llapis i paper, calculadores, ordinadors, etc., i, sempre, el nivell de coneixements de l'alumne.

Perquè l'alumnat s'involucri efectivament en el procés és necessari que es vegi immers en un ambient de treball adequat i que el trobi atractiu i interessant. El joc, l'experimentació, la formulació de conjectures sobre el resultat d'un problema, la manipulació i l'exploració de diverses formes geomètriques, etc., poden ser mètodes útils per atreure'n l'atenció i l'interès.

Hi ha la possibilitat de plantejar activitats diferents a diferents tipus d'alumnes o grups d'alumnes. En aquest cas, el paper del professor és més difícil i, per tant, s'ha de procurar no mantenir un nombre excessiu d'activitats simultàniament. S'han de triar materials escrits, si el grup és heterogeni, que no siguin excessivament tancats o que no es puguin utilitzar més que d'una manera per part de l'alumnat.

Els plans de treball individual, una organització flexible de l'aula que tinguin en compte la possibilitat de realitzar activitats diversificades, el plantejament de problemes oberts que admetin diferents nivells de tractament i aprofundiment..., poden ser una ajuda per treballar amb grups d'alumnes de capacitats disperses. El suport mutu entre els mateixos alumnes pot ser igualment beneficiós per a tots, independentment del seu nivell de capacitat matemàtica.

Orientacions sobre materials didàctics i curriculars

Els materials manipulables són un recurs didàctic important a l'ensenyament secundari, que permetrà a l'alumnat, en molts de casos, relacionar conceptes matemàtics abstractes amb situacions reals. L'observació, la manipulació, l'experimentació i l'exploració amb materials facilita l'apropament a certs conceptes matemàtics, i adquireix especial importància en els blocs de mesura, geometria i atzar.

La construcció de models geomètrics amb diversos materials (cartolina, escudats, cubs encastrables, etc.), l'ús de diferents instruments de dibuix i mesura, de miralls per generar i estudiar configuracions simètriques, la simulació de fenòmens aleatoris mitjançant dades, ruletes, boles de colors, etc., constitueixen una excel·lent aproximació a aquests temes que, a més d'ajudar en la comprensió i relació de conceptes matemàtics, permetrà abordar en molts de casos petits treballs d'investigació i treballar gran quantitat de problemes de difícil resolució teòrica.

Més que emprar un llibre de text únic, és necessari disposar de material variat, que pot incloure fitxes, llibres de consulta, unitats didàctiques, mapes, col·leccions de jocs i de problemes. Ha de potenciar-se l'autonomia de l'alumnat per consultar la biblioteca, cercar els materials que ha de menester, llegir textos matemàtics, etc. El quadern de l'alumne és important com a material per a l'estudi del mateix alumne i com a element de referència del professorat per a l'avaluació.

La història de les matemàtiques proporciona contextos adequats per introduir alguns conceptes matemàtics i entendre les matemàtiques com una cosa no tancada que ha anat evolucionant al llarg del temps. No es tracta de reconstruir totes les passes que han anat fent els matemàtics, sinó de ser-ne conscients i d'aprofitar determinats problemes i contextos històrics.

Orientacions sobre recursos necessaris

La generalització de l'ús de les calculadores en el món del treball i la vida diària, com també el seu ús creixent en altres assignatures, obliga a redefinir el concepte de capacitat numèrica bàsica i els objectius en l'ensenyament del càlcul. Malgrat que els algorismes clàssics de les operacions són necessaris, no té sentit dedicar una gran part del temps de classe a realitzar càlculs llargs i repetitius que poden ser realitzats amb calculadora. Convé dedicar aquest temps a desenvolupar una millor comprensió del significat i les propietats de les operacions, a l'elaboració d'algorismes alternatius, a la resolució de problemes, etc.

A més, i a causa del creixent ús que se'n fa, és necessari que l'alumnat aprengui a emprar adequadament la calculadora, cosa que no tan sols suposa saber com funcionen les tecles, sinó que exigeix analitzar críticament els resultats, comprendre la grandària aproximada dels nombres, desenvolupar les capacitats d'estimació i càlcul mental, arrodonir els resultats amb l'exactitud que requereixi el context, etc.

Per altra part, la calculadora constitueix per a molts d'alumnes un element motivador i és un poderós instrument didàctic que facilita l'exploració i la recerca d'opinions i regularitats, la investigació sobre relacions numèriques, la introducció de nous conceptes, l'ús de la notació científica, etc. La generalització i la comoditat de l'ús de les calculadores científiques han fet que el paper de les taules trigonomètriques sigui cada vegada més marginal i, per tant, no cal dedicar-los especial atenció.

Els ordinadors i els mitjans audiovisuals han obert ja nous camps en el món de l'educació i és previsible que es desenvolupin més en els propers anys. L'ordinador ofereix grans possibilitats didàctiques per la seva capacitat d'emmagatzematge i representació gràfica de la informació, de simulació d'experiències aleatòries, d'elaboració de gràfiques a partir d'una fórmula algebraica, de treball amb algorismes de càlcul complicats, etc. A l'hora d'emprar-los, cal tenir en compte, en qualsevol supòsit, la qualitat didàctica del programa i molt especialment les possibilitats d'interaccions amb la màquina que ofereix a l'alumne.

Orientacions sobre el procés d'ensenyament-aprenentatge

L'autovaloració de l'alumne va molt unida al fet que, en el procés d'ensenyament-aprenentatge, se l'orienti a crear i a millorar el propi pensament, sense tractar de transferir-li el del professor d'una manera exclusiva. D'aquesta manera, veurà que és capaç de crear noves formes de pensament, i augmentarà la seva autoestima. Quan s'utilitzin les matemàtiques com a camp de formació d'aquest pensament, aquesta estima també es traslladarà a l'assignatura, i serà major com més adequats i engrescadors siguin els continguts treballats.

L'ensenyament actiu, proposat com a base del procés d'aprenentatge, implica, fonamentalment, desplaçar el punt de suport de l'ensenyament-aprenentatge des del professorat a l'alumnat. Bàsicament, es tracta que sigui el mateix alumne el creador dels seus propis esquemes de pensament, a partir, això sí, d'activitats adequades dissenyades pel professor, i que no sigui simplement un receptor d'un pensament aliè, que pot xocar amb les seves pròpies estructures internes de pensament. Aquesta idea, que és aplicable a qualsevol assignatura, té, si cap, més importància a l'assignatura de matemàtiques, perquè determinades estratègies de pensament, que s'apliquen en moltes situacions de la vida, són adquirides, o es poden adquirir, per mitjà de continguts associats a les matemàtiques. Comptar, classificar, mesurar, etc., són alguns exemples que es poden esmentar. Perquè aquests processos siguin possibles, les activitats no han de ser tancades sinó, per contra, suficientment obertes, perquè l'alumnat pugui expressar-hi els seus pensaments i actuar amb eines pròpies.

Qualsevol activitat que es planteja ha d'estar suficientment a prop dels coneixements de l'alumne, perquè pugui emmarcar-la-hi. En aquest sentit s'ha de tenir en compte l'entorn de les Illes Balears. Així, serà més oportú parlar de característiques geogràfiques, socials o històriques balears que d'altres que no es puguin trobar a la nostra comunitat. Qualsevol activitat de comptar, mesurar, classificar, estudiar aspectes geomètrics o estadístics tindrà major significació per a l'alumnat si es refereix a la realitat que l'envolta.

L'ensenyament actiu té una de les seves bases en la utilització de les tècniques de grup. És, per tant, necessari fomentar les activitats en què el treball cooperatiu sigui un element important, bé a la mateixa aula o bé defora, com la realització de treballs d'investigació, recollida de dades, treball en biblioteca, en altres assignatures, etc., de manera que l'alumne vegi la necessitat del grup com a element comú de treball i el valori adequadament. Així mateix caldrà valorar la influència d'aquest treball col·lectiu com a element del seu aprenentatge, ja

que, segons les teories actualment acceptades, la interactivitat dels alumnes és una de les bases de construcció del seu pensament, sempre que es respectin unes normes de relació entre ells dins el grup.

El paper del professorat és molt important com a motor del procés d'ensenyament-aprenentatge. Per optimitzar l'esmentat procés, el professorat ha de mantenir una actitud oberta a la classe, cedir el protagonisme a l'alumnat, ser un vehicle de transmissió de pensament, motivar l'alumnat en les seves activitats, no crear diferències segons el rendiment acadèmic, el sexe o les diferències físiques o socials, adaptar-se als seus coneixements, especialment a l'inici de l'etapa i de cada curs. En definitiva, el professorat ha de guiar el procés explorador, ajudar l'alumne a pensar i a construir el seu propi pensament.

El professorat haurà de valorar per igual tots els continguts i no establir criteris de simpaties personals que el duguin a desplaçar-ne o eliminar-ne alguns. Respecte a la presentació de l'assignatura, caldrà fer-la de forma oberta i no tancada. L'adequació de continguts a cada curs és fonamental per després dissenyar activitats que s'adaptin als alumnes.

El professorat ha de tenir presents els diferents nivells i ritmes d'aprenentatge de l'alumnat amb vista a ajustar el grau de dificultat de la feina, de manera que no sigui tan fàcil que resulti òbvia i sense interès ni tan difícil que origini continus fracassos que aboquin a la frustració i al distanciament consegüents.

Orientacions sobre els procediments i instruments d'avaluació de l'alumnat

Referent a l'avaluació, cal distingir l'avaluació de l'alumnat del procés d'ensenyament i aprenentatge. L'avaluació de l'alumnat té tres moments importants: una avaluació inicial, que diagnosticarà el punt de partida en què es troba, una avaluació al llarg del procés de caràcter formatiu, orientada a seguir l'aprenentatge de l'alumne, i una avaluació final de caràcter decisiu i on s'ha de determinar el nivell que ha assolit en la consecució dels objectius prefixats. L'avaluació al llarg del procés es planteja com una avaluació formativa, per tant, ha de tenir en compte aspectes actitudinals, d'orientació i de formes de recuperació. Serà un procés que es farà de forma contínua, diferenciada i d'acord amb els cursos, en els quals s'establiran els criteris de pas d'un a l'altre.

Els criteris d'avaluació són el referent per avaluar els objectius de l'assignatura durant el procés, però també al final del procés. Es refereixen a aprenentatges i en diuen quin tipus d'aprenentatge i en quin grau s'ha d'aconseguir respecte a les capacitats considerades bàsiques. Constitueixen el grup d'indicadors sobre què és el que l'alumnat ha d'assolir en un aspecte bàsic de l'assignatura que li permeti continuar progressant en els seus estudis o que el capaciti per accedir al món laboral.

És quan es realitzaran les programacions d'aula per cada unitat didàctica que s'establiran els objectius didàctics corresponents, en els quals s'indicanen les capacitats que es pretenen desenvolupar dels continguts que es treballen en la unitat i se n'establirà el grau d'aprenentatge. Arribar a saber el grau de progrés en aquests objectius didàctics exigeix que el professorat tenguí uns indicadors observables de la unitat didàctica en particular.

Els aspectes generals que s'han de tenir en compte a l'hora de realitzar l'avaluació són: s'utilitzaran múltiples mètodes de mesura; s'avaluaran les matemàtiques en si mateixes i en connexió amb les seves aplicacions; es tendran més en compte els coneixements que posseeix l'alumnat que les seves mancances; s'utilitzaran instruments tecnològics i material manipulable divers, i les proves escrites objectives seran un mitjà d'avaluació, però no l'únic. La resolució de problemes pot ser un element bàsic per a l'elaboració d'instruments d'avaluació. Quant al procés d'ensenyament-aprenentatge, s'haurà d'analitzar el tractament donat als continguts, l'adequació de les activitats als objectius proposats, la disponibilitat i l'ús dels recursos didàctics, la implicació dels alumnes, el paper del professorat i la distribució del temps dedicat a les diferents parts del currículum.

Orientacions sobre la seqüenciació de continguts

Per a la seqüenciació de continguts es respectaran les seqüències següents: el cas particular abans que el cas general, el cas més simple abans que el més complex i el contingut més intuïtiu abans que el més abstracte.

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans (la pau, la solidaritat, l'educació ambiental...)

A l'educació secundària obligatòria, i per mitjà de totes les assignatures, s'han d'atendre determinades línies educatives i de contingut ja iniciades a l'educació infantil i a l'educació primària, com són l'educació viària, l'educació per la pau, l'educació ambiental, l'educació del consum, l'educació moral i cívica o l'educació per la salut, ja que tots aquests continguts ofereixen aspectes quantificables, o d'interpretació de dades, gràfics o taules, o d'organització d'informació, resolució de problemes reals, etc.

Determinades assignatures estan molt relacionades amb alguns d'aquests continguts; les matemàtiques no en són una excepció. La majoria de les actituds que s'han d'ensenyar a l'assignatura de matemàtiques contribueixen a desenvolupar en l'alumnat el respecte i l'acceptació de diferents punts de vista, a ser flexibles i perseverants a la vegada, o a millorar l'autoestima i l'equilibri personal; per tant, són actituds bàsiques en l'educació dels ciutadans per la convivència. També hi ha uns determinats continguts conceptuals i procedimentals que tenen

relació amb aquests valors. Per exemple, alguns dels aspectes que es poden tractar són els referits als nombres, a la lectura i interpretació de gràfics (mapes i plànols, gràfiques estadístiques i funcionals, etc.), dins determinats contextos (per exemple, el publicitari i el sanitari), els aspectes econòmics presents en el consum, la mesura o l'atzar. El món del treball, dins els valors, per exemple, pot tenir més protagonisme dins el món escolar i pot ser un bon recurs pedagògic. Al mateix temps, el treball en grup, que és una de les orientacions metodològiques que es proposen, afavoreix el respecte mutu i la no-discriminació. En un altre sentit, aquests valors poden servir de nexa entre les matemàtiques i les altres assignatures, com també entre el món escolar i el seu entorn. No es tracta de fer d'aquests valors un nou objecte d'estudi dins les matemàtiques, sinó d'abordar l'ensenyament-aprenentatge de les matemàtiques tenint-los presents.

Per a l'educació per la democràcia, pel coneixement i la pràctica dels drets humans es potenciaran totes les actituds que contribueixen a millorar l'autoestima i l'equilibri personal, la flexibilitat a l'hora de prendre decisions i els conceptes i procediments referits als nombres i a l'estadística.

L'estudi del comportament cívic d'un grup de ciutadans davant una situació, la seva classificació per grups d'edats, per sexe i la seva representació gràfica i la utilització dels nombres i les seves operacions serviran per analitzar i treure conclusions de fenòmens socials.

Per a l'educació per un consum responsable, per la conservació del medi ambient, per la salut i per la pau i la solidaritat es reforçaran els conceptes i procediments referits als nombres, a l'estadística, a la probabilitat i a les funcions.

Per fomentar el consum responsable s'estudiaran els anuncis publicitaris des del punt de vista matemàtic i amb actitud crítica davant la informació que presenten, com també les factures i pressuposts per afavorir les actituds responsables i no consumistes. Així mateix, s'estudiaran els jocs d'atzar des del punt de vista probabilístic i a ser possible introduint la idea d'esperança matemàtica per tal de fer veure, que en general, no són equitius.

Per millorar la conservació del medi ambient es poden fer estudis estadístics de desastres ecològics i la seva incidència sobre les espècies afectades, d'utilització d'energies no renovables o del creixement d'una determinada població durant un cert temps.

Per prevenir problemes de salut es poden fer estudis estadístics sobre els hàbits d'higiene i sobre determinades malalties (tumors provocats pel consum de tabac, problemes de salut causats per mals hàbits alimentaris, etc.) i comparar-los amb els hàbits dels pacients o la zona en la qual viuen.

Per fomentar la pau i la solidaritat es poden fer estudis estadístics sobre els costos monetaris i en vides humanes que provoquen les guerres, sobre les despeses en armament o sobre la distribució d'aliments i població en diferents països.

MÚSICA

1. INTRODUCCIÓ

En la societat actual la música esdevé un instrument indispensable per comprendre el món que ens envolta i les seves contínues transformacions. L'evolució del context sociocultural ens du a nous avanços tècnics, nous llenguatges, noves maneres d'expressar-se i de comunicar-se. El llenguatge audiovisual s'ha convertit en el referent de la comunicació actual, i és aquí on la música aconsegueix un paper tan important que s'ha d'oferir als alumnes la possibilitat de conèixer-la i entendre-la, perquè puguin expressar-se mitjançant els codis musicals. Això no seria possible sense el desenvolupament de les capacitats de percepció, expressió, motricitat, respecte i disciplina que els dotaran dels recursos necessaris per analitzar les principals característiques musicals i relacionar-les amb el seu entorn sociocultural. L'educació musical haurà de promoure en l'adolescent una postura oberta, reflexiva i crítica davant el fet musical, ja que conviu molt freqüentment en un ambient sonor, no sempre recomanable i, de vegades, nociu. A més, la universalitat del llenguatge musical permet una comunicació entre les persones que supera les fronteres, llengües, races, sexes, cultures i permet, de manera adequada, unes pautes d'atenció a la diversitat física i intel·lectual de l'alumnat.

La interdisciplinarietat de la música propicia i implica establir lligams amb un gran nombre d'assignatures que conformen el currículum per formar el quadre cultural en el qual les creacions musicals s'han desenvolupat al llarg del temps i afavoreix l'assoliment de manera més diversificada dels objectius generals de l'etapa. La música en tota la seva dimensió permet una doble funció en el desenvolupament de l'alumnat, des del punt de vista del creixement personal i en la formació dels fonaments tècnics i científics de l'enriquiment cultural.

La planificació de l'assignatura s'ha de visualitzar des de la interrelació que hi ha entre els continguts, i es poden plantejar activitats on es treballen els tres blocs de continguts incidint en l'acompliment dels diferents objectius.

Els continguts de l'assignatura s'agrupen en tres blocs:

El llenguatge de la música

Aquest bloc ha de desenvolupar les capacitats de produir, interpretar i expressar, amb el llenguatge musical, missatges amb propietat i autonomia, per tal d'enriquir les pròpies possibilitats de comunicació i expressió que complementen el llenguatge convencional. En el marc d'un aprofundiment en els coneixements i la seva aplicació en una aproximació més analítica i específica, el llenguatge

musical té implícit un vocabulari tècnic de difícil comprensió que s'ha d'adquirir perquè es converteix en el recurs didàctic i l'eina que facilita l'anàlisi i la comprensió de la música.

L'expressió musical

El bloc d'expressió musical afavoreix possibilitats d'agrupaments flexibles a l'aula i diverses estratègies metodològiques per potenciar les actituds, els valors i les normes que regeixen el fet musical. A més, potencia el coneixement d'aspectes del propi cos (veu, moviment, audició...) i de la pròpia cultura (llengua, cançons, balls) que afavoriran un autoconcepte de l'alumnat i del seu entorn.

La música en la cultura i la societat

Aquest tercer bloc de contingut pretén mostrar la relació de la música amb la resta d'activitats artístiques i amb el seu context sociocultural que posa de manifest els nexes, convergències i divergències entre les evolucions específiques de cada llenguatge artístic i les seves manifestacions, amb una especial atenció a les Illes Balears.

La capacitat analítica i el procés creatiu s'han de fonamentar en el desenvolupament de les capacitats perceptives i expressives:

L'audició ha de ser, des de totes les seves possibilitats procedimentals, un referent metodològic mitjançant el qual s'han de poder diferenciar els elements musicals i així iniciar la reflexió dels fenòmens musicals per tal d'afavorir la capacitat d'abstracció.

Altres eines fonamentals en aquest aspecte són les expressions vocal, instrumental i corporal, que amplien les possibilitats d'expressió motriu, d'equilibri i de coordinació. L'adequació d'aquestes eines a l'alumnat és fonamental en el seu desenvolupament.

Els continguts de segon curs tenen com a objectiu principal el coneixement dels elements bàsics del llenguatge musical que permeten desenvolupar les diferents maneres d'expressar i, a més, un apropament al nucli de continguts de la música en la cultura i la societat.

En el tercer curs, i dins l'itinerari científicohumanístic, la major part dels continguts pertanyen al tercer bloc, on per mitjà dels procediments bàsics per a l'estudi de la música (anàlisi musical, audició i interpretació), es relacionarà la creació musical amb la societat, en el marc de la cultura i l'art, a través de la història i amb el context sociocultural de les Illes Balears i la importància que avui tenen els mitjans de comunicació en la creació, difusió i consum de música.

En el quart curs, l'alumnat ampliarà i completarà coneixements adquirits en cursos anteriors alhora que en desenvoluparan de nous en el camp de les noves tecnologies, la música espanyola i d'altres cultures.

L'ensenyament de la música ha de potenciar les capacitats d'escoltar, reconèixer i retenir les relacions que configuren les estructures musicals i per això mateix ha d'orientar en la diversificació de gusts musicals i en la formació d'un esperit crític i de foment de valors de convivència i disciplina. Les classes de música han de transcórrer en un clima de respecte envers l'assignatura, de participació i d'atenció a la seva diversitat.

Les activitats complementàries i extraescolars seran suports importants en el desenvolupament de l'assignatura i en la formació i motivació dels alumnes.

2. OBJECTIUS

1. Adquirir les capacitats necessàries per poder elaborar idees musicals mitjançant l'ús de la veu, el moviment o els instruments, per tal d'afavorir les possibilitats d'expressió i comunicació.
2. Desenvolupar la percepció musical mitjançant l'audició activa i conscient de les obres per a l'enriquiment cultural, que permeti eixamplar i seleccionar les preferències musicals.
3. Utilitzar les fonts d'informació musical (partitures, textos, audiovisuals, etc.) per al coneixement i apreciació de la música.
4. Conèixer, valorar i fruit el patrimoni cultural musical propi de les Illes Balears.
5. Aprofundir en els coneixements dels elements bàsics del llenguatge musical a fi d'adquirir, mitjançant l'anàlisi i la interpretació, el vocabulari necessari per poder analitzar i explicar de forma oral i escrita els processos musicals i establir valoracions pròpies.
6. Conèixer i servir-se de la dansa com a mitjà d'expressió dedicant especial atenció a les danses tradicionals de les Illes Balears.
7. Participar en activitats musicals amb actitud oberta i interessada, i rebutjant qualsevol discriminació basada en diferències d'ètnia, sexe, classe social, creences o altres característiques individuals o socials.
8. Valorar la importància del silenci com a condició prèvia per a l'existència de la música i desenvolupar l'actitud de saber escoltar i afavorir el diàleg, alhora que es pren consciència de la contaminació acústica.
9. Conèixer i valorar les diferents manifestacions musicals al llarg de la història, relacionant-les amb l'àmbit artístic i sociocultural.
10. Fer ús dels mitjans tecnològics per desenvolupar la percepció i l'expressió musicals.
11. Desenvolupar la capacitat d'anàlisi d'obres musicals com a fruit de la creació

artística i comprendre'n l'ús social i les intencions expressives.

12. Desenvolupar i consolidar hàbits de respecte i disciplina com a condició necessària per al desenvolupament de les activitats musicals.

3. CONTINGUTS

Segon curs

EL LENGUATGE DE LA MÚSICA

Conceptes

Elements bàsics del llenguatge musical

1. El so: so i silenci. Fonaments físics del so. Qualitats del so: duració, intensitat, altura i timbre.
2. Grafies musicals: convencionals i no convencionals.
3. Elements de la música: ritme, melodia, harmonia, timbre, textura i dinàmica.
4. El ritme en la música: pulsació, compàs, alteracions rítmiques i tempo.
5. Pràctica en el coneixement del llenguatge de la música.
6. Interval·ls i escales.

La melodia: frases i estructures melòdiques

7. La frase com a generadora de la forma musical.

Procediments compositius i formes d'organització musical: principis bàsics

8. Procediments compositius: repetició, imitació, variació, improvisació...

Iniciació a les diferents estructures musicals

9. Formes musicals d'estructura binària i ternària. El rondó.

Procediments

1. Exploració, captació i producció del so i del silenci.
2. Anàlisi i identificació de les qualitats del so.
3. Utilització de diferents partitures i musicogrames com a suport de l'audició i la interpretació.
4. Audició, improvisació, experimentació, lectura i escriptura dels elements de la música.
5. Interpretació i elaboració de diferents dissenys rítmics.
6. Anàlisi i construcció d'interval·ls i escales de caire senzill.
7. Maneig d'estructures melòdiques per a la construcció de formes musicals senzilles.
8. Utilització dels procediments compositius en la creació i el tractament de l'obra.
9. Audició i anàlisi de les diferents formes musicals d'estructura binària, ternària i el rondó.

Actituds, valors i normes

1. Valoració del silenci com a premissa de la correcta manifestació del discurs musical i del respecte envers els altres.
2. Interès per la lectura i escriptura musicals.
3. Obertura a les possibilitats de les noves grafies.
4. Valoració de la importància de la pulsació i del ritme en la música.
5. Valoració de les possibilitats del llenguatge musical com a element d'expressió, coneixement i gaudi.
6. Valoració de l'organització sonora com a base del procés creatiu musical.
7. Actitud crítica i respectuosa davant les manifestacions pròpies i alienes.
8. Gaudir de l'audició d'obres musicals.

L'EXPRESSIÓ MUSICAL

Conceptes

Expressió vocal

La veu en la música:

1. Anatomia i fisiologia de l'aparell fonador.
2. Cura de la veu.
3. El canvi de la veu en l'adolescència: fisiologia i problemes.
4. Qualitats i tipus de veus.
5. La veu cantada i la veu parlada.
6. La veu impostada.
7. Classificació de les veus.

El teatre líric

8. Característiques i gèneres.

Expressió instrumental

9. Els instruments com a mitjà d'expressió musical: classificació.

10. Els instruments: famílies i agrupacions.

11. Tècnica bàsica dels instruments escolars.

Expressió corporal

12. La dansa com a manifestació artística

13. La música i el moviment.

Procediments

1. Pràctica de la relaxació, respiració i articulació, impostació i entonació.
2. Audició de diferents tipus de veu, agrupacions i formes vocals.
3. Pràctica de repertori vocal, fent especial incidència en el repertori popular de les Illes Balears.
4. Utilització de material i objectes diversos per investigar i descobrir fenòmens propis de la producció sonora.
5. Utilització dels instruments per acompanyar la veu, el moviment i la dansa.
6. Improvisació amb instruments de ritmes o melodies senzilles seguint una pauta donada (rítmica, harmònica, melòdica, etc.).
7. Pràctica de les activitats bàsiques del moviment (gests, elevacions, rotacions, posicions, etc.). Variacions, combinacions i improvisacions sobre les activitats esmentades.

Actituds, valors i normes

1. Valorar la importància de tenir cura de la veu.
2. Valorar la funció de la música en les manifestacions dramàtiques.
3. Interès per la diversitat tímbrica, vocal i instrumental.
4. Tenir cura dels instruments musicals de l'aula.
5. Valoració i acceptació de la dansa com a element de l'expressió musical.

LA MÚSICA EN LA CULTURA I LA SOCIETAT

Conceptes

1. Gèneres musicals en la cultura occidental.
2. Relacions entre els gèneres musicals i la societat al llarg de la història.
3. La música popular en la societat actual.
4. La presència de la música en altres manifestacions artístiques: dansa, teatre, arts plàstiques, cinema, etc.

Procediments

1. Investigació de l'obra musical, autor i estil, en els diferents gèneres.
2. Relacions entre els gèneres musicals i la societat al llarg de la història.
3. Audició de composicions de diferents gèneres i autors de la música de la cultura occidental.
4. Reconeixement dels elements extramusicals que acompanyen el fet musical.
5. Observació sobre els usos que es fan de la música en els mitjans de comunicació.
6. Preparació, audició i debat de la interpretació de la música en directe.
7. Relació de la música en les altres manifestacions artístiques: dansa, teatre, arts plàstiques, cinema, etc.

Actituds, valors i normes

1. Actitud atenta i conscient en l'audició.
2. Interès per conèixer distints gèneres musicals.
3. Valoració del patrimoni musical de la cultura occidental i, en especial la de les Illes Balears.
4. Gaudir de l'audició d'obres i espectacles musicals en directe.

Tercer curs

EL LENGUATGE DE LA MÚSICA

Conceptes

Aprofundiment i pràctica en el coneixement del llenguatge musical

1. Elements del llenguatge musical.
2. Monodia, polifonia, contrapunt, melodia acompanyada i homofonia.
3. Tonalitat i modalitat.
4. L'harmonia: consonància i dissonància.

Les diferents estructures en la música

5. Formes musicals.

Procediments

1. Lectura i interpretació dels elements del llenguatge musical.
2. Diferenciació entre les diverses estructures tonals i modals
3. Identificació auditiva dels diferents tipus de textura.

4. Anàlisi i evolució de la simultaneïtat dels sons als principals períodes.
5. Utilització del llenguatge oral i escrit per expressar determinats aspectes de les formes musicals.

Actituds, valors i normes

1. Valoració i respecte de l'activitat musical com a eina de comunicació individual i en grup.
2. Interès per conèixer els distints estils musicals.
3. Entendre la simultaneïtat dels sons com un principi d'estructuració sonora i un dels elements principals dels processos musicals.
4. Disposició crítica per relacionar les diferents estructures musicals en el seu context social.

L'EXPRESSION MÚSICAL

Conceptes

Expressió vocal

L'expressió musical: la interpretació

1. La veu en la música: qualitats, agrupacions i formes.
2. El cant. Aspectes interpretatius: afinació, precisió, fraseig, dicció i expressió.
3. Formes musicals vocals.

Expressió instrumental

4. Els instruments escolars: famílies i agrupacions.
5. Tècnica dels instruments escolars.
6. Agrupacions instrumentals: populars, música de cambra i simfònica.
7. Instruments propis de les Illes Balears.

Expressió corporal

- La dansa com a mitjà d'expressió popular i cultural.
8. Elements de la dansa: passos, figures, coreografies i acompanyament musical.

Procediments

1. Experimentació dels recursos vocals com a mitjans d'expressió.
2. Pràctica de les pautes bàsiques de la interpretació en grup: silenci, atenció contínua al director i als companys, escoltar-se a un mateix i als altres i intervenir en el moment precís.
3. Composició de cançons.
4. Improvisació amb la veu de ritmes, recolzats o no en un text.
5. Improvisació amb instruments de ritmes o melodies senzilles seguint una pauta donada (rítmica, harmònica, melòdica, etc.).
6. Utilització d'un repertori instrumental variat que acosti l'alumnat als distints estils, èpoques i cultures.
7. Formació a l'aula de petites agrupacions vocals i instrumentals.
8. Utilització d'un repertori variat de danses populars.

Actituds, valors i normes

1. Sensibilització i capacitat crítica davant les interpretacions individuals i en grup.
2. Valoració de l'activitat vocal i instrumental, i del moviment i la dansa en les seves diferents manifestacions, com a font d'informació, aprenentatge i diversió.
3. Acceptació i compliment de les normes que regeixen la interpretació.
4. Tenir cura dels instruments musicals de l'aula.
5. Sensibilització i utilització dels distints instruments musicals i rebuig de qual-sevol actitud estereotipada.
6. Sensibilització i capacitat crítica davant les interpretacions individuals i en grup.
7. Valoració de l'activitat instrumental en les diferents manifestacions, com a font d'informació.
8. Acceptació i compliment de les normes que regulen l'expressió corporal.

LA MÚSICA EN LA CULTURA I LA SOCIETAT

Conceptes

Els orígens de la música occidental:

1. Música monòdica i polifònica a l'Edat Mitjana.
2. La música religiosa i profana en l'Edat Mitjana: antecedents i evolució.
3. La música en el Renaixement: la polifonia i la música instrumental.
4. La música a les Illes Balears.

El barroc musical:

5. La música vocal i instrumental i les seves formes.
6. La música al servei de la religió i la monarquia en el barroc.

7. La presència del barroc a les Illes Balears.

Música i músics del classicisme al romanticisme:

8. La música instrumental en el classicisme: sonata, simfonia i concert.
9. El teatre musical al classicisme: òpera, sarsuela, etc.
10. La música instrumental en el romanticisme: música simfònica i de cambra. La música programàtica.
11. La música vocal al romanticisme: el lied, l'òpera i la sarsuela.
12. Les escoles nacionalistes.
13. La música a la nostra comunitat autònoma: simfònica, de cambra i dramàtica.

La música en la societat contemporània:

14. Moviments musicals en la primera meitat del segle XX.
15. Les manifestacions musicals contemporànies a les Illes Balears.
16. Les avantguardes i la música actual: incidència de les noves tecnologies.

La música en els mitjans de comunicació:

17. El so enregistrat.
18. La música en el cinema, la radio i la televisió.

Procediments

1. Reconeixement i valoració de la funció social en les diferents manifestacions musicals de l'edat mitjana.
2. Investigació i debat sobre la relació entre música i text.
3. Audició i diferenciació dels diferents registres sonors vocals i instrumentals del Renaixement.
4. Exploració de l'ornamentació melòdica barroca.
5. Relació entre la música i els elements extramusicals que l'acompanyen.
6. Identificació i anàlisi de les diferents estructures musicals clàssiques.
7. Diferenciació dels diferents gèneres de la música romàntica.
8. Observació i relació dels recursos dramàtics amb finalitats expressives de l'estil operístic.
9. Audició, classificació i anàlisi dels principals estils musicals de principis del s. XX.
10. Utilització dels recursos que ofereix la tecnologia per a la interpretació musical.
11. Utilització de materials i objectes diversos per investigar i descobrir fenòmens propis de la producció sonora.
12. Anàlisi de la música enregistrada als mitjans de comunicació: ràdio, cinema i televisió.
13. Observació sobre els usos que, amb finalitats publicitàries, es fan de la música als mitjans de comunicació.

Actituds, valors i normes

1. Apreciació per la incidència social de la música al llarg de la història.
2. Sensibilització i gaudi de l'audició d'obres musicals com a referent procedimental de la música.
3. Interès per conèixer i valorar el patrimoni musical de les Illes Balears.
4. Consideració per la incidència dels elements extramusicals en el procés de creació musical.
5. Respecte i actitud crítica envers les diferents manifestacions musicals.
6. Apreciació de les diferents maneres d'expressar-se musicalment.
7. Valoració dels mitjans de comunicació i de les aportacions de les noves tecnologies com a instruments de coneixement, gaudi i relació amb els altres.

Quart curs

EL LLENGUATGE DE LA MÚSICA

Conceptes

Aprofundiment i pràctica en el llenguatge de la música

1. Tonalitat i modalitat. Funcions tonals dels acords.
2. La textura: la horizontalitat i la verticalitat.

Procediments

1. Construcció d'acords elementals.
2. Anàlisi i comparació dels diferents moviments melòdics que formen part de l'heterofonia.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de l'organització sonora com a principi d'estructuració en les creacions musicals.
2. Entendre l'equilibri i ordre sonor com un dels principis fonamentals de la música.

L'EXPRESSION MÚSICAL

Conceptes

Expressió vocal

1. La veu. Aspectes interpretatius.
2. La música vocal a les Illes Balears. Agrupacions.

Expressió instrumental

3. Els instruments. Aspectes interpretatius.
4. La música instrumental a les Illes Balears. Agrupacions

Expressió corporal

5. La dansa en la música tradicional. Agrupacions

Procediments

1. Utilització de recursos gràfics, corporals, vocals i instrumentals per a la comprensió de l'obra vocal.
2. Preparació, audició i debat de la interpretació de la música en directe.
3. Pràctica de les pautes bàsiques de la interpretació en grup: silenci, atenció contínua al director i als companys, escoltar-se un mateix i escoltar els altres i intervenir en el moment precís.
4. Interès per conèixer distints estils musicals.
5. Pràctica del repertori popular vocal de les Illes Balears.
6. Indagació de les principals agrupacions instrumentals de la nostra comunitat autònoma.
7. Identificació d'un repertori variat de danses històriques i la seva relació en el context musical.
8. Reconeixement dels elements extramusicals que acompanyen el fet musical.

Actituds, valors i normes

1. Actitud atenta i conscient en l'audició.
2. Gaudir de l'audició d'obres i espectacles musicals en directe.
3. Valoració de la importància de l'ús adequat de la veu.
4. Valoració de la dedicació, la implicació i l'esforç dels membres de les agrupacions musicals.
5. Reconeixement de la importància de la dansa tradicional
6. Respecte i acceptació de les normes necessàries adients en les activitats musicals.

LA MÚSICA EN LA CULTURA I LA SOCIETAT**Conceptes**

Música, imatge i tecnologia

1. L'electrònica i la informàtica aplicades a la música.
2. La música del cine, la radio, la televisió i la publicitat.

Música popular urbana, música tradicional i música anomenada culta.

3. El jazz: origen, evolució i difusió.
4. Moviments de la música popular urbana actual: orígens i evolució.
5. La música popular juvenil: aspectes estètics i sociològics.

La música espanyola

6. La música en l'Espanya medieval i renaixentista. La música a les Illes Balears.
7. El barroc: teatre musical, música religiosa i profana. La música a les Illes Balears.
8. La societat musical espanyola dels segles XIX i XX i la seva incidència a les Illes Balears.

La música tradicional a Espanya

9. Les manifestacions musicals tradicionals en els diferents indrets.
10. Organologia de la música tradicional a Espanya.
11. La música popular de les Illes Balears: cançons, danses i organologia.

Músiques del món

12. Folklore, etnomusicologia i antropologia de la música.
13. La música tradicional i popular a Iberoamèrica.
14. La música d'altres cultures: Àfrica i l'Orient llunyà.

Procediments

1. Utilització dels mitjans informàtics i electrònics per treballar els elements de la música i els diferents procediments compositius.
2. Anàlisi de la música enregistrada en els mitjans de comunicació: ràdio, cinema i televisió.
3. Relacions entre la música i la societat al llarg de la història de les Illes Balears.
4. Exploració i construcció de les estructures musicals més rellevants del jazz.
5. Anàlisi i identificació dels diferents moviments de la música popular urbana.

6. Investigació i debat sobre l'ús indiscriminat de la música i de la contaminació acústica.
7. Reconeixement i classificació dels distints gèneres i estils de l'edat mitjana i el Renaixement.
8. Diferenciació de les característiques principals de la música del barroc.
9. Anàlisi i classificació dels diferents autors de la música espanyola i de les Illes Balears en els segles XIX i XX.
10. Audició de les manifestacions artístiques més representatives.
11. Classificació i coneixement de l'organologia tradicional.
12. Identificació dels trets característics del folklore com a font de coneixement de les diferents cultures arreu del món.
13. Exploració i utilització de la música tradicional iberoamericana.
14. Contrastació de la música de les cultures d'Àfrica i d'Orient.

Actituds, valors i normes

1. Apreciar les noves tecnologies com a eina principal en el procés de la creació i la difusió musical.
2. Valoració del patrimoni musical de les Illes Balears.
3. Reconeixement dels elements extramusicals que acompanyen el fet musical.
4. Respecte i consideració per les distintes manifestacions de la música popular.
5. Sensibilitat davant l'excés de producció de renou i contribució a la creació d'ambients agradables i tranquils.
6. Valoració de la presència musical del compositor de les Illes Balears.
7. Interès per conèixer els distints estils musicals dels diferents indrets.
8. Apreciació envers la diversitat i varietat tímbrica de l'organologia tradicional.
9. Valoració i respecte del folklore en les diferents manifestacions i cultures.
10. Curiositat i apreciació per la incidència social de la música popular iberoamericana.
11. Obertura i respecte per les diferents manifestacions musicals i artístiques d'altres cultures.

JUSTIFICACIÓ DE L'ORGANITZACIÓ DELS BLOCS

La distribució dels diferents continguts està pensada des de la perspectiva de donar una formació bàsica musical partint dels continguts donats en el nivell de primària; que s'han de recordar i ampliar tenint en compte dues perspectives possibles: la primera, com a estudis finals de música i, la segona, encaminats a l'adquisició de nous coneixements i destreses en el curs següent.

Els continguts de tercer curs ofereixen una visió completa de la incidència de la música en la cultura i la societat, sense oblidar el llenguatge de la música i l'expressió musical. Adreçat a l'alumnat que ha escollit l'itinerari científicohumanístic i que, en finalitzar aquest curs, podrà establir lligams i associar els continguts amb els de quart, a més d'assolir una formació musical més completa i consolidar continguts del curs anterior.

En finalitzar l'etapa de l'educació secundària obligatòria i amb els continguts abordats en el quart curs, s'assoleixen els objectius generals de música que permetran tenir una visió ampla i relacionada amb els continguts de la resta d'assignatures de l'itinerari humanístic, i possibilitaran reprendre una altra vegada l'assignatura d'història de la música, específica de la modalitat d'humanitats i ciències socials.

4. CRITERIS D'AVUACIÓ**Segon curs**

1. Reconeixer els diferents paràmetres del so que són presents en la interpretació i l'anàlisi d'una estructura musical i distingir els elements que s'utilitzen en la representació gràfica de la música.
2. Percebre i identificar el silenci, entès com a element estructurador del so, incorporant-lo a l'anàlisi de les produccions musicals, tant les que s'han fet com les que s'han escoltat.
3. Reconeixer i aplicar els ritmes i compassos mitjançant la lectura i/o l'audició de petites obres o fragments musicals.
4. Llegir música en el context de les activitats musicals de l'aula com a suport de les tasques d'interpretació i audició, diferenciant els elements propis de la música.
5. Utilitzar la terminologia musical adequada per transmetre a la resta judicis personals d'aquelles peces que tinguin una especial significació.
6. Improvisar i interpretar estructures musicals elementals construïdes sobre els modes i les escales més senzilles.
7. Apreciar i distingir esquemes melòdics bàsics utilitzats en la creació musical.
8. Conèixer els principis bàsics dels procediments compositius i les formes d'organització musical.
9. Conèixer les característiques musicals del teatre líric.
10. Diferenciar les sonoritats dels instruments de l'orquestra, així com la forma, i els quatre tipus de veus més comuns (soprano, contralt, tenor i baix).
11. Respectar el marc d'actuació d'esquemes ritmicomelòdics en situacions d'improvisació i interpretació.
12. Acompanyar melodies aplicant els coneixements bàsics adquirits del llenguatge musical.
13. Deduir, a partir de l'audició i l'anàlisi d'una partitura, el concepte de monodia

i polifonia, com a part integrant de la textura, i les formes més senzilles de construcció musical.

14. Diferenciar les funcions i els mitjans de difusió de la música en la nostra societat.
15. Reconèixer i situar en el seu context (històric, filosòfic, belles arts, etc.) manifestacions musicals de diferents períodes de la història de la música, i en particular les pròpies de les Illes Balears.
16. Assolir les pautes de conducta, els hàbits i la disciplina que permetin l'adequat desenvolupament de les activitats musicals.

Tercer curs

1. Saber aplicar el llenguatge tècnic musical necessari per poder realitzar anàlisis d'audicions i partitures.
2. Analitzar i comprendre mitjançant l'audició i les partitures els elements que configuren la construcció i l'estil musical.
3. Intervenir en les activitats de cant col·lectiu, adaptant la seva expressió i entonació al nivell sonor del conjunt.
4. Saber interpretar obres musicals amb els instruments de l'aula o cançons a solo i a cor de dificultat adequada als coneixements i capacitats de l'alumnat.
5. Distingir, mitjançant l'audició, les formacions vocals i instrumentals més usals.
6. Acompanyar melodies aplicant els coneixements bàsics de llenguatge musical adquirits i respectar el marc d'actuació d'esquemes ritmicomelòdics en situacions d'improvissació i interpretació.
7. Diferenciar, mitjançant l'audició, les sonoritats i les tècniques interpretatives dels instruments de l'orquestra i els diferents registres i qualitats de les veus, així com les agrupacions vocals i instrumentals més comunes.
8. Reconèixer les principals manifestacions de la dansa i la seva evolució en el temps.
9. Relacionar i establir, mitjançant l'audició, els diversos estils musicals que en permeten extreure les diferències i les similituds en el seu context històric.
10. Analitzar els processos de producció musical: edició de partitures, enregistraments...
11. Identificar en l'àmbit quotidià situacions en què es produeix un ús indiscriminat del so, analitzant-ne les causes i proposant-hi solucions possibles.
12. Caracteritzar la funció dels mitjans de comunicació com a elements de difusió de la música.

Quart curs

1. Reconèixer, llegir, escriure i reproduir els elements del llenguatge relacionat en el discurs musical.
2. Utilitzar la terminologia adequada en l'anàlisi d'obres i situacions musicals, consultant les fonts documentals necessàries.
3. Interpretar música (adequada a les possibilitats de l'alumnat) de diferents èpoques i estils amb els instruments i la veu.
4. Distingir les diverses funcions que compleix la música i la dansa en la nostra societat, atenent a diverses variables: intenció, ús, mitjà de difusió utilitzat i evolució en el temps.
5. Reconèixer les diferents manifestacions de la dansa i la seva evolució.
6. Valorar el paper de les noves tecnologies en la creació i reproducció de la música.
7. Caracteritzar la funció de la música en els distints mitjans de comunicació (ràdio, televisió, cinema) i la seva aplicació en la publicitat.
8. Analitzar els processos de producció musical (partitures, enregistraments, etc.) valorant la intervenció dels distints professionals.
9. Reconèixer i situar en el seu context (històric, filosòfic, artístic) manifestacions musicals de diferents períodes de la història de la música i, en particular, les pròpies de la nostra comunitat autònoma.
10. Saber analitzar la música per tal d'extreure'n les principals característiques formals i estilístiques, tot situant-les en el seu context cultural.
11. Reconèixer les mostres més importants del patrimoni musical de les diferents comunitats espanyoles.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Orientacions sobre com aconseguir aprenentatges significatius i funcionals

Tot procés cognitiu que hagi de tenir una permanència a llarg termini ha de tenir un lligam, una estructura on poder fer-se; per tant, no seria possible cap aprenentatge significatiu si aquest no estagués fonamentat en una estructura prèvia i relacionat amb allò que el nostre alumnat ja coneix. Per tant, és molt important esbrinar quins en són els coneixements previs, aquells a partir dels quals hem de començar la nostra intenció educativa per ampliar-los. A més, de vegades, els processos d'aprenentatge queden incomplets per no poder establir aquests lligams entre les idees prèvies i la informació rebuda, i sense la seva modificació resultarà impossible assolir els objectius proposats.

Trobar una relació directa entre allò que l'alumnat ha de fer i allò que l'envolta serà la passa següent perquè hi trobi una funcionalitat. Cap esforç no es realitza si no té cap utilitat i, tenint en compte les característiques psicològiques generals d'aquells a qui van adreçats aquest estudis, sempre s'hauria de donar

respostes a les següents qüestions: L'educació per a què? Per a què em serveix? Amb què puc utilitzar-ho? I a més, qüestions sempre plantejades en un futur immediat ja que per als nostres joves el futur és demà i no més enllà d'una setmana.

És molt significatiu com presentem el treball a l'alumnat. L'èxit de la nostra feina dependrà del tipus d'activitats presentades (d'iniciació, d'exploració, de desenvolupament, de síntesi), de la presència que tinguin els continguts en aquestes activitats i del moment en què es presenten. Però si per una part és important adequar les activitats proposades, que no sempre resulta fàcil en aquesta edat en què el desenvolupament psicològic i físic és tan ràpid, per l'altra, també és important trobar un equilibri en el tipus d'activitats (quantes referides a conceptes, quantes a procediments i quantes han de fer referència a les actituds, els valors i les normes); així sí, sense perdre el referent dels objectius didàctics proposats. La decisió entre les unes i les altres per extraure la màxima eficàcia i eficiència de l'equifinitat entre les activitats i els objectius, potser sigui la part més complexa a l'hora de triar-les si pensam a qui o quins cursos aniran adreçades.

Mesures per facilitar l'aprenentatge de l'alumnat, la seva integració i la seva participació

Una de les tasques en l'educació dels nostres alumnes és la d'aconseguir un aprenentatge autònom. Aquest aprenentatge comença per la conscienciació d'allò que fa. La implicació d'allò que es fa i d'allò que es farà, serà una de les accions educatives a tenir en compte. Donar-los la informació d'allò que han d'arribar a saber, saber fer i amb quina actitud, de quins valors n'hauran d'extraure i de quines seran les normes per dur-ho a terme, d'allò que es realitzarà a dins i fora de classe, potser sigui el detall que els situï i cerqui la seva implicació. Entrar en un cinema, llegir un llibre o escoltar un disc sense saber-ne el títol, l'autor o l'orquestra i els intèrprets, de segur que ningú de nosaltres no ho feim. Anticipar cadascuna de les accions a l'alumnat és començar a implicar-lo en la seva feina i convidar-lo a participar-hi.

Paper dels docents

El docent ha de ser el motor del grup, el vehicle de transmissió del pensament i motivador en el procés d'ensenyament i aprenentatge. Tenir una actitud oberta a classe, cedir el protagonisme, ajudar l'alumnat a pensar i a construir els propis criteris sense manipular-lo i no crear mai cap diferenciació per qüestions de sexe, raça, entorn social, etc., ni crear estereotips en la utilització de determinats instruments. Oferir a l'alumnat activitats no gaire properes a les seves possibilitats, ja que aquestes no són del seu interès, però no tan llunyanes que l'alumnat les consideri impossibles, encara que sempre han de comportar un esforç.

Diferents mesures de la pròpia assignatura per atendre la diversitat de l'alumnat amb necessitats educatives específiques

La diversitat d'alumnes que hi ha dins les nostres aules ens obliga a prendre'n consciència i elaborar activitats variades que permetin a tot l'alumnat assolir els objectius. L'ensenyament actiu té una de les seves bases en la utilització de les tècniques de grup. A més d'afavorir el respecte mutu i la no discriminació, permet atendre la diversitat dels alumnes. Treballar mitjançant agrupaments flexibles com equips de treball i després en grups cooperatius, ens dona la possibilitat de diversificar la nostra feina segons les necessitats i els interessos del nostre alumnat i, sobretot, si els impliquem en la confecció de les pròpies activitats que han de realitzar la resta de companys del grup classe, ens donaran les pautes d'allò que poden arribar a fer.

De sempre la música ha estat una de les grans integradores. La complexitat de la música i la seva estructuració sonora permet que qualsevol alumne pugui tenir una participació dins aquesta, sempre que sigui adequada a les possibilitats i necessitats de l'alumnat a qui va adreçada. És veritat que l'assignatura de música necessita d'una llengua vehicular que permeti el seu ensenyament i aprenentatge (que normalment sempre s'ha fet en la llengua oficial de la nostra comunitat), però en la pràctica musical a l'aula, la universalitat del llenguatge musical i les noves metodologies per al seu aprenentatge, permeten un desenvolupament de les activitats sense la problemàtica que en les altres assignatures presenta per a l'alumnat de necessitats educatives específiques. Hem de pensar la importància que darrerament adquireix la musicoteràpia com a eina que permet el desenvolupament de les grans capacitats humanes i, ben segur, utilitzar-la com a pla d'actuació adreçat a l'alumnat amb necessitats educatives especials ajudaria en el seu desenvolupament cognitiu, motriu, d'equilibri personal i de relacions interpersonals.

Orientacions sobre aspectes organitzatius: organització dels espais, distribució del temps, utilització de materials i recursos

Definir un model d'aula ideal generalitzable per a la realització de l'assignatura de música, seria impensable sense tenir en compte les necessitats per aconseguir l'assoliment dels diferents objectius mitjançant cadascun dels blocs de continguts: el llenguatge de la música, l'expressió musical (que comporta l'expres-

sió instrumental, l'expressió vocal i el moviment i la dansa) i la música en la cultura i la societat.

Per desenvolupar l'expressió musical s'hauria de comptar amb dos llocs diferenciats, un per a l'expressió instrumental amb un espai on hi hagués instal·lat tot el ventall instrumental d'aula amb els seus corresponents faristols (de tots és sabut la quantitat de temps que es perd en aquestes preparacions), i un altre espai lliure d'obstacles per dedicar-lo a l'expressió vocal i al moviment i dansa; a més per poder-hi dur a terme altres activitats musicals.

Les activitats corresponents als continguts del llenguatge de la música i de la música en la cultura i la societat necessiten d'una zona on l'alumnat pugui seure, escriure, escoltar el professor, visualitzar imatges de vídeo o DVD i realitzar les audicions. I, per complementar-la, una biblioteca on puguin trobar els principals diccionaris i enciclopèdies de música i llibres de lectura amb contingut musical i històric, a més de la discografia bàsica essencial.

Orientacions sobre materials didàctics i curriculars

El llibre de text sempre ha estat una eina per canalitzar la pràctica educativa i un suport d'estudi del nostre alumnat, però mai no pot arribar a determinar la tasca dels docents.

Fomentar l'hàbit de la lectura sembla sempre una tasca de les assignatures de llengües i, per iniciar-se en la lectura, el coneixement i l'estudi de la literatura, com diu un dels objectius generals d'etapa, i des de cadascuna de les assignatures, no seria sobrer proposar uns llibres de lectura obligatòria adients a cada curs.

Orientacions sobre els recursos necessaris

Un dels principals objectius de l'educació secundària obligatòria és l'assumpció responsable dels deures i l'exercici dels drets tenint respecte als altres. La responsabilitat comença per dur a l'aula els recursos necessaris per poder treballar. De tots és sabut que l'instrument escolar més utilitzat és la flauta de bec soprano. Per qüestions higièniques, aquesta hauria de ser personal. A més dels corresponents quaderns (blanc i pautat) i el material d'escriptori necessari, així com altres recursos necessaris per desenvolupar algunes de les activitats que proposin els professors (mocador gros per tapar-se el ulls, etc.). A més dels aportats pels respectius centres, les aules de música haurien de comptar amb:

- Una pissarra pautada i una de convencional.
- Projector de transparències.
- Instrumental de petita percussió suficient per una classe de trenta alumnes.
- Dues famílies de cada de: xilòfons, metal·lòfons i carillons.
- Altres instruments (utilitzats en determinades ocasions i que el seu cost no permet l'adquisició per part de l'alumnat) com guitarres i flautes de bec contralt, tenor i baixa.
- Piano acústic.
- Un equipament audiovisual complet:
- Reproductor de discos compactes i DV.
- Reproductor de vídeo.
- Reproductor de cassetts.
- Amplificador.
- Taula de mesclades de vuit canals.
- Mòdul de sons multitimbric i polifònic.
- Controladors MIDI:
- Teclat electrònic sintetitzador (amb botons de control).
- Controlador de vent MIDI.
- Pads de percussió MIDI.
- Un ordinador (amb connexió a Internet).
- Software musical (d'edició, seqüenciació i creació musical) per instal·lar-lo en els ordinadors de l'aula d'informàtica per poder treballar els continguts adreçats a l'assoliment d'objectius que afecten les noves tecnologies.
- Un canó de projecció.
- Discografia (bàsica).
- Bibliografia (bàsica).
- Partituroteca (bàsica).

Hem de pensar que els nostres joves just escolten música, llegeixen, i els hem de donar l'oportunitat de poder accedir a un nombre de peces musicals, llibres de consulta i llibres de lectura que completin la seva formació.

Orientacions sobre els procediments i els instruments del procés d'avaluació

Prendre consciència sobre el procés d'avaluació hi comporta la pròpia implicació: allò de què avaluar, com avaluar i quan avaluar no implica només la projecció cap a l'alumnat sinó també cap a la nostra pràctica educativa. Avaluar el procés d'ensenyança és el primer símptoma d'intentar oferir una ensenyança de qualitat; així doncs, la revisió contínua de les estratègies educatives permetrà una adequació a les necessitats amb la finalitat d'assolir els objectius proposats. L'avaluació del procés d'aprenentatge serà contínua i diferenciada; però per saber exactament quin és el grau de desenvolupament dels seus aprenentatges hem de saber com es troben abans de cadascuna de les unitats didàctiques, en el

seu desenvolupament i al final.

S'ha d'entendre l'avaluació com un instrument eficaç de seguiment del procés d'aprenentatge de tots i de cadascun dels alumnes, que permeti fer-hi els reajustaments necessaris en qualsevol punt del procés.

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans (la pau, la solidaritat, l'educació ambiental, el medi...)

Una educació on no estan presents els referents de les actituds que s'han de desenvolupar, dels valors amb que cal impregnar-se i de les normes que s'han de respectar, seria una educació totalment aliena a la societat. La música permet la inclusió de tots aquests referents en qualsevol unitat didàctica. Des de la contaminació acústica fins al respecte cap a les manifestacions musicals dels altres, passant per la no discriminació de cap dels alumnes i l'assignació estereotipada associada a diferents instruments.

Orientacions sobre la seqüenciació dels continguts

Incloure dins la seqüenciació dels continguts de les unitats didàctiques una visió longitudinal ens permet treballar d'una manera globalitzadora i un mateix contingut tractar-lo en espiral en els diferents blocs de continguts. Així, no sols la relació d'allò que fa el nostre alumnat amb allò que l'envolta promou l'aprenentatge funcional, sinó que la relació entre els mateixos blocs de continguts, a més, contribueix a l'aprenentatge significatiu.

SOCIETAT, CULTURA I RELIGIÓ

1. INTRODUCCIÓ

L'assignatura de societat, cultura i religió enquadra el fet religiós en les següents dimensions:

- La dimensió històrica i cultural, que situa el coneixement de les religions en la seva realitat històrica concreta i que també té en compte els condicionaments i les claus culturals que configuren les seves manifestacions i com han influït en els fets polítics, socials i culturals de les civilitzacions.

- La dimensió humanística, que estarà desenvolupada mitjançant la combinació dels factors relatius a les arrels religioses, als costums i usos socials, a les diferències entre els codis de conducta individual, i a la importància determinant de la llibertat de les consciències i de la llibertat religiosa com a elements essencials d'un sistema polític de llibertat i convivència.

- La dimensió científica, que consisteix en la consideració dels fets religiosos com a fets històrics i de les ciències socials.

- La dimensió moral, que ha de resultar de l'anàlisi dels diferents sistemes morals propis de cada religió i de les postures que aquestes mantenen respecte als grans problemes actuals de la humanitat.

Cal destacar l'aportació específica de l'assignatura als coneixements diversos en un àmbit global i també a l'àmbit territorial concret de les Illes Balears, perquè aprenguin a cooperar en la superació de les desigualtats que imposen els diferents nivells de desenvolupament i a valorar les tradicions religioses i el patrimoni sociocultural que generin.

El procés que l'alumne d'educació secundària desenvolupa al voltant de les grans qüestions del sentit de la vida, descobreix i constata la religió com una de les fonts del sentit que la humanitat ha desenvolupat al llarg de la història. Tot això justifica la docència d'aquesta assignatura.

Tenint en compte la maduresa psicològica dels alumnes, en el primer curs d'educació secundària obligatòria s'efectuarà un recorregut per les distintes religions, des de la prehistòria, Mesopotàmia i Egipte, les religions indoeuropees, fins a Grècia i Roma; els de segon analitzaran els grans temes del fenomen religiós i les respostes que es donen a les qüestions sobre el sentit de la vida, fent especial èmfasi en les tres religions presents en la història de la nostra cultura. En un punt més alt d'abstracció, els alumnes de tercer i quart coneixeran l'existència dels principals debats i reflexions sobre el fet religiós, forjat a Occident des del racionalisme del segle XVII i la Il·lustració del segle XVIII fins a l'època contemporània.

L'assignatura societat, cultura i religió en la seva opció no confessional consisteix en una introducció a l'estudi del fet religiós en un marc social i cultural i des d'una perspectiva històrica i també actual. Contribueix a la formació humanística que els alumnes adquireixen en altres assignatures i ofereix un primer contacte amb disciplines com l'arqueologia, la història de l'art, l'antropologia, la sociologia i la història de les religions. Aporta a l'alumne de secundària uns coneixements que li permeten apreciar la riquesa de les imatges, els símbols i els rituals de cada religió.

Aquesta assignatura, a més, ha de fomentar el desenvolupament d'actituds de respecte per les ideologies, la llibertat de consciència i la religiosa, així com de tolerància vers els diversos cultes religiosos i els costums i formes de vida lligats a aquests. Igualment ha d'incrementar la comprensió de les tradicions i els comportaments relacionats amb el fet religiós de totes les civilitzacions, i també ha de contribuir al desenvolupament de la solidaritat entre els diferents pobles.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament de l'assignatura societat, cultura i religió en l'etapa de l'educació secundària obligatòria tindrà com a objectiu desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Enquadrar el naixement i desenvolupament de les religions dins d'una situació històrica que permeti a l'alumne situar-les en el context polític, social i cultural en què varen sorgir i relacionar-les amb el seu desenvolupament històric.
2. Conèixer els fets més significatius de les tres religions que han influït en la història i la cultura d'Espanya i de les Illes Balears, i les seves principals aportacions a l'evolució política, cultural i social del nostre país i de la nostra comunitat autònoma.
3. Aplicar estructures i mètodes propis de l'estudi científic de la religió al coneixement dels fets i problemes actuals de les religions.
4. Analitzar els factors, les realitats, les aspiracions o els problemes humans que afecten el fet religiós, i relacionar aquest fet amb el passat i les manifestacions actuals.
5. Valorar les tradicions religioses i el patrimoni sociocultural que s'han generat a les Illes Balears i a Espanya en el context mediterrani, europeu i mundial.
6. Conèixer i valorar les postures més significatives que, des de la filosofia o des d'altres manifestacions culturals, s'han mantingut sobre la religió, tant en l'actualitat com al llarg de la història.
7. Analitzar els sistemes morals proposats per les diferents religions, comparar-ne cadascun dels elements, la coherència que mostren entre si i les implicacions personals i socials que tenen.
8. Analitzar els processos històrics, intel·lectuals, culturals i polítics que han convertit la llibertat de consciència i la llibertat religiosa en el fonament de la civilització occidental.

3. CONTINGUTS

Primer curs

HISTÒRIA DE LES RELIGIONS

Conceptes

Art i religió en els pobles prehistòrics

1. Interpretació del paradigma religiós en coves i cavernes durant la prehistòria.
2. La societat de caçadors i els cultes totèmics: l'art rupestre i el seu significat religiós.
3. Els cultes funeraris i la significació dels enterraments.
4. Els cultes funeraris i la significació dels enterraments a la cultura pretalaiòtica i talaiòtica a les Illes Balears.

La religió a l'edat antiga

5. Mesopotàmia: les ciutats estat i el seu déu.
6. Les claus de la religió d'Egipte.
7. Supervivència de la cultura talaiòtica a l'edat antiga.

Religions de la tradició indoeuropea: hinduisme, budisme

8. Múltiples déus i les forces de la natura en l'hinduisme. El camí de Buda.

La religió a Grècia i Roma

9. Origen dels déus grecs dins la tradició indoeuropea.
10. Mites i déus a Grècia.
11. El panteó original romà i la seva referència a la religió grega.
12. El contacte amb fenicis, grecs i cartaginesos. La repercussió de la romanització en la cultura balear.

Les religions de l'Amèrica precolombina

13. Els asteques, maies i inques.
14. El cristianisme en el continent americà.

Procediments

1. Ús de la cronologia per conèixer, mesurar i representar gràficament el temps històric, així com per identificar les diverses religions en l'espai geogràfic.
2. Obtenció, selecció i interpretació de restes diverses arqueològiques que ajudin a comprendre les veritables dimensions del fet religiós a la prehistòria.
3. Elaboració i comentari de mapes de contingut històric que situïn les diferents religions en el seu medi, ressaltant l'aspecte artístic religiós de les ciutats més importants de culte.
4. Realització de sortides de treball de camp amb la finalitat de practicar l'observació directa i la recollida d'informacions de contingut cultural.
5. Anàlisi i interpretació de les diferents variables (religió, societat, política, tradicions) que intervenen en el fenomen religiós com a manifestació cultural.
6. Preparació i realització de debats, exposicions personals i conclusions mitjançant la utilització correcta de l'expressió oral i escrita.
7. Representació teatral simulant la manera de viure i les creences religioses gregues.
8. Estudi de manera sòbria i objectiva dels mites i arquetips religiosos endinsant-se en les arrels de l'Antic Testament.

Actituds, valors i normes

1. Curiositat envers l'entorn sociocultural per cercar explicacions a determinats fenòmens i comportaments de caire religiós.
2. Conscienciació de la importància que té la preservació i conservació del patrimoni.
3. Adquisició del sentit de solidaritat envers les persones i les societats.
4. Apreciació del valor de la diversitat cultural enfront de la intolerància i la incomprensió de les societats diferents que es va produir en la conquesta i colonització de les civilitzacions precolombines.
5. Interès per comprendre les relacions que s'estableixen entre els pobles i les repercussions socioculturals que això comporta.
6. Reconeixement dels principals símbols i trets culturals de les Illes Balears identificant les referències patrimonials que això comporta.
7. Valoració i conservació de les restes i dels vestigis monumentals de l'època estudiada a les Illes Balears com a manifestació de la memòria col·lectiva.
8. Reconeixement de la realitat de les Illes Balears com a marc referencial essencial per assolir el coneixement i la valoració de les nostres arrels i el contacte entre els pobles del mar.

Segon curs

ELS COMPONENTS TEMÀTICS DEL FENOMEN RELIGIÓS

Conceptes

Una realitat en dues dimensions

1. El religiós i el profà. Ramon Llull, Vida coetània.
2. Elements del fenomen religiós.

Politeisme i monoteisme

3. Aspectes socials i culturals del culte politeista. Intervenció de les divinitats en la vida quotidiana. La simbologia en les religions politeistes.
4. Déus i Déu: la transcendència de l'ésser suprem.

Les mediacions del fet religiós

5. El mite i els relats.
6. El ritu i les celebracions. Celebracions i ritus religiosos típics de les Balears.
7. L'oració.
8. La moral.

L'actitud religiosa

9. La persona davant el misteri, la por i la fascinació fet religiós.
10. Els llocs de peregrinació.

Els grans interrogants

11. L'origen de la vida.
12. El sofriment i la mort. Vots i exvots a les Illes Balears.
13. Les religions i el sentit de la vida.

Procediments

1. Identificació i diferenciació de les postures més significatives de la persona i la seva actitud davant les explicacions de l'origen de la vida.
2. Plantejament i comprovació d'hipòtesis formulades sobre qüestions religioses.
3. Explicació de mites referents als déus i als herois de l'època clàssica.
4. Elaboració de conclusions, a partir de les informacions obtingudes amb anterioritat, sobre les diferents creences i valoració de les seves repercussions en el present.
5. Coneixement i anàlisi de les múltiples interpretacions que pot tenir la mort.
6. Redacció de treballs de recerca del comportament de les diferents civilitzacions respecte als misteris.
7. Domini de la terminologia específica de l'assignatura.
8. Recerca, obtenció i recuperació de referències, testimonis i notícies de fets religiosos a partir de diverses fonts d'informació.
9. Realització de sortides, visites a exposicions, assistència a manifestacions del culte religiós.
10. Elaboració de treballs explicatius sobre qualche esdeveniment religiós que s'hagi pogut observar directament.
11. Distingir tipus de manifestacions religioses que solem confondre: màgia, superstició i religió.

Actituds, valors i normes

1. Adquisició del sentit religiós, fomentant la curiositat envers el coneixement per cercar explicacions als fets religiosos.
2. Conscienciació de la importància que té la comprensió de les diferents actituds religioses.
3. Actitud crítica en la valoració de les fonts utilitzades per establir les bases de les diverses religions.

4. Esforç per comprendre la influència del fet religiós en els costums de les societats segons els cultes que practiquen.
5. Apreciació del valor que aporten les distintes maneres de pensar a les civilitzacions.
6. Adquisició del sentit de solidaritat envers les persones i les seves pràctiques religioses.
7. Adopció d'actituds i judicis personals compromesos amb el respecte i l'ajuda mútua.
8. Esforç per desenvolupar actituds crítiques enfront dels mitjans de comunicació a l'hora de crear i transmetre cultura i provocar un determinat estat d'opinió.
9. Apreciació del patrimoni per valorar-lo, conservar-lo i despertar la curiositat científica i el rigor crític.
10. Consciència que la persona pot no ser cristiana en termes religiosos i tenir actituds de la cultura cristiana.
11. Valorar la postura integradora de la religió cristiana.
12. Desenvolupar actituds cíviques fomentant la disposició per col·laborar amb organitzacions dedicades a la solidaritat i cooperació amb els menys afavorits.

Tercer curs

Conceptes

Història i religió del poble d'Israel

1. La tradició bíblica.
2. La Bíblia: història de la salvació.
3. La Torà com a testimoni del triomf de l'ésser humà.

El cristianisme primitiu i el seu desenvolupament

4. La Bíblia i els Evangelis com a textos literaris.
5. L'expansió del cristianisme a l'època romana.
6. Manifestacions artístiques: l'art paleocristià.
7. Manifestacions artístiques a les Illes Balears.

El cristianisme en la societat i les institucions de l'Europa medieval

8. Creuades i peregrinacions. Rutes (Jerusalem, Santiago de Compostel·la, Roma i la Meca)
9. Els ordres militars i el seu significat institucional.
10. La inquisició a la península ibèrica i a les Illes Balears.

L'islam: doctrina, civilització i cultures

11. La repercussió de l'Alcorà a la vida quotidiana.
12. L'empremta de l'islam a les illes orientals de l'Al-Andalus.

Les tres cultures religioses a la península ibèrica a l'edat mitjana i la formació de l'estat modern

13. Religió i estat: cristians, musulmans i jueus.
14. Societat, cultura i religió del Regne Privatiu de Mallorca (1229-1349). Les lleis palatines del Rei Jaume III.
15. L'organització de les Illes Balears en esglésies locals i en parròquies.
16. La repoblació: cristians, sarraïns i jueus. Ramon Llull, Llibre del gentil i dels tres savis.

Humanisme, reforma i contrareforma

17. Guerres de religió.
18. Separació de l'estat i la religió.
19. Tolerància humanista.
20. Grans personatges reformistes i contrareformistes.
21. El Concili de Trento.

Procediments

1. Identificació de l'origen religiós d'algunes actuacions, fets socials o manifestacions culturals i artístiques.
2. Elaboració d'esquemes que relacionen l'origen, els fundadors i els déus de les religions a l'edat mitjana.
3. Lectura de biografies de personatges de l'època: Llull, Erasmo, Enric VIII, Luter, Servet.
4. Realització de mapes que localitzen les zones del món on podem trobar les religions més desenvolupades a l'edat mitjana i moderna.
5. Elaboració d'un estudi comparatiu de les religions, analitzant les coincidències i les diferències, per concloure amb una classificació d'aquestes.
6. Indagació en la biografia dels fundadors de les tres grans religions d'Espanya a l'edat mitjana.
7. Comprensió i estudi de l'obra del beat Ramon Llull.
8. Treball a l'aula sobre personatges mallorquins que varen intervenir al Concili de Trento.
9. Disseny de quadres sinòptics sobre la cultura de l'edat mitjana.
10. Planificació d'actuacions expositives i preparació de ponències sobre temes relacionats amb l'experiència religiosa dels alumnes.
11. Visites als monuments de l'època àrab.
12. Simulació de la realització de l'itinerari del Camí de Santiago.

13. Anàlisi dels canvis de mentalitat que caracteritzen la modernitat i en concret els trets bàsics del Renaixement i de la Reforma.
14. Realització d'una visita a un call.

Actituds, valors i normes

1. Interès per despertar el sentit socialitzador perquè l'alumne adopti actituds i valors compromesos amb la societat en què viu.
2. Valoració del coneixement i respecte pels costums i les manifestacions culturals d'altres pobles diferents als nostres.
3. Actitud oberta davant les noves tendències que es reflecteixen en les manifestacions culturals, interès per conèixer-les i disposició per formar-se un criteri personal.
4. Predisposició a cercar explicacions a situacions i esdeveniments actuals en els antecedents historicoreligiosos.
5. Apreciació del missatge de l'Antic Testament com a manera d'unió de jueus, cristians i musulmans.
6. Tendència a reconèixer grans valors en totes les religions, i a mantenir una relació d'obertura i trobada entre aquestes.
7. Respecte i valoració positiva d'altres cultures i, molt especialment, de la diversitat cultural a Espanya.
8. Acceptació dels valors dels joves d'altres cultures i utilització de la seva ètica quan es plantegin situacions en què es produeixin conflictes de valor.
9. Valoració de la lluita històrica de l'ésser humà en la consecució i defensa del seus drets socials i individuals: la defensa de la igualtat, la llibertat, la justícia, la pau, etc.
10. Actitud crítica davant dels prejudicis (racials, sexistes) presents en els nostres costums.
11. Recuperació i integració de tradicions i costums en el nostre patrimoni.
12. Respecte i acceptació positiva de la diversitat d'opinions i ideologies religioses que sorgeixen al llarg de la història.

Quart curs

Conceptes

Cristianisme, Il·lustració i liberalisme

1. El cristianisme com a proposta no excloent sinó integradora.
2. Polèmica deïsmes – teïsmes.
3. La tolerància il·lustrada i liberal.

Ciència i religió en l'Europa del s. XIX

4. Anticlericalisme i clericalisme.
5. L'evolucionisme enfront del creacionisme.
6. El materialisme enfront de l'espiritualisme.
7. El positivisme enfront del tradicionalisme.

Totalitarisme i religió al s. XX

8. L'ateïsmes d'Estat.
9. La catàstrofe moral dels totalitarismes.
10. L'Holocaust.
11. La radicalització de l'espiritualitat.

L'islam contemporani: tradicionalisme, reformisme, integritisme i revisionisme crític

12. Fonamentalisme i teocràcia: la revolució islàmica
13. La iconoclàstia musulmana.
14. La dona dins la religió islàmica.

Judaisme: tradició i modernitat

15. Les arrels del sionisme polític.
16. La qüestió hebrea: societat jueva-israeliana actual.
17. El concepte de judaisme: religió i nacionalisme.
18. Les comunitats jueves als Països Catalans i els xuetes mallorquins.

Procediments

1. Adquisició d'un vocabulari bàsic referent als continguts dels temes tractats.
2. Comentari i selecció d'obres artístiques, musicals, literàries i cinematogràfiques significatives inspirades en el fet religiós.
3. Reflexió filosòfica entorn del fet religiós i les seves implicacions en la societat i la cultura.
4. Realització de feines pràctiques en relació a aspectes de la realitat quotidiana fomentant l'esperit crític.
5. Difusió en el centre dels treballs que els alumnes realitzin relacionats amb la tolerància religiosa.
6. Potenciació de l'associacionisme juvenil per poder treballar en equip i per realitzar activitats de recerca d'informació.
7. Realització de debats que manifesten els contrastos de criteris i arguments en què s'han basat.
8. Producció de relats o contes referits a la matèria, com la llista de conversos.
9. Exposicions sobre qüestions que suscitin controvèrsia en el món i que es rela-

cionin amb situacions que afecten els joves, com l'objecció de consciència, l'atur, la violència i el consum d'alcohol i drogues.

10. Recerca de documentació a través de premsa o d'altres fonts d'informació sobre temes d'interès per a l'alumne, com la paritat política homes-dones, el paper de les dones en la societat, etc.

11. Reflexió sobre la crisi europea i la seva identitat i el paper que té el cristianisme en la cultura que ha forjat la història i competeix amb la raó.

12. Visualització de pel·lícules sobre els temes tractats.

Actituds, valors i normes

1. Acceptació d'opinions respecte a temes controvertits com l'objecció de consciència.

2. Sensibilitat per als col·lectius afectats per problemàtiques socials com l'atur, la marginació, la immigració.

3. Valoració del paper de la dona en la societat.

4. Curiositat pel coneixement dels fets relacionats amb els continguts per mitjà de la premsa o altres fonts d'informació.

5. Esforç per aconseguir la igualtat de les persones proposant alternatives que permetin avançar en aquest sentit.

6. Obertura per comprendre les preocupacions i interessos dels companys que no tenguin els mateixos valors.

7. Superació del conflicte entre el laïcisme postil·lustrat i el cristianisme.

8. Fidelitat a les pròpies conviccions que signifiquen, primer i abans de res, el respecte sincer a les conviccions dels altres.

9. Participació a l'hora de desenvolupar una societat més cohesionada, escrupolosament respectuosa amb la pluralitat d'idees i amb la diversitat lingüística i cultural d'Europa, d'Espanya, de les Illes Balears i del món.

10. Solidaritat enfront de l'animadversió, l'odi i la fòbia davant les tendències religioses que s'han sofert constantment en la història de la humanitat.

11. Valoració i conservació de les restes i els vestigis monumentals com a manifestació de la memòria col·lectiva.

12. Predisposició a cercar l'explicació a situacions i esdeveniments actuals en relació a la cultura i a la religió.

13. Defensa dels valors de la democràcia i dels drets humans.

14. Foment de la comprensió de les grans religions vigents avui al món i la seva relació amb l'ordre polític basat en els drets fonamentals de les persones.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen el tipus i el grau d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat hagi assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

Primer curs

1. Identificar les religions ja desaparegudes i localitzar la seva possible influència en determinats elements de la nostra tradició cultural.

2. Establir relacions d'influència mútua i recíproca entre les diferents religions de la història i els seus respectius contextos socials.

3. Construir i interpretar esquemes històrics en què s'estableixin referències paral·leles entre les religions dels diversos pobles al llarg de la història.

4. Identificar expressions de les diferents cultures i civilitzacions que facin referència a esdeveniments religiosos.

5. Comparar expressions i concepcions de diferents religions a propòsit d'un mateix fet o objecte i determinar amb claredat les semblances i diferències observades.

6. Comparar les propostes que desenvolupen les distintes religions i les conseqüències que aquestes tenen en els comportaments morals de les persones.

7. Demostrar les relacions que s'estableixen entre les diferents variables filosòfiques que configuren la diversitat de mentalitats.

8. Interessar-se per comprendre les relacions entre les diferents cultures al llarg de la història.

Segon curs

1. Identificar els principals elements que constitueixen el fenomen religiós i les relacions que s'hi estableixen.

2. Aplicar l'esquema bàsic dels elements clau de la religió a l'anàlisi de les diferents religions.

3. Localitzar llocs, persones i accions sagrades en les distintes religions i raonar l'origen i les causes d'aquestes realitats.

4. Identificar les preguntes del sentit de la vida i assenyalar quins són els grans temes sobre els quals giren en relació amb altres preguntes més orientades a l'àmbit científic.

5. Comparar les diferents concepcions i expressions del que és diví en les distintes religions i establir-hi les semblances i diferències.

6. Establir relacions entre els ritus i les celebracions de les religions amb els cicles i ritmes de la vida humana, i identificar les constants que es presenten en les distintes religions.

7. Identificar en oracions de les diferents religions les actituds bàsiques d'una persona religiosa.

8. Localitzar els mites més significatius de les distintes religions, establir-hi relacions i comparacions i identificar-ne la influència de qualcun en la nostra pròpia tradició cultural.

9. Definir breument els conceptes necessaris per comunicar adequadament la informació assolida en cada bloc temàtic.

10. Demostrar les relacions que s'estableixen entre les diferents actituds religioses davant els misteris de la vida.

Tercer curs

1. Identificar els moments inicials de les tres grans religions monoteistes entorn de l'experiència dels fundadors que les varen originar.

2. Establir les relacions entre el judaisme, el cristianisme i l'islam en el moment del seu respectiu naixement amb la finalitat de posar de manifest la seva tradició comuna i les seves diferències.

3. Examinar els efectes que les tres religions monoteistes han produït al llarg de la seva història en les seves interrelacions.

4. Valorar la influència de les tres religions monoteistes en la configuració de la nostra pròpia història i cultura.

5. Destacar la transcendència de la ruptura de la unitat del món mediterrani i la configuració de tres models diferents de civilització: Bizanci, islam i la cristiandat llatina.

6. Percebre la transcendència dels aspectes culturals religiosos de l'edat mitjana i la seva contribució a la riquesa del nostre patrimoni històric i artístic.

7. Distingir i situar en el temps les diverses religions que es varen succeir o coexistir durant l'edat mitjana a Espanya i molt especialment a l'antic Regne de Mallorca, analitzant-ne els aspectes comuns i les peculiaritats.

8. Analitzar els canvis de mentalitat que caracteritzen la modernitat i, en concret, descriure els trets bàsics del Renaixement i de la Reforma.

9. Elaborar textos que expliquin la concepció apologètica de la literatura al servei de les idees cristianes que utilitzava Ramon Llull.

Quart curs

1. Identificar l'evolució de la història del judaisme, del cristianisme i de l'islam en els tres últims segles, amb la finalitat d'explicar històricament la situació d'aquestes tres religions en el món actual.

2. Identificar els conflictes entre el cristianisme i la modernitat en tot el procés de canvi que va tenir lloc a l'Europa dels segles XVII, XVIII i XIX.

3. Descriure la resposta que el judaisme, l'islam i el cristianisme han donat i donen als problemes de la modernitat social i cultural, el desenvolupament científic, la llibertat individual i la democràcia política.

4. Analitzar i valorar l'evolució del cristianisme a Espanya durant els segles XIX i XX amb relació amb els principals problemes culturals i polítics del nostre país en aquests dos segles.

5. Enumerar les transformacions religioses de l'edat contemporània posant esment en les ocorregudes a les Illes Balears des del reformisme borbònic.

6. Identificar la diversitat de manifestacions culturals i religioses en l'actualitat i situar en l'espai la gran varietat ètnica, lingüística, cultural i religiosa que hi ha al món.

7. Reconèixer i valorar els principals símbols i trets culturals religiosos de les Illes Balears, i identificar-hi les referències patrimonials més importants de la seva història.

8. Estudiar el procés modernitzant del turisme a les Illes i la seva influència en el canvi de les pràctiques religioses de la nostra societat.

9. Reconèixer la problemàtica de la societat i valorar la tasca de les organitzacions que lluiten per millorar la situació de la desigualtat que pateixen diversos sectors de la població.

10. Conèixer i apreciar els valors democràtics i la multiculturalitat present a l'entorn a partir del coneixement i la valoració positiva de la pròpia identitat.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

L'etapa d'educació secundària obligatòria es caracteritza pel fet de tenir una doble funcionalitat: terminal i propedèutica.

Pel que fa al caràcter terminal de l'etapa, l'assignatura societat, cultura i religió ha d'establir els mecanismes perquè la selecció dels continguts i la seva aplicació pràctica afavoreixin la connexió amb la realitat en què viu l'alumne fora de l'àmbit estrictament escolar i proporcionin, alhora, els elements per al coneixement i la comprensió dels trets més rellevants i característics d'aquesta realitat. Des de la perspectiva propedèutica, l'assignatura de societat, cultura i religió participa en la funció preparatòria dels alumnes que vulguin accedir als estudis superiors, especialment d'aquells que elegeixen les modalitats del batxillerat d'humanitats i ciències socials o les professions relacionades amb aquesta àrea de coneixements.

La introducció, l'assimilació i la comprensió dels fets i els conceptes propis de l'assignatura societat, cultura i religió; l'adquisició i l'aprenentatge de procediments tan importants com la indagació i la investigació, l'anàlisi i la interpretació de fonts documentals diverses, o l'adquisició d'actituds relatives al rigor crític i la curiositat científica, són elements indispensables per aconseguir la necessària disciplina intel·lectual que s'exigeix en els nivells educatius de l'ensenyament no obligatori.

Pel que fa a l'aprenentatge, d'entre les múltiples possibilitats interessa destacar, sobretot:

- Les estratègies de caràcter expositiu. Són aquelles en què el professorat presenta, mitjançant l'exposició oral o escrita, una sèrie de coneixements elaborats prèviament que els alumnes han d'assimilar. Les estratègies per a l'exposició són compatibles amb l'aprenentatge significatiu sempre que compleixin una sèrie de requisits (considerar les idees i els coneixements previs dels alumnes, incentivar la motivació i tenir cura de la claredat expositiva) i que vagin acompanyades amb activitats complementàries, d'indagació, que permetin a l'alumnat relacionar els nous coneixements amb els que ja té adquirits.

- Les estratègies basades en l'aprenentatge significatiu per recepció semblen especialment indicades quan es tracten els continguts factuais i conceptuals de l'assignatura, sobretot aquells més teòrics i abstractes que l'alumnat difícilment podria assolir per ell mateix, i són recomanables quan s'han de realitzar els plantejaments introductoris o quan s'ha d'establir el marc de referència general d'aquests continguts. En aquest cas el professor facilita l'aprenentatge de l'alumne i l'ajuda en l'assimilació de l'estructura lògica de les disciplines socials. El plantejament que convé adoptar en aquest cas és un que qüestionari tot allò que fins ara era considerat com a evident en el camp social. Aquest caràcter qüestionador dona a l'aprenentatge una dimensió interrogativa que fa que la sessió lectiva o el treball de casa consisteixi a anar resolent petits problemes de forma individual, en petit grup o grup classe. Quan aquesta resolució es fa de forma col·lectiva -en un grup petit o gros- es fomenta la integració i la participació de l'alumnat.

Orientacions sobre el procés d'ensenyament/aprenentatge

El procés d'ensenyament/aprenentatge s'organitza a través de les activitats. Així, doncs, s'han de proposar activitats que permetin la presentació del tema, el debat, la indagació i la reelaboració de la informació per fer possible la seva incorporació al coneixement de l'alumnat. Per a la presentació s'han de programar activitats de coneixements previs i d'introducció/motivació; per al debat, activitats de conflicte cognitiu i de construcció de significats; per a la indagació, activitats d'ampliació i d'exercitació/memorització, i per a la reelaboració, activitats de consolidació i de síntesi/resum. Durant i al final, algunes d'aquestes activitats han de servir per a l'avaluació.

Els materials d'aprenentatge que sortiran d'aquesta organització d'activitats han de ser potencialment significatius i això vol dir que han de ser presentats de forma lògica, d'acord amb la lògica de les ciències socials i assequibles, que vol dir d'acord amb l'edat i les característiques de l'alumnat.

Les estratègies d'indagació són aquelles que van associades més directament amb activitats de contingut procedimental i, alhora, persegueixen tant l'aprenentatge i l'assimilació dels fets i dels conceptes com el domini del mètode i de les tècniques bàsiques, del treball científic de l'historiador i del geògraf. També són especialment indicades per al desenvolupament i l'adquisició dels hàbits i dels continguts actitudinals.

Aquestes estratègies d'intervenció didàctica permeten que l'alumne reflexioni sobre la complexitat dels problemes humans i socials i adquireixi l'hàbit d'afrontar la resolució amb relativa autonomia, mitjançant el tractament, la consulta i la recerca d'informacions documentals, gràfiques, estadístiques, etc. Es tracta, en definitiva, de dotar l'alumnat d'unes eines adients perquè pugui afrontar l'anàlisi crítica de situacions diverses en el temps i en l'espai. Per això, en les estratègies per indagació, cobren especial importància els treballs o projectes d'investigació i l'anàlisi exhaustiva de fets i casos concrets, sobretot pel que fa a l'aprenentatge d'aquells procediments directament relacionats amb la causalitat múltiple dels fets i dels fenòmens socials.

L'adopció d'estratègies didàctiques d'indagació, el treball intensiu centrat en determinats objectes d'estudi i l'aprofundiment en casos concrets i específics no pressuposa haver de renunciar al recurs de la memorització d'informacions o de continguts. Perquè el coneixement memoritzat esdevé imprescindible en les ciències socials sempre que es realitzi de manera comprensiva i no exclusivament verbalista o repetitiva. Des d'aquesta perspectiva, l'aprenentatge memorístic representa una activitat cognitiva de primer ordre i es converteix en un instrument essencial per a l'assimilació d'informacions extensives.

En aquest cas, i pel fet de tractar-se d'un currículum de les Illes Balears, convé orientar sobre com casar allò universal i allò particular. Si les activitats d'aprenentatge es presenten com a problemes sobre els quals cal interrogar-se, aleshores es presenten problemes particulars, locals, insulars, balears, siguin problemes del passat o del present. A continuació, s'orienta, s'interroga, es dirigeix la lògica del pensament social i, un cop reelaborada la informació, aquella qüestió local, insular o balear podrà ser comparada —per analogies i/o diferències— amb qualsevol altra qüestió similar d'un altre àmbit cultural o religiós. D'aquesta manera, no sols es passa del pensament particular a l'universal, sinó que es veu la multiplicitat de respostes que pot tenir el mateix problema i s'aprofita per estendre el relativisme cultural, una de les característiques de l'assignatura de societat, cultura i religió.

Paper del professorat

Ateses les estratègies didàctiques que s'han exposat, el professorat és qui té la responsabilitat de dirigir-ne els processos. Ho fa quan dirigeix els recursos expositius, ja que dirigeix l'atenció de l'alumnat sobre aquells aspectes del

coneixement que interessa destacar, però sobretot dirigeix el procés quan proposa les activitats. Una acurada selecció dels materials i, sobretot, un escrupolós esglaonament de les activitats resulten imprescindibles per garantir l'èxit de qualsevol procés. D'aquesta feina del professorat depèn que l'alumnat pugui anar construint el seu propi coneixement.

Dins la programació s'ha de preveure, també, l'atenció a la diversitat. Això no vol dir pensar estratègies diferenciades, sinó pensar estratègies didàctiques integradores que puguin permetre que tothom aprengui. El problema de la diversitat no es resol multiplicant els materials, sinó disposant d'uns materials que permetin diferents ritmes d'ús, que facin possible un aprenentatge autònom sota la mirada del professorat, que és qui exerceix l'alta responsabilitat de l'ensenyament. És per això que l'elaboració de materials curriculars haurà d'esglaonar les diferents modalitats d'activitats que abans s'han assenyalat.

Orientacions sobre l'avaluació

L'avaluació constitueix un element fonamental en la pràctica educativa i, per això mateix, conforma una part substancial del procés d'ensenyament i aprenentatge. El sistema d'avaluació és l'element que més fidelment reflecteix el currículum real, és a dir, l'eficàcia de les programacions didàctiques de cadascuna de les assignatures i la viabilitat dels projectes educatius dels centres.

Els tres referents bàsics de l'avaluació dels aprenentatges en l'assignatura de societat, cultura i religió: els objectius generals de l'assignatura, els continguts i els criteris d'avaluació.

Els objectius generals de l'assignatura de societat, cultura i religió expressats en termes de capacitats (identificar, valorar, conèixer...), tenen una vinculació directa amb les diferents dimensions del contingut de l'assignatura, i formulen de manera genèrica el que els alumnes han d'adquirir, han de saber fer, al llarg de l'etapa de secundària obligatòria. Els objectius generals conformen el referent primer de l'avaluació, ja que estableixen les prioritats principals de l'assignatura.

Els continguts concreten les intencions educatives dels objectius generals. L'avaluació ha de tenir en compte l'aprenentatge que els alumnes han assolit en relació amb els tres tipus de continguts, és a dir, a més dels fets i dels conceptes propis de la disciplina, cal centrar l'atenció en l'avaluació dels aspectes procedimentals i actitudinals, que són fonamentals en l'assignatura de societat, cultura i religió.

En el camp procedimental és on s'haurien d'invertir, precisament, actuacions prioritàries. El dèficit que tradicionalment han presentat aquests continguts en l'ensenyament de la religió requereix un esforç preferent en el treball i la conseqüent avaluació d'aspectes procedimentals de tanta rellevància com ara: obtenir, seleccionar, interpretar i contrastar informacions de diferent caràcter (mapes, dades estadístiques, fonts documentals, bibliogràfiques, arqueològiques...), analitzar les interdependències que es donen en l'explicació dels fets, identificar i distingir entre transformacions estructurals i conjunturals aplicades a l'anàlisi dels processos de canvi, realitzar informes i petits estudis monogràfics que requereixen l'aplicació de les tècniques bàsiques del treball científic, participar en el debat i la discussió, etc.

Pel que fa als continguts actitudinals, no cal posar en dubte que l'assignatura de societat, cultura i religió possibilita un tractament específic de determinades actituds i valors de gran transcendència per al desenvolupament harmònic de la societat. En aquest sentit l'avaluació d'aquelles actituds relacionades amb la solidaritat, el respecte, la responsabilitat, l'interès, l'esperit crític i els valors de la pau, el rebuig a la intolerància, etc., cobra també una especial significació en l'etapa de secundària obligatòria.

Els criteris d'avaluació, finalment, són el component del currículum on es concreten de manera precisa els aprenentatges dels alumnes que, en relació amb l'assignatura, cal avaluar. Cadascun dels criteris d'avaluació delimita aquelles capacitats d'un àmbit determinat de continguts que, específicament, s'haurien d'assolir, amb quin grau i a quin nivell d'aprenentatge. Per tot això, els criteris d'avaluació són un instrument de primer ordre per orientar la pràctica educativa i un dels elements del currículum més adequats per abordar de manera efectiva el tractament de la diversitat dels alumnes i la progressió individual que, de forma gradual, realitzen.

En resum, l'avaluació ha de ser:

- Diversa pel que fa als procediments d'avaluació: treball diari, de grup, proves escrites, intervencions...
- Diversa pel que fa a les tècniques: observació, valoració, autoavaluació, auto-correcció.
- Funcional, perquè ha de corregir.
- Contínua i diferenciada.
- Dispersa al llarg del procés d'aprenentatge, ja que ha de realitzar-se en tres moments: al principi, durant i al final del procés.

En el millor dels casos l'avaluació inicial, que segurament és la més difícil de plantejar i valorar, hauria de poder-se reduir a un recordatori del que ja se sap respecte a la religió. Perquè això sigui possible, s'haurà de tenir especial esment en la seqüenciació dels continguts, ja que una acurada seqüenciació permetrà, en iniciar una nova unitat o un nou curs, fer servir els coneixements de l'anterior. De la mateixa manera, s'haurà de procurar finalitzar cada unitat didàctica amb activitats de síntesi i/o consolidació que reforcin coneixements que

necessàriament es faran servir en properes unitats.

L'avaluació dels processos d'ensenyament consisteix en determinar si la pràctica educativa utilitzada per assolir els esmentats objectius és o no la més eficaç i adequada. Les informacions que proporciona l'avaluació de l'aprenentatge dels alumnes constitueix, alhora, un dels criteris més rellevants per a l'avaluació dels processos d'ensenyament i de les estratègies educatives dissenyades pel professorat.

Aquesta avaluació la valorarem a partir de:

- Els resultats de l'avaluació de l'aprenentatge de l'alumnat.
- L'avaluació dels materials i les tècniques que fan els alumnes.
- El debat entre els membres que integren el departament.
- La resolució dels problemes educatius a l'aula que haurà formulat el professorat individualment o en grup.

Organització de l'aula. Materials i recursos

En moltes ocasions, el treball d'aula és un treball cooperatiu en què la interacció esdevé imprescindible per anar construint el coneixement individual i social. Per acabar, és necessari posar a l'abast del professorat i de l'alumnat una àmplia diversitat de materials i de recursos didàctics. De tots aquests interessen especialment:

- Els materials escrits, audiovisuals (televisió, vídeo, projector de diapositives, de transparències...), la utilitat pedagògica dels quals és de sobres coneguda.
- Els recursos informàtics. L'ordinador i la tecnologia informàtica ofereixen noves perspectives per a l'ensenyament i són un recurs d'enorme potencial didàctic i educatiu.

Les sortides i les visites organitzades són un complement ineludible per a l'ensenyament i la comprensió dels continguts de les disciplines socials. Sobretot, són imprescindibles per a l'estudi de l'entorn, preferentment des de la perspectiva de facilitar el contacte i l'experiència directa amb la realitat més pròxima als alumnes i el desenvolupament de les actituds de valoració, respecte i conservació del patrimoni natural, històric, artístic i cultural. Aquest tipus d'activitats són generalment atractives i motivadores per als alumnes i gairebé són les úniques que possibiliten el coneixement directe de fonts materials tan importants per a les ciències socials com són els monuments i les restes arqueològiques, els estris i utensilis de les societats passades i les que proporcionen informacions de primera mà sobre l'impacte de les activitats humanes en el medi natural.

TECNOLOGIA

1. INTRODUCCIÓ

La tecnologia, com a àrea d'activitat de l'ésser humà, intenta trobar resposta als problemes i les necessitats individuals i col·lectives mitjançant la construcció de sistemes tècnics, i per això emprà els recursos de la societat en la qual està immersa.

Resulta indubtable l'acceleració que s'ha produït en el desenvolupament tecnològic durant el segle XX. Aquest procés condiona la necessitat formativa en aquest camp per posar en mans del ciutadà els recursos necessaris per ser agent actiu en aquest procés, ja sigui com a consumidor dels recursos que la tecnologia posa a les seves mans o com a agent productor d'innovacions.

Així ho han entès, en els últims decennis, un nombre creixent de països en incorporar aquests coneixements al currículum de l'ensenyament obligatori. En aquest sentit, s'hi incorporen continguts relatius a les noves tecnologies, a causa de la presència cada vegada major d'aquestes en la societat, a través dels temes següents: tecnologies de la informació, tecnologies de la comunicació, control i robòtica, i electricitat i electrònica. Hem de dir que, fins i tot, han arribat a constituir aproximadament la meitat del currículum total de la matèria.

L'assignatura de tecnologia en l'educació secundària obligatòria tracta de fomentar l'aprenentatge dels coneixements i el desenvolupament de les destreses que permetin tant la comprensió dels objectes tècnics com la seva intervenció. Pretén també que l'alumnat utilitzi les noves tecnologies de la informació com a eines per explorar, analitzar, intercanviar i presentar la informació. Així mateix, es planteja el desenvolupament de les capacitats necessàries per fomentar l'actitud innovadora en la recerca de solucions a problemes existents. Per tant, podem entendre que l'assignatura de tecnologia s'articula al voltant d'un binomi coneixement-acció, on ambdós han de tenir un pes específic equivalent. Una contínua manipulació de materials sense els coneixements tècnics necessaris ens pot conduir al simple activisme i, de la mateixa manera, un procés d'ensenyament-aprenentatge purament acadèmic, feturós d'experimentació, manipulació i construcció, pot derivar en un enciclopedisme tecnològic inútil. Des d'aquests postulats, es planteja la necessitat d'una activitat metodològica que es recolzi en tres principis:

D'una banda, l'adquisició dels coneixements tècnics i científics necessaris per a la comprensió i el desenvolupament de l'activitat tecnològica es fa imprescindible. En segon lloc, aquests coneixements adquireixen el seu lloc si s'apliquen a l'anàlisi dels objectes tecnològics existents, a la seva possible manipulació i transformació, sense oblidar que aquesta anàlisi s'ha d'emmarcar transcendent el mateix objecte i integrant-lo en l'àmbit social i cultural de l'època en què es produeix.

En tercer lloc, la possibilitat d'emular processos de resolució de problemes es

converteix en rematada d'aquest procés d'aprenentatge i adquireix la seva dimensió completa recolzada en les dues activitats precedents.

El fil conductor del currículum de l'assignatura de tecnologia en l'educació secundària obligatòria s'articula al voltant del desenvolupament dels principis científics i tècnics necessaris per a l'acció metodològica descrita anteriorment, és a dir, donant suport argumental a les accions corresponents d'anàlisi i projectes.

A les Illes Balears la tecnologia està íntimament relacionada amb el sector turístic pel que fa a la creació de riquesa. Aquest fet lliga d'una banda totes les noves tecnologies, amb el seu avanç exponencial, amb les tècniques més bàsiques d'electricitat, fusteria, mecanització, etc. Tot això, juntament amb unes tradicions artesanals molt arrelades fa que aquesta assignatura resulti molt rellevant a l'hora de conèixer les necessitats individuals i socials més properes i les solucions tecnològiques més escassos que requereix l'entorn.

La seqüència es determina d'acord amb la seva lògica interna, el grau de maduresa de l'alumnat i la interrelació mútua dels conceptes. Es defineixen nou àrees conceptuales, que es desenvolupen de forma simultània al llarg de l'etapa.

2. OBJECTIUS

L'ensenyament de la tecnologia en l'etapa d'educació secundària obligatòria tindrà com a objectius desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Analitzar objectes i sistemes tècnics per comprendre el seu funcionament, conèixer els seus elements i les funcions que realitzen. També s'ha d'aprendre la millor manera d'usar-los i controlar-los, entendre les raons que condicionen el seu disseny i construcció i valorar les repercussions que ha generat la seva existència.
2. Resoldre amb autonomia i creativitat problemes tecnològics senzills treballant de forma ordenada i metòdica (seleccionar i elaborar la documentació pertinent, concebre, dissenyar i construir objectes o sistemes que resolguin el problema estudiat, i avaluar la seva idoneïtat).
3. Expressar idees i solucions tècniques i explorar la seva viabilitat, fent servir els recursos adequats.
4. Desenvolupar habilitats necessàries per manipular amb precisió eines, objectes i sistemes tecnològics.
5. Potenciar actituds flexibles i responsables en el treball en equip, a l'hora de prendre decisions, executar les tasques i cercar solucions.
6. Assumir de forma activa l'avanç i l'aparició de noves tecnologies, per poder-les incorporar al seu quefer quotidià.
7. Utilitzar Internet per trobar informació en diferents suports inclosa en diferents llocs (pàgines web, imatges, programes de lliure ús).
8. Organitzar i elaborar la informació recollida en les diverses recerques i presentar-la correctament.
9. Intercanviar i comunicar idees utilitzant les possibilitats d'Internet (correu electrònic, xat, videoconferències, etc.).
10. Desenvolupar interès i curiositat per l'activitat tecnològica, i alhora generar iniciatives d'investigació, així com de recerca i elaboració de noves realitzacions tecnològiques.
11. Analitzar i valorar críticament la influència de l'ús de les noves tecnologies en la societat i el medi ambient.

3. CONTINGUTS

Primer curs

MATERIALS D'ÚS TÈCNIC

Conceptes

1. Materials d'ús habitual: classificació general.
2. Materials naturals i transformats.
3. La fusta: constitució. Propietats característiques. Fustes d'ús habitual. Taulers artificials.
4. Tècniques bàsiques i industrials per al treball amb fusta. Eines i ús segur d'aquestes.

Procediments

1. Identificació de diferents tipus de fusta natural o artificial en un objecte o estructura senzilla i justificació de la seva utilització d'acord amb les seves propietats i el seu cost.
2. Utilització de tècniques bàsiques de mesura, traçat, conformació, unió i acabat en el treball amb fusta.
3. Utilització correcta d'eines, màquines i estris en el treball amb fusta, quant a la prevenció de riscos, l'adequació a la tasca i el seu manteniment.

Actituds, valors i normes

1. Predisposició a considerar de forma equilibrada els valors tècnics funcionals, estètics i econòmics de les fustes.
2. Sensibilitat davant l'impacte social i ambiental produït per l'explotació, la

transformació, la utilització, les deixalles i el possible esgotament dels recursos naturals.

3. Respecte a les condicions de treball i les normes de prevenció de riscos al taller.
4. Interès per conèixer l'activitat productiva corresponent al sector de la fusta a les Illes Balears

TÈCNiques D'EXPRESSIÓ I COMUNICACIÓ GRÀFICA

Conceptes

1. Instruments de dibuix: de traçat i auxiliars. Suports.
2. Esbós i croquis com a eines de treball i comunicació.

Procediments

1. Representació i exploració gràfica d'idees i objectes utilitzant les tècniques i els recursos més adients en cada cas.
2. Utilització del vocabulari tècnic específic requerit en la comunicació i l'elaboració de documents tècnics.

Actituds, valors i normes

1. Ordre i neteja en l'elaboració i la presentació de documents tècnics.
2. Valoració de la importància del vocabulari i les convencions de representació per a una comunicació eficaç.

ESTRUCTURES I MECANISMES

Conceptes

1. Estructures resistents: estructures de barres. Triangulació. Esforços bàsics. Elements resistents. Aplicacions.

Procediments

1. Identificació d'elements resistents i la seva funció dins d'una estructura complexa, com també el tipus d'esforç a què poden estar sotmesos.
2. Elecció i disposició adequades dels elements necessaris en el disseny d'una estructura resistent.

Actituds, valors i normes

1. Interès per conèixer i experimentar els principis científics que expliquen el funcionament de les estructures resistents.

ELECTRICITAT I ELECTRÒNICA

Conceptes

1. Circuit elèctric: funcionament. Elements.
2. Circuit en sèrie i paral·lel.
3. Efectes del corrent elèctric: llum i calor. Aplicacions.

Procediments

1. Identificació dels elements fonamentals d'un circuit elèctric, la forma en què estan connectats, la funció que desenvolupen i el funcionament del conjunt.
2. Elecció i disposició adequada dels elements necessaris en el disseny i la realització de circuits elèctrics senzills.

Actituds, valors i normes

1. Interès per conèixer i experimentar els principis científics que expliquen les transformacions d'energia elèctrica en altres tipus d'energia.
2. Conscienciació dels riscos que suposa la utilització de l'energia elèctrica.

TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ

Conceptes

1. L'ordinador, els seus elements, funcionament i maneig bàsic.
2. Recerca d'informació: enciclopèdies virtuals i altres suports.
3. Processadors de text. Edició d'arxius. Taules i gràfics en un text.
4. Introducció en altres aplicacions ofimàtiques.

Procediments

Utilització de programari general o específic, per a la recerca d'informació i l'elaboració de documents.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de la utilització de mitjans informàtics com a eina de recerca d'informació i ajut en la confecció de documents.
2. Reconèixer l'equip informàtic com una eina important de feina i no com una joguina.
3. Pacència i perseverança en la recerca de solucions per als problemes que segurament tindran amb l'equip i els programes.
4. Hàbit de fer les operacions quotidianes com cal: tancar l'ordinador, deixar el disquet, etc.

INTERNET I COMUNITATS VIRTUALS

Conceptes

1. Recerca d'informació a través de la xarxa Internet.

Procediments

1. Connexió i desconnexió de la xarxa.
2. Utilització dels motors de recerca per a la selecció prèvia de la informació a Internet.

Actituds, valors i normes

1. Actitud crítica davant de la informació, quant a la seva pertinència i al seu valor ètic.
2. Reconèixer el profit no sempre lúdic d'Internet.

TECNOLOGIA I SOCIETAT

Conceptes

1. La tecnologia com a resposta a les necessitats humanes: fonamentació del quefer tecnològic.
2. El procés inventiu i de disseny.

Procediments

1. Identificació i anàlisi de necessitats pràctiques i problemes susceptibles de ser satisfets mitjançant l'activitat tecnològica.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de la tecnologia com a factor per a la millora de les condicions de vida dels éssers humans.

Segon curs

MATERIALS D'ÚS TÈCNIC

Conceptes

1. El ferro: extracció. Fosa i acer. Obtenció i propietats característiques. Aplicacions.
2. Metalls no fèrrics: coure, alumini. Obtenció i propietats. Aplicacions.
3. Tècniques bàsiques i industrials per al treball amb metalls.
4. Eines i ús segur d'aquestes.

Procediments

1. Identificació de diferents tipus de materials metàl·lics en un objecte o estructura senzills i justificació de la seva utilització d'acord amb les seves característiques i el seu cost.
2. Utilització de tècniques bàsiques de mesura, tall, conformació i acabat en el treball amb materials metàl·lics.
3. Utilització correcta d'eines, màquines i estris en el treball amb materials metàl·lics, quant a la prevenció de riscos, l'adequació a la tasca i el seu manteniment.

Actituds, valors i normes

1. Predisposició a considerar de forma equilibrada els valors tècnics, funcionals, estètics i econòmics dels materials metàl·lics.
2. Sensibilitat davant l'impacte social i ambiental produït per l'explotació, la transformació, la utilització, les deixalles i el possible esgotament dels recursos naturals.
3. Valoració de la importància de la reutilització i el reciclatge d'objectes metàl·lics.
4. Respecte per les condicions de treball i les normes de prevenció de riscos al taller.

TÈCNiques D'EXPRESSIÓ I COMUNICACIÓ GRÀFICA

Conceptes

1. Sistemes de representació.
2. Proporcionalitat entre dibuix i realitat.
3. Acotació.

Procediments

1. Representació d'objectes senzills utilitzant sistemes de representació normalitzats.
2. Interpretació i realització de documents tècnics senzills utilitzant simbologia específica i l'acotació.

Actituds, valors i normes

1. Ordre i neteja en l'elaboració i la presentació de documents tècnics.
2. Valoració de la importància del vocabulari i la normalització per a una comunicació eficaç.

ESTRUCTURES I MECANISMES

Conceptes

1. Mecanismes de transmissió i transformació de moviments. Relació de transmissió. Aplicacions.

Procediments

1. Identificació dels elements principals que constitueixen una màquina o un sistema, de la funció que desenvolupen, i estimació de les magnituds que hi intervenen.
2. Elecció i disposició adequada dels elements mecànics, en el context del disseny, i realització d'un projecte tècnic, tenint en compte el seu cost, la seva funció i les seves característiques.

Actituds, valors i normes

Interès per conèixer i experimentar els principis científics que expliquen el funcionament de màquines i sistemes.

ELECTRICITAT I ELECTRÒNICA

Conceptes

1. Circuit elèctric: magnituds elèctriques bàsiques. Simbologia.
2. Efectes del corrent elèctric: electromagnetisme. Aplicacions. Màquines elèctriques bàsiques: dinamo i motor de corrent continu.

Procediments

1. Identificació de les magnituds que intervenen en un circuit elèctric i càlcul dels seus valors.
2. Identificació i utilització de la simbologia internacional per a la representació d'elements que integren els circuits elèctrics.
3. Elecció i disposició adequada dels elements necessaris en el disseny i la realització de dispositius electromagnètics senzills.

Actituds, valors i normes

1. Interès per conèixer i experimentar els principis científics que expliquen les transformacions d'energia elèctrica en altres tipus d'energia.
2. Conscienciació dels riscos que suposa la utilització de l'energia elèctrica.

L'ENERGIA I LA SEVA TRANSFORMACIÓ

Conceptes

1. Fonts d'energia: classificació general.
2. Combustibles fòssils: petroli i carbó.
3. Transformació d'energia tèrmica en mecànica: la màquina de vapor, el motor de combustió interna, la turbina i el reactor. Descripció i funcionament.

Procediments

1. Identificació de les etapes de transformació de l'energia tèrmica en mecànica, des de la seva font fins a l'aplicació.

Actituds, valors i normes

1. Interès per conèixer l'evolució de les aplicacions tecnològiques de l'energia en el decurs del temps.

2. Sensibilitat davant l'impacte mediambiental produït per l'explotació, la utilització i el possible esgotament dels recursos naturals.

TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ

Conceptes

1. Components de l'ordinador: elements d'entrada, sortida i procés. Perifèrics habituals.
2. Eines bàsiques per al dibuix vectorial i el grafisme artístic.
3. Iniciació al full de càlcul. Fórmules. Elaboració de gràfiques.

Procediments

1. Identificació en un sistema informàtic dels components del maquinari.
2. Realització de dibuixos geomètrics i artístics utilitzant programari senzill de disseny gràfic.
3. Utilització del full de càlcul per obtenir dades numèriques i elaboració de gràfiques.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de la utilització de mitjans informàtics com a ajut per a la confecció de documents gràfics i per al processament de dades numèriques.
2. Responsabilitat amb el seu equip informàtic.

INTERNET I COMUNITATS VIRTUALS

Conceptes

1. L'ordinador com a mitjà de comunicació: Internet. Pàgines web. Correu electrònic.

Procediments

2. Utilització del correu electrònic com a eina de comunicació.

Actituds, valors i normes

3. Valoració dels avantatges del correu electrònic com a eina de comunicació.

Tercer curs

MATERIALS D'ÚS TÈCNIC

Conceptes

1. Els plàstics: classificació. Obtenció. Propietats característiques.
2. Tècniques bàsiques i industrials per al treball amb plàstics. Eines i ús segur d'aquestes.

Procediments

1. Identificació de diferents tipus de materials plàstics en un objecte, estructura o instal·lació i justificació de la seva utilització d'acord amb les seves característiques i el seu cost.
2. Utilització de tècniques bàsiques de mesura, tall, conformació i acabat en el treball amb materials metàl·lics plàstics.
3. Utilització correcta d'eines, màquines i estris en el treball amb materials metàl·lics, quant a la prevenció de riscos, l'adequació a la tasca i el seu manteniment.

Actituds, valors i normes

1. Predisposició a considerar de forma equilibrada els valors tècnics funcionals, estètics i econòmics dels materials plàstics.
2. Sensibilitat davant l'impacte social i ambiental produït per l'obtenció, la transformació, la utilització, les deixalles i el possible esgotament de les matèries primeres.
3. Valoració de la importància de la reutilització i el reciclatge dels materials plàstics.
4. Respecte per les condicions de treball i les normes de prevenció de riscos al taller.

ELECTRICITAT I ELECTRÒNICA

Conceptes

1. Circuit elèctric: corrent altern i corrent continu.
2. Electrònica: components. El transistor com a interruptor. Muntatges bàsics. El circuit integrat.

Procediments

1. Identificació de les característiques generals de funcionament de dispositius o màquines elèctriques, mitjançant l'estudi de documentació o plaques de característiques.
2. Elecció i disposició adequada dels elements necessaris en el disseny i la realització de circuits i instal·lacions elèctriques en habitatges.
3. Identificació dels components electrònics i de les magnituds elèctriques que intervenen en un circuit.
4. Identificació i utilització de la simbologia internacional per a la representació d'elements elèctrics i electrònics.

Actituds, valors i normes

Respecte per les normes de prevenció de riscos aplicables al muntatge d'instal·lacions elèctriques i a la utilització de l'electricitat.

L'ENERGIA I LA SEVA TRANSFORMACIÓ

Conceptes

1. Energia elèctrica: generació, transport i distribució. Centrals.
2. Energies renovables: sistemes tècnics per a l'aprofitament de l'energia eòlica i solar.

Procediments

Identificació de les etapes de generació, transport i distribució de l'energia elèctrica, des de la font energètica fins a la seva aplicació.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la utilització de fonts energètiques renovables per a la producció d'energia elèctrica i l'aplicació de sistemes i conductes d'estalvi energètic.

TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ

Conceptes

1. Arquitectura i funcionament de l'ordinador. Sistema operatiu. Llenguatges de programació i desenvolupament d'aplicacions.
2. Organització de la informació: gestor de bases de dades. Recerca d'informació, creació i actualització d'una base de dades.

Procediments

1. Identificació dels components d'un ordinador quant a la seva funció.
2. Utilització dels gestors de bases de dades per al registre de dades relatives als treballs plantejats.
3. Creació i actualització d'una base de dades.

Actituds, valors i normes

Valoració de la importància de la utilització de mitjans informàtics com a ajut a la gestió de dades.

TECNOLOGIES DE LA COMUNICACIÓ

Conceptes

Comunicació amb fil i sense: telefonia, ràdio i televisió. L'espai radioelèctric.

Procediments

1. Identificació dels elements bàsics dels sistemes de comunicació.
2. Diferenciació de diferents tipus de senyals radioelèctrics i identificació de la seva utilització en aparells o sistemes.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la necessitat de disposar de sistemes de comunicació fiables que contribueixin al desenvolupament econòmic i social.
2. Valoració dels efectes negatius que pot provocar l'ús inadequat de senyals radioelèctrics.

INTERNET I COMUNITATS VIRTUALS

Conceptes

L'ordinador com a mitjà de comunicació. Xats i videoconferències. Internet. Elaboració de pàgines web. Correu electrònic.

Procediments

1. Utilització de les possibilitats de la xarxa Internet per a les comunicacions interpersonals o grupals.
2. Elaboració de pàgines web.

Actituds, valors i normes

1. Valoració crítica de les eines de comunicació utilitzades a la xarxa Internet.

CONTROL I ROBÒTICA

Conceptes

Màquines automàtiques i robots: automatismes. Arquitectura d'un robot. Elements mecànics i elèctrics perquè un robot es mogui.

Procediments

1. Diferenciació de sistemes automatitzats i sistemes robotitzats segons les seves característiques de funcionament.
2. Identificació dels blocs de funcionament d'un robot.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la utilització dels automatismes i els robots en la realització de tasques repetitives, perilloses, o no realitzables per l'ésser humà.

TECNOLOGIA I SOCIETAT

Conceptes

1. Tecnologia i medi ambient: impacte ambiental del desenvolupament tecnològic.
2. Contaminació. Esgotament dels recursos energètics i de les matèries primeres.
3. Tecnologies correctores. Desenvolupament sostenible.

Procediments

Avaluació de les aportacions, els riscos i costos socials i mediambientals del desenvolupament tecnològic a partir de la recopilació i l'anàlisi d'informacions pertinents.

Actituds, valors i normes

1. Actitud crítica cap als usos discutibles de la tecnologia i preocupació per les conseqüències negatives en els àmbits de la salut, la qualitat de vida, la dignitat moral i l'equilibri ecològic.
2. Interès per conèixer el paper que fa el coneixement tecnològic en diferents treballs i professions, i per estudiar i elaborar l'orientació vocacional i professional pròpia.

Quart curs

TÈCNiques D'EXPRESSIÓ I COMUNICACIÓ GRÀFICA

Conceptes

Introducció al dibuix assistit per ordinador: dibuix en dues dimensions.

Procediments

Realització de dibuixos geomètrics senzills utilitzant programari senzill.

Actituds, valors i normes

Valoració dels recursos informàtics com a eines que faciliten les tasques d'expressió gràfica.

ELECTRICITAT I ELECTRÒNICA

Conceptes

1. Sistemes electrònics: blocs (entrada, sortida, procés).
2. Dispositius d'entrada interruptors, resistències que varien amb la llum i la temperatura. Dispositius de sortida: brunyidor, relé, LED.
3. Dispositius de procés: els integrats.

Procediments

1. Identificació dels components i la funció que desenvolupen els elements que constitueixen els automatismes electrònics.
2. Elecció de sensors, processadors i acoblaments per als elements de sortida en automatismes electrònics.

Actituds, valors i normes

Interès per l'aplicació de sistemes automàtics a la solució de problemes reals.

TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ

Conceptes

1. L'ordinador com a dispositiu de control: senyals analògics i digitals.
2. Adquisició de dades. Programes de control.
3. Tractament de la informació numèrica a través de fulls de càlcul.
4. Comunicació entre ordinadors: xarxes informàtiques.

Procediments

1. Utilització de l'ordinador com a dispositiu de control de sistemes tècnics, d'acord amb valors de variables físiques.
2. Creació i utilització dels fulls de càlcul per processar dades numèriques i elaborar gràfiques, en el context de la resolució de problemes tècnics.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la importància de l'aplicació de la informàtica al control de sistemes tècnics.
2. Valoració de l'ajut de les aplicacions informàtiques de càlcul en la resolució de problemes tècnics.

TECNOLOGIES DE LA COMUNICACIÓ

Conceptes

1. Comunicació sense fil: grans xarxes de comunicació.
2. Comunicació via satèl·lit, telefonia mòbil. Descripció i principis tècnics.

Procediments

Identificació dels elements bàsics que componen els sistemes de comunicació sense fil.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la necessitat de disposar de sistemes de comunicació fiables que contribueixin al desenvolupament econòmic i social.

INTERNET I COMUNITATS VIRTUALS

Conceptes

1. Internet. Descripció. Principis tècnics del seu funcionament.
2. Comunitats i aules virtuals.

Procediments

1. Identificació dels components fonamentals d'una xarxa informàtica i utilització eficaç.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la potencialitat de les eines de comunicació utilitzades a la xarxa Internet per als àmbits de l'educació i el treball a distància.

CONTROL I ROBÒTICA

Conceptes

1. Percepció de l'entorn: sensors emprats habitualment.
2. Llenguatges de control de robots: programació. Realimentació del sistema.

Procediments

Utilització de programes de control de sistemes robotitzats, aplicats a una utilitat pràctica concreta.

Actituds, valors i normes

Valoració de la correcta programació d'un sistema robotitzat per tal d'assolir la flexibilitat, agilitat i autonomia en l'execució de tasques.

TECNOLOGIA I SOCIETAT

Conceptes

1. Tecnologia i el seu desenvolupament històric. Fites fonamentals: revolució neolítica, revolució industrial, acceleració tecnològica del segle XX.
2. Interrelació entre tecnologia i canvis socials i laborals. Evolució dels objectes tècnics amb el desenvolupament dels coneixements científics i tecnològics, les estructures socioeconòmiques i la disponibilitat de distintes energies.

Procediments

1. Anàlisi de solucions tècniques procedents de societats i moments històrics diferents, per tal d'establir relacions entre recursos i tècniques disponibles i les seves maneres de viure.
2. Anàlisi del paper de la tecnologia en diferents processos productius, en la seva organització tècnica i social i en la complexitat i el grau de destresa exigits en el treball.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la capacitat de treball de les persones d'acord amb la seva competència professional, sense fer discriminacions per raons de sexe, edat, ètnia, religió, llengua, país, cultura i d'altres trets físics, psíquics i socials.
2. Sensibilitat i respecte per les diverses formes de coneixement tècnic i activitat manual i interès per la conservació del patrimoni cultural.
3. Conscienciació del desenvolupament accelerat a què està sotmesa la nostra comunitat i de la importància de tota contribució que el faci sostenible.
4. Valoració de l'amplificació que implica la insularitat dels efectes, tant positius com negatius, dels usos de la tecnologia.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen els tipus i grau d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat hagi assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

Primer curs

1. Conèixer les propietats bàsiques de la fusta com a material tècnic, les seves varietats i productes transformats més emprats, identificar-los en les aplicacions tècniques més usuals i emprar les seves tècniques bàsiques de conformació, unió i acabat de forma correcta, mantenint els criteris de seguretat adequats.
2. Expressar, mitjançant vistes i perspectives, objectes senzills, amb la finalitat de comunicar un treball tècnic.
3. Identificar, en sistemes senzills, elements resistents i els esforços als quals estan sotmesos.
4. Identificar els elements fonamentals d'un circuit elèctric i la seva funció.
5. Identificar els components fonamentals de l'ordinador i els seus perifèrics, i explicar la seva missió en el conjunt.
6. Emprar l'ordinador com a eina de treball, amb l'objectiu de processar textos, localitzar i manejar informació de diversos suports.

Segon curs

1. Conèixer les propietats bàsiques dels metalls com a materials tècnics, les seves varietats i productes transformats més emprats, identificar-los en les aplicacions tècniques més usuals, i emprar les seves tècniques bàsiques de conformació, unió i acabat de forma correcta, mantenint els criteris de seguretat adequats.
2. Expressar mitjançant vistes i perspectives objectes senzills, amb la finalitat de comunicar un treball tècnic.
3. Assenyalar en màquines complexes els mecanismes simples de transformació i transmissió de moviments que les componen, explicant el seu funcionament en el conjunt. Calcular la relació de transmissió en els casos en els quals procedeixi.
4. Realitzar muntatges de circuits elèctrics senzills en corrent continu, emprant piles, interruptors, resistències, bombetes, motors, electroimants i relés, com a resposta a un fi predeterminat.
5. Distingir les parts d'un motor d'explosió i descriure el seu funcionament.
6. Emprar l'ordinador com a eina de treball, amb l'objectiu de processar textos, localitzar i manejar informació de diversos suports.
7. Realitzar dibuixos geomètrics i artístics utilitzant algun programa de disseny gràfic senzill.
8. Emprar fulls de càlcul introduint-hi fórmules i elaborant-hi gràfiques.

Tercer curs

1. Conèixer les propietats bàsiques dels plàstics com a materials tècnics, identificar-los en objectes d'ús habitual i usar les seves tècniques bàsiques de conformació i unió de forma correcta i amb seguretat.

2. Muntar un circuit senzill amb components electrònics, emprant almenys díodes, transistors i resistències, a partir d'un esquema predeterminat.
3. Descriure els components de la instal·lació elèctrica d'un habitatge.
4. Identificar els elements que constitueixen l'arquitectura física de l'ordinador i els processos lògics que expliquen el seu funcionament.
5. Emprar l'ordinador com a instrument per buscar informació a Internet i comunicar-se per mitjà de correu electrònic, xat i videoconferència.
6. Localitzar informació utilitzant un gestor de bases de dades. Crear una base de dades, actualitzar i modificar-ne una de ja creada.
7. Descriure esquemàticament els sistemes de telefonia amb fil, ràdio i televisió, i els principis bàsics del seu funcionament.
8. Identificar automatismes en sistemes tècnics quotidians, descrivint la funció que realitzen.
9. Muntar, utilitzant sistemes mecànics i elèctrics, un robot senzill amb capacitat de moviment dirigit.
10. Reconèixer l'impacte que sobre el mitjà produeix l'activitat tecnològica i comparar els beneficis d'aquesta activitat enfront dels costos mediambientals que suposa.

Quart curs

1. Emprar l'ordinador com a sistema de disseny assistit, per representar gràficament un objecte senzill.
2. Identificar els blocs d'entrada, sortida i procés en un sistema electrònic real.
3. Muntar un sistema electrònic senzill usant blocs d'entrada, sortida i procés.
4. Manejar el full de càlcul per al tractament de la informació numèrica i analitzar pautes de comportament.
5. Descriure bàsicament una xarxa d'ordinadors d'àrea local i la xarxa Internet i utilitzar-les amb fluïdesa.
6. Descriure un sistema de comunicacions via satèl·lit i un altre de telefonia mòbil, descrivint els principis de funcionament.
7. Muntar un robot que incorpori diversos sensors per adquirir informació en l'entorn en què actua.
8. Desenvolupar un programa que permeti controlar un robot i el seu funcionament de forma autònoma d'acord amb la realimentació que rebí.
9. Utilitzar l'ordinador com a eina d'adquisició i interpretació de dades, i com realimentació d'altres processos amb les dades obtingudes.
10. Conèixer les fites fonamentals del desenvolupament tecnològic i l'evolució d'alguns objectes tècnics, valorant la seva implicació en els canvis socials i laborals.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Orientacions sobre com aconseguir un aprenentatge significatiu i funcional

La construcció progressiva del coneixement tecnològic només es pot fer a partir dels coneixements que ja té l'alumnat i que constitueixen el punt de partida per a l'acció educativa. Aquests coneixements inclouen els aprenentatges i les destreses tècnics i els associats amb el conjunt de les disciplines que hi estan relacionades. A més, és particularment important en aquesta assignatura tenir en compte aquells coneixements que han estat adquirits al marge dels ensenyaments reglats, atesa la massiva presència de la tecnologia en el seu entorn immediat.

Aquest currículum organitza l'ensenyament de la tecnologia mitjançant la proposta d'activitats orientades a la solució creativa de problemes o a la millora d'aspectes de l'entorn quotidià. Aquestes activitats habitualment es materialitzen en la construcció, manipulació o modificació d'objectes, instal·lacions i sistemes, així com en el tractament de la informació relacionat amb aplicacions ofimàtiques, de disseny gràfic i entorns de programació. Les activitats que el professorat proposi, a partir d'aquest disseny, han de tenir la finalitat de situar l'alumnat en la necessitat de l'adquisició i elaboració sistemàtica de conceptes, com també exercitar-lo en l'adquisició i execució de destreses tecnològiques. Cal que les activitats i els problemes proposats pel professorat despertin l'interès i afavoreixin la construcció dels coneixements.

Paper del professorat

El professorat ha de ser un mediador, un guia i model de valors per a l'alumnat. El seu paper principal ha de ser el de conduir i graduar el procés d'ensenyament-aprenentatge.

- Mesures per facilitar l'aprenentatge i la participació de l'alumnat

Un dels trets essencials de l'ensenyament de la tecnologia rau en el conflicte que planteja la necessitat de deixar que l'alumnat desenvolupi les seves idees en un marc de llibertat creativa i, per altra banda, la necessitat de proporcionar amb aquests ensenyaments experiències educatives estructurades que li donin seguretat i possibilitin abastar els objectius previstos en l'aprenentatge. El desenvolupament de les capacitats que es descriuen en els objectius es veurà afavorit si l'alumnat, treballant en equip, és qui exerceix el màxim control possible sobre l'aprenentatge.

És particularment important que el professor o professora participi com a observador o de forma activa, segons les circumstàncies i el moment, en les discus-

sions que es produeixen en els moments de presa de decisions dels grups. D'aquesta manera podrà proporcionar l'ajut escaient, tant pel que fa al problema específicament com pel que fa a les estratègies de treball en equip.

El professorat ha d'ajustar el suport pedagògic a les necessitats de cada alumne en particular, però cal que trobi l'equilibri entre donar la informació necessària per iniciar els processos, la qual cosa vol dir no abusar de l'exposició com a recurs, i el respecte als ritmes i l'ambient de treball que afavoreixen l'exercici de la creativitat i l'aprenentatge funcional de procediments.

- Mesures d'atenció a l'alumnat amb necessitats educatives específiques.

Les tasques que genera el procés de resolució de problemes poden ser graduades de tal forma que pugui ser atesa la diversitat d'interessos, de motivacions i de capacitats que coexisteix a les aules d'educació obligatòria, de tal manera que cada alumne experimenti un desenvolupament real de les seves capacitats.

Una primera forma d'adequació de capacitats i interessos pot venir de la distribució de les tasques entre els membres de l'equip, per evitar que al llarg de tota l'etapa els mateixos alumnes s'ocupin del mateix tipus de tasques, i que se'n descuidin d'altres tasques importants per al seu desenvolupament personal.

Interessa també, la possibilitat de graduar la dificultat de les tasques mitjançant la major o menor concreció de la seva finalitat. El fet de disposar de models de propostes que incloguin instruccions en quantitat i complexitat decreixent, que exigeixen una major autonomia de l'alumne, fa que es trobi el punt adequat a les seves característiques personals i es possibiliti que tothom pugui assolir resultats positius.

Una altra mesura per garantir que tot l'alumnat arribi als objectius és la presència al taller d'un professor de reforç, preferiblement pertanyent al departament de tecnologia, així com un desdoblament del grup en la sessió on s'imparteix informàtica.

Qualsevol grup és divers per definició. Des de la tecnologia, mitjançant propostes adequades, es tractarà de tenir en compte els aspectes d'aquesta diversitat, amb especial atenció al fet que les propostes no fomentin cap tipus de discriminació de gènere o ètnica.

Orientacions per a la seqüenciació de continguts

En els inicis de l'etapa pot ser convenient mantenir un enfocament global en el tractament dels continguts per tal que existeixi una certa continuïtat amb l'etapa de primària. Cap al final de l'etapa s'accentuarà el caràcter disciplinari de l'assignatura amb un nivell d'exigència més elevat que permeti plantejar activitats més llargues i complexes. L'alumnat té una major capacitat per organitzar les tasques, amb un disseny previ en grup del treball, un repartiment de funcions i temps que permeti refermar les capacitats de planificació i autonomia personal, al mateix temps que es fomenta el rigor en l'ús del llenguatge, en l'elaboració de conclusions escaients i en la reflexió sobre la projecció social dels continguts tractats.

Les unitats didàctiques de la programació, formades per activitats de diferents tipus, s'han d'organitzar al voltant del projecte de resolució d'un problema, que fa de fil conductor de la unitat. La resolució de problemes vertebrats els aprenentatges i facilita l'establiment de relacions entre els diferents continguts. Quan es relacionen continguts en el context d'un projecte concret, es fan significatius els aprenentatges. Tant els problemes plantejats en les diferents unitats didàctiques com els projectes escosmesos i, naturalment, els continguts d'estudi han d'experimentar una evolució creixent en complexitat, generalitat i abstracció.

Al llarg de la progressió per l'etapa cal tendir cap a una major formalització del procés de resolució de problemes. Això vol dir que n'augmenta la complexitat; així es diferencien noves fases en el procés, que estan compostes per tasques més ben delimitades. La fase de disseny passarà de ser una activitat que es fa gairebé al mateix temps que la construcció a ser una activitat essencial en el procés, que amb mètodes propis anticipa en molts d'aspectes la solució al problema plantejat. Les tasques de la fase de construcció han d'anar incorporant hàbits d'organització del treball amb l'auxili de documents organitzatius específics més ben elaborats.

Els objectes construïts han d'experimentar una evolució al llarg de l'etapa. A l'inici, han de tenir sentit per si mateixos i han de ser fabricats amb tècniques ingènues, materials econòmics, fàcils d'adquirir o que provinguin del reciclatge. Cap al final, aquests objectes han de servir per a una funció i en la seva major part han d'estar construïts amb materials comercials. Cada procés de disseny implica aconseguir un compromís entre els materials disponibles, la forma i el funcionament de l'objecte que es pretén construir.

L'ús de materials comuns en el mercat, amb les formes i dimensions comercials, obliga a noves consideracions en el disseny dels objectes i mecanismes que es construeixen i en el càlcul del seu cost, a un diàleg entre el disseny de les formes de l'objecte i l'oferta comercial d'elements i materials semielaborats. S'han d'introduir noves eines i s'han d'ensenyar les corresponents tècniques d'ús, a mesura que la capacitat i actitud de l'alumnat permeti controlar-ne el risc. D'aquesta manera l'alumnat pot abordar processos més complexos i amb majors exigències sobre els mecanismes construïts. S'ha de passar d'objectes que es moguin, eventualment, segons el que es preveu, a objectes robusts i fiables de funcionament amb mesures precises i una millora general en l'aspecte i acabat.

S'ha de passar del disseny i la construcció d'artefactes explícitament tècnics, a la resolució de problemes mitjançant el disseny i la construcció d'objectes i sistemes en els quals la tecnologia és implícita i menys evident. Els primers dis-

senys han de produir efectes sensorialment evidents: llums que s'encenen, mòbils que es desplacen, motors que giren, etc. La vista és el sentit privilegiat i l'oïda i el tacte hi tenen també un paper important, la qual cosa no vol dir que no s'hagin d'incloure elements magnètics o elèctrics, però el que és essencial és allò que és evident. Progressivament s'han d'anar incorporant al disseny components estàtics, criteris de distribució i ús d'elements, dispositius de control i criteris de qualitat i de funcionalitat, entre d'altres. En finalitzar l'etapa, el producte del raonament tecnològic no és tan evident per als sentits, ja que està contingut de manera molt més implícita que explícita en l'objecte o el sistema i, per consegüent, requereix una major capacitat d'abstracció.

Cal afegir que la inclusió de les noves tecnologies dins el currículum de tecnologia fa que els problemes que s'han d'abordar no siguin purament tècnics sinó que tinguin un caire administratiu. És el cas de les aplicacions ofimàtiques que, encara que juguen un paper molt important en la fase de disseny, planificació i anàlisi, l'organització dels centres i la temporalització de la programació fa que alguns d'aquests aspectes hi siguin presents independentment de la resta del procés tecnològic. És per això que el professorat després d'una breu introducció facilitarà als alumnes una sèrie d'exercicis que ells hauran de fer capaços de realitzar amb la seva ajuda, arribant a la plena autonomia en finalitzar l'etapa. En cap cas aquesta part de la tecnologia s'hauria de fer teòrica, i és imprescindible la utilització d'aules d'informàtica i fer el possible perquè hi hagi un ordinador per cada alumne.

Orientacions per a l'avaluació contínua i diferenciada

En l'àrea de tecnologia el bagatge de l'alumnat és molt divers. Molts dels coneixements que té han estat adquirits en altres assignatures, però una quantitat important s'ha adquirit al marge de l'escola, a través de la vida quotidiana. A més, sovint els conceptes assimilats són construccions conceptuals que no necessàriament responen a la realitat.

Per això és especialment important fer una avaluació inicial d'aquestes idees que l'alumnat aporta. Aquesta avaluació no pot plantejar-se com una mesura de continguts conceptuals, sinó com el grau d'assoliment de capacitats útils per treballar en tecnologia. Aquestes capacitats poden resumir-se en:

- Predicció: es tracta de comprovar si determinats continguts, que en general es creuen adquirits –sobretot pel mateix alumne– realment ho són, i en cas de ser-ho, saber si estan ben assolits. Per exemple, seria bo conèixer si l'alumnat és capaç de decidir si determinats muntatges elèctrics funcionaran o no, o bé fer un càlcul estimatiu d'una mesura: longitud, temps...

- Autocorrecció o comprovació de la predicció: es pretén, a partir d'unes prediccions fetes amb anterioritat, que l'alumne comprovi si es compleixen o no, i que en cas negatiu analitzi el seu error per tal de corregir-lo. També pot ser útil plantejar l'autocorrecció com una funció més de l'equip, en termes d'un debat entre iguals.

- Observació: cal detectar la capacitat d'observació que l'alumnat té davant de situacions i objectes habituals. Sovint, l'excés de familiaritat pot fer que no hagin reparat en algun tret fonamental del seu funcionament, aspecte, color, material, etc.

L'avaluació d'aquestes capacitats no s'ha de concentrar només i exclusivament en els primers dies del curs, sinó que és bo fer-la en iniciar nous continguts. S'ha de procurar no plantejar-la com a prova de control, sinó que la informació s'ha d'extreure per mitjà de les activitats normals de la classe.

Al llarg de l'etapa s'han d'anar plantejant estratègies per avaluar l'evolució de l'alumnat i l'efectivitat d'una determinada tècnica d'aprenentatge plantejada pel professorat. És l'avaluació formativa, que ha de considerar l'aspecte conceptual, procedimental i actitudinal reflectit en els criteris d'avaluació.

Convé tenir present, que, dins l'assignatura de tecnologia, qualsevol activitat d'aprenentatge pot servir com a activitat d'avaluació.

En qualsevol cas, és important que l'alumne s'autoavalui i corregeixi els seus treballs i rectifiqui respostes, o bé que es senti valorat també per la resta de companys i companyes. L'assignatura de tecnologia permet que l'alumne comprovi en tot moment quin és el seu grau d'assoliment dels continguts, ja que els pot aplicar en la vida quotidiana, i rectifiqui les seves respostes i interpretacions. D'aquesta manera pot aprendre dels propis errors i limitacions.

Avaluar l'alumnat no ha de ser sinònim de posar trampes per agafar-lo en fals. S'avalua per obtenir informació sobre el grau d'aprenentatge de l'alumne per tal de fer-li conèixer la seva situació respecte als continguts que s'espera que assolixi. Per això, és important informar-los dels criteris que en cada cas s'estableixen per a l'avaluació.

La informació obtinguda serveix també per modificar la programació, si cal, i adequar-la a aquell alumne o grup d'alumnes que així ho requereixin.

Pel que fa a l'avaluació sumativa, aquesta proporciona informació del grau d'assoliment dels objectius a partir del registre sistemàtic d'observacions del procés d'aprenentatge, dels treballs realitzats per l'alumnat i de les proves específiques que s'hagin planificat.

Organització dels espais:

El nou currículum de tecnologia es desenvolupa en dos espais diferenciats com són l'aula taller i l'aula d'informàtica.

Aula taller

El plantejament curricular de l'assignatura i el tipus d'activitat en què es deriva

requereix un espai físic i uns mitjans materials de característiques especials que permetin assolir l'objectiu d'integrar teoria i pràctica, treball intel·lectual i treball manual.

És, per tant, necessari disposar d'un espai diferenciats per a aquesta assignatura: l'aula taller, que permeti el desenvolupament continu i, en ocasions, simultani, de la gran varietat d'activitats pròpies de l'assignatura. L'aula taller de tecnologia es caracteritza per un espai únic i integrat que, per raons pràctiques, s'organitza en tres zones: aula, taller i magatzem.

A l'aula, es desenvolupen les activitats 'netes', com són les relatives a exposicions teòriques, estudi de problemes i solucions, debats, planificació, redacció de documents i d'informes, dibuixos, consultes bibliogràfiques i utilització dels mitjans informàtics. Pot ser també un espai adequat per a algunes tasques tècniques (anàlisi d'objectes o construcció de models) que no impliquin renou, brutícia o puguin causar desperfectes en el mobiliari de l'aula.

El taller és la zona destinada a la realització de treballs tècnics que requereixen l'ús de màquines i eines, algunes d'aquestes d'instal·lació fixa. Com que molts d'aquests treballs són sorollosos o polsosos, poden resultar molestos per a l'activitat que es pugui estar desenvolupant simultàniament a l'aula. Així és convenient que els dos espais estiguin separats per un parament insonoritzat i a la vegada transparent, per tal de facilitar el seguiment, per part del professorat, de l'activitat que es realitzi simultàniament a les dues zones.

El magatzem serveix per guardar els materials i components fungibles, l'instrumental delicat i/o perillós. Les activitats relacionades amb el manteniment i la gestió dels recursos ofereixen possibilitats d'interès didàctic relacionades amb l'ordre, la planificació i l'organització.

Ubicació

El tipus d'activitat que es desenvolupa a l'aula taller comporta un cert nivell de renou, així és convenient ubicar-la en una zona del centre on les molèsties quedin minimitzades i, en qualsevol cas, separades de les aules de música, audiovisuals i biblioteca.

Resulta especialment útil l'accés a l'aula des d'un espai ampli, sense escalons ni altres impediments arquitectònics, que faciliti l'accés de materials i maquinària. Es tindrà també en compte per a la seva ubicació la necessitat de canalitzacions per a l'entrada i la sortida d'aigua.

Equipament

Els recursos materials d'una aula taller de tecnologia han de respondre als criteris establerts al projecte curricular i a la programació didàctica. Per això l'equipament pot variar d'uns centres a uns altres. En tot cas, el mobiliari, els recursos didàctics i tècnics i les instal·lacions mínimes necessàries han de ser les següents.

Mobiliari a la zona d'aula

- Taules i seients que permetin el treball, individual, en petit i en gran grup, de l'alumnat. Les taules poden ser de tipus modular, que permetin diferents agrupacions.

- Armaris i/o prestatgeries per a la biblioteca d'aula.

- Es preveurà un espai per a les exposicions en gran grup, tant per part del professorat com de l'alumnat, que disposi de: taula, pissarra, equipament de projecció i equipament audiovisual per a l'enregistrament i la reproducció d'àudio i vídeo.

- Llocs de treball per a la utilització de l'equipament informàtic per treballar els continguts relatius a les tecnologies de la informació, la comunicació i el control.

Mobiliari a la zona de taller

- Bancs de treball resistents per a operacions de muntatge, desmuntatge, fabricació i manipulació en general. Es procurarà que la seva superfície sigui d'un material que absorbeixi renous i vibracions i fàcilment renovable.

- Prestatgeries o armaris per guardar els treballs en període de realització.

- Armaris per guardar màquines portàtils, eines i estris delicats.

- Plafons per a les eines d'ús més comú.

- Bancades per a la instal·lació fixa de determinades màquines o equips.

- Plafons per a la col·locació d'informacions tècniques d'utilitat, tant a l'aula com al taller: esquemes de procediment, instruccions d'ús d'instruments o màquines, informació sobre objectes tecnològics...

Mobiliari al magatzem

- Prestatgeries, armaris i conjunts de calaixos classificadors per a l'emmagatzematge de materials i components fungibles, delicats o perillosos.

Recursos didàctics. Fonts d'informació.

- Llibres de text de diferents editorials.

- Llibres de contingut tècnic i científic adequats a les edats de l'alumnat.

- Diccionaris tècnics en català, castellà i anglès.

- Fitxes d'informació tècnica condensada o resumida.

- Catàlegs comercials.

- Directoris de subministradors de materials i serveis.

- Material gràfic i audiovisual relacionat amb els continguts programats.

- Programari informàtic relacionat amb els continguts programats.

Recursos didàctics. Objectes tecnològics.

- Objectes o màquines didàctiques que reproduïen els reals o objectes reals (petits electrodomèstics o estris domèstics) per facilitar la comprensió de principis científics, el funcionament de màquines, mecanismes i sistemes, com també les seves aplicacions a situacions reals.
- Equips de construcció modular per a la construcció de models o prototipus per dur a la pràctica idees de disseny.

Recursos tècnics

- Instruments de mesura de les magnituds més rellevants: longitud, força, temperatura i magnituds elèctriques bàsiques.
- Materials d'ús tècnic de qualitats i dimensions comercials: metalls, fustes, plàstics, robes, cartons, adhesius, pintures, pernys i claus, components elèctrics, electrònics i mecànics, etc. Aquests materials, de tipus fungible, hauran de ser periòdicament reposats, segons les necessitats que estableixen les programacions didàctiques.
- Màquines, equips i eines que permetin treballar amb materials de fusta, metàl·lics i plàstics.
- Equipament específic per al desenvolupament dels continguts d'electricitat, electrònica, control, robòtica i tecnologies de la informació i la comunicació.

Instal·lacions

- Instal·lació elèctrica de corrent altern distribuïda per totes les parets de l'aula, amb preses d'accés des de les superfícies de feina. A la zona de taller hi haurà d'haver preses de corrent en cada banc de treball i per a cada una de les màquines o els equips de posició fixa.
- Línia o repartidor de corrent continu de baixa tensió (fins a 24 volts) als bancs de treball.
- Instal·lació d'aigua corrent amb pica i preses d'aigua freda i calenta.
- Instal·lació de xarxa informàtica d'àrea local amb accés telefònic a xarxes.

Elements de prevenció de riscos

- Elements de protecció personal o col·lectiva: ulleres, guants, màscares, preses de terra, interruptors magnetotèrmics i diferencials, extintors, sortides d'emergència i senyalització adient.
- Instruccions clares i situades en un lloc ben visible sobre l'accés i la utilització de determinades màquines i eines, de les quals algunes requeriran la supervisió directa del professorat.
- Sistema de renovació d'aire, en el cas de no disposar d'un espai ventilat per a la utilització de dissolvents, pintures i altres activitats que puguin produir gasos tòxics.
- Farmaciola adaptada als riscos més freqüents associats a l'ús de l'aula taller (petits talls, cremades lleus, etc.).

Aula d'informàtica

Pràcticament la meitat de la programació es desenvoluparà en una aula d'informàtica on l'alumnat realitzarà de forma pràctica totes les activitats explicades pel professorat. Aquesta aula ha d'estar dotada, com a mínim, del següent mobiliari, recursos didàctics i tècnics i instal·lacions:

Mobiliari

- Taules grans, adequades per a la ubicació dels equips informàtics i amb espai suficient per prendre apunts.
- Seients que permetin una postura adequada per fer feina.
- Armaris i prestatgeries per a una biblioteca d'aula.
- Pissarra, preferiblement blanca amb retolador.

Recursos tècnics

- Ordinadors
- Programari adient
- Impressora
- Escàner
- Projector
- Xarxa connectada a una línia de banda ampla.
- Aire condicionat per compensar la calor dissipada pels equips.

Recursos didàctics

- Llibres relacionats amb la informàtica
- Diccionaris tècnics
- Programari complementari
- Perifèrics complementaris
- Components i accessoris per mostrar.

Orientacions sobre els valors que inspiren les societats democràtiques i els drets humans

L'objectiu primer i fonamental de l'educació és proporcionar a l'alumnat una formació plena que li permeti conformar la seva pròpia identitat i construir una concepció de la realitat que integri el coneixement del món amb valoracions ètiques i morals. Aquesta formació ha de pretendre el desenvolupament de la capacitat d'exercir, de manera crítica i en una societat plural, la llibertat, el respecte i la solidaritat.

Els valors són els ensenyaments que han de permetre que els alumnes rebin una educació integral i madurin com a persones responsables en una societat democràtica. No constitueixen ensenyaments aïllats sinó que són temes que impregnen tota la tasca educativa i s'han de desenvolupar en els currículums de totes les assignatures de l'educació secundària obligatòria. Aquests valors, que s'expliciten a continuació, es tracten bàsicament a través dels continguts actitudinals definits en els continguts.

- Educació moral i cívica

No es pot concebre cap activitat ni moment educatiu sense la presència i el guiatge constant de les normes morals i ètiques, indispensables per regular la convivència de qualsevol grup d'humans. A més, les activitats de l'assignatura proporcionen continuament oportunitats de reflexió i anàlisi d'aquests continguts, que possibiliten consideracions de tipus moral que aconsellen una alternativa per damunt de les altres.

- Educació per la pau

És conegut que tota tecnologia té implicacions positives i negatives, tot i que hi ha tecnologies clarament orientades cap als usos positius com també d'altres clarament destinades a usos destructius i/o agressius per a les persones. S'han de fomentar aquelles tecnologies del primer grup, reforçant-ne els usos positius i avisant dels negatius. Les del segon tipus han de ser rebutjades.

- Educació per la salut

És clar que de cada dia hi ha una major sensibilització respecte de les implicacions que per a la salut tenen algunes tecnologies i, per consegüent, les solucions tecnològiques s'han d'analitzar també des del punt de vista de les seves implicacions per a la salut. Per altra banda, i més en concret, s'ha d'insistir en l'observació de normes de prevenció de riscos que poden afectar la salut tant individual com col·lectiva.

- Educació per la igualtat d'oportunitats

En les propostes de treball s'han d'incloure condicionants que promoguin una distribució de tasques igualitària i adaptada a les característiques individuals de cada alumne, independentment del sexe o país de procedència.

- Educació pel respecte dels drets i deures de les persones

Tampoc no es pot concebre cap activitat ni moment educatiu sense la presència i el guiatge constant del respecte dels drets i el compliment dels deures, necessaris per a la convivència de qualsevol grup humà. A més, les activitats de l'assignatura requereixen l'observació d'una normativa específica, afegida a la general del centre. El compliment d'aquesta normativa ha d'il·lustrar l'estreta interrelació que hi ha entre drets i deures.

- Educació ambiental

Totes les propostes han d'incloure les consideracions escaients que fan referència als condicionants mediambientals que les activitats derivades de la proposta puguin generar.

- Educació del consumidor

S'ha de tenir en compte la incidència de les solucions tecnològiques, com a consumidors actuals o futurs, pel que fa als diferents materials emprats i els processos de producció i distribució dels productes que constitueixen la solució.

- Educació viària

Atesa la proximitat d'aquests continguts a les vivències de l'alumnat, es pot plantejar directament la resolució de problemes relacionats amb l'ús de vehicles i amb la regulació racional del trànsit.

- Educació intercultural

Ha de ser tractada mitjançant l'anàlisi de diferents solucions que diferents civilitzacions i cultures han adoptat per resoldre el mateix problema, com per exemple la recollida, l'emmagatzematge i l'ús de l'aigua.

- Educació per la construcció europea

S'ha de tenir en compte que l'àmbit de moltes solucions tecnològiques i activitats professionals és, pel cap baix, la Unió Europea. Per consegüent, aquestes solucions han de satisfer els requisits mínims d'homologació i portabilitat dins d'aquest àmbit.

- Educació per la democràcia

Les activitats en equip proporcionen unes oportunitats magnífiques de con-

trastar opinions que mostren la necessitat i exigència de consens en la presa de decisions que produeixin possibles discussions o enfrontaments entre visions diferents.

- Coneixement i pràctica dels drets humans

Igual que la resta de valors resulta molt difícil plantejar les activitats de l'assignatura sense tenir constantment present que la tecnologia, com la resta d'activitats humanes, ha de garantir el més estricte respecte dels drets humans.

ÀMBIT CIENTÍFIC I MATEMÀTIC

1. INTRODUCCIÓ

En la societat actual la ciència és un instrument indispensable per comprendre el món que ens envolta i les seves transformacions, així com per desenvolupar actituds responsables sobre aspectes relacionats amb la vida i la salut i els referents als recursos i al medi ambient. És per això que els coneixements científics s'integren en el saber que ha de formar part de la cultura bàsica de tots els ciutadans.

L'àmbit científic i matemàtic constitueix el marc de treball idoni per comprendre els avanços tecnològics que continuament es produeixen i que, a poc a poc, van transformant la nostra manera de viure. La ciència és un coneixement relllevant per a tothom. A través de la ciència tothom pot entendre el món on viu, apreciar els sistemes i processos que sustenten la vida al planeta i prendre un sentit de responsabilitat sobre l'ús personal i social de la ciència i la tecnologia. Per aquest motiu, els coneixements científics i matemàtics han d'integrar-se en el currículum del programa d'iniciació professional perquè la formació integral de l'alumnat, tant científica com humanística, estigui degudament compensada. Coneixent els aspectes bàsics d'aquests dos camps, l'alumnat tendrà la possibilitat d'integrar-se en la vida activa i laboral de la societat.

L'educació científica que rep l'alumnat en els programes d'iniciació professional ha de contribuir al desenvolupament de les capacitats bàsiques i a la formació dels ciutadans i ciutadanes expressades en els objectius generals de l'educació secundària obligatòria, perquè puguin participar amb drets i deures en els diversos àmbits en què hauran de viure: polític, econòmic, social, natural, cultural, etc.

El currículum científicomatemàtic del programa d'iniciació professional comprèn una selecció de continguts bàsics de les assignatures de matemàtiques, biologia i geologia i física i química per aconseguir una formació general que permeti a l'alumnat del programa obtenir el títol de graduat en educació secundària i incorporar-se al món laboral o cursar cicles formatius.

El currículum de matemàtiques proporciona una formació matemàtica bàsica mitjançant l'adquisició de destres numèriques i el desenvolupament de competències geomètriques de caràcter elemental que permeti a l'alumnat respondre a les exigències de l'activitat laboral.

Pel que fa als continguts de biologia i geologia, que es tracten al primer curs, s'han seleccionat dos blocs, un que fa referència als aspectes bàsics de geologia, centrat en l'estudi de minerals i roques, i l'altre que presenta com a eix l'estudi del cos humà i els hàbits de salut i higiene.

Quant als continguts de física i química, que es tracten al segon curs, s'han seleccionat tres blocs, un primer que fa referència a la introducció al mètode científic, un segon d'aspectes generals de la química, centrat en l'estudi de l'estructura i la diversitat de la matèria, i un tercer d'aspectes generals de la física, centrat en l'estudi de les forces i els moviments.

Els continguts que s'han seleccionat tenen com a objectiu oferir un desenvolupament més pràctic, experimental i operacional dels coneixements bàsics. L'aprenentatge es planteja de manera essencialment pràctica, a partir de les implicacions habituals en la vida real.

La planificació general de l'àmbit és semblant a la que es presenta en les diferents assignatures: objectius generals, continguts (conceptes, procediments i actituds, valors i normes) i criteris d'avaluació. Les orientacions metodològiques concreten estratègies específiques per a l'àmbit, encara que com a marc general es poden tenir presents les orientacions més àmplies formulades en les assignatures de matemàtiques, física i química i biologia i geologia de l'educació secundària obligatòria.

2. OBJECTIUS

1. Incorporar al llenguatge i als modes d'argumentació habituals les formes elementals d'expressió científica i matemàtica amb la finalitat de comunicar-se de manera clara, concisa i precisa.
2. Utilitzar tècniques senzilles i autònomes de recollida de dades, familiaritzant-se amb les que proporcionen les tecnologies de la informació i la comunicació, per obtenir informació sobre fenòmens i situacions diversos.
3. Participar en la realització d'activitats científiques elementals i en la resolució de problemes senzills.
4. Utilitzar els coneixements adquirits en el medi natural i comprendre i analitzar el món físic que ens envolta.
5. Adquirir coneixements sobre el funcionament de l'organisme humà per desenvolupar i afermar hàbits de cura i salut corporal.
6. Conèixer i utilitzar les habilitats matemàtiques bàsiques per resoldre problemes de la vida quotidiana.

7. Reconèixer i valorar les aportacions de la ciència a la millora de les condicions de vida de l'ésser humà i, especialment, els nous avanços contemporanis.
8. Assumir com un valor objectiu la preparació pràctica, prèvia a l'inici de la vida laboral, com a continuació dels estudis realitzats amb anterioritat.
9. Potenciar com a valors positius l'esforç personal i l'autoestima en el propi procés d'aprenentatge.

3. CONTINGUTS

Primer curs

MATEMÀTIQUES

ARITMÈTICA I ÀLGEBRA

Conceptes

Nombres racionals

1. Significat i ús.
2. Existència dels irracionals.

Operacions

3. Significat i aplicació de les operacions -suma, resta, multiplicació i divisió- en el conjunt dels nombres racionals.
4. Ordenació i representació dels nombres racionals sobre la recta.
5. Jerarquia de les operacions. Parèntesis.

Errors

6. Error absolut.
7. Error relatiu.
8. Estimació i aproximació d'un nombre per un altre de més senzill.

Equacions de primer grau

9. Concepte d'equació. Solució d'una equació.
10. Resolució algebraica de les equacions de primer grau.

Sistemes d'equacions lineals

11. Concepte de sistema. Solució d'un sistema.
12. Mètodes de resolució de sistemes lineals senzills de 2x2.

Procediments

1. Identificació dels nombres racionals amb els decimals periòdics.
2. Representació sobre la recta dels nombres racionals.
3. Comparació, ordenació i classificació dels nombres racionals per diferents procediments i segons diferents criteris.
4. Utilització dels algorismes -suma, resta, multiplicació i divisió- amb nombres racionals.
5. Ús de la calculadora per estudiar les propietats dels nombres i de les operacions entre aquests.
6. Utilització de la calculadora segons la complexitat del càlcul numèric i la precisió demanada.
7. Aplicació de la jerarquia de les operacions i de les seves propietats, com també dels parèntesis per efectuar càlculs entre polinomis.
8. Resolució d'equacions de primer grau per transformacions algebraiques.
9. Resolució de problemes per a la solució dels quals sigui necessari plantejar equacions de primer grau i sistemes amb dues incògnites, donant la solució dins el context del problema exposat.

Actituds, valors i normes

1. Valoració positiva de la simplicitat, precisió i utilitat del llenguatge numèric i algebraic per representar, comunicar o resoldre diferents situacions.
2. Incorporació del llenguatge numèric, del càlcul i de l'estimació de quantitats a la manera habitual de procedir.
3. Curiositat i interès per enfrontar-se a situacions de tipus numèric i a la investigació de regularitats i relacions que apareixen dins un determinat conjunt numèric.
4. Interès per les estratègies, les maneres d'actuar i les solucions als problemes numèrics diferents de les pròpies.
5. Sensibilitat i gust per la presentació ordenada i clara del procés seguit i dels resultats en càlculs i problemes.
6. Perseverança i esforç en la resolució de problemes.
7. Valoració del llenguatge algebraic com a recurs expressiu i com a eina per resoldre problemes.

GEOMETRIA

Conceptes

Translacions, girs i simetries en el pla

1. Concepte de transformació en el pla. Diferents tipus de transformacions.

- Propietats que es conserven amb les transformacions.
- Composició de transformacions en casos senzills.

Polígons semblants. Políedres regulars

- Definicions de polígon i poliedre.
- Descripció i propietats elementals de les figures planes i dels cossos geomètrics elementals.

Càlcul d'àrees i volums

Procediments

- Classificació de figures i cossos atenent diferents criteris.
- Representació plana de figures espacials i, reciprocament, lectura i interpretació de representacions planes de figures espacials.
- Generació de figures per transformacions geomètriques.
- Utilització de instruments habituals de dibuix.
- Ús de programes d'ordinador per generar figures geomètriques i comprovar les relacions i propietats.
- Recerca de propietats, regularitats i relacions en cossos i figures geomètrics.
- Identificació de problemes geomètrics, diferenciant el que és conegut del que no ho és.
- Reducció de problemes complexos a altres de més senzills.
- Elecció de les formes geomètriques que s'adaptin millor a l'estudi de configuracions reals.

Actituds, valors i normes

- Interès per utilitzar el llenguatge geomètric en les descripcions verbals de les formes geomètriques.
- Curiositat i interès per la recerca sobre formes, configuracions i relacions geomètriques.
- Sensibilitat davant les qualitats estètiques de les formes geomètriques.
- Valoració dels mètodes de manipulació com a recurs per investigar i descobrir propietats i relacions geomètriques.
- Cura i exactitud en l'ús dels instruments de dibuix.
- Valoració de la terminologia geomètrica com a mitjà per precisar i transmetre informació relativa a l'entorn.
- Hàbit d'expressar els resultats numèrics obtinguts de les mesures, manifestant les unitats de mesura emprades.

ESTADÍSTICA I PROBABILITAT

Conceptes

Caràcters i variables estadístics

- Terminologia per descriure'ls.

Població i mostres

- Definicions i exemples.

Freqüències

- Freqüència absoluta.
- Freqüència relativa.

Taules i gràfics estadístics

- Tractament individual.
- Agrupament en classes.

Paràmetres estadístics

- De centralització.
- De dispersió.

Maneres de comptar

La probabilitat

- Càlcul de probabilitats.

Procediments

- Utilització, relació i interpretació dels llenguatges verbal i gràfic adequats per descriure i quantificar situacions referides a fenòmens estadístics.
- Obtenció de dades utilitzant diversos recursos i fonts.
- Elecció dels paràmetres i del càlcul més adequats per descriure una distribució, segons el context i el tipus de dades que representen.
- Interpretació de paràmetres de centralització i de dispersió.
- Confecció de taules estadístiques, escollint en cada cas les més adequades.
- Construcció de gràfics estadístics a partir de taules, escollint en cada cas el tipus de gràfic més adequat.
- Utilització d'aplicacions informàtiques i de la calculadora per obtenir gràfics.
- Ús de la calculadora científica en mode estadístic.
- Detecció d'errors en la utilització del llenguatge estadístic.

10. Utilització del vocabulari adequat per descriure i quantificar situacions i experiències relatives a l'atzar.

11. Detecció dels errors habituals en la interpretació de l'atzar.

12. Utilització de diferents informacions i tècniques per assignar probabilitats.

13. Confecció de taules de freqüències i gràfics per representar el comportament de fenòmens aleatoris.

14. Experimentació de fenòmens aleatoris senzills, fent un recompte de resultats i confeccionant la taula de freqüències corresponent.

15. Simulació d'experiments aleatoris usant la calculadora, l'ordinador, una taula de nombres aleatoris...

16. Assignació de probabilitats a partir d'informacions diverses (freqüències, simetries, observacions prèvies...)

17. Càlcul de probabilitat en casos senzills per la llei de Laplace.

Actituds, valors i normes

- Reconeixement i valoració de la utilitat dels llenguatges gràfic i estadístic per representar i resoldre problemes de la vida quotidiana i del coneixement científic.
- Interès i valoració crítica de l'ús del llenguatge gràfic i estadístic en informacions i argumentacions.
- Curiositat per investigar relacions entre les magnituds o els fenòmens.
- Sensibilitat i gust per la precisió, l'ordre i la claredat en el tractament i la presentació de dades i resultats relatius a observacions, experiències i enquestes.
- Reconeixement i valoració de les matemàtiques per predir, descriure i interpretar situacions no deterministes.
- Sentit crític enfront de les creences i informacions sobre fenòmens aleatoris i la probabilitat.

BIOLOGIA I GEOLOGIA

ROQUES I MINERALS

En aquest bloc es pretén destacar la gran diversitat de materials que es troben a la natura. S'estudien les característiques més significatives d'aquests materials (composició, estructura, propietats, tipus...) i l'ús que se'n fa i se'n posen alguns exemples.

Conceptes

Els minerals

- Concepte de mineral.
- Minerals més abundants de l'escorça terrestre. Els minerals de les illes Balears i d'Espanya.
- Principals minerals d'interès econòmic. Les seves aplicacions.

Les roques

- Concepte de roca.
- Les roques sedimentàries: característiques i exemples.
- Les roques magmàtiques: característiques i exemples.
- Les roques metamòrfiques: característiques i exemples.
- Les roques de les illes Balears.
- Aplicacions d'interès industrial i econòmic dels diferents tipus de roques.

Procediments

- Fabricació de cristalls i observació a la lupa dels cristalls formats.
- Estudi de les propietats (duresa, densitat...) d'alguns minerals.
- Descripció i identificació dels minerals i roques més significatius.
- Estudi dels principals materials que s'exploten a les pedreres de les Illes Balears.

Actituds, valors i normes

- Reconeixement i valoració de la importància de les roques, els minerals i el sòl per a les activitats humanes.
- Valoració de la necessitat d'explotar els minerals i les roques de manera racional.
- Valoració de la recerca científicotècnica per a una millor gestió dels recursos naturals.

ANATOMIA I FISIOLOGIA HUMANA

En aquest bloc s'estudien els éssers humans com uns éssers vius de gran complexitat que presenten les característiques típiques de tots els éssers vius (nutrició, reproducció i relació), però que a la vegada en presenten algunes de diferents, com per exemple la capacitat de processar informació i el grau d'independència del medi. Aquestes característiques han de permetre entendre la salut des de tres punts de vista: individual, social i ambiental.

L'ésser humà com a ésser viu pluricel·lular

- La cèl·lula, els teixits, els òrgans i els aparells.

2. Concepte d'organisme pluricel·lular.
3. Concepte de salut i malaltia.
4. Principals agents causants de malalties infeccioses. La lluita contra les malalties.
5. El trasplantament d'òrgans. Implicacions ètiques i socials.
6. Aspectes bàsics del sistema sanitari de les Balears.

La nutrició

7. Concepte de nutrició. Dietes saludables i equilibrades. La dieta mediterrània.
8. Prevenció de les malalties provocades per la malnutrició.
9. La conservació, manipulació i comercialització dels aliments. Els aliments transgènics.
10. L'aparell digestiu.
11. L'aparell respiratori.
12. L'aparell circulatori.
13. L'aparell excretor.
14. Hàbits saludables. Malalties més freqüents de cadascun d'aquests aparells.

La relació i la coordinació

15. El sistema nerviós: funcionament general.
16. Els receptors sensitius.
17. Els actes involuntaris i els actes voluntaris.
18. Processos degeneratius del cervell.
19. El sistema endocrí i el control intern de l'organisme.
20. L'aparell locomotor.
21. Hàbits saludables. Malalties més freqüents que afecten la relació i la coordinació.

La reproducció

22. L'aparell reproductor. Funcionament.
23. Fecundació. Embaràs i part. Mètodes anticonceptius.
24. Hàbits d'higiene sexual. Nous avanços en reproducció. La seva valoració ètica i social.
25. Hàbits saludables. Les malalties de transmissió sexual.

Procediments

1. Observació al microscopi òptic de preparacions de cèl·lules, teixits i òrgans.
2. Realització d'investigacions i utilització de models per contrastar hipòtesis formulades sobre problemes relacionats amb processos de nutrició, reproducció o relació.
3. Elaboració d'informes sobre determinades malalties.
4. Plantejament i resolució de problemes relacionats amb la salut individual, escolar o de la comunitat.
5. Confecció i interpretació d'atles d'anatomia humana.
6. Observació de reproduccions d'òrgans i aparells humans.
7. Estudi de la composició nutricional de determinats elements, relacionant-los amb la seva conveniència per a determinades malalties (diabètics...).
8. Utilització de procediments per mesurar les constants vitals en diferents situacions d'activitat corporal i interpretació elemental d'anàlisis de sang i orina.
9. Anàlisi i comparació de diferents mètodes anticonceptius i de prevenció de malalties de transmissió sexual.
10. Pràctica de les actuacions que s'han de seguir davant una emergència (accident, etc.) aplicada al cas de les Illes Balears.

Actituds, valors i normes

1. Respecte per les diferències individuals físiques i psíquiques.
2. Valoració dels efectes que tenen sobre la salut els hàbits d'alimentació, d'higiene, consultes preventives i de cura personal.
3. Interès per informar-se sobre qüestions de sexualitat i disposició favorable per rebre informació i el consell de professionals i centres especialitzats.
4. Acceptació i respecte per diferents pautes de conducta sexual.
5. Actitud responsable i crítica davant els suggeriments de consum de tabac, alcohol i altres drogues, i d'activitats que suposen un atemptat contra la salut personal o col·lectiva.
6. Interès pel funcionament i la utilitat de determinats aparells mèdics.
7. Actitud solidària envers la donació de sang i d'òrgans.
8. Actitud responsable davant l'ús dels recursos i les instal·lacions sanitàries públiques de les nostres illes.

Segon curs

MATEMÀTIQUES

ARITMÈTICA I ÀLGEBRA

Conceptes

- Nombres reals
1. Significat i ús.
 2. Expressions decimals.

3. La recta real. Representació dels nombres sobre la recta.
4. Notació científica.

Operacions

5. Jerarquia de les operacions. Parèntesis.
6. Significat i aplicació de les operacions —suma, resta, multiplicació i divisió— en els distints conjunts numèrics.
7. Significat i ús de les potències i dels radicals.
8. Significat i ús de les operacions en notació científica.

Aproximació i estimació de quantitats

9. Aproximació d'un nombre per un altre de més senzill.
10. Estimacions, aproximacions i errors.
11. Ús de la calculadora.

Raons i proporcions

12. Percentatges. Tants per mil.
13. Repartiments proporcionals.

Sistema de mesures

14. Sistema mètric decimal. Unitats de longitud, de superfície, de volum, de capacitat i de massa.
15. Mesura del temps.
16. Mesura d'angles. Sistema sexagesimal.
17. Conversions.

Equacions de primer grau

Equacions de segon grau

Sistemes d'equacions lineals amb dues incògnites

Procediments

1. Identificació dels nombres irracionals com a decimals no periòdics.
2. Representació sobre la recta dels diferents nombres.
3. Comparació, ordenació i classificació dels nombres per diferents procediments i segons diferents criteris.
4. Utilització dels algorismes -suma, resta, multiplicació i divisió- amb nombres reals.
5. Aplicació de la jerarquia de les operacions i de les seves propietats, com també dels parèntesis per efectuar càlculs senzills i simplificar expressions numèriques.
6. Ús de la calculadora per estudiar les propietats dels nombres i de les operacions entre aquests.
7. Utilització de la calculadora segons la complexitat del càlcul numèric i d'acord amb la precisió demanada.
8. Interpretació i utilització del signe = en diferents expressions numèriques i algebraïques.
9. Resolució d'equacions de primer grau per transformacions algebraïques.
10. Tècniques de resolució d'equacions de segon grau.
11. Tècniques de resolució de sistemes de dues equacions lineals amb dues incògnites.
12. Resolució de problemes per a la solució dels quals sigui necessari plantejar equacions de primer o segon grau i sistemes lineals de dues equacions amb dues incògnites, donant la solució dins el context del problema exposat.

Actituds, valors i normes

1. Valoració positiva de la simplicitat, precisió i utilitat del llenguatge numèric i algebraic per representar, comunicar o resoldre diferents situacions.
2. Incorporació del llenguatge numèric, del càlcul i de l'estimació de quantitats a la manera habitual de procedir.
3. Curiositat i interès per enfrontar-se a situacions de tipus numèric i a la investigació de regularitats i relacions que apareixen dins un determinat conjunt numèric.
4. Interès per les estratègies, les maneres d'actuar i les solucions als problemes numèrics diferents de les pròpies.
5. Sensibilitat i gust per la presentació ordenada i clara del procés seguit i dels resultats en càlculs i problemes.
6. Perseverança i esforç en la resolució de problemes.
7. Valoració del llenguatge algebraic com a recurs expressiu i com a eina per resoldre problemes.

GEOMETRIA

Conceptes

Elements bàsics de la geometria

1. Punts, rectes i plans.
2. El teorema de Tales. Aplicacions.
3. Triangles rectangles.

4. Teorema de Pitàgores.

Semblança en el pla

5. Característiques de dues figures semblants.
6. Raó de semblança. Representació de la realitat: plànols, mapes i maquetes.
7. Escales.
8. Maneig i utilització de la brúixola en plans i mapes.

Figures i cossos geomètrics

9. Descripció i propietats característiques.
10. Elements característics de polígons i políedres.
11. Determinació d'angles.
12. Fórmules per al càlcul de longituds, perímetres, àrees i volums de figures i cossos geomètrics.
13. Relació entre l'àrea i el volum de figures semblants.

Procediments

1. Classificació de figures i cossos atenent diferents criteris.
2. Representació plana de figures espacials i, recíprocament, lectura i interpretació de representacions planes de figures espacials.
3. Descomposició de les figures i els cossos geomètrics elementals en figures més senzilles per calcular perímetres, àrees i volums.
4. Identificació de figures semblants i, sempre que sigui possible, trobar el factor d'escala.
5. Utilització del teorema de Pitàgores per obtenir mesures indirectes.
6. Ús del teorema de Tales per obtenir o comprovar relacions mètriques.
7. Recerca de propietats, regularitats i relacions en cossos i figures geomètriques.

Actituds, valors i normes

1. Interès per utilitzar el llenguatge geomètric en les descripcions verbals de les formes geomètriques.
2. Curiositat i interès per la recerca sobre formes, configuracions i relacions geomètriques.
3. Sensibilitat davant les qualitats estètiques de les formes geomètriques.
4. Valoració dels mètodes de manipulació com a recurs per investigar i descobrir propietats i relacions geomètriques.
5. Cura i exactitud en l'ús dels instruments de dibuix.
6. Valoració de la terminologia geomètrica com a mitjà per precisar i transmetre informació relativa a l'entorn.
7. Incorporació al llenguatge quotidià dels termes de la mesura per descriure objectes, distàncies i temps.
8. Revisió sistemàtica dels resultats de les mesures directes o indirectes, i acceptar-les o rebutjar-les, segons s'adeqüin o no al resultat esperat.
9. Reconeixement i valoració de la mesura per transmetre informacions relatives a l'entorn.
10. Hàbit d'expressar els resultats numèrics obtinguts de les mesures, manifestant les unitats de mesura emprades.

FUNCIONS I GRÀFICS**Conceptes**

Sistema de coordenades cartesianes

1. Taules de valors: dependència entre variables.
2. Gràfics cartesianes.
3. Fenòmens que donen lloc a gràfics lineals.

Magnituds directament i inversament proporcionals

4. Funció de proporcionalitat directa.
5. Funció de proporcionalitat inversa.
6. Significat dels gràfics en termes de proporcionalitat.
7. Aplicacions a les operacions econòmiques i financeres més freqüents de la vida quotidiana.

Procediments

1. Utilització i interpretació dels llenguatges verbal i gràfic per expressar situacions amb el vocabulari i símbols adequats.
2. Representació de relacions de dependència entre variables en un sistema de coordenades cartesianes.
3. Descripció de fenòmens de proporcionalitat, donats pels seus gràfics.
4. Resolució de problemes relacionats amb operacions econòmiques i financeres: descomptes, IVA i interessos.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement i valoració de les relacions entre el llenguatge gràfic i el llenguatge numèric.
2. Acceptació en el llenguatge quotidià de termes relacionats amb els gràfics.

3. Sensibilitat, interès i valoració crítica de l'ús del llenguatge gràfic en informacions i argumentacions de tipus social, esportiu, polític i econòmic.
4. Sensibilitat i gust per l'ordre i claredat en la representació de funcions.
5. Reconeixement de la utilitat de la representació gràfica com a mitjà d'interpretació ràpida i precisa de fenòmens quotidians i científics.
6. Sensibilitat i gust per la precisió, l'ordre i la claredat en la representació gràfica de funcions.

ESTADÍSTICA**Conceptes**

Dades estadístiques

1. Tractament de dades estadístiques: terminologia per descriure-les.
2. Variables discretes i contínues.
3. Taules i diagrames de freqüències.

Paràmetres estadístics

4. Paràmetres de centralització.
5. Paràmetres de dispersió.

Variables bidimensionals

6. Núvols de punts. Regressió i correlació lineals.

Utilització de la calculadora científica per al càlcul estadístic

Procediments

1. Utilització, relació i interpretació dels llenguatges verbal i gràfic adequats per descriure i quantificar situacions referides a fenòmens estadístics.
2. Obtenció de dades utilitzant diversos recursos i fonts.
3. Elecció dels paràmetres i del càlcul més adequats per descriure una distribució, segons el context i el tipus de dades que representen.
4. Interpretació de paràmetres de centralització i de dispersió.
5. Confecció de taules estadístiques, escollint en cada cas les més adequades. Tractament individual. Agrupament en classes.
6. Construcció de gràfics estadístics a partir de taules, escollint en cada cas el tipus de gràfic més adequat.
7. Utilització d'aplicacions informàtiques i de la calculadora per obtenir gràfics.
8. Ús de la calculadora científica en mode estadístic.
9. Detecció d'errors en la utilització del llenguatge estadístic.
10. Utilització del vocabulari adequat per descriure i quantificar situacions i experiències relatives a l'atzar.
11. Detecció dels errors habituals en la interpretació de l'atzar.
12. Confecció de taules de freqüències i gràfics per representar el comportament de fenòmens aleatoris.
13. Experimentació de fenòmens aleatoris senzills, fent un recompte de resultats i confeccionant la taula de freqüències corresponent.
14. Interpretació de la regressió i la correlació partint de núvols de punts associats a variables estadístiques bidimensionals senzilles.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de la utilitat del llenguatge estadístic per representar situacions de la vida quotidiana i per ajudar a interpretar-les.
2. Valoració crítica de les informacions estadístiques que apareixen en els mitjans de comunicació i capacitat per detectar, si n'hi ha, abusos i usos incorrectes.
3. Sensibilitat, interès i gust per l'ús del llenguatge estadístic en informacions i argumentacions esportives, socials, econòmiques, etc.
4. Reconeixement i valoració del treball en equip en la realització de determinades activitats de tipus estadístic (presa de dades, tabulació...).
5. Sensibilitat, interès i gust per la precisió, l'ordre, la claredat i la presentació de dades estadístiques.
6. Valoració de la precisió, l'ordre i la claredat en les estimacions i els càlculs de paràmetres estadístics.

FÍSICA I QUÍMICA**INTRODUCCIÓ AL MÈTODE CIENTÍFIC**

Aquest primer tema sobre la introducció a la metodologia científica pretén iniciar l'alumnat en el coneixement i l'aplicació dels mètodes científics per dur a terme dins l'àmbit aquest objectiu, declarat important per a tota l'ESO. L'alumnat haurà de comprendre explícitament alguns aspectes elementals sobre com es fa i com funciona la ciència, amb un caire molt pràctic, centrat en els procediments i les actituds científiques en la presa de mesures senzilles de magnituds fonamentals.

Conceptes

1. Les magnituds i la seva mesura.
2. El treball en el laboratori: mètode científic.

3. Investigar: fer hipòtesis, aplicar, observar, interpretar i comunicar.
4. Magnituds. Sistema internacional d'unitats.
5. Caràcter aproximat de la mesura.
6. La ciència en el món actual: tecnociència, investigació i desenvolupament.

Procediments

1. Maneig d'instruments de mesura (metre, balança, proveta, pipeta, bureta, cronòmetre...), estimant l'error comès.
2. Emissió i verificació d'hipòtesis sobre fets naturals.
3. Comparació de les explicacions i prediccions d'algun model científic ja conegut (p. e., geocèntric vs. heliocèntric).
4. Aplicació de les TIC a l'anàlisi de dades en taules i gràfics.
5. Planificació del treball de laboratori.

Actituds, valors i normes

1. Interès pel mètode científic i la seva capacitat per explicar els fets naturals.
2. Apreciació dels valors diferencials positius de la ciència com a mitjà de coneixement del nostre entorn.
3. Valoració del procés d'avanç científic a través de la formulació d'hipòtesis i teories.
4. Compromís amb la honradesa en la comunicació de resultats.
5. Interès per mostrar hàbits de precisió i exactitud en el treball.

ESTRUCTURA I DIVERSITAT DE LA MATÈRIA

Aquest bloc amplia l'estudi dels sistemes materials, que ja s'havia iniciat en cursos anteriors, des d'una perspectiva macroscòpica, mesclades i dissolucions, i microscòpica, on la teoria atòmica i molecular explica l'estructura i la diversitat de les substàncies. S'estudien les transformacions químiques des d'una perspectiva general i, especialment, els processos de combustió. La influència de la química en la vida es planteja a través de l'estudi d'algunes substàncies químiques molt importants extretes del tema ciència i societat, com ara l'aigua, els medicaments, els fertilitzants o els herbicides.

Conceptes

La matèria, elements i compostos

1. Propietats generals de la matèria: definició de superfície, volum, massa i densitat.
2. Estats de la matèria: sòlid, líquid i gasós.
3. Temperatura de fusió i ebullició d'una substància.
4. Substàncies pures i mesclades. Mètodes de separació de mesclades.
5. Dissolucions: expressió de la concentració, tant per cent en pes, tant per cent en volum, g/l.
6. Ciència i societat: l'aigua: característiques físiques i químiques; tipus d'aigua; contaminació, purificació i potabilització.

Àtoms i molècules

7. Estructura atòmica.
8. Partícules constituents de l'àtom.
9. Elements químics.
10. Molècules.
11. Les reaccions químiques.
12. Reaccions d'oxidació i de combustió.
13. Ciència i societat: la química i la salut: medicaments i antibiòtics; fertilitzants, insecticides i herbicides; els avanços de la química per millorar la qualitat de vida en l'àmbit domèstic i social; conservants i additius alimentaris; la química, el medi ambient i el desenvolupament sostenible.

Procediments

1. Utilització de procediments físics basats en les propietats característiques de les substàncies pures per separar-les d'una mescla.
2. Realització d'esquemes de l'estructura de l'àtom i de la configuració electrònica d'àtoms d'elements senzills.
3. Identificació dels canvis físics i químics.
4. Interpretació i representació d'equacions químiques.
5. Reconeixement dels processos d'oxidació i combustió a la vida quotidiana i la incidència en el medi ambient.
6. Utilització del llenguatge químic per anomenar i formular els compostos químics més senzills i les substàncies químiques presents a l'entorn o d'especial interès pels seus usos i aplicacions.
7. Actuació al laboratori tenint en compte les normes de seguretat en la utilització de productes i en la realització d'experiències.
8. Ús de tècniques elementals de purificació i potabilització d'aigües.
9. Identificació de conservants i additius d'aliments habituals a la llar.
10. Indagació de l'acció dels fertilitzants, insecticides i herbicides sobre el medi ambient a les Illes Balears.
11. Identificació de compostos químics en els medicaments i antibiòtics més habituals.

12. Resolució de problemes relacionats amb la composició i l'estructura de la matèria i la llei de conservació de la massa.

Actituds, valors i normes

1. Valoració crítica de l'efecte dels productes químics presents a l'entorn de la salut, la qualitat de vida, el patrimoni artístic i el futur de la nostra civilització, analitzant les mesures internacionals que s'estableixen referents a aquest tema.
2. Reconeixement de les aportacions de la indústria química en el desenvolupament i de la fabricació de nous materials (fibres, plàstics, silicones i acers) per a l'increment en la producció d'aliments i en les investigacions en medicina.
3. Interès pel consum racional i sostenible de l'aigua com un bé escàs a les Illes Balears.
4. Reconeixement de la importància de les dissolucions a la vida quotidiana i a la indústria.
5. Acceptació i responsabilització en prendre mesures preventives adients en cas de contaminacions d'aigua.
6. Crítica dels efectes positius i negatius que produeixen els productes químics presents a l'entorn sobre la salut, la qualitat de vida i el medi ambient (fertilitzants, insecticides, herbicides, sabons i detergents).
7. Valoració de la perillositat dels productes químics utilitzats a la llar, al lloc de feina, al laboratori, coneixent l'ús adequat de cada un i respectant les normes de seguretat.
8. Reconeixement de la importància de determinades reaccions químiques al laboratori i a la indústria.
9. Acceptació de la utilització racional i responsable de medicaments i antibiòtics.

FORCES I MOVIMENT

Aquest bloc comença amb un estudi general del moviment basat en els conceptes clau de velocitat i acceleració, aplicant-los al cas de moviments quotidians, rectilini uniforme i caiguda lliure dels cossos. A la segona part s'estudia la naturalesa de les forces, el seu efecte sobre el moviment dels cossos, la força gravitatòria i el concepte de pressió als fluids, apartat en què s'avança el concepte de densitat. Després hi ha un bloc dedicat a l'energia, el treball, la potència dels aparells i el principi de conservació de l'energia. Segueix amb les fonts d'energia, un tema de molta transcendència per al medi ambient, i el concepte de calor com una forma de transferència d'energia i el seu efecte sobre els cossos.

Conceptes

Iniciació a l'estudi del moviment

1. Moviment.
2. Velocitat i acceleració.

Les forces i el seu equilibri

3. Interaccions entre els cossos: forces.
4. Força gravitatòria. Pes dels cossos.
5. Història de la ciència: les contribucions de Galileu i Newton a la cultura humana.

Treball, energia i calor

6. Treball mecànic. Aplicació a màquines i eines.
7. Potència.
8. Energia mecànica.
9. Calor i temperatura. Termòmetres.
10. Fonts d'energia. Degradació de l'energia.
11. Ciència i societat: l'ús de l'energia al meu entorn, intercanvi de calor en la calefacció i l'aire condicionat.

El corrent elèctric

1. Naturalesa elèctrica de la matèria.
2. Càrregues elèctriques i la seva interacció.
3. Conductors i aïllants.
4. Circuits elèctrics senzills.
5. Ciència i societat: l'electricitat a la llar.

Procediments

1. Disseny i realització d'experiències per a l'anàlisi cinemàtica de distints moviments en les quals s'obtinguin dades, es tabulin i se'n treguin conclusions.
2. Observació i anàlisi de moviments a la vida quotidiana, emetent possibles explicacions sobre la relació existent entre forces i moviments.
3. Identificació i representació de les forces que actuen sobre un cos i les seves interaccions.
4. Identificació de les formes de transferència d'energia, treball i calor.
5. Anàlisi d'algunes màquines simples.
6. Utilització del principi de conservació de l'energia aplicant-lo a aparells i màquines d'ús quotidià, identificant les energies transformades i comparant consums i rendiments.

- Identificació i anàlisi de situacions quotidianes relacionades amb la calor i la temperatura.
- Interpretació de gràfics relacionats amb els canvis d'estat.
- Anàlisi del rendiment energètic d'aparells d'intercanvi de calor d'ús quotidià.
- Anàlisi de la sostenibilitat de diferents fonts energètiques alternatives.
- Identificació i explicació de fenòmens elèctrics de la vida quotidiana.
- Disseny, construcció, representació gràfica i interpretació de circuits elèctrics de corrent continu que responguin a un problema senzill.
- Utilització correcta d'instruments de mesura en circuits elèctrics elementals, expressant els resultats amb l'ordre de precisió adequat.
- Manipulació de materials i aparells elèctrics.
- Realització d'experiències senzilles relacionades amb fenòmens elèctrics.
- Lectura i interpretació del rebut d'electricitat.
- Elaboració d'un informe sobre algun aspecte de la energia a les Illes Balears.
- Utilització de distintes fonts d'informació: premsa diària, revistes, publicitat, vídeos, etc. sobre els problemes de consum d'electricitat en la societat actual.
- Resolució d'exercicis i problemes senzills relacionats amb: espai, velocitat i acceleració; forces gravitatòries (pes dels cossos); moviments i forces; treball i potència; intercanvi de calor i canvis d'estat; circuits elèctrics senzills.

Actituds, valors i normes

- Disposició a la crítica davant les interpretacions físiques de sentit comú: principi d'inèrcia, caiguda dels cossos.
- Actitud crítica en l'estudi dels moviments, particularment en les implicacions per a la seguretat vial (per exemple, els efectes de la velocitat excessiva).
- Reconeixement i valoració de la importància dels hàbits de claredat i ordre en l'elaboració d'informes.
- Valoració de la importància que les magnituds treball i potència tenen en la indústria i la tecnologia.
- Valoració de la importància de l'energia en les activitats quotidianes i la seva repercussió sobre la qualitat de vida i el desenvolupament econòmic.
- Respecte a les instruccions d'ús i a les normes de seguretat en la utilització dels aparells elèctrics a casa i al laboratori.
- Interès per l'anàlisi comparatiu de les formes de producció d'energia elèctrica, tenint en compte diversos factors: econòmics i d'impacte ambiental.
- Identificació de situacions perilloses relacionades amb l'electricitat.
- Reconeixement i valoració de la importància del treball en equip en la planificació i realització d'experiències, assumint la responsabilitat que correspongui.
- Sensibilitat davant els problemes del mal ús de l'energia i de la limitació dels recursos naturals.
- Interès per explicar des d'una perspectiva científica els fenòmens relacionats amb la calor i la temperatura observables a l'entorn.
- Disposició a col·laborar a disminuir la contaminació i a no tudar energia.
- Valoració crítica de la importància de l'energia en les activitats quotidianes i la seva repercussió sobre la qualitat de vida i el desenvolupament econòmic.
- Reconeixement i valoració de la importància de l'electricitat per a la qualitat de vida i el desenvolupament industrial i tecnològic.
- Valoració crítica de situacions reals relatives a l'ús de determinades formes d'energia, segons els seus costos mediambientals, parant un esment especial a les Balears.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Primer curs

MATEMÀTIQUES

- Aplicar correctament la jerarquia operacional i l'ús dels parèntesis i dels signes en la resolució d'exercicis i problemes.
- Conèixer i utilitzar els conceptes d'aproximació, precisió i error.
- Plantear equacions i sistemes relacionant les variables d'un problema i resoldre'ls utilitzant tècniques de procediments numèrics i algebràics.
- Reconeixer i expressar figures geomètriques i els seus elements més notables, i identificar possibles semblances i relacions.
- Utilitzar tècniques de composició, descomposició, simetries i desenvolupament de figures per calcular àrees i volums.
- Presentar i interpretar informacions estadístiques tenint en compte l'adequació de les representacions gràfiques.
- Resoldre problemes senzills de probabilitats en situacions pròximes a l'alumnat.

BIOLOGIA I GEOLOGIA

- Diferenciar entre mineral i roca.
- Comprendre el valor dels minerals i les roques per als diferents sectors de producció.
- Reconeixer les roques més significatives de les illes Balears i descriure el procés d'extracció i els usos tradicionals i actuals.
- Descriure la morfologia cel·lular i explicar el funcionament dels òrgans més importants.
- Explicar els processos fonamentals dels aparells del cos humà.

- Explicar el funcionament del sistema nerviós davant els diferents estímuls i el del sistema endocrí.
- Localitzar els principals ossos i músculs que formen l'aparell locomotor.

Segon curs

MATEMÀTIQUES

- Utilitzar els nombres racionals i irracionals per presentar i intercanviar informació i resoldre problemes senzills del seu entorn, fent el càlcul aproximat amb la calculadora.
- Saber aplicar els coneixements matemàtics adquirits per interpretar i valorar informació de premsa i emplenar documents oficials o bancaris.
- Reconeixer les regularitats que presenten sèries numèriques senzilles i resoldre problemes referents a l'aritmètica comercial.
- Utilitzar les equacions i els sistemes per facilitar el plantejament i la resolució de problemes de la vida real interpretant la solució obtinguda dins el context del problema.
- Descobrir l'existència de relacions entre parells de valors corresponents a dues magnituds en situacions concretes utilitzant la terminologia adequada.
- Utilitzar tècniques de composició, descomposició, simetries i desenvolupament de figures per calcular proporcionalitats, longituds, àrees i volums.
- Presentar i interpretar informacions estadístiques tenint en compte l'adequació de les representacions gràfiques i la representativitat de les mostres utilitzades.

FÍSICA I QUÍMICA

- Manejar instruments de mesura senzills: balança, proveta, bureta, termòmetre. Conèixer i aplicar les unitats del SI.
- Diferenciar entre substàncies pures i mesclades.
- Diferenciar els tres estats de la matèria en funció de les seves propietats generals.
- Diferenciar entre àtoms i molècules.
- Explicar els processos d'oxidació i combustió i analitzar la seva incidència en el medi ambient.
- Conèixer les característiques de l'aigua, les seves propietats, la seva classificació i com purificar-la en cas d'estar contaminada.
- Realitzar correctament mesures de longitud, temps, massa i volum utilitzant els aparells de mesura.
- Conèixer els conceptes de velocitat i acceleració i saber utilitzar les unitats corresponents.
- Identificar les forces que actuen sobre un cos.
- Indicar els components bàsics d'un circuit.
- Explicar quins són els principals problemes mediambientals de la nostra època i la seva prevenció.
- Realitzar un informe d'investigació senzill sobre un tema de la vida real o d'interès per als estudiants que suposi el desenvolupament de destreses científiques.
- Identificar els principals trets propis de la ciència, la tecnologia i els científics al món i a les Balears.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Les orientacions metodològiques es refereixen a un conjunt de decisions didàctiques relatives als processos d'ensenyament i aprenentatge, que comprenen els mètodes d'ensenyament, les formes de treball de l'alumnat i l'organització de l'aula, la selecció i l'organització dels recursos i els continguts, mètodes i instruments d'avaluació.

L'àmbit científic i matemàtic forma part dels continguts curriculars essencials de la formació bàsica dels programes d'iniciació professional. El currículum de l'àmbit científic i matemàtic està compost per elements bàsics (objectius, continguts i criteris d'avaluació) extrets dels currículums de les assignatures que el componen, biologia i geologia, física i química i matemàtiques, de manera que, amb caràcter general, les orientacions generals elaborades per a aquestes assignatures es consideren vàlides també per a aquest cas, per la qual cosa no es repeteixen aquí. Les decisions metodològiques per a l'àmbit científic i matemàtic han de realitzar-se adaptant les orientacions metodològiques generals a les característiques pròpies dels programes d'iniciació professional i les característiques personals dels estudiants, de manera que aquestes es constitueixen en els principis directores d'aquelles. Per tant, les orientacions metodològiques, els procediments i les actituds, els valors i les normes generals assenyalats en els currículums de les assignatures d'ESO que constitueixen l'àmbit científic i matemàtic se consideren el punt de partida per concretar les decisions específiques de l'àmbit als PIP.

Principis metodològics

Les especificacions de les finalitats dels PIP i el perfil genèric dels estudiants que formen la població diana a qui van dirigits els PIP són els referents bàsics per orientar les decisions metodològiques dels processos d'ensenyament i aprenentatge.

En primer lloc, el referent principal és l'èxit de les capacitats bàsiques, contingudes en els objectius generals de l'etapa i en els objectius generals fixats per a l'àmbit. Per tant, es tracta d'assegurar amb caràcter prioritari que l'alumnat assolixi les competències bàsiques assenyalades, de manera que altres possibles objectius, també estimables, haurien d'estar supeditats a l'anterior, com, per exemple, l'avanç cap a aprenentatges nous o d'ampliació.

En segon lloc, cal observar que els objectius i criteris d'avaluació de cada una de les assignatures de l'àmbit fan referència quasi exclusivament a destreses procedimentals (saber fer) i actitudinals (saber ser), i no tant a destreses purament cognitives de saber general. D'això es dedueix que els aprenentatges de l'àmbit han de tenir, amb preferència, un sentit eminentment funcional, per damunt del component cognitiu. Amb caràcter prioritari, per tant, l'alumnat ha de ser capaç d'usar i aplicar les competències bàsiques de mantenir actituds apropiades en els diferents contextos de la vida quotidiana (ciutadania, salut, medi ambient, família, etc.) o en el compliment de les tasques d'un lloc de treball.

En aquest mateix sentit, s'hauria de tenir present que el desenvolupament dels continguts i coneixements bàsics de cada matèria de l'àmbit científic i matemàtic ha de ser més pràctic, experimental i operacional. L'aprenentatge es planteja de forma essencialment pràctica a partir de les aplicacions habituals en la vida real i s'han de tenir sempre en compte les característiques de l'alumnat.

En tercer lloc, les característiques especials dels estudiants que cursen els programes d'iniciació professional motiven el principi de personalització en els plans d'actuació. Cada estudiant hauria de poder progressar individualment fins al límit màxim de les seves possibilitats en la consecució de les competències bàsiques.

Aquestes característiques generals han de tenir prioritat i guiar l'elecció de la presa de decisions en la metodologia de l'ensenyament de l'àmbit.

Principis metodològics de l'organització de les activitats a l'aula

Les característiques de l'alumnat del programa d'iniciació professional, juntament amb les seves expectatives orientades al món laboral, han de constituir el puntal de les orientacions metodològiques. Això vol dir que s'ha d'intentar conjugar, per una part, el fet que les ciències han de formar part del bagatge cultural de tothom (alfabetització científica per a tothom) i, per altra part, que els coneixements científics han d'ésser útils en les posteriors activitats professionals de l'alumnat. Caldrà, en tot moment, utilitzar les estratègies metodològiques més adients per tenir en compte les diferències individuals dins el grup classe i el context sociocultural en el qual es duu a terme la pràctica educativa.

L'alumnat en general i, en particular, els de programes d'iniciació professional s'interessa més pels aspectes més pràctics de la ciència i en deixa d'altres de banda; té dificultats per modificar les seves idees prèvies, o traslladar a la vida quotidiana els coneixements científics adquirits en l'àmbit escolar; sovint presenta una visió de la ciència deformada i descontextualitzada respecte a la realitat actual, etc.

La formació en aquest programa ha d'ésser integral i funcional, aplicant els mateixos criteris que ens els cursos anterior de l'etapa. És a dir, ha de consistir en l'adquisició de capacitats cognitives, psicomotrius, d'autonomia i equilibri personal, afectives, d'interrelació personal i d'inserció social. I és sobretot en aquest programa, amb un alumnat especialment interessat pels aspectes pràctics, on no es pot fer un ensenyament/aprenentatge limitat només als conceptes. La funcionalitat dels aprenentatges s'ha d'entendre en el sentit que han de ser assimilats de manera que hom els pugui fer servir en contextos diferents d'aquells en què s'han adquirit.

Els mètodes pedagògics per a l'ensenyament i l'aprenentatge en aquests programes s'han d'adaptar a les característiques específiques de l'alumnat i han de fomentar el treball en equip.

Seqüenciació i integració

La programació didàctica de l'àmbit hauria d'afrontar dues decisions fonamentals, que en realitat estan entrellaçades, com són una seqüenciació apropiada dels continguts i el principi d'integració curricular. En efecte, l'àmbit és impartit per un únic professor amb l'objectiu que els estudiants aconseguixin competències bàsiques funcionals mitjançant una sèrie de continguts procedents d'assignatures diferents. El principi d'integració curricular significa donar prioritat a la competència per sobre dels continguts: aquests s'integren per assolir més fàcilment la competència; el tractament integrat dels temes relacionats i els continguts semblants difumina la prevalença de les assignatures diferents, però aconsegueix evitar repeticions dels temes des de distintes perspectives i dona a l'alumne una visió integrada del seu aprenentatge. Per aconseguir això, és necessari que el professor realitzi una connexió o seqüenciació integral d'aquells continguts semblants que es troben programats en les diferents assignatures de l'àmbit i fins i tot d'àmbits diferents, com, per exemple, tractar la llengua escrita i la parlada aplicant els mateixos criteris de l'àmbit sociolingüístic.

Sense pretendre esgotar totes les possibilitats, com a exemplificacions del principi d'integració es podrien citar aspectes concrets del currículum de l'àmbit científicomatemàtic, com ara el tractament de l'error i la mesura, que apareix tant en els continguts matemàtics com en els continguts de física i química; la llei matemàtica de proporcionalitat o funció lineal, que apareix reiteradament en nombroses lleis de les ciències; l'estadística matemàtica, relacionada amb diversos aspectes científics; la geometria i les diverses formes, o la disposició espa-

cial dels àtoms en les molècules i els cristalls. Integrar significa ensenyar conjuntament aquests dos aspectes, subratllant la identitat formal de coses concretes aparentment diferents, posar exemples reals del món natural, en comptes d'exemples abstractes o irrealistes, resoldre exercicis o realitzar activitats extretes d'altres temes relacionats del mateix currículum, etc.

En un sentit més general, no ha d'oblidar-se que integrar és també promoure una visió unitària i conjunta dels coneixements escolars per oposició a una visió de compartiments estancs per a les assignatures. Encara que aquesta integració de la visió del coneixement no és exclusiva dels programes d'iniciació professional, és en aquests programes on esdevé més necessària. Des de la perspectiva científica, la metodologia de les activitats de classe hauria de proporcionar una visió de l'activitat científica i de la ciència com un coneixement humà i humanitzat, i per aconseguir-ho és molt important ressaltar les relacions entre la ciència, la tecnologia i la societat. Aquesta visió es pot assolir treballant activitats extretes de la vida diària, analitzant qüestions d'interès per als estudiants, comentant qüestions d'actualitat, intentant cultivar actituds i valors de precisió, concisió, expressió, comunicació, etc.

Processos d'ensenyament i aprenentatge

Els programes d'iniciació professional estan concebuts com una resposta alternativa i flexible per fomentar la inclusió en el sistema educatiu d'alumnes que tenen dificultats importants per seguir el procés de formació escolar. D'aquesta manera es redueix l'abandó escolar, s'obren a tothom les oportunitats de formació i qualificació del sistema postobligatori i es permet l'accés a la vida laboral amb més garantia d'haver adquirit una formació bàsica.

Els programes d'iniciació professional tenen com a finalitat assegurar l'èxit de les competències bàsiques de caràcter general i una qualificació professional de base per desenvolupar les tasques d'un lloc de treball, mitjançant una adaptació dels continguts i diferents ritmes i organització dels aprenentatges. Els alumnes que cursen amb aprofitament els programes d'iniciació professional poden obtenir el títol de graduat en educació secundària o situar-se en condicions avantatjoses per accedir a la formació professional de grau mitjà.

Resumint i concretant aspectes ja comentats anteriorment, les decisions sobre ensenyament i aprenentatge en l'àmbit científic i matemàtic han de centrar-se en:

- El caràcter actiu de l'aprenentatge, principalment a través d'un ensenyament pràctic, experimental i operatiu.
- La funcionalitat de l'aprenentatge, caracteritzat per la seva utilitat en els diversos contextos de la vida dels estudiants.
- L'adaptació a la diversitat d'estudiants, que poden tenir necessitats educatives específiques, ha de ser un tret definitori de l'ensenyament.

Organització i didàctica

La metodologia en els aspectes organitzatius ha de tenir presents simultàniament la proposta d'adaptar-se a les característiques específiques de l'alumnat i el foment del treball en equip. En la programació didàctica, el professorat ha de tenir cura i ha de conjugar especialment aquests dos aspectes donant preferència al treball cooperatiu dins l'aula i, al mateix temps, assumint les diferències individuals dins la classe.

La metodologia didàctica centrarà especialment els esforços en les activitats d'iniciació (per assegurar la motivació), les activitats d'estructuració dels coneixements que suposen consolidació i síntesi i les activitats de reforç, quan siguin necessàries per corregir o consolidar aprenentatges i també com a part irrenunciable de l'atenció a la diversitat.

L'aspecte pràctic de l'àmbit científicomatemàtic se centrarà principalment en experiències operatives, tant a la naturalesa com al laboratori, quan sigui necessari, adreçades a afavorir la familiarització de l'alumnat amb els fenòmens més importants de la vida real i la vida quotidiana.

L'organització de l'aula i els recursos seguirà els principis establerts amb caràcter general per a les assignatures però adaptats a les necessitats pròpies de l'àmbit. En particular, l'ús de les noves tecnologies i el laboratori estarà sempre sotmès a l'objectiu general que tots assolixin les competències bàsiques i no tindrà caràcter prioritari, especialment si un ús excessiu pot contribuir a dificultar aquest objectiu.

Avaluació

Les orientacions generals sobre la metodologia de l'avaluació s'han d'adaptar als objectius i a les especials característiques dels estudiants dels programes d'iniciació professional en l'àmbit científic i matemàtic.

Els continguts de l'avaluació dels aprenentatges s'han de correspondre amb els criteris d'avaluació fixats per a cada assignatura i els objectius generals de l'àmbit. D'acord amb les característiques pròpies dels programes d'iniciació professional, s'han de valorar especialment els aspectes de procediments (saber fer) i d'actituds, valors i normes (saber ser).

Cal ressaltar el valor formatiu de l'avaluació contínua des d'una perspectiva individualitzada, que valori especialment el progrés de l'estudiant i l'esforç que ha fet per millorar al llarg del curs, des de l'avaluació inicial. Per aconseguir-ho, el professorat haurà de reforçar especialment els èxits i progressos i utilitzarà els

errors com a elements positius per adaptar i millorar continuament el procés d'aprenentatge.

Els instruments i mètodes d'avaluació han d'adaptar-se al caràcter eminentment centrat en els procediments i les actituds dels aprenentatges, com també a la metodologia pràctica, operativa i experimental proposada per a l'ensenyament de l'àmbit. Aquestes característiques fan que determinats instruments siguin més vàlids per a l'avaluació que altres. En aquest cas, l'observació directa de les activitats, els registres de dades i incidents, l'avaluació de les activitats obertes (projectes, treballs, composicions, resolució de problemes, etc.) i l'anàlisi de les produccions dels estudiants (quadern de classe, exercicis, etc.), com a norma general, són metodologies d'avaluació més adequades per avaluar en l'àmbit científicomatemàtic, i en conseqüència, hauran de tenir prevalença sobre les proves més formals d'avaluació sumatòria (exàmens, tests, etc.), la validesa de les quals per avaluar procediments i actituds és menor.

ÀMBIT D'EDUCACIÓ FÍSICA

1. INTRODUCCIÓ

Diferents àmbits integren la formació bàsica dels programes d'iniciació professional, i un d'aquests correspon a l'educació física que es desenvolupa el primer any. La iniciació professional té com a objectius generals fomentar en l'alumnat les capacitats necessàries per continuar el estudi o facilitar-li la inserció laboral. Això queda patent en els dos objectius generals enunciats: adquirir les capacitats bàsiques de l'etapa i les habilitats i destreses necessàries per a un lloc de treball en què sigui necessària una qualificació bàsica en un camp professional determinat.

En la societat actual és de cada vegada més patent la necessitat d'incorporar a la cultura i l'educació aquells coneixements que es relacionen amb el cos i l'activitat motriu i contribueixen a la millora de la qualitat de vida i al desenvolupament harmònic de les persones. Les orientacions educatives pròpies d'aquest àmbit són: educació per la cura del cos i de la salut, educació per la millora corporal, educació per la millora de la forma física i educació per la utilització constructiva de l'oci mitjançant la pràctica d'activitats esportives individuals i col·lectives.

L'esport, considerat com una part específica de les conductes motrius, té el valor social de ser la forma més habitual d'entendre i practicar l'activitat física en el nostre context social i cultural. No obstant això, aquests principis hauran d'adaptar-se a les característiques, actituds i interessos dels alumnes que cursin aquests programes.

Així doncs, l'educació física té l'oportunitat de realitzar, dins l'àmbit que li és reservat, una intervenció educativa adaptada a aquest alumnat, sense deixar de banda el seu predomini instrumental, pràctic i vivencial, i, alhora, accentuar la modulació i l'adequació a les actituds i interessos dels alumnes que cursin aquests programes.

2. OBJECTIUS

1. Participar en les diferents tasques proposades de forma activa, amb regularitat i eficiència i amb independència del nivell d'habilitat i capacitat personals, mostrant una actitud de respecte i tolerància cap a tots els membres de la comunitat educativa i cap als hàbits bàsics d'higiene i salut.

2. Conèixer i valorar els efectes benèfics, riscos i contraindicacions que té la pràctica regular de l'activitat física per a la salut individual i col·lectiva.

3. Practicar transports, accions i moviments de càrrega respectant les normes de protecció i salut corporal referides a una correcta postura, a l'ergonomia i a la protecció de les diferents parts del cos, com la columna vertebral, les extremitats, etc., per evitar lesions i mals hàbits durant la vida laboral.

4. Practicar, de forma habitual i sistemàtica, activitats físiques amb la finalitat de millorar les condicions de salut i la qualitat de vida.

5. Incrementar les possibilitats de rendiment motor mitjançant el condicionament i la millora de les capacitats físiques.

6. Realitzar activitats físicoesportives que tinguin un baix impacte ambiental i reconèixer que el medi natural és un espai idoni per a l'activitat física.

7. Realitzar activitats esportives amb un nivell d'autonomia acceptable.

8. Conèixer i utilitzar tècniques bàsiques de relaxació com a mitjà per reduir desequilibris i alleugerir tensions produïdes per la vida quotidiana.

9. Potenciar com a valors positius l'esforç personal i l'autoestima en el propi procés d'aprenentatge.

3. CONTINGUTS

CONDICIÓ FÍSICA I SALUT

Conceptes

1. La preparació muscular prèvia a la realització d'esports. Característiques i efectes.

2. Capacitats físiques relacionades amb la salut, la resistència muscular i la flexibilitat.

3. Tipus d'exercicis.

4. Efectes del treball de resistència aeròbica i flexibilitat sobre l'estat de salut.

5. Beneficis de la pràctica d'activitat física sobre l'organisme.

6. La postura i la protecció de les diferents articulacions en la càrrega de pesos, els esports o les situacions de treball. Ergonomia del treball.

Procediments

1. Elaboració i posada en pràctica d'exercicis i tècniques senzilles per a la preparació muscular.

2. Aplicació d'alguns sistemes d'entrenament de la resistència (cursa contínua, variable, entrenament en circuit...).

3. Treball de la flexibilitat, mitjançant el mètode estàtic i el dinàmic.

4. Localització dels diferents punts de tensió corporal i manteniment de la posició correcta tant en l'execució d'accions quotidianes (asseure's, dormir, ajupir-se...) com en l'execució de les diferents activitats pròpies de l'assignatura i les principals accions de càrrega i postures del món laboral.

5. Utilització de les diferents manipulacions o tècniques pròpies del massatge, com la fricció, l'amassament, la pressió i les seves variants, en funció de les diferents zones corporals on s'apliquen.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement i valoració de l'efecte positiu de la pràctica d'activitat física sobre l'organisme.

2. Presa de consciència de la importància d'evitar postures inadequades.

HABILITATS ESPECÍFIQUES

Conceptes

1. Aspectes tècnics, tàctics i reglamentaris dels esports que s'han de practicar.

2. El joc i l'esport en el temps de lleure.

Procediments

1. Realització d'activitats de cooperació i competició dirigides a l'aprenentatge dels fonaments tècnics i tàctics d'un esport.

2. Pràctica d'activitats encaminades a l'aprenentatge d'un esport individual o d'adversari.

3. Pràctica d'activitats individuals i col·lectives d'oci i recreació.

4. Resolució de conflictes mitjançant tècniques de dinàmica de grups.

5. Transport de companys, càrregues i equilibris i habilitats gimnàstiques bàsiques, individuals i col·lectives, en forma de joc (acroesport).

Actituds, valors i normes

1. Esportivitat. Comportament correcte en espectacles esportius. Previsió de la violència a l'esport.

2. Tolerància i esportivitat per sobre de la recerca desmesurada de resultats.

3. Cooperació i acceptació de les funcions atribuïdes dins d'una tasca d'equip.

EL MEDI NATURAL

Conceptes

1. Normes de seguretat que s'han de tenir en compte per a la realització d'itineraris d'orientació en el medi urbà i natural.

2. La seguretat com a premissa en la pràctica d'activitats en el medi natural: materials i elements tècnics.

Procediments

1. Adquisició de tècniques bàsiques d'orientació. Realització de recorreguts d'orientació acceptant les normes de seguretat i protecció.

2. Realització dels esports individuals i col·lectius amb respecte per la natura i el medi ambient.

3. Utilització correcta dels materials i els elements tècnics en activitats d'oci i recreació en el medi natural.

Actituds, valors i normes

1. Acceptació de les normes de seguretat i protecció en la realització d'activitats en el medi natural.

2. Valoració i respecte del medi natural, del nostre entorn i paisatge, de la seva singularitat i dels seus trets diferenciadors.

RITME I EXPRESSIÓ

Conceptes

Coneixement de diferents manifestacions expressives: danses, balls, dramatitzacions.

Procediments

1. Pràctica dirigida a la presa de consciència de la utilització dels diferents espais implicats en l'expressió corporal: l'espai interior, l'espai físic, l'espai individual i l'espai social.

La relaxació. Pràctica de diversos mètodes.

Actituds, valors i normes

Participació en els treballs en grup mitjançant les diferents manifestacions expressives: danses, balls, dramatitzacions.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

1. Realitzar exercicis de preparació muscular generals i específics adequats.

Es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumnat per realitzar exercicis de preparació muscular adequats a les activitats posteriors.

2. Incrementar les capacitats físiques de resistència i flexibilitat respecte a l'alumne mateix i a un entorn de referència.

A partir d'una avaluació inicial, es tracta de constatar les millores que es produeixen en la condició física, tenint en compte les característiques de l'alumne, la seva evolució i l'entorn de referència.

3. Analitzar els efectes duradors del treball de resistència aeròbica i de flexibilitat que són beneficiosos per a la salut.

Mitjançant aquest criteri es vol comprovar quin és el grau de coneixement que té l'alumnat de la pràctica d'activitat física relacionada amb la resistència i la flexibilitat, i el que pot posar en perill la seva salut i qualitat de vida.

4. Realitzar activitats en el medi natural que tinguin com a finalitat aprendre a progressar-hi.

Es pretén comprovar l'autonomia i l'eficiència de l'alumnat en el medi natural i l'adaptació a aquest medi, així com una actitud de respecte i conservació de l'entorn.

5. Coordinar les accions pròpies amb les de l'equip i participar adequadament en l'esport escollit.

Mitjançant aquest criteri, es vol comprovar que l'alumne col·labora eficientment en tasques col·lectives, adequant el seu comportament al de l'equip i mantenint una actitud solidària i respectuosa amb la resta de companys i membres de la comunitat educativa.

6. Resoldre problemes de decisió sorgits en la realització d'activitats esportives. S'ha d'avaluar la capacitat de l'alumnat per solucionar amb eficiència les diferents situacions que es puguin presentar durant la realització de pràctiques esportives.

7. Practicar esports col·lectius, d'oci i recreació aplicant-hi les regles i tècniques principals.

Es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumnat pel que fa a l'elaboració d'estratègies de joc i la correcta aplicació, a cada circumstància, de les diferents tècniques dels esports practicats durant el curs.

8. Participar de forma activa i amb regularitat i eficiència en la realització d'activitats físiques esportives.

Es pretén comprovar que l'alumnat assisteix a les sessions, hi participa amb normalitat i realitza les tasques amb correcció.

9. Utilitzar tècniques de relaxació per recobrar l'equilibri psicofísic i com a preparació per al desenvolupament d'altres activitats.

Es pretén avaluar el coneixement de les tècniques de relaxació treballades i la capacitat d'aplicar-les a diferents situacions: activació, recuperació, concentració...

10. Utilitzar les tècniques de protecció i d'adopció d'una correcta postura en el transport de càrregues i en el manteniment d'aquesta, tant en activitats quotidianes a casa, com a l'aula d'educació física, com en un possible lloc de feina.

Es pretén comprovar que l'alumnat de la iniciació professional coneix els principis fonamentals per poder realitzar les diferents accions, tasques i càrregues, tant en la vida domèstica com en la laboral i en el temps d'oci, protegint el seu cos i respectant les normes bàsiques per a una correcta postura i higiene corporals.

11. Practicar, de forma eficient, les diferents tècniques del massatge en les diferents parts del cos.

Avaluar la correcta aplicació de les diferents tècniques de massatge per a cada part del cos en funció de la necessitat i idoneïtat circumstancial de cada moment.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Cal destacar que, amb referència als objectius determinats de forma genèrica en aquests programes (continuació dels estudis o inserció laboral) i els que s'estableixin a les diferents programacions educatives, al primer curs de la iniciació professional hi apareix per darrera vegada l'àmbit d'educació física, ja que al segon curs dels programes d'iniciació professional aquest àmbit no hi és. No obstant això, els alumnes poden desenvolupar la part específica a l'àmbit de l'activitat física i l'esport.

Això implica, a nivell metodològic, que el professorat realitzi un esforç doble. Per una banda, cal adaptar al context i a les necessitats dels alumnes els diferents continguts i fomentar la seva participació activa, per així augmentar la sig-

nificació d'aquests aprenentatges i vincular-los a la seva realitat, i, a partir d'aquesta, poder construir l'esperit crític que permeti reflexionar i avançar en el procés de maduració de les persones. Per altra banda, també serà necessari realitzar una tasca important d'adaptació dels continguts a l'alumnat d'aquests programes i potenciar la participació pràctica i la vivència de les diferents activitats i tasques mitjançant metodologies implicatives i inclusives i fomentant valors com l'esforç, la superació i la constància. Tot això s'ha de treballar des de l'autoestima i el respecte per un mateix, pels altres, pels materials i per l'entorn, en un context allunyat de l'entorn acadèmic. Cal tenir present que, a l'educació física de la iniciació professional, el joc serà la principal eina metodològica i de treball, ja que gràcies a aquest podem vehicular el saber fer, fonamental en el món professional, realitzant jocs i activitats de presentació, de dinamització de grups, de comunicació, de creativitat, de representació de diferents rols, d'organització grupal... Tot plegat, situacions semblants i paral·leles a situacions laborals i, alhora, pròpies de l'àmbit de l'educació física.

El currículum està compost d'elements bàsics (objectius, continguts i criteris d'avaluació), de manera que, amb caràcter general, les orientacions generals elaborades per a l'assignatura de l'ESO es consideren vàlides també per a aquest cas, per la qual cosa no es repetiran aquí. Les decisions metodològiques per a aquest àmbit han de realitzar-se adaptant les orientacions metodològiques generals a les característiques pròpies dels programes d'iniciació professional i a les característiques personals dels estudiants, de manera que aquestes es converteixen en els principis rector d'aquelles. Són vigents les orientacions metodològiques, els procediments i les actituds, els valors i les normes assenyalats en els currículums de l'assignatura d'educació física de l'ESO.

ÀMBIT DE LLENGUA ESTRANGERA

1. INTRODUCCIÓ

L'increment de les relacions internacionals de la nostra societat per motius educatius, laborals, professionals, culturals o turístics, entre d'altres, fa que el coneixement de llengües estrangeres sigui una necessitat creixent dins el marc de la nostra societat actual a les Illes Balears. Així mateix, el desenvolupament important dels mitjans i de les tecnologies de la informació i la comunicació i les possibilitats que aquestes ens ofereixen fan evident la importància de les llengües tant per accedir a la informació com per gaudir plenament dels beneficis d'aquests mitjans.

Avui en dia, el coneixement d'una o més llengües estrangeres és imprescindible per a la inserció en el món laboral, per facilitar els intercanvis com a membres que som de la Unió Europea i per a la comunicació en general.

El Consell d'Europa insisteix en la necessitat de desenvolupar competències suficients per relacionar-se amb altres ciutadans dels països europeus. Com a conseqüència d'aquest fet, insisteix en què s'ha de donar un nou impuls a l'ensenyament d'idiomes, la qual cosa contribueix al desenvolupament de la idea de ciutadania europea.

En l'elaboració d'aquest currículum s'han tengut en compte els conceptes elementals de la competència comunicativa, les característiques de l'alumnat i el nivell que l'aprenent ha assolit en els primers dos cursos amb la finalitat que pugui integrar-se amb facilitat en la vida laboral, sense descuidar que d'altres continuaran fent cicles de formació, mitjà o superior. Aquest programa pretén aconseguir que l'alumnat desenvolupi les capacitats establertes per a l'etapa i obtingui així el títol de graduat en educació secundària obligatòria. La llengua estrangera és, dins aquest programa, un element més que ajudarà l'alumnat a integrar-se amb més facilitat en la vida laboral, sobretot en la nostra comunitat, on un ampli nombre d'àmbits professionals té relació directa o indirecta amb el domini d'idiomes moderns.

L'aprenentatge de la llengua estrangera s'ha de plantejar sempre d'una manera pràctica i, tenint en compte les característiques i necessitats de coneixement i els interessos d'aquests alumnes, fomentant el treball en equip. Per això, no oblidant que en la nostra comunitat autònoma té un paper molt important el sector turístic, que dia a dia la societat balear es torna més plurilingüe i que de forma solidària cerquem el progrés i la millora de l'entorn econòmic i social per aconseguir un desenvolupament més equilibrat de l'economia de les Illes Balears, l'alumnat haurà d'adquirir les competències lingüístiques adients en l'àmbit de treball, així com les estratègies i una identitat i maduresa professional motivadores de futurs aprenentatges.

Per aplicar la metodologia adequada, serà necessari conèixer el nivell de formació en què es troben inicialment i els seus diferents ritmes i estils d'aprenentatge, i promoure la cooperació entre els centres de tots els nivells i les empreses, sense deixar de costat els intercanvis internacionals com el programa d'acció comunitària 'Leonardo da Vinci'.

2. OBJECTIUS

1. Desenvolupar destreses comunicatives amb la finalitat de poder expressar-se en contextos personals, familiars o professionals.
2. Comprendre i escriure texts breus i senzills.
3. Transferir al coneixement de les llengües estrangeres les estratègies de comunicació adquirides en la llengua materna o en altres llengües.
4. Emprar les tecnologies de la informació i de la comunicació amb la finalitat de poder aprendre la llengua estrangera de forma individualitzada.

5. Reconèixer la importància de la llengua estrangera com a mitjà de comunicació en el món professional.
6. Comprendre com un valor objectiu la preparació pràctica, prèvia a l'inici de la vida laboral com a continuació dels estudis anteriors.
7. Potenciar com a valors positius l'esforç personal i l'autoestima en el propi procés d'aprenentatge.

3. CONTINGUTS

Primer curs

HABILITATS DE COMUNICACIÓ

Conceptes

1. Aspectes pragmàtics: principals funcions comunicatives.
2. Aspectes semanticoformals de la llengua.
3. Tipologia de situacions.
4. Tipologia de documents de treball.

Procediments

1. Comprensió oral de texts senzills.
2. Transmissió oral d'informació a d'altres persones.
3. Comprensió de les idees principals i secundàries en texts escrits.
4. Producció de texts escrits relacionats amb la vida quotidiana i l'àmbit professional.

Actituds, valors i normes

1. Flexibilitat en la interpretació i producció de missatges orals i escrits.
2. Participació a totes les activitats organitzades a classe, en grup o individualment.
3. Respecte i tolerància envers les opinions i les característiques personals dels altres.
4. Curiositat i respecte cap a altres hàbits de vida i aspectes socioculturals dels diferents països estrangers.
5. Valoració de la importància de la comunicació en llengua estrangera per entendre millor altres persones i cultures.
6. Interès per adquirir una perspectiva més àmplia de la cultura pròpia de les Illes Balears amb referència a la cultura estrangera.
7. Hàbit de reflexió lingüística.
8. Acceptació de la llengua estrangera com a instrument de la comunicació a l'aula.

REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

Conceptes

Aspectes pragmàtics de la llengua

1. Informació quotidiana.
Identificar-se.
Presentar-se i presentar altres persones.
Afirmar i negar.
Informar sobre un fet.
Descriure.

2. Oferiments.
Ofertir alguna cosa.
Ofertir ajut.

3. Peticions.
Demandar permís.
Demandar ajut.
Demandar i donar instruccions.
Demandar informació.
Demandar alguna cosa.
Donar instruccions.

4. Relacions interpersonals.
Saludar.
Acomiadar-se.
Agrair.
Demandar disculpes.
Atreure l'atenció.
Interessar-se per algú / per qualsevol cosa.
Acceptar una invitació.
Declinar una invitació.
Felicitar.

5. Expressions de sentiments i d'estats d'ànim.
Expressar alegria o satisfacció.
Expressar tristesa.
Expressar preferència.
Expressar dubte o desconeixement.

Aspectes lingüístics gramaticals

6. Pronoms personals, possessius, demostratius, interrogatius.
7. Adjectius. Graus de comparació.
8. Adverbis. Graus de comparació.
9. Present simple i continu (indicatiu).
10. Passat simple i continu (indicatiu).
11. Passat compost (indicatiu).
12. Verbs modals.
13. Estructures perifràstiques.
14. Fenòmens de concordança.

Aspectes lingüístics lèxics i semàntics

15. Ús del lèxic específic sobre els temes tractats.
16. Fórmules i expressions quotidianes.

Aspectes lingüístics fonètics i fonològics

17. Pronunciació de fonemes de dificultat especial.
18. Entonació i ritme.

Procediments

1. Identificació de texts autèntics.
2. Ús del vocabulari nou.
3. Ús del diccionari i d'altres eines de recerca multimèdia.
4. Intercanvi d'informació.
5. Producció d'un text per imitació.
6. Audició selectiva d'enregistraments audiovisuals.
7. Lectura de texts senzills.
8. Memorització de texts curts.
9. Recerca d'informació.
10. Transferència dels coneixements adquirits per millorar les produccions pròpies.

Actituds, valors i normes

1. Valorar l'error com a element per progressar.
2. Esforç personal.
3. Hàbit de revisió.
4. Interès per desenvolupar l'autonomia en l'aprenentatge.
5. Interès per continuar aprenent.
6. Participació en les tasques de grup.

ASPECTES SOCIALS I CULTURALS

Conceptes

1. Usos i costums de la vida quotidiana als diferents països estrangers.
2. Identificació de les normes i els comportaments propis de pobles i cultures estrangeres.
3. La presència de la llengua estrangera en les noves tecnologies de la comunicació i la seva importància per comunicar-se.
4. Trets socioculturals estrangers a Espanya i especialment a les Illes Balears.

Procediments

1. Ús de les fórmules lingüístiques associades a les normes de comportament (cortesia, acord, discrepància...).
2. Interès per comunicar-se en llengua estrangera.
3. Reconeixement de la llengua estrangera i la seva importància a les noves tecnologies.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de la llengua estrangera com a mitjà de comunicació.
2. La diversitat lingüística i cultural: principals elements socials i culturals (apreciació de les diferències culturals com a element enriquidor i obertura i curiositat per apropar-se a la cultura i la societat estrangeres).

Segon curs

HABILITATS DE COMUNICACIÓ

Conceptes

1. Aspectes pragmàtics: principals funcions comunicatives.
2. Aspectes semanticoformals de la llengua.
3. Tipologia de situacions.
4. Tipologia de documents de treball.

Procediments

1. Comprensió de la intenció del parlant quan emet missatges orals.
2. Comprensió de la intenció de l'autor en texts escrits.
3. Producció de texts orals i escrits coherents i senzills.

Actituds, valors i normes

1. Interès i respecte per l'opinió i l'estat d'ànim dels interlocutors.
2. Acceptació de les convencions socials i de les seves expressions.
3. Curiositat per intuir els significats desconeguts en texts senzills, orals i escrits.
4. Tendència a la superació de les dificultats per expressar missatges, orals i escrits, en llengua estrangera.
5. Valoració de la correcció formal en la producció de missatges orals i escrits.
6. Valoració de l'autonomia com a font d'enriquiment personal.
7. Acceptació de la llengua estrangera com a llengua de comunicació a l'aula.

REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

Conceptes

Aspectes pragmàtics de la llengua

1. Informació quotidiana.
Anunciar.
Recordar qualsevol cosa a algú.
Expressar una opinió.
Assentir/dissentir.
Expressar l'acord/el desacord.
Rectificar.
Formular hipòtesis.
Classificar.

2. Oferiments i intencions.
Convidar.
Oferir-se a fer alguna cosa.
Expressar la intenció de fer alguna cosa.
Expressar la voluntat de fer alguna cosa.

3. Peticions i sol·licituds.
Demandar opinió.
Demandar que algú faci alguna cosa.
Demandar confirmació.
Donar ordres.
Prohibir/denegar.
Permetre.
Proposar.
Aconsellar.
Alertar.

4. Relacions interpersonals.
Donar la benvinguda.
Lamentar.
Refusar.
Aprovar.

5. Expressions de sentiment i estats d'ànim.
Expressar esperança.
Expressar decepció.
Expressar estima/simpatia.
Expressar desinterès.

Aspectes lingüístics gramaticals

6. Pronoms indefinits, reflexius i relatius.
7. Preposicions.
8. Expressions de futur.
9. Modalitat dels verbs.
10. Expressió de la condició, la causa, la finalitat, la concessió i el resultat.
11. Relacions temporals (anterioritat, posterioritat, simultaneïtat).

Aspectes lingüístics de lèxic

12. Lèxic relacionat amb els temes tractats.
13. Frases fetes, fórmules i expressions quotidianes.

Aspectes lingüístics fonètics i fonològics

14. Entonació i ritme.

Procediments

1. Identificació d'estructures lingüístiques.
2. Observació i comparació de diferents modalitats discursives i de diferents varietats lingüístiques.
3. Ús de vocabulari nou.
4. Recerca i intercanvi d'informació.
5. Respostes a preguntes globals.
6. Formació de l'opinió amb arguments explicatius.
7. Narracions breus.
8. Lectura de texts de dificultat creixent.
9. Transferència dels coneixements adquirits per millorar les produccions pròpies.
10. Memorització de texts.
11. Ús del diccionari i d'altres eines multimèdia.

Actituds, valors i normes

1. Hàbits de reflexió lingüística.
2. Cooperació i responsabilitat.
3. Respecte per la pluralitat cultural i valoració de la pròpia identitat.
4. Interès i valoració de l'aprenentatge de la llengua estrangera.

ASPECTES SOCIALS I CULTURALS

Conceptes

1. Reconèixer elements socials i culturals en texts curts i senzills i de temàtica propera a l'alumne.
2. Mostrar estima per les visions culturals distintes a la pròpia i actituds de respecte cap als valors i comportaments d'altres pobles.
3. Influències entre la cultura estrangera i la cultura de les Illes Balears.

Procediments

1. Reconeixement dels elements socioculturals implícits en els documents utilitzats.
2. Ús progressiu de diferents registres de la llengua estrangera amb adequació a la situació de comunicació, per comprendre i fer-se comprendre en llengua estrangera.
3. Recerca d'elements estrangers a les Illes Balears.

Actituds, valors i normes

1. Apreciació de les diferències culturals com a element enriquidor.
2. Obertura i curiositat per apropar-se a la cultura i la societat estrangera.
3. Superació dels prejudicis i estereotips sobre les cultures i els pobles.
4. Valoració de la llengua estrangera com a mitjà de comunicació internacional.
5. Respectar estils formals i informals en funció de l'interlocutor.
6. Interès per identificar perspectives socioculturals en les notícies o els temes d'actualitat que transmeten els mitjans de comunicació.

4. CRITERIS D'AVUACIÓ**Primer curs**

HABILITATS DE COMUNICACIÓ

1. Extreure la idea principal i els detalls més rellevants dels missatges orals senzills.
2. Participar en breus converses, relatives a situacions conegudes.
3. Extreure la idea principal i els detalls més rellevants de texts escrits.
4. Redactar texts senzills i coherents.

REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

4. Utilitzar les diferents formes lingüístiques associades a la funció del llenguatge.
5. Emprar els termes lingüístics bàsics per fer referència als elements gramaticals, tant en els processos d'ús com en els de reflexió sobre aquests.

ASPECTES SOCIALS I CULTURALS

6. Apreciar l'ús de la llengua estrangera com a mitjà per entrar en contacte amb persones d'altres països valorant l'enriquiment que suposa comunicar-se de forma oberta al món.

Segon curs

HABILITATS DE COMUNICACIÓ

1. Identificar la informació global i específica en texts orals i escrits breus sobre temes propers a l'alumne.
2. Participar en converses breus, relatives a situacions conegudes, utilitzant un llenguatge senzill i incorporant expressions usals en les relacions socials.
3. Comprendre texts curts i senzills amb l'ajut visual i aprendre l'ús correcte del diccionari.
4. Redactar texts escrits senzills que siguin comprensibles per al lector.

REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA

5. Manifestar en la pràctica el coneixement dels aspectes formals de la llengua estrangera.
6. Establir relacions entre funcions del llenguatge i estructures lingüístiques.

ASPECTES SOCIALS I CULTURALS

7. Reconèixer els elements socials i culturals en texts curts i senzills i de temàtica propera a l'alumne.
8. Valorar positivament l'enriquiment que les altres cultures aporten a la pròpia, així com tolerància i respecte pels valors i comportaments d'altres pobles.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

L'alumnat dels programes d'iniciació professional presenta dificultats per assolir les competències bàsiques de l'educació obligatòria. Aquests programes ofereixen la possibilitat que els alumnes obtenguin el títol de graduat d'ESO. Haurem de cercar les mesures pertinents per facilitar l'assoliment dels objectius de la formació professional específica, al mateix temps que cerquem el seguiment individualitzat, la integració i la participació de l'alumne dins el grup, i finalment la seva inserció professional.

Les orientacions metodològiques esmentades en les corresponents assignatures d'idioma estranger d'ESO són vàlides en aquests programes; no obstant això, haurem de tenir cura encara més de l'organització del espai, la distribució del temps, els agrupaments i el treball d'equip, quasi fonamental en aquest programa, utilitzant els materials didàctics i curriculars adients i tenint en compte les característiques del grup i la competència professional de cada títol, sense oblidar els diferents tipus d'aprenentatge per arribar a construir els aprenentatges significatius.

Els mètodes pedagògics d'aquests programes d'iniciació professional s'adequaran, com s'ha adequat el currículum, a la diversitat de l'alumnat i dels ritmes d'aprenentatge. La seva aplicació es realitzarà amb la necessària flexibilitat. A més, es promouran les capacitats transversals que afecten diferents llocs de treball i les capacitats que són transferibles a noves situacions de treball. Entre aquestes capacitats destaquem la creativitat, l'autonomia, la iniciativa, la capacitat de resolució de problemes, el treball en equip i la responsabilitat en el treball.

A partir dels principis abans esmentats, el desenvolupament del currículum de l'assignatura de llengua estrangera haurà de tenir en compte els punts següents:

- Les activitats d'ensenyament/aprenentatge s'han de contextualitzar en situacions properes a l'alumnat, d'acord amb la seva edat i els seus interessos, i han de poder satisfer les necessitats de comunicació que se li puguin presentar en el futur dins l'àmbit personal i laboral.

- És necessari crear un ambient que motivi l'alumnat a participar en interaccions comunicatives amb creativitat i espontaneïtat. Els aspectes formals de la llengua –fonètics i estructurals– no són l'objecte últim de l'aprenentatge de la llengua estrangera, sinó que són tan sols els mitjans per aconseguir una comunicació més rica i fluida.

- L'alumnat no és tan sols el receptor de l'activitat de l'aula, sinó que ha de poder participar en la construcció del seu currículum propi mitjançant la negociació dels objectius, dels continguts, de les activitats i de l'avaluació, de manera que pugui prendre consciència del seu propi procés d'aprenentatge i actuar sobre aquest, per desenvolupar així la seva autonomia personal.

- La llengua estrangera ha de ser la llengua vehicular a l'aula, ja que aquesta és un autèntic marc de comunicació dins l'entorn escolar. La llengua estrangera ha de servir per satisfer les necessitats de comunicació que sorgeixen en les situacions reals de l'aula. En aquest sentit, el professorat ha d'anar perdent progressivament el seu protagonisme, per afavorir la interacció en la llengua estrangera entre l'alumnat.

- En la vida real, en les interaccions comunicatives, intervien diferents destreses lingüístiques, de manera que el tractament que aquestes hauran de tenir a

l'aula serà necessàriament integrador.

- Tot i que l'aprenentatge de la llengua estrangera pugui afavorir prioritàriament les destreses receptives, serà necessari crear i consolidar les destreses expressives, per cercar fluïdesa en la comunicació.

- A més de possibilitar la comunicació en la llengua estrangera, aquesta assignatura ha de ser el punt de partida per a un aprofundiment posterior i especialitzat en la mateixa llengua si el camp professional triat per l'alumne així ho requereix.

- Els continguts estaran integrats de tal manera que permetin englobar els aspectes tecnològics, els aspectes pràctics i els aspectes instrumentals per arribar-ne a la comprensió conjunta des de la visió de les interrelacions que s'hi estableixin.

L'adquisició de competències professionals bàsiques, que permetran que l'alumnat s'incorpori al món del treball, és l'element fonamental dels dos cursos dels programes d'iniciació professional.

ÀMBIT SOCIAL I LINGÜÍSTIC

1. INTRODUCCIÓ

La Llei de qualitat de l'educació pretén aconseguir la integració del major nombre d'alumnes al sistema educatiu i evitar l'abandó dels estudis sense haver obtingut el títol de graduat en educació secundària obligatòria. Per això s'hi han introduït unes modificacions amb la finalitat d'oferir fórmules educatives que s'adeqüin a les expectatives i als interessos de l'alumnat. S'ha establert, per exemple, la possibilitat d'optar a diferents itineraris a partir del tercer curs, sense que en cap cas l'opció triada tenguí caràcter irreversible. Per poder atendre les diverses aptituds i el desenvolupament de les capacitats de tot l'alumnat, també s'han introduït en l'educació secundària obligatòria els programes d'iniciació professional, els quals van destinats a alumnes de setze anys (o de quinze en casos concrets) que, a judici de l'equip docent, presentin unes característiques determinades que els permetin d'obtenir el títol per aquesta via.

Aquesta alternativa requereix una adaptació del currículum realitzant una selecció dels continguts bàsics de l'àmbit social i lingüístic per tal que el professorat defineixi el grau d'aprofundiment en què s'han d'assolir.

Pel que fa a les assignatures de llengua catalana i literatura i de llengua castellana i literatura, l'objectiu primer per a aquesta etapa és aconseguir que cada alumne aprengui el màxim de coneixements envers l'ús de totes dues llengües segons les seves capacitats. Per aquest motiu, s'ha de potenciar el valor comunicatiu del llenguatge i s'han de treballar sobretot la comprensió de textos i l'expressió oral i escrita.

Quant a l'assignatura de geografia i història, l'alumnat ha d'aprendre a utilitzar i interpretar imatges i representacions cartogràfiques, des d'allò més universal fins allò més particular, i ha de saber identificar i localitzar els temps i els processos històrics més rellevants. A més d'això, l'alumnat ha de ser capaç de valorar i conservar el patrimoni cultural i mediambiental propi.

2. OBJECTIUS

1. Desenvolupar la comprensió lectora com a forma d'adquisició de nous coneixements, d'autoaprenentatge i d'enriquiment personal.
2. Utilitzar la llengua per expressar-se oralment i per escrit de la manera més adient a les situacions quotidianes de comunicació.
3. Ser capaços de reconèixer i fer servir els tipus textuals bàsics.
4. Conèixer i usar les normes lingüístiques bàsiques.
5. Reconèixer les característiques dels gèneres literaris.
6. Situar la llengua catalana en el món i comprendre la realitat sociolingüística de les Illes Balears i de l'Estat espanyol.
7. Manejar els processadors de textos i els mitjans informàtics complementaris.
8. Comprendre la importància del llenguatge en la preparació pràctica per a la vida laboral.
9. Potenciar com a valors positius l'esforç personal i l'autoestima en el procés propi d'aprenentatge.
10. Utilitzar i interpretar imatges i representacions cartogràfiques, amb esment especial al territori espanyol.
11. Identificar i localitzar en el temps els processos i esdeveniments més rellevants de la història d'Espanya.
12. Comprendre la realitat històrica i geogràfica de les Illes Balears.

3. CONTINGUTS

Primer curs

LLENGUA CATALANA I LITERATURA

Conceptes

Comunicació oral i escrita

1. Missatges orals: producció i comprensió.
2. Textos escrits de la vida quotidiana.
3. Textos periodístics

4. Textos literaris breus.
5. Cerca informàtica de dades.
6. Tractament informàtic de textos.

Estudi de la llengua

Normes ortogràfiques.
Coherència i cohesió textual.
Adquisició del vocabulari adequat a cada tipus de text.

Literatura

1. Els gèneres literaris.
2. Autors més importants de la literatura catalana i universal des de l'edat mitjana fins al segle XVIII.

Procediments

1. Reconeixement dels elements de la comunicació en un text, oral i escrit, en una situació comunicativa concreta.
2. Comprensió i producció de textos orals.
3. Comprensió i producció de textos escrits.
4. Correcció de textos orals i escrits.
5. Ús i interpretació de les fonts d'informació de la vida quotidiana.
6. Recerca, selecció i utilització d'informació de documents relacionats amb els processos d'aprenentatge.
7. Lectura i anàlisi de textos literaris de diferent forma de transmissió.
8. Reconeixement de les característiques bàsiques del registre literari.
9. Identificació i anàlisi de les característiques formals, temàtiques i expressives de textos literaris.

Actituds, valors i normes

1. Valoració de les llengües com a instruments per satisfer una gamma àmplia de necessitats de comunicació.
2. Respecte per les convencions que regulen l'expressió oral i escrita.
3. Valoració de la planificació textual i de la revisió d'acord amb els criteris d'adequació, cohesió, coherència i correcció.
4. Reconeixement de la importància de l'ús de les diverses fonts d'informació.
5. Valoració positiva de les obres de la tradició literària com a mostres del patrimoni cultural.

LLENGUA CASTELLANA I LITERATURA

Conceptes

LA COMUNICACIÓ ORAL I ESCRITA

1. Els missatges orals: producció i comprensió.
2. Els textos escrits de la vida quotidiana: producció i comprensió.
3. Comprensió de textos literaris breus.
4. Comprensió de textos periodístics.
5. Recerca d'informació en nous suports (cd-rom, Internet...).
6. Tractament informàtic de textos.

ESTUDI DE LA LLENGUA

1. Normes ortogràfiques (I).
2. La concordança i la seva utilització en els textos.
3. Vocabulari (I). Utilització del vocabulari adequat segons el tipus de text.

LITERATURA

1. Els gèneres literaris i les seves característiques bàsiques.
2. La literatura medieval. Lectura i comprensió de textos significatius.
3. La literatura del segle d'or. Lectura i comprensió de textos representatius.

Procediments

LA COMUNICACIÓ ORAL I ESCRITA

1. Reconeixement dels principals elements modalitzadors d'un text, oral i escrit.
2. Identificació del tema d'un text, oral o escrit, i localització de les idees principals i secundàries.
3. Lectura expressiva en veu alta.
4. Dramatització.
5. Memorització.
6. Maneig de les tècniques de tractament informàtic de textos per a l'elaboració de missatges.

ESTUDI DE LA LLENGUA

1. Identificació i aplicació de les normes ortogràfiques i morfosintàctiques en la producció de textos.
2. Ús de diferents tipus de diccionaris.
3. Aplicació de mecanismes per usar un lèxic precís.
4. Utilització de les convencions de la presentació oral i escrita.

LITERATURA

1. Reflexió oral i escrita sobre l'obra literària com a producte estètic, cultural i lingüístic.
2. Lectura i comprensió de textos literaris de diferent forma de transmissió.
3. Lectura comprensiva i expressiva de textos literaris en prosa i en vers.
4. Lectura i interpretació de fragments d'obres literàries de la literatura castellana i universal.
5. Comprovació i identificació, mitjançant la lectura, de les característiques de cadascun dels gèneres literaris.
6. Representació de fragments teatrals amb l'adequada expressivitat.
7. Contextualització de textos literaris.

Actituds, valors i normes

LA COMUNICACIÓ ORAL I ESCRITA

1. Valoració de les llengües com a instruments per satisfer una gamma àmplia de necessitats de comunicació.
2. Acceptació de la llengua, oral i escrita, com una forma de coneixement, plaer, informació...
3. Seguiment de les convencions que regulen l'expressió, oral i escrita.
4. Respecte per les opinions alienes expressades per mitjà de la llengua, oral i escrita.
5. Apreciació de la llengua com a element fonamental per a la identificació d'una cultura.
6. Interès per les tecnologies de la informació i la comunicació.

ESTUDI DE LA LLENGUA

1. Aplicació de la precisió semàntica en l'ús de la llengua.
2. Interès i esforç en l'elaboració de les produccions pròpies d'acord amb els mecanismes interns de la llengua.
3. Curiositat i interès per conèixer el funcionament de la llengua com un sistema per aconseguir una expressió ajustada a la norma.
4. Esforç per utilitzar un lèxic que afavoreixi un canvi d'actitud enfront de determinats comportaments socials: sexisme, racisme...

LITERATURA

1. Interès per la lectura com a font d'enriquiment cultural, de plaer personal i d'obtenció de competència comunicativa.
2. Adquisició progressiva de l'hàbit de la lectura.
3. Valoració de les obres literàries com a mostres de patrimoni cultural.
4. Solidaritat amb l'entorn social mitjançant la reflexió i el comentari de fragments literaris.
5. Apreciació del fet literari com a estímul per a la llibertat d'expressió.

GEOGRAFIA I HISTÒRIA

ELS ESPAIS GEOGRÀFICS

Conceptes

1. Espais geogràfics i activitats econòmiques: sectors de producció.
2. L'espai geogràfic espanyol.
3. Les regions naturals d'Espanya.
4. La població espanyola.
5. Els grans conjunts socioeconòmics d'Europa i del món.
6. El medi físic, social i econòmic a les Illes Balears. El fet insular en el context de la Unió Europea. Degradació, conservació i reversibilitat.

Procediments

1. Interpretació i anàlisi d'informacions diverses de contingut geogràfic.
2. Lectura, interpretació i confecció de plànols i mapes de distintes característiques i escales.
3. Identificació i causalitat de diferents tipus de projeccions i de símbols cartogràfics.
4. Lectura, identificació, anàlisi i interpretació dels diferents paisatges geogràfics i dels elements que els configuren.
5. Explicació de les interaccions entre el medi i l'acció humana que es donen en les manifestacions i els processos geogràfics, com ara: la configuració d'un paisatge determinat, la localització i la distribució dels fets geogràfics, la degradació o la contaminació ambiental, etc.
6. Realització de treballs de síntesi o petites investigacions de caràcter prefer-

entment descriptiu sobre algun fet local, comarcal o insular d'interès geogràfic.

Actituds, valors i normes

1. Valoració i rigor crític envers l'ús i la interpretació de les diverses fonts d'informació geogràfica.
2. Curiositat per descobrir i conèixer territoris i paisatges de diferent tipologia i característiques.
3. Interès per conèixer els elements del medi físic de les Illes Balears, la seva diversitat, i presa de consciència de la fragilitat del medi del territori illenc.
4. Valoració del medi natural com a recurs limitat i fràgil.
5. Valoració de la diversitat del paisatge natural com una riquesa que s'ha de respectar.
6. Conscienciació dels grans problemes derivats de l'impacte de les activitats humanes en diferents territoris, àmbits i escales.
7. Defensa del patrimoni natural davant qualsevol agressió derivada de l'impacte de les activitats humanes.
8. Disposició per trobar solucions adequades o alternatives a la problemàtica derivada de les interaccions que es produeixen entre les activitats humanes i el medi.

Segon curs

LLENGUA CATALANA I LITERATURA

Conceptes

Comunicació oral i escrita

1. Comprensió dels textos més usuals en els mitjans de comunicació.
2. Comprensió de textos literaris senzills.
3. Producció oral i escrita de textos relacionats amb l'àmbit personal i professional.
4. Tractament informàtic dels textos.

Estudi de la llengua

1. Normes ortogràfiques.
2. Composició de textos.
3. Estructura bàsica d'un text.
4. Adquisició del vocabulari específic de l'àmbit professional de l'alumne.

Literatura

Autors més importants de la literatura catalana i universal dels segles XIX i XX.

Procediments

1. Comprensió i producció oral i escrita de textos periodístics, literaris breus i del món professional.
2. Identificació i aplicació de normes ortogràfiques i morfosintàctiques a la producció de textos.
3. Reconeixement i classificació de les unitats lingüístiques als textos.
4. Aplicació de mecanismes per usar lèxic precís.
5. Anàlisi dels elements verbals i no verbals en la interpretació de missatges dels distints mitjans de comunicació social.
6. Ús i interpretació de les fonts d'informació de la vida quotidiana.
7. Reflexió oral i escrita sobre les característiques de l'obra literària com a acte comunicatiu i com a producte estètic i lingüístic.
8. Lectura i anàlisi de textos literaris de diferent forma de transmissió.
9. Contextualització dels textos literaris treballats.

Actituds, valors i normes

1. Respecte per les convencions que regulen l'expressió, oral i escrita.
2. Interès, esforç i autoexigència en l'elaboració rigorosa i sistemàtica de les produccions pròpies, reconeixent l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
3. Valoració de la planificació textual i de la revisió d'acord amb els criteris d'adequació, cohesió, coherència i correcció.
4. Valoració dels mitjans de comunicació com a fonts d'informació, formació i diversió.
5. Presa de consciència de la importància personal, social, cultural i acadèmica de l'ús adequat dels hàbits de treball.
6. Interès per l'ús dels recursos informàtics i de les telecomunicacions com a facilitadors de la tasca de recerca i manipulació de la informació.
7. Sensibilització envers els aspectes lúdics i creatius del llenguatge.
8. Valoració de les produccions literàries en llengua catalana tendint a desenvolupar criteris propis de selecció.

LLENGUA CASTELLANA I LITERATURA

Conceptes

LA COMUNICACIÓ ORAL I ESCRITA

1. Comprensió dels textos més usuals en els mitjans de comunicació.
2. Comprensió de textos literaris senzills.
3. Producció oral i escrita de textos relacionats amb l'àmbit personal i professional.
4. Tractament informàtic de textos.

ESTUDI DE LA LLENGUA

1. Normes ortogràfiques (II).
2. Composició de textos: nexes més usuals.
3. Estructura bàsica d'un text.
4. Vocabulari (II). Adquisició del vocabulari específic de l'àmbit professional de l'alumne.

LITERATURA

1. Principals autors de la literatura espanyola i universal dels segles XVIII, XIX i XX.

Procediments

LA COMUNICACIÓ ORAL I ESCRITA

1. Reconeixement dels principals elements modalitzadors d'un text, oral i escrit.
2. Identificació del tema d'un text, oral o escrit, i localització de les idees principals i secundàries.
3. Interpretació de la intencionalitat dels textos.
4. Preparació i producció de textos planificats prèvia recerca d'informació en nous suports informàtics.
5. Utilització de textos amb finalitats diverses.
6. Lectura expressiva en veu alta.
7. Conversió de textos orals en escrits.
8. Interpretació dels missatges audiovisuals.
9. Producció de textos en combinació de codis verbals i no verbals.
10. Dramatització.
11. Memorització.
12. Resum de textos: literaris, periodístics, de la vida quotidiana...
13. Maneig de les tècniques de tractament informàtic de textos per a l'elaboració de missatges.

ESTUDI DE LA LLENGUA

1. Identificació i aplicació de les normes ortogràfiques i morfosintàctiques a la producció de textos.
2. Reconeixement i utilització dels procediments de cohesió textual.
3. Correcció de textos, orals i escrits.
4. Ús de diferents tipus de diccionaris.
5. Aplicació de mecanismes per usar un lèxic precís.
6. Utilització de les convencions de la presentació oral i escrita.
7. Elaboració de textos diferenciant els nexes més usuals.
8. Organització del contingut de textos amb l'aplicació dels nexes de cohesió adequats.
9. Reconeixement de les peculiaritats formals dels textos.
10. Comparació de les estructures de diferents tipus de textos.
11. Recerca del lèxic específic dels diferents àmbits professionals.
12. Diferenciació del vocabulari específic dels diferents àmbits.

LITERATURA

1. Reflexió oral i escrita sobre l'obra literària com a producte estètic, cultural i lingüístic.
2. Lectura i comprensió de textos literaris de diferent forma de transmissió.
3. Lectura comprensiva i expressiva de textos literaris en prosa i en vers.
4. Lectura i interpretació de fragments d'obres literàries de la literatura castellana i universal.
5. Elaboració d'opinions pròpies a partir de la lectura i comprensió de textos literaris.
6. Producció de textos amb intenció literària.
7. Comprovació i identificació, mitjançant la lectura, de les característiques de cada un dels gèneres literaris.
8. Representació de fragments teatrals amb l'adequada expressivitat.
9. Valoració de la literatura com a reflex i memòria de fet històrics (socials, culturals...).
10. Contextualització de textos literaris.

Actituds, valors i normes

LA COMUNICACIÓ ORAL I ESCRITA

1. Valoració de les llengües com a instruments per satisfer una gamma àmplia de necessitats de comunicació.
2. Acceptació de la llengua oral i escrita com una forma de coneixement, plaer, informació...
3. Seguiment de les convencions que regulen l'expressió oral i escrita.
4. Interès, esforç i autoexigència en l'elaboració de les produccions pròpies.
5. Respecte per les opinions alienes expressades per mitjà de la llengua oral i escrita.
6. Reconeixement de l'esforç d'altri per millorar la comprensió oral i escrita.
7. Apreciació de la llengua com a element fonamental per a la identificació d'una cultura.
8. Aplicació de la llengua com a instrument prioritari per a la resolució de conflictes.
9. Valoració de la llengua com a sistema de comunicació que permet l'accés al coneixement, a l'organització i al desenvolupament del pensament.
10. Interès per les tecnologies de la informació i la comunicació.
11. Reconeixement de la importància dels mitjans de comunicació en la configuració de creences i valors.

ESTUDI DE LA LLENGUA

1. Acceptació de la planificació textual d'acord amb els criteris de cohesió i correcció.
2. Aplicació de la precisió semàntica en l'ús de la llengua.
3. Respecte per les convencions lingüístiques i per les normes de correcció, coherència i cohesió.
4. Interès i esforç en l'elaboració de les produccions pròpies d'acord amb els mecanismes interns de la llengua.
5. Sensibilitat crítica davant la incoherència textual pròpia i aliena.
6. Curiositat i interès per conèixer el funcionament de la llengua com un sistema per aconseguir una expressió ajustada a la norma.
7. Esforç per utilitzar un lèxic que afavoreixi un canvi d'actitud enfront de determinats comportaments socials: sexisme, racisme...
8. Rigor en la utilització del lèxic específic dels diferents àmbits professionals.

LITERATURA

1. Interès per la lectura com a font d'enriquiment cultural, de plaer personal i d'obtenció de competència comunicativa.
2. Adquisició progressiva de l'hàbit de la lectura.
3. Valoració de les obres literàries com a mostres de patrimoni cultural.
4. Sensibilització envers els aspectes lúdics i creatius del llenguatge.
5. Valoració de les produccions literàries per poder desenvolupar criteris propis de selecció.
6. Solidaritat amb l'entorn social mitjançant la reflexió i el comentari de fragments literaris.
7. Acceptació i respecte per totes les cultures i societats inspiradores de produccions literàries.
8. Apreciació del fet literari com a estímul per a la llibertat d'expressió.

GEOGRAFIA I HISTÒRIA

Conceptes

EDAT MODERNA

1. El naixement dels estats moderns a Europa. La monarquia dels Reis Catòlics. L'expansió espanyola: les Illes Canàries i el descobriment d'Amèrica.
2. Art i cultura de l'època. Renaixement i barroc.
3. Les Illes Balears a l'època moderna. Conflictes interns i tensió social: les Germanies. Economia i societat.

EDAT CONTEMPORÀNIA

1. La Revolució Francesa. Restauració i revolucions liberals: la independència dels EUA i de l'Amèrica espanyola.
2. La Revolució Industrial. Les transformacions econòmiques i socials: l'apogeu de la burgesia. La industrialització espanyola. El moviment obrer.
3. Espanya en el segle XIX. La crisi de l'antic règim: guerra i revolució. La construcció de l'estat liberal. La Restauració.
4. L'època de l'imperialisme i l'expansió colonial.

SEGLE XX

1. Les grans transformacions del segle XX. La Primera Guerra Mundial. La Pau de París. La Revolució Russa. La gran depressió i l'ascens dels totalitarismes. La Segona Guerra Mundial.
2. La construcció de la Unió Europea i la integració d'Espanya.
3. La transició espanyola i la Constitució de 1978: l'estat de les autonomies. El desenvolupament legislatiu de l'autonomia de les Illes Balears.
4. Els drets humans i els valors democràtics.

Procediments

1. Obtenció, selecció i registre d'informació explícita o implícita a partir de mapes, obres d'art, etc.
2. Elaboració de notes, resums, esquemes, etc., a partir d'informació, escrita i oral.
3. Realització de treballs de síntesi a partir de diferents tipus de fonts primàries i secundàries.
4. Anàlisi i interpretació de documents audiovisuals, identificant els elements expressius utilitzats i avaluant l'objectivitat del missatge.
5. Anàlisi i interpretació d'obres d'art des de diferents perspectives (sociològiques, iconogràfiques, etc.), i en èpoques diferents.
6. Identificació i distinció entre les circumstàncies causals i els motius personals que intervenen en una situació o un fet històric.
7. Anàlisi i contextualització dels elements bàsics de l'expressió plàstica i visual en diferents èpoques i artistes.
8. Interpretació dels processos de canvi històric mitjançant la utilització dels diferents codis de representació del temps històric (eixos cronològics, diagrames temporals, mapes, etc.)

Actituds, valors i normes

1. Interès per conèixer els trets principals que identifiquen l'esdevenir històric de les Illes Balears. Respecte i valoració de la diversitat i riquesa del nostre patrimoni històric, artístic i cultural i disposició favorable per actuar en defensa de la seva conservació.
2. Predisposició a cercar una part de l'explicació de situacions i esdeveniments actuals en els antecedents històrics.
3. Valoració de la lluita històrica de l'ésser humà en la consecució i defensa dels seus drets socials i individuals: la defensa de la igualtat, la llibertat, la justícia, la pau, etc.
4. Interès per estar ben informats i actitud crítica davant la informació i els missatges procedents de les xarxes i els mitjans de comunicació.
5. Respecte i valoració crítica d'actituds, creences i formes de vida de persones o grups que pertanyen a societats o cultures diferents a la pròpia.
6. Respecte i valoració positiva d'altres cultures i molt especialment de la diversitat cultural d'Espanya.
7. Respecte i valoració positiva de la diversitat d'opinions polítiques, ideològiques, religioses, etc., que sorgeixen en relació amb les qüestions del món actual.
8. Participació responsable i acceptació de les normes de convivència democràtica.
9. Valoració i conservació de les restes i dels vestigis arqueològics, monumentals i paisatgístics com a manifestació de la memòria col·lectiva.
10. Valoració crítica de les transformacions que ha experimentat la societat de les Illes Balears com a conseqüència dels canvis econòmics, demogràfics i culturals més recents.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Primer curs

LLENGUA CATALANA I LITERATURA

1. Produir correctament textos orals senzills.
2. Escriure correctament textos breus.
3. Captar les idees essencials de textos escrits i orals.
4. Identificar el gènere dels textos literaris.
5. Utilitzar les tecnologies informàtiques i audiovisuals.

LLENGUA CASTELLANA I LITERATURA

1. Produir textos, prèvia recerca de la informació, complint les normes ortogràfiques.
2. Copsar les idees principals de textos orals i escrits i reproduir el seu contingut oralment i per escrit.
3. Crear textos adequats a les situacions quotidianes de comunicació.
4. Elaborar textos orals i escrits respectant els mecanismes de la llengua en els nivells fonològic, ortogràfic, morfosintàctic i lexicosemàntic.
5. Exposar oralment un tema de forma ordenada i adequada a la situació comunicativa.
6. Utilitzar les tecnologies de la informació i comunicació per elaborar treballs senzills.
7. Saber utilitzar els correctors ortogràfics en processadors de textos per aplicar els criteris de correcció ortogràfica.
8. Integrar informacions procedents de diferents textos sobre un mateix tema, amb la finalitat d'elaborar un text de síntesi en el qual es reflecteixin els aspectes més importants.
9. Identificar el gènere al qual pertanyen els textos literaris.
10. Interpretar i comparar textos de diferents èpoques literàries.
11. Establir relacions entre textos de diferents autors i moviments literaris i

interpretar-los a partir de les relacions contextuals.

GEOGRAFIA I HISTÒRIA

1. Utilitzar informació de fonts bàsiques variades sobre temes geogràfics. Consultar fonts i bases de dades aprofitant les possibilitats de les tecnologies de la informació.
2. Conèixer les característiques físiques de les regions naturals espanyoles i l'organització politicoadministrativa de l'Estat espanyol.
3. Utilitzar els diferents tipus d'imatges i altres representacions de l'espai espanyol. Localitzar en mapes llocs i espais concrets. Elaborar croquis i gràfics.
4. Identificar i localitzar els trets físics més destacats: relleu, clima, aigües i elements biogeogràfics que configuren els grans medis naturals del planeta, amb especial referència als d'Espanya i als de les Illes Balears.
5. Localitzar les grans àrees econòmiques i culturals del món i conèixer les característiques bàsiques de la Unió Europea.
6. Distingir els diferents tipus de medis, segons les seves possibilitats de transformació per l'acció humana.
7. Explicar la posició de les Illes Balears i d'Espanya en el context mediterrani, europeu i mundial, tenint en compte que el món està cada vegada més interrelacionat, i que hi coexisteixen la uniformització econòmica i el desigual control i repartiment del recursos.
8. Conèixer i valorar les característiques del territori de les Illes Balears per relacionar-lo amb el medi natural illenc i ser conscient de l'impacte mediambiental que planteja l'ocupació d'aquest, l'explotació dels recursos i l'ordenació de les activitats econòmiques.

Segon curs

LLENGUA CATALANA I LITERATURA

1. Comprendre textos procedents dels mitjans de comunicació.
2. Expressar amb correcció textos orals de l'àmbit personal i professional.
3. Captar les idees essencials de diferents tipus de textos orals i escrits.
4. Estructurar textos amb un lèxic adequat a la temàtica i la tipologia.
5. Resumir textos.
6. Conèixer els corrents i els autors més importants de la literatura contemporània.
7. Manejar els processadors de textos i utilitzar les tecnologies i els mitjans de comunicació.

LLENGUA CASTELLANA I LITERATURA

1. Produir textos, prèvia recerca de la informació, complint les normes ortogràfiques.
2. Copsar les idees principals de textos orals i escrits i reproduir el seu contingut oralment i per escrit.
3. Crear textos adequats a les situacions quotidianes de comunicació.
4. Elaborar textos orals i escrits respectant els mecanismes de la llengua en els nivells fonològic, ortogràfic, morfosintàctic, lexicosemàntic i textual.
5. Reconèixer els nexes de cohesió textual a diferents textos.
6. Distingir els principals recursos verbals i no verbals utilitzats pels mitjans de comunicació per a l'elaboració i difusió d'informacions i opinions i actuar críticament davant aquests missatges.
7. Produir textos relacionats amb l'àmbit professional utilitzant el vocabulari específic.
8. Exposar oralment un tema de forma ordenada i adequada a la situació comunicativa.
9. Utilitzar les tecnologies de la informació i comunicació per elaborar treballs senzills.
10. Saber utilitzar els correctors ortogràfics en processadors de textos per aplicar els criteris de correcció ortogràfica.
11. Integrar informacions procedents de distints textos sobre un mateix tema, amb la finalitat d'elaborar un text de síntesi en el qual es reflecteixen els aspectes més importants.
12. Reconèixer i produir textos de diferents tipus, adequant-los a la situació comunicativa, utilitzant una estructura organitzativa adequada i respectant els criteris de correcció.
13. Exposar un tema específic de l'àmbit professional de manera ordenada i fluida d'acord amb un guió previ, emprant el registre, el vocabulari específic i els marcadors adequats.
14. Identificar el gènere al qual pertanyen els textos literaris.
15. Interpretar i comparar textos de diferents autors i èpoques de la literatura espanyola i universal.
16. Establir relacions entre textos de diferents èpoques, autors i moviments literaris de la literatura espanyola i universal i interpretar-los a partir de les relacions contextuals.

GEOGRAFIA I HISTÒRIA

1. Conèixer els esdeveniments històrics més importants de l'Edat moderna.
2. Analitzar els canvis de mentalitats que caracteritzen la modernitat i, en con-

cret, descriure els trets bàsics del Renaixement i la Reforma.

3. Distingir els principals moments a la formació i evolució de l'estat modern, i destacar els fets més importants de la monarquia hispànica.
4. Valorar la importància de l'ampliació del món conegut, subratllant el protagonisme dels pobles ibèrics.
5. Enumerar les transformacions del segle XVIII, incidint en les pròpies del reformisme borbònic a Espanya i Amèrica. Posar esment en les transformacions institucionals, legislatives, fiscals i lingüístiques que suposà a les Illes Balears el reformisme borbònic.
6. Distingir els canvis polítics que condueixen a la crisi de l'antic règim i a les revolucions liberals, com també la repercussió d'aquests a Espanya, posant esment en els diferents ritmes que això va tenir.
7. Conèixer la Revolució Industrial i les seves conseqüències.
8. Comprendre les transformacions socioeconòmiques que acompanyen la Revolució Industrial, com també els esdeveniments més rellevants que expliquen el protagonisme d'Europa durant l'època de l'imperialisme, les seves conseqüències i el seu declivi.
9. Comprendre, pel que fa a les Illes Balears, el procés modernitzador que afectà l'agricultura, la indústria i els transports. Així mateix, analitzar les transformacions de tot tipus que això comportà.
10. Situar cronològicament i geogràficament els grans conflictes que s'han desenvolupat en el segle XX.
11. Assenyalar les connexions entre els conflictes de la primera meitat del segle XX, relacionant-los amb la història del nostre país.
12. Caracteritzar els profunds canvis i els esdeveniments més rellevants posteriors a la Segona Guerra Mundial, i de manera específica els que afecten Espanya.
13. Entendre l'estructura i els principis dels sistemes democràtics, com a forma d'organització política a Espanya i en el món occidental.
14. Subratllar la transcendència de la construcció europea i la participació d'Espanya en aquest procés.
15. Reconèixer en la Constitució espanyola i en l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears les institucions polítiques bàsiques actuals, especialment els organismes de representació democràtica, valorant la significació històrica que representa la recuperació de les institucions d'autogovern.
16. Reconèixer i valorar els principals símbols i trets culturals de les Illes Balears, identificant les referències patrimonials més importants de la seva història.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

Les orientacions metodològiques per a les assignatures de llengua catalana i literatura, llengua castellana i literatura, i geografia i història són les mateixes que les que s'han descrit al currículum de l'ESO. Ara bé, el professorat de l'àmbit social i lingüístic té la tasca específica d'aconseguir que l'expressió oral i escrita millori de forma considerable, igualment que la comprensió de textos diversos, perquè l'ús correcte de la llengua és imprescindible per desenvolupar les capacitats bàsiques que permeten continuar el procés d'aprenentatge.

Les mesures per facilitar l'aprenentatge d'aquest alumnat hauran de partir, amb més motiu, del seu entorn personal i social, i la didàctica s'haurà de plantejar de forma essencialment pràctica.

La selecció de textos s'hauria de fer també tenint en compte els àmbits professionals elegits per l'alumnat amb la finalitat que el llenguatge s'adeqüi a les seves necessitats. No s'ha d'oblidar, però, la introducció de textos literaris i l'estudi de la seva relació amb els moviments històrics, socials i culturals de cada època determinada.

Per a les qüestions relacionades amb els continguts de geografia i història, seria bo combinar l'exposició del professor amb la utilització de recursos didàctics diversos (mapes, gràfiques, fotografies, diapositives...) i també organitzar sortides preparades prèviament.

Per assolir els objectius proposats, convé aplicar una didàctica essencialment pràctica i unes tècniques d'aprenentatge individualitzades. Els mètodes i els recursos escollits han de servir per fer arribar els continguts fixats de la manera més satisfactòria possible a cada alumne segons les seves necessitats i el seu nivell de coneixements. Tanmateix es recomana anar variant els models d'activitats i adequar-les segons la resposta i la direcció que prengui cada alumne.

A fi de facilitar la tasca educativa i la integració de l'alumne al grup, s'ha d'aconseguir crear un bon ambient de feina i establir un esperit d'entesa entre el professor i l'alumne, i a la vegada entre aquest i el grup classe. És bo fer ús de situacions reals i imaginàries pròximes als alumnes per tal d'afavorir l'adquisició dels continguts curriculars i motivar la participació de tots els membres del grup. Per fomentar aquesta concepció es poden repartir responsabilitats a tots els alumnes per igual i organitzar treballs en equip de manera sovintejada.

També s'ha de reforçar l'interès per la resta d'assignatures del programa, associant-ne continguts i vinculant-hi elements diversos.

ÀMBIT DE SOCIETAT, CULTURA I RELIGIÓ

1. INTRODUCCIÓ

El programa d'iniciació professional està integrat pels continguts curriculars essencials de la formació bàsica que han de contribuir, d'acord amb les carac-

terístiques de l'alumnat, al desenvolupament de les capacitats establertes per l'educació secundària obligatòria.

En aquest sentit, l'àmbit de societat, cultura i religió, en la seva opció no confessional, consisteix en una introducció a l'estudi del fet religiós en un marc social i cultural i des d'una perspectiva històrica i també actual. Contribueix a la formació humanística i aporta a l'alumnat uns coneixements que li permeten apreciar la riquesa de les imatges, dels símbols i dels rituals de cada religió.

Igualment, l'àmbit de societat, cultura i religió ha de fomentar el desenvolupament d'actituds de respecte per les ideologies i la llibertat de consciència i religiosa, així com de tolerància vers els diversos cultes religiosos i els costums i les formes de vida que hi estan lligats. Igualment, ha d'incrementar la comprensió de les tradicions i els comportaments relacionats amb el fet religiós de totes les civilitzacions, i també ha de contribuir al desenvolupament de la solidaritat entre els diferents pobles.

2. OBJECTIUS

L'àmbit de societat, cultura i religió tindrà com a objectiu desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

1. Enquadrar el naixement i desenvolupament de les religions dins de la seva pròpia situació històrica.
2. Conèixer els fets més significatius de les tres religions que han influït en la història i la cultura d'Espanya i de les Balears i les seves principals aportacions a l'evolució política, cultural i social del nostre país i de la nostra comunitat autònoma.
3. Valorar les tradicions religioses i el patrimoni sociocultural que han generat a les Balears i a Espanya en el context mediterrani, europeu i mundial.
4. Comprendre com un valor objectiu la preparació pràctica prèvia a l'inici de la vida laboral.
5. Potenciar com a valors positius l'esforç personal i l'autoestima en el propi procés d'aprenentatge.
6. Analitzar els processos històrics, intel·lectuals, culturals i polítics que han convertit la llibertat de consciència i la llibertat religiosa en el fonament de la civilització occidental.

3. CONTINGUTS

Primer curs

Conceptes

El fet religiós

1. Primeres concepcions religioses: animisme, zoomorfisme, antropomorfisme.
2. Supervivència de la cultura talaiòtica a l'edat antiga.

El politeisme

3. Mesopotàmia: les ciutats estat i el seu déu.
4. Les claus de la religió d'Egipte.
5. Mitologia grecoromana.
6. El contacte amb fenicis, grecs i cartaginesos.
7. La repercussió de la romanització a la cultura balear.
8. Principals religions d'Àsia: hinduisme, budisme. Els múltiples déus i les forces de la natura a l'hinduisme. El camí de Buda.

Monoteisme

9. La Bíblia com a font de les tres grans religions monoteistes.
10. El judaisme. Història i religió del poble d'Israel.
11. El cristianisme. Naixement i expansió.
12. L'islam. Naixement i expansió.
13. Les relacions entre el cristianisme, el judaisme i l'islam a la Península Ibèrica.

Procediments

1. Ús de la cronologia per conèixer, mesurar i representar gràficament el temps històric, així com per identificar les diverses religions a l'espai geogràfic.
2. Realització de sortides de treball de camp amb la finalitat de practicar l'observació directa i la recollida d'informacions de contingut cultural.
3. Anàlisi i interpretació de les diferents variables (religió, societat, política, tradicions) que intervenen en el fenomen religiós com a manifestació cultural.
4. Preparació i realització de debats, exposicions personals i conclusions mitjançant la utilització correcta de l'expressió oral i escrita.
5. Representació teatral que simulï la manera de viure i les creences religioses gregues.
6. Estudi rigorós i objectiu dels mites i arquetips religiosos que s'endinsen en les arrels de l'Antic Testament.

Actituds, valors i normes

1. Conscienciació de la importància que té la preservació i conservació del patrimoni.

2. Adquisició del sentit de solidaritat envers les persones i les societats.
3. Apreciació del valor de la diversitat cultural davant de la intolerància i la incomprensió entre les societats amb arrels cristianes, jueves i islàmiques.
4. Reconeixement dels principals símbols i trets culturals de les Balears i identificació de les referències patrimonials que això comporta.
5. Valoració i conservació, com a manifestació de la memòria col·lectiva, de les restes i els vestigis monumentals de l'època estudiada que hi ha a les Illes Balears.
6. Reconeixement de la realitat de les Balears com a marc referencial essencial per assolir el coneixement i la valoració de les nostres arrels i el contacte entre els pobles del mar.

Segon curs

Conceptes

Humanisme, Reforma i Contrareforma

1. Els grans personatges humanistes.
2. Les bases de la reforma: Luter.
3. Contrareforma: el concili de Trento.

Cristianisme, Il·lustració i liberalisme

4. El cristianisme com a proposta no excoent sinó integradora.
5. Polèmica deisme/teisme.
6. La tolerància il·lustrada i liberal.

Ciència i religió a l'Europa del segle XIX

7. Anticlericalisme i clericalisme.
8. L'evolucionisme enfront del creacionisme.
9. El materialisme enfront de l'espiritualisme.
10. El positivisme enfront del tradicionalisme.

Totalitarisme i religió al segle XX

11. L'ateisme d'estat.
12. La catàstrofe moral dels totalitarismes.
13. L'holocaust.
14. La radicalització de l'espiritualitat.

L'islam contemporani: tradicionalisme, reformisme, integrisme i revisionisme crític

15. Fonamentalisme i teocràcia: la revolució islàmica.
16. La iconoclàstia musulmana.
17. La dona dins la religió islàmica.

Judaisme: l'establiment de l'Estat d'Israel. Tradició i modernitat

18. Les arrels del sionisme polític.
19. La qüestió hebrea: societat judeoisraeliana actual.
20. El concepte de judaisme: religió i nacionalisme.
21. Les comunitats jueves als Països Catalans i els xuetes mallorquins.

Procediments

1. Adquisició d'un vocabulari bàsic referent als continguts dels temes tractats.
2. Comentari i selecció d'obres artístiques, musicals, literàries i cinematogràfiques significatives amb contingut religiós.
3. Realització de feines pràctiques en relació amb aspectes de la realitat quotidiana que fomentin l'esperit crític.
4. Difusió en el centre dels treballs de l'alumnat relacionats amb la tolerància religiosa.
5. Potenciació de l'associacionisme juvenil per poder treballar en equip i realitzar activitats de recerca d'informació.
6. Realització de debats que manifestin el contrast de criteris i arguments en què s'han basat.

Actituds, valors i normes

1. Sensibilitat cap als col·lectius afectats per problemàtiques socials com l'atur, la marginació i la immigració.
2. Curiositat pel coneixement dels fets relacionats amb els continguts per mitjà de la premsa o altres fonts d'informació.
3. Esforç per aconseguir la igualtat de les persones proposant alternatives que permetin avançar en aquest sentit.
4. Actitud oberta per comprendre les preocupacions i els interessos dels companys que no tinguin els mateixos valors.
5. Fidelitat a les pròpies conviccions en quant signifiquen, primer i abans de res, el respecte sincer de les conviccions dels altres.
6. Participació en el desenvolupament d'una societat més cohesionada, escrupolosament respectuosa amb la pluralitat d'idees i amb la diversitat lingüística i cultural d'Europa, d'Espanya, de les Balears i del món.
7. Solidaritat amb les tendències religioses que han patit l'animadversió, l'odi i la fòbia constantment al llarg de la història de la humanitat.
8. Valoració i conservació de les restes i dels vestigis monumentals com a man-

ifestació de la memòria col·lectiva.

9. Defensa dels valors de la democràcia i dels drets humans.

10. Foment de la comprensió de les grans religions vigents avui al món i la seva relació amb l'ordre polític basat en els drets fonamentals de les persones.

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen els tipus i grau d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat hagi assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

Primer curs

1. Identificar la pervivència de les antigues religions politeïstes a la nostra cultura.
2. Identificar els moments fundacionals de les tres grans religions monoteïstes entorn de l'experiència dels seus fundadors.
3. Establir les relacions entre el judaisme, el cristianisme i l'islam al llarg de la història.
4. Valorar la influència de les tres religions monoteïstes en la configuració de la nostra pròpia història i cultura.
5. Identificar les religions ja desaparegudes i localitzar-ne la possible influència en determinats elements de la nostra tradició cultural.
6. Construir i interpretar esquemes històrics en què s'estableixin referències paral·leles entre les religions dels diversos pobles al llarg de la seva història.
7. Identificar expressions de les diferents cultures i civilitzacions que facin referència a esdeveniments religiosos.
8. Interessar-se per comprendre les relacions entre les diferents cultures al llarg de la història.

Segon curs

1. Comentar les relacions entre les obres d'art i els moviments religiosos reformistes i contrareformistes del segle XVI.
2. Analitzar l'evolució de la història del judaisme, del cristianisme i de l'islam des del segle XVI fins als nostres dies.
3. Identificar els conflictes entre el cristianisme i la modernitat al llarg dels segles XVII, XVIII i XIX.
4. Ser capaç d'establir i explicar la controvèrsia entre la ciència i la religió al segle XIX.
5. Analitzar i valorar l'evolució del cristianisme a Espanya.
6. Analitzar el paper de les diferències religioses i culturals estudiades en el manteniment de la pau i l'esclat dels conflictes.
7. Identificar les arrels del fonamentalisme islàmic.
8. Analitzar el rerefons religiós del conflicte entre palestins i israelians.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

L'aprenentatge és un procés complex mitjançant el qual l'alumne construeix i assimila nous coneixements i significats i modifica i reordena els seus coneixements previs. Aquest procés és impulsat i mediatitzat per l'escola i les estratègies d'intervenció didàctica aplicades pels equips educatius i el professorat de cadascuna de les assignatures. D'aquí la importància que cal atribuir al disseny i a la selecció d'aquestes estratègies per obtenir la màxima rendibilitat en la seva aplicació pràctica. És en les estratègies d'ensenyament/aprenentatge on es relacionen i s'organitzen els materials i les activitats que s'adopten per fer més accessible, més comprensible, una disciplina. D'entre les múltiples possibilitats interessa destacar, sobretot:

— Les estratègies de caràcter expositiu, en què el professor presenta, mitjançant l'exposició oral o escrita, una sèrie de coneixements elaborats prèviament que l'alumnat ha d'assimilar. Les estratègies per a l'exposició són compatibles amb l'aprenentatge significatiu sempre que compleixin una sèrie de requeriments (considerar les idees i els coneixements previs de l'alumnat, incentivar la motivació i tenir cura de la claredat expositiva) i vagin acompanyades d'activitats complementàries, d'indagació, que permetin a l'alumnat relacionar els nous coneixements amb els que ja té adquirits.

- Les estratègies basades en l'aprenentatge significatiu per recepció semblen especialment indicades per als continguts factuais i conceptuals de l'àmbit, sobretot per als més teòrics i abstractes, que l'alumne difícilment podria assimilar per si mateix, i són recomanables quan s'han de realitzar els plantejaments introductoris o quan s'ha d'establir el marc de referència general d'aquests continguts. En aquest cas, el professor facilita l'aprenentatge a l'alumne i l'ajuda en l'assimilació de l'estructura lògica de les disciplines. El plantejament que convé adoptar en aquest cas és un que qüestionari tot el que fins ara era considerat com a evident en el camp social. Aquest caràcter qüestionador dona a l'aprenentatge una dimensió interrogativa que fa que la sessió lectiva o el treball de casa consisteixi en anar resolent petits problemes de forma individual, en petit grup o en grup classe. Quan aquesta resolució es fa de forma col·lectiva -ja sigui en petit o en gran grup- es fomenta la integració i la participació de l'alumnat.

El procés d'ensenyament/aprenentatge s'organitza mitjançant les activitats. Així doncs, s'han de proposar activitats que permetin la presentació del tema, el debat, la indagació i la reelaboració de la informació per fer possible que s'in-

corpori al coneixement de l'alumnat. Per a la presentació, s'han de programar activitats de coneixements previs i d'introducció/motivació; per al debat, activitats de conflicte cognitiu i de construcció de significats; per a la indagació, activitats d'ampliació i d'exercitació/memorització, i per a la reelaboració, activitats de consolidació i de síntesi/resum. Durant i al final del procés, algunes d'aquestes activitats han de servir per a l'avaluació.

Els materials d'aprenentatge que sortiran d'aquesta organització d'activitats han de ser potencialment significatius, i això vol dir que han de ser presentats de forma lògica i d'acord amb l'edat i les característiques de l'alumnat.

Les estratègies d'indagació són les que van associades més directament a activitats de contingut procedimental i, alhora, les que persegueixen tant l'aprenentatge i l'assimilació dels fets i dels conceptes com el domini del mètode i de les tècniques bàsiques. També són especialment indicades per al desenvolupament i l'adquisició dels hàbits i dels continguts actitudinals.

Aquestes estratègies d'intervenció didàctica permeten que l'alumnat reflexioni sobre la complexitat dels problemes humans i socials i adquireixi l'hàbit d'afrontar-ne la resolució amb relativa autonomia, mitjançant el tractament, la consulta i la recerca d'informacions documentals, gràfiques, estadístiques, etc. Es tracta, en definitiva, d'oferir l'alumnat d'una metodologia adient perquè pugui afrontar l'anàlisi crítica de situacions diverses en el temps i en l'espai. Per això, en les estratègies d'indagació cobren especial importància els treballs o projectes d'investigació i l'anàlisi exhaustiva de fets i casos concrets, sobretot pel que fa a l'aprenentatge dels procediments directament relacionats amb la causalitat múltiple dels fets i dels fenòmens socials.

Pel fet de tractar-se d'un currículum de les Balears, convé orientar sobre com casar el que és universal i el que és particular. Si les activitats d'aprenentatge es presenten com a problemes sobre els quals cal interrogar-se, aleshores es presenten problemes particulars, locals, insulars o balears, ja siguin problemes del passat o del present. A continuació, s'orienta, s'interroga, es dirigeix la lògica del pensament social i, un cop reelaborada la informació, aquella qüestió local, insular o balear podrà ser comparada -per analogies i/o diferències- amb qualsevol altra qüestió similar d'un altre àmbit territorial o cronològic. D'aquesta manera, no sols es passa del pensament particular a l'universal, sinó que es veu la multiplicitat de respostes que pot tenir el mateix problema i s'aprofita per estendre el relativisme cultural, una de les característiques de l'àmbit de societat, cultura i religió.

El professorat ha de proposar mesures per facilitar l'aprenentatge i la participació de l'alumnat i ha de programar mesures de reforç educatiu que permetin la consecució dels objectius de l'etapa. Per això, i ateses les estratègies didàctiques que s'han exposat, el professorat és qui té la responsabilitat de dirigir-ne els processos. Ho fa quan dirigeix els recursos expositius, ja que dirigeix l'atenció de l'alumnat sobre aquells aspectes del coneixement que interessa destacar, però sobretot dirigeix el procés quan proposa les activitats. Una acurada selecció dels materials i, sobretot, un escrupolós esglaonament de les activitats resulten imprescindibles per garantir l'èxit de qualsevol procés. D'aquesta feina del professorat depèn que l'alumne pugui construir el seu propi coneixement científic i social.

Dins la programació s'ha de preveure que els mètodes pedagògics dels programes d'iniciació professional s'adaptin a les característiques específiques de l'alumnat. Això no vol dir pensar estratègies diferenciades, sinó pensar estratègies didàctiques integradores que puguin permetre que tots aprenguin. El problema de la diversitat no es resol multiplicant els materials, sinó disposant d'uns materials que permetin diferents ritmes d'ús, que facin possible un aprenentatge autònom sota la mirada del professor, que és qui exerceix l'alta responsabilitat de l'ensenyament. És per això que l'elaboració de materials curriculars haurà d'esglaonar les diferents modalitats d'activitats que abans s'han assenyalat.

L'avaluació constitueix un element fonamental en la pràctica educativa i, per això mateix, conforma una part substancial del procés d'ensenyament i aprenentatge. El sistema d'avaluació és l'element que més fidelment reflecteix el currículum real, és a dir, l'eficàcia de les programacions de cadascuna de les assignatures i la viabilitat dels projectes educatius dels centres.

Els tres referents bàsics de l'avaluació dels aprenentatges de l'àmbit de societat, cultura i religió són: els objectius generals de l'àmbit, els continguts i els criteris d'avaluació.

Els objectius generals de l'àmbit de societat, cultura i religió, expressats en termes de capacitats (identificar, valorar, conèixer...), tenen una vinculació directa amb els grans àmbits de contingut del propi àmbit i formulen de manera genèrica el que l'alumnat ha d'adquirir i ha de saber fer al llarg de l'etapa de la secundària obligatòria. Els objectius generals conformen el referent primer de l'avaluació, ja que estableixen les prioritats principals de l'àmbit de societat, cultura i religió.

Els continguts concreten les intencions educatives dels objectius generals. L'avaluació ha de tenir en compte l'aprenentatge que els alumnes han assolit en relació amb els tres tipus de continguts, és a dir, a més dels fets i dels conceptes propis de les disciplines socials.

En el camp procedimental és on s'haurien d'invertir, precisament, actuacions prioritàries. El dèficit que tradicionalment han presentat aquests continguts en l'ensenyament requereix un esforç preferent en el treball i la consegüent avaluació d'aspectes procedimentals de tanta rellevància com obtenir, seleccionar, interpretar i contrastar informacions de caràcter diferent (mapes, gràfics, dades estadístiques, fonts documentals, bibliogràfiques...), analitzar les interdependències que es donen en l'explicació dels fets geogràfics i històrics, elaborar

seqüències temporals, identificar i distingir entre transformacions estructurals i conjunturals aplicades a l'anàlisi dels processos de canvi, realitzar informes i petits estudis monogràfics que requereixen l'aplicació de les tècniques bàsiques, participar en el debat i en la discussió, etc.

Pel que fa als continguts actitudinals, no cal posar en dubte que l'àmbit de societat, cultura i religió possibilita un tractament específic de determinats valors i actituds de gran transcendència per al desenvolupament harmònic de la societat. En aquest sentit, l'avaluació de les actituds relacionades amb la solidaritat, el respecte, la responsabilitat, l'interès, l'esperit crític i els valors de la pau, el rebuig del racisme, etc., cobra també una especial significació a l'etapa de la secundària obligatòria.

Els criteris d'avaluació, finalment, són el component del currículum on es concreten de manera precisa els aprenentatges dels alumnes que, en relació amb l'àmbit de societat, cultura i religió, cal avaluar. Cadascun dels criteris d'avaluació delimita aquelles capacitats d'un àmbit determinat de continguts que, específicament, s'haurien d'assolir, i amb quin grau i a quin nivell d'aprenentatge. Per tot això, els criteris d'avaluació són un instrument de primer ordre per orientar la pràctica educativa i un dels elements del currículum més adequats per abordar de manera efectiva el tractament de la diversitat dels alumnes i la progressió individual que, de forma gradual, realitzen.

En resum, l'avaluació ha de ser:

- Diversa pel que fa als procediments d'avaluació: treball diari, de grup, proves escrites, intervencions...
- Diversa pel que fa a les tècniques: observació, valoració, autoavaluació, auto-correcció.
- Funcional, perquè ha de corregir.
- Dispersa al llarg del procés d'aprenentatge, ja que ha de realitzar-se en tres moments: al principi, durant i al final del procés.

En el millor dels casos, l'avaluació inicial, que segurament és la més difícil de plantejar i valorar, hauria de poder-se reduir a un recordatori del que ja se sap d'unitats, cursos o nivells anteriors. Perquè això sigui possible, s'haurà de parar especial esment en la seqüenciació dels continguts, ja que una acurada seqüenciació permetrà, en iniciar una nova unitat o un nou curs, fer servir els coneixements de l'anterior. De la mateixa manera, s'haurà de procurar finalitzar cada unitat didàctica amb activitats de síntesi i/o consolidació que reforcin coneixements que necessàriament es faran servir en properes unitats.

L'avaluació dels processos d'ensenyament consisteix a determinar si la pràctica educativa utilitzada per assolir els esmentats objectius és o no la més eficaç i adequada. Les informacions que proporciona l'avaluació de l'aprenentatge dels alumnes constitueix, alhora, un dels criteris més rellevants per a l'avaluació dels processos d'ensenyament i de les estratègies educatives dissenyades pel professorat.

Valorarem aquesta avaluació a partir de:

- Els resultats de l'avaluació de l'aprenentatge dels alumnes.
- L'avaluació que faran els alumnes dels materials i les tècniques.
- El debat entre els membres que integren el departament.
- La resolució dels problemes educatius a l'aula que haurà formulat el professorat individualment o en grup.

Pel que fa als materials i recursos didàctics, és necessari posar a l'abast del professorat i de l'alumnat els següents:

- Els materials escrits (llibres de consulta i de lectura, enciclopèdies, premsa, etc.), que conformen una múltiple gamma de recursos que permeten, alhora, nombroses aplicacions.
- Els materials audiovisuals (televisió, vídeo, projector de diapositives, de transparències...), la utilitat pedagògica dels quals és de sobres coneguda.
- Els materials informàtics. L'ordinador i la tecnologia informàtica ofereixen noves perspectives per a l'ensenyament i són un recurs d'enorme potencial didàctic i educatiu. L'aplicació dels mitjans informàtics a l'àmbit de societat, cultura i religió és particularment indicada per al tractament i processament de la informació (gràfica i documental).

Les sortides i les visites organitzades són un complement ineludible per a l'ensenyament i la comprensió dels continguts de les disciplines socials i, sobretot, són imprescindibles per a l'estudi de l'entorn, preferentment des de la perspectiva de facilitar el contacte i l'experiència directa amb la realitat més pròxima als alumnes i el desenvolupament de les actituds de valoració, respecte i conservació del patrimoni històric, artístic i cultural. Aquest tipus d'activitats són generalment atractives i motivadores per a l'alumnat i són gairebé les úniques que possibiliten el coneixement directe de fonts materials tan importants com els monuments religiosos.

— 0 —

Sección I - Comunidad Autónoma Illes Balears

1.- Disposiciones generales

CONSEJERÍA DE EDUCACIÓN Y CULTURA

Num. 2056

Decreto 11/2005, de 28 de enero, por el cual se establece el currículum de la Educación Secundaria Obligatoria en las Illes Balears.

La Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre, de calidad de la educación (BOE nº. 307, de 24 de diciembre) en el título I, capítulo V, sección primera, fija cuáles son los objetivos, la organización, el proceso de evaluación, la promoción y la titulación de la Educación Secundaria Obligatoria. Según establece la Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre, de calidad de la educación, en su artículo 8.2, corresponde al Gobierno del Estado fijar las enseñanzas comunes, que son los elementos básicos del currículum, en lo que concierne a los objetivos, contenidos y criterios de evaluación. La fijación de estas enseñanzas es, en todo caso y por su propia naturaleza, competencia exclusiva del Estado de acuerdo con lo que prevé la Ley Orgánica 8/1985, de 3 de julio, reguladora del derecho a la educación en su disposición adicional primera.2.c (BOE nº. 159, de 4 de julio).

El Real Decreto 827/2003, de 27 de junio (BOE nº. 154, de 28 de junio), por el cual se establece el calendario de aplicación de la nueva ordenación del sistema educativo, en el capítulo III, artículo 5.c, dispone la implantación, para el curso 2004-05, de la nueva ordenación de las enseñanzas en los cursos primero y tercero de la Educación Secundaria Obligatoria y en el primer curso de los Programas de Iniciación Profesional regulados por la Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre, de calidad de la educación; no obstante, el Real Decreto 1318/2004 (BOE nº. 130, de 29 de mayo), en su artículo único modifica el calendario de aplicación de la nueva ordenación del sistema educativo y lo pospone para el curso 2006-07. Desde el momento de esta implantación dejarán de impartirse las enseñanzas en los cursos primero y tercero de Educación Secundaria Obligatoria y los Programas de Garantía Social regulados por la Ley Orgánica 1/1990, de 3 de octubre, de ordenación general del sistema educativo (BOE nº. 238, de 4 de octubre).

En el curso 2007-08, según establece el Real Decreto 1318/2004 que modifica el Real Decreto 827/2003, se implantará, con carácter general, la nueva ordenación de las enseñanzas en los cursos segundo y cuarto de la Educación Secundaria Obligatoria y en el segundo curso de los Programas de Iniciación Profesional regulados por la Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre, de calidad de la educación y dejarán de impartirse las enseñanzas correspondientes a los cursos segundo y cuarto de la Educación Secundaria Obligatoria.

La Ley Orgánica 2/1983, de 25 de febrero, por la que se aprueba el Estatuto de Autonomía de las Illes Balears (BOE nº. 51, de 1 de marzo), en el artículo 15.1, determina que corresponde a la comunidad autónoma la competencia de desarrollo legislativo y de ejecución en materia de enseñanza en toda su extensión, niveles y grados, modalidades y especialidades, de acuerdo con lo que dispone el artículo 27 de la Constitución y las leyes orgánicas que, de conformidad con el apartado 1 del artículo 81 de ésta, lo desarrollan, y sin perjuicio de las facultades que el artículo 149.1.30.a atribuye al Estado y a la Alta Inspección en lo que concierne a su cumplimiento y garantía.

Mediante el Real Decreto 1876/1997, de 12 de diciembre (BOE nº. 14, de 16 de enero 1998), sobre el traspaso de funciones y servicios de la Administración del Estado a las Illes Balears en materia de enseñanza no universitaria; de acuerdo con la disposición final novena de la Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre, de calidad de la educación y la disposición final segunda del Real Decreto 831/2003, de 27 de junio (BOE nº. 158, de 3 de julio; corrección de errores en el BOE nº. 187, de 6 de agosto), por el cual se establece la ordenación general y las enseñanzas comunes de la Educación Secundaria Obligatoria, corresponde al Gobierno de las Illes Balears dictar, en el ámbito de sus competencias, las disposiciones que sean necesarias para establecer el currículum de la Educación Secundaria Obligatoria.

La normativa estatal la integran: el Real Decreto 831/2003, de 27 de junio, por el cual se establecen la ordenación general y las enseñanzas comunes de la Educación Secundaria Obligatoria; la Orden ECD/1923/2003, de 8 de julio, por la cual se establecen los elementos básicos de los documentos de evaluación de las enseñanzas escolares de régimen general reguladas por la Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre, de calidad de la educación, así como los requisitos formales derivados del proceso de evaluación que son necesarios para garantizar la movilidad del alumnado (BOE nº. 165, de 11 de julio; corrección de errores en el BOE nº. 189, de 8 de agosto); el Real Decreto 943/2003, de 18 de julio, por el cual se regulan las condiciones para flexibilizar la duración de los diversos niveles y etapas del sistema educativo para los alumnos superdotados intelectualmente (BOE nº. 182, de 31 de julio).

La normativa autonómica vigente para esta etapa educativa la integran: el Decreto 125/2000, de 8 de septiembre, por el cual se establece la ordenación